ALEXEI PISEMSKI

La cumpăna veacului

Volumul II

Editura Univers

CLU

Clasicii

Literaturii Universale

Coperta colecției : *Vasile Socoliuc*
Pe copertă :
● Portretul autorului : colaje din picturile lui Savrasov
● Pictură de Savrasov

А. Ф. ПИСЕМСКИЙ
СОБРАНИЕ СОЧИНЕНИЙ В ДЕВЯТИ ТОМАХ
Том 5
Библиотека «Огонёк»
Изд. «Правда», Москва, 1959

Toate drepturile asupra versiunii de față sînt rezervate
editurii UNIVERS

Alexei Pisemski

LA CUMPĂNA VEACULUI

— roman —

Vol. II

În românește de Alexandru CALAÏS
și Inna LECA

București — 1981

Editura Univers

PARTEA A TREIA

I

EXPERIENȚA DE VIAȚĂ A LUI MAKAR GRIGORIEV

Pavel terminase facultatea, obținuse titlul de candidat și acum se pregătea să plece în sat, la taică-său. Dorea nespus de mult să-l vadă pe bătrîn, ca să pună odată capăt neînțelegerilor care de la o vreme se insinuau neîncetat între ei. Totuși, ceva îi stăvilea acest imbold : doar la vreo treizeci de verste de conacul lor locuia Fateeva, și Pavel știa foarte bine că nici el, nici ea nu vor rezista să nu se vadă, că soțul ei ar putea să prindă de veste și vechea istorie ar reîncepe.

Tot chibzuind și stînd în cumpănă, zăbovi aproape două luni. Cînd, într-o dimineață, Ivan îl înștiință că sosise Makar Grigoriev. Pavel îi porunci să-l poftească în casă și bătrînul intră.

— Bine v-am găsit, mă temeam că nu vă mai prind ! rosti el cu glas cam ciudat.

— Cum să nu, sînt acasă ! răspunse Pavel și-l invită să se așeze, arătîndu-i scaunul. Pe Makar Grigoriev îl poftea întotdeauna să ia loc alături de el.

Bătrînul se așeză și o vreme se tot foi oftînd, de parcă n-ar fi știut cum să înceapă vorba.

— Mă pregătesc să plec acasă, la țară, rupse Pavel tăcerea.

— Ei, și care-i necazul ? comentă Makar Grigoriev în doi peri. Dacă-i așa, aveți un prilej bun, că a venit un om de acolo.

— Care om ? întrebă Pavel, neînțelegînd prea bine despre ce era vorba.

— Unul de-ai noştri. Ştiţi, părintele dumneavoastră nu se simte prea bine... răspunse Makar Grigoriev, plecîndu-şi privirile.

— Cum adică nu se simte prea bine ? se nelinişti Pavel şi păli uşor. Pesemne că-i bolnav rău, de vreme ce au trimis un om să-mi dea de veşte !

— Aşa-i ! recunoscu bătrînul cu un glas înăbuşit, fără să-şi ridice ochii spre tînărul boier.

— Ascultă, Makar Grigoriev, nu mă perpeli. Tata trăieşte ori... cumva a murit ! exclamă Pavel.

— De trăit... toţi trăim cît e voia Domnului ; aşa e de cînd lumea.

— Înseamnă că s-a dus, e limpede... rosti Pavel cu voce sugrumată. Apoi întrebă ferm : Cînd a murit ?

— Pe douăzeci şi trei iulie a binevoit să-şi dea obştescul sfîrşit, preciză Makar Grigoriev.

— Cu ultima neplăcere pe care i-am pricinuit-o i-oi fi grăbit sfîrşitul, se căină Pavel.

— Nici vorbă, ce vină puteţi avea dumneavoastră ? Împlinise omul şaptezeci de ani ; doar nu era fără moarte ca Enoh, odată şi odată trebuia să-i vină şi dumnealui sorocul.

— Şi totuşi, cred că ultima mea scrisoare nu l-a bucurat.

— N-a ajuns la dînsul, spuse Makar Grigoriev.

— Cum adică n-a ajuns ?! exclamă Pavel cu o undă de bucurie în glas.

— Uite aşa, nu i-am trimis-o. De ce să scornim ceartă dintr-o nimica toată ?!... L-am încunoştinţat numai, din parte-mi, că v-a înfricoşat nevoie-mare şi nu mai îndrăzniţi să-i scrieţi.

— O, îţi mulţumesc ! exclamă Pavel şi, sărind de pe scaun, îl îmbrăţişă pe bătrîn şi-l sărută.

— Omul de care v-am vorbit e Kirian, vechilul dumneavoastră. A adus cu el tot soiul de acte.

— Lasă-le în plata Domnului, nu vreau să văd nici un fel de hîrţoage... Tăicuţul meu drag şi nepreţuit, n-am să te mai văd niciodată ! murmură Pavel cu lacrimi în ochi, plesnindu-şi palmele a deznădejde.

Makar Grigoriev îl ascultă în tăcere : parcă şi ochii mici, cufundaţi în grăsime, i se umeziseră.

— La ce mai ajută lacrimile în clipe ca astea, de grea durere ? începu el. Bătrînul a răposat şi n-aş putea spune că s-a chinuit sau a bolit prea îndelung !... Alţi boieri trec prin cazne cumplite, se perpelesc de scot din răbdări pînă şi servitorimea, în vreme ce dumnealui şi-a dat duhul fără zarvă. Bine că s-a spovedit şi s-a împărtăşit cu o săptămînă înainte ; s-a stins despovărat de păcate.

Pavel îşi pironise privirile într-un colţ al încăperii. Cu ochii minţii vedea salonul lor lung, cu masa extinsă susţinînd trupul tatălui său, trupul acela neînsufleţit, palid şi rece care acum zăcea în pămîntul umed şi îngheţat... Dar dacă în singurătatea lui nu murise de-a binelea şi înviase în sicriu ? La acest gînd inima încetă să-i mai bată şi i se făcu părul măciucă. Dorinţa lui cea mai fierbinte fu să cinstească, şi cît mai degrabă, memoria părintelui său printr-o faptă cu adevărat generoasă.

— Makar Grigoriev, spuse, mă gîndesc să vă pun pe toţi sub un consiliu de tutelă, iar apoi să vă ofer libertatea !

— Cum adică, libertatea, pentru ce ? se miră acesta.

— Uite-aşa, ca să nu mai fiţi iobagi. Cît trăiesc, se înţelege de la sine că n-am să-mi precupeţesc strădaniile ca să duceţi o viaţă mai omenească, dar cînd nu voi mai fi, o să ajungeţi pe mîna cine ştie cui. Nu vreau ca moştenitorii mei să vă facă zile amare !

— Ce mai vorbe fără noimă : moarte, zile amare !... Decît s-o ţineţi în bazaconii, mai bine porunciţi să vină Kirian şi primiţi de la el toate actele ; că de-aia l-am adus cu mine !

— Ei bine, cheamă-l !

Bătrîn acum, şi cu părul alb, Kirian intră în odaie. Se repezi puşcă la mîna boierului şi, oricît se împotrivi acesta, o duse la buze şi o sărută.

— Eh, Kirian, s-a dus binefăcătorul nostru, îngînă Pavel şi lacrimile îi mijiră iarăşi în ochi.

— Aşa-i, tăicuţă, mare nenorocire ne-a trimis Dumnezeu, răspunse Kirian, clătinînd din cap şi desfăţîndu-se parcă cu durerea lui.

Se știa că Makar Grigoriev nu-l prea avusese la inimă pe colonel, dar era limpede că regreta cu mai multă sinceritate moartea acestuia, decît vicleanul de Kirian.

— Vreau să știu cu de-amănuntul cum a fost. La ce vreme din zi s-a prăpădit bietul taică-meu ? întrebă Pavel.

— Pe douăzeci și trei ale lunii, răspunse Kirian, în timpul mesei de prînz. Domnia sa avea și-un oaspete, o știți pe bătrînica aceea, Katerina Gavrilovna Plavina... îi tot vorbea de feciorul dumneaei, care, cică, ar fi vrut să se vadă cu dumneavoastră...

— Da, ne-am întîlnit, i-o reteză Pavel.

— Tocmai despre asta vorbea dumneaei, și boierul binevoia s-o asculte — trecuseră de-acum la friptură — cînd deodată s-a prăvălit de pe scaun și și-a dat duhul. Mai avea urme de salată pe buze. Cînd i-au scos dumicatul din gură, se săvîrșise din viață.

— Cum de s-a putut întîmpla așa ceva cu tata ? Era bolnav, îl supărase ceva ?

— Apăi, nu-i vorba de cine știe ce întîmplare, răspunse Kirian. Vedeți dumneavoastră, noi nu ne prea pricepem la alde astea, dar la înmormîntare boierii ziceau că dumnealui s-ar fi plîns de dureri la picioare din pricina rănilor. Și cît s-a mai doftoricit !... Mai în fiecare săptămînă mă trimitea la oraș după leacuri... Da' tot degeaba, că nu-i erau de nici un ajutor. Așa că, în ultima vreme, s-a apucat doftoroaia să-l lecuiască ea, și numai ce i-a afumat cu chinovar rănile, că pe loc s-au și strîns... Numai că, ziceau boierii, rănile s-au strîns, e adevărat, dar boala s-a urcat la cap și de aici i s-a tras !

— Mda, destul de lesne de-nțeles... rosti Pavel. Cum de-a ajuns răposatul meu tată să se lase pe mîna unei babe fără minte ?

— Iacă-așa, a binevoit să se lase, oftă Kirian.

— Răposatul dumneavoastră tată nu se ținea între boierii prea luminați ; era un om mai simplu, cam așa cum sîntem noi, mujicii, interveni Makar Grigoriev.

— Și cine s-a îngrijit de cele de cuviință după moartea tatii ? întrebă Pavel.

— Păi, tot dumneaei, Katerina Gavrilovna Plavina. Slavă ție, Doamne, că s-a nimerit să fie de față : a pus

numaidecît sigiliu pe toate lăzile, cuferele şi scrinurile, a trimis după popă şi după şeful poliţiei, care a trecut totul în catastif, pînă la ultimul mieluşel.

— Şi înmormîntarea ? se interesă Pavel, care dorea să afle totul în legătură cu moartea tatălui său.

— Ce mulţime de boieri s-au mai strîns ! A venit şi tînăra cuconiţă de la Perţovo ; numai că dumneaei a stat cît a stat la biserică, dar la conac nu s-a arătat.

— De la Perţovo ?... Kleopatra Petrovna ? se minună Pavel.

— Da, conaşule, chiar dumneaei, dacă mi-aduc bine aminte... Doamne, şi cît a mai plîns, ţi se rupea inima, nu alta. Cînd s-a apropiat să-şi ia rămas bun de la răposat, s-a pierdut cu firea şi s-a prăbuşit peste sicriu ; au trebuit s-o ducă pe braţe de-acolo.

„Ce-o mai fi şi asta ?“ se întreba Pavel în gînd. Noutatea îl uluise. „Ce-o fi apucat-o pe bezmetica aia ?... Oare mă mai iubeşte încă şi îi e drag tot ce-i aminteşte de mine ?“

De cînd plecase la ţară, Kleopatra Petrovna nu-i scrisese un rînd. Pavel era contrariat.

— Pasămite, a binevoit să se înfăţişeze la socru-său ca să i se închine pentru ultima oară, bombăni pe sub nas Makar Grigoriev.

— Lumea vorbeşte că şi soţul dînsei ar fi pe moarte! rosti pe un ton întrebător Pavel.

— Da, se aude că-i tare bolnav şi dumnealui... În orice caz, aşa i-a şoptit la biserică vizitiul de la Perţovo lui Piotr al nostru, zise Kirian.

— Vizitiul la taifas cu surugiul !... îl îngînă Makar Grigoriev. Mai bine dă boierului hîrtiile pe care le-ai adus.

Kirian scoase din sîn un pachet voluminos, învelit în hîrtie cerată, şi îl întinse lui Pavel. Acesta îl desfăcu şi primul lucru care-i sări în ochi fură biletele departamentului de asistenţă publică, în valoare de vreo treizeci de mii, emise pe numele lui.

— Ce-i cu banii ăştia ? se minună el.

— Sînt ai tăicuţului dumneavoastră. S-a găsit la dumnealui şi un răvaş, în care porunceşte ca îndată după să-

vîrşirea domniei sale din viaţă, să vă fie aduşi printr-un curier special dumneavoastră.

— Cum o fi izbutit să-i strîngă ? nu se putea dumiri Pavel.

— Vă mai întrebaţi cum ? rosti Makar Grigoriev ironic. Bătrînul era cam apucător : numai lemnul cărat cu plutele din pădurea dumnealui aduce, pare-se, la vreo trei mii.

— Aduce, nici vorbă ! întări Kirian.

— Cît despre dumnealui... Pentru sine nu se îndura să cheltuiască nici măcar o biată copeică, adăugă Makar Grigoriev.

— Asta aşa-i, încuviinţă Kirian. N-o să mă credeţi, dar cît a lipsit Pavel Mihailîci, ce mîncau slugile mînca şi dumnealui.

— Pentru fiecare bănuţ tremura bătrînul, urmă Makar Grigoriev. Ştiţi că a cumpărat pentru dumneavoastră şi Vozdvijenskoe ?

— Cum adică ? întrebă Pavel nedumerit.

— A cumpărat moşia aceea, preciză Kirian. Chiar înainte de a închide ochii a binevoit să întocmească actele de proprietate.

— Dar boierii de acolo cum de au vîndut-o ?

— Se zvoneşte că feciorul generălesei se însoară cu o milionară ; o fi avînd şi dumnealui nevoie de nişte bani pentru nuntă, explică bătrînul Kirian.

— Tot cu nasul pe sus se ţin ! observă Makar Grigoriev. Măcar la început să creadă şi bogătaşa că mirele-i doldora de parale. După ce i-or pune pirostriile pe cap, are timp să audă cum îi suflă vîntul prin buzunare ; că nu-i decît un terchea-berchea, cum zicem noi, mujicii.

— Vozdvijenskoe ! Vozdvijenskoe e al meu !... Pavel nu-şi putea stăvili bucuria.

— Boierul l-a cumpărat anume pentru dumneavoastră, îşi continuă lămuririle Kirian. Parcă-l aud : „Paşenka a avut întotdeauna numai cuvinte de laudă pentru Vozdvijenskoe : uite, tăicuţule, zicea, aşa un conac să ai !... Ei, acum să-l stăpînească sănătos ! I-l cumpăr şi trag nădejde să se bucure de el."

În timp ce Kirian îşi deşerta sacul cu noutăţi, Pavel căzu din nou pradă amintirilor şi gîndurilor triste.

„Scumpul şi dragul meu părinte ! şoptea în sinea lui. Zilele ţi-au fost un lanţ nesfîrşit de griji pentru mine. N-ai avut decît un singur gînd : să-mi asiguri cît de cît viitorul. Ai fost totdeauna gata să-mi îndeplineşti cea mai mică dorinţă, mie, care m-am purtat ca un bădăran... Doamne, de cîte ori te-am supărat..."

Într-adevăr, în clipele acelea de sinceră căinţă, Pavel era ferm încredinţat că săvîrşise faţă de taică-său cele mai mari ticăloşii. În mintea lui se înrădăcina şi mai puternic gîndul de a-i cinsti memoria printr-o faptă cu adevărat demnă de laudă.

— Şi aşa, dragii mei prieteni : tu, Kirian, staroste peste curte, şi tu Makar Grigoriev, care nici nu mai ştiu ce fel de staroste eşti, ştiu doar că rămîi pentru mine un al doilea tată...

— Pasămite... rosti Makar Grigoriev pe un ton ironic, dar vădit tulburat de spusele lui Pavel.

— ...Învăţaţi-mă cum să-mi chivernisesc moşia în aşa fel, încît toţi oamenii care-mi aparţin să se simtă bine şi să trăiască în voie. Makar Grigoriev nu mă sfătuieşte să vă ofer libertatea aşa cum am vrut... Atunci, ce-i de făcut?

— Păi, nimic — să păstraţi rînduiala statornicită de tăicuţul dumneavoastră !... Ce altceva să mai faceţi ? îl întrerupse Makar Grigoriev pe un ton aproape sever, făcîndu-i într-ascuns semn cu ochiul spre Kirian. Nimicuţa n-aveţi de făcut ! repetă el, adresîndu-se apoi lui Kirian: Tu, băiete, mai bine te-ai duce acasă... Lăsaţi-l să plece, că o fi obosit omul după atîta drum, adăugă el pentru Pavel.

— Fireşte ! acceptă Pavel, întrucîtva contrariat de vorbele şi dispoziţiile lui Makar Grigoriev.

— Apăi, mă duc, atunci, zise Kirian. Îi sărută din nou mîna lui Pavel, împotriva voinţei acestuia, şi plecă.

— Ce v-a venit, boierule, să îndrugaţi asemenea bazaconii faţă de prostănacul ăsta ? Cum ajunge acasă, o să vă răzvrătească toată ocina... începu Makar Grigoriev.

— Ce fel de bazaconii ? întrebă Pavel.

— Cum ce fel !... O să vă dau libertatea, un Kiriuşka oarecare o să fie „prietenul meu", iar eu am ajuns nici mai mult, nici mai puţin decît un „al doilea tată". Nu aşa

se cade să vorbească un boier. Că noi, chiar dacă nu ne alegem cu prea mare brînză, odată nu ne mai ajungi cu prăjina la nas !

— O fac nu ca să aveţi de ce vă umfla în pene, ci ca să vă asigur bunăstarea, replică Pavel.

— Aşa ?... Păi atunci o să vă zică prostul de Kiriuşka aşa : dă-mi bani, bani cît mai mulţi ! Ăsta o să vă fie tot sfatul lui !

— Bine, atunci învaţă-mă tu, spuse Pavel. În acele clipe, Makar Grigoriev i se părea de-a dreptul măreţ.

— Şi o să vă învăţ, dar nu după mintea lor, declară acesta cu emfază. În ce mă priveşte, nu am nevoie de nimic, îmi duc viaţa cu ce am. Dar ăştia !... Nişte bestii, care din fiecare naşture al boierului şi-ar face şi ei unul, mai ciupind încă ceva pe deasupra... Cum aţi vrea să trăiască pe moşia dumneavoastră ?

— În primul rînd nu-mi doresc nici un mujic sărac.

— Săraci, la o adică, nici nu sînt, există doar oameni cu familii grele şi prunci mici. Ăstora se înţelege că le vine mai greu !

— Dacă li-i greu, atunci şi dijma pe care le-o iau ar trebui să fie mai mică.

— Ba n-ar trebui defel ! Căci dacă vă bate gîndul să statorniciţi asemenea rînduială pe moşia dumneavoastră, toţi se vor preface săraci. Că noi, mujicii — ce mai ! — sîntem vicleni, nu glumă... Nu trebuie să îngăduiţi nimănui să se facă scăpat de la dijmă. S-o plătească fiecare, aşa cum se cuvine. Apoi, dacă o fi şi-o fi, îmi daţi mie o parte din ea, cît va fi voia dumneavoastră, iar eu am să le-o trimit în chip de adaos la simbrie ; de cumva se va dovedi că n-o merită, le-o iau îndărăt fără multă vorbă.

— Bine, fac cum zici, se învoi Pavel, care ştia de mult că Makar Grigoriev era socotit un om cu adevărat dintr-o bucată ; ba mai mult, trecea drept un binefăcător, un fel de tată pentru toţi mujicii, numai că era tare ascuţit la limbă şi iute la mînie. Adeseori îi sărea ţandăra din te miri ce, şi-atunci îi altoia fără cruţare.

— Am stabilit mai demult ca argaţilor să li se dea hrană mai bună. Nu cumva ieşiţi din vorba mea ?

— Se face întocmai cum aţi hotărît. Nu e cazul să le mai daţi nimic, le ajunge şi atîta diavolilor !

— Ajunge, zici ?

— Cred şi eu că ajunge ! Altfel o să-i învăţaţi cu răsfăţul. Cînd aveţi de gînd să vă duceţi la ţară ?

— Am să mă duc... şovăi Pavel. Uite, cu toate că nu vrei să-mi fii tată, mă spovedesc ţie, Makar : cucoana aceea, ştii, cu care am trăit aici, e acum acolo. Îi poartă de grijă lui bărbatu-său, care e pe moarte. Dacă mă duc, n-o să mai rezistăm nici unul. O să ne vedem fără doar şi poate.

— Mai începe vorbă, ştiu că n-o să vă ţineţi cu firea... Boierii sînt cam răsfăţaţi în privinţa asta.

— Aşa e, confirmă Pavel, care nici măcar nu auzise ultimele cuvinte ale lui Makar Grigoriev. Numai că întîlnirea noastră ar putea să-i aducă mari necazuri, să-l neliniştească şi să-l mîhnească pe omul acela, care e pe moarte. Or eu nu vreau, nu pot să-mi permit aşa ceva.

— Mda, nu trebuie să mergeţi acolo, hotărî Makar Grigoriev. E un moft, aşa că ar fi mai bine să isprăviţi o dată pentru totdeauna. Poate dă Domnul şi găsiţi aici o fată tînără, aşa cum se cuvine, cu care să vă însuraţi ; o fată bună şi cu zestre !

— Fiindcă veni vorba, îl întrerupse Pavel, căruia cuvintele „cu zestre" îi amintiră de banii pe care, cu atîta mărinimie, Makar Grigoriev i-i oferise neîncetat în ultimul timp. N-ai vrea să primeşti de la mine datoria aceea?

Pavel îi oferi unul din biletele aflate în pachet.

— Lăsaţi, mai e timp ! se opuse Makar Grigoriev.

— Ia-l, insistă Pavel.

Makar Grigoriev zîmbi şi vîrî biletul în buzunar.

— Ciudat se mai poartă astăzi boierii, rosti el cu acelaşi zîmbet pe buze.

— Ce vrei să spui ? întrebă Pavel.

— Iacă aşa ! Îs cu totul altfel decît cei de odinioară, observă Makar Grigoriev, numai Dumnezeu ştie ce voia să spună cu asta — şi ieşi.

II

DIN NOU FAMILIA EISMOND

Nu s-ar putea spune că statutul de proaspăt moştenitor nu-l ameţise puţin pe Vihrov. Închirie de îndată un apartament confortabil, pe care-l remobilă în întregime, se îmbrăcă după ultima modă, ba îl înţoli din cap pînă-n picioare şi pe Ivan. Ca urmare, ifosele acestuia nu mai cunoscură margini ; e de la sine înţeles că şi-o scoase numaidecît din cap pe fata din casă a Kleopatrei Petrovna şi acum umbla să se însoare cu vreo negustoreasă, cu gînd să deschidă, împreună, o prăvălie.

Ca să aibă cu ce se plimba prin Moscova, cu ce merge la Pecikin, la teatru sau la cluburi, Vihrov închirie cu luna, de pe la Tverskie Vorota, o trăsură de lux, năimindu-l de vizitiu pe Iakov, care nu mîna decît trăpaşi pursînge. În sfîrşit, Pavel simţi nevoia să se arate în vizită şi la vreo familie ; dar la cine ? Nu cunoştea decît familia Eismond. Mary ajunsese la rîndu-i foarte bogată : moştenise întreaga avere a lui Esper Ivanîci şi aproape tot domeniul prinţesei. Soţul ei fusese avansat general şi acum locuiau în Parc, într-o vilă încîntătoare.

— Iakov, mîine să te înfiinţezi cu un trăpaş clasa-ntîi, îl preveni Vihrov pe vizitiu seara, cînd acesta intră să-şi bea ceaiul. Pavel îl trata întotdeauna cu ceai. Era un mujic dezgheţat şi-i făcea deosebită plăcere să stea cu el la taifas.

— Se face, făgădui acesta.

— Mîine mergem împreună la Parc, la o cucoană generăleasă, aşa că vezi să nu mă faci de ruşine. urmă Vihrov, explicîndu-i despre ce vilă era vorba.

— Am înţeles, spuse Iakov.

Într-adevăr, a doua zi se înfăţişă cu un bidiviu atît de impozant, ca să nu mai vorbim de harnaşament şi trăsură, încît Pavel nu-şi putu reţine un strigăt de bucurie.

— Ia spune, Iakov Petrovici, îl descusu el, urcîndu-se în trăsură, din ce creşcătorie e calul ăsta ?

— Din crescătoria Mosolovskaia, preciză Iakov, stînd țeapăn pe capră și urmărind cu atenție caiul, care săpa nervos pămîntul cu copita.

— Dă-i drumul !... Sper ca pe Tverskaia să-i lăsăm pe toți mofluzi, îl incită Pavel.

Iakov porni. Pînă la Tverskaia, calul alergă docil, în trap ușor, dar odată ajunși aici, Iakov cuprinse strada într-o privire și, văzînd că nu prea are cine să-i stea în cale, iscă un zgomot din vîrful buzelor, smuci ușor hățurile și trăpașul porni săgeată. Depășiră cîteva calești și carete, umilind toți birjarii întîlniți în cale, ba îl lăsară în urmă și pe prefectul poliției în persoană. Iuțeala aceea îi luase văzul lui Pavel. Perna elastică a trăsurii îl sălta ușor.

— Nu mai avem mulți în față ! preciză Iakov, mulțumit de sine, întorcîndu-și privirea spre Pavel, după ce depășiră bariera. Într-adevăr, în față nu se mai zărea nimeni.

— Minunat cal ! exclamă Pavel, admirînd nobilul animal, care pășea acum din nou supus, domol.

— Cu alt vizitiu n-ar fi mers chiar așa ! se împăună Iakov.

— De ce ? întrebă mirat Pavel.

— Păi d-aia, că simte omul !... Calul știe cine-l mînă!... Iakov slobozi iarăși un șuier ascuțit și calul porni din nou în trap întins. Apoi îl struni brusc în fața unei vile, chiar în dreptul grădinii.

— Cred că aici e, spuse el. Iakov ar fi putut umbla prin Moscova și cu ochii închiși.

Pavel își aruncă privirile spre grădină și într-un chioșc frumos, ornamentat cu flori, o zări pe Mary, care stătea la o masă aranjată pentru ceai, cu un băiețel — fiul ei — alături.

Recunoscîndu-l pe Pavel, Mary se bucură vădit, ba se simți chiar ușor tulburată.

— A-a, ia te uită cine a venit ! exclamă ea.

De astă dată, cine știe de ce, Pavel îi sărută mîna cu multă afecțiune.

— Prichindelul e al dumitale ? o întrebă el arătînd spre băiat, apoi se apropie de el și-l sărută.

Copilul îl privi prietenos cu ochișorii lui albaștri.

— Dar Evgheni Petrovici unde-i ? se interesă Vihrov.

— În casă, vine îndată, răspunse Mary. Du-te şi cheamă-l pe boier, adăugă ea apoi, adresîndu-se omului care stătea lîngă chioşc.

Acesta se făcu nevăzut.

Scurt timp după aceea, în grădină apăru generalul, mic de statură, rotofei, purtînd o redingotă uşoară, de vară, croită din pînză. Dînd cu ochii de Vihrov şi aducîndu-şi aminte că ieşise fără cravată, generalul prinse a se scuza.

— Vai de mine, n-are nici o importanţă, spuse Pavel, strîngîndu-i prieteneşte mîna.

— Totuşi mă simt jenat, obiectă generalul, acoperindu-şi gîtul cu mîna.

— Nu face nimic, o să te scuze dumnealui, interveni şi Mary.

În sfîrşit, generalul se mai linişti şi luă loc la masă, în timp ce Mary se apucă să-şi hrănească băiatul, muind pîinea în ceaşca cu ceai şi ştergîndu-i guriţa cu şervetul. Se vedea că puştiul era răsfăţatul mamei.

— Nu te-ai învrednicit să vii la înmormîntarea unchiului tău, îl abordă Mary pe Vihrov cu o undă de reproş în glas.

— Eram bolnav, se scuză acesta.

— Haide-haide ! replică Mary.

— Adică ce vrei să spui ? întrebă Pavel.

— Las'că ştiu eu, răspunse ea cu un zîmbet şiret. Cred că s-a stins şi Mihail Polikarpovici.

— Da, a murit !... Dar ia spune-mi, Anna Gavrilovna mai trăieşte ? adăugă Vihrov după o scurtă tăcere.

Mary se simţi puţin jenată. Totdeauna cînd venea vorba despre mama ei, încerca o oarecare stînjeneală.

— A murit curînd după Esper Ivanîci, răspunse ea. L-a însoţit pe ultimul drum, la ţară, unde a fost înmormîntat. Apoi n-a mai ieşit din casă, decît ca să se ducă la mormîntul lui şi îndărăt ; în cele din urmă, s-a stins şi ea.

— Uite, asta zic şi eu dragoste adevărată, gîndi Vihrov cu glas tare.

— M-da, spuse Mary cu tristeţe în glas. Sper că ai terminat facultatea şi ai ajuns candidat, nu-i aşa ? schimbă ea vorba.

— Da, sînt candidat, confirmă Vihrov.

— Şi-acum ? Pentru ce carieră v-aţi hotărît ? vru să ştie generalul.

— Pentru nici una ! declară acesta.

Răspunsul lui Pavel generalul îl comentă printr-un gest grăitor. Părea gata să-l întrebe : „cum adică ?"

— Judecînd după ştirile ce-mi parvin din diferitele cercuri ale funcţionarilor de stat, e un mediu atît de abject, atît de certat cu legea, încît, pur şi simplu, mă apucă groaza, îi explică Pavel.

Pe chipul blajin al generalului se înstăpîni mirarea ; înţelegea cu totul altfel noţiunea de slujbă.

— Nu mă refer la armată, se grăbi Pavel să adauge, ci exclusiv la instituţiile civile.

— Oh, cît despre cele civile... da, desigur ! rosti generalul.

— Eu te văd mai degrabă om de ştiinţă, aşa cum visezi, observă Mary.

— Asta am să şi fiu, probabil, căci situaţia materială mi-e asigurată.

— Iată pentru ce trebuie să-i mulţumeşti lui Dumnezeu ! interveni generalul. Că cine n-are avere nu-şi poate îngădui astfel de gînduri.

— De ce nu ? întrebă Mary.

— Pentru că ar răbda de foame ! izbucni generalul în hohote, convins că a făcut o glumă bună.

— După mine, e mai bine să fii muncitor cu ziua, decît un ticălos de cinovnic, observă Mary cu o uşoară iritare în glas.

— Asta în nici un caz!... Cămaşa ţi-e mai aproape de corp, he-he-he, rîse din nou generalul.

Vihrov îl privea surprins, observînd abia acum că excelenţa sa e cam îngust la minte ; apoi ochii i se îndreptară spre Mary. Aceasta întindea cu osîrdie untul pe feliile de pîine de care nimeni n-avea nevoie. Toţi cei din jurul lui Eismond constataseră că fusese mult mai deştept pe cînd era colonel ; odată ajuns general, parcă se prostise... Era dealtminteri un fenomen aproape curent în acea vreme : avansînd în grad, mai toţi militarii deveneau mult mai dezinvolţi şi-şi dădeau mai lesne arama pe faţă...

Între timp, Pavel, care continua s-o urmărească pe Mary, avu impresia că aceasta se împurpurase, cuprinsă parcă de neliniște.

E momentul să ne oprim puțin și să pătrundem mai adînc în inima acestei doamne, căutînd să ne explicăm simțămintele întrucîtva ciudate, care începuseră s-o tulbure. Ca licecan și chiar ca student, Pavel nu fusese în ochii ei decît un puști, acum însă, după ce povestea legăturii sale cu *m-me* Fateeva îi devenise cunoscută în cele mai mici amănunte, înțelese pe deplin că Vihrov nu mai e un copil, cu atît mai mult, cu cît astăzi i se înfățișase în vizită în chip de tînăr arătos și deștept. Își aminti totodată că acest tînăr fusese cîndva cel mai pătimaș admirator al ei și o cuprinse un regret chinuitor pentru acele vremuri, precum și o dorință aprigă de a-și arunca privirile în inima vărului său, spre a afla cum stau lucrurile acolo.

— Sper că iei masa cu noi ? îl întrebă ea.

— Dacă-mi îngăduiți, fu răspunsul lui Pavel.

— Vă rugăm, e o masă fără pretenții, simplă, ca la țară, îl pofti și generalul, strîngîndu-i prietenește mîna.

— Ei, dacă-i așa, mă duc să mă gătesc oleacă, spuse Mary, roșind ușor, și se retrase.

Rămas singur cu generalul, Vihrov încercă să lege o discuție.

— Domeniul dumneavoastră e cel mai interesant din sfera artei militare, căci se bazează pe știință, i se adresă Pavel.

— Întocmai, aprobă generalul cu emfază.

— Odinioară, în școlile de cadeți, matematica era la înălțime : ofițerii o stăpîneau la perfecție.

— Da, o stăpîneau la perfecție, confirmă generalul. Știți, toate calculele acelea...

— La ce calcule vă referiți ? întrebă Vihrov, crezînd că Eismond are în vedere un fapt concret.

— La tot soiul de calcule, sună răspunsul.

Pavel își dădu seama că generalul aruncase doar niște vorbe în vînt ; cît despre matematică, pesemne că o uitase complet.

— Activitatea în sine trebuie că e mai plăcută, reluă el, pentru că, oricum, pune la încercare judecata, nu e ca cea de simplu infanterist.

— Bineînţeles ! fu de acord generalul. Numai că pentru buzunarele noastre e cam parşivă, nu-i deloc avantajoasă !

— De ce ? întrebă nedumerit Vihrov, neînţelegînd imediat ce voia de fapt să spună generalul.

— Păi, pentru că un comandant de baterie, bunăoară, o fi primind el îndeajuns... dar trebuie să-i plătească din buzunarul lui şi pe toţi ofiţerii din subordine : toţi beau şi mănîncă la el, atîta că nu dorm acolo. Aşa că, pînă la urmă, îi fluieră vîntul prin buzunare.

Vorbele generalului îl revoltară pe Vihrov. „Fură de stinge şi nici nu vrea să împartă cu alţii !“ îi trecu prin minte.

— Credeţi că e mai avantajos să fii comandant de regiment? întrebă el, stîrnindu-l pe general să-şi dezlege băierile inimii.

— O, da, mult mai avantajos ! exclamă generalul. Un comandant de regiment scoate cam douăzeci şi cinci, treizeci de mii pe an, şi-apoi acolo e cu totul altă situaţie : ofiţerii sînt dispersaţi care încotro.

— Trebuie să recunoaşteţi însă că aceste treizeci de mii nu sînt decît un ciubuc, observă Vihrov.

— Cum adică ? se revoltă generalul. Nu, categoric nu ! O economie realizată gospodăreşte — asta da !... Să vă povestesc un caz, urmă Eismond pe un ton confidenţial. Cică un comandant de regiment s-a apucat să raporteze că a economisit cinci mii de ruble... A fost propus pentru decorare... Numai că la înapoierea raportului propunerea pentru decorare s-a dovedit să fie anulată, iar pe marginea hîrtiei stătea scris : „E un neghiob !“.

— Ciudat lucru ! aprecie Pavel.

— De ce ? Nu-i deloc ciudat ! ripostă generalul. Trebuie să recunoaşteţi că un comandant de regiment poate să realizeze anumite economii, după cum, tot aşa de bine, poate să nu le realizeze — totul stă în voia lui ; dar să vedeţi ce i s-ar putea întîmpla : să zicem că primeşte un ordin să predea regimentul ; firește, nu ştie ce-i va cere viitorul comandant. Şi atunci, ce are de făcut ? Să scoată bani din propria-i pungă ? Uneori nici măcar nu-i are... Ba se mai întîmplă să i se spună : „În această privinţă,

trebuie să ne adresăm ministerului de finanţe". „Nu-i nevoie, zice altcineva, n-au decît să contribuie comandanţii de regiment din economiile realizate !" Prin urmare, cei mari ştiu şi ei acest lucru.

„Pas de-l lămureşte pe un om ca ăsta ce înseamnă cinstea şi necinstea !" gîndea Pavel, ascultîndu-l pe general.

Între timp, Mary isprăvise cu dichiseala şi acum venea spre ei. Grija deosebită cu care se gătise îi atrase atenţia pînă şi generalului, care exclamă :

— Ce frumoasă sînteţi astăzi, doamnă !

Pavel o privi şi el cu plăcere : vechiul simţămînt pentru această femeie i se redeşteptă în inimă.

Curînd, apăru şi băieţelul, îmbrăcat cu o cămaşă elegantă, bine asortată, şi purtînd o pălărioară de pai pe cap. Maică-sa îl luă de mînă.

— N-ai vrea, *cousin,* pînă se pregăteşte masa, să facem o mică plimbare ? îi propuse ea lui Pavel.

Tînărul acceptă cu plăcere. Generalul se retrase, ca să se dichisească la rîndu-i : zilnic obişnuia să-şi cănească părul şi să-şi sulemenească uşor obrajii.

Cei trei, Mary, băieţelul şi Pavel, se preumblară un timp prin parc, apoi se aşezară pe-o bancă. Copilul îşi găsi loc la picioarele mamei sale. Atît Pavel, cît şi Mary voiau, pare-se, să stea de vorbă între patru ochi.

— După cîte am auzit, începu Mary domol, cu glas scăzut, Kleopatra Petrovna a stat toată iarna la Moscova.

— Da, răspunse Pavel, laconic.

— Te-ai văzut des cu ea ? întrebă Mary, de parcă n-ar fi ştiut nimic în această privinţă.

— Foarte des, răspunse Pavel.

— Unde e acum ?

— A plecat la soţul ei.

— Iar ? întrebă Mary cu o undă de ironie.

Pavel era bine dispus şi o privi cu blîndeţe.

— Ascultă, verişoară, ne cunoaştem de atîta vreme şi continuăm să jucăm unul faţă de celălalt o comedie.

Mary se îmbujoră.

— De ce o comedie ? întrebă ea.

— Aşa ! Îmi permiţi să-ţi dau nişte explicaţii ?

— Te rog ! rosti ea, plecîndu-şi privirile ; în colţul buzelor sale tăinuia încă urma unui zîmbet şiret.

— Mai demult, băieţandru fiind, m-am îndrăgostit nebuneşte de dumneata, te-am iubit cu pasiune, dar niciodată nu ţi-am mărturisit-o. Ai înţeles perfect acest lucru, dar nici dumneata nu mi-ai spus nimic !

Vihrov o văzu roşind pînă-n vîrful urechilor.

— Acum observ că începe altă comedie, continuă el. Vrei să mă întrebi despre Kleopatra Petrovna şi despre relaţiile dintre noi, dar mă întrebi ca despre o Matriona Karpovna oarecare. Spune-mi mai bine deschis ce anume vrei să ştii în această privinţă ?

— Şi ai să-mi răspunzi cu sinceritate ? rosti Mary, învăluindu-l cu privirea ochilor ei albaştri.

— Am să-ţi spun totul, cu cea mai mare sinceritate, făgădui Pavel.

— Ei bine, eşti tare îndrăgostit de ea ?

— Am fost.

— Şi-acum ?

— Nu ştiu.

— Cum adică nu ştii ? întrebă Mary.

— Uite că nu ştiu. Înainte de plecarea ei la ţară, sentimentele mele s-au răcit mult, dar după ce a plecat, am început să-i duc dorul...

— Dar nu te împiedică nimeni. N-ai decît să te duci după ea la ţară !...

Peste chipul femeii trecu însă repede, ca un abur, umbra unei uşoare întristări. Lui Pavel nu-i scăpă acest amănunt.

— Nu mă duc. Prezenţa mea acolo ar putea să-l necăjească şi să-l irite pe soţul ei.

— Am auzit că-i pe moarte, aşa că în curînd o să vă puteţi căsători.

— Nu, n-am să mă căsătoresc cu ea, ripostă Pavel.

— De ce ? întrebă Mary, surprinsă.

— Mai întîi pentru că e mai în vîrstă ca mine. Şi-apoi avem concepţii şi convingeri cu totul diferite.

— Dar e de la sine înţeles că ea se va strădui să respecte întru totul concepţiile şi convingerile tale.

— Nu cred... rosti tărăgănat Pavel.

Pentru un timp, între ei se așternu tăcerea. Pavel își aduna gîndurile și căuta să prindă curaj pentru a relua discuția.

— Vezi, începu el în sfîrșit, eu am fost foarte sincer cu dumneata, fii și dumneata sinceră cu mine.

— În ce privință ? îl întrebă Mary, de parcă, într-adevăr, n-ar fi avut nimic de ascuns.

— Uite, în privința asta, de pildă : spune-mi, n-ai iubit niciodată pe nimeni, în afară de soțul dumitale ? rosti Pavel cu glas domol.

Mary tăcu o vreme. Își cîntărea, pesemne, cu multă grijă răspunsul.

— Pe nimeni ! rosti, în sfîrșit, și surîse.

— Nu te cred ! exclamă Pavel. Dumneata, o femeie atît de inteligentă și cultă, să nu fi iubit pe nimeni în afară de Evgheni Petrovici, care, s-ar putea să fie un om minunat și bun...

— N-am iubit pe nimeni altul, se grăbi să-l întrerupă Mary.

— Și n-ai să iubești nici de acum încolo ?

— Mă voi strădui, răspunse ea.

— Și toate astea numai de dragul de a-ți îndeplini datoria sacră de mamă și soție ? întrebă Pavel.

— De dragul de a-mi îndeplini datoria sacră de mamă și soție, repetă Mary, îngînîndu-l.

— Pentru asta și numai pentru asta ?

— Pentru asta și numai pentru asta, îl îngînă din nou Mary.

— Ei bine, nici nu voiam să știu nimic în plus ! declară Pavel.

— Chiar nimic ? întrebă Mary.

— Nimic, pentru că acum știu totul.

Mary arboră din nou un zîmbet șiret și se ridică.

— E timpul să mergem la masă, zise ea.

Pavel o urmă.

În timpul mesei, generalul își dădu și mai abitir drumul la gură, arătîndu-și adevăratul său chip. Printre altele, se apucă să demonstreze că toate studiile universi-

tare nu înseamnă nimic, că nu-s decît niște absurdități, niște himere !

— Ce vă învață acolo ? își dădu el cu părerea. Cîndva un nepot de-al meu mi-a vorbit despre nu știu ce fel de propedeutică ! Ei poftim, ce-o mai fi și asta !

Vihrov zîmbi cu o ușoară ironie.

— Cred că la școlile militare se învață cam același lucru. replică el.

— A, nu ! protestă generalul. La școlile militare e cu totul altceva. Uite, bunăoară, la marină răsună comanda: „sus, pe catarg, marș !" și matrozii se urcă ; sau la noi, la artilerie : „Baterie, foc !" și ostașii trag cu tunul. Așa ai să tragi și tu, Esperka, atunci cînd ai să fii mare, i se adresă el băiețelului.

— Îhî, am să trag, răspunse acesta, mestecînd vorba în gură și vînzolindu-se pe scăunel.

Era greu de înțeles ce voise generalul să spună prin ultimele lui cuvinte despre școala de marină sau cea de artilerie. Vihrov îl ascultă în tăcere, cu un aer grav. Pe Mary însă, marea majoritate a vorbelor rostite de soțul ei o făceau cînd să se încrunte, cînd să se îmbujoreze.

III

O ACUMULARE DE IMPRESII ANALOAGE

Eroul nostru își dădea perfect de bine seama că în inima verișoarei sale adie pentru el un vînt prielnic. Toate amănuntele ceasurilor petrecute în preajma ei îi răsăreau atît de vii în memorie, încît o dorință arzătoare îl îmboldea s-o revadă. Nu rezistă tentației și, trei-patru zile mai tîrziu, își repetă vizita la familia Eismond. Dar vai, la ceea ce găsi acolo, nici că s-ar fi așteptat. În grădină nu mai era țipenie de om. Urcă scările, dar vila păru la fel de pustie. Într-un tîrziu, dădu cu ochii de-un valet, care îl

anunţă că boierii au plecat mai întîi la Petersburg, de unde, zise el, aveau să ia drumul străinătăţii.

Vestea îl ului pe Pavel.

— Spune-mi, de mult se pregăteau de drum ?

— Da de unde, gîndul le-a venit, pare-se, aşa, fără veste, răspunse valetul.

Plecarea aceasta precipitată îl întristă pe Vihrov. „Oare Mary mă evită ?“ se întrebă el, necăjit, dar şi flatat întrucîtva în amorul său propriu.

Scurt timp după vizita ratată la vila Eismond, îl păscu o nouă surpriză : primi o scrisoare de la Fateeva.

Kleopatra Petrovna părăsise Moscova mîniată foc pe Pavel. Hotărîse, îşi jurase chiar, să-l uite cu desăvîrşire. Dar iată că plictiseala, boala soţului, perspectiva unei apropiate văduvii, iar acum şi moartea bătrînului Vihrov, care, după cum bine ştia, nu i-ar fi permis niciodată fiului său să se însoare cu ea, îi treziră din nou dragostea pentru Pavel şi dorinţa de a-l readuce la vechile sentimente. Îi trimise o scrisoare lungă şi, după cum credea ea, sinceră :

„Dragul meu *Paul !*... Am fost la înmormîntarea tatălui dumitale. Trebuia să-i cer iertare, cel puţin acum, *pentru dragostea ce ţi-o port ;* auzisem că, din această pricină, era revoltat peste măsură... *Am înţeles de mult, dragul meu, că toţi mă urăsc şi mă alungă,* de parcă eu, sărmana, aş fi *cea mai îngrozitoare femeie !* Dar, crede-mă, *Paul,* spună lumea ce-o vrea, facă ce-o vrea, singura mea dorinţă e să recapăt dacă nu dragostea, cel puţin stima ta, care sper să nu mi-o refuzi, mai ales după ce vei afla mai jos toate *grozăviile* pe care a trebuit să le îndur în viaţa mea...

Mama mea s-a născut, se pare, în mare lux. Nu cunosc succesele de care s-a bucurat în societate, nu ştiu cînd şi cum şi-a irosit averea şi tinereţea. În mintea mea n-a rămas decît imaginea unei femei care, în ciuda vîrstei, mai plăcea bărbaţilor. Pe cînd aveam vreo optsprezece ani şi eram, crede-mă, o fată frumuşică, adoratorul ei de atunci, *m-r Léon,* s-a gîndit să nu se mai limiteze la *maman,* ci să-mi facă şi mie curte. Bineînţeles, i-am respins încercările. Drept urmare, a început să mă ponegrească, să mă certe, ba o dată a îndrăznit, chiar, să mă lovească cu o

linie. M-am plîns mamei, dar vai, ea a aruncat vina asupra mea, obligîndu-mă să-l ascult *întru totul* pe *m-r* Léon şi *să-i fiu supusă.* Îmi cunoşti, prietene, firea orgolioasă, aşa că-ţi dai seama cîte am putut să îndur, mai ales că mama mă obliga să fiu veselă şi politicoasă cu toţi tinerii care veneau în casa noastră. Chinul însă nu se sfîrşea aici. *M-r* Léon o jecmănea pe mama de ultima copeică, irosind banii pe chefuri *(unde* şi cu *cine,* îţi dai seama), aşa că uneori eram nevoite să trăim săptămîni în şir numai cu pîine şi ceva mezeluri. Pe deasupra, mama mă punea să-mi calc singură rochiile, să-mi spăl fustele, ca să fiu, zicea ea, cel puţin bine îmbrăcată. Situaţia devenise de nesuportat şi, cu toate că mă bucuram de-o sănătate de fier, m-am îmbolnăvit. Spre fericirea mea, la scurt timp *m-r* Fateev mi-a cerut mîna. În uniforma lui albă cu fireturi, era, pe atunci, un foarte frumos ofiţer de marină, care-şi făcea serviciul pe un cuirasat. Numai Dumnezeu ştie cît m-a bucurat această cerere în căsătorie. Am acceptat, firește, şi, pot să jur în faţa Celui-de-Sus că la început mi-am iubit soţul cu tot focul inimii mele. Cînd s-a îmbolnăvit, scurt timp după nuntă, am stat nopţi în şir lîngă patul lui, ca un cîine credincios. Cele mai mici gemete sau suspine îmi sfîşiau inima cum nu poţi să-ţi închipui (dealtfel, tu ştii prea bine că, în dragoste, eu nu cunosc limite). Şi care crezi că mi-a fost răsplata pentru sentimentele mele şi pentru sacrificiile pe care le-am făcut ? Curînd după însănătoşire, soţul meu a început să vină acasă duhnind tot mai des a băutură. Vai, cît am suferit ! Trebuie să fii femeie ca să înţelegi cît de îngrozitor e să-l vezi beat pe omul cu care trăieşti. Îl văzusem beat şi pe *m-r* Léon, dar dacă acesta nu-mi inspira decît *groază,* pentru soţul meu simţeam acum o adevărată *repulsie.* Şi pe lîngă mîrşăvia acestei purtări, mai aflu că mă şi înşală ! Am simţit că înnebunesc. Mintea mea refuza s-o creadă. Ştiam că sînt mai bună, mai frumoasă decît toate iubitele lui. Cum putea să mă înşele ? I-am cerut să ne despărţim. A respins ideea, rîzînd. La fel a rîs şi a refuzat să mă creadă şi atunci cînd, ajunsă la capătul răbdării, i-am spus cu toată fermitatea că n-am să-i mai fiu soţie *decît de ochii lumii.* A considerat spusele mele drept

o glumă bună. Cîte umiliri și chinuri am putut suporta în acest timp, nici nu pot să-ți spun... Cam tot pe-atunci l-am întîlnit pentru prima oară pe Posten. Mi l-a prezentat soțul meu, ca pe un prieten de-al său. Fire vicleană, știind să intre pe sub pielea omului, *m-r* Posten a aflat, pesemne tot de la el, care erau relațiile dintre noi. Iată deci o ocazie potrivită să facă puțină curte unei femei tinere, aflată într-o situație critică. Și a trecut la acțiune. Nimic de zis, merită toate laudele pentru perseverența lui !... Trecea cu vederea toate nazurile și impertinența mea, lăsînd chiar impresia că-i fac plăcere. În sfîrșit, a dat Domnul și ne-am mutat de la Moscova în orășelul nostru. De *m-r* Posten însă n-am scăpat : ne-a urmat și el. Aici te-am văzut pentru prima oară pe tine : să te îndrăgesc nu îndrăzneam, căci o iubeai pe prietena mea. M-am mulțumit să sper că, fiind un om deosebit, un om minunat, ai să-mi acorzi măcar cîteva clipe de fericire... O, ce plăcere îmi făcea să merg în aceeași trăsură cu tine de la Implevi spre casă și să mă scald în lumina adîncă a ochilor tăi negri... dar iată că ai fost gata să mă părăsești și tu !... te pregăteai să pleci după Mary la Moscova. În timpul acela, soțul meu se manifesta mai rău ca o bestie, iar *m-r* Posten devenea tot mai mult îngerul păzitor al căsniciei mele. Soțul meu se cam temea de el... Știam, așadar, că, cel puțin atunci cînd Posten era la noi, n-aveam să fiu jignită și nici viața n-avea să-mi fie în pericol ; în timpul scandalului cu poliția aceea stupidă. *m-r* Posten m-a apărat cu trupul lui de pumnalul soțului meu. Situația devenea destul de complicată : pe tine știam că n-am să te mai văd. Nu-mi rămînea decît să mor, să mă sufoc de plictiseală, sau să devin amanta lui Posten. Și, spre necazul meu, blestemul lui Dumnezeu și ocara lumii întregi, am devenit... Mai departe știi totul. Am să adaug, doar, că atunci cînd te-am văzut pentru ultima oară în casa lui Esper Ivanîci, după plecarea lui Posten, m-a îmboldit de o mie de ori dorința să-ți cad la picioare, să te implor să mă salvezi, să mă iei cu tine. Am renunțat. Erai încă prea copil și n-ai fi putut face așa ceva. Asta-i tot. Judecă-mă, dragul meu și, dacă mă consideri vinovată, condamnă-mă.

A ta Kleopatra.

PS. Soţul meu, sărmanul suferind, va muri, cred, *mîine sau poimîine*. Mi-a lăsat *prin testament toată averea lui*... Sînt de pe acum stăpîna unei moşii cu *două sute de suflete*."

Multe din cuvintele acestei neobişnuite epistole, caligrafiate cursiv, erau subliniate cu cîte o linie, iar unele din ele chiar cu cîte două. Hotărît lucru, Kleopatra Petrovna dorea să atragă atenţia lui Vihrov asupra lor şi nu s-ar putea spune că nu izbutise s-o facă. Vihrov se grăbi să-i răspundă şi s-o liniştească :

„Vai, cine a putut să-ţi vorbească despre nu ştiu ce fel de lipsă de respect !... Crede-mă că te iubesc şi te respect ca şi mai înainte. Îţi îndeplineşti acum o datorie sfîntă faţă de omul care, aşa cum mi-ai mărturisit chiar dumneata, ţi-a făcut totuşi mult bine ; să te ajute Dumnezeu să poţi duce pînă la capăt acest act de abnegaţie ! Poate că în scurt timp ne vom revedea."

De fapt, scrisoarea Kleopatrei Petrovna îi trezise sentimente ambigue : încerca, ce-i drept, o vagă dorinţă de a o întîlni, dar ceea ce simţea mai mult ca orice era mila. Înţelegea că femeia aceasta încă îl mai iubeşte : îl iubeşte sincer şi cu pasiune. „Dar cu aceeaşi patimă — îşi spunea — l-a iubit, pesemne, şi pe soţul ei, şi pe Posten, ceea ce, în fond, nu-i decît o expresie a temperamentului ei vulcanic", iar constatarea aceasta avea darul să întunece totul. În schimb, Mary, mai ales după ultima lor întîlnire, îl interesa din ce în ce mai mult.

„Oare să aibă dreptate Nevedomov, îşi zicea el, că nu putem iubi cu adevărat decît pe femeia căreia nu-i putem reproşa nimic ?"

Peste toată năvala aceasta de gînduri şi de simţăminte se mai proiecta şi imaginea propriei lui vieţi, lipsită de activitate, de vreun scop anume. Vihrov nu era un tip flegmatic, capabil să-şi petreacă zilele trîntit pe o canapea, şi nici unul de tip sanguin, gata să se distreze pînă la capătul vieţii ; era un temperament coleric. Firea lui reclama în permanenţă fie o activitate intensă, fie emoţia unor sentimente puternice. Încercă să se ocupe de lectură, dar fără succes. Pînă şi Iakov, trăpaşul acestuia, şi restaurantele

ajunseseră să-l dezguste. Îl stăpînea o stare de plictis, de iremediabilă, parcă, amorțeală.

Într-un astfel de moment, după ce ore în șir măsurase în lung și în lat apartamentul pe care-l ocupa, enervat că nu-i venea nici o idee cum să-și petreacă seara, primi vizita lui Salov. După ce Vihrov intră în posesia acelei averi, onorabilul său prieten devenise, brusc, plin de atenții : trecea deseori pe la el, nu-l contrazicea aproape deloc și nu-l lua niciodată peste picior, așa cum, de obicei, proceda cu alții. Bineînțeles că lui Pavel nu-i scăpase adevăratul motiv al acestei subite schimbări de atitudine. În sinea lui, se amuza de tertipurile acestui prieten.

— Ce mai faci ? îl întrebă Salov, sesizînd nemulțumirea de care era cuprins Vihrov.

— Mor de plictiseală. Într-atît m-a cuprins urîtul, încît mă simt aidoma marilor noștri blazați.

— Mi-ar face deosebită plăcere să-i cunosc, strecură zeflemitor Salov.

— Lasă gluma ! Înțelegi bine ce vreau să spun. Căci ce reprezintă oare un Oneghin sau un Peciorin, dacă nu imaginea întruchipată a blazării ? Sînt, de bună seamă, oameni superiori mediului în care au trăit, dar ce folos dacă n-au știut și n-au izbutit să întreprindă nimic pentru viața noastră, rusească. N-au făcut nimic, roiau în jurul femeilor, își dădeau aere, se îndrăgosteau, exact așa cum facem noi, toți absolvenții universitari... Întotdeauna mi-am imaginat că muma noastră Rusia e un fel de fabrică obscură și imundă, destinată să producă postav cenușiu cazon și că, pe neașteptate, în această fabrică răsar niște trandafiri frumoși, e drept, delicați și sensibili, cu miros încîntător, dar neaducînd nici un folos, pentru că viața le aruncă pe toate la un loc, claie peste grămadă, și e de înțeles că baloturile grosolane de postav cazon strivesc trandafirii și înnăbușă mireasma lor îmbătătoare.

— Frumos spus, pitoresc chiar, interveni Salov. Dar află, dragă prietene, că, după părerea mea, singurul și cel mai bun leac împotriva plictiselii sînt cărțile de joc. Hai, mai bine, să ne așezăm la masă și să jucăm ceva.

— Chiar vrei atît de mult ? îl întrebă Vihrov.

— Foarte mult ! răspunse Salov și fredonă, improvizînd pe o temă de vodevil :

„...Iar cărțile de joc sînt totul
Cu ele timpul ni-l petrecem,
Și bani tot ele ne aduc !"

— Haide, haide, îl întrerupse Vihrov, nu mă mai îndemna să joc cărți. Îți propun un alt gen de aventură. Firește, pe socoteala mea. Du-mă undeva, la un local de distracție, iar eu îți voi oferi o cină și niște băutură la alegerea dumitale.

— O, bunul meu prieten, Dumnezeu să te binecuvînteze ! izbucni Salov cu un patos comic, dînd să-i sărute mîna. Cel mai bine ar fi să mergem la clubul negustorilor. Astăzi are loc acolo un mare eveniment : pentru prima dată domnii negustori catadicsesc să-și aducă nevestele la reuniune. La fel ca pe timpul lui Petru cel Mare, prima întrunire va fi a negustorilor din Zamoskvorecie, numai că nu din porunca imperială, ci, de astă dată, din propria lor inițiativă ! Mare progres, nu-i așa ? Domnii negustori nu vor să rămînă în urma nobilimii.

— Interesant, într-adevăr ! rosti Pavel.

— Foarte interesant, accentuă Salov. Vom întîlni acolo niște mutre de neînchipuit, niște toalete cum nu ne-a fost dat să mai vedem, vom vedea scînteind puzderie de diamante, iar șampania va curge gîrlă ! Să mergem, așadar, să le vedem pe toate !

— Fie, acceptă Pavel.

— Atunci, ne-am înțeles : în jurul orei unsprezece trec să te iau ; ne va duce vizitiul dumitale.

— Bine, acceptă Vihrov.

Cum nu se răzgîndiră nici unul, pe la unsprezece noaptea, amicii plecară de acasă. Clubul negustorilor era ticsit de lume. Își făcură loc cu greu și se opriră lîngă una din arcadele care despărțeau salonul de ringul de dans.

— Ei, ce zici, n-am avut dreptate ?... șopti Salov arătînd niște matroane grase, care se plimbau cu pompă prin sălile clubului, însoțite fiind de bărbații lor, sau de prietene. Ca student, Vihrov participase la reuniunile nobilimii, unde îi fusese dat să vadă chipuri frumoase și toalete elegante,

sau la reuniunile nemțești, la care întîlnise, alături de tinere nemțoaice, multe fiice de funcționari săraci, mai toate firave și cu obrajii supți, dar cu figuri pe deplin omenești, pe cînd aici, privirile lui mirate întîlneau tot soiul de dovleci trandafirii, tot soiul de fețe aidoma lunii pline, care se plimbau de colo-colo. Nici fizionomiile bărbaților nu erau mai prejos.

— Ia te uită, ia te uită, îi tot șoptea Salov, nu văd nici o fizionomie mai de doamne-ajută ; se vede treaba că ăștia nu știu decît să mănînce, să bea, să doarmă, să facă plozi, iar ca să-și poată menține acest fel de viață, să umble cu tot felul de șiretlicuri.

— S-ar putea să fie așa ! admise Pavel, dar această pătură a societății trebuie în orice caz să ne fie dragă, pentru că, am impresia, e singura păstrătoare a datinilor noastre populare de dinaintea lui Petru cel Mare.

— Și a moralei din Domostroi [1] ? Să crezi dumneata asta ! ripostă Salov. Poate nu știi, dar pentru multe dintre aceste simpatice reprezentante ale sexului „slab" e aproape o regulă : pe soț să-l iubească fiindcă așa zice legea, pe ofițer — din pasiune, iar pe vizitiu — pentru plăcere.

Vihrov izbucni în rîs.

— Privește bine și la acest domn, continuă Salov, arătîndu-i un tînăr nu prea chipeș, îmbrăcat în frac și cu mănuși pe mîini. Îl vezi ? E spilcuit, ras proaspăt, dar a rămas tot o brută ca și tătîne-său. Venind aici, se va fîțîi prin saloane, poate va dansa, dar cum va trece înapoi, peste rîul Moscova, cum își va relua apucăturile. Va intra în prima cîrciumă și va urla încă de la ușă : „Trînțește-mi iute o Madera, să-mi fac gîtul leică și pîntecele balercă !" Iar dacă se va întîmpla să se afle pe-acolo și un popă sau un diacon, îl vei auzi pe dată : „Hei, părinte, ia fornăie-mi din Apostoli, așa, că Mocealov [2], pe-o singură voce".

— Le-ai studiat bine moravurile ! observă Pavel.

— Scriu acum o comedie despre ei ! mărturisi Salov. Crede-mă, prietene, că toți acești „domni" ar trebui stig-

[1] Domostroi — alcătuire de norme sociale, religioase și în special de comportament în viața familială, cunoscute cam din secolul al XV-lea.

[2] Mocealov, Pavel Stepanovici (1800—1848) — actor dramatic rus.

matizați cu încă mai multă vigoare de cum a făcut-o Gogol cu mărunții lui cinovnici.

— Scrii o comedie ?

— Am și terminat un act, ți-l voi citi cîndva.

— Te rog, se învioră Vihrov, dar își întrerupse fraza, pentru că Salov se și făcu nevăzut. Căutîndu-l cu privirea, Pavel se trezi față în față cu Anna Ivanovna. Purta o rochie vaporeasă, împodobită numai cu briliante. Era la braț cu negustorul ei, un individ bărbos, cu părul tuns rotund în jurul capului. Nu purta frac, ci surtuc. Motivul dispariției lui Salov era limpede : cîndva, mai demult, la o petrecere în aer liber, o întîlnise tot așa pe Anna Ivanovna, împreună cu soțul ei, și încercase să reînnoiască relațiile cu ea, dar soțul, căruia femeia pesemne că-i destăinuise totul, îi trăsese o asemenea săpuneală, încît Salov nu mai știuse cum să-și ia tălpășița. De aceea, dînd acum din nou peste cei doi, socoti că-i mult mai prudent să dispară. Vihrov însă nu știa nimic din toate acestea.

— Anna Ivanovna ! exclamă ei cu bucurie.

— A, bună ziua ! rosti ea sfioasă. Este domnul Vihrov, se grăbi să-l prezinte soțului.

— Îmi face deosebită plăcere ! rosti negustorul cu bunăvoință, întinzîndu-i lui Vihrov un fel de butuc păros.

Pavel îi strînse mîna și, fără să vrea, fu pătruns de desgust.

„Și cînd te gîndești că această ființă eterică e nevoită să mîngîie și să sărute un astfel de monstru !“ gîndi el.

— Îmi permiteți să vă invit la un cadril, i se adresă Pavel, dorind să afle cum o mai duce. Nu cunosc nici una dintre doamnele prezente.

— Îmi dai voie ? îl întrebă Anna Ivanovna pe soțul ei.

— Cu domnul Vihrov, da ! fu de acord acesta, subliniindu-i numele. De fapt, după ce se măritase, Anna Ivanovna îi povestise soțului, printre alte amănunte din viața ei, și faptul că Vihrov fusese singurul dintre cunoscuți care nu-i făcuse curte niciodată.

Curînd perechile se aranjară pentru cadril. Soțul Annei Ivanovna își găsi loc în spatele lor.

Vihrov își dădu seama că trebuie să fie foarte atent la ce vorbește cu Anna Ivanovna. Bănuia care erau relațiile în viața lor de familie.

— Sînt tare nenorocită, Vihrov, începu femeia cînd figurile dansului îi îndepărtară de soțul ei.

— De ce ? întrebă Pavel.

— Soțul meu e îngrozitor de gelos.

— Gelos ? Pe cine ?

— Pe oricine, pînă și pe lachei și pe bucătari. Oamenii ăștia nu mai îndrăznesc nici măcar să mă privească, se lamentă Anna Ivanovna, schițînd în acel moment cei mai grațioși pași de dans. Am să mor, Vihrov, n-am să rezist, continuă ea la a cincea figură de dans, cînd bărbatul ei se afla din nou la distanță.

— Nu, n-ai să mori, o liniști Pavel, privind-o însă cu atenție : într-adevăr slăbise și era foarte palidă.

— Ba am să mor, suspină ea. Închipuie-ți că nu-mi e îngăduit să fac nimic din ce-mi place. Trebuie doar să beau și să mănînc.

După aceea nu mai izbutiră să schimbe între ei nici un cuvînt.

„Iată încă o femeie jertfită !" gîndi Pavel, părăsindu-și partenera de dans.

Abia către cină izbuti, în sfîrșit, să dea de Salov, care, retras într-o încăpere izolată, juca, bineînțeles, cărți.

— Am terminat, de-acum sînt la dispoziția dumitale, îi spuse acesta și porniră să găsească o masă liberă.

— Bravo, ai fugit, te-ai ascuns... se vede că te mustră conștiința, i se adresă Vihrov, după ce se așezară.

— De ce-mi spui asta ? zîmbi Salov în colțul gurii.

— Uite-așa, răspunse Vihrov. Și ce femeie fermecătoare ! Păcat de ea. Pare să n-aibă multe zile de trăit.

Pe chipul lui Salov trecu o umbră de tristețe.

— Ce să-i faci, a fost un caz aparte ! mormăi el.

— Un caz aparte ?... Ba deloc ! Naiba știe ce-ai făcut dumneata, de a ieșit așa.

— Dinspre partea mea, totul a fost simplu și firesc, răspunse Salov, ridicînd din umeri. Eram asemenea lui Ir, fără nici o lețcaie în buzunar, cînd mi-a ajuns la urechi zvo-

nul că un porc de milionar, chiar dintre ăştia, vrea să-şi mărite nepoata (care nepoată se afla într-o anume situaţie, datorită, probabil, chiar lui), punînd însă o condiţie : ca după cununie comoara să-i fie restituită... M-am gîndit că n-ar fi rău să accept propunerea...

Pavel clătină din cap.

— Dumneaei a aflat toată povestea, s-a supărat şi a fugit, continuă Salov.

— Dar cununia aceea a avut loc ? întrebă ironic Pavel.

— Păi cum să mai aibă loc, cînd totul n-a fost decît o farsă ; un ticălos vroia, pur şi simplu, să-şi plaseze în felul ăsta amanta. Chiar în seara în care au venit după mine la club, am pus chelnerii să-i alunge cu ciomegele.

— Chiar aşa, cu ciomegele ?

— Chiar aşa, cu ciomegele, *à la lettre*.

— Şi pe logodnică ?

— Şi pe ea ! Să nu mai umble cu minciuni ! adăugă Salov.

IV

CALITATEA DE AUTOR

Chinuit de gînduri, frămîntat de neputinţa de a găsi un sens vieţii, Vihrov continua să se afle într-o profundă depresiune sufletească. Ca să-şi găsească o preocupare. se apucă să citească felurite romane. Sub influenţa lecturii bogata lui imaginaţie creatoare, care în tot timpul studiilor universitare mocnise înăbuşit, se trezi pe neaşteptate şi el simţi nevoia să scrie. Acumulase destule gînduri. sentimente, chipuri de oameni, aşa că se aşeză la masă şi se apucă de scris.

Acţiunea istorisirii sale o plasă la ţară. Descrise în linii mari meleagurile care înconjurau Perţovo (conacul Fateevei) şi cu multă exactitate interiorul conacului. În camera de primire lîncezea o tînără femeie, dar nu Kleopatra Pe-

trovna, ci mai degrabă Anna Ivanovna, tot atît de vaporoasă, grațioasă și fragilă, ca în realitate, în timp ce în salon soțul ei, nici mai mult nici mai puțin, o snopea în bătăi pe camerista Maria, care îi respingea avansurile. Gemetele cameristei sfîșiau inima sărmanei femei. Beat criță și în călduri, bărbatul intră la un moment dat în încăperea unde se afla eroina și încercă s-o mîngîie. La capătul răbdării, martira, cuprinsă de furie, fugi de acolo și se încuie în camera ei. După un timp, femeia a întîlnit la niște prieteni un tînăr (pe care Vihrov îl descrise după propria lui înfățișare). Tînărul stătea lîngă o coloană, cu capul dat ușor pe spate și cu mîna ascunsă în deschizătura vestei sale de catifea. Era poziția pe care Vihrov o lua în majoritatea cazurilor, cînd se afla în societate. Tînărul era o veche cunoștință a eroinei, dar ea, temîndu-se de gelozia soțului, aproape că n-a îndrăznit să schimbe cu el nici o vorbă. I-a fixat totuși o întîlnire în taină, spre a discuta cu el despre trecutul său.

Astfel antrenat, Vihrov scrise o zi întreagă. Personajele abia schițate la început își limpezeau tot mai mult contururile, încît le vedea chipurile pînă în cele mai mici amănunte, le auzea glasurile, le urmărea pașii, știa tot ce se petrecea în sufletul lor, în diferitele momente ale povestirii. Ușurința cu care, fără să vrea, i se înlănțuiau în minte chipuri și întîmplări începu să-l sperie. Ca să-și risipească gîndurile, renunță la scris și ieși din casă, dar încordarea nervoasă nu-i slăbea deloc. Abia după ce intră într-o cîrciumă, unde bău un păhărel de votcă și mîncă pe îndestulate, activitatea lui spirituală se mai potoli, și încet, încet, el se simți revenind la realitate. Pesemne că activitatea creierului fu înlocuită de cea a nervilor abdominali.

A doua zi însă își reluă scrisul. Trăia viața eroilor săi, îl încercau sentimentele acestora, ba chiar în momentele mai patetice — și avea destule în această istorisire — îl podidea plînsul, iar lacrimile îi udau hîrtia. În felul acesta trecură vreo două săptămîni. Din povestirea imaginată de el, scrisese o primă carte, pe care se gîndi s-o intituleze „Nu osîndi !".

În fine, simți nevoia să verifice tot ce scrisese și începu să revadă, să corecteze, apoi să copieze pe curat și să citească cu glas tare... Avu impresia că e nespus de plăcut să devii scriitor, să te consacri literaturii. Gîndul acesta îl entuziasma în așa măsură, încît simți cum i se taie răsuflarea. Cu cine să se sfătuiască însă, cine i-ar putea spune dacă nu cumva tot ce a scris e o simplă inepție ?... Nevedomov plecase din Moscova ; Zamin și Petin erau băieți plăcuți, dar prea simpli ca să poată înțelege sensul acestei lucrări ; Marienovski, ajuns într-o slujbă la senat, avea acum cu totul alte preocupări. Dintre toți, Salov părea să fie cel mai potrivit, mai ales că dorea, pare-se, și el să ajungă scriitor. „Eu am să-i citesc lucrarea mea, iar el are să mi-o citească pe a lui ; în felul ăsta ne vom face un serviciu reciproc !" Mînat de acest gînd, Vihrov îi trimise o scrisoare foarte prietenoasă : „Bunul meu prieten, am o mare, ba chiar foarte mare rugăminte, și în legătură cu tot ce-ți voi împărtăși, te voi ruga să-mi spui în mod sincer părerea dumitale".

Salov pricepu că Vihrov are nevoie de el și de aceea se grăbi să nu piardă o astfel de ocazie. Îndată ce primi bilețelul, se duse la Vihrov, dar cu o mină de om trist, descumpănit, incapabil să înțeleagă ceva din ce i se spune.

Vihrov îl întrebă ce-i cu el.

— Îmi merg cam prost treburile, se plînse acesta și, contrar obiceiului, oftă și se așeză pe un scaun.

Lui Vihrov îi fu lesne de înțeles că Salov voia să-l tapeze de ceva parale. „Naiba să-l ia, am să-i dau, gîndi el, poate că ascultîndu-mă n-are să spumege de furie".

— Despre ce treburi e vorba ? îl iscodi Pavel.

— N-am bani, răspunse Salov simplu.

— Te împrumut eu, îi spuse Vihrov, să știi însă că nu-ți dau prea mult.

— Bine, dă-mi cît poți, și Salov se înveseli brusc.

— Iată pentru ce ți-am scris, începu Pavel pe un ton grav (trecînd peste antipatia pe care i-o provoca Salov, cu

şiretlicurile lui) : Dumneata ştiu că ai scris o comedie. Află că am scris şi eu ceva, dar nu o comedie, ci un roman.

— Ai scris un roman ? exclamă Salov, ca şi cum nu i s-ar fi putut da o veste mai bună.

— Da, un roman. De aceea te rog să-mi citeşti comedia dumitale, iar eu îţi voi citi lucrarea mea. Apoi ne vom împărtăşi opiniile, cu toată sinceritatea.

— Accept cu cea mai mare plăcere, se entuziasmă Salov. Mă întreb numai cînd l-ai scris ? continuă el pe un ton care exprima cel mai viu interes.

— În ultimele trei săptămîni, răspunse Vihrov. Iată opera mea ! adăugă el, arătînd celuilalt două caiete voluminoase.

În sinea lui, Salov se îngrozi : „Ia te uită ! Ăsta o să mă asasineze cu opera lui ; eu n-am scris decît vreo trei-patru scene din comedie, pe cînd dumnealui o să mă tortureze cu noianul ăsta de inepţii !" Nu se îndoia nici o clipă că Pavel scrisese nişte aiureli, dar nu-şi exprima părerea şi nici nu-l ironiza, de frică să nu piardă împrumutul.

— Bine. Şi cui vrei să mai citeşti opera dumitale ? întrebă el.

— Nimănui. Cui aş mai putea-o citi ? răspunse Pavel.

— De ce nimănui ? rosti tărăgănat Salov. În acea clipă îl străfulgeră un gînd : „Cu ce oi fi păcătuit, să mă chinuie numai pe mine cu absurdităţile lui ! Ia să se mai delecteze şi alţii cu minunăţia asta !" Ideea îi plăcu. Era în firea lui să le servească amicilor asemenea mici răutăţi. Cred că ar fi bine, continuă el, să mai invitaţi şi alte cunoştinţe de ale dumitale : pe Marienovski, pe ceilalţi doi, cum le zice ? Da, pe Zamin şi Petin. Cred că şi lectura ar fi mai plăcută în faţa unui public mai numeros !

Pavel rămase pe gînduri.

— Sincer vorbind, cel mai mult aş dori să-i citesc lui Nevedomov, îşi spuse el gîndul cu glas tare.

— Invită-l şi pe Nevedomov, continuă Salov şi în minte îşi schiţă un tablou cît se poate de plăcut : Nevedomov, un om totdeauna exigent şi sincer în părerile lui, îi va spune lui Vihrov : „Ce-ai scris, frăţioare, acolo ?" Pavel va face feţe-feţe, îşi va strînge caietele şi va renunţa la lectură. În schimb, invitaţii vor savura o cină excelentă şi, îmbui-

baţi cu mîncăruri alese, vor uita de romanul gazdei, plecînd cu toţii pe la casele lor. O astfel de situaţie îi surîdea lui Salov.

— Invită-l şi pe Nevedomov, mai spuse o dată.

— De unde să-l iau ? E plecat la Troiţa, spuse Vihrov, măsurînd camera de la un capăt la altul.

— Angajează o caleaşcă şi trimite-o după el. O să vină negreşit.

— Grozavă idee ! exclamă Pavel. Să aduci şi comedia scrisă de dumneata, adăugă el.

— Neapărat ! acceptă Salov, ferm convins că paginile comediei sale vor eclipsa cu totul lucrarea lui Vihrov.

Imediat după plecarea lui Salov, Pavel aşternu pe hîrtie scrisoarea către Nevedomov.

„Dragă prietene, i se adresă el, am păcătuit şi-mi recunosc greşeala în faţa dumitale : am scris un roman cu o tematică ce nu-ţi va fi deloc pe plac ; dar martor mi-e Dumnezeu că nu l-am scos din închipuirea mea ; mi l-a oferit, săturîndu-mi ochii, însăşi viaţa noastră rusească. Scriu întru apărarea femeii, bazîndu-mă pe experienţa dobîndită din observarea a trei tipuri de femei. Una e *m-me* Fateeva, bine cunoscută dumitale. o fire înzestrată cu un temperament înflăcărat, capabilă de un devotament fără margini faţă de idolul său, dar care a avut de îndurat toată viaţa numai învinuiri şi ofense pentru te miri ce ; cealaltă e o verişoară a mea, femeie inteligentă, de aleasă cultură, care, în numele datoriei şi al obligaţiilor sacre ce şi le-a asumat, se sufocă lîngă un soţ nătîng : şi, în sfîrşit, simpatia noastră comună, Anna Ivanovna, care, ca urmare a unei „plăcute“ vieţi conjugale, cred că-şi va sfîrşi viaţa chiar în acest an, într-atît e de slabă şi de palidă, coborîtă, parcă, de pe cruce !... În tot ce mi-a fost dat să ascult pe seama acestor femei, n-am auzit măcar un singur cuvînt de compătimire ; de aceea vreau să pun o vorbă bună pentru ele, să apar în lumea literelor ca un cavaler care le va lua apărarea, dacă nu cu prea mult talent. cel puţin cu multă căldură şi sinceritate !... Prietene drag, trebuie neapărat să

vii la mine, pentru că numai gustul dumitale rafinat mă poate convinge, numai dumneata mă poți ajuta să răspund întrebării care mă frămîntă : voi ajunge scriitor sau nu ?"

Nevedomov nu se lăsă prea mult așteptat. Chiar a doua zi după ce îi fusese trimisă trăsura, intră în dormitorul lui Pavel, la ora cînd acesta abia se trezise.

— Dumnezeule, pe cine văd ! exclamă eroul nostru, bucurîndu-se din adîncul inimii de sosirea oaspetelui.

Prietenii se îmbrățișară și se sărutară.

Pavel sesiză neliniștea așternută pe chipul lui Nevedomov.

— Ai văzut cît de repede ți-am îndeplinit dorința. spuse acesta așezîndu-se alături de el. Lămurește-mă însă : ce-ai vrut să spui în scrisoare amintind despre Anna Ivanovna? E chiar atît de bolnavă ?

— Mi s-a părut tare slăbită, răspunse Vihrov, înțelegînd că această veste îl tulburase adînc pe bunul său prieten.

— De la slăbiciune pînă la moarte mai e cale lungă, rosti Nevedomov cu un zîmbet ciudat pe buze.

— Da, desigur, pînă la moarte mai e mult, confirmă și Vihrov.

— Atunci de ce-ai zis că în scurt timp se va săvîrși din viață ? îl descusu Nevedomov.

— Am spus-o așa, ca o figură de stil, răspunse Pavel, încercînd să-și liniștească prietenul. Își dădu seama că acesta mai era și acum îndrăgostit nebunește de Anna Ivanovna.

Cînd Nevedomov se mai liniști și începu să răsufle ușurat, Vihrov schimbă firul discuției.

— Spune-mi, locuiești chiar în incinta mînăstirii ? întrebă el.

— Da, chiar în incinta mînăstirii, spuse Nevedomov.

— Și nu te plictisești ?

— Uneori, mă plictisesc.

— Cred că facultățile tale mintale sînt prea puțin folosite pe acele meleaguri ?

— Mda, nu prea mult.

V

O DUPĂ-AMIAZĂ DE LECTURĂ

O zi mai tîrziu, pe Nikitskaia în sus mergeau doi tineri, Marienovski şi Salov. Discutau aprins, ultimul susţinîndu-şi părerile cu multă ardoare.

— Ce-ar fi putut el să scrie ? De ce ar fi el în stare ? îşi sîcîia Salov însoţitorul.

Marienovski zîmbea.

— Acelaşi lucru pe care l-ai scris şi dumneata ! Că doar ai scris ceva, nu-i aşa !... răspunse el cu vocea lui gravă.

— Dar eu am petrecut cu oamenii ăştia... am băut laolaltă cu ei, le-am stors naiba mai ştie cîţi bani la jocul de cărţi... Şi-apoi, ce-am scris ?... Cîteva scene mititele. Pe cînd dincoace e vorba de un ditai roman !

— Şi ce dacă e un roman ? Dumneata ai scris cîteva scene, iar dumnealui un roman.

— Nu-l văd în stare să scrie un roman. O fi scris acolo o nimica toată.

— De ce nimica toată ?

— Pentru că nu-l duce mintea să scrie un roman voluminos. E un prost !

— Cum poţi să spui că-i un prost ? întrebă mirat Marienovski.

— Uite aşa, simplu. E un prost ! repetă Salov.

Marienovski clătină din cap.

— Dimpotrivă, eu l-am socotit totdeauna un om foarte inteligent. După cît se vede, e foarte sensibil, uşor impresionabil, capabil să se entuziasmeze, ori pentru un romancier e tocmai ce trebuie.

— Pentru a fi romancier mai e nevoie şi să ştii a îmbina impresiile pe care le culegi.

— Poate că e capabil şi de aşa ceva. Cît priveşte inteligenţa lui, am avut totdeauna impresia că are o minte care pătrunde în orice domeniu şi înţelege totul aşa cum se cuvine... calitate importantă şi ea pentru un scriitor.

— Așa o fi, dar ca să poți scrie, trebuie să cunoști viața ? Ori el unde a putut, mă rog, s-o cunoască ? se încinse Salov. Acasă, la tăticu, unde vreo mătușică oarecare îl răsfață cu piinișoare calde, sau aici la Moscova, făcînd vizite unui unchi paralitc ?

Vihrov îi vorbise o singură dată mai amănunțit despre Esper Ivanîci, prezentîndu-l cu multă afecțiune și folosind numai vorbe de laudă. Acum Salov se grăbea să ridiculizeze și acest amănunt.

— Și totuși, ripostă Marienovski, știm cu toții că a trăit aici cu o femeie, ba chiar cu una foarte drăguță.

— Ei, ce să mai vorbim ! Cucoana aia l-o fi ademenit probabil, ca să-l poată juca după pofta inimii... Dar te rog să rămînă între noi tot ce ți-am spus. N-are decît să scrie sau să facă ce-o vrea. Relațiile de prietenie cu el vreau să le păstrez.

Între timp, ajunseră la locuința lui Vihrov. Intrară în salon urcînd o scară foarte frumoasă ; acolo masa era aranjată festiv. Lîngă un perete se mai afla o măsuță cu gustări din cele mai alese. Dintr-o privire, Salov examină și aprecie totul. Ușor palid la obraz, Pavel îi întîmpină purtînd o elegantă haină de casă, cu cravata legată neglijent și cu părul dat pe spate, ținută care îl prindea de minune.

— Salut persoana dumitale în dubla ei postură, începu Salov înclinîndu-se reverențios, cea de mecenat (gest spre masa festinului) și cea de autor !

Drept răspuns, Vihrov îl bătu prietenește pe umăr și-l conduse spre măsuța cu gustări.

Cît despre Marienovski și Nevedomov, aceștia se îmbrățișară și se sărutară ca niște frați. În schimb cu Salov, Nevedomov nu schimbă nici un salut : după cele întîmplate cu Anna Ivanovna, cei doi nu-și mai vorbeau și nici măcar nu se salutau. Printre tinerii sosiți la Pavel se aflau și Petin cu Zamin, retrași acum într-o încăpere alăturată. Găsiseră acolo o carte despre indieni, cu temple și zei, iar Petin, lung și slăbănog, cocoțat pe un scaun, se străduia, conformîndu-se indicațiilor lui Zamin („ține mîinile mai drepte, genunchii mai în afară !"), să imite cu exactitate poziția și atitudinea unui zeu indian. Terminaseră și ei fa-

cultatea şi aveau fiecare cîte o slujbă, numai că nu se prezentaseră încă acolo şi-şi continuau vechile lor pozne.

Vihrov îi adună pe toţi la masă. Pentru pregătirea acestui prînz apelase la bucătarul răposatei prinţese Vesneva. Bătrînul, deşi venise cherchelit (plîngea şi-l tot pomenea pe Esper Ivanîci), reuşise totuşi să pregătească o minunăţie de masă, încît Salov, mare expert în astfel de treburi, exclama după fiecare fel de mîncare: „Minunat! Admirabil!"

— Ce plăcut e, continuă el lăsîndu-se pe spătarul scaunului, după ce-şi potoli foamea, să ai ca prieten un scriitor bogat. De cîte ori va mai scrie ceva, şi sper că va mai scrie, ne va invita fără doar şi poate să-i ascultăm opera şi, bineînţeles, ne va trata cu un prînz la fel de minunat.

Nu atît insinuarea îl deranjă pe Vihrov, cît, mai ales, tonul folosit de Salov.

— Şi dumneata eşti scriitor, aşa că ai aceeaşi obligaţie să ne oferi o masă.

— Ca să fiu sincer, eu nu ofer mese decît acelor domni pe care sper să-i jumulesc la jocul de cărţi.

— Uite, ăsta e cusurul dumitale! exclamă Vihrov, aprinzîndu-se la faţă. Îţi pui în cîrcă mult mai multe rele decît faci, deşi faci, într-adevăr, destule.

— Relele pe care le fac eu sînt totuşi mai inofensive decît plimbările pe cai trăpaşi!... Nu? ripostă Salov, deschizîndu-şi larg braţele.

— Să te plimbi cu cai trăpaşi şi să-ţi placă aşa ceva, Vihrov se înfierbîntă şi mai tare, e o pasiune, simplă şi firească, pe cînd să fii cinic cu tine însuţi, să clevetești la adresa propriei tale persoane e ceva deplasat, o formă de manifestare a unei vanităţi ascunse.

— Toate-s din pricina sărăciei, bat-o vina! abordă Salov un ton glumeţ, smerit, dorind să pună capăt discuţiei. Trebuie să fiu umil în faţa dumnealui, pentru că vreau să mă împrumute cu nişte bani, adăugă îndată la urechea lui Marienovski, dar acesta nu-l învrednici nici măcar cu o privire.

După masa de prînz fu servită cafeaua şi aprins focul în şemineu. Palid şi vizibil emoţionat, Vihrov se plimba de colo-colo prin cameră: îl mistuiau acea teamă şi nerăb-

dare, care îl încearcă în asemenea ocazii pe orice autor. Observîndu-l, Salov se grăbi să acționeze în numele lui.

— Pentru că Pavel Mihailîci e astăzi centrul atenției, iar eu nu sînt decît un acolit, aș dori să-mi permiteți că mai întîi să-mi citesc eu lucrarea în fața acestei prestigioase adunări, iar apoi să și-o prezinte dumnealui.

— De acord, începe dumneata ! exclamă Vihrov, bucuros că i se mai oferă un răgaz.

Salov se așeză la masa din mijloc și ceru să i se aducă două lumînări și o sticlă de șampanie.

— Iată și avantajul de a fi scriitor : sub pretextul lecturii, poți oricînd să pretinzi o sticlă de șampanie. Odată instalat începu să citească.

Eroul piesei lui era un răsfățat fecior de negustori, pe care, în primul tablou, un impostor îl învăța manierele de salon. În tabloul următor, protagonistul primește vizita unei pețitoare, coborîtă parcă din piesele lui Gogol. Secvențele dramatice păreau destul de bine închegate.

Continuîndu-și plimbarea prin cameră, Vihrov fu primul care exclamă :

— Foarte bine, foarte bine !

Marienovski zîmbi. Nevedomov păstră o adîncă tăcere.

— Formidabil ! Mi-a plăcut teribil poziția picioarelor ! exclamă, la rîndul lui, și Zamin.

— Deocamdată n-am scris decît un singur act ! precizâ Salov, terminîndu-și lectura.

— Foarte bine, foarte bine, Vihrov îl lăudă din nou și-i strînse mîna.

— Minunat ! repetă după el Zamin și cu asta se încheie orice comentariu.

Nerăbdarea îi cuprinse pe toți. Pînă și Petin se vînzolea pe scaun fără să scoată o vorbă.

Se apropie clipa cînd Vihrov trebuia să-și înceapă lectura.

Aproape sugrumat de emoție, cu fața albă ca varul, Vihrov își puse caietul pe masă, își lărgi cravata la gît și, cu glas pierdut, se adresă ascultătorilor :

— Domnilor, de-o să vă plictisiți, să mi-o spuneți pe dată.

— Modestia la o parte, rogu-te. Fără falsă modestie, interveni Salov, așezîndu-se între Petin și Zamin.

Credea că aceştia îi vor asculta cu multă luare aminte usturătoarele observaţii ce-aveau să vină. Vihrov începu să citească. Chiar de la primul episod, Nevedomov îşi apropie mai mult scaunul de masă. Marienovski îl privi oarecum surprins pe Pavel, cînd, în timpul lecturii, acesta începu să-i imite cu mult har pe boierii despre care era vorba, pe fetele din casă, pe mujici, iar apoi, cînd eroina — o tînără femeie — fugi de la bărbatul ei ţipînd în gura mare, Zamin scutură din cap şi exclamă :

— Strașnic, frăţioare !

— Cît de viu e descris totul ! rosti la rîndul lui Marienovski, plimbîndu-şi aceeaşi privire mirată peste ceilalţi ascultători.

Salov îşi plecase fruntea şi nu mai scotea o vorbă.

— Citeşte mai departe, rosti cu glas scăzut şi, ai fi zis, cu sufletul la gură, Nevedomov.

Pavel era şi el nespus de tulburat : buzele îi tremurau, iar obrajii îi zvîcneau cînd şi cînd.

Lectura continuă. Atenţia auditoriului creştea cu fiecare capitol şi, spre sfîrşit, cînd bestia de soţ, aflînd că micuţa, zvelta şi vaporoasa lui soţie îl înşeală, o chemă la el, şi, trăgîndu-i cîteva palme, femeia leşină iar el porunci ca ea să fie scoasă afară din casă, Marienovski — mai-mai să sară de pe scaun.

— Asta-i curată barbarie ! exclamă el. Şi totuşi nu poţi să spui că-i ceva tras de păr : e însăşi viaţa noastră, rusească !

— Impresionantă lucrare şi foarte bună ! rosti în cele din urmă şi Salov. Ridicîndu-se în picioare, începu să umble încoace şi încolo, la fel cum, pînă atunci, o făcuse Pavel.

Vădit lucru, rămăsese surprins, impresionat, ba chiar fîstîcit de cele auzite.

— Ştii, am început să tremur ! observă Petin adresîndu-se lui Zamin.

— O să ajungă un scriitor mare, îi zise acesta cu vocea lui profundă.

Pavel asculta toate aceste observaţii stînd cu capul plecat şi cu privirea aţintită în pămînt.

— Dar dumneata de ce nu spui nimic ? i se adresă în cele din urmă lui Nevedomov.

— Păi e de-ajuns să te uiți la mine ! replică acesta, făcînd un efort să zîmbească și arătîndu-și obrajii pe care, fără voia lui, îi curgeau lacrimile ; apoi se ridică și, apucîndu-l pe Pavel de braț, îl sărută.

— Felicitările mele ! îi zise el, iar timbrul vocii îi trădă ceva, care îi făcu pe toți ceilalți să izbucnească aproape involuntar într-un glas : „Ura ! Vivat Vihrov !"

Vihrov stătea nemișcat, palid, iar ochii îi erau și lui scăldați în lacrimi.

Numai într-un asemenea mediu de tineri studenți pe care îi animă sentimente prietenești poți întîlni o atît de sinceră și deplină recunoaștere a unui talent.

A fost cea mai înălțătoare clipă din viața lui Vihrov, clipă cu care nu i-a fost dat să se întîlnească niciodată.

Apoi, în micul lor cerc, discuțiile începură să se lege pe-un ton scăzut, aproape în șoaptă.

— Partea a doua n-ai isprăvit-o încă, nu-i așa ? îl întrebă Nevedomov pe Pavel, după ce-și mai reveni din emoție.

— Nu. Încă n-am isprăvit-o, răspunse Vihrov.

— Muzicii sînt descriși de parcă i-ai vedea în carne și oase !... Asta da, așa mai zic și eu !... îi șoptea Zamin lui Marienovski.

— E multă poezie în aceste pagini !... i se adresă Petin lui Nevedomov, întrebîndu-l parcă.

— Da ! confirmă acesta. Bunăoară fragmentul în care cei doi îndrăgostiți stau pe malul rîului, văd în depărtare codrul și își închipuie că dacă s-ar retrage acolo, ar scăpa de ochii tuturor, e un pasaj plin de poezie și totodată foarte veridic.

Salov continua să se agite prin cameră. Într-un tîrziu — poate în mod sincer, poate nu — se hotărî să-l elogieze și el pe autor.

— Nu încape nici o îndoială că trebuie să te lași de toate și să te faci romancier ! i se adresă el lui Pavel.

— Asta e și intenția mea, îi răspunse Vihrov.

— Văd că dispui de-o forță herculeană pentru o asemenea strădanie, continuă Salov, apoi, luîndu-și șapca, rosti : Ce ziceți, domnilor, n-ar fi cazul să mergem pe la casele noastre ?

— Ba da ! recunoscură ceilalţi şi-şi luară pălăriile.

— Unde vă grăbiţi, mai staţi puţin, rosti Pavel, deşi, obosit de toate impresiile de peste zi precum şi de lectura romanului, nu dorea decît să rămînă mai repede singur, măcar numai în tovărăşia lui Nevedomov, pe care îl invită să doarmă acolo peste noapte.

— Aş vrea să-ţi spun două vorbe, Pavel Mihailovici, îl întrerupse Salov.

Cei doi trecură în camera de alături.

— Ţi-am adus o chitanţă pentru cinci sute de ruble, spuse Salov.

— Da, da, stai puţin ! exclamă Vihrov, apoi îi aduse banii ceruţi. În acele clipe era în stare să-i dea lui Salov nu numai cinci sute, ci chiar cinci mii.

Oaspeţii îşi luară rămas bun şi plecară.

— Ei, nenicule, ce poţi să mai zici de asta ? găsi de cuviinţă Marienovski să-l tachineze pe Salov.

— Naiba să-l mai înţeleagă. Nu m-am aşteptat cîtuşi de puţin să scrie aşa ceva ! ripostă Salov şi se grăbi să prindă o birjă, ca să dispară cît mai repede din mijlocul prietenilor ; pesemne că nu-i venea uşor să suporte laudele adresate lui Vihrov.

Între timp, între eroul nostru şi Nevedomov se purta o discuţie cordială.

— Spune-mi, prietene, am scris oare chiar aşa de bine ?... îl întrebă Vihrov şi ochii i se umeziră din nou. În cazul de faţă, ţin la părerea dumitale mai mult ca la a oricui altcuiva.

— Ai scris foarte bine, îi răspunse, tot atît de sincer, Nevedomov. Mai ales că tot ce ai scris e absolut original, nimic nu e luat din altă parte ; tocmai asta face să se întrevadă mlădiţele propriei dumitale forţe creatoare. Uită-te, bunăoară, la lucrările lui Salov — peste tot nu sînt decît spicuiri : ba o frază prinsă de cine ştie unde, ba un fragment luat de la Gogol, poate chiar dintr-un vodevil... N-aş putea spune că e rău alcătuit, dar e sec, fără viaţă. Pe cînd lucrarea dumitale, dimpotrivă, pe tot parcursul lecturii

face să se simtă o tensiune interioară, propria dumitale tensiune.

Pătruns de înduioşare, Vihrov asculta cu capul plecat vorbele prietenului.

— Ca să pot scrie, trebuie să-mi îmbogăţesc şi mai mult cunoştinţele, spuse el.

— În ce privinţă ? îl întrebă Nevedomov.

— De pildă, nu cunosc prea bine principiile esteticii, am citit prea puţină critică şi nu m-am ocupat aproape deloc de filozofie — uite de asta aş vrea să mă apuc acum. O să-mi cumpăr operele lui Lessing, o să-l citesc pe Schelling, pe Hegel !...

— Toate astea nu strică, numai să nu te plictiseşti, observă Nevedomov, zîmbind uşor.

— Cu viaţa pe care o duc aici, nu numai că n-am să mă plictisesc, ci mai mult ca sigur lectura va fi pentru mine o plăcută distracţie, iar pe lîngă asta, s-ar putea să intru în combinaţie cu vreo femeie.

— Pericolul ăsta te poate paşte oriunde ai fi, zise Nevedomov schiţînd acelaşi zîmbet.

— Nu, nu mă va paşte, dacă voi pleca la ţară pentru vreun an, doi, sau trei... Doamna care a locuit aici, cu mine, se pare că nu demult a rămas văduvă, aşa că e absolut liberă. Vom trăi în relaţii prieteneşti, ceea ce nu mă va sustrage deloc de la preocupările mele, ba mai mult decît atît, voi avea prilejul să cunosc viaţa de provincie şi cea de la ţară ; în felul ăsta voi avea, pe de o parte, foarte mult timp liber, iar pe de altă parte, voi putea înregistra o sumedenie de fapte semnificative.

— Sînt de acord cu asta, recunoscu Nevedomov. Totuşi sper că înainte de toate îţi vei termina romanul ?

— Îl voi termina, îl voi tipări şi voi vedea care va fi opinia cititorilor ; abia după aceea mă voi apuca şi de altceva. Şi-apoi, sper să vii şi dumneata pe la mine, dragă prietene. Am o moşie bine gospodărită, aflată într-o regiune frumoasă, cu o grădină superbă şi un conac enorm !

— Voi veni, cum să nu, răspunse Nevedomov şi, în cele din urmă, prietenii se despărţiră, retrăgîndu-se fiecare în camera lui. Aflat acum la vîrsta de douăzeci şi cinci de ani,

eroul nostru se lăsă în seara aceea furat de un somn atît de plăcut, cum nu mai încercase de pe vremea copilăriei, cînd organiza împreună cu prietenii săi acele neuitate spectacole de teatru. Sufletul artei, adiind în preajma omului, aduce de fiecare dată tihna şi înviorarea !

VI

SEARA DE ADIO

La plecare, prietenii se adunară să-l conducă pe Vihrov cu oarecare fast. Pavel porunci chelnerului să le servească ceaiul şi masa de cină, cu gîndul că, după ce aveau să încheie acea agapă frăţească, el să se poată culca în sanie şi, pornind la drum, să încerce a se lăsa pradă somnului. Îi părea rău, totuşi, să se despartă de Moscova şi de prieteni, dintre care pe Nevedomov îl găzdui la el pînă în preajma plecării, în seara cu pricina adunîndu-se la el şi ceilalţi : Marienovski, Zamin şi Petin. Numai Salov nu binevoi să apară, cu toate că fusese invitat împreună cu ceilalţi. Soşi şi Makar Grigoriev să-şi ia rămas bun de la Vihrov. Acesta îl pofti în incinta hotelului şi insistă să ia loc printre prieteni săi. Bătrînul se codi puţin, pînă la urmă se aşeză. Vihrov comandă un punci şi stărui ca Makar Grigoriev să-l bea. Dîndu-l pe gît, bătrînul se mai învioră.

— Sînt foarte curios, glăsui Marienovski, examinînd haina lungă, cu creţuri în talie, croită dintr-o stofă fină, pe care o purta Makar Grigoriev, pantalonii lui de catifea şi cizmele cu tureatcă lărgită spre genunchi, sînt foarte curios cum fac ţăranii noştri, ca din simpli argaţi, de pildă, să ajungă antreprenori, patroni.

— Păi ce, toţi ajung antreprenori ? zise Makar Grigoriev, cu un fel de severitate în glas.

— Bineînţeles că nu toţi, totuşi foarte mulţi !

— Ei nu chiar aşa de mulţi, că doar omului îi merge, întîi şi-ntîi, după cum îi e mintea, iar apoi şi după felul cum

se poartă: ce, parcă mulți sînt dintr-ăia care să nu fie proști ori beți!... Auzi dumneata : antreprenor ! continuă Makar Grigoriev pe un ton ceva mai ridicat. Păi vorba asta, „antreprenor", îi una singură, da-i cu multe înțelesuri. E cum ai zice, de pildă, „negustor". Negustor îi și milionarul, negustor îi și ăl de vinde la tarabă mațe împuțite.

— Altceva vreau eu să aflu de la dumneata, nu se lăsă Marienovski. Pe mine mă interesează însuși procesul de transformare a muncitorului în stăpîn, pricepi ?

— Pricep eu, nu-i nevoie să mă lămuriți, ripostă Makar Grigoriev.

Între timp, Vanka îi mai aduse un punci.

— Cam prea repede mi-ai venit cu altul. Du-te, nu-mi trebuie, bea-ți-l singur ! îl refuză Makar Grigoriev.

Vanka ieși din salon și, într-adevăr, dădu dușcă tot paharul.

— Să știți că nu toți oamenii noștri din popor își fac în același fel rostul în viață, vorbi din nou bătrînul. În privința asta trebuie să știți că înaintea altora o ia șarlatanul și pișicherul ! La început, patronul îl face, să zicem, șef peste o echipă de muncitori și îl trimite să lucreze cu ei la cîte un boier sau negustor. Ei, și-acolo dumnealui începe să se dea bine pe lîngă platnic : dacă ăla are nevoie de niscaiva material — mujicul nostru a și dat fuga să-l cumpere și să i-l aducă ; dacă vrea să i se facă vreo trebușoară netrecută în antrepriză, tot el îi pune pe băieții săi să lucreze pe ascuns, ca să nu afle patronul. Iar boierul acela, sau negustorul, cine-o fi, nu mai poate de bucurie ! „Bravo, băiete, lucrarea următoare ție ți-o dau în antrepriză !" și hotărît lucru că i-o dă tot lui. Omul nostru începe atunci să ciupească ba de ici, ba de colo, și uite așa s-a întîmplat adesea că într-un an, doi, asemenea oameni să se vadă c-o avere frumușică. După mintea mea, domnule, ăștia sînt cele mai ticăloase lighioane, pentru că nu cîștigă prin muncă, ci prin vorbărie și plecăciuni pînă la pămînt !

Tocmai atunci Vanka veni să-i ofere al treilea pahar de punci, sperînd că bătrînul are să-l refuze, însă Makar nu-l refuză.

— Bine, bine, ce pot să-ţi fac, am să-l beau ! rosti el şi goli paharul.

Vanka însă izbuti să remedieze situaţia : ceru chelnerului să-i dea şi un al patrulea pahar, dar nu-l mai duse în salon, ci îl dădu pe gît afară, în coridorul cufundat în întuneric.

— Un alt soi de mujici dintr-ăştia, reluă Makar Grigoriev, sînt parveniţii. Unul ca ăsta e în stare să-i tragă pe sfoară şi pe cei din aceeaşi tagmă. Întîi şi-ntîi, face ca şi negustorul ăla care vinde maţe împuţite : învîrte tot felul de treburi mărunţele, ca apoi să se bage pe sub pielea unuia ca el ajuns antreprenor bogat. „Vai, prietene drag, îi zice, mare binefăcător cum esti, fă-mă să te pomenesc o viaţă întreagă : hai să luăm o antrepriză împreună !" Îi laudă şi-i tot laudă antrepriza, spunîndu-i verzi şi uscate, însă are grijă să potrivească lucrurile în aşa fel, ca omul ales să aibă o meteahnă : să-i placă de pildă să tragă mai tare la măsea, căci, mă rog, dintre noi, antreprenorii, ajunşi să stăm bine pe picioarele noastre, care-i ăla să nu fie alcoolist sadea ? Şi uite că şade unul dintr-ăsta la cîrciumă, o face pe grozavul, şi-l ia peste picior pe tînărul lui asociat... „Eu, zice, dacă vreau, te fac bogat, dacă nu — pot să te aduc la sapă de lemn" ! Pînă la urmă, ajunge tot el, deseori, să tragă mîţa de coadă, tînărul lui asociat păcălindu-l cu cîte cinci, ba chiar cu cîte zece mii : cîte procese nu sînt pe la noi din pricina asta, de nu le mai ştie nimeni numărul !

— Dar din a treia categorie cine face parte ? întrebă Marienovski, căruia povestirea bătrînului îi trezise un interes deosebit.

— Păi a treia categorie o alcătuim noi, ăştia, care ne facem un rost în viaţă prin munca, sîngele şi sudoarea noastră de creştini. Ia uitaţi-vă la cizmele pe care le port acum, continuă Makar Grigoriev. ridicîndu-şi piciorul încălţat într-o cizmă elegantă. N-au strop de noroi pe ele, pentru că nu umblu decît cu trăsura. Dar a fost o vreme cînd ajungeam acasă cu tălpile făcute ferfeniţă, iar picioarele îmi erau şi ele numai sînge de atîta umblat. Colindam tot oraşul în căutare de lucru, căci să-mi duc viaţa ca simplu muncitor nu eram în stare : sînt mîndru de felul meu şi nu sufăr să mă dirijeze cineva.

— Și totuși, cum de te-ai îmbogățit pînă la urmă ? interveni Zamin, care pînă atunci îl ascultase cu un profund respect.

— Apăi eu, dragă domnule, m-am îmbogățit prin curajul meu. Alergînd așa, ca un cîine, prin Moscova, am aflat că un cneaz s-a apucat să-și facă două case pe Nikitskaia. M-am dus de-a dreptul la dumnealui și-am așteptat să-l văd ieșind, căci nu voiam să fiu anunțat prin valet. „Înălțimea voastră, i-am spus, aveți cumva nevoie de un zugrav ?“ „Măi băiete, zice, treaba asta e dată unui alt antreprenor!“ „Înălțimea voastră, zic, aș putea să văd și eu devizul ?...“ „Poți, îmi zice, uite-l ici !“ Mi-l arată, mă uit prin el — prea puțin îi ceruse celălalt ! „La prețul ăsta, înălțimea voastră, îi zic, nu se poate face treabă.“ „Mă rog, răspunde, tu nu poți, în schimb el poate!“ „Așa o fi, înălțimea voastră, zic, numai că asta-i înșelătorie curată și ca să vă arăt că-i așa cum vă spun, dați-i rogu-vă o casă ăstui antreprenor, iar pe ailaltă să mi-o dați mie; pe el să-l plătiți, iar eu mă apuc să lucrez pe gratis. Lăsăm să treacă așa vreo doi ani, vedem cum o să arate lucrul făcut de el și cel făcut de mine, și-abia atunci o să mă plătiți cît o să vă lase inima !“ Se vede că boierului i-a plăcut îndemnul meu, căci a rămas pe gînduri... „Bine“, îmi zice în cele din urmă. Și uite-așa, ne-am apucat de lucru : zugravul ăla în partea lui, eu într-a mea, dar vezi că meseria asta de zugrav ascunde mai multă viclenie și istețime decît oricare alta ! Poți, de pildă, să vopsești o fereastră cu două ruble, dar poți s-o faci și cu cincizeci de copeici. Văz că tovarășul meu. care luase de-o fereastră cîte-o rublă și jumătate, o vopsește doar cu o juma' de rublă. Trecînd pe acolo, apuc ca din greșeală găleția lui cu vopsea și-mi dau seama că vopseaua-i tare subțirică : n-o făcuse, pasămite pe bază de ulei, o îngroșase cu cine știe ce. Cît mă privește pe mine, dacă trebuia, să zicem, să pun *schiferweiss*, apăi *schiferweiss* puneam nu alte alea. Ei, și-n cele din urmă antreprenorul acela a plecat cu banii în buzunar, iar eu fără nici o lețcaie. Numai că, vezi, dragă domnule, n-a trecut după aceea nici un an de zile și cneazul trimite după mine... „Of, pramatia, se-apucă să-l ocărască pe celălalt zugrav, mi-a stricat toată lucrarea. La tine, zice, totul se face din ce în ce

mai curat şi mai neted, ca sticla, pe cînd la el, totul s-a şi scorojit !“ Ei, şi după întîmplarea asta am ajuns să lucrez pentru ăi mai mari aristocraţi, căci pe atunci, după anul opt sute doisprezece, nobilimea îşi înălţa casă după casă. Mulţi bani am mai strîns atunci, că am început şi eu să umblu cu şiretlicuri.

— Cred că felul ăsta de viaţă ţi-o fi adus şi multe griji, Makar Grigoriev ? îl întrebă, la fel de respectuos, Zamin.

— Md-a, ceva mai multe decît viaţa dumneavoastră de boieri... Abia după cincizeci de ani am cunoscut şi eu cum îi somnul de noapte, că pînă atunci se întîmpla să nici nu pot aţipi de atîtea griji. Astăzi, mi-am mai strîns eu ceva bani, am şi îmbătrînit. „Eh, mă gîndesc uneori, n-are decît să se aleagă praful de toate !“, pun capul jos şi trage-i la aghioase... Uite, se spune despre împăraţi cum că ei ar duce o viaţă tare frumoasă, dar de-o fi să încerce careva asta, eu zic că nu i-ar fi cîtuşi de puţin pe plac : parcă-i mai uşor să frămînţi lutul cu mîinile şi picioarele, decît să-ţi otrăveşti inima pentru cine ştie ce treburi ! De-aia, vedeţi, ne-nvăţăm cu băutura noi, antreprenorii... ca să ne mai dăm curaj... Că dacă stai şi te gîndeşti mai bine la treburile pe care le ai de făcut, apăi îţi dai seama că-s tare îndoielnice şi primejdioase.

— Dar, ce poate fi îndoielnic în treburile dumneavoastră ? i se adresă Vihrov.

— Păi, în primul rînd, aceea că lucrarea o angajezi, da' nu ştii niciodată dacă ţi-o aduce vreun cîştig au ba, îi răspunse Makar Grigoriev. Să luăm de pildă preţurile la materiale. Astea se schimbă în fiece săptămînă, saltă precum caprele pe ţancuri : cînd în sus, cînd în jos... Sau cînd te-apuci să-ţi cauţi muncitori : iarna îi mînă foamea de la ţară şi se poartă mai frumos ca o fată mare, se învoiesc cu cea mai proastă simbrie, dar taman cînd lucrul e mai în toi, îţi pretind peste învoială, ba mai ştii, pot să-ţi facă şi cîte-o boacănă. Ai, uneori, cîte-o lucrare urgentă de la stat, care mai prevede să plăteşti şi daune dacă n-o dai

gata la termen, iar din lucrătorii tăi te pomenești că vreo zece au șters-o ca să chefuiască ; de fiecare dată mă rog să mă ferească Domnul să omor pe careva din ei, atît de tare mă scot ei din fire. Pe urmă, cînd vine toamna și trebuie să închei socotelile cu ei, uită cu toții de chiul și de trîndăvie, nu vor decît parale, cît mai multe parale, și nici să nu pierzi cumva din vedere serviciile pe care ți le-au făcut. De-aia, poate că nu mă credeți, dar uite, Maica Domnului mi-e martoră că-n fiecare an după aceea cad la pat; și nu pentru că mi-ar părea rău de bani, praful să se aleagă de ei, că nu sînt hapsîn, ci pentru că la cîinii ăștia nu vezi nici un fel de dreptate !

Între timp, Vanka îi oferi lui Makar Grigoriev încă un punci.

— Ce-i cu tine, flăcăule, prea vii cu multe tratații, nu mai vreau ! zise în cele din urmă bătrînul, oarecum mirat.

— Ce tot îi aduci, nu vezi că nu vrea ! îl repezi și Vihrov pe Vanka.

— Am înțeles, boierule ! rosti flăcăul și nici nu ieși bine din salon că și dădu pe gît punciul fierbinte. Procedeul se vede că-l zăpăci de-a binelea, întrucît nu mai apucă să ajungă la bucătărie, ci se opri într-un cotlon al coridorului și timp de cîteva minute rămase acolo cu capul plecat, scuipînd cînd în stînga, cînd în dreapta.

— Pesemne că se teme de dumneata și te respectă, de aceea te tratează așa ! observă Vihrov, adresîndu-se lui Makar Grigoriev.

— Naiba să-l știe ! replică bătrînul. Vedeți, continuă el, arătînd cu capul în direcția în care plecase Ivan, toată liota asta de servitori ne pizmuiește și ea, zicînd că noi, mujicii, huzurim, pe cînd ei îndură numai rele. „Voi, zic ei, duceți viață de oameni liberi. pe cînd noi trăim ca adevărați ocnași.“ „Păi, le zic, ați fi voi în stare să trăiți liberi ? Un cal, zic, dacă știe de frîu de cînd s-a născut, apoi cred că în frîu îi e dat să și moară.“

— Totuși omul e mai deștept decît un cal, se poate acomoda și la alte condiții, ripostă Vihrov.

— Ei, nu chiar așa de repede. Uite, bunicul dumneavoastră, de pildă, avusese cîndva un valet, și nu unul nătăfleț, ci un om mai în etate, deștept foc, care avea doi fe-

ciori ; și uite că se tot plîngea omul ăsta că boierul îl pune întruna, și pe el, om bătrîn, și pe feciorii lui, la muncă. Da' mă rog, ce treabă aveau ? Bătrînul nu făcea decît să înfulece după masă toate resturile de pe farfuriile boierului, iar feciorii săi dormitau în tindă, așteptînd să-i petreacă pe stăpîni cînd ar fi vrut dumnealor să plece undeva cu trăsura. Pînă la urmă, bunicul dumneavoastră... că tare îi mai plăcea dumnealui s-o facă pe grozavul... s-a înfuriat, care va să zică, atunci, din pricina asta, bunicul, l-a chemat la el pe valet și i-a zis : „Uite, măi frate, eu îți dau ție și feciorilor tăi acte de slobozenie ; dar am o singură dorință : să nu vă mai prind că vă mai întoarceți la mine !" Bătrînul și feciorii n-au mai putut de bucurie ; s-au mutat îndată la oraș și, în loc să se apuce de vreo treabă oarecare, — dar ce să mai vorbim, nici măcar nu știau să facă ceva, — s-au pus pe băutură, iar feciorii, mai mult decît atît, s-au apucat chiar să-l ciomăgească pe bătrîn, ca să le dea parale — credeau, vezi doamne, că are niște bănuți puși deoparte. Și-atunci, ce să facă bătrînul ? L-au podidit într-o zi lacrimile și du-te iar la boier : „Ia-ne, tătucule, înapoi, nu ne lăsa muritori de foame!"... Vedeți, cam asta înseamnă să fii slobod !

Între timp, chelnerul îi anunță pe oaspeți și pe gazda acestora că cina e servită. Vihrov insistă ca Makar Grigoriev să ia parte și el la cină. Invitația boierului îl făcu pe bătrîn să se simtă foarte stînjenit, totuși se așează și el la masă. Acest fapt îl supără atît de mult pe Vanka, încît nici nu mai vru să intre în sufragerie.

— Asta-mi lipsea, să-i servesc și pe rîtani, zise el, continuînd să stea pe coridor și să scuipe, din cînd în cînd, pe jos.

Cît despre Makar Grigoriev, acesta se întreținu mai departe cu boierii, dînd dovadă de multă judecată și înțelepciune.

— Îți este cunoscut, Makar Grigoriev, că boierul tău e scriitor și că asta o să-i aducă mare faimă și mulți bani ? îl întrebă de astă dată Nevedomov.

— Nu, nu cunosc, nu mi-a fost dat să aud, răspunse Makar Grigoriev pe un ton respectuos.

— Dar știi ce înseamnă să fii scriitor ? i se adresă Vihrov.

— Persoana aceea care scrie cărți ?

— Ei, da, care scrie și cărți, care scrie și prin reviste. Reviste ai mai văzut, nu-i așa ?

— Am văzut pe la cîrciumi, dar nu mi-am băgat nasul în ele. De-alde noi ne uităm mult prin ziare, că astea ne sînt mai de trebuință — se află acolo tot soiul de anunțuri... Și cam ce ați binevoi să scrieți ? îl întrebă, după o vreme, pe Vihrov.

— Uite, am să scriu bunăoară, despre viața ta.

Un asemenea răspuns îl făcu pe Makar Grigoriev să schițeze un zîmbet :

— Parcă n-aș vedea nimic interesant în treaba asta.

— Interesant, dragul meu, nu este ceea ce descrii, ci felul în care o faci, îi explică Vihrov.

— Să-mi fie cu iertare, dar așa ceva nu-i de mintea mea ! Că uite și pe la noi, pe la țară, poți s-auzi fel și fel de basme ; da-n ele nu-s decît prostii și aiureli, după cum înțeleg eu : tot soiul de Feți-frumoși, zîne, păsări măiestre, — astea nu-s decît niște palavre, niciodată nu s-a văzut așa ceva.

— E adevărat, un Făt-frumos în carne și oase n-a existat, dar unul care să-i semene, vreun mîndru fecior de crai, o fi trăit totuși cîndva în Rusia, și după unul ca ăsta poporul și-a creat un model ! încercă Zamin să-l lămurească.

— Păi cum ar fi putut să existe ? ripostă bătrînul. Asta înseamnă că a zburat cîndva și în slava cerului, purtat de-o pasăre măiastră ?

— Ei nu, nu că ar fi zburat cu adevărat : în felul acesta poporul a vrut să arate că feciorul de crai era atît de brav, încît putea să facă orice.

— Cum adică, orice ! se împotrivi Makar Grigoriev. Ba niciodată n-ar fi putut el să zboare călare pe o pasăre. Pe la noi, pe la țară, domnule, există o zicală : ce-i în basm e o minciună, ce-i în cîntec — adevăr, și așa este ; uite, dacă într-un cîntec se zice că o fată se plimbă printr-o grădină, păi ăsta-i adevărul adevărat, căci toate fetele

obișnuiesc să se plimbe prin grădini ; pe cîtă vreme basmele care-ți împuiază capul cu tot soiul de zîne ori mume ale pădurii nu sînt decît niște minciuni sfruntate.

Tot discutînd ei astfel, cina se apropia de sfîrșit. Deodată Makar Grigoriev se ridică de pe scaun.

— Îngăduiți-mi, vă rog, i se adresă el lui Vihrov, să vă cinstesc și eu pe dumneavoastră și pe prietenii dumneavoastră cu un pahar de vinaț.

— Fă-ne plăcerea, rosti Vihrov. Își dădea seama că refuzîndu-l într-o asemenea situație pe Makar Grigoriev, ar fi însemnat să-l jignească.

— Vă mărturisesc că venind încoace am adus cu mine vreo trei sticluțe de „clico“ [1], ba am și poruncit chelnerilor să le pună la rece.

— O să bem cu mare plăcere în sănătatea dumitale, Makar Grigoriev, o să bem cu mare plăcere ! rostiră cu toții aproape într-un glas.

— Eu aș zice să bem mai întîi în sănătatea boierului meu ! le zise Makar Grigoriev și, după ce vinul fu turnat în pahare, îl urmă pe chelner și se înclină în fața fiecărui oaspete, zicîndu-i : „serviți, vă rog !“ Ciocniră toți cu el, băură și-i strînseră mîna. Bătrînul se înclină din nou în fața oaspeților, după care făcu semn chelnerilor să mai aducă un rînd. Cînd vinul fu servit, ridică paharul și, de astă dată, se îndreptă spre Vihrov.

— Domnule și stăpîne al meu, dați-mi voie să vă urez fericire, viață tihnită și îmbelșugată pentru toate zilele cîte le veți avea de trăit, iar acum, la despărțire, să rostesc și cîteva cuvinte de drum bun. Iertați-mă, domnilor, continuă bătrînul adresîndu-se celorlalți oaspeți, dar boierul meu a binevoit să-mi spună odată cum că mă socoate ca pe un tată al dumnealui ; tocmai de aceea, deși nu merit poate o astfel de cinste, simt că nu i-aș putea dori mai puțin bine de cum i-ar fi dorit însuși părintele dumnealui. O să plecați acum la țară, domnișorule, se adresă Makar Grigoriev din nou lui Vihrov, și știu că la asprime din partea dumneavoastră nu e cazul să mă aștept : un stăpîn

[1] Șampanie „Veuve Clicquot“.

aspru n-o să fiţi niciodată, dar şi cu îngăduinţă, domnişorule, s-ar putea să stricaţi totul. Eu aşa cred, că stăpînii sînt acum pentru noi ca şi părinţii : de-am făcut bine, se cade să ne laude, rău de am făcut ceva — să ne pedepsească ; şi, uite, mă tem că aşa ceva boierul nostru n-o să prea ştie s-o facă, deşi, domnişorule, sînteţi, vorba aceea, răspunzător în faţa lui Dumnezeu pentru noi toţi, ca un păstor pentru oile lui, şi dacă vreo oaie, deci, începe s-o ia razna, ea trebuie altoită zdravăn cu biciul pe spinare... Mujicul şă ştiţi că are piele groasă ! Or el trebuie să simtă că-i pedepsit.

— Mă voi strădui să-ţi urmez povaţa, îi răspunse Vihrov.

Makar Grigoriev îi făcu din nou o plecăciune, apoi se înclină şi spre fiecare din ceilalţi oaspeţi. Vinul băut şi purtarea prietenească a boierilor făcuseră din el un perfect *galant homme*.

Vihrov trebuia să plece imediat după cină. Trecu să-şi pună hainele de călătorie. Vanka era demult îmbrăcat în cojocelul lui nou, proaspăt argăsit, şi avea petrecut peste umăr sacul lui de drum, prevăzut cu o curea neagră, lucitoare. Datorită punciului băut, flăcăul abia se ţinea pe picioare, nefiind în stare să ducă nici un fel de bagaj, de aceea chemase portarul şi cu limba încleiată îi tot zicea : „haide, haide, scoate-le afară ; o să ţi se plătească ; n-ai s-o faci pe degeaba!". Makar Grigoriev doar se uita la el şi clătina din cap, iar în clipa cînd Vanka se apropie să-şi ia rămas bun şi avu intenţia să-l îmbrăţişeze şi să-l sărute, Makar Grigoriev nu făcu decît să-i întindă obrazul.

— Rămîi cu bine, rămîi cu bine ! îi zise cu oarecare ciudă şi, totodată, cu dispreţ în glas.

Vihrov pornea la drum cu o sanie largă, ţărănească, avînd loc de trecere pînă în dreptul banchetei. Sania era plină de pachete cu cărţi, geamantane cu haine, iar într-o ladă se aflau sticle cu diferite sorturi de vin.

Nevedomov, ieşit să-l conducă, avea lacrimi în ochi, Marienovski îi strînse îndelung şi cu putere mîna, iar Petin şi Zamin, precum şi Makar Grigoriev, ţinură neapărat să-l însoţească cu birja pînă la barieră.

VII

PRIMELE ZILE LA ŢARĂ

Vihrov veni de-a dreptul la noul lui conac, Vozdvijenskoe, şi se stabili acolo. În fiecare dimineaţă se aşeza să lucreze la o masă care trona în mijlocul cabinetului imens al lui Abreev. Pachetele cu cărţi, împrăştiate pe jos, zăceau desfăcute, dar cu conţinutul încă nerînduit în rafturile bibliotecii. Aproape tot timpul Vihrov umbla îmbrăcat într-un halat elegant, căptuşit cu blană de veveriţă, în casă fiind destul de rece — conacul era vechi şi iarna în toi. Văzută prin ferestrele cabinetului, grădina îşi ascundea pomii pînă la jumătate în zăpadă, şi în tot spaţiul acela alb şi pur nu se zăreau nici urme de om şi nici urme de cîine sau iepure. Această veritabilă izolare de întreaga lume îl distra pe Vihrov, ba chiar îi făcea plăcere ; muncea cu spor şi cu bună dispoziţie. Îşi făgăduise că nu va pleca nicăieri şi nu se va întîlni cu nimeni pînă ce nu-şi va isprăvi romanul. Pe la ora douăsprezece, fosta chelăreasă a generălesei, o bătrînică afectată, cu bonetă pe cap, îi pregătea de obicei cafeaua, iar o tînără cameristă, plăcută la înfăţişare, îmbrăcată cu o rochie de in curată, strînsă în talie, îi aducea cafeaua pe o tăviţă ; cînd intra la boier îl saluta înclinîndu-se uşor, aşa cum dicta moda vremii : toata servitorimea Aleksandrei Grigorieva era ageră şi stilată.

Vihrov o privea nu fără plăcere pe drăgălaşa lui slujnică, dar se înţelege că nu-şi permitea faţă de ea nici o glumă sau vreo atitudine mai familiară.

— Las-o, drăguţă, aici, numai să n-o pui prea aproape de hîrtiile astea, îi spunea el, ba chiar se fîstîcea niţel.

Fata punea cafeaua pe masă, dar nu ieşea chiar atunci din cabinet ; mai zăbovea un timp acolo, privindu-l fără echivoc pe boier. Pavel îşi sorbea cafeaua şi continua să lucreze.

În afară de munca lui literară, Vihrov mai avea şi alte preocupări ; în primul rînd luase hotărîrea să renoveze plafoanele tuturor încăperilor, să îmbrace pereţii cu tapete

noi şi să schimbe tapiţeria întregului mobilier. În ţinutul în care se afla Vozdvijenskoe existau tot felul de meşteşugari. Vihrov îi porunci lui Kirian să-i caute pe cei de care avea nevoie şi acesta îi aduse mai întîi un meşter slăbuţ, pirpiriu, cu părul rar pe cap, cu un chip de om cam într-o doagă, şi cu braţele lungi şi subţiri, degetele cărora şi le ţinea îndoite.

— L-am adus pe ăsta pentru tavan, să îndrepte pictura, care va să zică, raportă Kirian, arătîndu-l pe meşter.

— Eşti pictor ? îl întrebă Vihrov.

— Pictor ! răspunse meşterul cu un zîmbet straniu, sucindu-şi totodată capul într-o parte, ca şi cînd i l-ar fi tras cineva de la spate.

— Îi pictor adevărat, face icoane, întări Kirian, văzînd că boierul îl priveşte cu neîncredere pe noul venit.

— Cum de nu te-ai stabilit pe alte meleaguri ? întrebă Vihrov.

— Iaca aşa, nu m-am stabilit, răspunse meşterul şi din nou îşi suci capul.

— N-a plecat altundeva, întrucît e cam suferind, explică Kirian.

— Sînt suferind, întări meşterul.

— Aici plafoanele sînt gata pictate, vreau doar să mi le restaurezi, pricepi ?

— Pricep, le-am şi văzut, răspunse meşterul şi ochii începură a-i clipi cu atîta repeziciune, iar capul să i se bîţîie atît de tare, încît Vihrov nu mai putu suporta să-l privească. Îl trimise acasă şi-i spuse să vină a doua zi, ca să înceapă lucrul.

— Ce-i cu el ? Nu cumva e un beţivan ?

— Nu, nu se omoară după băutură, răspunse Kirian, e aşa, cam trăsnit din născare.

— Şi-i meşter bun ?

— E un meşter clasa-ntîia ! Numai că pictorii ăştia, ori, de pildă, ceasornicarii sau armurierii, nu-s niciodată oameni mai acătării, toţi sînt nişte slăbănogi, nişte jigăriţi! îşi dădu cu părerea Kirian.

A doua zi, dis-de-dimineaţă, meşterul aduse lemnăria necesară, înălţă o schelă, se căţără în dreptul plafonului cu o pensulă mică în mînă şi un hîrb în care pregătise vop-

seaua și, lungindu-se pe spate, se apucă să-i retușeze pe zeii din Olimp, înfățișați acolo.

Fără să vrea, Vihrov rămase cu ochii la el : atît de bine și de precis lucra omul. Pesemne că și pictorul era satisfăcut de munca lui, căci isprăvind să picteze cîte ceva, se tîra pe schelă cît îi permitea locul, făcea pumnul pîlnie și se uita lung la ceea ce făcuse ; iar cînd venea ora prînzului sau a dejunului, cobora iute de pe schelă, dădea fuga la bucătărie să îmbuce te miri ce, apoi revenea de acolo tot în fugă și îndată își relua lucrul.

— De ce nu te odihnești niciodată ? îl întrebă într-o zi Vihrov.

— Așa. nu mă odihnesc nicicînd, n-am nevoie de asta ! răspunse pictorul, privind undeva, într-o parte.

În numai două săptămîni isprăvi de restaurat toate plafoanele, iar de lucrat lucrase într-adevăr cu multă măiestrie : maniera lui era aproape academică.

Peste prețul stabilit, Vihrov îi mai dădu zece ruble.

— Mulțumesc, rosti pictorul, apoi vîrî cu oarecare stîngăcie și neglijență banii în buzunarul pantalonilor și, dînd din cap, părăsi în grabă conacul.

— De ce s-o fi grăbind el mereu ? îl întrebă Vihrov pe Kirian.

— Că așa i-e năravul ; iar acum, dacă a pus mîna pe bani, pas de-l mai prinde careva la lucru !

— Păi de ce ?

— Dumnezeu să-l știe. „La ce bun să mai lucrez, zice că doar acu' am ce mînca !"

— Bine, dar la noi cum de-ai izbutit să-l aduci ?

— A fost o întîmplare... Abia isprăvise de lucrat altundeva... și, spre norocul nostru, i-au furat banii pe care-i primise.

— Cine i-a furat ?

— Nu se știe !... Da' el nici n-a stat să afle. „Dacă așa a fost să fie, a zis, se vede că ăla a avut mai mare nevoie de ei decît mine."

— E un fel de Cosma cel fără de arginți ! observă Vihrov.

— Așa e !... Pe aici, mulți îl socotesc sfînt : se zice că pictează atît de frumos icoanele, pentru că e alesul lui Dumnezeu, răspunse Kirian.

Figura uscățivă, măruntă, a pocitaniei aceleia de om, i se întipări lui Vihrov adînc în memorie. Cu totul altfel i se înfățișă tapițerul pe care îl angajă curînd după aceea. Era un bărbat în vîrstă, cu o barbă stufoasă, îmbrăcat într-un caftan albastru. Lui Vihrov îi făcu impresia că-i mai curînd staroste, decît un simplu muncitor.

— Cum se face că ești așa de gătit ? îl întrebă Vihrov.

— Da' nu-s gătit deloc, ripostă tapițerul, veșmintele noastre îs la toți la fel.

— E bogat, d-aia-i gătit, căută să explice Kirian.

— Ți-o fi cam peste mînă, vere, să socotești banul din buzunarul altuia, observă tapițerul, nemulțumit.

Înainte de a se apuca de lucru, își scoase caftanul și rămase într-o cămașă roșie și pantaloni de catifea. Lucrînd la mobila din salon și tîrîndu-se în genunchi pe lîngă fotolii, își așternea cu multă grijă o cîrpă sub genunchi. În timp ce lucra, obișnuia să-și umple gura cu cuișoare de tapițerie, vorbind în același timp foarte calm, cu o voce perfect normală, ca și cînd n-ar fi avut nimic în gură. Vihrov îi atrase odată atenția că ar putea să se înece.

— Nici o grijă, răspunse bătrînul zîmbind îngăduitor, în felul ăsta noi bem și votcă și tot nu ne înecăm.

— Imposibil ! exclamă Vihrov.

— Oferiți-mi un păhărel, rosti tapițerul, cu oarecare ironie în glas.

Vihrov nu se putu stăpîni și porunci să i se aducă votcă.

Bătrînul bău și apoi își drese glasul ; avea vreo treizeci de cuie în gură.

— Slavă ție, Doamne, că nu m-am înecat, rosti el pe același ton ironic.

Tapițerul cu pricina se angajă să schimbe și tapetul de pe pereții tuturor încăperilor. De astă dată veni îmbrăcat cu o cămașă veche, albastră, și-și aduse ca ajutoare soția și mezinul : amîndoi țineau cu pricepere locul unor muncitori cu experiență, iar după fețele lor speriate și după iuțeala cu care executau toate ordinele tapițerului, se vedea cît de colo că le e tare frică de el.

După ce isprăvi lucrarea, bătrînul îi prezentă lui Vihrov nota de plată, scrisă foarte îngrijit, cu o mînă de seminarist, şi cu preţuri deloc mai mici decît erau cele din capitală.

— Am impresia că omul ăsta e mare pungaş, observă Vihrov.

— La fel sînt şi feciorii lui, tot neamul le e aşa înfipt, răspunse mai pe ocolite Kirian.

În odaia slujitorilor, Vihrov se despărţi prietenește de tapiţer, ba chiar dădu mîna cu el. Cît despre Kirian, acesta se aştepta pesemne la un cît de mic ciubuc din partea tapiţerului, însă bătrînul plecă fără să-i fi dat ceva.

Punîndu-şi astfel [illegible] burile la punct, Vihrov se hotărî să-i scrie Kleopatrei Petrovna. Dealfel, chiar din prima zi a sosirii sale la conac, îl şi întrebase pe Kirian :

— Ce mai e pe acolo, n-ai auzit cumva : Fateev mai trăieşte sau te pomeneşti că a murit-?

— A murit, nu încape îndoială !... Am văzut-o pe nevasta dumnealui în oraş, era îmbrăcată în doliu.

Vihrov îi scrise Kleopatrei Petrovna că abia a sosit, că a auzit de pierderea suferită şi că ar dori foarte mult s-o vadă ; de aceea o întreba dacă ar putea să-i facă o vizită. Cu această scrisoare se gîndi să-l trimită pe Ivan, crezînd că flăcăul se va bucura, avînd prilejul s-o întîlnească acolo pe Maşa lui ; sentimentele lui Ivan însă erau acum îndreptate în altă parte ; venind de la ţară, nu scăpă din vedere să se intereseze pe dată de noua cameristă, cumpărată de la generăleasa Abreeva, dar fata îi respinse pe loc toate avansurile şi-i spuse direct în faţă că nu-i decît „un prăpădit care nu face nici două parale".

După acest afront, Ivan căzu într-o stare de melancolie. Dacă se afla în spatele boierului cu farfuria în mînă, iar fata se găsea în acel timp în dreptul bufetului, el arbora îndată o mutră prostească şi tristă, îşi dădea ochii peste cap şi ofta ; Grunea, aşa o chema pe fată, nu putea suferi să vadă asemenea schimonoseli.

— Naiba mi-a adus pe cap un zănatic ca ăsta ! suspina ea aproape cu glas tare : pasămite, îi făcea mult mai multă plăcere să-şi poarte gîndurile spre boier.

— Așadar, Ivan, îți iei un cal și te duci cu scrisoarea asta la Kleopatra Petrovna, îi spuse în ziua aceea Vihrov, întinzîndu-i scrisoarea.

— Am înțeles, răspunse Ivan, cam fără vlagă, dar, ajungînd la vizitiul Piotr, nu se putu, firește, stăpîni și mai adăugă de la el.

— Să-mi dai calul cel mai bun, zise. Boierul mă trimite grabnic la Perțovo !

Crezînd că Ivan vorbește în numele lui Vihrov, vizitiul îi dădu, într-adevăr, unul dintre cei mai buni cai.

Ivan ceru să i se înhame calul la o sanie ușoară, își puse cojocelul cel elegant, proaspăt argăsit, își petrecu în cruce peste piept un șal roșu, de lînă, cumpărat la Moscova și, cu aerul unuia care abia își poate struni calul, trecu într-adins pe sub fereastra odăii slujnicelor, unde ședea Grunea, apoi se așternu la drum lung.

Călătorind cu prudență, ajunse cu bine la Perțovo, înmînă Kleopatrei Petrovna scrisoarea, după aceea o căută pe Maria, care trebăluia ceva la spălătorie. La vederea lui, fata nu mai putu de bucurie, îi puse imediat ceai pe masă, ba mai găsi pe undeva și o sticlă cu votcă. Delectîndu-se cu tratația, Ivan începu să povestească, nu fără înfloriturі, tot felul de nimicuri.

Cît despre Kleopatra Petrovna, aceasta se bucură nespus de scrisoarea lui Vihrov. Cu ochii plini de lacrimi intră în salon, unde ședea *m-lle* Prîhina, se repezi la ea și o îmbrățișă.

— Sufletelul meu, draga mea, vorbi ea cu aprindere, află că el, neprețuitul meu, a sosit aici, la țară, poate pentru totdeauna.

— Ce s-a întîmplat ?... Cine a venit ?... întrebă Prîhina, îmbujorîndu-se din pricina atîtor semne de tandrețe ale Kleopatrei Petrovna, dar aceasta, lăcrimînd de bucurie, nu mai fu în stare să-i povestească nimic, doar îi întinse scrisoarea.

— Mă așteptam la asta, știam că te iubește nespus de mult ! rosti Prîhina pe un ton ferm, după cum îi era obiceiul.

— Da, mă iubește ! exclamă Kleopatra Petrovna. Fie-ți gura aurită !... Și, îndată, îi așternu lui Vihrov răspunsul :

„Sufletelule, îngerașul meu nepreţuit, te aștept în fiece minut, în fiece secundă. Toată a ta, K."

Voia ca acest răspuns să fie trimis cît mai repede. Dar Ivan trăsese între timp cam mult la măsea și reușise chiar să se certe cu Maria.

— Ehei, am mai văzut noi dintr-astea, ca tine ! îi îndruga el prostește, sub îndemnul băuturii, în loc să-i mulţumească pentru ospitalitate.

— Păi dac-ai mai văzut, atunci cărăbănește-te de aici ! îi răspunse, indignată, Maria.

— La noi să vezi, e una grozavă ! Da, da ! făcu el drept răspuns, scoţînd un șuierat și plesnind din degete.

În toiul discuţiei fu însă chemat la Kleopatra Petrovna. Aceasta îi înmînă scrisoarea și-i porunci să plece îndată. Fără să-și dea seama că armăsarul încă nu-i fusese hrănit, îl înhămă din nou la sanie și porni la drum. Soarele se lăsa spre asfinţit. Cît timp votca i se mai învîrteji în cap, Ivan mînă cu destul curaj, ocărînd cine știe de ce pe amîndouă slujnicele : și pe Grunea, și pe Maria. „Niște lichele, asta sînt, da, niște lichele !" repeta el, vorbind de unul singur. Dar cum ajunse în pădurea Zenkovo, beţia îi dispăru ca prin farmec. Își aminti că în pădurea aceea și, îndeobște, în toată regiunea, umblau haite de lupi și fu cuprins de spaimă. La început, o pomeni mereu pe Maica Domnului, iar apoi începu să strige „hohoho" de parcă ar fi răcnit zece oameni, nu unul, și-și goni calul cît îl ţinură puterile. Ajungînd astfel la conac, se gîndi că Piotr putea să-și dea seama cît îi e de ostenit armăsarul, de aceea se grăbi să-l deshame și să-l ducă în grajd ; apoi se duse în casă, la boier.

Vihrov se miră cît de repede venise înapoi Ivan.

— Cum, te-ai și întors ?

— M-am întors, ce aveam de făcut acolo, răspunse Ivan, ca și cînd nu s-ar fi simţit vinovat cu nimic.

Tocmai atunci lui Vihrov îi venise în vizită preotul din vechea lor parohie, unde fusese înmormîntat tatăl lui. Preotul era tînăr, hirotonisit abia de vreo doi ani și părea

foarte timid și sperios. Pavel îi vorbi cu mult respect, pentru că se aștepta ca preotul să fie cît de cît un om cult.

— Spuneți-mi, vă rog, nu vă plictisiți de viața pe care o duceți la țară ? se interesă el.

— Nici vorbă !... De ce să mă plictisesc ?... răspunse preotul. Vara, tot omul e ocupat cu ale cîmpului, iar în timpul iernii umblăm prin parohie pentru tot felul de slujbe.

— Ceva cărți de citit aveți ?

— Biserica nu primește decît buletinele guberniei, nu-i deloc interesantă lectura asta, e chiar plicticoasă.

Pe Vihrov îl uimi mai ales vădita lipsă de cultură a tînărului preot. „Popii de altă dată erau parcă mai deștepți, mai culți", gîndi el. În sfîrșit, preotul se ridică și, un timp, se tot foi, parcă dorind să spună ceva.

— Iacătă, dumneavoastră ați venit aici mai demult, începu el cu zîmbetul pe buze, dar pînă acum n-ați făcut nici un parastas pentru părintele dumneavoastră.

— Dumnezeule ! exclamă Pavel, ruşinîndu-se că uitase de această îndatorire. Chiar mîine am să fac parastasul și am să vin pentru asta la biserică.

— M-da, țăranilor nu prea le e pe plac treaba asta, ba chiar și cîntăreții noștri de la biserică au început să șușotească între ei : „ce-o fi asta, zic dumnealor, că boierul nu l-a mai pomenit deloc pe răposatul !"

— Am să vin neapărat, neapărat ! repetă Vihrov.

— Va să zică mîine vă așteptăm ? se interesă preotul.

— Mîine, chiar mîine, spuse din nou Pavel și-i strînse mîna preotului.

Acesta plecă.

A doua zi, eroul nostru se ridică din pat în zorii zilei și-l chemă chiar atunci pe vizitiu, ca să discute cu el despre plecarea la biserică. Piotr veni îndată, dar pe chipul acelui venerabil slujitor se citea nemulțumirea. După ce îi spuse boierului că pentru a ajunge la parohie era deajuns să înhame numai doi cai la trăsură, adăugă :

— La grajdurile noastre, Pavel Mihailîci, nu e totul în ordine.

— Dar ce s-a întîmplat ?

— S-a prăpădit Ramenka. Ieri a venit Ivan la mine și mi-a spus : „Dă-mi, zice, armăsarul cel mai bun ; boie-

rul mi-a poruncit să plec cît mai repede la Perțovo !" I l-am dat. Se vede însă că l-a gonit fără cruțare ; patruzeci de verste a făcut în vreo trei ore, iar la întoarcere tot așa. Cînd a venit, n-a scos o vorbă și l-a dus de-a dreptul la iesle ; calul a mîncat, iar astăzi s-a prăpădit.

— Auzi dumneata! rosti Vihrov, supărat foc la această veste. Ticălosul, nemernicul !...

— Cum să-i mai lași caii pe mînă ? reluă vizitiul. Cînd a venit era beat turtă ; am încercat să stau astăzi de vorbă cu el, da' n-am izbutit : suduie într-una, bodogănește.

De fapt, înainte de a intra în casă, Piotr se certase cu Ivan, de erau cît pe-aci să ajungă la bătaie.

— Cheamă-l încoace ! Omul ăsta a ajuns să mă scoată cu totul din răbdări, exclamă Vihrov, care își dădea seama tot mai des că Ivan nu e, într-adevăr, bun de nimic.

— Cum ai putut să istovești calul în halul ăsta, de l-ai dat gata ? se răsti, cîteva clipe mai tîrziu, la valet.

— Eu să-l istovesc ? ! se miră Vanka, pregătit din timp pentru a da fața cu boierul. Calul ăsta era bolnav mai dinainte, abia s-a tîrît tot drumul.

— Cum poți să spui treaba asta, de vreme ce ai bătut în trei ore patruzeci de verste ? ripostă Piotr.

— Mi-am dat și eu seama că te-ai întors cam repede și pe lîngă asta ai venit și beat, întări Vihrov.

— Beat, eu ? ! Nici vorbă.

— Beat ai fost, dacă-ți spun, ticălosule ! exclamă Pavel. Apoi, cu răsuflarea tăiată, rosti : Chemați-l pe Kirian la mine !

Ivan păli. Crezu că boierul, contrar obiceiului, va da poruncă să fie bătut.

Intră Kirian.

— Dă-mi un băiat oarecare să mă servească, că pe nemernicul ăsta nu vreau să-l mai văd. Să piară din ochii mei !

Văzînd că lucrurile luau o întorsătură nu chiar atît de neplăcută cum se aștepta el, Ivan se obrăznici din nou și, cu un zîmbet ironic, rosti : „cît despre mine, cum doriți !", după care plecă. De fapt, se aștepta ca seara să fie chemat

din nou la poier, fără ca acesta să-i mai spună ceva, ba chiar să se simtă rușinat.

Un ceas mai tîrziu, Vihrov porni spre biserica parohială. Niciodată în viața lui nu luase parte la vreun paretras.

Preotul și diaconul oficiau liturghia îmbrăcați în odăjdii negre. Cînd Pavel intră în biserică, toți bărbații și femeile îi făcură o plecăciune adîncă. Majoritatea erau de pe moșia lui. Spre sfîrșitul liturghiei, Vihrov observă că în biserică se adună, treptat, tot mai multă lume. Veneau oameni de pe alte moșii, de prin satele vecine și, cum intrau, întrebau ceva în șoaptă pe țăranii lui, iar aceștia dădeau afirmativ din cap. După liturghie, preotul și diaconul ieșiră în mijlocul bisericii și, în fața unei măsuțe pe care se aflau un crucifix și coliva, începură, tămîind cu cădelnița, slujba parastasului, în timp ce Kirian, cu un uriaș mănunchi de lumînări în mînă, trecu să le împartă celor prezenți și îi oferi lui Vihrov lumînare cea mai groasă, din ceară albă. Toate lumînările erau aprinse. În sfîrșit, preotul și diaconul începură să cînte „Odihnește Doamne" și „Veșnica pomenire". Prin biserică răsună plînsetul femeilor, ba chiar și al unor bărbați. Vihrov nu se putu abține nici el ; lacrimile începură să-i șiroiască pe obraji. „Tăicuțul meu drag și neprețuit !" șopti el. Apoi slujba se întrerupse — trebuia să continue la mormînt. Porniră întîi preoții, după ei Pavel, iar în urma lui poporul ; toți erau cu capetele descoperite. Afară viscolea. Vîntul răvășea părul preoților și al bărbaților, dar, lucru ciudat, toate lumînările ardeau, nu se stinse nici una ; flacăra li se lungea, li se subția, dar nu se stingea. Sub o movilă de zăpadă, împrejmuită cu un gard simplu, se afla mormîntul colonelului.

Vihrov păși dincolo de această împrejmuire și sărută crucea. Din nou răsună „Veșnica pomenire", și din nou bărbații și femeile începură să plîngă, aproape în hohote. În cele din urmă, slujba luă sfîrșit.

— Kirian, i se adresă Vihrov, înduioșat peste măsură, du-te și împarte suta asta de ruble la oamenii cei mai săraci ! Și-i dădu o hîrtie de o sută.

— Ar trebui să faceţi o danie şi pentru biserică ! îl sfătui preotul.

Pavel îi oferi cincizeci de ruble.

— Pentru slujitorii ei nu binevoiţi ? făcură într-un glas, diaconul şi paracliserii.

Pavel mai scoase cincizeci de ruble şi le dădu tot preotului. De astă dată, parohul se îmbujoră.

— Vă mulţumim, rosti sfios, cu o voce stinsă ; nu prea avea experienţă în activitatea pastorală.

Diaconul şi paracliserii murmurară şi ei ceva în semn de mulţumire, privind cu lăcomie la banii din mîna preotului.

În tot acest răstimp, lumea nu se clinti de la mormîntul colonelului şi unii continuau să plîngă.

— Spune-mi, Piotr, pentru ce l-au iubit oamenii atît de mult pe răposatul meu tată ? i se adresă Vihrov vizitiului, în drum spre casă.

— Pentru că era un om drept... Tare drept era dumnealui ! răspunse Piotr

VIII

A VENIT LA AI SĂI ŞI AI SĂI NU L-AU PRIMIT ![1]

În aceeaşi zi, după masa de prînz, Vihrov se hotărî să plece la Fateeva. Piotr îl duse cu o sanie acoperită, trasă de trei cai înhămaţi în şir. Drept pedeapsă, nu-l mai luă pe Ivan cu el, dar nici nu ceru să vină altcineva, căci nu voia să se vorbească prea mult despre felul cum avea să-şi petreacă timpul la Fateeva.

Îşi luă manuscrisul cu el : dorea foarte mult să-i citească Kleopatrei Petrovna lucrarea, ba chiar cît mai repede, şi să-şi dea seama ce impresie i-a făcut. Mergînd ast-

[1] Evanghelia de la Ioan I, 11.

fel, ajunseră la pădurea Zenkovo. Vihrov își aminti cum se rătăciseră cîndva, tot pe acolo.

— Ce zici, Piotr, de astă dată n-ai să mai greșești drumul ? îl întrebă el.

— Nu, n-am să-l mai greșesc, acum știu bine pe unde trebuie s-o luăm, răspunse acesta.

Era o seară senină dar geroasă ; la un moment dat, Pavel simți cum încep să-l treacă fiori reci prin tot trupul. În sfîrșit, ieșiră din pădure : de o parte și alta a drumului sclipeau luminile așezărilor. În scurt timp, licăriră printre ele și ferestrele conacului din Perțovo. Lui Vihrov i se opri inima în piept de încîntare ; îndată va fi acolo, la adăpost de frig, încălzit de vorbele mîngîietoare ale femeii care-l iubea ; apoi avea să-i citească lucrarea. In acele clipe se simți cel mai fericit om din lume.

Cînd fu anunțată că Vihrov a sosit, Kleopatra Petrovna ieși fuga în întîmpinarea lui și, fără să țină seama că alături i se afla valetul, se aruncă de gîtul oaspetelui și-l copleși cu îmbrățișări și sărutări. Apoi, brusc, se dădu cîțiva pași înapoi și exclamă :

— Dumnezeule ! Ce voinic și frumos te-ai făcut ! Ce s-a întîmplat cu tine ?

Pornind spre Kleopatra Petrovna, Vihrov se îmbrăcase cu o redingotă dintr-o țesătură foarte fină, o jiletcă de catifea și pantaloni în carouri, aceștia fiind dintr-o stofă mai plină, englezească. În ultima vreme, Kleopatra Petrovna îl văzuse îmbrăcat neglijent, ca un *Burșuh* [1], într-o uniformă uzată și niște pantaloni largi și tociți, pe cînd acum se prezenta ca un tînăr elegant, desprins direct din capitală !

— Ce bine arăți la față, ești de nerecunoscut ! continuă Kleopatra Petrovna. Hai să vezi o veche cunoștință de-a ta, pe *Catiche* Prihina. Cred că n-ai nimic împotrivă dacă o găsești aici, la mine, nu-i așa ?

— Bineînțeles că nu, sînt foarte bucuros s-o văd, zîmbi Vihrov.

— Ea ține atît de mult la tine ! Haidem !... la te uită la dumnealui, ce bine arată ! i se adresă Fateeva prietenei sale, după ce îl duse pe Vihrov în salon.

[1] Student din cursul superior (jargon studențesc).

— *M-r* Vihrov, dumneata eşti oare ? exclamă la rîndul ei *m-lle* Prîhina, plesnind din palme.

— Îmi închipui că multor femei le-a sucit capul la Moscova, continuă Fateeva, cred că se îndrăgosteau de el cu zecile !

— Cam aşa bănuiesc şi eu, rosti *m-lle* Prîhina, apăsînd pe cuvinte.

Vihrov se simţi jenat de atîta entuziasm şi atîtea laude.

— Vă asigur că nu s-a îndrăgostit nimeni de mine, zise el sărutîndu-i încă o dată mîna Fateevei, apoi şi prietenei sale, gest care o făcu pe aceasta din urmă să se simtă foarte mişcată.

În sfîrşit, se aşezară cu toţii la masa ce se găsea în dreptul canapelei.

— Hai, povesteşte-ne ce-ai mai făcut la Moscova ! îl rugă Fateeva, prinzîndu-i mîna între palmele sale şi sărutîndu-i-o, fără să se jeneze de prezenţa Prîhinei.

— O, am făcut de toate !... Printre altele, o treabă foarte bună !... surîse Vihrov.

— Ce fel de treabă ? Te rog să ne povesteşti totul, de-a fir a par ! se repezi Fateeva, pe care exaltarea o făcuse din cale-afară de vorbăreaţă.

— Am scris un roman de mari proporţii, care a şi devenit cunoscut.

— Un roman ? întrebă Fateeva uşor derutată.

— L-am citit prietenilor mei, pe care tu îi cunoşti, i se adresă Vihrov de astă dată direct Kleopatrei Petrovna. Toţi, în unanimitate, mi-au declarat că sînt un mare talent şi mi-au cerut cu insistenţă să mă apuc de scris. Acesta e şi principalul motiv pentru care am venit în ţară.

Ştim bine ca Kleopatra Petrovna nu prea aprecia părerile şi gusturile zdrenţăroşilor amici ai lui Pavel. Dar în afară de asta, o şocă faptul că el venise la ţară pentru un moft al lui, scriitoricesc. O umbră de tristeţe îi acoperi pentru o clipă obrazul, pînă atunci strălucitor de fericire. Rămase astfel, tăcută, în schimb îi luă vorba *m-lle* Prîhina.

— Ar fi foarte interesant să-l citim, rosti ea pe nas, după cum îi era obiceiul. Noutatea o surprinsese întrucîtva, ca şi pe Fateeva. Se prea poate să întîlnim acolo multe lucruri cunoscute ! adăugă apoi cu veşnica ei dezinvoltură.

— Dacă dumnealui a scris în roman despre o altă femeie, îl sugrum, zîmbi Fateeva.

— Totul e despre dumneata, doamnă ! o liniști Pavel.

— Este vorba de un roman istoric ? întrebă *m-lle* Prîhina. Că tare mult îmi plac asemenea romane !

— Cum poate să fie un roman istoric, dacă vorbesc în el despre Kleopatra Petrovna ! ripostă Vihrov.

— Vai, așa e ! se dumiri *m-lle* Prîhina.

Apoi, amîndouă doamnele încetară să mai vorbească despre roman și începură să-i povestească lui Pavel despre viața lor.

— Oh, prietene, nici nu-ți închipui cîte am avut de suferit după ce am sosit de la Moscova ! se căină Kleopatra Petrovna. Dacă n-ar fi fost *Catiche,* adăugă ea, îndreptîndu-și privirea spre *m-lle* Prîhina, cred că aș fi înnebunit.

— Mă rog, răspunse cu oarecare sfială *m-lle* Prîhina, dragostea și prietenia sînt sentimente nobile, și, după părerea mea, ele ar obliga pe oricare să facă ceea ce am făcut eu.

— Totuși ai riscat, soțul meu putea oricînd să-ți trîntească o mitocănie, ba chiar să te poftească afară din casă.

— Asta-i bună, niciodată nu și-ar fi permis așa ceva. eu știu să mă comport cum trebuie față de oricine !... Am stat aici tot timpul, cît a mai fost în viață soțul dumneaei ! îi explică *m-lle* Prîhina lui Pavel, și imaginează-ți, ea ședea acolo, lîngă el, răbda, suferea, apoi venea dincoace, mi se arunca zdrobită de durere la piept și plîngea în hohote toată noaptea.

— Dar, de fapt, ce s-a petrecut aici ? întrebă Vihrov, neînțelegînd prea bine cele spuse de Prîhina.

— Să vezi..., interveni Fateeva, cînd mi-a trimis Katea scrisoarea aceea la Moscova, mai multe cucoane, confidente ale soțului meu, temîndu-se că am să mă înapoiez la el, au reușit să-l monteze în așa măsură împotriva mea, încît atunci cînd am venit aici și am intrat în camera lui, nici nu s-a uitat la mine și nu mi-a răspuns la nici un cuvînt ! Crezi că ușor mi-a fost să îndur toate astea și totuși să las impresia că nu observ nimic.

De fapt, lucrurile nu stătuseră chiar așa cum povestea Kleopatra Petrovna. Fateev nu discutase niciodată cu

Prîhina și nici n-o rugase să intervină ca soția lui să se întoarcă acasă. Toate acestea le scornise însăși Prîhina, ca să salveze situația prietenei sale, dar o vîrîse pe aceasta într-o asemenea încurcătură, încît, dacă ar fi fost o altă femeie în locul Kleopatrei Petrovna, nu se știe în ce fel s-ar fi putut descurca.

— Totuși, mi-am călcat pe inimă, reluă Fateeva, m-am așezat lîngă el și i-am spus verde în față tot ce gîndeam despre comportarea lui față de mine și din ce pricină am ajuns să fiu pornită împotriva lui !... El a înțeles cele ce i-am spus, ba chiar i-au apărut lacrimi în ochi ; cu toate acestea, pînă la sfîrșitul vieții nu mi-a acordat încredere și nici n-a vrut să ia vreun medicament din mîinile mele

— Cum adică, se temea să nu-l otrăvești ? întrebă Pavel.

— Se prea poate !

— Dar cine îl trata ? se interesă Pavel.

— Un doctor de pe aici, din orășelul nostru, răspunse Fateeva cam prea în grabă și aprinzîndu-se la față.

— E un nou admirator al Kleopatrei Petrovna, explică Prîhina.

— Așa ? rosti Pavel cu oarecare nemulțumire în glas.

— Ce scorneli mai sînt și astea ? se mînie Kleopatra Petrovna

— Bineînțeles că sînt scorneli ; altminteri parcă aș fi vorbit ? încercă să se dezvinovățească Prîhina.

— Totuși, soțul ți-a lăsat prin testament întreaga moșie, remarcă Vihrov.

— Să-l lăsăm în plata Domnului, și pe el și testamentul lui ! Cu polița aia, și cu a șaptea parte la care am dreptul, aș fi primit moșia și fără testamentul lui !... Să știi că despre testament n-am discutat cu el nimic ! *Catiche* și cu preotul l-au îndemnat.

— Am intrat atunci la dumnealui, îi luă vorba *m-lle* Prîhina, arătînd foarte mulțumită că se ivise ocazia să povestească despre faptele ei, și i-am spus direct : „Piotr Ermolaevici, chiar aveți de gînd s-o lăsați pe soția dumneavoastră fără o bucată de pîine ? Da' se poate ? De ce, adică ? Pentru care motiv ?“ Pur și simplu i-am pus mîna în gît. Iar lui ajunsese pesemne să-i fie lehamite de toate celea. „Of, zice, dați-mi pana și am să semnez !“ Preotul

scrisese testamentul mai dinainte, așa că i l-am adus îndată, iar el l-a semnat fără măcar să se uite ce anume semnează, și-n felul ăsta i-a lăsat toată averea Kleopașei.

Asemenea șiretlicuri puse la cale de cele două cucoane nu-i prea fură pe plac lui Vihrov, dar el, bineînțeles, nu-și dădu gîndurile pe față, ci se limită, adresîndu-i-se Fateevei, la o scurtă remarcă :

— Dumneata trebuie să cinstești, totuși, memoria acestui om, căci ți-a asigurat o viață tihnită.

— Ai dreptate ! încuviință ea.

— Ba, era de datoria lui să-i asigure viața ! exclamă Prihina, gata oricînd și în orice împrejurare să-i dea dreptate prietenei sale și s-o ridice în ochii celor din jur.

Vihrov susținu toată această convorbire într-un mod aproape mecanic, căci în adîncul inimii ardea de nerăbdare să înceapă cît mai în grabă lectura romanului său ; de aceea îndată ce-și băură ceaiul, le-o reaminti chiar el interlocutoarelor sale :

— Ce ziceți, mi-ați îngădui să vă citesc lucrarea mea ?

— Dar nu te simți obosit de la drum ? îl întrebă Fateeva.

Kleopatra Petrovna considera, pasămite, că după o despărțire atît de lungă, el ar fi trebuit să acorde mai multă atenție dragostei, decît citirii unui roman. „Se vede că în acest răstimp a iubit o altă femeie !" încercă ea să-și explice felul de a se purta al lui Vihrov și peste chipul ei se abătu din nou o undă de tristețe.

— Nu sînt obosit cîtuși de puțin, răspunse Pavel și trecu în cabinetul unde i se aflau toate lucrurile, ca să-și ia caietul.

Rămase singure, Fateeva și Prihina tăcură o vreme.

— Interesant, ce-o fi scris el acolo ? rosti în cele din urmă *Catiche*.

— Mie nu-mi place îndeletnicirea asta a lui, răspunse Fateeva.

Ca să pot explica aceste cuvinte ale Kleopatrei Petrovna, trebuie să arăt că ea avea o părere oarecum ciudată despre scriitori. Avea impresia că aceștia trebuie să fie neapărat ori niște oameni de vază, cu cinuri înalte, aflați în imediata apropiere a țarului, ori niște mari savanți. Dar iată că,

Vihrov, dealtfel un om foarte simpatic și drag inimii sale, totuși cum nu se poate mai obișnuit, vrea hodoronc-tronc să devină și el scriitor, ba chiar s-a și apucat să scrie. Din punctul ei de vedere, treaba asta nu putea fi calificată decît ca o rătăcire, care avea să-l facă de risul lumii : de aceea Fateeva își propuse chiar să discute cu el foarte serios această problemă.

Aducîndu-și manuscrisul, Vihrov se așeză și începu să citească. După ce sfîrși primul capitol, se adresă Kleopatrei Petrovna, întrebînd-o :

— Ce zici, seamănă cu ce știi dumneata ?

Pe chipul Fateevei însă apărură semnele întristării și ale unei vădite nemulțumiri :

— Încăperile seamănă, dar văd că descrii o cu totul altă femeie, răspunse ea.

— Care, anume ? o întrebă Vihrov, zîmbind.

— Nu-mi dau seama ! răspunse Kleopatra Petrovna pe un ton departe de a fi glumeț.

— Văd că o ții una și bună ! rosti Vihrov și reluă lectura. Își zise că scenele zguduitoare și, după părerea lui, pline de adevărul vieții, care aveau să urmeze, aveau să le impresioneze în cele din urmă pe ascultătoarele sale, totuși acestea rămaseră în continuare cu totul indiferente. În ceea ce o privește pe Kleopatra Petrovna, aceasta nu era cuprinsă decît de un chinuitor sentiment de gelozie, căci în fiece pasaj al romanului n-o vedea decît pe Anna Ivanovna, alte lucruri trecîndu-i pe lîngă urechi. Cît despre *m-lle* Prîhina, indiferența ei trebuie explicată prin felul în care înțelegea ea ceea ce se cheamă literatură. Această respectabilă domnișoară avea, după cum știm, o imaginație extrem de bogată, care o făcea să plutească în cele mai înalte sfere ; astfel, ea considera că lucrul cel mai indicat pentru pana unui scriitor era să descrie un cavaler în armură, sau poate chiar un tînăr civil, dar neapărat călare pe un cal, mergînd să se întîlnească cu iubita lui, îmbrăcată, la rîndul ei, ca o amazoană și bineînțeles călare și ea pe un alt cal. Dacă trebuiau descrise anumite încăperi, atunci, după părerea ei, cel mai bine era să fie înfățișate niște odăi somptuoase, bogat mobilate, îmbrăcate în stofe și aur ; dacă venea vorba de natură, apoi aceasta trebuia să

fie una cu iz oriental : cu şopot de fîntîni arteziene, cu palmieri înalţi, cu ciorchini de struguri atîrnînd de vrejuri, iar dacă era să se arate o vînătoare, atunci cea mai interesantă ar fi fost o vînătoare de tigri sau elefanţi. Cum însă în romanul lui Vihrov nu figura nimic din toate acestea, lucrarea nu se putea spune că nu i-a plăcut, ci doar că n-a izbutit s-o intereseze.

Între timp, eroul meu îşi propuse să le impresioneze pe ascultătoarele sale măcar prin subiectul romanului, prin ideea centrală relevată de conţinutul său, de aceea se grăbi să ajungă cît mai repede la capăt, dar nici în felul acesta nu izbuti să realizeze nimic : nu făcu decît să le istovească şi pe ele şi să se simtă la rîndul lui sleit de puteri.

— Vai, dragul meu, cît de tare ai ostenit, i se adresă cu tandreţe *m-me* Fateeva şi, în loc să-i laude povestirea, începu să-i şteargă fruntea de năduşeală.

Vihrov nu izbutea să se dumirească : era oare lucrarea lui din cale afară de proastă, sau auditoarele lui nu erau cîtuşi de puţin competente pentru a-i judeca valoarea.

— Dumitale cum ţi-a plăcut ? o întrebă el pe Prîhina.

— Ştiţi ceva, îi zise aceasta, eu sînt totdeauna foarte sinceră şi-mi place să spun tuturor adevărul : ca atare vă întreb : la cel bun îmi descrieţi dumneavoastră tot ceea ce cunoaştem, tot ceea ce vedem şi întîlnim în fiecare zi ; lucrurile astea au şi aşa darul să ne plictisească.

— Nu putem descrie decît ceea ce vedem şi cunoaştem, ripostă Vihrov. Dacă ne-am apuca să descriem ceea ce nu cunoaştem, atunci nu am scrie decît nişte inepţii. Picturile lui Teniers, care înfăţişează ţărani olandezi cu nasul roşu, sînt mult mai apreciate decît pictura franţuzească, rece şi lipsită de viaţă, care îi înfăţişează pe zeii din Olimp.

— Ţăranul nu poate fi interesant niciodată, în nici un fel de tablou ! Niciodată ! exclamă aproape îngrozită *m-lle* Prîhina.

— Păi, dacă nu vrei să citeşti nimic despre ceea ce există în viaţă, înseamnă că nu-ţi trebuie decît să asculţi poveşti, opină Pavel.

— Ei nu, poveştile sînt prea naive. Ele pot interesa doar pe copii sau pe muierile de la ţară, ripostă Prîhina simţindu-se oarecum jignită.

— Nu toate poveștile sînt adresate copiilor, există și cele ce se adresează oamenilor maturi ; cum ar fi „Contele de Monte Cristo", de pildă, spuse Vihrov.

— Vai, „Contele de Monte Cristo" ! Ce roman încîntător, ce roman superb ! izbucni, aproape strigînd, *m-lle* Prîhîna. Și, imaginați-vă, n-am citit decît începutul și sfîrșitul. A apărut într-o revistă și n-am izbutit să fac rost de cîteva numere la rînd. Nu cumva le aveți dumneavoastră ? Vă rog din suflet să mi le dați ! îl imploră ea pe Vihrov.

— Nu, nu le am, răspunse el indignat. „Cu proasta asta nu mai am ce discuta", hotărî în gînd și-și îndreptă privirea spre Kleopatra Petrovna. Fateeva ședea îmbufnată.

— Dar dumneata ce părere ai despre lucrarea mea ? o întrebă el.

— Pe femeia descrisă acolo eu n-o cunosc deloc, de aceea nu pot să am nici o părere.

— Cea mai mare parte a trăirilor sufletești le-am descris avîndu-te drept model pe dumneata, de aceea s-ar părea că trebuie să fie aproape de inima dumitale.

— Nu mi le atribui mie, întrucît chipul femeii pe care o descrii nu-mi aparține, iar așa cum am simțit eu în anumite împrejurări poate să simtă oricare altă femeie, răspunse Kleopatra Petrovna. Pînă la urmă, toate acestea îl revoltară pe Vihrov, și-l făcură să pună capăt discuției sale cu atari critici.

După acea întrevedere, nu mai rămase la Perțovo decît o singură zi, timp în care fu cît se poate de prost dispus. Nu-l supărase într-atît indiferența doamnelor față de lucrarea sa — își dădea seama prea bine că Kleopatra Petrovna apreciase totul într-un mod mult prea subiectiv, iar *m-lle* Prîhina avea un gust pueril — cît îl neliniștise un sentiment propriu de insatisfacție născut în urma lecturii. Se spune că nimic nu-i mai folositor pentru un autor, decît să-și citească o lucrare în fața unui public care nu-l simpatizează. Atunci, părțile slabe ale lucrării îi apar cu claritate, ba chiar luînd niște proporții înfricoșătoare. Același lucru se petrecu și cu Vihrov : găsi în romanul său o sumedenie de părți mai slabe și îl cuprinse o dorință aprigă de a le corecta, simțind că de astă dată o va face cum nu se poate mai bine. De aceea, oricît de mult insistă

Kleopatra Petrovna ca el să mai rămînă la Perțovo cîteva zile, Pavel spuse că îi e absolut imposibil să mai zăbovească, și, fără ca măcar să explice motivul grabei sale, plecă spre casă, poruncind vizitiului să mîne cît mai repede. Sosind la Vozdvijenskoe pe la orele zece seara, nu ținu seama de ora tîrzie și se apucă îndată de lucru. Instalat în cabinetul său, își imagină fiecare scenă cu personajele ei; unde era cîte ceva neclar în descriere, aduse clarificările necesare; pasajele care nu erau necesare pentru desfășurarea ideii centrale le înlătură; amănuntele care părcau să lipsească le adăugă: într-un cuvînt, se comportă față de opera sa cu un maximum de exigență și o corectă pe cît se pricepu mai bine.

IX

DIN NOU DOBROV

Revenind de la Fateeva în micul orășel, capitala de județ, unde tatăl ei îndeplinea de patruzeci de ani funcția de administrator financiar, *m-lle* Prîhina dădu fuga îndată la *m-lle* Zaharevskaia, fata lui Ardalion Vasilici, și o găsi șezînd, ca de obicei, cu cartea în mînă, la fereastra dinspre stradă. Plină ca totdeauna de emfază, era îmbrăcată elegant și pieptănată după ultima modă. Domnișoara cu pricina apare pentru prima oară în istorisirea mea, de aceea sînt nevoit să spun despre dumneaei măcar cîteva cuvinte. *M-lle* Iulia, căci așa o chema, era înălțuță și destul de bine făcută. Un ochi mai exigent ar fi observat, bineînțeles, că fizicul ei — de altfel ca și cel al fraților săi — nu prea vădea o descendență nobilă; așa, de pildă, trăsăturile feței îi erau prea rotunjite, pielea cam aspră, părul bălai cam spălăcit, așa cum se întîmplă să vezi la slujnice. Toate acestea însă erau atenuate de faptul că *m-lle* Iulia știa să se comporte destul de bine, nu părea deloc proastă, era o fată citită și cuminte.

Bătrînul Zaharevski (soţia îi murise mai demult) îşi adora fata şi în spaţioasa lor casă nu locuiau acum decît numai ei doi. Acestei domnişoare nu-i venise încă nici un peţitor, fapt care se explica prin aceea că fata era foarte mîndră şi nu s-ar fi măritat cu fitecine. *M-lle* Prîhina o adora pe Iulia şi o considera drept cea mai bună prietenă a sa. O, în această privinţă, drăguţa noastră *Catiche* era extrem de prevăzătoare : avea o mulţime de prietene. Dacă una din ele o părăsea ori se certa cu ea, *Catiche* pleca îndată s-o viziteze pe a doua ; dacă şi aceasta îşi schimba într-o zi atitudinea faţă de ea, îşi găsea îndată loc la a treia ; şi fiecăreia dintre ele îi cunoştea foarte bine principala slăbiciune ; aşa, de pildă, ştia că Iulia Zaharevskaia încă nu iubise pe nimeni, însă dorea nespus de mult să se îndrăgostească de cineva.

— Vai, ce *bel-homme* mi-a fost dat să întîlnesc, Dumnezeule. Doamne ! exclamă *Catiche*, venind la această amică a ei şi aşezîndu-se lîngă ea, pe un scaun.

— Cine e ? întrebă Iulia cu indiferenţă.

Se întîmplase în repetate rînduri ca Prîhina să exagereze, ba chiar să scornească minciuni pe această temă.

— *Paul* Vihrov îi zice. O frumuseţe de bărbat ! Îmbrăcat ca o cadră, sprinten şi deştept nevoie mare !

Autorul e aproape convins că *m-lle* Prîhina, cel puţin de la ultima întrevedere, se îndrăgostise ea însăşi de Vihrov, pentru că de atunci începuse a vorbi despre el aproape cu ardoare.

— Unde l-ai văzut ? se interesă Iulia, care mai aflase între timp cîte ceva despre *Paul* Vihrov, şi anume, cine era, dacă venise demult la conacul său, de cîţi iobagi dispunea ; doar în ceea ce priveşte înfăţişarea lui, n-avusese încă prilejul să audă vreo apreciere.

— L-am văzut la Kleopaşa, răspunse Prîhina.

— Se zice că-i adoratorul ei, rosti Iulia, vrînd să pară la fel de nepăsătoare.

— Vai ce gugumănie ! Omul nu-i este decît rudă, ba chiar o rudă destul de apropiată dinspre partea Implevilor, exclamă Prîhina, totdeauna gata nu numai să păstreze tainele prietenelor sale, dar să le şi apere pe acestea din urmă cu îndîrjire deosebită.

Iulia nu-i comentă în nici un fel precizarea, dar *Catiche* își dădu seama prea bine că reușise să-i trezească interesul pentru Vihrov ; de aceea, ajungînd, peste o săptămînă, din nou la Kleopatra Petrovna, n-avu nici acolo răbdare și-i dădu îndată raportul :

— Vai, e îndrăgostită o persoană de *Paul* al tău, nevoie mare !

— Cine e ? întrebă Kleopatra Petrovna, vădit nemulțumită.

— Iulenka Zaharevskaia.

— Dar unde l-a văzut ?

— Nu l-a văzut nicăieri, i-am povestit eu cum arată, ce voce are, cît e de inteligent și inimos, de a rămas dumneaei entuziasmată !

— De ce ai făcut asta ? întrebă Kleopatra Petrovna.

— Uf, Dumnezeule, de ce am făcut-o ? Așa, pentru că a venit vorba ; trebuia, doar, să avem un subiect de discuție.

— S-ar fi putut găsi și un alt subiect. Tu nu înțelegi că prin asta poți să-mi faci rău ?

— Cu ce ți-aș putea face rău ? ! ripostă mirată *Catiche*. Pentru prima dată i se trezi un asemenea gînd.

— Păi cu aceea că, întîlnindu-se, Iulia va începe în mod sigur să cocheteze cu el și, bineînțeles, orice bărbat răspunde la cochetăria unei fetișcane frumușele.

— O, nu ! exclamă Prîhina. Așa ceva nu-i cu putință, Paul îți e credincios cum nici nu pot să-ți spun.

— Te pomenești că îl cunoști mai bine decît mine ! rosti Kleopatra Petrovna, supărîndu-se de-a binelea pe prietena ei și chiar plecînd de lîngă ea.

— Ce femeie ciudată, nu vrea să arate nimănui pe adoratorul ei. Ei bine, să știi că n-ai să-l mai poți ascunde ! rosti *Catiche* înălțînd din umeri, în clipa cînd rămase singură.

Mica lor discuție fu absolut suficientă ca din acel moment Kleopatra Petrovna să-și îndrepte toată atenția ei de femeie geloasă spre modestul centru județean. În acest scop își găsi chiar o iscoadă, o bătrînă precupeață, care vindea unt și brînză, și care, din porunca ei, bătea în fiecare săptămînă drumul de la Perțovo la Vozdvijenskoe,

se interesa într-ascuns ce se mai întîmplă pe acolo şi aducea la cunoştinţă Kleopatrei Petrovna toate cele aflate, primind pentru serviciile ei calupuri de unt şi cîte-o sumă de bani.

Cît despre Iulia, se pare că persoana lui Vihrov îi trezi, într-adevăr, un interes aparte. Cel puţin aşa se explică faptul că numai la cîteva zile după convorbirea cu *Catiche* ea îşi făcu apariţia în cabinetul tatălui său, om ajuns în vremea aceea la o vîrstă foarte înaintată, şi se aşeză în dreptul lui, pregătindu-se, după cum se arăta, pentru o discuţie din cele mai serioase.

— Tăicuţule, spune-mi, rogu-te, ce cavaleri vor lua parte în iarna asta la reuniunile din tîrgul nostru ?

— Nu prea-mi dau seama, rosti bătrînul. Cred că tot alde Ivan Petrovici şi cu Piotr Ivanîci, adăugă el zîmbind.

— E îngrozitor, tăicuţule !... Mai bine nu m-aş mai duce deloc la asemenea reuniuni. Te agiţi, cheltuieşti, dar pentru cine o faci şi pentru ce ? !

Zaharevski înălţă din umeri.

— Ce putem face, în ziua de astăzi tinerii cumsecade s-au cam împuţinat, rosti el cu amărăciune.

— Se zice că la Vozdvijenskoe ar fi venit un tînăr pe nume Vihrov. Chipurile, e foarte inteligent şi cu studii.

— Am auzit şi eu ; ăsta-i fiul lui Mihail Polikarpîci. După cîte se pare, e şi un om înstărit.

— Fă-i, te rog, o vizită şi invită-l să ia parte la reuniunile noastre ; să vină şi pe la noi măcar un tînăr cumsecade, să avem cu cine schimba o vorbă.

În sinea lui, bătrînul Zaharevski aprobă întru totul dorinţa fiicei sale.

— Să ştii că am şi un motiv pentru a-i face o vizită. Din însărcinarea Aleksandrei Grigorievna, eu am fost cel care am vîndut Vozdvijenskoe şi de-atunci au rămas la mine nişte hîrtii pe care nu i le-am predat răposatului său tată ; am să mă duc acum şi am să i le înmînez feciorului.

— Du-te şi dă-i-le, tăicuţule, dar în primul rînd convinge-l să iasă din bîrlogul lui şi să vină la reuniune !

— Am să-l conving, răspunse Zaharevski.

Ajungînd la Vozdvijenskoe şi aruncînd o privire spre impozantul conac de acolo, Ardalion Vasilici murmură fără voie : „M-da !, n-ar fi rău s-o instalez aici pe Iulka !"

Urcă cu greu scara ce ducea spre vestibul, îşi scoase acolo şuba scumpă din blană de dihor şi porunci să fie anunţat : „sînt consilierul de stat Zaharevski !" În ultimul timp, din ispravnic fusese ales mareşal al nobilimii, căpătase gradul de general şi spera să obţină şi o decoraţie.

Vihrov se grăbi să vină în întîmpinarea oaspetelui. Zaharevski îl salută cu respect, făcîndu-i o adîncă plecăciune.

— Sînt foarte bucuros să vă văd la mine, excelenţa voastră ! i se adresă Vihrov, stînjenit de atitudinea atît de respectuoasă a bătrînului, apoi îl conduse în salon.

— Iertaţi-mă, vă rog !... rosti Zaharevski, ducîndu-şi mîna la piept. Ştiţi, vîrsta... mă chinuie astmul... nu pot să încep vorba dintr-o dată.

Vihrov se grăbi să-l aşeze cît mai comod.

În sfîrşit, Zaharevski îşi recăpătă respiraţia şi începu să vorbească fără grabă :

— În primul rînd... am venit să vă felicit... cu ocazia sosirii dumneavoastră aici, şi apoi... să vă predau... din însărcinarea fostei proprietăresc... unele documente ! Scoase din buzunar un plic voluminos şi îl înmînă lui Vihrov.

— Vă sînt foarte recunoscător, rosti Vihrov, primind plicul.

Între timp, bătrînul aruncă în jur o privire curioasă. Zărind noul interior şi constatînd că peste tot domneşte o curăţenie exemplară, rămase încîntat.

— Nu vă plictisiţi la ţară ? îl întreba pe Vihrov, aproape cu duioşie în glas.

— Nu, răspunse acesta.

— Sper, totuşi, continuă Zaharevski, că ne veţi vizita oraşelul.

— O, bineînţeles, şi primul căruia mă voi simţi dator să-i fac o vizită veţi fi, de bună seamă, dumneavoastră.

— Vom fi bucuroşi să vă avem oaspete, răspunse Zaharevski, înclinîndu-se din nou cu respect, dar vă rugăm

stăruitor să participați și la reuniunile din orașul nostru, să le dați strălucire prin prezența dumneavoastră.

— Cînd au loc aceste reuniuni ? se interesă Vihrov.

— În fiecare duminică ! preciză Zaharevski. A lua parte la ele, continuă el pe un ton persuasiv, e aproape datoria fiecărui nobil... Căci, dacă nu vine unul, nu vine altul, cu cine să se mai facă reuniunea și cum să se mai distreze tinerii și domnișoarele !

— Familia dumneavoastră ce mai face ? se interesă Pavel.

— Familia mea e alcătuită acum din singura mea fată, care locuiește împreună cu mine : feciorii mei sînt fiecare cu slujba lui, iar soția mi-a murit...

La aceste cuvinte, Vihrov se străduí să arboreze o expresie de tristețe, ca și cum ar fi regretat într-adevăr dispariția doamnei Zaharevski. Oaspetele mai stătu cam vreo oră, iar la plecare îi strînse mîna cu multă afecțiune și-i adresă din nou rugămintea de a participa la reuniunile despre care venise vorba.

— Am să vin neapărat, răspunse acesta, hotărît, într-adevăr, să ia parte la ele.

Kleopatra Petrovna află foarte repede despre această vizită, fiind, se pare, informată tot de vechea ei iscoadă, care se nimerise a fi tocmai în ziua cu pricina la Vozdvijenskoe, întrucît chiar a doua zi trimise un bilețel foarte alarmant Prihinei, revenită din nou la oraș :

„Bătrînul Zaharevski l-a și vizitat pe Pavel. Află chiar de la Zaharevskaia cînd le va veni Pavel în vizită, caută să fii acolo, urmărește ce vor discuta amîndoi și scrie-mi totul !"

Conform indicațiilor primite, *Catiche* alergă într-un suflet la Zaharevskaia, află tot ce o interesa și-i scrise îndată prietenei sale următoarele :

„Cînd anume îi va vizita dumnealui, ei nu cunosc ; va veni însă cu siguranță, duminica viitoare, la reuniunea care se va organiza în oraș !... Îmi imaginez cît de bine se va distra acolo !".

Primind această înștiințare, Kleopatra Petrovna îi trimise la rîndul ei lui Vihrov, cîteva rînduri :

„Nepreţuitul meu prieten, vino la mine duminică : mor dacă nu te văd !“

Vihrov însă îi răspunse :

„Nepreţuita mea prietenă, nu pot să vin duminică, întrucît am de lucru pînă peste cap ; voi veni după ce voi isprăvi totul.“

„Are de lucru pînă peste cap, dar la reuniune se duce !“ gîndi Kleopatra Petrovna, ba chiar din pricina acestei lipse de atenţie din partea lui Vihrov, căzu la pat. *Catiche* Prîhina, aflînd că prietena ei s-a îmbolnăvit, se înfăţişă grabnic spre a o consola, dar Kleopatra Petrovna nici nu voi s-o asculte : plîngea în hohote, se zvîrcolea în pat şi îi tot reproşa amicei sale :

— Numai dumneata eşti de vină, numai de la flecăreala dumitale a început totul.

— Ce să înceapă, sufleţelul meu ? o întrebă, spăsită, Prîhina.

— Totul ! Să nu mai vorbeşti cu mine niciodată ! exclamă Fateeva.

În timp ce la Perţovo se vînturau asemenea presupuneri şi interpretări, eroul meu se lăsa pradă celor mai simple şi nevinovate preocupări. Era absorbit cu totul de finisarea lucrării sale, care ajunsese, în sfîrşit, să poată fi transcrisă pe curat. Pentru acest lucru, Vihrov voia să angajeze vreun seminarist tinerel de la parohie, aşa că-i porunci lui Kirian să caute o asemenea persoană ; vechilul, prezentîndu-se chiar a doua zi la conac, îl anunţă că la parohie nu se mai află nici un seminarist, aceştia fiind cu toţii plecaţi acum pe la şcolile lor, în schimb există un diacon răspopit, care ar fi dispus să copieze lucrarea.

— Cine-i diaconul ăsta ? întrebă Pavel.

— După nume, e unul Dobrov, răspunse Kirian.

— A, îl cunosc ! exclamă Vihrov. Dar de scris, o fi scriind frumos ?

— Are o mînă de adevărat copist, răspunse Kirian. L-am adus cu mine, dacă binevoiţi să-l vedeţi la faţă.

— Poftește-l încoace ; m-ar bucura să-l văd.

Dobrov intră și-l salută cu plecăciune pe Vihrov. Purta un surtuc încă mai zdrențăros ca altcîndva, iar în picioare niște cizme făcute ferfeniță.

— Să trăiești, cunoștință veche ! i se adresă Vihrov și-i întinse mîna.

Dobrov i-o strînse cu sfială.

— Șezi colea, rogu-te, îl pofti Vihrov.

Dobrov cercetă cu o privire tot atît de sfioasă scaunele din odaie și se așeză ușurel pe marginea celui mai tare dintre ele.

— Ai putea să-mi copiezi o lucrare ?

— Cred că aș putea !

— De scris, scrii corect ?

— Foarte corect ; la școală, pentru treaba asta ne băteau cu nuiele împerecheate cu sîrme.

— Pe șeful secției de poliție l-ai părăsit ?

— Da, bine că am scăpat !

— De ce ?

Un răstimp, Dobrov rămase tăcut, cumpănindu-și răspunsul.

— Cucoana dumnealui era tare haină, zise în cele din urmă, cum venea vara, mă trimitea întruna să mîn muierile și băieții la pădure, ca să-i adune ciuperci și tot soiul de poame ; vă dați seama că de bună voie nu s-ar fi dus nimeni... Pînă atunci, lumea de pe la noi mă avea la inimă, că doar eram om simplu, dar de cînd cu povestea asta, cum mă arătam în sat, începuseră să fugă toți de mine ca de urs, și muierile, și țîncii, de-mi crăpa obrazul de rușine ! Iar de nu-i aduceam nimic — vai, cum mă mai suduia !... Hămăia, hămăia, mai rău ca o șarlă !... Dădeam ultimul ban și-i luam poame din tîrg, numai ca să scap de gura ei, zău așa !

— Șeful era mai cumsecade ?

— Lacom și el, zise Dobrov. Cînd se-ntîmpla să mergem la cîte un iarmaroc, numai ce-i trimitea pe toți vătășeii, pe copist și pe curieri la tîrgoveții de acolo, ca să vadă de le e cîntarul bun, de le e proaspătă marfa, și, uite, tot așa, pînă îi făcea să iasă toți cu ploconul, și nu cu te miri ce ; cîte unul din ei poate nu scotea din tot negoțul lui cît îi dădea șefului ; din pricina asta mulți tîrgoveți nici nu mai vin la iarmaroacele din județul nostru.

— De ce n-au făcut plîngere ?

— Ba au făcut, da n-a prea stat nimeni să-i asculte, căci vorba ceea : o mînă spală pe alta ; am zis şi bodaproste cînd am scăpat din şleahta lor !..., încheie Dobrov.

— Şi acum din ce trăieşti ?

— Păi, din ce să trăiesc ? Mai fac cîte ceva pe la biserică, cîte ceva pentru ţărani, şi iaca aşa îmi adun de ale gurii ; numai cu îmbrăcămintea nu mă prea ajung, nu pot s-o scot la capăt !

— Mută-te cu totul la mine ; îţi ofer întreţinere, îmbrăcăminte şi o odăiţă care o să-ţi placă.

— Vă mulţumesc... Acum pot să primesc, că mai înainte nu ştiu dacă aş fi fost în stare.

— De ce, mă rog ?

— Pentru că pe vremea aceea ajunsesem să-mi beau şi minţile.

— Acum nu mai bei ?

— Nu. E al doilea an de cînd nu mai beau. Naiba s-o ia de băutură, mi s-a urît de ea : cît am căutat să-i vin de hac, blestematei, credeam că o să-i birui tăria, dar pînă la urmă tot ea mă dădea gata.

— Spune-mi, pentru ce te-au răspopit ? întrebă Vihrov.

Dobrov dădu trist din cap.

— M-au răspopit, aş zice, pentru că am meritat-o, răspunse el.

— Păi cum s-a-ntîmplat ?

— Uite aşa s-a-ntîmplat : într-o zi, cînd vlădica al nostru a trecut pe aici, părintele protopop, fiind tare pornit împotriva mea, m-a pîrît la prea sfinţia sa cum că n-aş prea sta bine cu purtarea şi n-aş cunoaşte cum trebuie nici catehismul ; ei, şi vlădica a hotărît să fiu trimis sub oblăduirea mînăstirii Totski ; n-am avut încotro, m-am supus, m-am dus acolo şi de prea mare plictiseală m-am apucat să meşteresc tabachere pentru călugări, cu tot felul de figuri pe ele. Un monah, bunăoară, coace un ou la lumînare, iar diavolul ia poveaţă de la el. Tăiam figurile din coajă de mesteacăn, iar dedesubt puneam foiţe de poleială... Şi uite cam aşa a mers treaba, cîtă vreme am mai avut ceva bănuţi în buzunar... Cum vă spuneam, acum m-am potolit, nu-mi mai pasă dacă-mi lipseşte votca, dar pe-atunci nu puteam trăi o zi fără ea ; şi cînd am isprăvit sumuliţa pe care mi-o

dăduse alde nevastă-mea, diaconeasa, mare necaz pe mine: să mor, nu alta, că nu mai aveam cu ce să-mi iau de băut !... Am început să cer împrumut de pe la călugări — nu-mi dădea nici unul, poate că nici ei nu aveau !... De vreo două ori, să mă ierte Maica Precista, mi-am căutat loc în fînărie ca să mă spînzur ; ei bine, tocmai atunci, fir-ar al naibii să fie, le-a venit în gînd ălora de la mînăstire să mă trimită cu niște saci la moară. Își mai făcea veleatul la mînăstirea aceea un mujic trimis acolo prin hotărîrea unei instituții. „Ce te tot plîngi că n-ai bani de băutură, îmi zice, ian trînteşte un sac dintr-ăştia la crîşmă şi-o să vezi cîtă votcă îți dă pe el crîşmarul !" La început, se înțelege că m-am rățoit la el : „Ce vorbă-i asta, i-am zis, la ce mă îndemni, ticălos ce ești !" Şi-am plecat la moară. La ducere, m-am ținut tare trecînd pe lîngă crîşmă, dar cînd m-am întors, să te ții ! Hotărît lucru, pusese diavolul stăpînire pe mine : mi s-a făcut negru înaintea ochilor, n-am mai ştiut ce fac, am sărit din car, am înhățat un sac şi repede cu el la crîşmă... „Ia-l, frățioare, prietene al meu, îi zic crîşmarului, primeşte-l !" Ăla a priceput numaidecît despre ce-i vorba, mi-a luat sacul şi mi-a dat atunci să linchesc vreo două, trei pahare. „Să vii mai pe seară, mi-a zis, si-om face atunci socoteala mai acătării, că acu' bate la ochi !" Mi-am dat şi eu seama că e mai bine aşa, am ieşit fuga din crîşmă, mi-am ajuns din urmă calul, am sosit la mînăstire, am început să predau sacii, iar la numărătoare mi-a lipsit unul. „Pesemne, mi l-a furat careva, le zic monahilor, vina e a mea, am adormit pe drum !" Am zis asta, dar tremuram vargă şi-mi clănțăneau dinții în gură de spaimă ; îmi era ruşine, eram şi amărît, mă şi temeam. Am vrut să-mi mărturisesc pe dată păcatul, dar limba parcă mi se lipise de cerul gurii ; de fapt, treaba asta ar fi putut să n-aibă urmări ! Casierul, de pildă, nici n-a prea căutat să afle pricina : s-a uitat, numai, drept în ochii mei şi parca m-a străpuns cu privirea ; mai bine m-ar fi omorît pe loc. Nici nu mai ştiu cum de-am izbutit să aştept să cadă inserarea ca să mă pot duce la crîşmar, să încheiem socoteala ; şi-apoi nici n-aş putea spune că mai voiam atunci chiar aşa de tare să beau, dar se tot lega de mine mujicul acela : „Haide, haide, pune votcă la bătaie,

altminteri o să le spun eu ăstora unde ţi-ai pierdut sacul !". Cînd colo crîşmarul îmi zice : „Nu ţi-am luat, băiete, nici un fel de sac !" Ei, şi-atunci m-am înfuriat de-a binelea. Îmi dădeam seama ce pungăşie fusesem în stare să fac şi vedeam acum că acelaşi lucru se uneltea împotriva mea. Şi m-am apucat să-l ciomăgesc în aşa hal pe cîrciumarul acela, încît nu ştiu, zău, cum de nu l-am omorît... Am dat în el şi am tot dat, de-am ajuns amîndoi lac de sînge. Pînă la urmă a început ăla să răcnească : „Ajutor !" Îndată s-a strîns lumea şi ne-au legat pe amîndoi... Furios cum eram, m-am pomenit urlînd : „Luaţi aminte oameni buni : eu am furat un sac de la mînăstire şi i l-am dat lui, iar el tăgăduieşte !..." Şi uite aşa am ajuns în faţa instanţei de judecată : doar se văzuse limpede că nu eram decît un hoţ, care a încercat se se-nfrupte din avutul mînăstirii. Ei, şi anchetatorii noştri m-or fi încondeiat zdravăn, numai că, spre norocul meu, stareţ al mînăstirii era pe vremea aceea un om blînd şi cumsecade. M-a chemat la el şi mă-ntreabă : „De ce ai făcut treaba asta, diacone, de ce ţi-ai însuşit sacul ?..." Auzindu-l cum îmi vorbeşte, chiar mi-au dat lacrimile. „Sfinţia voastră, îi zic, oare chiar să mă fi apucat de furat !... Zece saci în loc aş da mînăstirii pentru păcatul ăsta al meu. De n-oi mai avea saci pe-acasă, îi zic, atunci o să pună enoriaşii mei mînă de la mînă şi o să-mi facă rost. Am fost în stare de-aşa ceva, zic, pentru că n-am mai putut răbda, tare am vrut să beau !..." „De ce n-ai venit să-mi spui mie, zice, ţi-aş fi dat niscaiva gologani, întrucît ştiu că i se mai întîmplă omului să sufere de-o boală ca asta !..." „N-am îndrăznit, zic, sfinţia voastră !" Şi ce credeţi, s-a apucat stareţul şi-a scris cu mîna lui o scrisoare către vlădică, fiind amîndoi buni prieteni încă de pe cînd urmau teologia. „Priviţi acest caz, i-a scris, nu ca un judecător aspru, ci precum Iisus cel milostiv !" Şi a pus vlădica următoarea rezoluţie : „Cazul să fie clasat, iar diaconul, răspopit şi scos din cinul eclèziastic".

— Totuşi, nu te-a scutit de pedeapsă ! observă Vihrov.

— A fost bun şi aşa, îi mulţumesc lui Dumnezeu că n-am ajuns la ocnă ! răspunse Dobrov.

X

ALTE ISTORISIRI ALE LUI DOBROV

O săptămînă mai tîrziu, Dobrov, îmbrăcat într-un surtuc nou, cu lenjuri curate pe el, și cu o pereche de cizme noi, ședea liniștit și copia lucrarea lui Vihrov. Din cînd în cînd, zîmbea ușor și clătina din cap.

— Ce e, Gavrila Emilianîci ? îl întrebă Vihrov.

— Tare frumos ați adus-o din condei, îi răspundea copistul.

La ora unu se așezau amîndoi la masă. După masă, Vihrov obișnuia să se întindă pe divanul din cabinet, iar Dobrov se așeza tot acolo într-un fotoliu. Dîndu-și seama că lui Gavrila Emilianîci, ca oricărui beţiv care s-a lăsat de băutură, îi plăcea foarte mult ceaiul, Pavel poruncise ca după prînz să i se aducă samovarul, astfel că Dobrov, ronțăind cîte-o bucățică de zahăr, bea ceașcă după ceașcă și istorisea întruna fel și fel de întîmplări.

Observîndu-l cu multă atenție, Vihrov constată că Dobrov era unul dintre acei destul de numeroși oameni din Rusia, despre care se putea spune că dacă n-ar fi băut, ar fi fost niște oameni de mare ispravă : era cinstit, grijuliu, harnic ; în plus mai era și foc de deștept, avînd și un spirit de observație atît de dezvoltat, încît nimic nu-i scăpa ochiului. Vihrov sta și-l asculta ca pe un adevărat înțelept.

— Azi am copiat din lucrarea dumneavoastră fragmentul acela unde vorbiți despre un mareșal al nobilimii care n-avea nici o putere asupra boierilor, i se adresă Dobrov într-una din după amieze, să știți că ați intuit bine treaba asta : cam așa se întîmplă în general.

— Serios ? se miră Vihrov.

— Serios ! confirmă Dobrov. Astăzi, boierii încă s-au mai potolit niţel, că mai demult să te ferească Dumnezeu ce zurbagii erau. Mi-aduc aminte, că odată, pe cînd mai slujeam încă la biserică, un boiernaș i-a jucat preotului o festă — să te crucești, nu alta !

Vihrov își încordă auzul, bănuind dinainte că Dobrov avea să-i povestească ceva interesant.

— Ce fel de festă ? întrebă el, cu glasul sugrumat de curiozitate.

— Preotul ăsta, să vedeți dumneavoastră, era tare lacom ; pretindea să-i dai de toate pentru parohie : și bani, și pîine coaptă, și grîu din recolta nouă. Înhăța de la oameni, pentru vecernie, și cîte un viței, zău așa ! De cîte ori nu ne întorceam spre casă, vițelul stînd legat frumușel în căruță ! Ba, cîteodată, se mai apuca să se și zbată, să se desfacă din legături și să sară iar din căruță, iar noi, paracliserii, fuga după el... Și uite că boierul de care vă spun... tare mai era zănatic și chefliu, ba-i plăcea să te ia și peste picior... boierul ăsta, deci, îi zice odată popii : „Părinte, zice, să nu-i asupreşti prea tare pe țăranii mei, că altminteri am să-ți fac una, de-ai să mă pomenești !" „Păi, cînd și cu ce i-am asuprit !" a căutat să se dezvinovățească preotul, și și-a văzut mai departe de treabă prin parohie, după cum îi era obiceiul. A răbdat boierul nostru cît a răbdat si uite că-ntr-o zi, cînd s-au adunat la dumneaiui o mulțime de oaspeți, a pornit cu ei la vînătoare, să scoată, pasămi-te, un urs din bîrlogul lui ; l-au scos, l-au împușcat, și, bucuroși fiind, au și băut zdravăn după aceea. În fine, au plecat cu toții pe la casele lor, iar boierul a rămas singur și l-a cuprins urîtul : nu mai avea cu cine să schimbe o vorbă și pe deasupra îl mai durea și capul după beție. Tocmai atunci îi pică așa, tam-nisam, preotul ăla, să rezolve cu dumneaiui nu-ș' ce trebușoare... „Chemați-l aici !" zice boierul. Intră popa în cabinetul dumneaiui... și numai ce-i sare boierul de gît și începe a se tîngui : „Vai, iubite prietene, ce bine că ai venit tocmai la timp, că mare necaz a căzut pe capul meu !" „Da'ce s-a întîmplat ?" întreabă preotul. „Păi să vezi, zice boierul, am plecat cu toții călare la o vînătoare de urși și, cercheliți cum eram, unul dintre gonacii mei, zice, a căzut de pe cal, a nimerit cu tîmpla într-un ciot și a murit. Cum la locul întîmplării, în pădure, n-am fost decît noi amîndoi, și cum poliția noastră are de mult pică pe mine, s-ar putea să fiu băgat la răcoare. Așa că, zice, fă-mi rogu-te, un pustiu de bine si, ca să nu prindă nimeni de veste,

îngroapă-l pe răposat fără autorizația poliției. Că pentru treaba asta, zice, ți-oi da o mie de ruble !" Și, zicînd astea, scoate boierul banii și-i întinde preotului. Ei, și-a pus lăcomia stăpînire pe popă, la fel cum mă încrîncenase altcîndva pe mine patima beției : a-nceput să și dîrdîie cînd a văzut bănuții. „Dar, zice, să fie adevărat, domnule... și-i spune pe nume... că nu dumneavoastră l-ați omorît pe gonaci, ci omul s-a prăpădit din propria lui vină ?" „Ei cum poți să crezi, dragă prietene, zice boierul că te-aș face părtaș la o crimă ? Atîta mă tem, zice, să nu mă trezesc cu poliția pe capul meu. Și întrucît, zice, nici în sat la noi n-aș vrea să se discute prea mult treaba asta, printre paracliseri, am să ți-l aduc pe răposat acasă, iar mîine îl scoți mai de dimineață la biserică, îi faci o slujbă și-l înmormîntezi !" Popii i-a plăcut ideea asta, căci nu prea voia nici el să împartă banii cu dascălii. „Scot sicriul cu o slugă, și-a spus el, îl duc la biserică, îi fac o slujbă numai cu țîrcovnicul — avea el acolo un țîrcovnic cam tontălău — și-l îngrop." Și iacă așa au căzut la învoială... Chiar în miez de noapte s-a auzit cioc, cioc la poarta popii ! Iese el în curte și, într-adevăr, dă cu ochii de sicriul în care se afla mortul... A poruncit să fie așezat în odăiță la el, după care oamenii care-l aduseseră au plecat îndărăt, la ale lor. S-au urcat popa și cu preoteasa în pat, dar pas de a le mai veni somnul. „Părinte, zice preoteasa, văz că nu arde nici o lumînare la căpătîiul mortului ; oare, nu-i îngăduit, să aprinzi lumînarea la capul unuia care n-a murit de moarte bună ?" „Ba da, zice popa, de ce să nu fie îngăduit ?" „Atunci, face preoteasa, mă duc și-i pun o lumînare..." „Du-te !" Intră maica preoteasă în odăița cu sicriul și numai ce răsună de-acolo un răcnet, de sare popa speriat, dă fuga dincolo și-o vede pe preoteasă stînd cu brațele în lături... „Părinte, părinte, zice ea, nu-i un om aci, în sicriu, i-un urs !" „Cum să fie urs ?" Se uită popa în sicriu și ce-i văd ochii : ursul, jupuit vezi doamne, de piele, și-nvelit într-un lințoliu, zace acolo, ca și un om. Abia atunci și-a adus aminte preotul de zisa boierului : „am să-ți fac eu una de-ai să mă pomenești !" „Fir-ai tu să

fii, cu șotiile tale !“ și-a zis popa în gînd, dar îndată s-a întrebat : „Păi mia aceea de ruble la ce bun mi-o fi dat-o ? Și ce mă fac eu acuma cu ursul ăsta, unde să-l ascund ?“ Nici nu s-a dumirit bine, că și aude la poartă zarvă mare, zvon de zurgălăi, după care ușa casei se dă în lături și intră înăuntru boierul, urmat de șeful secției de poliție și de-un membru al judecătoriei. „Iată, domnilor, le zice boierul, aseară, beat fiind, i-am dat ăstui preot o mie de ruble, ca să-mi îngroape un urs lîngă biserică, după toate canoanele bisericești ; poftiți de vă uitați, zice, corpul delict e aici, în casa dumnealui !“ Preotul dădea din colț în colț, încerca s-o ia în glumă, dar dumnealor au întocmit binișor constatarea și i-au cerut s-o semneze... Speriat, preotul a căzut în genunchi și le-a dat nu numai mia luată de la boier, dar și încă una din propriul lui buzunar !

Vihrov surîse.

„Chiar în halul ăsta ?“ gîndi el, apoi îi adresă lui Dobrov o altă întrebare :

— Spune-mi, rogu-te, se mai întîmplă oare să constrîngă vreun boier pe femeile de la moșia lui să-i facă poftele ?

— Se mai întîmplă, răspunse copistul. De conacul Krivțovo ați auzit ?

— Am auzit.

— Ei bine, trăia acolo mai demult un boier care, vreme de treizeci de ani, nu s-a mai putut dezbăra de un asemenea năravi. Cînd trecea prin satele lui și punea ochii pe cîte-o fată de țăran, numai ce poruncea ca ea să-i fie adusă deîndată la conac. O ținea la el o lună, două, trei, cîteodată și un an, pe urmă o trimitea înapoi la părinți, ca și cum nu s-ar fi întîmplat nimic.

— Păi cum se împăcau cu asta părinții fetei sau frații ?

— Îi mai aruncau ei boierului vorbe de ocară, îl mai amenințau și cu toporul, dar pînă la un timp l-a ferit Dumnezeu. Într-o zi însă și-a luat tot așa o fetișoară de la o văduvă, cea mai sărmană femeie de pe moșia lui. Ce a mai plîns biata fetiță ! Maică-sa zicea la început : „Ei și, mare scofală, are s-o țină cît are s-o ține, și tot are să-i dea drumul !“ Mai avea însă boierul ăsta și un alt năravi:

tare îi mai plăcea ca țăranii să-i aducă plocon tot ce aveau ei mai bun prin casă. De i se întîmpla vreunuia, de pildă, să aibă în grădină o varză mai acătării, îndată îi aducea și lui o căpățînă ; dacă scotea vreo muiere din cuptor o plăcintă mai rumenită, numaidecît tăia din mijloc două bucăți și fuga cu ele la dumnealui. Din toate astea se-nfrupta boierul, ba mai și zicea că-s tare gustoase. Ei și într-o zi vine la dumnealui, cu un asemenea plocon, și sărăntoaca aia de văduvă. „Înălțimea voastră, zice, am făcut astăzi un parastas pentru părinții mei, iar blinelele pentru pomană, zice, mi-au ieșit tare gustoare !" Și-i dă, mă-nțelegeți, niște blinele nemaipomenite. S-a așezat boierul să le mănînce, a hăpăit cel puțin zece, iar bătrînica, între timp, s-a făcut nevăzută, s-a pitit pe undeva. Deodată i se face boierului rău, îl apucă greața... și dă poruncă servitorilor s-o caute pe bătrînă. Fetișoara a fugit și ea, n-au găsit-o decît mai tîrziu în pădure, iar boierului îi era tot mai rău și mai rău. S-a chinuit el așa vreo două zile și și-a dat duhul — că n-avea pe nici unul dintre neamuri mai pe-aproape. Mujicii lui și slujitorii de la curte s-au temut să anunțe autoritățile, poliția nu s-a amestecat nici ea, și-ncet, încet, cazul a fost dat uitării. Dumă ce a murit boierul, s-a întors și bătrînica în sat. „Ba să știți că din blinelele astea, zice, am mîncat și eu, au mîncat și preoții care-au făcut parastasul" ; popii și-au adus aminte și ei că-ntr-adevăr, au mîncat blinele, dar n-au pățit nimic. Mă rog, o fi fost sau nu cu păcat toată povestea asta, numai Dumnezeu o știe, însă eu, domnule, continuă Dobrov cu o vădită însuflețire, nu pot nici astăzi să trec liniștit pe lîngă conacul acela, fie că merg pe jos, fie că trec pe-acolo cu căruța. Vă aduceți aminte de casa aia cenușie ? Ei bine, îmi închipui de fiecare dată că s-au petrecut în ea fel de fel de nelegiuiri. Păduricii de crește prin preajmă i-a rămas și astăzi numele de „nuieliște", căci de acolo poruncea boierul să fie tăiate nuielele cu care îi pedepsea pe țărani. Iazul de lîngă conac e și el mocirlos și murdar, cîmpul, naiba să-l știe, parcă-i prea neted, iar luncile sînt numai smîrcuri : cînd le vezi, parcă-ți trec fiori prin inimă, iar

dacă se-ntîmplă să trec noaptea pe-acolo, o iau la picior, ca nu cumva să-mi iasă nălucile în cale, zău așa !...

— Ia spune-mi, Gavrila Emilianîci, îl întrebă Vihrov într-una din următoarele lor convorbiri de după amiază, nu cunoști vreo poveste în care rolul principal să-l joace dragostea ? Am nevoie de așa ceva pentru lucrările mele, pricepi ?

— Pricep, răspunse Dobrov, numai că pe aici cam rar poți să-ntîlnești așa ceva. Aici nu-i ca prin părțile slobode, pe lîngă drumul mare de pildă, unde lumea se adună adesea la tot soiul de petreceri și de șezători.

— Păi, stimabile, ripostă Vihrov, acolo totul se preschimbă grabnic în desfrîu.

— Asta cam așa e... Pe aici, pe la noi, oricare fată sau muiere e mult mai cinstită decît prin alte părți.

— Totuși trebuie și ele să nutrească niște sentimente, să iubească...

— Aveți dreptate, sufletul poate le-o fi clocotind și lor, numai că se tem și se rușinează să dea asta în vileag

— Totuși or fi stînd de vorbă cu cel pe care îl îndrăgesc, i-or fi împărtășind cumva sentimentele. Vezi, așa ceva aș vrea să surprind.

— Ba eu aș zice că nici nu stau de vorbă, căci sînt tare rușinoși cu toții, și flăcăii și fetele : doar se înghesuie unul într-altul, se sărută și atît.

— Aștept, totuși, să-mi spui o poveste de dragoste, insistă Vihrov.

Dobrov schiță un zîmbet.

— Ce-aș putea să vă povestesc ? zise el. Spuneți-mi, pe Katerina Petrovna Plavina o cunoașteți, nu-i așa ? Fecioriul dumneaei parcă a locuit împreună cu dumneavoastră, cînd erați la liceu ?

— A locuit, îi cunosc, dar despre ce e vorba ?

— Păi, uite că dumnealor, spre exemplu, li s-a-ntîmplat din pricina unei iubiri o poveste tare aferistă. În urmă cu vreo trei ani, a venit dumnealui aici pentru o vară întreagă și s-a îndrăgostit lulea de fata unor țărani.

— Plavin ? ! exclamă Pavel, mirat.

— Chiar el. Şi s-a îndrăgostit atît de tare, continuă Dobrov, încît mama dumnealui s-a speriat ca nu cumva s-o ia pe fată de nevastă. Fiind însă o bătrînă vicleană şi cu minte ageră, s-a făcut că n-are nimic împotrivă, ba mai mult, i-a dat voie fetei să şi locuiască în casa dumnealor, numai că mai tîrziu, cînd tînărul s-a pregătit să plece la Petersburg — îşi aranjase în aşa fel treburile ca să poată lua şi fata cu el — l-a chemat la dumneaei şi i-a spus : „Dragul mamei, nu-i bine ce faci ! Pe la noi nu se obişnuieşte una ca asta. Toţi o să mă acuze că-ţi îngădui să te dedai desfrîului ; aşa că cel mai nimerit ar fi să-ţi trimit fata mai tîrziu, după ce vei fi plecat !" Ei, şi dumnealui — îl ştiţi cum era : un tînăr sfios, prudent, o fire închisă — n-a ieşit din cuvîntul maică-si şi-a plecat... Bătrîna însă, nici una nici două, s-a apucat şi-a vîndut-o pe faţă surorii dumisale. Aflînd cele petrecute, boierul i-a scris : „Cum vine asta, măicuţă ?" „Uite-aşa, bine, feciorul meu drag, i-a răspuns bătrîna, căci eu cu slăbiciunea mea nu te-aş fi putut refuza, pe cîtă vreme mătuşa ta n-are s-o lase pe faţă să plece la tine, nici în ruptul capului !" Boierul însă nu s-a mulţumit cu asta. A ticluit ce-a ticluit prin nişte oameni de-ai dumnealui şi fata a izbutit să fugă la Petersburg !... Mătuşa boierului i-a cerut îndată să i-o trimită înapoi, dar dumnealui s-a opus şi i-a scris : „Cere-mi ori cîţi bani vrei, numai lasă-mi fata". Mătuşa i-a răspuns la rîndul dumneaei : „N-am nevoie de nici un ban de al tău, vreau doar să nu ne faci de ocară, însurîndu-te cu o ţărancă". Boierul totuşi nu i-a dat drumul fetei să plece şi-atunci mătuşa aceea, după sfatul mamei dumnealui, s-a apucat să scrie la toţi jandarmii din Petersburg. Aia l-au chemat la ei, l-au mustrat, totuşi dumnealui avea o funcţie mare !...

— E şef de birou, îl întrerupse Vihrov.

— Acu' are o funcţie şi mai importantă !... L-au făcut un fel de ajutor de director, cam aşa ceva !... Cum s-a întors la Petersburg, l-au şi numit în funcţia asta.

„Of, Plavin, Plavin ! gîndi Vihrov. Mă faci acum să-ţi trec multe cu vederea."

— Şi cum s-a terminat povestea asta ? îl întrebă pe Dobrov.

— S-a terminat așa, că n-a izbutit să mai țină fata la dumnealui, au trimis-o jandarmii la boieroaică, ba chiar îmi pare că au dus-o din post în post. E mare puterea boierească, nu poți face nimic împotriva ei.

— E mare !... Ar putea să fie mai mică ! observă Pavel. Dar ia spune-mi, Gavrila Emilianîci, vreo altă poveste de dragoste nu mai știi ?

— Nu mai știu, răspunse Dobrov. Mă rog, a pățit nevasta polițaiului nostru una lată cu alde bărbatu-său, dar asta-i o poveste cam caraghioasă.

— Nu-i nimic, să fie și una caraghioasă. Am impresia că dumneaei i-o pomicică...

— Oho, și încă ce poamă ! Păi cum să nu fie, ziceți si dumneavoastră, dacă nu face toată ziua decît să bea și să se îndoape ?

— Mă rog. Ce zici că a pățit ?

— Să vedeți. În ultima vreme dumneaei era în amor cu un boier fără nici o ocupație, unul așa înalt, zdravăn, altminteri om blajin și cam prostănac. De întîlnit cu dumnealui, cucoana se întîlnea la ea în bucătărie ; în casă se temea de slujnice, nu se putea încrede în ele, doar pe bucătăreasă și-o apropiase. Cineva s-a apucat însă de i-a suflat polițaiului la ureche să fie mai cu băgare de seamă. Și-ntr-o zi, cum ședea ea și se giugiulea cu drăguțul, numai ce vine într-un suflet bucătăreasa și-i zice : „Cucoană, măicuță dragă, a sosit boierul și vine glonț spre bucătărie !" Vălcu, Doamne ! Ce să facă, unde să-și ascundă iubitul ? „Bagă-te în cuptor, îi zice, e-om trage capacul peste tine." Boierul n-a avut încotro și s-a vîrît în cuptor. Coșul era drept, deci și-a putut face el loc acolo. Tocmai atunci intră și Piotr Matveici, polițaiul, în bucătărie. „Ce faci aici, sufletelule ?" „Ce să fac, zice cucoana, am venit și eu p-aci." „Așa ?" zice dumnealui, atunci dă-mi și mie o votcă și ceva de gustare, să mai stau și eu aci, cu tine." Dar ea de colo : „Vai, se poate ? Haidem în casă..." „Ba nu, zice bărbatu-său, dacă am spus că stau aci, aci stau !" Ce să facă dumneaei ? A plecat să-i aducă votcă. El însă și-a aruncat privirea primprejur — vorba ceea : cu ochi de polițai ! — și-ndată și-a dat seama unde-i pitit boierul. „Măi, ce poftă mi s-a făcut, zice, de niște ochiuri prăjite. Ia fă-mi

şi mie nişte ochiuri." Asta i-a zis-o bucătăresei. Femeia n-a avut încotro şi a aprins focul — aşa uşurel — pe prichiciul vetrei. Numai că fumul şi funinginea tot i-au intrat boierului pe nas, de-a-nceput ăla să tuşească pe-nfundate... Între timp poliţaiul îşi zice : „Hai, că l-am mînjit zdravăn pe boier" şi se-apucă să strige : „Hei, care sînteţi acolo : strajă, vătăşei !..." Ăia au şi dat fuga. „Turnaţi apă pe coş că s-a aprins funinginea !" Oamenii — buf ! şi-au turnat vreo două vedre... Boierul n-a putut răbda, a sărit din cuptor, negru ca dracul... „A, stimate domn, zice poliţaiul, văz că eşti un hoţ, ai venit să mă furi ! Ia spune, vrei să deschid acţiune şi să te bag la temniţă, ori te laşi biciuit şi-mi dai un înscris cum că n-ai nici o pretenţie ?" Ce avea să facă boierul, a dat înscrisul... L-am bătut noi, cît l-am bătut, a fugit omul glonţ din secţie şi de atunci cucoana nici că l-a putut ademeni să mai vină pe la ea... nu mai vine, se teme.

Vihrov sta culcat pe divan şi asculta, furat de aceste istorisiri ale lui Dobrov, personajele cărora parcă prindeau viaţă înaintea ochilor lui încîntaţi.

XI

EXPLICAŢIA

A doua zi, eroul meu se aşează să scrie o altă nuvelă, de dimensiuni mai reduse. Înfăţişă acolo un tată-despot, trăsăturile căruia împrumutaseră cîte ceva din felul de a fi al răposatului său tată, mai ales severitatea şi unele grosolănii de militar ale acestuia. Fiul moşierului cu pricina se îndrăgosteşte de o ţărancă, dar, ca şi Plavin, pesemne, se teme şi nu divulgă nimic. Tatăl măritä fata cu un mujic şi o pedepseşte pe bătrîna ei mamă, pentru că aceasta a îngăduit fetei să se întîlnească cu feciorul lui. Vihrov intitulă nuvela „Boierul de la Krivţovo", căci imaginea acestui conac, despre care îi vorbise Dobrov i se întipărise adînc în memorie... Scrise într-o singură dimineaţă trei ca-

pitole și i le dădu lui Dobrov să le copieze. Acesta le parcurse mai întîi și, ca de obicei, surîse :

— Cum e ? Îți place ? îl întrebă Pavel.

— Îmi place. Așa le trebuie ăstora, răspunse Dobrov.

Spre seară, Vihrov își aminti că trebuie să meargă la reuniune și, ca să se îmbrace, apelă din nou la Ivan. O făcea pentru prima oară de cînd căzuse în disgrație și-și ducea veacul pe la bucătărie. Auzindu-se strigat de boier, Ivan și-o luă din nou în cap, începu să umble tropăind prin toate odăile, să se răţoiască la Gruşa cea nurlie și la băiatul de casă care îl servise pe Vihrov în absența lui, ba chiar îndrăzni să-i zică fetei „nemernică". Din această pricină, fata izbucni în plîns. Pavel află, se răsti la Ivan și-i promise că de va mai scoate măcar o vorbă, îl va trimite cît ai clipi să îngrijească de vite.

Ivan se potoli.

Eroul meu se îmbrăcă foarte elegant și, urcîndu-se într-o comodă sanie cu coviltir, plecă la reuniune. Serbarea fusese organizată la birtul orașului. Sala de dans era încăpătoare, dar cam prea răcoroasă ; cînd sosi Vihrov, orchestra instalată în vestibul tocmai atacase un galop. La intrare, Pavel fu întîmpinat de bătrînul Zaharevski, care purta un frac negru și o jiletcă albă, avîndu-și prinse la piept toate decorațiile. De astă dată, se oferise chiar el s-o facă pe maestrul de ceremonii.

— Poftiți, poftiți, îl invită cu plecăciuni adînci bătrînul.

Vihrov îi strînse mîna și intră cu oarecare semeție în salon, cuprinzînd cu o privire de vultur întreaga societate : se și adunaseră acolo multe cucoane, bărbații fiind, la rîndul lor, destul de numeroși.

— Vă așteaptă aici cunoștințe vechi, rosti Zaharevski, venind în urma lui Pavel. Iată-le !... adăugă el, arătînd spre doi bărbați, care se desprinseseră din mulțime și veneau spre ei.

Unul din cei doi purta un frac negru, larg și prost croit, celălalt, dimpotrivă, un frac cam prea îngust, cafeniu, cu nasturi de culoare deschisă, și niște pantaloni strîmți, cenușii ; avea un ciuf ondulat și mustața cănită.

— E Jivin ! exclamă Vihrov, recunoscînd în domnul cu frac negru pe acel Jivin căruia, odinioară, îi plăcuse felul cum cînta el la pian şi despre care îi vorbise şi Salov.

Jivin, rămas tot holtei, se îngrăşase mult. Era magistrat şi se stabilise aici, în oraş.

— Dumnealui e tot o cunoştinţă veche de a ta, îi spuse lui Pavel, după ce se salutară, şi i-l arătă pe domnul cu frac cafeniu.

— Ne-am cunoscut, într-adevăr, deşi într-o împrejurare cam ciudată, rosti acesta, întinzîndu-i mîna.

Pavel îl privi cu atenţie şi îşi reaminti că se cunoscuseră demult, într-o împrejurare pe drept cuvînt cam stranie : fiind încă elev în clasa a şaptea de liceu, el, Pavel, se dusese într-o zi la o baie publică. Tocmai citise piesa „Prea multă minte strică", aceasta îi plăcuse atît de mult, încît ajunsese să-l obsedeze, şi în momentul în care băieşul se apucase să-l frece prea tare pe spate, îi spuse :

— Freacă-mă, băiete, dar mai cunoaşte şi măsura !

— Asta-i din „Prea multă minte strică"? observă un domn întins pe o altă bancă.

— Da, e din „Prea multă minte strică", răspunse Pavel.

— Cine eşti dumneata ? îl întrebă domnul.

— Mă numesc Vihrov şi sînt elev de liceu. Dar dumneavoastră ?

— Sînt Kerghel, moşier... La spune-mi, la liceu vă învaţă să scrieţi poezii ?

— Ne învaţă, cum să nu. De fapt învăţăm regulile versificaţiei.

— Ţi-au căzut cumva în mînă versurile lui Benediktov[1]: „Cîrlionţii fetei care te vrăjeşte, luciul şi parfumul lor"? continuă Kerghel, ridicîndu-şi picioarele. Sînt nişte versuri minunate.

— Aveţi dreptate ! aprobă Vihrov. Pe vremea aceea îi plăcea şi lui poezia lui Benediktov.

Află apoi că şi Kerghel scria versuri şi că o poezie de-a lui, intitulată „La sosirea lui Jukovski[2] în patrie", chiar a

[1] Benediktov, Vladimir Grigorievici (1807—1873) — poet rus, la modă prin deceniul al treilea al secolului al XIX-lea.

[2] Jukovski, Vasili Andreevici (1783—1852) — poet rus, reprezentant al romantismului contemplativ.

fost publicată, autorul grăbindu-se să i-o recite chiar acolo, la baie.

— E foarte frumoasă ! îl lăudă Vihrov.

După aceea nu se mai văzură niciodată.

Acum, Kerghel era asesor pe lîngă judecătoria zemstvei şi se bucură mult reîntîlnindu-l pe Vihrov.

Aici nu mă pot reţine să nu vă spun cîteva cuvinte pornite de la inimă despre cele două cunoştinţe ale eroului meu. Ducîndu-şi viaţa în mijlocul societăţii dintr-un mic oraş provincial, o societate cam vulgară şi lipsită de cultură, atît Jivin, cît şi Kerghel erau aproape singurii promotori ai acelei unde firave de gîndire mai elevată, de sentimente mai nobile şi aspiraţii mai poetice, care şerpuia în acea vreme, atît de modest şi aproape tainic, prin mijlocul grobienei vieţi ruseşti, îmbîcsite, cum se exprimase pe bună dreptate Vihrov, de postavul cazon. Jivin, bunăoară, era abonat, chiar de la apariţia ei, la revista „Otecestvennîe Zapiski"[1], o citea din scoarţă în scoarţă şi cunoştea aproape pe de rost articolele lui Belinski, în timp ce Kerghel, educat la şcoala de cadeţi, înclina mai mult spre „Biblioteka dlea citenia"[2], şi spre „Severnaia Pcela"[3]. În funcţiile pe care le deţineau, nici unul, nici celălalt nu făceau, ce-i drept, mare lucru, totuşi se poate afirma cu certitudine că erau mult mai folositori decît tot felul de afacerişti ce se credeau foarte deştepţi, măcar prin aceea că nu umblau după căpătuială şi nu oprimau poporul. Dragostea pentru literatură şi poezie izbutise să le dezvolte sentimentele de cinste şi noblețe sufletească.

Această întîlnire îl bucură foarte mult pe Vihrov, deşi nu-şi putu explica lămurit de ce anume se bucură.

— Aţi venit definitiv aici, v-aţi stabilit la ţară ? i se adresă politicos Kerghel.

— Da, m-am stabilit la ţară, confirmă Vihrov.

[1] „Analele patriei" — revistă petersburgheză care, între anii 1839—1846, a avut o orientare realist-democrată.

[2] „Biblioteca pentru lectură" (1834—1865, Petersburg) — revistă care se alătura curentului progresist în literatură.

[3] „Albina Nordului" (1825—1864, Petersburg) — gazetă cu caracter politic şi literar.

— Mă gîndeam, frate, să-ți fac o vizită, să-ți amintesc de mine, spuse Jivin, dar mi-era teamă că n-ai să mă recunoști !

— Se poate una ca asta ? ! exclamă Vihrov.

— Aș zice că sosirea oaspetului nostru drag trebuie marcată cu un strop de șampanie, spuse Kerghel.

De băut îi plăcea să bea, dar numai atunci cînd era bine dispus.

— Pai să bem, îl aprobă Jivin ; îi plăcea și lui să bea, dar să bea zdravăn.

— Să bem, să bem ! fu de acord Vihrov.

Se îndreptară cu toții spre bufet.

Zaharevski îi urmă și el cu un pas furișat, ca de motan. Se pare că se străduia să nu-l piardă din ochi pe eroul meu, pentru ca acesta să nu cadă cumva sub o influență nefastă.

Kerghel ținu morțiș ca prima sticlă de șampanie să fie comandată de el.

Ciocniră cu toții și băură. Kerghel cel atît de politicos i se adresă lui Zaharevski :

— Stimate Ardalion Vasilici, nu poftiți să beți un pahar cu noi ?

Zaharevski luă paharul, ciocni cu toți și-l bău în tăcere.

— Ia spune, prietene, ce mai faci, cum o duci ? îl întrebă Vihrov pe Jivin.

— Ce să fac, frățioare, mă plictisesc : mai citesc cîte-o carte, asta mi-e toată distracția. Uite, dacă ai să-mi dai voie, am să vin mai des pe la tine, căci sînt holtei, n-am pe nimeni.

— O să ne vedem, fără doar și poate, răspunse Vihrov. Dar dumneavoastră ? Mai scrieți poezii ? i se adresă el lui Kerghel.

— Am un volum tipărit, mă voi simți onorat să vi-l prezint, răspunse acesta.

— Permiteți-mi, domnilor, să vă ofer și eu o sticlă de șampanie, interveni Zaharevski. Nu voia, pesemne, să rămînă mai prejos decît ceilalți în ceea ce privea ospitalitatea acordată noului lor oaspete.

îi acceptară cu toții propunerea și mai băură cîte-un pahar.

Vihrov simți că începe să-i vîjîie capul.

— Ar trebui să-l prezentăm doamnelor pe musafirul nostru, rosti Zaharevski.

— Da, da, cum să nu, îl susținu Kerghel. Și, în primul rînd, fermecătoarei fiice a domnului Zaharevski, adăugă el.

— Vă rog, acceptă Vihrov.

Reveniră cu toții în salon. Bătrînul Zaharevski și Kerghel îl conduseră spre o tînără de statură înaltă, care purta o rochie bogată, cu briliante, era, pesemne, pieptănată de un coafor și ținea în mînă un buchețel de flori proaspete.

Era *m-lle* Iulia.

— *M-r* Vihrov! i-l prezentă Zaharevski. Fiica mea! i se adresă apoi lui Pavel, arătînd spre tînăra fată.

Vihrov se înclină, dar își dădu seama că nu-i vine nimic în minte, ca să poată lega o convorbire cu domnișoara.

Cît despre *m-lle* Iulia, aceasta își zise că Vihrov corespunde întocmai descrierii făcute de *m-lle* Prihina, adică este o mîndrețe de bărbat.

— Dansați, *m-r* Vihrov? i se adresă ea.

— Dansez, răspunse acesta și înțelese că trebuie s-o invite la un cadril, ceea ce și făcu.

Kerghel trecu în fața lui, iar Jivin, întrebat de Vihrov de ce nu danscază, nu făcu decît să dea din mînă.

— Nu știu să dansez, zise el, trecu de-o parte și, cît timp dură cadrilul, îl urmări pe Pavel cu o privire aproape îndurerată.

— *M-r* Jivin e un bărbat foarte inteligent, dar îngrozitor de posac, i se adresă Iulia lui Vihrov, făcînd primii pași de dans și potrivindu-și în același timp brățara de la mînă.

Dacă l-ar fi interesat cît de puțin acest gest, Vihrov ar fi observat îndată că obiectul cu pricina valora cel puțin o mie de ruble.

Vinul băut continua să aibă efect asupra lui Pavel, făcîndu-l să danseze cu multă însuflețire ; cu aceeași plăcere dansa și *m-lle* Iulia ; deși convorbirea lor se rezuma la

ci'eva cuvinte schimbate cînd și cînd, Iulia o dirija în așa fel, încît fiecare vorbă a ei să capete un anume tîlc.

— Sper, *m-r* Vihrov, că veți trece pe la noi, adică pe la tatăl meu ? spuse ea.

— Am să trec neapărat, sînt chiar obligat să răspund vizitei pe care mi-a făcut-o tatăl dumneavoastră.

— Nădăjduiesc că ne veți cunoaște nu numai cu ocazia unor vizite protocolare, ci veți veni pe la noi și așa, într-o seară, fără invitație.

— Dacă îmi veți permite.

— Vai de mine ! Ne vom simți onorați... Am auzit, *m-r* Vihrov, că sînteți un muzician desăvîrșit.

— Am cîntat cîndva la pian, dar acum cred că n-aș mai fi în stare, răspunse Pavel.

Prihina îi și spusese prietenei sale că Vihrov e un muzician cu alese însușiri, în timp ce faptul că era scriitor îl trecuse sub tăcere întrucît nu voia decît să-i sublinieze calitățile, iar activitatea lui de literat, cu toată dragostea pe care i-o purta, atît ea, cît și Fateeva, o considera, ca și aceasta, drept o greșeală, o rătăcire.

După ce cadrilul luă sfîrșit, Vihrov îl văzu pe Kerghel venind spre el.

— Primarul nostru ar vrea să vă cunoască, i se adresă acesta.

— Bucuros ! răspunse Pavel.

Kerghel îl rugă să-l urmeze din nou la bufet : Vihrov îl însoți.

— Vino și tu ! îi făcu Kerghel un semn lui Jivin.

— Vin ! răspunse acesta zîmbind.

În urma lor tropăi și Zaharevski. De astă dată, se pare că-l interesa să vadă dacă Vihrov se va antrena la băut în egală măsură cu Kerghel și Jivin, iar dacă ar fi fost așa, atunci nu prea era bine !

Primarul, un om gras, pesemne un negustor onorabil, stătea în dreptul unor pahare pline cu șampanie.

— Poftiți ! i se adresă lui Vihrov, fără măcar să se recomande, și-i oferi unul dintre pahare.

Vihrov încercă să refuze.

Primarul repetă : „poftiți !" și încă destul de insistent ; se vedea bine că n-avea să cedeze, pînă cînd paharele

n-aveau să fie golite. Vihrov îi îndeplini dorința. Onorabilul primar era cunoscut prin îndemînarea cu care știa să îmbete pe oricine : nici unul din guvernatorii veniți să inspecteze orășelul nu pleca pînă ce primarul nu-l făcea criță. Vihrov simți că s-a amețit de-a binelea.

— Domnilor, să dansăm un galop, propuse el.

— Să dansăm ! Minunată idee ! exclamă Kerghel.

— Îmi permiteți să dansez din nou cu fiica dumneavoastră ? i se adresă Pavel lui Zaharevski.

— Asta depinde numai de dumneavoastră, îi răspunse acesta.

— Haide, prietene, să dansezi și tu, îl îndemnă apoi Vihrov pe Jivin.

— Să mergem, fir-ar să fie ! consimți acesta, prinzînd curaj.

Așa i se întîmpla aproape întotdeauna : de venit la asemenea reuniuni venea trist și plictisit, dar cum dădea pe gît cîteva pahare, pornea îndată la dans. Vihrov veni grăbit la Iulia ; aceasta îi puse cu vădită plăcere mîna pe umăr și amîndoi se avîntară în vîrtejul dansului. Jivin sălta și el cu o fată foarte frumușică : la un moment dat, se îndepărtă cu ea într-un colț al salonului și începu să facă acolo niște „figuri" de galop, șoptindu-i în același timp ceva la ureche. Kerghel fusese toată viața îndrăgostit de cîte cineva, scriindu-i respectivei persoane și o seamă de poezii. Tînăra de acum era un nou obiect al sentimentelor sale.

După un timp, Vihrov și partenera lui se așezară, să-și mai tragă sufletul, în niște fotolii aflate într-un ungher al sălii ; deodată, Pavel se trezi în față cu un chelner.

— Cineva întreabă de dumneavoastră, îl anunță acesta.

— Cine ?

— Nu știu. Întreabă de dumneavoastră, repetă chelnerul.

Vihrov se duse spre ușă.

M-lle Iulia privi după el, nedumerită.

În vestibul, Pavel dădu de o scenă bizară. Valeții boierilor aflați acolo, se amuzau aruncîndu-și unul altuia o cizmuliță de damă ; cizmulița de califea era scîlciată și murdară : chiar în clipa cînd intră Vihrov, cizmulița nimerise în obrazul unuia dintre ei.

— Ptiu, netoți mai sînteți, de azvîrliți toate spurcăciunile în obrazul omului, zise el, ștergîndu-se pe față și scuipînd.

Zărindu-l pe Vihrov, valeții se fîstîciră și încetară să mai arunce cizmulița.

— Cine mă caută ? întrebă el.

— O domnișoară, răspunse unul dintre ei și-l conduse într-o încăpere alăturată.

Acolo, Vihrov dădu peste *m-lle* Prîhina ; respectabila domnișoară părea necăjită și rușinată.

— Kleopașa a venit aici, în oraș, e bolnavă rău și vrea neapărat să vă vadă, vorbi ea, agitată. Vihrov, cunoscînd-o prea bine pe Kleopatra Petrovna, își dădu seama că la mijloc nu-i altceva decît o manifestare de gelozie.

— Nu pot să vin acum, nu se cade să plec de aici ! îi zise Prîhinei.

— Ba chiar acum, pentru numele lui Dumnezeu, altfel nu garantez de nimic, Kleopașa ar putea să și moară ; vă implor în genunchi să veniți cu mine !... Și *m-lle Catiche* făcu o mișcare, ca și cum ar fi fost gata să-i cadă la genunchi. Veniți măcar pentru cîteva clipe.

— E bolnavă într-adevăr, sau nu-s decît capriciile ei dintotdeauna ?

— E bolnavă, e bolnavă rău ! repetă *m-lle* Prîhina.

Pavel se hotărî să se repeadă pentru cîteva clipe s-o vadă. Cînd ieșiră în vestibul, el constată că cizmulițele de catifea, de care își bătuseră joc valeții, aparțineau chiar Prîhinei ; nici unul dintre servitori însă nu se sinchisi să i le ofere, așa că fata, întorcîndu-se spre perete, se grăbi să și le tragă singură. Cizmulițele erau murdare pentru că *m-lle* Prîhina, trimisă de prietena ei, se grăbise să vină încoace pe jos. Kleopatra Petrovna nici măcar nu se deranjase să-i ofere trăsura ei. Bineînțeles că Vihrov o luă cu el în sanie, dar tot drumul nu schimbă o vorbă. Pavel era supărat, iar *Catiche* se temea ca nu cumva în decursul întîlnirii lui cu Fateeva să iasă vreo boacănă. Ajunseră, în sfîrșit, la un han murdar și, trecînd peste grămezi de bălegar, intrară într-o cameră, unde nu ardea decît o lumînare de seu. Fateeva zăcea în pat. Capul îi era înfășurat

într-o basma albă muiată în oțet, iar ochii i se umflaseră de plîns. Lui Vihrov, bineînțeles i se făcu milă de ea.

— Ce-ai pățit, draga mea ? o întrebă el, apropiindu-se de pat și sărutînd-o, fără să se jeneze de prezența Prîhinei.

— Vai, ce duhnești a vin, se vede că te-ai distrat bine acolo ! rosti Fateeva, ferindu-și capul. *Catiche*, tu du-te acasă, vreau să rămîn singură cu dumnealui, adăugă ea îndată.

— Bine, plec, răspunse aceasta, fiind gata să pornească din nou pe jos.

— Ia, rogu-te, sania mea, i se adresă Vihrov.

— Vă mulțumesc ; chiar că pînă acum am umblat cu zăpada pînă la genunchi ! rosti Prîhina pe un ton plîngăreț.

Vihrov și Fateeva rămaseră singuri.

— Ai plecat de la bal. Pesemne că ai dansat acolo cu Iulenka Zaharevskaia ? zise Kleopatra Petrovna.

— Da, am dansat cu ea, răspunse Vihrov măsurînd camera în lung și în lat.

Fateeva, parcă mușcată de șarpe, se înălță în capul oaselor.

— Ascultă-mă, începu ea cu un glas sugrumat, eu nu mai am putere să suport situația în care m-ai adus. Toată lumea vorbește că sînt amanta dumitale, or eu nici măcar onoarea asta n-o am, întrucît nu mă întîlnesc deloc cu dumneata.

— Ce vrei să spui cu asta ? întrebă Vihrov, oprindu-se înaintea ei și privind-o cu atenție.

— Vreau să spun că am să mor din pricina acestei situații, răspunse Fateeva, plecîndu-și ochii, și dacă dumneata mă iubești cît de cît, atunci trebuie să-ți fie milă de mine. Te rog, te implor — însoară-te cu mine, dă-mi posibilitatea măcar la biserică să mă duc fără să mai rîdă lumea de mine.

Dacă Kleopatra Petrovna i-ar fi dat lui Vihrov cu o măciucă în cap, l-ar fi năucit mai puțin, decît spunîndu-i ceea ce spusese. Primul gînd care-i veni fu întrebarea : are el vreo răspundere față de această femeie și dacă o are,

într-adevăr, atunci în ce măsură ? Totuşi nu el o ademenise, ci ea fusese aceea care l-a atras în mreje ; şi nu el o făcuse să-şi piardă bunul renume, pentru că, oricum, şi-l pierduse demult. Convingîndu-se, deci, că dreptatea e de partea lui, Vihrov luă hotărîrea să-i spună de-a dreptul tot ce gîndea despre ea : şampania băută îi fu, în această situaţie, de mare ajutor.

— Propunerii pe care mi-ai făcut-o cu atîta sinceritate, începu el cu o voce tremurîndă, mă voi strădui să-i răspund şi eu pe măsură. Să ştii că nu mă voi căsători niciodată cu nimeni. Motivul este următorul : cu toate că dumneata nu dai nici o importanţă preocupărilor mele literare, totuşi acestea constituie singurul meu ideal şi scop în viaţă, dar pentru acest fel de preocupări trebuie să fii gata oricînd să călătoreşti în cele mai diverse locuri, să-ţi duci viaţa în diferite medii, poate să pleci şi peste hotare, să emigrezi, sau cine ştie, chiar să fii trimis în Siberia. Or nu este prea comod ca prin toate aceste locuri să-i mai porţi de grijă şi unei soţii.

— Dar eu nu te-aş stingheri cîtuşi de puţin. Te-aş ruga doar să vii din cînd în cînd şi pe la mine ; cel puţin n-aş fi o femeie umilită şi disprețuită de toată lumea.

— Dumneata m-ai stingheri mai mult decît oricare altă femeie, pentru că, în numele dragostei, pretinzi bărbaţilor să stea în permanenţă lîngă fusta dumitale. Auzindu-ţi propunerea, m-am gîndit o clipă să fac acest pas, să mă jertfesc pentru dumneata, dar îndată mi-am dat seama că ar fi o treabă cu totul zadarnică, pentru că în cel mult o jumătate de an tot aş fugi de la dumneata, ba chiar pentru totdeauna.

La cuvintele „să mă jertfesc pentru dumneata" şi „aş fugi pentru totdeauna", amorul propriu rănit stîrni în inima Kleopatrei Petrovna o adevărată furtună.

— La ce bun să mai ajungi acolo ? zise ea pe un ton ironic. Dacă mă vezi într-o asemenea lumină, atunci de ce mai vii pe la mine ? Mai bine lasă-mă de tot. Şi te poftesc să pleci chiar acum.

Drept răspuns, Vihrov se mulţumi să surîdă şi, în loc să plece, se aşeză lîngă ea, pe pat.

— Nu, nu voi pleca, zise el. Și asta tocmai pentru că te cunosc mai bine decît te cunoști dumneata însăți : o să-ți fie mult mai greu decît mi-ar fi mie să suporți o asemenea despărțire.

— Nu ți se pare că ești prea încrezut ? îl întrerupse Fatceva, cu aceeași ironie în glas.

— Nu, nu mi se pare, pentru că mie viața îmi va oferi în viitor încă multe preocupări și distracții, pe cînd dumitale nu știu ce perspectivă ți-a mai rămas !

— Crezi, deci, că sînt atît de bătrînă și respingătoare, încît nu mai pot atrage atenția nimănui ?

— Dimpotrivă, ești tînără și frumoasă, dar eu te stimez atît de mult, încît sînt convins că în afară de mine nu te interesează și nu te va interesa nimeni.

— Așa a fost cînd credeam că mă iubești, acum însă lucrurile s-au schimbat.

— Eu te iubesc și acum.

— Nu mai spune ! Ce dragoste înflăcărată !...

— În măsura în care sînt capabil să iubesc o femeie.

Kleopatra Petrovna acordă ultimelor lui cuvinte o atenție deosebită.

— N-aș crede ca în afară de mine să nu fi iubit în ultima vreme și pe altcineva, zise ea, privindu-l cu luare aminte.

— Te asigur că n-am iubit pe nimeni.

— Jură-mi că este adevărat !

— Îți jur !

— Va să zică, ți-ar fi greu, totuși, să le lipsești de mine ?

— Foarte greu !

Chipul Kleopatrei Petrovna se înseninâ brusc.

— Atunci, dacă vrei să confirmi ceea ce mi-ai spus, binevoiește să nu te mai duci astăzi la bal ; n-am să-ți dau drumul.

Vihrov o ascultă și nu se mai duse la reuniune. A doua zi, dis-de-dimineață, Kleopatra Petrovna părăsi orașul, plecînd spre conacul ei. Fruntea i se încrețea cînd și cînd : se pare că în minte i se înfiripa planul unei acțiuni noi, nelipsite de îndrăzneală !

XII

PROVINCIALII DESPRE LITERATURĂ

Plecarea grăbită și neașteptată a lui Vihrov de la reuniune nu rămase neobservată, dar cel mai surprins, ba chiar speriat de dispariția lui, fu inimosul Kerghel ; acesta chiar își făcu drum pînă în vestibul ca să afle cine îl căutase pe Vihrov și, cînd i se spuse că fusese *m-lle* Prîhina, rămase cu totul nedumerit. „E posibil oare să fie ceva între el și această cucoană ?“ își puse întrebarea, deși, așa cum vom vedea mai tîrziu, tocmai pe dumnealui cazul cu pricina trebuia să-l mire cel mai puțin !... Nu se mulțumi cu explicațiile valeților și dădu fuga în stradă, ca să afle de la surugii încotro pornise Vihrov. Aceștia îl informară că Pavel se dusese la han. A doua zi își făcu și el drum pînă acolo, iar hangiul îi confirmă spusele surugiilor, zicîndu-i că boierul de la Vozdvijenskoe venise, într-adevăr, la han și stătuse aproape toată noaptea la doamna Fateeva, care închiriase pentru cîteva zile o cameră. Kerghel se lămuri pe deplin și se apucă, nu atît de dragul bîrfei, cît mai ales din dragoste pentru noul său prieten, să relateze tuturor, printre care și lui Jivin, amănuntele întîmplării. Jivin însă, auzind despre ce-i vorba, se răsti la el.

— Tocmai tu vorbești ? Mai bine ai tăcea din gură.

— N-am spus-o nimănui, afară de tine, încercă să-l ducă cu vorba Kerghel.

— Ba bine că nu ! ripostă Jivin, care îi cunoștea prea bine limbuția.

Toate aceste zvonuri ajunseră, bineînțeles, și la urechile Iulenkăi Zaharevskaia, care nu făcu însă altceva decît să schițeze un zîmbet ironic și trist. De indignat, o indignă cel mai mult rolul pe care l-a avut de jucat în toată povestea aceea *Catiche* Prîhina : un rol căruia, într-adevăr, o femeie cumsecade nu-i putea găsi nici măcar un calificativ pe măsură. Cu toate că era o fată neprihănită, Iulia ajunsese de pe acum să cunoască toate problemele mai intime din viața unei femei, tocmai datorită prieteniei sale cu *m-lle* Prîhina și explicațiilor uneori mult prea stăruitoare ale acesteia.

Între timp. Vihrov își definitivase toate lucrările, Dobrov i le copiase, după care ele au fost expediate la una dintre redacții. În felul acesta, eroul meu rămăsese fără nici o ocupație și într-o singurătate deplină, întrucît Dobrov se învoise și plecase la preotul din sat, ca să-l ajute la niște treburi.

Cam așa stăteau lucrurile cînd, într-o dimineață, băiatul de casă îl anunță că i-au venit niște musafiri. Erau Jivin și Kerghel.

Vihrov se bucură din toată inima.

— Sînt fericit, domnilor, că v-ați gîndit să mă vizitați, li se adresă el oaspeților, ieșindu-le în întîmpinare.

Amîndoi prietenii veniseră îmbrăcați așa cum îi văzuse el și la reuniune : cel dintîi purta un frac negru, cel de-al doilea — un frac cafeniu.

Era prima vizită pe care i-o făceau la Vozdvijenskoe.

— Atunci, la reuniune, ați dispărut cu totul pe neașteptate ! i se adresă Kerghel pe un ton glumeț, ca și cum habar n-avea de nimic.

— Da, a trebuit să plec, răspunse Vihrov evaziv. Dar, dragii mei, adăugă el, văzînd că săniile oaspeților adastau în preajma intrării, iar caii le rămăseseră înhămați, sper că veți rămîne să prînzim împreună, doar n-ați venit la mine pentru o vizită de-o clipă ?

— În ce mă privește, aș fi de acord : acasă nu mă așteaptă nimeni, poate doar cîinele, dar și acela cred că a fugit prin vecini, răspunse Jivin.

— Pe mine chiar dacă are cine să mă aștepte, știu că n-o face, rosti Kerghel cel flusturatic și, la rugămintea lui Vihrov, ieși pe scară, poruncind vizitiilor să deshame caii. Reveni în odaie cu un aer mai grav ca pînă atunci, ba chiar cu o oarecare emfază.

— Permiteți-mi să vă ofer acest volum, ca unui concetățean demn de respect și unui adevărat prieten, i se adresă el lui Vihrov, înmînîndu-i o cărțulie cu coperți urandafirii. Este rodul inspirației mele, adăugă el.

Auzindu-i vorbele, Jivin își plecă ochii, ca și cum s-ar fi rușinat.

Vihrov mulțumi autorului cu o puternică strîngere de mînă și cercetă mai întîi coperta trandafirie a cărții : era împodobită cu amorași, cu o rază, o liră, un fluier, și purta titlul „Cugetările și visurile lui Mihail Kerghel". Apoi frunzări cartea.

„A lui perenică splendoare
Mă-ncîntă iar, aromitoare,
Ca și-a ținutului natal..."

Mai întoarse cîteva pagini și citi :

„Vine semeț cavaleru-n arenă,
Scutu-i c-o sută de capete poartă..."

— Cum vă plac versurile, sună frumos ? întrebă Kerghel, întrucîtva schimbat la față.

— Foarte frumos, răspunse Vihrov. Numai că nu înțeleg ce înseamnă acest scut cu o sută de capete ; știam că o sută de capete au balaurii din povești.

— Pe scut e înfățișat un asemenea balaur, îl lămuri Kerghel, iar cele o sută de capete ale lui par să-l apere pe cavaler.

— Înțeleg, spuse Vihrov.

Jivin îi aruncă o privire, ca și cînd ar fi vrut să se convingă : vorbește serios Pavel, sau îl ia pe Kerghel peste picior ?

Curînd după accea, intră Ivan și anunță că masa e servită.

Atît gazda, cît și oaspeții săi, trecură în salon și se așezară la masă.

— Spuneți-mi, vă rog, reluă Kerghel o discuție anterioară, că doar ați locuit numai la Moscova, cu alte cuvinte în capitala țării, cine e socotit cel mai bun poet ?

— Pușkin, zise Vihrov.

— Și după el ? se interesă Kerghel.

— Lermontov, răspunse Vihrov.

— Ai văzut ? Este așa cum ți-am spus ? interveni cu multă satisfacție Jivin.

— Și totuși, opină Kerghel, oarecum descumpănit, totuși cu rămîn la părerea că și Kukolnik[1] se afirmă văzînd cu ochii !... Are el o dramă. „Skopin-Șuiski" îi zice, unde Leapunov i se adresează lui De la Gardie cu aceste cuvinte : „Știe oare faimosul vostru Apus că dacă se va ridica Rusia, vi se va părea că aveți în față însăși marea în spume ? !" Oare nu-i o replică frumoasă, oare nu sînt niște vorbe pornite dintr-o inimă de rus ?

— Nu, nu-i o replică frumoasă, și nici nu sînt pornite de la inimă, îi răspunse Vihrov.

— Revista „Otecestvennîe Zapiski" a caracterizat foarte bine dramele domnului Kukolnik, exclamă Jivin. Scrie acolo că ele ar manifesta o energie de castrat.

— Chiar o energie de castrat, fu de acord Vihrov.

Kerghel se mulțumi să înalțe din umeri.

— Astăzi e la modă patriotismul ! încercă să-l lămurească Jivin. Luați, de pildă, „Casa veche" a lui Ogariov[2] și încercați să pricepeți ce stă scris acolo.

— Am citit poezia asta și am priceput totul ! ripostă Kerghel, iar obrajii i se îmbujorară ; citise într-adevăr poezia, dar era prea puțin probabil s-o fi înțeles.

— În felul ăsta, domnilor, poți să critici orice, continuă el, chiar și pe Pușkin al vostru, a cărui proză, după părerea mea, e foarte slabă.

— E slabă proza lui Pușkin ? se miră Vihrov.

— Da, e slabă ! insistă Kerghel.

— Și totuși dumnealui admiră povestirile lui Marlinski[3], poftim de-i mai judecă gusturile ! exclamă Jivin.

---

[1] Kukolnik, Nestor Vasilievici (1809—1868) — scriitor rus, autor al unor drame istorice cu caracter reacționar-monarhic.

[2] Ogariov, Nikolai Platonovici (1813—1877) — poet și publicist rus, continuator al tradiției decembriștilor.

[3] Bestujev, Aleksandr Aleksandrovici (pseudonim : Marlinski) (1797—1837) — scriitor rus participant la mișcarea decembriștilor

— Nu voi permite nimănui să-mi judece gusturile ! ripostă Kerghel.

— Nu încearcă nimeni s-o facă, rosti cu ironie Jivin. Vrem doar să spunem că tu nu pricepi un lucru foarte simplu. Tu nu înţelegi că, aşa cum zice Gogol, ne încîntă în egală măsură atît lentila prin care vedem cum se mişcă nişte insecte aproape de nevăzut, cît şi cea care ne arată mişcarea unor uriaşe corpuri cereşti !

— Niciodată nu voi fi de acord cu aşa ceva ! se împotrivi din nou Kerghel. Poezia, cel puţin, trebuie să fie totdeauna gingaşă şi sublimă.

— Poezia trebuie, în primul rînd, să rostească adevărul : şi-atunci cînd e vorba de sentimente, şi-atunci cînd e vorba de imagini, îi zise Vihrov.

— Cu asta sînt întru totul de acord, admise pe un ton politicos Kerghel.

— Cum, adică, eşti de acord ? se răsti la el Jivin. Oare în versurile poetului Timofeev, la care ţii atît de mult, există vreun pic de adevăr ?

— Cum să nu ! răspunse Kerghel şi se îmbujoră din nou. Vă rog pe dumneavoastră să lămuriţi această dispută, i se adresă el, pe acelaşi ton politicos, lui Vihrov. Să luăm, de pildă, aceste versuri ale lui Timofeev :

„Grăieşte, stepă, al cui e gorganul ?
— Să-ţi spună uraganul !
Grăieşte, uraganule, al cui e gorganul ?
— Să-ţi spună gropanul."

Există în ele poezie sau nu ?

— Cîtuşi de puţin ! răspunse Vihrov.

Kerghel înălţă din umeri.

— La o asemenea părere nu poţi riposta decît cu proverbul *„chaque baron a sa fantaisie !"* zise el cu o oarecare preţiozitate, simţindu-se, pesemne, puţin jignit.

Pînă la urmă, această discuţie despre literatură îl plictisi pe Vihrov.

— De ce să continuăm, domnilor, o dispută sterilă ? zise el. N-ar fi mai bine să bem ceva ?... Ce aţi prefera ?

— Dintre toate băuturile, prefer șampania, răspunse Kerghel.

— Un punci ar fi mai bun ca orice, fu de părere Jivin.

— Nici punciul nu-i de lepădat, acceptă Kerghel.

— Atunci să bem un punci, conchise Vihrov și, invitîndu-și oaspeții în cabinet, porunci să i se aducă acolo cele necesare.

Kerghel se oferi să pregătească el punciul și, sufle-cîndu-și mînecile fraculuí, tăie cu o mînă de expert coaja de pe cîteva lămîi, puse zahărul pe două bețișoare de metal, apoi, îmbibîndu-l cu rom, îl aprinse. Flacăra albăstruie lumină întreaga încăpere, unde fuseseră stinse toate lumînările.

— Un, doi, trei ! rostea pe un ton declamator, Jivin, însoțind cu acest recitativ, ca din „Wilhelm Tell", fiecare picătură care se prelingea din zahărul topit.

Vihrov, în schimb, se lăsă cuprins tot mai mult de gînduri triste : atmosfera continuă să-l cam plictisească și, involuntar, îi veneau în minte imagini din trecut, de la Moscova, precum și chipurile prietenilor rămași acolo.

— Of, studenție, studenție, ce rău îmi pare că te-ai dus atît de repede ! exclamă el, tolănindu-se pe divan.

— Și mie îmi pare rău, frățioare, dacă ai ști cît de rău îmi pare ! îl susținu Jivin și se lovi cu pumnul în piept. Nu vezi ce viață duc acum ? Vegetez ca un animal !

Cît despre Kerghel, acesta începu încetișor o poezie a lui Benediktov, în care poetul o întreabă pe eroina lui, o oarecare Nina, dacă aceasta își mai amintește de clipele cînd el o admira, urmărind-o cu privirea.

„...Și prin negura albastră
Ți-am zărit de la fereastră
Piciorușul mic și zvelt..."

murmura Kerghel, accentuînd mai ales cuvintele „piciorușul mic și zvelt". Își amintea, pesemne, de piciorușul acelei domnișoare cu care dansase galopul la recenta reuniune. În sfîrșit, punciul fu gata. Kerghel îl turnă în pahare, oferindu-le celor de față.

— Jivin, hai să cîntăm „Gaudeamus igitur", cîntecul nostru de neuitat, exclamă Vihrov.

— Bucuros, îl susţinu celălalt.

— Îl ştiţi şi dumneavoastră ? i se adresa Vihrov lui Kerghel.

— Niţeluş. Am să vă ţin isonul, spuse acesta.

Începură să cînte, nu tocmai corect, dar cu mare însufleţire.

Jivin se înfierbîntă în asemenea măsură, încît sări de pe scaun şi intonă o binecunoscută parodie studenţească

— *Pereat justitia !* exclama el, arătîndu-se cu degetul şi făcînd astfel aluzie la funcţia lui de magistrat.

— *Pereat policia !* se dezlănţuia apoi cu şi mai mare furie, arătîndu-l de astă dată pe Kerghel, care era membru al zemstvei în probleme judiciare.

Ivan, subreta Grusa şi bătrîna chelăreasă veniseră şi ei, pe furiş, în salon, şi ascultau, zîmbind, cîntecele celor trei prieteni.

— La Moscova, boierul nostru se distra aşa în fiecare zi ! nu izbuti să nu se laude Ivan.

După ce isprăviră de cîntat, Vihrov şi ceilalţi doi începură să discute pe teme sentimentale. Kerghel, roşu ca un rac după punciul baut, nu se putu stăpîni şi, venind la Pavel, îl bătu pe umăr.

— Cunosc şi eu o taină a dumneavoastră, îi zise el

Jivin îl privi mînios. I se părea cu totul nedemn să te amesteci în treburile altora.

— Ce fel de taină ? îl întrebă cu o oarecare jenă Vihrov.

— E vorba de persoana care v-a determinat să plecaţi de la bal.

Jivin îşi ieşi cu totul din fire.

— Dacă aşa-i vorba, strigă el adresîndu-se lui Vihrov, atunci întreabă-l şi tu de ce a tot vizitat-o pe *m-lle* Prihina.

Kerghel se aprinse la faţă.

— Pe *m-lle* Prihina ? ! exclamă Vihrov. Ştirea avu darul să-l mire, producîndu-i totodată şi-o ciudată bucurie.

— Un an şi mai bine a fost în amor cu ea ! se grăbi să-l informeze Jivin.

— Ei, nu chiar atît, se împotrivi Kerghel, revenindu-şi întrucîtva din zăpăceală şi încercînd să împrumute discuţiei un ton glumeţ.

— Dar, spuneţi-mi, cum de v-a trecut prin minte s-o cuceriţi ? îl întrebă din nou Vihrov.

— Păi este o fată destul de bine, zise Kerghel. Numai că-i prea sentimentală.

— A fermecat-o cu poeziile lui, interveni Jivin.

— Şi-aţi fost primul bărbat de care s-a îndrăgostit ea ? continuă cu întrebările Vihrov.

— Bineînţeles, răspunse acesta. Întrebarea avu chiar darul să-l mire.

— Era focoasă în dragoste ? nu se lăsă Vihrov.

— Strașnic ! exclamă Kerghel. Mărturisesc că mai mult din cauza asta am...

Nu-şi isprăvi vorba, mulţumindu-se să facă o grimasă.

— După ce-a părăsit-o, continuă Jivin să-l ia peste picior, n-a mai suportat să-l vadă. De-i trecea cumva calul pe sub fereastră, leşina pe loc.

— Vorbe, vorbe, făcu Kerghel, zîmbind. Dar, mă rog, firea omului n-o poţi schimba.

— Vi s-a urît de dumneaei ? întrebă Vihrov.

— Groaznic ! confirmă Kerghel.

Cam aşa sporovăiră cei trei prieteni pînă seara tîrziu. De cinat, Jivin şi Kerghel cinară tot la Vozdvijenskoe, cu care ocazie se bău tot vinul existent la conac, iar apoi, cînd oaspeţii se pomeniră, în sfîrşit, urcaţi în sanie, începură amîndoi să laude gazda.

— Are o inimă de aur omul ăsta, o inimă de aur ! zicea Kerghel.

— Aşa este ! confirma Jivin, cu bucurie în glas. Şi, după vizita din ziua aceea, începu să vină din ce în ce mai des pe la Vihrov. Se vede că se ataşase de acesta cu tot sufletul. La rîndul său, văzînd în el un om bun, inteligent şi foarte cinstit, un mare iubitor al literaturii ruse, pe care o şi înţelegea, Pavel îi mărturisi că a scris două nuvele, dar îl rugă să nu-i destăinuie nimic lui Kerghel.

— Parcă ăstuia poţi să-i spui ceva ? Ar afla îndată tot oraşul ! exclamă Jivin.

Vihrov îi dădu manuscrisele să le citească acasă. Jivin le citi cam într-o săptămînă și, cînd reveni la Pavel, chipul îi purta o expresie mai gravă ca altă dată.

— Nu știu cum să-ți spun, începu el poticnindu-se în vorbă ca de obicei. Firește, eu nu sînt un critic competent, totuși cred că lucrările tale sînt mult mai bune decît tot ce se publică în revistele noastre.

— Crezi tu asta ? făcu Vihrov, înviorat.

— Mai mult decît atît : sînt convins, rosti Jivin.

— Rămîne de văzut, spuse Vihrov și oftă.

Nici nu visase să aibă o asemenea bucurie.

Scurt timp după aceea, îi mărturisi lui Jivin care erau relațiile lui cu *m-me* Fateeva.

— Știu, știu, am auzit, răspunse acesta, zîmbind.

Tonul cu care vorbise i se păru lui Vihrov nu tocmai respectuos.

— Dar de văzut, ai văzut-o vreodată ?

— Am văzut-o, rosti Jivin, tărăgănat.

— Și cum o găsești ? Îți place ?

— Mda, e destul de bine, îmi place, răspunse Jivin. Pe aici însă s-a dus zvonul că, mai demult, ar fi trăit cu nu știu care boier.

— E adevărat. Și ce-i cu asta ? O femeie n-are de dat socoteală nici unui bărbat pentru trecutul ei, dacă pe-atunci nu putea să-l iubească.

Asta așa e, aprobă Jivin.

Ca și Vihrov, era un adept fidel al lui George Sand

— Atunci cînd ai plecat de la reuniune și te-ai dus la ea, continua Jivin, lumea din oraș a început să vocifereze... ziceau unii că ai să te și însori cu dumneaei, iar cel mai mult s-a necăjit un doctor tinerel de pe la noi.

— Acela care l-a îngrijit pe soțul ei ? întrebă Vihrov, amintindu-și de cele auzite în treacăt de la Prîhina și Fateeva.

— Chiar acela, întări Jivin.

— E îndrăgostit de ea ?

— Da, e îndrăgostit.

— Dar ea ? L-a încurajat ?

— Asta n-o mai știu, răspunse Jivin, zîmbind din nou

Lui Vihrov îi veni greu să mai continue această discuție

XIII

ALEGE-ȚI CE-ȚI PLACE !

Se apropia primăvara. Moșia Vozdvijenskoe devenea cu fiecare zi tot mai încîntătoare : de pe măgura aflată în preajmă se repezeau la vale pîraiele, iar gheața de pe lacul imens, ce se vedea în zare, prinsese pe aproape întreaga ei întindere un luciu albăstrui, ca de țiplă. Orașul din vecinătate sta mereu învăluit într-o ceață ușoară, ce se înălța dinspre pămîntul umed. Vasta grădină a conacului își lepădase mantia albă și, pe alocuri, începuse a înverzi. Pomii erau plini de muguri cafenii. Ciorile își părăseau în zbor cuiburile din copaci și croncăneau vesele.

Ziua de întîi aprilie era zi de naștere a Kleopatrei Petrovna și, cu această ocazie, Vihrov se hotărî s-o viziteze. Cu toate că avea de parcurs doar vreo douăzeci de verste, plecă din ajun, drumul fiind pe alocuri nelipsit de pericole. Prin luncile joase ale moșiei „Pustîie Polea" șleaul se întindea ca o panglică neagră, de-o parte și de alta a căruia zăpada era ca un terci subțiat cu apă. Pe alocuri, chiar în mijlocul drumului, băltoacele erau acoperite de zăpadă și caii intrau în ele aproape pînă la burtă, în urma lor luînd apă și sania cu cei aflați în ea. Vanka, ud acum pînă la piele, sta în sania din față. În cea de-a doua sanie, ori de cîte ori aceasta intra în vreo băltoacă, Vihrov, instalat acolo, era nevoit să se ridice în picioare. Piotr, vizitiul, se cam pierdea cu firea, neștiind cum și încotro să îndrepte caii osteniți peste măsură. Cerul însă era senin, soarele se și pornise să încingă pămîntul, adieri calde aduceau cu ele mireasmă primăvăratică. Din tărie se revărsa zvonul ciocîrliei, gîștele și rațele sălbatece porniseră în stoluri spre miazănoapte. Ajunși la pădurea Zenkovo, călătorii fură nevoiți să părăsească drumeagul desfundat și să înainteze pe marginea lui, astfel că Vihrov trebui să se țină bine, ca să nu cadă, în timp ce Ivan se prăvălea într-una în omăt. Sania nu avea bare laterale, iar cu amîndouă mîinile el trebuia să țină de hățuri. După ce pădurea rămase în urmă, mai avură de străbătut doar vreo două, trei lunci,

însă această porțiune a drumului se dovedi să fie poate cea mai anevoioasă. Întrucît pădurea înălțase stavilă în calea viscolului, zăpada se depusese într-un strat gros pe cîmp, iar drumeagul, prea puțin circulat, nu era bătătorit deloc și, la fiecare pas, caii se cufundau adînc în omăt. Lui Vihrov i se rupea inima pentru bietele animale : picioarele li se juliseră pînă la sînge, zăbalele însîngerîndu-le și gura. Văzîndu-se într-o asemenea situație, Ivan procedase mai înțelept decît ceilalți vizitiu : renunțase la hățuri și, culcîndu-se pe burtă în sanie, se ținea cu amîndouă mîinile de marginea ei : doar cînd și cînd socotea necesar să-i arunce calului cîte o înjurătură. „Mă, diavole ! Ia-o mai încet !“ striga el, cînd se simțea zdruncinat prea tare. Dar iată că, în sfîrșit ajunseră la Peretevo. O ultimă zmucitură îl zgîlțîi pe Ivan atît de tare, încît fu cît pe aci să zboare din sanie chiar lîngă poarta conacului ; ajunseră apoi la intrare. Urcînd în grabă scara, Vihrov își scoase în vestibul șuba udă și murdară, dar, de astă dată, Kleopatra Petrovna nu mai ieși să-l întîmpine ; din casă nu veni decît Mașa, camerista.

— Unde-i doamna ? o întrebă el.

— E în salon, răspunse Maria, trăgînd cu coada ochiului la Ivan, care-și urmase stăpînul.

Vihrov porni grăbit într-acolo.

— Ia te uită cine a venit ! exclamă Kleopatra Petrovna, dînd cu ochii de el.

Vihrov o văzu jucînd cărți împreună cu *Catiche* Prîhina și cu un tînăr foarte mic de statură.

— Nici o mlaștină, nici o genune, nici a lumii deșertăciune nu m-au putut opri să vin la dumneata ! zise Vihrov, sărutîndu-i mîna.

— Te cred, te cred, zîmbi Kleopatra Petrovna. Dumnealui e *m-r* Țapkin, doctorul nostru ! i-l recomandă ea pe tînărul așezat la masă. Este *m-r* Vihrov ! adăugă ea, adresîndu-se medicului.

Pavel își aminti îndată de cele ce-i spusese Jivin și nu se prea simți în apele lui.

— Bun venit, Vihrov ! i se adresă *m-lle* Prîhina pe un ton foarte familiar și prietenos : cam așa se purta cu

toți bărbații cărora le cunoștea tainele inimii : fără prea multe fasoane, ca și cînd ea însăși ar fi fost bărbat.

— Vrei să joci și dumneata ? îl întrebă Fateeva. Să știi că jucăm preferans.

— Bucuros, acceptă Vihrov.

— La cîte puncte ai ajuns, *m-r* Țapkin ? îl întrebă Fateeva, aplecîndu-se spre el și cercetînd cifrele pe care le notase.

Tonul și manierele folosite de *m-me* Fateeva i se părură lui Vihrov cam suspecte.

— La o sută patruzeci și opt, răspunse doctorul cu o voce gravă, ba chiar cavernoasă.

Vihrov găsi că este un tip caraghios și totodată detestabil.

Jocul începu. *M-me* Fateeva îi arunca uneori în mod vădit cîte o ocheadă doctorului, iar acesta, la rîndul său, o ațintea lung cu privirea.

Toate acestea izbutiră pînă la urmă să-l scoată din răbdări pe Vihrov și, cine știe de ce, i se năzări să-și verse furia pe *m-lle* Prîhina, fapt care, mai tîrziu, îl regretă din toată inima.

— M-a rugat cineva să vă transmit omagiile sale, îi spuse el.

— Cine ? întrebă ea pe un ton foarte calm.

— Domnul Kerghel, răspunse Vihrov.

Auzind acest nume, atît Kleopatra Petrovna, cît și doctorul se uitară vădit speriați, cînd la Pavel, cînd la *m-lle* Prîhina.

— Sînt foarte recunoscătoare că și-a amintit de mine, răspunse aceasta, abia stăpînindu-se, și obrajii i se îmbujorară.

— Mi-a citit poeziile pe care cîndva le-a scris pentru dumneata, continuă, necruțător, Vihrov.

— Chiar dacă mi-ar mai scrie, nu-mi mai pasă, spuse sărmana fată, apoi, cu ochii în lacrimi, i se adresă Fateevei :

— Iartă-mă, *ma chère*, deocamdată nu mai pot să joc. Apoi, ca să nu izbucnească în hohote de plîns, ieși grăbită din salon.

— Ce rost a avut să-i spui toate astea ? îi reproșă Kleopatra Petrovna lui Vihrov.

— Dar nu i-am spus nimic rău ! se apără el, încercînd să pară cu totul inocent.

— Cum adică „nimic rău" ! Ticălosul acela a nenorocit-o, iar dumneata o mai iei și peste picior.

— Într-o asemenea situație, o femeie nu merită decît bunăvoință și compătimire, comentă doctorul, încercînd din nou să-și dea importanță.

— Bineînțeles, fu de acord și Kleopatra Petrovna.

„La ce uită dumnealor au ajuns să și gîndească la unison !" își spuse Vihrov.

— Mi-aș fi manifestat fără doar și poate atît compătimirea, cît și bunăvoința, cu condiția să fi știut dinainte toate acestea, căută el să se justifice.

— Acum știi, de aceea te-aș ruga să nu-i mai amintești niciodată despre Kerghel ! precizâ Fateeva.

Cîteva clipe mai tîrziu, *Catiche* reveni în salon. Se spălase pe față, își aranjase pieptănătura, și se așeză din nou la masă. Se vedea însă cît de colo că-i supărată pe Vihrov.

— Aș vrea să ne împăcăm, i se adresă el.

— Pentru nimic în lume ! M-ai rănit prea dureros, ripostă Prîhina și-și văzu mai departe de joc.

Întrucît furia eroului meu încă nu se potolise, el hotărî să și-o verse asupra doctorului.

– Sînteți absolvent al facultății din Moscova ? i se adresă pe un ton neutru.

— Sînt absolvent al Academiei medico-chirurgicale, răspunse doctorul.

— Și aici ați venit în calitate de medic județean ?

Doctorul dădu afirmativ din cap.

– *M-r* Țapkin a fost atît de amabil, interveni în discuție *m-me* Fateeva, că nu m-a lipsit niciodată de vizitele dumnealui, nici cît a fost bolnav răposatul meu soț și nici după aceea, cînd m-am îmbolnăvit și eu. Pentru asta îi voi fi veșnic recunoscătoare ! adăugă ea însuflețindu-se și adunînd cu mișcări parcă prea repezite cărțile de pe masă.

Atitudinea ei avu darul să-l înfurie și mai mult pe Vihrov.

– Cum ar putea un medic tînăr să nu acorde sfatul și ajutorul său unei doamne tinere și atît de drăguțe ? zise el. Ar fi un lucru de-a dreptul nefiresc.

— Pentru un medic nu există nici tineri, nici bătrîni, rosti grav doctorul. El trebuie să acorde ajutorul său tuturor.

— De acord. Doar că aceasta nu-i decît un principiu moral. În viaţa de toate zilele e departe de a fi respectat.

— Nu ştiu, spuse doctorul cu un zîmbet ironic. În ceea ce mă priveşte, l-am respectat totdeauna şi în viaţa de toate zilele.

— În cazul ăsta, cinste dumneavoastră, zise Vihrov.

În timpul cinei, Kleopatra Petrovna îi acordă doctorului aceeaşi atenţie, fiind cu el poate chiar mai amabilă decît cu Pavel.

— Văd că nu serviţi nimic, domnule doctor, i se adresă, învăluindu-l cu privirea ei albastră.

— Cum să nu ? Am mîncat îndeajuns, răspundea Ţapkin pe un ton afectat şi continuînd să-şi dea aere.

Întrînd într-un tîrziu, după cină, în cabinetul care îi era de obicei rezervat, Vihrov îşi dădu seama, spre marea lui mirare, că tot acolo îi fusese pregătit un pat şi doctorului Ţapkin. Înţelese pe dată că nu era decît un renghi pe care voia să i-l joace Kleopatra Petrovna şi se supără foc. Culcîndu-se în grabă şi cu faţa la perete, ca să nu-l vadă pe tovarăşul lui de cameră, se hotărî ca, după ce avea să se culce toată lumea, să se ducă s-o caute pe Kleopatra Petrovna. Şi-ntr-adevăr, peste o jumătate de oră, se ridică din pat şi, fără să-i pese de faptul că Ţapkin nu prea părea cufundat în somn, îşi puse halatul şi ieşi din cabinet. Nu ştia însă pe unde s-o ia, de aceea porni într-o doară de-a lungul unui coridor cufundat în beznă. Dar nu făcu decît vreo cîţiva paşi şi se poticni, nimerind cu piciorul în ceva moale. În acelaşi clipă, răsună un ţipăt :

— Văleu !... Sfinte Doamne !... Care eşti acolo ?

Vihrov nimerise cu piciorul chiar în burta cameristei, care dormea pe coridor, şi femeia, înfricoşată, o luă la fugă. Pavel îşi dădu seama că n-are rost să-şi continue investigaţiile : ar fi putut să trezească toată casa fără a fi descoperit unde se află Fateeva.

Fierbînd de ciudă, eroul meu reveni în cabinet şi constată că doctorul nu numai că nu dormea, dar se şi aşezase în capul oaselor.

— Pe unde ați umblat ? îl întrebă alarmat pe Vihrov.

— Pe unde am considerat că e cazul ! i-o tăie acesta, culcîndu-se din nou cu fața la perete. Pe doctor îl auzi însă toată noaptea foindu-se în pat : pesemne că sta să-l păzească.

A doua zi dimineața, Kleopatra Petrovna le propuse oaspeților să se ducă cu toții la biserică, spre a asista la liturghie. În acest scop, caii fură înhămați la sania cea mare, cu patru locuri. Cînd se urcară în sanie, se întîmplă ca în fața Kleopatrei Petrovna să nu se așeze Vihrov, ci Țapkin. Altă dată ca n-ar fi admis așa ceva ; în afară de asta, Vihrov era tare nemulțumit văzînd că, la hopuri, cînd sania se apleca mult pe-o parte, Kleopatra Petrovna se apleca și ea, sprijinindu-se de micuțul doctor, care, la rîndul său, o susținea cu vădită plăcere. De asemenea, cît țînu liturghia, Vihrov o văzu de mai multe ori pe Kleopatra Petrovna schimbînd cu doctorul priviri furișate dar foarte semnificative. De aceea, la întoarcere, aproape că-l dădu la o parte pe Țapkin și se așeză el în fața Fateevei. Pe drum, încercă să-i facă semn cu piciorul, dar, din păcate, nu i se răspunse în același fel.

Toate aceste mici întîmplări, despre care vorbim acum pe un ton întrucîtva glumeț, îi provocară atunci eroului meu niște chinuri de-a dreptul insuportabile. O disprețuia pe Kleopatra Petrovna din pricina tertipurilor ei, se disprețuia și pe sine însuși, văzîndu-se închingat de-o asemenea femeie ; numai obișnuința de a se stăpîni îi dădu posibilitatea să ascundă tot ce-l frămînta și să nu pară morocănos. Kleopatra Petrovna însă își dădea prea bine seama ce se petrecea în sufletului lui : odată ajunși acasă, ca și cînd i s-ar fi făcut milă de el, se opri, în sfîrșit, în dreptul lui și-i zise :

— Astăzi ți-am pregătit o altă cameră. După cină te-aș ruga să vii în salonașul unde se servește ceaiul.

Cuvintele ei îl bucurară nespus de mult. Deveni îndată vesel și vorbăreț. Era fericit mai ales la gîndul că doctorul va rămîne cu buzele umflate.

După cină, camerista îl conduse, într-adevăr, într-o altă încăpere, unde i se pregătise patul, dar el nu zăbovi prea mult acolo, ci se duse grăbit spre salonașul despre care îi

vorbise Kleopatra Petrovna. Aceasta se și afla acolo și-i făcu semn să se așeze lîngă ea.

— Ascultă-mă, îi zise, te-am chemat aici ca să... tonul cu care îi vorbea i se păru ciudat... te-am chemat ca să discutăm o chestiune foarte serioasă.

— Despre ce-i vorba ? întrebă Vihrov cu un aer nepăsător, prinzîndu-i mîna între palmele sale.

Kleopatra Petrovna nu și-o retrase și continuă :

— Am vrut să-ți spun, cum dealtfel ți-am mai spus și altcîndva, că situația în care mă aflu a devenit de-a dreptul insuportabilă : nu pot să apar nicăieri fără să întîlnesc priviri jignitoare.. Dumneata nu vrei să te căsătorești cu mine, pentru că mă socotești nedemnă de această cinste, și-atunci, ce reprezint eu ? Nu sînt decît o femeie pierdută, amanta domnului cutare. În afară de asta, treburile gospodăriei mele sînt foarte încurcate, nu mă pricep deloc la ele, o să mai treacă un an și s-ar putea să rămîn pe drumuri. De aceea, vreau să găsesc de pe acum un om care să-mi îndrepte cît de cît reputația și să se ocupe totodată, cu multă bunăvoință, de avutul meu...

Vihrov își muscă buzele

— Și în acest scop vrei să-l alegi pe domnul doctor ? întrebă el.

— S-ar putea ! răspunse Fateeva.

Un timp, Vihrov rămase tăcut. Înțelegea prea bine că ar fi fost suficient să-i spună Kleopatrei Petrovna că o ia de soție, pentru ca ea să-i pună pe fugă cît ai clipi din ochi pe toți doctorii din lume ; dar cum putea să-i spună asta, cum putea să facă un asemenea pas, cînd își dădea seama ca dragostea lui pentru ea avea, poate, să se destrame cît de curînd, ba chiar să se transforme în ură. Să abuzeze însă mai departe de sentimentele acestei femei și s-o mențină ca amantă i se părea o faptă nedemnă și lipsita de omenie.

— Mă rog, fie și așa, fă cum vrei ! rosti el.

Auzindu-i vorbele, Kleopatra Petrovna bresări.

— Și nu-ți vine greu să-mi spui asta ? întrebă ea.

— Ba da, foarte greu, însă altă soluție nu-mi vine în minte.

Kleopatra Petrovna zîmbi cu tristețe.

— În cazul ăsta, rămîi cu bine ! zise ea.

Vihrov nu-i spuse nimic, doar se uită la ea. După aceea își strînseră mîna, și, fără să se sărute la despărțire, se retraseră în camerele lor.

A doua zi, Kleopatra Petrovna arăta mai rău decît un cadavru. În sufletul ei mai licărea speranța că Pavel avea să-i spună ceva care s-o liniștească, dar el nu-i spuse nimic, nu rămase nici măcar să ia masa de prînz și, curînd, plecă spre Vozdvijenskoe.

XIV

O SERATĂ LA FAMILIA ZAHAREVSKI

Discuția pe care am descris-o fu purtată, pare-se, numai între cei doi protagoniști ai povestirii mele. Cu toate acestea, în foarte scurt timp deveni cunoscută de toată lumea. În primul rînd, însăși Kleopatra Petrovna nu mai putu răbda și, cuprinsă de mînie și amărăciune, îi povesti totul Prîhinei. Aceasta, animată de bunele ei sentimente pentru Fateeva, fu cuprinsă, la rîndul ei, de indignare și, îndată ce sosi în oraș, se duse pușcă la Zaharevski. Iulia o primi destul de rece, dar *m-lle* Prîhina, fără să piardă o clipă, începu să-i povestească mai întîi despre atitudinea Kleopatrei Petrovna față de Vihrov, iar după aceea, despre discuția care avusese loc între ei. Deodată, *m-lle* Iulia izbucni în hohote de rîs. „Ha-ha-ha ! Ha-ha-ha !" rîse ea atît de tare, cuprinsă parcă de un acces de isterie, încît *m-lle* Prîhina își pironi ochii asupra ei și trase adînc aer în piept cu nasul ei enorm, așa cum făcea totdeauna cînd o necăjea sau o mira peste măsură cîte o întîmplare.

În sfîrșit, *m-lle* Iulia se opri din rîs.

— Va să zică ea singură l-a cerut în căsătorie, iar el a refuzat-o ? rosti ea în cele din urmă.

— Da, a refuzat-o, s-a purtat îngrozitor cu ea, s-a purtat mișelește !...

— Mișelește ? După părerea mea a dovedit multă înțelepciune ! spuse Iulia, ridicînd ușor din umeri.

— Să ademenești o femeie, s-o trădezi și-n cele din urmă s-o părăsești, asta, după părerea ta, nu-i o mișelie ? Ești încă prea tînără, Iulia, ca să poți înțelege asemenea lucruri !... *M-lle* Prîhina adoptă un ton sentențios. Abia cînd tu însăți ai să treci în viață prin așa ceva, ai să înțelegi și sufletul unei femei sau al unei fete condamnate să sufere o asemenea lovitură.

— Ba nici n-am ce înțelege, ripostă Iulia. Dacă o femeie ajunge să-i facă o propunere de căsătorie unui bărbat, ca trebuie să se aștepte și la un refuz ! Adu-ți aminte de prințesa pe care o descrie Lermontov. Cum s-a purtat Peciorin cu ea ?

— La fel de mișelește ! exclamă Prihina.

Pînă la urmă, Iulia se plictisi de această sporovăială. N-o preocupa, se pare, decît persoana lui *m-r* Vihrov.

Oare ce-o să facă el acum, rămas singur cuc la conac ? rosti ea, de parcă s-ar fi adresat sieși.

— O să scrie ! O să se ocupe de lucrările lui, răspunse, aproape cu înverșunare, Prîhina.

— Cum, el se ocupă de scris ? o întrebă Iulia și în ochi i se aprinse o luminiță.

— Firește ! confirmă Prîhina. Numai că eu nu găsesc nimic bun în lucrările lui.

— Ce gen abordează ? Poezia sau proza ?

— Proza ! A scris un roman și a făcut după aceea o treabă de pomină : fiind încurcat la Moscova, cu o scîrnăvie de fetișcană, a descris-o în romanul ăsta, a înălțat-o în slavă, ca după aceea să vină și să-l citească Kleopatrei Închipuie-ți și tu ce plăcere a putut să-i facă !

Amănuntele respective Prîhina le aflase chiar de la Kleopatra Petrovna, pornită să-l acuze în fel și chip pe Vihrov.

— Am să discut neapărat cu el despre aceste lucrări, rosti Iulia pe tonul meditativ de adineaori.

— N-ai să afli nimic deosebit, observă Prîhina cu ironie și, considerînd că îi spusese Iuliei tot ce ar fi putut-o interesa, se ridică, își luă rămas bun și se duse glonț la o altă prietenă, spre a-i povesti și ei aceleași lucruri.

Prîhinei îi plăcea să transmită prietenelor sale orice noutate.

În aceeaşi zi, la prînz, Iulia îi povesti tatălui său tot ce-i relatase *Catiche*.

Bătrînul Zaharevski zîmbi.

— N-o fi minţind dumneaei ? observă el cu oarecare îndoială.

— Nu, nu minte ! spuse cu tărie Iulia.

Cînd masa fu pe sfîrşite, iar Zaharevski, după cîteva pahare de vin, căpătă o vizibilă bună dispoziţie, Iulia îi spune cu glasul ei blînd dintotdeauna :

— Tăicuţule, aş vrea ca săptămîna viitoare să organizăm la noi o serată dansantă.

— De acord, spuse bătrînul, dîndu-şi seama îndată încotro bate fiică-sa.

— Dar aş vrea, tăicuţule, să fie o serată frumoasă ! Să n-o faci cumva pe zgîrcitul.

— Într-o asemenea situaţie, n-am încotro ! îi răspunse Zaharevski, înălţînd din umeri a neputinţă.

Iulia îl sărută pe frunte, apoi se retrase în camera ei şi rămase pe gînduri : ceea ce îi spusese Prîhina cu privire la preocupările literare ale lui Vihrov o impresionase cu adevărat, sporindu-i şi mai mult admiraţia faţă de acesta. Căci dacă pe Mary profesorii o iniţiaseră la Moscova în tainele mai multor discipline şi ea citise în original „Divina Comedie" a lui Dante, precum şi „Manfred" al lui Byron, dacă pe Fateeva nimeni n-o învăţase altceva, decît să se comporte cum se cuvine în societate, despre *m-lle* Zaharevskaia se poate spune că se străduise să-şi formeze ea însăşi o oarecare zestre de cunoştinţe, şi aceasta, numai cu ajutorul unor reviste care apăreau pe vremea aceea în Rusia. Înzestrată de natură cu inteligenţă şi revenind acasă după anii de pension, unde nici ea nu învăţase mai mult decît codul manierelor elegante, *m-lle* Zaharevskaia se apucase să citească toate povestirile, poeziile, articolele critice şi chiar cele ştiinţifice, care vedeau lumina tiparului în paginile revistelor amintite. Fără îndoială că nu le înţelegea chiar pe toate, însă lectura lor avu darul să-i schimbe în mod sensibil multe din ideile nutrite pînă atunci : de exemplu, ea n-a mai vrut să ia de bărbat pe orice „don'ofiţer" cum zicea chiar ea, în glumă, visînd să

aibă ca soț un om cult și inteligent. Or, în persoana lui Vihrov întîlnise și un literat. Hotărî deci să folosească toate mijloacele pentru a-i trezi interesul. Printre altele, se străduí ca serata pe care o plănuise să fie organizată cu mult rafinament. Astfel, bufetul din sufragerie îl împodobi ea însăși cu flori, așezînd tot ea în vaze fructele și bomboanele. Ca să fie ajutată în toate acestea, apelă, bineînțeles, la *m-lle* Prîhina, care, de astă dată, se dezlănțui în asemenea măsură, încît, pentru a da o strălucire deosebită seratei, se apucă să curețe pînă și toate icoanele din casă, iar ca să le învețe pe slujnice cum trebuie spălate ferestrele, se urcă ea însăși pe pervaz și, frecînd geamurile, se aplecă atît de mult în afară, încît un țăran, trecînd pe acolo, îi strigă din stradă :

— Mai adună-te puțin înăuntru, coniță, că nu-i frumos !

— Mujic prost ce ești ! strigă în urma lui *m-lle* Prîhina.

Zelul depus de *Catiche* se datora în parte și faptului că, în vederea acestui bal, Iulia îi făcuse cîteva cadouri deloc neglijabile : mai întîi o rochie albă, vaporoasă, apoi o panglică albastră, foarte lată, pentru cordon, iar pe lîngă acestea și o coroniță din flori, prea puțin folosită. Luînd sub' braț toate comorile dăruite de Iulia, *Catiche* fugi îndată acasă, ca să le probeze. Se închise la ea în odaie și, în fața unei oglinzi mari de perete (cu ce bani și în ce fel fusese cumpărată această oglindă e mai greu de spus, cert este că o avea), — Prîhina cam știa că nu-i arătoasă, dar socotea că are sîni foarte frumoși, de aceea îi plăcea deseori să se privească din cap pînă-n picioare — în fața acelei oglinzi, deci, își scoase rochia și rămasă numai în corset și în lenjeria de corp, începu prin a proba coroniță. Întoarse capul încoace și-ncolo, își făcu ochi dulci, zîmbi, își ridică, cine știe de ce, cu amîndouă mîinile, sînii. Apoi brusc, luă poziția de drepți, aidoma unui soldat, și, lovindu-se cu mîna peste coapsă, începu să mărșăluiască în fața oglinzii repetînd chiar, cu jumătate glas : „Un, doi ; un, doi !" Avea, într-adevăr, ființa aceea, unele apucături soldățești. După ce se plimbă așa un timp, se lăsă pe scaun, istovită, parcă, de un dans prea lung, își desfăcu, nu se știe de ce, corsetul, și, rămasă în această ținuta cam deocheată, mai stătu o

vreme să se admire în oglindă ; nu-şi îngădui însă prea mult o asemenea voluptate : firea ei activă o obligă să se îmbrace, să-şi cheme camerista şi, împreună cu ea, să înceapă a-şi ajusta rochia primită în dar. După ce isprăvi şi cu treaba asta, fugi din nou la Zaharevski. Îi veniseră în minte alte gînduri şi planuri privitoare la serată.

— Vihrov va veni la balul vostru ? o întrebă pe Iulia.

— Va veni, răspunse aceasta.

— În cazul ăsta, să ştii că am să stau de vorbă cu el, rosti ea într-un fel semnificativ.

O asemenea intenţie nu prea îi fu pe plac Iuliei.

— Mai bine ai sta de vorbă cu Kerghel ! o înţepă ea.

— Ce să discut cu Kerghel ? Propria cauză nu se cuvine să ţi-o susţii ; o poţi face numai atunci cînd e vorba de cauza altcuiva, răspunse Prîhina şi, pînă în seara balului, nu mai plecă din casa prietenei sale ; chiar toaleta festivă şi-o îmbrăcă tot acolo, preocupîndu-se, în acelaşi timp, ba chiar cu rîvnă sporită, şi de toaleta Iuliei. Pe la orele opt seara, amîndouă domnişoarele ieşiră din camerele lor. Prîhina o luă îndată de braţ pe Iulia şi porniră, astfel, să se plimbe încolo şi încoace prin salon. Curînd, începură să se adune şi oaspeţii. Auzind zgomotul produs de roţile uneia dintre trăsuri, Iulia, îndemnată parcă de-o presimţire şi profitînd de faptul că afară mai era lumină, aruncă o privire pe fereastră. Era, într-adevăr, trăsura lui Vihrov, o caleaşcă deschisă, cu nişte cai suri, foarte frumoşi, crescuţi şi îngrijiţi încă de răposatul său tată. Iuliei îi zvîcni inima în piept. Cîteva clipe mai tîrziu, Vihrov intră pe uşă. Mijindu-şi ochii, cuprinse cu privirea întreg salonul şi pe cei aflaţi acolo. Deşi mai era supărată pe el, Prîhina nu se putu stăpîni şi-i spuse Iuliei :

— Ia te uită ce frumos e. O splendoare de bărbat !

Vihrov se apropie şi le făcu o plecăciune.

Iulia îl întîmpină cu amabilitate, aproape prietenească, cu o strîngere de mînă, iar *m-lle* Prîhina nu făcu decît să-şi plece capul, cu o expresie de tristeţe şi amărăciune : voia să-i trezească astfel mustrarea de conştiinţă pentru cele ce-i pricinuise el Fateevei.

Profitînd de faptul că nu se dansa încă, Iulia o părăsi pe Prîhina şi-şi reluă plimbarea prin salon, de astă dată, împreună cu Pavel.

— Aș vrea *m-r* Vihrov să discut ceva cu dumneavoastră, i se adresă ea.

— Vă ascult cu plăcere, răspunse tînărul.

— O, dar discuția asta cere timp, n-ați dori să ne așezăm pentru cîteva clipe, uite-acolo ? continuă ea, arătînd spre cele cîteva fotolii aflate în camera de oaspeți și lăsîndu-se, apoi, pe unul din ele.

Vihrov se așeză și el.

— Știți, începu Iulia după o mică ezitare, mi-a spus cineva că vă ocupați de scris. E adevărat sau nu ?

Vihrov se încruntă. Îl irită faptul că vestea despre preocupările sale scriitoricești începuse să se împrăștie peste tot ; pe de altă parte, însă, considera nefiresc să facă din această activitate o taină.

— E adevărat, dădu el din cap.

— Și în ce manieră scrieți ?

Această întrebare îl făcu pe Vihrov s-o privească pe Iulia drept în ochi.

— Poate în maniera lui Dostoievski ? insistă ea.

— Nu, nicidecum, zise Vihrov.

— Știam că Belinki îl apreciază foarte mult, nu se lăsa Iulia.

— E un scriitor talentat, dar cam plicticos, opină Vihrov.

— Da, în privința asta sînt de acord cu dumneavoastră ; romanul lui „Oameni sărmani" de-abia am izbutit să-l duc la capăt. Și totuși e o carte bună !

— Foarte bună !

— Dar ia spuneți-mi, continuă Iulia, încercînd de astă dată să-l facă praf pe Vihrov prin cunoștințele ei într-ale literaturii, spuneți-mi ce se petrece oare cu Gogol ? După ce-a scris „Suflete moarte", o carte într-adevăr formidabilă, a început, hodoronc-tronc, să scrie niște scrisori bizare către prieteni. Cei de la „Otecestvennîe Zapiski" turbează, nu alta, și e foarte firesc : au avut atîta încredere în talentul lui, și-au pus atîtea speranțe în el, iar dumnealui se apucă să scrie că mujicii trebuie biciuiți. O face totodată pe profetul, dă povețe tuturor, oare ce se întîmplă cu el ?

Toată această tiradă a Iuliei i se păru lui Vihrov de-a dreptul dezgustătoare.

— Nu cunosc nimic din cele ce-mi spuneți, rosti el pe un ton sec.

„Se vede că nu-i place să i se vorbească despre alții ; ei bine, vom vorbi despre el !" își zise Iulia și i se adresă din nou.

— Știți, am auzit că eroina romanului dumneavoastră e o tînără moscovită !

„Pe toate le-a aflat !" gîndi Vihrov și nu găsi nimic ce să-i răspundă. Dealtfel, în ziua aceea nu se prea simțea în apele lui. Ruptura cu Fateeva îl tulburase profund.

Tocmai atunci veni spre ei Kerghel și o invită pe Iulia la cadril.

Ea nu putu să-l refuze, însă, despărțindu-se de Vihrov, îi spuse :

— Mai vorbim noi despre toate acestea !

— Vă stau la dispoziție, îi răspunse Vihrov pe un ton aproape ironic.

Îndată după plecarea ei, locul îi fu ocupat de Prîhina. *Catiche* tocmai îi jucase o festă lui Kerghel. Acesta se apropiase de ea pe neașteptate și o invitase la cadril. Prîhinei îi năvălise sîngele în obraz.

— Pardon, *m-r*, îi spusese ea. Nu dansez cu un necunoscut !

— Mă socotești un necunoscut ? o întrebase Kerghel, plecîndu-și ochii cu viclenie.

— Da, un necunoscut ! repetase ea și pornise spre Vihrov.

— Uf, cioara a zburat, șoimul locul i-a luat, îi scăpă fără voie. Mai făcea cînd și cînd asemenea gafe.

— Așadar, vă socotiți șoim, iar pe *m-lle* Iulia o considerați cioară ! zîmbi Vihrov.

— Ptiu, ce-am zis ! făcu ea. Voiam să spun că cioara i-a luat locul șoimului. Tăcu apoi, ațintind asupra lui Vihrov o privire tristă și totodată ironică.

— Ah, bărbații, bărbații ! rosti ea în sfîrșit, clătinînd din cap.

— Se lipesc ca muștele de dumneavoastră, nu-i așa ? completă Pavel.

— Mai rău ! Ne și otrăvesc, ca viperele !... Așadar, pe viitor, n-o să ne mai întîlnim la Perțovo ?

— De ce, adică ? făcu Vihrov, socotind că nu este cazul să i se destăinuiască.

— Pentru că o să vă fie penibil să vă mai duceţi acolo, rosti *Catiche* pe un ton ironic, dojenitor, ba chiar cu o voce schimbată.

— Ba deloc. Eu sînt un tip lipsit de scrupule, ripostă Vihrov.

— Asta o ştiu demult, se grăbi să i-o servească Prîhina. Trebuie să vă spun însă că ea e bolnavă rău ! adăugă, mişcînd din nas, aşa cum făcea totdeauna cînd i se întîmpla să discute treburi mai importante.

Auzindu-i vorbele, Vihrov simţi că i se strînge inima de durere. Încercă totuşi să nu se trădeze.

— Mă rog, un doctor, ştiu că are în preajmă ; pesemne c-o îngrijeşte.

— Bineînţeles că vine s-o vadă ; doar nu poate fi lăsată singură, fără nici un ajutor, rosti Prîhina pe un ton caustic.

— Asta înseamnă că totul e în ordine, murmură Vihrov, şi fu gata să se îndepărteze de Prîhina.

— Vă rog să mai rămîneţi o clipă : vreau să vă spun două vorbe, aproape că-i ordonă *Catiche*.

Deşi toate acestea ajunseseră să-l plictisească, Vihrov rămase locului.

— Ştiţi ce a însemnat doctorul pentru ea, ce rol a jucat dumnealui ? îl întrebă Prîhina.

— Bănuiesc că s-a purtat ca toţi doctorii care caută să te consoleze.

— În cazul de faţă, doctorul n-a fost decît un mijloc pentru a vă trezi gelozia. Ea l-a dus de nas şi l-a prostit, pentru ca, în felul ăsta, să recapete dragostea dumneavoastră.

— Ştiu că sentimentele dumitale prieteneşti faţă de *m-me* Fateeva sînt foarte puternice, de aceea eşti capabilă să-i găseşti o justificare pentru orice, spuse Vihrov, care, în sine lui, aproape că dorea să creadă cele afirmate de *Catiche*.

— O, Doamne ! Eu să-i găsesc o justificare ! exclamă aceasta. Păi atunci cînd i-am observat atitudinea faţă de

doctor, să ştiţi că am fost prima care am întrebat-o ce înseamnă treaba asta ; ba i-am spus acelaşi lucru pe care vi-l spun şi dumneavoastră acum, cum că-i o adevărată josnicie, dar ea a scos icoana din perete şi mi-a jurat pe ea că totul nu este decît o mistificare.

— Faptul că ţi-a spus-o chiar ea nu reprezintă, totuşi, o dovadă incontestabilă, replică Vihrov.

— Splendid ! exclamă Prîhina. Aţi ajuns s-o consideraţi şi mincinoasă !... Ah, ce nerecunoscători sînteţi voi, bărbaţii !

Probabil că Prîhina l-ar fi ţinut încă multă vreme pe Vihrov lîngă ea, încercînd să-l descoasă, dar tocmai atunci se apropie de ei Jivin.

— Hai să bem o votcă, te invită gazda ! îi făcu el semn lui Pavel. Acesta se ridică bucuros şi îl urmă.

Aproape la toate balurile ce se organizează prin judeţele noastre, s-a înrădăcinat obiceiul ca înainte de cină să se ofere bărbaţilor votcă şi nişte gustări, amatori găsindu-se foarte mulţi : aproape toţi bărbaţii.

Cu acest prilej, bătrînului Zaharevski îi trecu prin minte să-l supună pe Vihrov unei noi încercări, spre a se convinge pe deplin dacă acestuia îi place băutura. Din experienţa atîtor ani, Ardalion Vasilievici ajunse la concluzia că cel mai mare viciu care-i păştea pe nobilii şi funcţionarii de prin acele meleaguri era beţia, viciu pe care nu dorea cîtuşi de puţin să-l constate mai ales la copiii lui sau la ginerele pe care avea să i-l trimită Dumnezeu.

— O votculiţă nu serviţi ? rosti el cu un glas îmbietor.

Tulburat de întîmplările petrecute în ultima vreme şi de discuţiile ce se purtaseră în jurul lor, Pavel bău cu plăcere un pahar.

— Mai doriţi unul ? întrebă Ardalion Vasilievici, turnîndu-i din nou în paharul golit.

Vihrov însă îl refuză.

„Mda, încă n-a ajuns beţiv !" conchise şi de astă dată bătrînul, socotind apoi că n-ar fi lipsit de interes să-l întrebe pe oaspete şi despre treburile care îl preocupă.

— Spuneţi-mi, încă n-aţi lucrat pe nicăieri ?

— Nu, n-am lucrat.

— Dar un titlu trebuie că aveţi ?

— Sînt candidat universitar, cu alte cuvinte secretar de colegiu, răspunse Vihrov.

Ardalion Vasilievici dădu mulțumit din cap.

— Unde aveți de gînd să vă începeți slujba ? continuă el să-și chestioneze oaspetele.

— Nicăieri, îl lămuri acesta.

Zaharevski, uimit, se răsuci spre el, ca și cînd ar fi încercat să-l audă mai bine.

— Prin urmare, aveți de gînd să rămîneți la țară, să vă administrați singur moșia ? întrebă el, încordîndu-și auzul.

— Nu, nici asta. S-o administrez așa cum se făcea treaba asta în trecut, adică să tot adun, s-o fac pe avarul, nu doresc cîtuși de puțin, iar să aplic regulile agronomice, după cum fac unii dintre tinerii noștri moșieri, nu mă încumet, pentru că la așa ceva nu mă pricep.

Din toată această explicație a lui Vihrov, Zaharevski nu înțelese absolut nimic.

— Trebuie, totuși, să aveți o ocupație, insistă el, schițînd chiar un zîmbet.

— Am să citesc, am să merg la vînătoare, am să mă duc la Moscova, la Petersburg.

— Cu alte cuvinte, vreți să duceți o viață de om liber și independent, rosti Zaharevski, dar în sinea lui își zise : „Înseamnă c-ai să duci o viață de trîndav !" Prin mărturisirile sale, Vihrov scăzu mult în ochii lui: îl revoltă mai ales intenția lui Pavel de a nu ocupa nici o slujbă : Ardalion Vasilievici socotea că pentru fiecare nobil slujba e tot atît de necesară ca și aerul. „Mă rog, încercă el să se consoleze, dacă-și va iubi soția, îl va face ea să-și găsească și-o slujbă !"

După ce dansul fu sfîrșit și oaspeții trecură la cină, Iulia, venind spre Vihrov, îi oferi ea însăși brațul și-l așeză la masă alături de ea. Acest fapt nu-i scăpă atenției lui Jivin.

— Totdeauna, pretutindeni și în toate dumnealui își găsește fericirea ! îi zise Iuliei, arătînd spre prietenul său.

— Cum adică ? întrebă ea cu un zîmbet șiret.

— Iacă așa !... răspunse Jivin pe un ton misterios, plecîndu-și privirea.

N-ar merita, firește, să descriu în continuare cina din seara aceea, care s-a desfășurat ca toate mesele festive de acest fel, dacă pe parcursul ei n-ar fi avut loc o întîmplare foarte neplăcută. Nesăbuit și ușuratic cum era, Kerghel, uitînd de felul cum se purtase cu *Catiche*, se apucă la un moment dat s-o bombardeze cu cocoloașe de pîine. La început, ca încercă să arate că nu bagă de seamă, totuși se înroși la obraz și se enervă. În cele din urmă își pierdu răbdarea și-i spuse tare, ca s-o audă toată lumea :

— Încetează, Kerghel. Glumele dumitale nu mă interesează.

Pentru scurt timp, acesta se potoli, dar apoi reîncepu să arunce cocoloașele.

— Ți-am spus o dată să încetezi, altfel azvîrl cu farfuria în capul dumitale ! rosti *Catiche* și buzele îi tremurară.

— Va, vai, vai, mi-e frică ! exclamă Kerghel, plecîndu-și capul și ferindu-l cu un șervet.

Ironia lui o scoase cu totul din sărite ; se făcu albă ca varul și nu mai scoase o vorbă.

— Ia să mai încerc o dată, zise Kerghel și mai aruncă un cocoloș.

Mlle Prihina, fără să rostească un cuvînt, apucă o felie mare de pîine, puse sare pe ea și i-o azvîrli lui Kerghel în obraz. Pîinea și sarea îi nimeriră drept în ochi. Kerghel scoase un țipăt, duse mîna la ochi și începu să-l frece.

Cît despre *m-lle* Prihina, aceasta rămase foarte mulțumită de sine, și nu făcu decît să rostească, mișcînd din nas:

— Nu-i nimic, n-are nici pe naiba !

Toți meseniii se prăpădeau de rîs, iar Kerghel, frecîndu-și ochiul, rostea aproape cu glas tare :

— Ia te uită ce proastă, ce neroadă !...

Cînd porniră spre casă, Ivan nu se așeză, ca de obicei, lîngă vizitiu, pe capră, ci se instală pe bancheta din spate, de-abia izbutind să se țină de arcuri. Din cine știe ce pricină, socotise necesar să se îmbete criță în oraș. Cînd veni în dormitor spre a-și ajuta stăpînul să-și scoată hainele, era alb la față și chiar se clătina din picioare, totuși Vihrov, ca să nu se înfurie, găsi că-i mai bine să nu bage de seamă starea în care i se afla valetul. Ivan însă nu-și văzu de treabă, ci, stînd în fața boierului cu picioarele răschirate, rosti cu o voce răsunătoare :

— Pavel Mihailici, ingăduiți-mi să mă-nsor !

— Cu cine ?... O vrei cumva pe Maria de la Perțovo ?..

— N-am nevoie de ea... I-o străina !... Mie să-mi dați una de pe la noi... Pe Grușa, care va să zică

— Dar ea vrea să te ia ?

— Parcă-i după ea ?... Dați-i dumneavoastră poruncă.. Doar v-am slujit atîția ani...

— De m-ai fi slujit și-o sută de ani, tot nu i-aș porunci să-ți fie nevastă cu de-a sila !

— Faceți-vă milă și pomană ! mai răcni o dată Ivan și-i căzu la picioare.

— Uf, tontule, încetează ! exclamă Vihrov, întorcîndu-i spatele.

— Pentru numele lui Dumnezeu, fie-vă milă de mine ! repetă Ivan, continuînd să stea în genunchi.

Vihrov văzu că n-o scoate cu el la capăt.

— Grunea ! o strigă el pe subretă.

De obicei, Grușa nu se culca înaintea boierului, oricît de tîrziu și de oriunde ar fi venit el. Cîteva clipe mai tîrziu intră în odaie.

— Uite, dumnealui te cere de nevastă ! îi zise Pavel arătînd spre Ivan, care tocmai se ridica în picioare.

Grușa îi aruncă acestuia o privire stranie.

— Nu-mi vine, boierule, nici să aud de-așa ceva, răspunse ea tulburată și jignită, iar ochii îi plutiră în lacrimi

— Cum, nu-ți place de el ? întrebă Pavel.

— Mai bine m-aș mărita cu un țap împuțit, decît să-l iau pe ăsta.

— De ce, adică, să nu mă iei ? Ce ți-am făcut ? o întrebă Ivan.

— De-aia !... Nu-l mai lăsați, rogu-vă, Pavel Mihailici, să se lege de mine, că și așa nu-mi dă pace ! spuse Grușa și, podidind-o plînsul, ieși din odaie.

Lui Vihrov i se făcu milă de ea.

— Ia să pleci de aici, nemernicule ! Și să nu te mai prind că mai deschizi vorba despre așa ceva, ori că te legi de Grunea, m-ai înțeles ? se răsti el la Ivan.

Ca de obicei, acesta o băgă pe mînecă și se făcu nevăzut.

— Știu eu unde bate dumneaei, da, da, o știu ! mormăi, traversînd cu pași nesiguri salonul.

XV

IVANOVICI KOPTIN REAPARE

Curînd după aceea, vizitîndu-l din nou pe Vihrov, Jivin intră la el mai însufleţit ca de obicei.

— Ştii, frăţioare, începu el bine dispus, l-am întîlnit adineaori pe generalul Aleksandr Ivanîci Koptin, care e şi el scriitor.

— Zău ? făcu Vihrov. Îl cunoşti ?

— Ba chiar sîntem prieteni ! răspunse Jivin nu fără oarecare mîndrie. Discutînd, deci, de una, de alta, pe unde-am mai fost, ce-am mai făcut, i-am spus că mă abat deseori şi pe la tine. Iar el de colo — ştii cum îi este vorba ? — „Nu i-ar fi, zice, ruşine mişelului să nu dea pe la mine !"

— Mda, am făcut rău că n-am trecut să-l văd. Drept să-ţi spun, am uitat cu totul că locuieşte pe-aici, prin apropiere, spuse Vihrov. Ia zi, cînd ne ducem pe la el ?

— Păi de Sfîntul Petru. Că-n ziua aceea, la conac şi-n toate satele lui e praznic.

— Bucuros ! Spune-mi, a îmbătrînit, ori se ţine bine ?

— N-a prea îmbătrînit ! Dar e tot atît de slab cum îl ştii. E un om învăţat, frăţioare! Odată discutam cu el despre Vatican şi-mi spune la un moment dat că acolo, în camera cutare, se află nu mai ştiu ce pictură. Ei bine, venind după aceea în oraş, am trecut pe la şcoală, unde ştiam că există o descriere foarte bine pusă la punct a Romei, am luat cartea, m-am uitat prin ea... şi ce crezi ? Într-adevăr, pictura aceea există la Vatican, şi chiar acolo unde-mi spusese generalul.

— Koptin să ştii că îmbrăţişează ideile enciclopediştilor francezi, observă Vihrov.

— Se poate !... Am auzit că a învăţat matematica de la însuşi Lagrange !... Să vezi ce s-a întîmplat odată !... Şi-a pus generalul în gînd să clădească fără ajutorul cuiva o biserică în parohia lui. Vine însă la el în sat un arhitect şi-i zice : „O asemenea cupolă nu se poate construi, n-o să reziste !" Aleksandr Ivanîci însă îl ia peste picior : „Serios, zice, puteţi să mi-o demonstraţi prin calcul ?" Ca să faci

o asemenea demonstrație însă, trebuie să cunoști bine calculul diferențial, cît și cel integral. Arhitectul n-a știut s-o facă și-atunci Aleksandr Ivanîci a luat o foaie de hîrtie, s-a apucat să calculeze și i-a demonstrat arhitectului că bolta o să reziste. Și-ntr-adevăr, mai stă și acum, parc-ar fi turnată.

— Te cred, zise Vihrov, însă lucrările lui literare sînt cam slăbuțe.

— Asta cam așa e, sînt slăbuțe, deși nu-mi dau seama din ce pricină, făcu Jivin cu oarecare tristețe.

— Dar despre literatura de astăzi ce părere are ? Nu te-a scuturat nițeluș pentru entuziasmul tău față de ea ?

— Ba da, frățioare. Într-o noapte m-a dat și afară din casă. Să nu te mai prind, zice, că-mi rămîi aici, peste noapte ! Ce eram să fac : deși era întuneric beznă, am plecat.

— De fapt, care-i sînt opiniile ? întrebă Vihrov.

— „Scriitorii de astăzi, zice, sînt cu toții niște țărănoi, niște inculți, niște *oameni de rînd !...*" Știi că asta îi este expresia preferată... Într-una din zile — ți-o mărturisesc ! — i-am spus că și tu scrii, că vrei să devii scriitor !

— Și cum a reacționat ? întrebă Vihrov, îmbujorîndu-se ușor.

— N-a spus nimic deosebit, a rîs și-a făcut tot felul de spirite de-ale lui.

— Ce fel de spirite ?

— Și-a amintit, de pildă, epigrama aceea, scrisă, pare-se, de Lev Puskin. E vorba acolo de-un oarecare poet. „Și cam ce vîrstă are ?" întreabă Phoebus. „Are cincisprezece ani", îi răspunde Erato. „Așa ? Doar cincisprezece ani ? Atunci puneți biciul pe el !"

— La naiba ! izbucni Vihrov. Mai am eu oare cincisprezece ani ?

— Nu mai ai, firește ! El însă te-o fi văzînd tot un băiețandru.

De Sfîntul Petru, amicii noștri plecară, într-adevăr, spre Semionovskoe. Conacul i se păru lui Vihrov la fel cum îl știa, doar că se învechise mai mult, iar unele construcții se dărîmaseră aproape cu totul. Ca și altădată, în prag îi întîmpinară valeții preferați ai lui Aleksandr Ivanîci, doar

că acum erau ceva mai frumos îmbrăcaţi. Generalul purta, pare-se, acelaşi caftan cerchez ca şi în urmă cu ani, aceiaşi pantaloni albaştri cu lampasuri, şi sta în acelaşi fotoliu de lîngă fereastră, cu un ciubuc lung în gură. De astă dată însă nu se mai întreţinea cu un singur preot, ci cu tot clerul din parohie, aflîndu-se acolo şi Dobrov, care, la vederea lui Vihrov, se bucură vizibil.

— Îl cunoşti şi dumneata pe general ? îl întrebă Pavel, trecînd pe lîngă el.

— Cum să nu, dumnealui e şi un binefăcător al meu ! răspunse Dobrov. Iar pe vremea cînd mă ţineam de băutură, eram chiar prieteni.

— Se ţine mîndru vecinul, se ţine mîndru ! zise Aleksandr Ivanîci, întîmpinîndu-l pe Vihrov. Mă rog, nici nu se poate altfel, doar e scriitor ! adăugă el, adresîndu-se lui Jivin, în timp ce dădea mîna cu Pavel.

— Şi-acum vă rog să ascultaţi cu atenţie, continuă el, făcînd semn oaspeţilor să se aşeze. Sfinţia voastră, aşteptăm să ne povestiţi cele întîmplate, adăugă apoi, adresîndu-se preotului.

— Mare nenorocire s-a abătut peste capitala guberniei noastre, începu acesta cu glas tărăgănat. Pe cinci ale lunii s-a înălţat o pălălaie în strada Kalujskaia şi, la acelaşi ceas, în strada Sergheivskaia, cam la o verstă şi jumătate mai departe de strada Kluşinskaia, aşa că pompierii, nedumeriţi, nu ştiau încotro să pornească ; pîrjolul a mistuit amîndouă străzile de care vă spuneam, aşişderea multe biserici şi mînăstiri...

— *Mon Dieu, mon Dieu !* exclamă Koptin, înălţînd ochii spre cer şi imaginîndu-şi, parcă, tabloul dezastrului.

— Să fi pus careva focul ăsta ? întrebă Jivin.

— Se pare că da, răspunse preotul, căci a doua zi, pe data de şase, incendiul a mai izbucnit în cinci locuri şi în acelaşi timp peste tot, aşa că cetăţenii au intrat în panică : prăvăliile şi-au tras obloanele, brutarii au încetat să mai coacă pîine, sărmanii sinistraţi au luat-o razna pe cîmp, afară din oraş, pe ploaie şi vînt, fără branâ şi fără îmbrăcăminte.

— O, *mon Dieu, mon Dieu !* repetă Aleksandr Ivanîci, dîndu-şi din nou capul pe spate.

— Dar cine-ar fi putut să pună focul, dacă-i vorba de-o incendiere ? întrebă Vihrov.

— Mai întîi, lumea a crezut că făptașii ar fi niscaiva soldați din garnizoană, căci și pînă atunci aceștia se dedaseră la mai multe hoții, ba chiar și la crime !... După aceea însă s-a zvonit că ar fi niște polonezi plini de ură împotriva Rusiei, care locuiesc în gubernia noastră.

— Dar, dați-mi voie, polonezii ăștia sînt cunoscuți toți, fără excepție ! obiectă Vihrov.

— Sînt ei cunoscuți, răspunse preotul, totuși multă lume zicea că la unul dintre aceștia, de altfel o persoană foarte onorabilă, ar fi venit într-o zi pastorul lor și ar fi început a-i îndemna pe credincioșii lui să nu lase piatră pe piatră din acest oraș !

— De ce tocmai din acest oraș ? se miră Vihrov.

— Fiindcă orașului nostru i s-a dus faima pentru numeroasele maltratări la care au fost supuși aici polonezii.

— Mă rog, și totuși cine a auzit că pastorul i-ar fi povățuit tocmai în felul ăsta ? întrebă din nou Vihrov.

— L-a auzit slujnica și băiatul din casă ai polonezului, care au și fost arestați, răspunse preotul.

— Prin urmare, este în curs o anchetă ? întrebă Jivin.

— Da, și una foarte severă. Cetățeanul onorabil de care vă spuneam a și fost întemnițat, împreună cu întreaga lui familie. Pe de o parte, i-o solicitase domnului guvernator nobilimea de aici, iar pe de altă parte ar fi fost primejdios să fie lăsați liberi din pricina oamenilor de rînd : prostimea, întărîtată la culme, ar fi putut să-i sfîșie.

— Dar, iertați-mă, îl întrerupse Vihrov pe preot, toate astea nu demonstrează decît barbaria noastră. În ceea ce privește nobilimea îmi închipui cu cam cum s-au petrecut lucrurile : vreo doi, trei inși mai răi de gură vor fi spus ceva, iar ceilalți s-au luat după ei ; la fel va fi fost și cu oamenii noștri din popor : ăștia-s aidoma unei fiare întărîtate — poți să-i asmuți peste cine vrei.

— Ba nu, ripostă preotul, de-astă dată nu s-ar putea spune că ar fi fost părerea sau gîndul unui singur om ; fiecare și-a spus, parcă, în sinea lui, că treaba asta au făcut-o polonezii !

— Trebuie să recunoaşteţi însă că din pricina unei simple presupuneri, chiar dacă ea se atribuie unei mulţimi de oameni, nu poţi să azvîrli în temniţă nişte oameni cu familiile lor, din care probabil că fac parte şi femei.

— Chiar asupra fiicei lui cade în primul rînd bănuiala, zise preotul, iar acum, cînd au s-o ducă pe străzi la interogatoriu, mulţimea, de bună seamă, o să arunce în ea cu noroi şi pietre, încît nu ştiu cum vor putea s-o apere soldaţii

— Asta ar fi o barbarie şi mai mare : să arunci cu noroi într-o femeie, fără să ştii dacă e vinovată sau nu. De ce autorităţile n-o duc, cel puţin, într-o caretă, ca ea să nu fie expusă oprobriului public ? Toate acestea, repet, se înfierbîntă Vihrov, nu demonstrează decît o sălbăticie înfiorătoare.

La ultimele cuvinte ale tînărului, Aleksandr Ivanîci, care, încă de la începutul discuţiei, se ridicase şi tot umbla de colo colo prin cameră, venind de cîteva ori la masa cu gustări ca să mai soarbă din păhărelul lui, se opri brusc în faţa lui Pavel şi, încrucişîndu-şi mîinile la piept, rosti, cu buzele tremurîndu-i de mînie :

— Cum de-ţi permiţi, stimate domn, ca rus, ca băştinaş al acestor meleaguri, să spui că-i o barbărie să azvîrli în temniţă pe un ticălos oarecare, laolaltă cu fiică-sa ? Dar faptul că domnii polonezi ţi-au incendiat aproape întreg oraşul natal nu-i o barbarie ?

— Asta, Aleksandr Ivanîci, mai trebuie dovedit, ripostă oarecum încurcat Vihrov.

— Există dovezi, să ştii că există ! ridică tonul Aleksandr Ivanîci. Slujnica şi băiatul din casă au şi declarat ca pastorul i-a instigat să dea foc ! Ce vrei mai mult, ce dovezi îi mai trebuie unui rus ?

— Orice aş fi — rus sau de altă naţie — pentru mine, cel mai important lucru e adevărul ! zise Vihrov, nemulţumit de controversa iscată.

— Ai văzut ce înseamnă influenţa universităţii ! Iat-o, o şi văd în ceea ce-mi spui dumneata ! strigă Aleksandr Ivanîci. Asta-i umanismul nostru, cosmopolitismul nostru,

pentru care orice vatră-i la fel : fie a noastră, fie străină. Să ştii, domnule, că polonezii s-au vîrît totdeauna în istoria noastră : de se isca vreun complot în familia ţarilor, ei nu lipseau de acolo ; de venea peste noi vreun vrăjmaş de temut, care zguduia din temelii edificiul nostru de stat, ei erau în primele rînduri ale năvălitorilor.

— Bine, Aleksandr Ivanîci, dar şi polonezii au încasat destule de la noi, observă Pavel, zîmbind.

— Dumneata n-ai dreptul să vorbeşti aşa, pricepi ! Iar universitatea care ţi-a inspirat asemenea concepţii e o trădătoare ! Şi dumneata eşti un trădător. Şi nu trădezi numai guvernul dumitale, ci, mai rău, trădezi întregul popor rus. toate tradiţiile poporului nostru.

— Ei, nici chiar aşa, Aleksandr Ivanîci, exclamă la rîndul lui Vihrov, ridicîndu-se de pe scaun. Să ştiţi că sînt rus mai mult decît dumneavoastră, îmbrăţişez mai mult decît dumneavoastră tradiţiile ruseşti, măcar şi prin faptul că, datorită educaţiei primite, sînteţi un franţuz sadea.

— Aşa ? Ei bine, stimate domn, să ştii că am să-ţi demonstrez chiar astăzi ce fel de franţuz sînt eu ! ţipă Koptin şi se repezi îndată la icoană, se lovi cu pumnii în piept şi exclamă, arătînd spre Vihrov : O, Sfîntă Fecioară ! Pedepseşte-l, rogu-te, pe acest domn pentru că nu mă socoteşte rus ! Apoi, ostenit pesemne, se şterse pe frunte de năduşeală şi fugi în dormitor, repetînd întruna, cu înfocare : Auzi vorbă : cică nu sînt rus, cică sînt franţuz !

Vihrov se înfuriase şi el.

— Naiba ştie de ce am venit aici ! rosti el tulburat. umblînd prin încăpere.

— Nu vă faceţi griji ! Aşa vorbeşte dumnealui cu toată lumea, încercă să-l liniştească parohul.

— Şi eu am păţit la fel, şi nu o dată, interveni la rîndul lui Jivin, care începuse a regreta că şi-a adus acolo prietenul.

— Se pare că i s-a cam urcat voteuliţa la cap ; a început să tragă de dimineaţă cîte-o duşcă, observă Dobrov.

— Ba încă de ascară, preciză parohul.

Cîteva clipe mai tîrziu Aleksandr Ivanîci ieşi din cabinet.

— Am să-ți arăt chiar astăzi din ce neam mă trag, i se adresă el lui Vihrov, de astă dată cu mai puțină mînie, în schimb cu un zîmbet șiret, ivit în colțul buzelor. Scurt timp după aceea, fură poftiți în sufragerie : valeții preferați ai lui Aleksandr Ivanovici erau acum cherchelițî de-a binelea. Se așezară cu toții la masă ; generalul în capul ei, Vihrov și Jivin, de-o parte și alta a gazdei, ocupîndu-și apoi locurile întreg clerul, ba chiar și Dobrov.

Aleksandr Ivanovici îl întrebă pe dată :

— De ce nu bei votcă, urgisitule ?

— Nu mai beau, excelența voastră, de doi ani nu mai beau, merg acum pe al treilea, îi răspunse Dobrov, ridicîndu-se, ca de obicei, în picioare.

— Asta nu mă interesează. Cînd vii la mine, trebuie să bei, strigă generalul.

— Nu mai beau, excelența voastră, repetă Dobrov, și se cam schimbă la față.

— Nu mă interesează. Cînd vii la mine ești obligat să bei, repetă cu tărie Aleksandr Ivanovici.

— Bea, frățioare, un pahar, că n-ai să mori, îl îndemnă și parohul.

— Bine, răspunse Dobrov cu un glas ciudat și dădu pe gît un pahar de rachiu.

— Bagă de seamă, Dobrov, să nu te înveți iar cu băutura, îl avertiză Vihrov.

— N-aș zice, răspunse Dobrov, ștergîndu-se la gură și manifestînd o vădită plăcere după paharul băut.

— În casa altuia nu poți ședea cum îți place, observă Aleksandr Ivanovici. Cînd o veni la dumneata, n-are decît să nu bea, însă aici trebuie să guste, căci dacă el și cu mine n-o să mai bem, cîrciumarul nostru o să dea faliment.

Între timp, Dobrov bău, neinvitat, și-un al doilea pahar, apoi se-apucă să mănînce cu lăcomie.

Aleksandr Ivanovici continua să soarbă cîte-un strop din păhărelul lui și nu mîncă aproape nimic, fumînd în schimb fără încetare. Cînd masa luă sfîrșit, se uită la Vihrov și repetă :

— Am să-ți arăt eu, uite-acuș, din ce neam mă trag ! Caleașca și caii de călărie ! răcni apoi, adresîndu-se valeților.

Aceștia se mistuiră pe ușă și, un sfert de ceas mai tîrziu, caleașca fu trasă la intrare. La ea erau înhămați patru cai uscățivi, dar, pesemne, extrem de iuți. Vreo cinci vlăjgani în lungi haine cercheze și cu cravașe în mîini înconjurară caleașca. Aleksandr Ivanovici îl așează alături de el pe Vihrov, iar în fața lui pe Jivin și pe Dobrov. Acesta din urmă se tot lingea pe buze.

— Unde mergem ? întrebă Vihrov.

— La niște mujici de-ai mei, la praznic. îi răspunse Aleksandr Ivanovici, privindu-l cu șiretenie, apoi îi strigă vizitiului : Dă-i drumul !

Brusc, caleașca țîșni înainte și, urmată de cerchezi, porni în goană ; cît ai clipi din ochi, poarta fu dată în lături. Drumul urca într-o pantă repede, dar și aici caleașca goni cu aceeași iuțeală. În față se arătă un pod și — poc ! — răsună un trosnet. Sub roțile trăsurii plesniră două scînduri. Jivin sta palid la față și nici lui Vihrov goana aceasta nu-i prea era pe plac. Nu se simțea în largul lor decît Dobrov, amețit acuma de-a binelea, precum și Aleksandr Ivanovici, care ședea răsturnat în caleașcă și nu făcea decît să mîrîie în răstimpuri : „Mai uite !" Caleașca părea că zboară. Caii, cu frîul pus, pesemne, după obiceiul cerchez, goneau înălțîndu-și capetele. Cam așa ajunseră, în cele din urmă, într-un sat unde praznicul era în toi. Fetele și nevestele, gătite cu sarafane multicolore, ieșiseră în mijlocul uliței ; în dreptul porților, pe laviță, ședeau bătrîni și bătrîne. Cînd hoarda despre care vorbim năvăli pe ulița satului, bătrînii se ridicară în picioare, iar tinerii priviră curioși la cei veniți, toată lumea salutîndu-l pe Alexandr Ivanovici cu o vizibilă bucurie.

— La tine am venit, Evsei Matveici! strigă el către un țăran mai bine îmbrăcat. Bucuros de oaspeți ?

— Bucuros, înălțimea voastră, poftiți, vă rog, răspunse mujicul, arătînd vizitiului o izbă, și ea mult mai acătării decît celelalte.

Intrară cu toții acolo. Dobrov se tot dădea pe lîngă Aleksandr Ivanovici, ba chiar îl ajută să urce treptele de la intrare. Se așezară cu toții la masă, în colțul dinspre răsărit al odăii. Gospodina, o bătrînică venită în grabă, se apucă îndată să pună pe masă de toate : votcă, plăcinte, nuci, stafide... Aleksandr Ivanovici începu, ca de obicei, să soarbă cîte un strop din paharul lui, în timp ce Vihrov și Jivin nu băură deloc.

Văzîndu-i că nu se ating de pahar, Aleksandr Ivanovici se uită, posomorîndu-se, la Dobrov și-i spuse : „Bea tu !“ Acesta se supuse. Plecîndu-și capul pe umăr, generalul se adresă bătrînului, care rămăsese în picioare.

— Ei, cum o mai duci, cum mai stai cu sănătatea ?

— Mulțumind Domnului, bine, înălțimea voastră.

— Așa ? Foarte bine. Dar fata dumitale și fiica cea vitregă ce-ți mai fac ?

— Ce să facă, proastele, se plimbă colo pe uliță ! răspunse mujicul.

— Poftește, cucoană, poftește aici, să bei și dumneata cu noi, i se adresă Aleksandr Ivanovici bătrînei, care se tot pitea prin colțuri.

Aceasta apăru, roșie în obraz ; se vedea cît de colo că, pînă să-i vină musafirii, băuse și ea zdravăn.

— Sa fiți sănătos, boierule, beți dumneavoastră, îi răspunse femeia.

— Ba nu, mai întîi am să te tratez pe dumneata, spuse generalul și luînd un pahar cu votcă, i-l turnă în gură.

Bătrîna se schimonosi, vrînd să arate că băutura a fost prea tare pentru ea, apoi se apucă să scuipe în stînga și în dreapta. La fel procedă Aleksandr Ivanovici și cu bătrînul.

Dobrov, care se pornise pe băut, fără să mai aștepte vreo invitație, începu să strige : „Am să chefuiesc și basta — iac-așa !“ Vihrov abia de mai putea răbda toate acestea, mai ales că Aleksandr Ivanovici începuse, pesemne cu bună știință, să-l cam ia peste picior.

— Prin urmare, ești scriitor, i se adresă el după ce isprăvi să ofere de băut gazdelor. Ești scriitor, nu-i așa ?

— Deocamdată nu sînt, ripostă Vihrov, îmbujorat.

— Auzi dumneata, feciorul lui Mihail Polikarpîci e scriitor ! continuă generalul parcă vorbind cu sine însuşi.

— Ce legatură are asta cu Mihail Polikarpîci ? făcu Vihrov.

— Auzi dumneata : feciorul lui Mihail Polikarpîci e scriitor ! repeta Koptin, fără să-i răspundă la întrebare.

În cele din urmă, Pavel se hotărî să nu-i mai dea atenţie.

— Hai afară, pe uliţă, să vă arăt tuturor cît îs eu de franţuz ! strigă însă chiar atunci Aleksandr Ivanovici, căruia băutura i se urcase la cap.

Nu avură încotro şi ieşiră cu toţii după el.

— Hei, ţîncilor, veniţi încoace ! strigă Aleksandr Ivanovici şi îndată se adunară în jurul lui copii, femei, fete, ba chiar şi cîţiva bărbaţi. Koptin începu să le azvîrle mai întîi bănuţi de aramă, apoi monede de argint şi, în cele din urmă, bancnote. Mulţimea se repezi să pună mîna pe bani, se iscă bătaie, răsunară urlete, în timp ce Koptin striga într-una :

— Gura ! Păstraţi ordine, păstraţi ordine ! Vedeţi ce fel de franţuz sînt eu ? !

Spre marea lui bucurie, Vihrov îşi văzu trăsura intrînd pe uliţa satului.

Prevăzător, Piotr luase de la sine putere hotărîrea de a veni acolo, întru-cît auzise mai demult că prea puţini dintre oaspeţii care plecau undeva împreună cu Koptin se mai întorceau tot cu el înapoi : fie că acesta îi părăsea şi pleca acasă, fie că ei înşişi îl lăsau în plata Domnului.

Vihrov îi făcu semn din ochi lui Jivin şi, pînă să-i observe generalul, se urcară amîndoi în trăsură şi porunciră lui Piotr să plece cît mai repede din sat.

Între timp, Dobrov porni să umble din izbă în izbă şi, turnînd în el pahar după pahar, să răcnească de se auzea şi afară, pe uliţă, însă fără să-l mai înţeleagă cineva ce vrea să spună. A doua zi fu găsit mort într-un pîrîu ; pînă atunci lumea îl mai văzuse o dată stînd în calcaşcă, lîngă Aleksandr Ivanovici, şi pupîndu-se de zor cu acesta, îl mai văzuse, apoi, umblînd din greu, de unul singur, pe uliţele altui sat, ca în cele din urmă, beat mort, să nimerească într-o bulboană.

XVI

UN DOCTOR ÎNȚELEPT

În capitolul de față îl voi ruga pe cititor să-și îndrepte atenția și către alte personaje ale romanului meu, de pildă către familia Eismond. Membri acesteia se întorseseră de curînd din străinătate, după ce șezuseră acolo vreme de aproape doi ani, și locuiau acum la hotelul Demut. Mary cu feciorul ei ocupau o cameră mare, iar generalul, o încăpere alăturată, ceva mai mică. Se și întîlniseră între timp cu toate cunoștințele lor, iar Mary îi scrisese un bilețel și medicului ei din Petersburg, prin care îi cerea să găsească o modalitate de a se întîlni cu ea, și cu familia ei. Acest doctor, pe nume Richard, era un bărbat în vîrstă, dar cu părul încă negru și cu favoriți ; susținea că e francez, deși, în realitate, se pare că era evreu ; rusește nu vorbea prea corect, însă totdeauna curgător și cu judecată. La Petersburg era cunoscut mai mult ca un doctor al sufletului, decît al trupului, de aceea trata mai ales femeile, pe care le îndrăgea mult, intuindu-le cu deosebită finețe trăirile sufletești. Mary beneficiase de serviciile lui și înainte de a pleca în străinătate. Generalul îl invitase atunci pentru a se sfătui cu el dacă era întru totul necesar ca soția lui să plece peste hotare, Mary hotărîndu-se însă, între timp, să plece fără doar și poate. Richard, deși văzuse din capul locului că pacienta lui e perfect sănătoasă, pricepuse îndată care îi este dorința secretă și rostise pe un ton ce nu admitea replică :

— Firește că trebuie să plece. asta e tot ce pot să vă spun !

Mary îi mulțumise atunci doar cu privirea.

La plecare, doctorul îi dăduse și o scrisoare către un medic berlinez, un amic al său, rugîndu-l pe acesta fără ocolișuri s-o îndemne de a-și urma tratamentul oriunde ar dori, în orice localitate ar voi să poposească. Richard era convins că Mary dorește să se întîlnească în străinătate cu cineva de care s-a înamorat. Își dăduse încă mai demult

seama că între *m-r* Eismond și *m-me* Eismond nu putea să existe, cum se exprima el, nici o afinitate morală, întrucît ea era o femeie deșteaptă, iar el un prostănac.

Cît timp familia Eismond stătuse peste hotare, Richard primise deseori, de la prietenul său berlinez, veşti despre toţi membrii acesteia. Astfel, la întrebarea lui Richard dacă *m-me* Eismond și-a găsit vreo alinare și distracţie în călătorie, amicul îi răspunsese în ultima lui scrisoare că nu și-a găsit, ba chiar că e și mai suferindă, principalul motiv al acestei suferinţe fiind dezgustul ei aproape evident faţă de *m-r* Eismond, lucru care o face să se teamă pînă și de cea mai mică mîngîiere din partea lui. Aflînd această veste, Richard zîmbise, mulţumit de sine. Cunoscuse destule cazuri asemănătoare în practica lui la Petersburg, astfel că-și dădea seama prea bine cum va trebui să procedeze și în cazul de faţă.

Tocmai de aceea, primind invitaţia trimisă de Mary, se duse cu multă plăcere, chiar a doua zi, să-i facă o vizită.

Cînd doctorul intră în camera ei, Mary, care tocmai scria o scrisoare, tresări și se grăbi s-o ascundă.

— Prea puţin v-aţi refăcut în străinătate, prea puţin ! spuse Richard, luînd-o de mînă și privind-o cu atenţie.

— Aveţi dreptate, nu m-am simţit bine, răspunse Mary.

Se aşezară. Doctorul continua s-o privească atent, drept în luminile ochilor.

— Dacă omul doreşte să-și tortureze sufletul, rosti el în cele din urmă, tărăgănat și accentuînd fiecare cuvînt, atunci nici aerul, nici dieta și nici o prescripţie medicală nu poate să-l ajute...

Richard tăcu, aşteptînd parcă un răspuns, dar Mary nu-i spuse nimic.

— Iar dacă acest om nici măcar nu mărturiseşte cuiva pricina amărăciunii sale, atunci el poate fi socotit aproape de nevindecat, conchise Richard și dădu cu reproș din cap.

— Despre ce fel de pricină aș putea să vorbesc, dacă n-am niciuna ! răspunse ea, cu un zîmbet sarcastic.

— Să ştiţi că zîmbetul dumneavoastră mi-a mărturisit el însuși că acest motiv există ! se grăbi să afirme doctorul.

Mary îi întoarse aproape cu mînie spatele și, oprindu-se în dreptul ferestrei, stătu să se uite afară.

Doctorul însă nu se lăsă intimidat de acest gest, ci doar schimbă întrucîtva subiectul discuției.

— Dar Evgheni Petrovici ? întrebă el după o mică pauză. O duce bine cu sănătatea ?

— E sănătos, răspunse laconic Mary. E dincolo în camera lui, adăugă ea, arătînd spre încăperea vecină.

Doctorul se uită în direcția arătată, apoi, după o nouă pauză, rosti cu jumătate de glas, lungindu-și ca și pînă atunci vorbele :

— N-aveți nici un fel de neplăceri cu dumnealui ?

Mary îi aruncă aproape fără voie, o privire.

— Ce neplăceri deosebite aș putea avea cu el ? rosti ea încercînd să zîmbească.

Doctorul nu-i răspunse. Doar își ridică sprîncenele negre și rămase pe gînduri. Pesemne că se gîndea la modul în care ar trebui s-o abordeze pe cea dinaintea lui, ca să poată afla fondul problemei.

— Aș vrea să vă iau pulsul, i se adresă deodată și, luîndu-i mîna, o ținu mult timp într-a lui. Pulsul vă e foarte neregulat ! zise în cele din urmă. Asta înseamnă că nervii vă sînt cu totul zdruncinați !

— Cine nu-i are zdruncinați în ziua de astăzi ? Cred că toată lumea, opină Mary.

— Se poate. Dar nu în măsura asta, ripostă doctorul. N-ați dori totuși să începeți un tratament ?

— Tare n-aș vrea, replică Mary cu un zîmbet trist. Poate numai în cazul cînd m-aș simți foarte rău !

— Foarte rău s-ar putea să nu vă simțiți, replică doctorul cu un oftat. Se poate ivi însă un alt necaz : dacă vă veți afla și de-aci încolo într-o asemenea stare, crizele acestea de nervi fie că se vor atenua, desigur, în timp, fie se vor înăspri. Nici acest lucru n-ar fi prea grav, și nici nu se moare din pricina asta, însă n-ar trebui cu nici un chip să mai ajungeți vreodată în situația de a deveni mamă, căci atunci chiar că nu mi-aș mai asuma nici o răspundere.

Mary, cu obrajii împurpurați, îl asculta pe doctor în tăcere.

— Boala dumneavoastră, reluă acesta, lăsîndu-se pe spătarul fotoliului şi întinzîndu-şi mîinile şi picioarele, boala dumneavoastră nu este nimic altceva decît o isterie ajunsă la paroxism, iar dacă organismul vă va fi obligat să mai suporte o sarcină, acest efort ar putea să vă influenţeze nefast sistemul nervos şi aşa slăbit, şi să vă ducă, în cele din urmă, la demenţă.

— Nu-mi pasă, spuse Mary după o lungă tăcere. S-ar putea ca nebunii să ducă o viaţă mai fericită decît noi, cei cu mintea limpede.

— Tocmai asta e, că *s-ar putea* să fie aşa. Or eu mă tem să nu vi se întîmple cu adevărat această nenorocire.

Mary tăcu din nou, străduindu-se să rămînă calmă, dar obrajii şi-i mai simţea şi acum învăpăiaţi, iar trupul îi era străbătut în răstimpuri de fiori reci.

Toate acestea firește că nu-i scăpară ochilor atenţi ai lui Richard.

— Sper că soţul dumneavoastră e acasă ? întrebă el într-un tîrziu, pe un ton care se voia a fi cu totul nepăsător.

— E acasă, răspunse Mary.

— Mă duc să mai stau de vorbă şi cu dumnealui !... E în camera vecină ?

— Da.

Doctorul ieşi pe uşă.

Un răstimp, Mary rămase nemişcată, dar îndată ce din odaia vecină răsună vocea doctorului şi cea a soţului ei, se ridică în grabă, parcă sub influenţa unei forţe irezistibile, veni la uşa aflată între cele două camere şi-şi lipi urechea de broască.

Doctorul şi generalul se salutară prietenește, apoi se aşezară unul în faţa celuilalt.

— Şi aşa ! făcu Richard.

— Da, da ! zise generalul.

— Să ştiţi că soţia dumneavoastră nu merge spre bine, nu merge deloc spre bine, reluă Richard.

— Ba chiar se simte mai rău, mult mai rău ! se grăbi să confirme generalul. Apele astea minerale n-au făcut decît s-o dea peste cap. Pînă şi firea i-au tulburat-o, de-a ajuns, biata de ea, extrem de irascibilă !

— Nu-i de mirare ! răspunse doctorul. Să știți însă că lucrul cel mai important rezidă în altceva ! continuă, ridicîndu-se din fotoliu și pornind cu un aer foarte degajat să măsoare odaia. Tocmai asta îi spuneam și doamnei că, oricît de trist ar fi pentru ambii soți, dumneaei va trebui să renunțe pentru toată viața de a mai avea copii !

— Păi de ce ? întrebă generalul, mai mult curios decît mirat.

— Pentru că nu va suporta o nouă sarcină și ar putea să înnebunească, spuse doctorul.

— Dumnezeule ! exclamă generalul, de astă dată cuprins de spaimă.

— S-ar putea să fie o consecință a sarcinii pe care a mai avut-o, adăugă doctorul pe un ton important.

— Da, da, se poate, se prea poate ! făcu generalul, tot atît de înspăimîntat.

În cele din urmă, doctorul se așeză din nou, îi ceru generalului un trabuc și îl aprinse, avînd în mod vizibil chef de vorbă.

— Ia spuneți-mi, excelență, cum v-ați mai petrecut timpul prin străinătate ? întrebă el.

— Cum să mi-l petrec ? Purtîndu-i mereu de grijă nevesti-mi.

— Chiar numai dumneaei ? Așa să fie, oare ? întrebă doctorul cu un aer strengăresc.

— Cam așa, răspunse generalul pe un ton nu tocmai convingător.

— Și n-ați zburdat niciodată, pe nicăieri ? aproape că-i șopti doctorul la ureche.

— Ce să vă spun ? zise domnul Eismond zîmbind și desfăcîndu-și larg brațele. Poate doar la Paris și la Amsterdam !...

— Pentru vîrsta dumneavoastră e mult prea suficient, comentă doctorul pe un ton din cele mai serioase.

— Desigur, desigur, fu de acord și generalul. Dar ce femei am descoperit, domnule, niște cadre ! adăugă el, scuturînd din umeri, și ochii îi sclipiră.

— Au apărut și pe aici — una și una ! îl informă doctorul.

— Nu cred să fie ca cele de acolo !

— Chiar mai grozave ! Zice lumea că-s chiar mai grozave ! spuse doctorul.

— Doie Domnul ! exclamă generalul şi-şi răsuci mustaţa.

In re timp, doctorul îşi fumase pînă la capat trabucul şi se ridică în picioare.

— E timpul să plec ! zise el. Mă duc să-mi iau pălăria : cred că am lăsat-o la soţia dumneavoastră, adăugă apoi şi părăsi odaia.

Mary abia avu timp să se îndepărteze de uşă şi să-şi reia locul în fotoliu. Era tulburată ca şi pînă atunci, dar nu mai era tot atît de tristă, iar pe buze îi flutura acum un zîmbet şiret, ca şi cînd şi-ar fi spus în gînd : „Aşa doctor, mai zic şi eu !...“

Richard intră în camera ei foarte bine dispus.

— Bătrînelul dumneavoastră e tot atît de simpatic cum îl ştiu.

— Da, zise Mary.

— Deci, cum aţi dori, *madame* ? Să mai trec din cînd în cînd pe la dumneavoastră ? întrebă doctorul.

— Bineînţeles. Ba chiar cît mai des ! exclamă Mary, apoi păru să-şi amintească ceva. Mi-aţi spus adineaori, reluă în grabă, că aş putea să înnebunesc. Să ştiţi că mă simt acum foarte dezorientată, de aceea nu m-am priceput să vă aleg în străinătate un dar potrivit. Ca atare, vă rog să vi-l alegeţi singur. Şi, cu aceste cuvinte, se duse la birou, scoase de acolo un teanc de bancnote şi i-l oferi doctorului. Teancul conţinea exact o mie de ruble, lucru de care Richard îşi dădu seama pe dată, pipăind pachetul cu degetele lui experimentate.

— Cum ? Dar pentru ce ? Dar e absurd ! făcu el unbujorîndu-se uşor, totuşi avînd grijă să-şi strecoare grabit teancul în buzunar.

— Fiecare om, rosti apoi pe un ton filozofic, îşi are menirea lui în viaţă ! În tinereţe, am petrecut un timp în stepa calmucă. Acolo, la calmuci, poporul de rînd, prostimea, are o singură menire : să se înmulţească. Pe cînd clasele superioare, *noionii*, dimpotrivă : să-şi dezvolte cîndirea, să menţină ordinea în societate...

Mary îl asculta, încercînd să dea impresia că nu-l înţelege deloc ; doctorul însă, convingîndu-se, pesemne, că-i

spusese tot ce avea de spus, își luă, în sfîrșit, rămas bun și plecă.

Pe coridor se întîlni cu generalul care se ducea la nevastă-sa și-i mai spuse o dată :

— Să știți că există și pe la noi, și nu-s cu nimic mai prejos decît cele de la Amsterdam.

— Chiar cu nimic ? întrebă generalul, zîmbind cu toată gura.

— Cu nimic, repetă doctorul.

Pe Mary păru să n-o prea încînte vizita soțului.

— Cum, nu te duci la plimbare ? întrebă ea, aproape supărată.

— Ba da, mă duc, am întîrziat nițel cu dichisitul ! răspunse generalul, potrivindu-și uniforma în fața oglinzii. Purta, într-adevăr, o uniformă nou-nouță și epoleți tot atît de noi. În străinătate, Evgheni Petrovici fusese nevoit să poarte numai costume civile, care nu-i plăceau deloc, astfel că acum, punîndu-și din nou haina militară, se bucura ca un copil.

— *Adieu !* rosti el în sfîrșit, își mai potrivi o dată ciufful și plecă să epateze lumea pe Nevski Prospekt.

Se pare că vorbele doctorului nu-i trecuseră pe lîngă urechi. Avînd acum întipărită pe chip o expresie cu totul deosebită, generalul începu să arunce priviri galeșe mai tuturor femeilor tinere pe care le întîlnea în cale, ba chiar, zărind prin vitrina unei cofetării o franțuzoaică frumușică, intră înăuntru și cumpără vreo două funturi de bomboane, de care nu avea cîtuși de puțin nevoie.

— *Merci, m-lle !* i se adresă el franțuzoaicei pe un ton galant, luîndu-i din mîini cofeturile. Nu mai încăpea nici o îndoială că, odată ajuns la Petersburg, generalul își pusese în gînd să se distreze copios.

După ce-și văzu soțul plecat, Mary se apucă îndată să-și continue scrisoarea. Mîna îi alerga sprinten pe hîrtie ; ochii albaștri îi erau ațintiți asupra filei albe. Părea că slovele așternute acolo îi izvorau din adîncul sufletului.

După ce sfîrși scrisoarea, il trimise pe camerist să-i aducă o trăsură și, cînd aceasta trase la scară, se urcă grăbită în ea, poruncind să fie dusă la poștă. Acolo, se opri

în dreptul unui ghișeu și-i înmînă funcționarului plicul pe care îl adusese cu ea.

— Spuneți-mi, o să ajungă în mod sigur la destinație ? întrebă cu glas rugător.

— Absolut sigur, doamnă ! o liniști funcționarul.

— Vă rog să ajungă ! repetă Mary.

Pe plicul cu pricina stătea scris : „Înălțimii sale, Pavel Mihailovici Vihrov — foarte urgent !"

XVII

HORE ORĂȘENEȘTI

Vihrov continua să se lase pradă gîndurilor și să-i ducă dorul Fatecvei... Jivin dorea din toată inima să-l consoleze și, în acest scop, încerca să-i vorbească despre metehnele Kleopatrei Petrovna.

— Nu știu, frățioare, ce-i fi găsit la ea, îi zise, astfel, într-una din zile.

— Măcar și faptul că m-a iubit sincer, fără să fie ipocrită, îi răspunse Vihrov.

— Ei, făcu Jivin cu o anume intonație, asta-i o treabă discutabilă... ca să nu spun mai mult.

— Ba, dacă știi ceva, trebuie să-mi spui ! insistă Vihrov.

— Știu, de pildă, facu Jivin, întrucîtva iritat, că atunci cînd s-a dus vestea despre relațiile tale cu ea, doctorul acela, tînăr, a început să spună tuturor pe șleau : „Să știți că ea se săruta și cu mine cînd îi tratam bărbatul". Ia spune, cum poți explica așa ceva ? Cam ce imbold, ce sentiment o fi îndemnat-o ?

Vihrov se ridică și străbătu de cîteva ori încăperea.

— Eu nu am pentru ce s-o învinuiesc, începu el fără grabă. Ea nu este decît produsul educației pe care noi o dăm femeilor. Ea nu reprezintă un caracter singular, ci un tip.

Jivin nu mai ripostă : îi plăcea mult să-și asculte prietenul, cînd acesta se pornea să filozofeze.

— Prin firea ei, continuă Vihrov, este o femeie activă, care face totul cu pasiune. N-a fost însă învățată să facă altceva decît să iubească, mai bine zis, să facă dragoste cu un bărbat. Ea nu iese în societate, pentru că nici nu avem aici o societate, și-apoi, care femeie, cît de cît inteligentă, ar găsi plăcere în așa ceva ? Nefiind de asemenea prea cultivată, ca nu citește nimic : lectura nu-i place, nu-i produce nici o satisfacție ; ca nu cunoaște nici artele, ca să se poată ocupa de vreuna din ele : copii nu are, iar în ceea ce privește gospodăria, nici cu asta nu-i prea obișnuită !... Prin urmare, ce-i mai rămîne de făcut în viață ?... Un singur lucru : să practice anumite relații cu bărbații !

— E adevărat, ai dreptate, acceptă Jivin.

— Asemenea relații, continuă Vihrov să-și dezvolte ideea, le-ar fi menținut probabil toată viața cu un singur bărbat, dar ce să-i faci dacă a avut ghinion : s-a îndrăgostit de fostul ei soț, însă a dat de un ticălos, s-a îndrăgostit de un altul — un ticălos și acela, apoi de un al treilea — încă un ticălos.

— Cu alte cuvinte, ești și tu un ticălos, din punctul ei de vedere ? făcu Jivin.

— Da. Pentru ea sînt și eu un ticălos. Și bagă de seamă că ea nu e singura femeie de acest fel : ca ea sînt sute și mii, iar pentru a le justifica încă mai bine comportarea trebuie spus că nu ele încep să-și înșele bărbații cu care trăiesc. Doar atunci cînd sînt înșelate caută să nu rămînă datoare, și aceasta: tocmai pentru că n-au absolut nici o preocupare decît amorul.

Jivin își dădea perfect de bine seama că, în cazul de față, amărăciunea și ciuda erau cele care îl îndemnau pe Vihrov să vorbească astfel.

— Nu, frățioare, tu n-o spui din toată inima, rosti el, și-apoi dacă îi dai dreptate în toate, atunci însoară-te cu ea, adăugă el, aruncîndu-i prietenului său o uitătură șireată.

— Să știi că m-aș însura, dacă n-aș fi hotărît să mă dedic literaturii ; așa stînd lucrurile, însă, nu vreau să mă leg de nimeni și de nimic, îi răspunse Vihrov.

— Dar de la Petersburg nu ţi-a mai sosit nici o veste despre lucrarea ta ? întrebă Jivin.

— Nu, nici o veste, nici un rînd măcar, răspunse Vihrov.

— Ar trebui să scrii cuiva, frăţioare, să se mai intereseze ; oare n-ai nici o cunoştinţă la Petersburg ? făcu Jivin, înfierbîntîndu-se.

— Nici una, răspunse Vihrov tărăgănat, doar o doamnă venită nu de mult acolo. O oarecare *m-me* Eismond.

— E doamna de care mi-ai povestit ?

— Da. Uite, am primit de la ea o scrisoare.

Vihrov scoase scrisoarea din sertarul biroului şi i-o citi :

„Bunul meu *Paul !*

După ce am revenit din străinătate, prima mea dorinţă a fost să aflu unde eşti şi ce faci, dar nu mă dumiream la cine m-aş putea informa. Din fericire, a venit la noi o cunoştinţă comună, colonelul Abreev. Printre altele, mi-a povestit că i-ai cumpărat moşia şi te-ai stabilit acolo ; mărturisesc că vestea m-a întristat pînă în adîncul inimii. E posibil oare ca tu, cu inteligenţa şi cultura ta, cu felul tău de a vedea lucrurile, să te îngropi de bună voie în provincia noastră atît de îngrozitoare ? Adu-ţi aminte, bunăoară, de Esper Ivanîci, care şi-a distrus pînă şi sănătatea vieţuind tot aşa, într-un colţ uitat de lume. Ori poate vecinătatea unei anumite persoane te leagă de un asemenea mod de viaţă ? În cazul acesta, bazîndu-mă pe vechea noastră prietenie, vreau să te fac atent : persoana despre care vorbesc e o femeie plăcută şi fermecătoare, dar numai atunci cînd te ţii la o oarecare distanţă de ea. Mă îndoiesc însă că va fi la fel, atunci cînd va deveni soţie, indiferent cine-i va fi bărbatul. Căci este, ca Ianus, cu două feţe : una blîndă şi drăgăstoasă, cealaltă severă şi irascibilă. Toate acestea ţi le spun, dorindu-ţi din tot sufletul fericire şi succes în viaţă şi rugîndu-l pe Cel de sus doar atît : să te ajute să-ţi urmezi calea cea mai potrivită pentru mintea şi inima ta.

Cu dragoste sinceră şi profund devotament."

— Acestei doamne am de gînd să-i scriu şi eu, conchise Vihrov, mai ales că ea m-a încurajat şi altcîndva în aspiraţia mea de a ajunge literat şi om de ştiinţă.

— Scrie-i !... De altfel, din scrisoarea ei mai reiese ceva : că nu-i eşti deloc indiferent.

— Prostii !

— Vreau să spun : se pare că nu-i eşti indiferent, se corectă Jivin. Ascultă, schimbă el vorba, parcă-i spuseseşi lui Kerghel că vrei să vii în oraş, să vezi horele care se joacă acolo.

— Da. Am să vin negreşit.

— Atunci facem aşa : mai întîi ne ducem la cîrciumioara aceea a noastră, mai stăm acolo la o tacla, mai bem cîte-un păhărel...

— De acord ! acceptă Vihrov. În ultima vreme se lăsase îndemnat tot mai des să-şi petreacă astfel timpul, împreună cu ceilalţi prieteni. Aceştia o făceau mai mult din obişnuinţă, iar el ca să-şi astîmpere amărăciunea : pe de o parte îi era dor de Kleopatra Petrovna, iar pe de altă parte — şi cu mult mai mult — îl tortura gîndul că nu primise încă nici o veste de la Petersburg, despre lucrarea pe care o expediase acolo.

După ce prietenul îi plecă acasă, Vihrov mai umblă o vreme prin cabinet, apoi se aşeză şi-i scrise verişoarei sale o scrisoare, prin care îi făcea cunoscut că nu se mai întîlneşte cu persoana despre care îi vorbise ea, căci între ei totul s-a terminat ; apoi, povestindu-i cu ce s-a ocupat în ultima vreme, o rugă stăruitor să se intereseze ce soartă au avut la redacţie lucrările lui literare. La această scrisoare anexă manuscrisul romanului şi al nuvelei, rugînd-o pe Mary să le citească şi să-i spună părerea ei sinceră despre amîndouă scrierile. Ajuns la oraş şi expediind pachetul prin poştă, Vihrov se îndreptă spre cîrciumioara despre care îi pomenise Jivin. Cu toate că localul nu reprezenta decît o cămăruţă neîncăpătoare şi murdară, el se bucura totuşi de o mare faimă în tot judeţul. Aproape că nu se afla funcţionar sau moşier, care să nu fi băut măcar o dată în viaţa lui la această cîrciumă, unde totul era ticluit în aşa fel, încît să nu-ţi mai rămînă altceva de făcut, decît să bei. De stat, nu puteai sta decît la o singură masă, unde se adu-

cea întruna băutură, iar ca să mănînci ceva, nu găseai decît gustări care să-ţi trezească şi ele pofta de băut, cum ar fi, de pildă, scrumbiile sau icrele. Văzîndu-i pe prietenii noştri, stăpînul merse cu amabilitatea pînă acolo, încît le pregăti în propriul lui samovar *Glühwein*-ul, cu care ei înlocuiau de obicei punciul, întrucît le cerea mai puţină bătaie de cap şi nu era nici atît de dulceag.

Cînd Vihrov ajunse la cîrciumă, Kerghel şi Jivin se şi aflau acolo, aşezaţi la masă.

— Samovarul ! strigă îndată Kerghel.

Samovarul cu *Glühwein*-ul gata pregătit fu adus chiar de cîrciumar. Vihrov găsi un loc liber şi se aşeză la rîndul lui ; părea trist şi totodată cuprins de ciudă.

— Azi am chef să beau ! le spuse el celorlalţi.

— Cît poftești, dragul meu, cît poftești ! exclamă Kerghel, turnînd băutura în pahare.

Vihrov dădu paharul peste cap.

— Aşadar, ai de gînd să ne pregăteşti astăzi un *rendez-vous*, i se adresă el lui Kerghel, cu un aer uşuratic.

— Am să mă străduiesc ! răspunse acesta, înălţînd din umeri.

— Trebuie s-o faci neapărat, se grăbi să spună şi Jivin, care tot voia să-l înveselească pe Pavel.

— Lumea de aici are o fire închisă, tare închisă ! exclamă Kerghel. De vreo zece ani mă tot zbat să dau de ceva mai acătării, dar nu izbutesc deloc.

— Haide, nu mai căuta pretexte, trebuie să te ţii de promisiune, ripostă Vihrov.

— Am să mă străduiesc, mai spuse o dată Kerghel. Ei, dar e timpul să plecăm, soarele uite-l că apune...

Între timp, samovarul se golise. Fiecare dintre cei aflaţi la masă băuse cel puţin patru pahare din *Glühwein*-ul aromat şi tare, astfel că ieşiseră cu toţii din cîrciumioară clătinîndu-se de-a binelea. Se luară tustrei la braţ şi-o porniră pe jos prin oraş, poruncind ca trăsurile să le vină în urmă. Ţinta spre care se îndreptau acum erau horele jucate cînd şi cînd pe colinele din preajma oraşului de către fetele şi tinerele neveste ce făceau parte din mica burghezie locală. Divertismentul îşi trăgea originile din timpuri imemorabile şi purta amprenta unor obiceiuri în parte asiatice, în parte a vechilor închinători la idoli. Fetele şi ne-

vestele ieşeau la petrecere îmbrăcate în sarafane de mătase şi pieptare, şi purtînd pe cap găteli de catifea, cu franjuri din perle, acestea coborîndu-le uneori pînă peste ochi. Fiecare mai ţinea şi cîte un evantai în mînă, acoperindu-şi cu el partea de jos a obrazului. Toate, cîte erau acolo, tinere sau mai puţin tinere, frumoase sau mai puţin frumoase, date pe faţă cu suliman alb şi roşu, se miscau în cercuri largi şi cîntau : „Of, Duna, Duna, tu, odrasla lui Ivan !", sau „Hei, Lado, batem, batem pasul !" Prin preajma acestor hore se foiau, în gherocurile lor lungi şi în zăbune, feciorii de negustori sau mic-burghezi, mai la o parte stînd, de obicei, seminariştii şi ţinerii conţopişti. Totul se desfăşura la fel şi în seara despre care e vorba. Ajungînd la una din hore, prietenii noştri se opriră în dreptul grupului de conţopişti. Soarele sta să asfinţească, iar cîntecele răsunau acum cu tot mai multă putere. Printre femeile prinse în horă îşi făcură loc şi mai mulţi bărbaţi. În cele din urmă, umbrele serii se îngroşară şi din rîndurile celor care jucau se auziră ţipete şi chiote. Din vîrful colinei prinseră a coborî la vale siluete de bărbaţi şi femei, pierind grabnic prin văioagele mai îndepărtate. Pesemne că tot ce ţinea de dragoste în acea societate de mic-burghezi şi de negustori se petrecea tocmai cu prilejul unor asemenea petreceri în aer liber. Acolo, nici părinţii nu mai izbuteau să-şi supravegheze ori să-şi struncască fetele şi nici bărbaţii nevestele, căci bezna învăluia totul : n-ai decît să petreci, suflete, după cum ţi-e pofta !... Tocmai acolo voia Kerghel să-i găsească lui Vihrov o drăguţă, ba chiar i-o promisese solemn, de aceea prietenii noştri întîrziară prin preajma horelor pînă spre miezul nopţii. Kerghel se apropia cînd de una din ele, cînd de alta, adăsta acolo o vreme, mai scăpa fetelor cîte-o vorbă şi pornea mai departe.

— Ei, cum e ? îl întrebă la un moment dat Vihrov, pe un ton ironic.

— Nu, aici nu se poate, îi răspunse Kerghel, apoi se mai duse către un pîlc de tinere, rămase şi acolo cîteva clipe, de astă dată fără să le mai vorbească, după aceea, însă, le părăsi şi pe acestea :

— Spuneam eu că pe-aici nu prea poţi face mare lucru, bombăni el, încîudat.

Ba cum să nu ? Dimpotrivă, ziceai că ai să izbuteşti fără doar şi poate ! continuă să-l ironizeze Vihrov.

— Dă-l încolo, cu promisiunile lui, cu tot, interveni Jivin. Mai bine veniţi la mine, să mai bem o ştiloanţă !

— Eu nu pot să merg, vă rog să mă scuzaţi, obiectă Kerghel.

— Dar unde vrei să te duci ? îl întrebă Vihrov. La vreo domnişoară, pesemne, ca să-i citeşti din versurile dumitale ?

— Poate că am s-o fac şi pe asta, răspunse Kerghel şi se grăbi să plece. Faptul că nu izbutise să se ţină de promisiune părea să-l fi necăjit cu adevărat.

— Hai la mine, suflete ! îl tot îndemna Jivin pe Vihrov.

— Dar, bunul meu prieten, eu vreau dragoste ! se împotrivea acesta.

— Las'că mai vedem noi, făcu în cele din urmă Jivin, împrumutînd, parcă, vorbelor sale un anume tîlc.

Plecară.

Sosind la domiciliul lui Jivin, se apucară îndată să bea votcă, şi aceasta, pentru simplul motiv că, din pricina veniturilor sale modeste şi a unei cinste ireproşabile, în casa lui nu se găsea niciodată altceva.

— Kerghel ăsta, frăţioare, nu face decît să dea cu gura, de nu poţi face niciodată treabă cu el ! strigă la un moment dat Jivin, care se afumase de-a binelea.

— Parcă nu procedezi şi tu la fel ? zise Vihrov cu un aer posomorît şi împleticindu-i-se şi lui limba.

— Nu, nu procedez la fel ! se împotrivi Jivin. Numai că ştii ceva ? Hai să ne lăsăm planul baltă !

— Ba nu, eu nu renunţ ! ripostă Vihrov. Simt, uite, că mă-nnăbuş ; vreau să fac numai scîrnăvii, numai ticăloşii ! Dumnezeu mi-e martor, continuă el, lovindu-se cu pumnul în piept, că nu sînt făcut pentru desfrîu, ci pentru muncă, dar ce folos, dacă nu mă lasă alţii să fac treaba la care mă pricep. Nu sînt născut să fiu cinovnic, om de ştiinţă n-am apucat să ajung, iar atîta timp cît n-aş fi ştiut că am talent — să mă ia naiba ! — mi-aş fi trăit cumva traiul. Acum însă ştiu prea bine că păstrez şi port în mine focul sacru,

și această convingere nu mi-o va clinti oameni, nici chiar Dumnezeu !

— Dar ai să fii scriitor ! exclamă Jivin.

— Și dacă n-am să fiu, dacă n-am să fiu ? !... exclamă Vihrov scrîșnind din dinți. Să știi că în cazul ăsta am să mă omor ! Nu pot să trăiesc ca un porc, numai ca să beau și să mă-ndop...

— Nici alții nu-s făcuți pentru așa ceva, comentă Jivin. Tocmai de aceea bem cu toții, continuă el, că nu sîntem lăsați nici noi să facem o treabă bună adevărată. Și hai să mergem, naibii, unde ne-am pus în gînd, dacă-i vorba pe așa !...

— Să mergem ! încuviință, posomorît, Vihrov.

Porniră cu trăsura de-a lungul unei ulițe, cotiră pe-o altă uliță, urcară o costișă. Vihrov observă că lăsară în urmă o biserică, apoi, coborînd costișa, ajunseră la o rîpă și opriră trăsura în dreptul unei cocioabe. Deși se afumase zdravăn, Jivin mergea totuși cu pasul lui obișnuit. Curînd, Vihrov simți că picioarele îi calcă o niște scînduri, apoi cineva îl izbi cu o ușă în piept, și, un timp, rămaseră amîndoi într-un întuneric profund.

— Daria, Daria ! se auzi apoi glasul lui Jivin. Cîteva clipe mai tîrziu, în odaia vecină, cineva scăpără un chibrit și se zări, licărind acolo, o luminiță.

— Haide, Daria ! repetă Jivin.

În sfîrșit, apăru și cea pe care o strigase. Daria era somnoroasă, cu părul răvășit, și își aruncase pe umeri o rochiță de bumbac.

— Stai, stai nițel, i se adresă Jivin și, luînd-o de umeri, o duse mai de-o parte și-i șopti ceva la ureche.

— Ia loc, îi spuse apoi lui Vihrov.

Se așezară amîndoi. În fața lui Vihrov se contura ca prin ceață imaginea unei încăperi sărăcăcioase, a unui tablou cu o femeie aplecată peste o floare, a unui ou uriaș legat cu o panglică și agățat de-o candelă... Între timp, femeia de mai înainte aduse două lumînări și le așeză pe masă. Apoi intră în odaie o altă femeie, ceva mai curat îmbrăcată, și se așeză lîngă Pavel. Acesta o examină cu o privire tulbure... Femeia nu-i făcu nici o impresie.

— Ei ce zici, îți place ? îl întrebă Jivin.

— Orice rău e spre bine, îi răspunse Vihrov în franțuzește.

— Dacă ai ști, Matrioșa, ce om e dumnealui ! exclamă Jivin, adresîndu-se femeii.

— Ne pare foarte bine răspunse aceasta plecîndu-și ochii cenușii, lipsiți de expresie.

XVIII

MĂNĂSTIREA TOTSKI

Eroul meu nu era făcut să ducă mult timp o asemenea viață... Într-o bună zi i se făcu lehamite de toate îl cuprinse un dezgust nemaipomenit.

„Basta, ajunge !" își spuse el, împărtășindu-i acest gînd și lui Jivin, care, ca de obicei, se abătu pe la el, după orele de serviciu.

— Ai dreptate, se grăbi acesta să-i susțină hotărîrea. De fapt se cam săturase și el de asemenea petreceri, mai ales că Vihrov, cînd era cu chef, obișnuia să-l poarte prin toate cocłaurile.

— Ai o fire prea impetuoasă, frățioare adăugă el. Cînd te dezlănțui, ai vrea de toate !

— Bine, dar ce-am putea să întreprindem ? continuă Vihrov. N-aș vrea, totuși, să mă plictisesc. Hai să punem caii la trăsură și să plecăm undeva. Fie chiar în pelerinaj, la o mînăstire.

— La ce-ți trebuie trăsură ? ripostă Jivin. Mai bine mergem pe jos. De pildă la mînăstirea Totski, că nu sînt nici zece verste pînă acolo, drumul trece numai prin dumbrăvi și sînt primprejur niște privelişti superbe.

— De acord, acceptă Vihrov.

— Atunci vino mîine după-amiază pe la mine și plecăm, conchise Jivin și, curînd după aceea, se duse acasă.

A doua zi, fără să-și mai ia trăsura, Vihrov porni spre casa lui Jivin. Acesta îl și aștepta.

— Ca să vezi ce întîmplare ! îi zise el lui Pavel. Întorcîndu-mă aseară acasă, i-am întîlnit în drum pe bătrînul Zaharevski şi pe fiică-sa. Cînd le-am spus, printre altele, că am plănuit — noi amîndoi — să facem un mic pelerinaj, au sărit cu gura şi unul şi altul, dar mai ales Iulia Ardalionovna : nu şi nu, să-i luăm şi pe dînşii. „Bine, le-am zis eu, o să ne facă plăcere." Aşadar, va trebui să trecem mai întîi pe la ei. Bineînţeles, dacă n-ai nimic împotrivă.

— Să trecem, de ce să nu trecem ? spuse Vihrov.

— Perfect ! Oricum, însoţiţi fiind de-o domnişoară, călătoria o să ne fie mai veselă, reluă Jivin, călcînd voios pe caldarîm. Trebuie să-ţi spun, adăugă el, că mai demult am fost înamorat de dumneaei !

— Şi-acum ?

— Acum mi-ai suflat-o tu, rîse Jivin.

Pe bătrînul Zaharevski şi pe fiica lui îi găsiră gata de plecare.

— *Merçi, m-r* Vihrov, că aţi acceptat să ne primiţi în compania dumneavoastră ! i se adresă Iulia.

Porniră cu toţii la drum. Bătrînul Zaharevski îşi luă, totuşi, droşca şi merse cu ea la pas în urma celor trei tineri. Dumbrava apăru îndată ce ieşiră din oraş, şi Iulia, însoţită de cavalerii ei, se strecură vioaie, în umbra copacilor.

— Se zice că dumbrava asta a sădit-o chiar sfîntul care şi-a petrecut viaţa la mînăstirea Totski, spuse Jivin. A sădit-o pentru ca drumul pînă acolo să li se pară pelerinilor mai puţin istovitor.

— Da, aşa se zice, confirmă şi Iulia, apoi, aruncînd o privire în jurul ei, exclamă : Ia uitaţi-vă, *m-r* Vihrov ce de fragi sînt pe aici ! Hai să-i culegem !... Şi, cu obrajii îmbujoraţi, cu părul uşor răvăşit, în rochia ei albă, alergă ca o zînă a pădurii de la un tufiş la altul, aplecîndu-se şi culegînd fragii.

— Veniţi încoace, luaţi din ei, gustaţi-i ! strigă ea, alegînd fragii cei mai frumoşi pentru Vhrov. Iar pe ăştia, luaţi-i dumneavoastră ! adăugă ea, întinzîndu-i lui Jivin un lăstar mai puţin arătos.

— Mulţumesc şi pentru atît, spuse el în glumă.

— Aoleu ! strigă Iulia. Văd aici o mulțime de ciuperci ! Ia uitați-vă : una, două, trei... Hai să culegem și ciupercile.

— Să culegem, să culegem ! acceptă Jivin. Cînd om ajunge la mînăstire, le frigem, adăugă el și se apucă să le caute cu multă rîvnă.

— Știți, sînt gata să vă îndeplinesc toate capriciile, mai zise într-un tîrziu.

— Oare ?... întrebă Iulia, zîmbind ușor din colțul gurii.

De astă dată, firește pentru că era Vihrov acolo, încerca s-o facă pe fetișcana, vrînd să pară o copiliță neștiutoare și veselă, care zburdă în mijlocul naturii. Bătrînul Zaharevski le trimise, în sfîrșit, vorbă prin vizitiu că e timpul să iasă din pădure, altminteri ar putea să întîrzie. Tinerii ieșiră în drum, făcînd gălăgie și rîzînd în hohote. Jivin avea brațele încărcate cu ciuperci.

— Să nu care cumva să-mi pierdeți vreuna ! îi ordonă Iulia, apoi îl luă de braț pe Vihrov, spunîndu-i :

— Vreau să mă sprijin de dumneavoastră, am obosit.

— Pe dumnealui îl luați de braț, iar eu rămîn cu ciupercile ? glumi Jivin.

— Da, dumneavoastră rămîneți cu ciupercile ! răspunse prompt Iulia și schiță un zîmbet șiret.

Nu după mult timp, înaintea lor apăru moara mînăstirii, aceeași de unde sărmanul Dobrov șterpelise cîndva un sac cu făină. Era o moară foarte mare, iar parapetul podețului — ciudat lucru ! îi era vopsit în acea culoare cafenie în care sînt vopsite de obicei gheretele militarilor și podurile luate în proprietatea statului. În dreptul morii se aflau două căruțe, iar lîngă ele, două muieruște tinere. Bătrînul morar, călugăr și el, cu părul coliliu și, pe deasupra, năclăit de făină, ședea la soare și-și cîrpea cizmele. Moara huruia cu toate cele douăsprezece perechi de pietre ale ei : apa mugea, încercînd să răzbească peste stăvilar și părea neagră ca funinginea. Călătorii noștri veniră la bătrînul călugăr. Pe Iulia o chinuia setea — poate din pricina drumului obositor, sau, cine știe, poate pentru că se rezema de brațul unui cavaler pe care-l plăcea atît de mult.

— Vreau numai un pic, numai un pic, pic, pic ! cîntă ea cu glas subțirel, vrînd să imite un ciripit de păsărică.

— Părinţele, adă-i, rogu-te, domnişoarei nişte apă de băut, că ţi-oi da în schimb toate ciupercile astea, i se adresă Jivin călugărului, punîndu-i în poală toate ciupercile pe care le cărase cu el.

— Nu vreţi să le păstraţi — luaţi seama ! îl ameninţă Iulia cu degetul.

— De-aci încolo nu mai vreau să păstrez nimic pentru dumneavoastră, glumi Jivin.

Bătrînul adună ciupercile, le duse la moară, reveni de acolo cu un căuş, îl umplu cu apă şi îl oferi musafirilor. Băură cu toţii pe săturate.

— Eşti demult la mînăstire, părinţele ? îl întrebă Vihrov.

— Demult ! Îs vreo douăzeci de ani de cînd mă aflu numai aci, la moara asta, răspunse călugărul cu o oarecare ciudă. Îi cunosc toate rosturile !... Orice s-ar strica, nu trebuie să chem dulgherul ! Le trebăluiesc singur.

— Şi care ţi-e obîrşia ? insistă Vihrov.

— Îs ţăran sadea. Am vrut să-i slujesc numai lui Al de sus, dar pe la noi, pe aici, viaţa îi cam ca peste tot ! Muncim pentru mînăstire şi nici măcar cizme de schimb nu primim ; făina asta le roade mai rău ca varul, e acră, iar mai marii noştrii habar n-au : ia-ţi, adicătelea, de unde vrei, chiar de te-i apuca de furat !... bodogănea întruna bătrînul. Văzîndu-l apoi pe Zaharevski, care venea cu droşca, îi făcu o plecăciune. Iaca şi un boier cunoscut, rosti el, zîmbind cu vădită bucurie.

— Mai apucăm slujba la mînăstire ? îl întrebă Zaharevski.

— Da' nu se face nici o slujbă, răspunse călugărul, din nou înciudat. Stareţul e dus nu ştiu pe unde, iar fraţii îs toţi la muncă.

— Ei, poate mai găsim pe cineva, spuse Zaharevski şi porunci vizitiului să pornească.

Tinerii îl urmară, mergînd şi de astă dată pe jos.

La plecare, Vihrov îi întinse călugărului o rublă.

— Iacă, pentru asta vă mulţumesc, spuse acesta şi se apucă din nou să-şi repare cizmele.

Apropiindu-se de mînăstire, drumeţii noştri zăriră, într-adevăr, pe cîmp, o mulţime de călugări : unii, fie numai în cămăşi, fie în sutane negre, ponosite, se apucaseră de

arat ; alţi doi aruncau sămînţa în brazdă, iar încă unul, roşcovan, cu potcap şi cu o sutană mai curăţică, pesemne vistiernicul, stătea în dreptul căruţei cu seminţe. Zaharevski îşi trimise vizitiul la acest din urmă călugăr ; băiatul îi spuse ceea ce-i poruncise boierul, monahul dădu afirmativ din cap, porni cu paşi grăbiţi spre mînăstire, iar în clipa cînd drumeţii noştri intrară în curtea bisericii, îi şi aştepta în pridvorul ei de piatră. Era, într-adevăr, vistiernicul mînăstirii.

— Doriţi o moliftă pentru sfîntul nostru ? întrebă el.

— Negreşit, răspunse bătrînul Zaharevski, urcînd din greu treptele.

La mînăstirea Totski se aflau moaştele unui sfînt care era şi ctitorul acesteia. Vihrov nu văzuse niciodată moaştele vreunui sfînt, de aceea îşi puse în gînd să le vadă acum. Racla sfîntului, ferecată în argint, se afla într-un mic altar lateral. Deasupra ei ardeau o mulţime de candele. În dreptul raclei stătea un călugăr, slab ca un cadavru. Vistiernicul cel roşcovan începu chiar el să citească molifta şi glasul îi răsună solemn sub bolta bisericii. Cît timp dură slujba, bătrînul Zaharevski rămase în genunchi, cu mîinile încrucişate la piept, bătînd necontenit mătănii ; de cîteva ori îi dădură şi lacrimile. Iulia se închina la cîndul ei cu evlavie, Jivin se ruga pătruns şi grav. Cînd slujba luă sfîrşit, Vihrov i se adresă vistiernicului.

— Părinte, aş putea să văd şi eu moaştele sfîntului ? Cred că racla se poate deschide.

— Puteţi, răspunse vistiernicul şi-i aruncă o privire călugărului slăbănog.

Acesta se apropie de raclă şi o descuie, folosind o cheie ce-i atîrna la brîu ; vistiernicul îl ajută să ridice capacul, apoi trase de un colţ al giulgiului, şi Vihrov văzu un piept omenesc, închis la culoare, dar care nu părea cu totul mumificat. Îl cuprinsese emoţia. Abia avu curajul să se aplece şi să-şi apropie buzele de aceste rămăşiţe sacre. După el se aplecară şi ceilalţi. Apoi capacul raclei se lăsă din nou şi cheia se răsuci în broască.

— Bănuiesc că peste noapte veţi rămîne aici ? îi întrebă vistiernicul.

— Am vrea să rămînem, așa că îngăduiți-ne să ocupăm o chilie, răspunse Zaharevski.

— Avem multe chilii libere, îi spuse călugărul. Deocamdată, plimbați-vă puțin prin grădina mînăstirii, apoi treceți și pe la trapeză, să luați o gustare.

Călătorii îi mulțumiră și porniră agale prin grădina în care nu se aflau decît niște tufe de zmeură și de coacăze. Priveliștea însă, care li se desfășura înaintea ochilor, era superbă. Potrivit legendei, sfîntul alesese chiar el locul ctitoriei sale : mînăstirea se înălța pe coasta abruptă a unei măguri, poalele cărcia coborau în apele unui lac ce se întindea la vreo cincisprezece verste în jurul mînăstirii. În ziua aceea, lacul era neted ca sticla, doar ici-colo se zăreau, încremenite pe luciul apei, bărcuțele negre ale pescarilor. Deasupra lacului și a mînăstirii, părea că plutește în văzduh o sită de nouraș străvezii.

— Ce-o fi acolo : vine fum de undeva ? întrebă Vihrov.

— Ba nu, sînt niște roiuri de gîze, răspunse bătrînul Zaharevski.

Curînd se auzi dangătul unui clopot, chemînd lumea la cină. Vihrov îi văzu pe călugări pornind să iasă de prin chilii ; de astă dată, purtau cu toții sutane negre, erau spălați și pieptănați. Cina fusese pregătită într-o încăpere lungă, cu scene biblice pictate pe pereți ; în mijlocul trapezei sta întinsă o masă acoperită cu o față din pînză aspră ; în dreptul fiecărui călugăr se afla cîte un tacîm, un codru de pîine și o cană cu cvas. Cînd Vihrov și însoțitorii săi intrară în trapeză, călugării tocmai începuseră să cînte tărăgănat o rugăciune. În sfîrșit, se așezară cu toții, vistiernicul poftindu-i pe oaspeți să șadă lîngă el, în capul mesei ; fu servită întîi o ciorbă de pește, apoi un terci. Cvasul și pîinea erau, ca în toate mînăstirile rusești, nespus de gustoase. Vihrov trase cu urechea la cele ce vorbeau călugării între ei.

— Pe lîngă Tinkovo n-a fost astăzi nici urmă de pește... îi spuse unul dintre călugări vecinului său de masă

— Și cît mai pescuiam altcîndva pe acolo ! dădu glas acesta.

— Astăzi, toate s-au cam împuținat : și peștele, și păsările, reluă celălalt.

— Mai spre șes, pămîntul e mult mai moale față de cel de-aici : zici că-i puf, nu alta ! comentau alți călugări, așezați de cealaltă parte a mesei.

Toate acestea îi plăcură foarte mult lui Vihrov : nu întîlnise acolo nici ipocrizie, nici cucernicie prefăcută, ci doar un mod de viață simplu al unor oameni truditori.

După cină, fură conduși la arhondaric și li se oferi fiecăruia dintre ei cîte o încăpere separată, dar pelerinii noștri hotărîră ca Zaharevski cu fiică-sa să ocupe un mic intrînd, iar Jivin și Vihrov să se culce în aceeași chilie.

Cel dintîi, ca unul obișnuit să facă plimbări lungi, începu să sforăie de cum puse capul pe pernă. Vihrov însă era atît de surescitat, încît nu izbuti să închidă ochii toată noaptea și, îndată ce se crăpă de ziuă, se îmbrăcă și ieși în grădină. Acolo se auzi strigat. Era glasul Iuliei, care, îmbrăcată într-o comodă rochie de casă, se așezase într-un balconaș al arhondaricului.

— Nu vă e somn ?

— Nu. Văd că nici dumneavoastră.

— Așa e, n-am dormit toată noaptea ! Veniți sus în balcon, de aici se vede mai bine primprejur ! adăugă ea cu o voce galeșă.

— Mulțumesc, văd bine și de aici, răspunse Vihrov cu nepăsare. Dar ce fel de praf o fi ăsta, adăugă el coborîndu-și privirea și împrăștiind cu piciorul un strat groscior, ca de pulbere neagră, așternut pe jos.

— Sînt gîzele de aseară, care au murit peste noapte și au acoperit pămîntul, îl lămuri Iulia, de sus, din balcon.

Tocmai atunci se auzi toaca de utrenie.

— Îmbrăcați-vă repede și veniți la biserică, i se adresă Vihrov tinerei, pe un ton aproape poruncitor.

— Vin îndată, răspunse Iulia.

Intrînd în biserica ce mai era cufundată în întuneric, Vihrov îl văzu acolo pe părintele vistiernic oficiind slujba utreniei, apoi pe cîțiva călugări bătrîni și, în dreptul acestora, pe Zaharevski. Curînd intră Iulia și se opri lîngă tatăl ei ; chipul ei părea să arate că ceva din comportarea lui Vihrov avusese darul s-o nemulțumească. Cît despre Jivin, acesta se trezi tîrziu și nu apăru decît spre sfîrșitul slujbei. Cînd utrenia luă sfîrșit, iar călătorii noștri por-

mră spre oraș, soarele se și înălțase de cîțiva stînjeni pe cer, și numai moara cu hambarele ei, podețul și lunca rîului, unde pășteau caii și vacile mînăstirii, mai erau învăluite în aburul ușor, iscat de roua dimineții.

Iulia, deși nu era atît de bine dispusă ca în ajun, merse și de astă dată la braț cu Vihrov, iar Jivin păși în urma lor cu ochii în pămînt.

XIX

PE LAC, LA VÎNĂTOARE

Eroului meu îi plăcuse atît de mult această plimbare, încît, a doua zi, îi scrise lui Jivin un bilețel, prin care îl ruga să vină la el, pentru a născoci amîndoi o altă promenadă de acest fel.

— Lasă promenadele, îi spuse însă Jivin la sosire, mai bine ne-om duce la vînătoare pe lacul din preajma mînăstirii. Să mergem chiar acum : am și luat cu mine pușca și cîinele.

— Perfect ! răspunse Vihrov și, curînd, porniră amîndoi spre lac, luînd cu ei doar cîte ceva de ale gurii, iar băutura lăsînd-o cu bună știință acasă. Odată ajunși la destinație, închiriară o barcă și se avîntară pe apele lacului. Ca și în ziua precedentă, iezerul era calm și limpede ; amicii noștri lunecau chiar lîngă mal, pe panta nisipoasă a căruia alergau felurite păsări de baltă cu ciocuri lungi și subțiri. Vihrov ochi, trase cu alice mărunte și doborî cel puțin zece din ele. Jivin, încălțat cu cizme de pescar, coborî pe pămîntul mocirlos și le adună pe toate. Cîinele stătea în barcă, cu capul plecat și cu ochii întredeschiși, ca și cînd ar fi așteptat să-i vină și lui rîndul de a-și arăta măiestria. În sfîrșit, ajunseră în lunca și-o porniră pe jos. Cîinele începu să alerge încoace și încolo, apoi, brusc, rămase locului. Jivin îi făcu semn lui Vihrov să umble cu grijă și să nu facă zgomot, apoi se postă în spatele cîine-

lui, duse puşca la umăr şi-i şopti ogarului ceva : îndată, răsună un lătrat slab şi din iarbă se înălţă în zbor un ghemotoc cenuşiu. Jivin trase grăbit, ghemul pică la pămînt şi pieri în iarbă. Cînd ajunseră acolo, constatară că nu era decît o pasăre, o becaţă, care încă se mai zbătea însîngerată. Fără să vrea, Vihrov întoarse capul, totuşi, mai tîrziu, împuşcă şi el cîteva becaţe. Jivin era entuziasmat : părea că n-a obosit deloc, că nu simte nici foame, nici sete : eroul meu însă, deşi îşi dădea seama că trupul îi prinsese puteri noi, iar sufletul îşi găsise un dram de liniştе, totuşi se simţea obosit şi flămînzise. Ceasul ajunsese să fie trei după-amiază.

— Unde ziceai că facem popas ? îşi întrebă el prietenul.

— Ajungem îndată şi acolo, că nu e departe, răspunse Jivin. Cu toate acestea, mai făcură cel puţin vreo două verste, pînă să ajungă, în sfîrşit, la un pîrîiaş, cu o punte azvîrlită peste firul de apă.

— Uite, aici ne potolim setea, îmbucăm cîte ceva şi ne şi odihnim, spuse Jivin, urmîndu-şi îndată spusele.

Codrul de pîine neagră şi apa din căuş i se părură lui Vihrov nemaipomenit de gustoase.

— Mă îndoiesc că omul îşi poate găsi fericirea altfel decît în abstinenţă şi într-o viaţă de ascet, spuse el şi, în clipa următoare, îşi aminti fără să vrea, de Nevedomov. Inima i se strînse şi parcă încetă să-i mai bată.

— Ştii, i se adresă el lui Jivin, care, foarte grijuliu, se apucase să-şi hrănească ogarul, am primit veşti despre Nevedomov.

— Zău ? Şi cum o duce ? întrebă Jivin, care din cele povestite de Vihrov, ajunsese să-i cunoască pe toţi prietenii acestuia, să le ştie numele, ba chiar să le aprecieze şi însuşirile spirituale, interesîndu-se adesea de ei, ca şi cum ar fi fost proprii lui prieteni.

— Pentru că nu mi-a răspuns la ultimele două scrisori pe care i le-am trimis, m-am adresat lui Marienovski, rugîndu-l să mă informeze ce-i cu el. Şi uite ce mi-a scris Marienovski : „Din păcate, Nevedomov al nostru nu mai e printre cei vii !“ Dar de Anna Ivanovna îţi mai aduci aminte ? Ţi-am vorbit şi despre ea, adeseori.

— Da, da, îmi aduc aminte !

— A murit și ea încă în primăvară. Nevedomov a aflat, cică, despre moartea ei, chiar a venit la înmormîntare, iar după aceea s-a hotărît să se călugărească. Se și pregătea să îmbrace rasa monahală, cînd s-a dus într-o zi cu un alt călugăr să facă baie la rîu. Ei bine, s-a înecat : întîmplător sau intenționat, nu se știe ; se pare însă că ultima variantă ar fi mai plauzibilă, întrucît nu s-a lăsat salvat de tovarășul lui.

— Aș zice, frățioare, că-i o mare prostie să te înec cu bună știință, observă Jivin.

— Era prea idealist, avea o fire poetică, nu era în stare să trăiască, să-și ducă viața în lumea asta, spuse Vihrov.

— Dar de Salov mai știi ceva ? întrebă Jivin.

— Cu Salov s-a întîmplat ceva urît de tot : jucînd cărți cu un tînăr negustoraș, l-a jumulit pe acela de bani, apoi l-a îndemnat să falsifice o poliță, s-o semneze, mă-nțelegi, cu iscălitura lui taică-său. Negustorul l-a ascultat. Salov a luat poliția și s-a dus s-o plaseze, dar la bursă se și aflase despre acest fals, așa că au fost luați amîndoi la secție. După spusele lui Marienovski, s-ar putea ca în scurt timp să fie duși la pușcărie.

— Așa-i trebuie ! rosti Jivin cu vădită satisfacție.

— Ba nu, mie îmi pare rău de el ! spuse Vihrov (de astă dată se găsea într-o stare sufletească care îl făcea deosebit de binevoitor și conciliant). E un băiat deștept, talentat și, în felul lui, tot un idealist.

Jivin își privi mirat prietenul.

— În ce a constat idealismul lui ? îl întrebă el.

— Păi n-a putut să înțeleagă de fel că, trăind în societate, trebuie să te supui atît legilor în vigoare ale acesteia, cît și binecunoscutelor norme de etică.

Jivin zîmbi.

— Judecînd așa, frățioare, înseamnă că toți pungașii pe care i-am trimis la pușcărie sînt idealiști ?

— S-ar putea ! admise Vihrov.

— Ei nu, asta-i o utopie ! încheie Jivin și se ridică în picioare.

La întoarcere, avură parte de încă mai mult vînat. Ciinele se strecura prin iarba înrourată, adulmecînd uimitor de bine sălbăticiunile și, aproape la fiecare pas, se oprea la pîndă. Jivin trăsese atît de mult cu pușca, încît, tot încor-

dîndu-şi privirea, i se injectaseră ochii. Dupa ce merseră din nou cu barca, pe lac, plecară spre oraş, iar odată ajunşi acolo, hotărîră să se ducă fiecare într-ale sale.

— Dacă n-am fi făcut amîndoi legămîntul acela, spuse Jivin frecîndu-şi mîinile cu plăcere, ai fi trecut acum pe la mine, am fi băut niţică votcă, am fi pus la frigare tot vînatul ăsta şi ne-am fi înfruptat din el pe săturate.

— Nu, nu vreau, n-am să mai beau niciodată, ripostă Vihrov.

— Nici să nu bei, naiba s-o ia de băutură, fu de acord Jivin, pe urmă cei doi se despărţiră.

Vihrov — neînţelegînd nici el cauzele acestui sentiment — simţea nevoia să ajungă cît mai repede acasă, aşa că, adunîndu-şi puterile, porni cu pas întins spre Vozdvijenskoe şi, sosind la conac, intră direct în casă.

De astă dată îi ieşi în întîmpinare Grunea.

— Ah, boierule, ce multe păsări aţi împuşcat ! rosti ea cu glasul ei tineresc, şi, grijulie, începu să-l despovăreze de vînatul care-i sta agăţat de centură. De fiecare dată cînd se întîmpla să-l atingă cu mîna, se îmbujora vizibil.

— Ştiţi, v-a sosit o scrisoare ! îi spuse într-un tîrziu, cînd Vihrov îşi şi scosese hainele de vînătoare.

— Adă-mi-o repede ! făcu el, şi inima îi zvîcni în piept.

Gruşa îi aduse un plic voluminos. Văzînd că, scrisoarea era semnată de Mary, Vihrov îşi simţi mîinile tremurînd.

„Dragul meu *Paul* ! Iată, în sfîrşit, că-ţi răspund la scrisoare. Pricina întîrzierii mele n-a fost nicidecum o lipsă de simpatie faţă de tine, ci acest blestemat de Petersburg, din care, vara, pleacă aproape toată lumea. Soţul meu s-a deplasat de trei ori la vila din preajma oraşului, unde se află acum redacţia care te interesează, însă fie că n-a fost primit, fie că n-a găsit pe nimeni acolo. Pînă la urmă, crezînd că e lipsit de zel, am hotărît să mă duc chiar eu acolo. Vila se află, într-adevăr, tocmai lîngă Peterhoff — şi-i atît de frumos dichisită, încît ai impresia că te afli într-un adevărat paradis. În prag, m-a întîmpinat un domn îmbrăcat după ultima modă şi purtînd o şepcuţă cu fundul turtit. I-am expus motivul vizitei mele. Auzind despre ce-i vorba, a schimbat îndată tonul. «Da, da,» a exclamat el şi îndată m-a rugat să iau loc. Reţine însă că, pînă atunci, am avut

grijă să mă prezint : «Sînt soţia generalului-locotenent cutare !» Treaba asta totuşi nu l-a impresionat, în schimb numele tău i-a făcut o impresie deosebită. «Să ştiţi, doamnă, că ruda dumneavoastră, şi rostind aceste cuvinte m-a privit cu şiretenie, să ştiţi că ruda dumneavoastră a scris o lucrare excepţională, încît noi şi prietenii noştri încă ne mai aflăm sub impresia ei. Mîine, această lucrare va apărea în revista noastră, cealaltă însă are de întîmpinat unele greutăţi. De aceea scrieţi-i, vă rog, autorului să vină chiar dumnealui, şi cît mai repede, la Petersburg, căci rezolvarea acestei probleme nu mai stă în puterea noastră !» Din cele de mai sus cred că deduci ce anume îţi rămîne de făcut : urcă-te numaidecît în trăsură şi vino galop la Petersburg. Cît despre propria mea părere în ceea ce priveşte scrierile tale, îţi spun doar atît că, citindu-le, mi se învîrtea capul şi-mi îngheţa inima. Dumnezeule, cît adevăr conţin ele, pledînd în favoarea noastră, a bietelor femei, sortite de obicei, să ducem o asemenea viaţă, ca şi cînd n-am avea nici inimă, nici minte !"

Cît timp Vihrov stătu să citească scrisoarea, Gruşa rămase în cameră, neluîndu-şi privirea de la stăpînul ei : îl văzu cum se schimbă la faţă, cum îi tremură mîinile.

— De la cine aţi primit scrisoarea ? întrebă ea, cînd Vihrov îşi sfîrşi lectura.

— E o scrisoare minunată, îi răspunse Pavel, numai că trebuie să plec îndată la Petersburg. Ivan ! strigă el apoi.

În încăpere intră grăbit băiatul din casă.

— Spune-i lui Ivan să-mi pună hainele şi lenjuriile în valiză, iar vizitiilor, să aibă caii pregătiţi de drum.

Băiatul plecă să-i aducă la îndeplinire porunca. Gruşa, în schimb, mai zăbovi în cabinet.

— Boierule, plecaţi pentru totdeauna la Petersburg ? întrebă ea.

— S-ar putea, răspunse Vihrov, şi-o văzu îndată că se sprijină de tocul uşii, gata să cadă din picioare ; chipul i se albise, iar ochii îi jucau în lacrimi.

— Gruşa, ce-i cu tine ? o strigă el.

Fata se stăpîni cu greu să nu izbucnească în hohote de plîns.

— Îţi pare rău că plec ? o întrebă Vihrov, privind-o cu căldură. Îţi pare rău ? repetă el.

— Îmi pare rău, boierule, rosti Gruşa suspinînd.

— Chiar aşa de rău ? murmură Vihrov, simţindu-se, de astă dată, tulburat de-a binelea.

— Da ! murmură fata.

— Haide, vino lîngă mine, îi spuse Pavel, luînd-o de mîini şi atrăgînd-o spre el. Chiar mă iubeşti ? o întrebă în şoaptă.

— Nu ştiu ! rosti ea, tot în şoaptă, apoi smulgîndu-i-se din braţe, ieşi în fugă pe uşă. Totuşi, înainte ca el să pornească la drum, mai intră o dată în cabinet.

— Boierule, să-mi scrieţi şi mie de la Petersburg, îi zise încet.

— Am să-ţi scriu neapărat, se grăbi Vihrov s-o asigure. Cum să nu-ţi scriu cînd eşti aşa de drăguţă !

— Vă mulţumesc, boierule, spuse Gruşa şi, luîndu-i mîna, i-o sărută.

— De ce nu vrei să-mi spui că mă iubeşti ? o întrebă Vihrov, atrăgînd-o spre el.

— Cum pot îndrăzni, boierule, să vă iubesc ! zise ea plecîndu-şi ochii.

— De ce să nu îndrăzneşti ! rosti Vihrov şi voi s-o atragă din nou spre el, însă tocmai în clipa aceea intră Ivan.

Gruşa se grăbi să se îndepărteze de Pavel.

Ivan se uită mînios cînd la ea, cînd la Vihrov, şi, pînă la plecare, nu-i mai slăbi din ochi.

XX

PETERSBURG

Anul 1848 a fost un an sinistru pentru literatură. Multe dintre operele lăsate pînă atunci să vadă lumina tiparului începură să pară acum ca fiind instigatoare, revoluţionare, capabile să zdruncine însăşi temelia statului. Literaţii şi

editorii erau chemați la forurile în drept și mustrați. Un necaz de acest fel se abătu ca un trăsnet și asupra eroului nostru, care abia păsise în arena literară : lucrarea publicată produsese mare vîlvă, iar cealaltă povestire îi fusese oprită în corectură și trimisă nu știu cărui for : se zvonea că și la el fusese trimis un curier special, ca să-l aducă de urgență la Petersburg. Mary, care continua să vegheze asupra soartei lui, auzi vag despre toate acestea, îndată după ce-i expedie scrisoarea. Își trimise soțul să afle eventualele amănunte, dar el, ca de obicei, nu făcu nici o ispravă. Mary se zbuciuma cumplit, neștiind ce să întreprindă : să-i trimită veste lui Vihrov ori să mai aștepte ? Din pricina acestei frămîntări nu dormea nopți de-a rîndul și slăbi mult. Evgheni Petrovici sesiză starea în care se află și, într-o zi, o întrebă :

— De ce ești, draga mea, atît de mîhnită ?

— Uite-așa ! îi răspunse ea iritată.

Dealtfel, generalul se obișnuise de mult cu nervozitatea soției sale, doar că aceasta se manifesta în ultima vreme tot mai des. În sfîrșit, într-una din zile, cînd Mary împreună cu familia ei se afla la micul dejun, unde, ca de obicei, nu mînca mai nimic, se auzi, brusc, soneria de la intrare ; cuprinsă parcă de-o presimțire, Mary tresări ușor. Îndată, un valet anunță sosirea lui Vihrov, iar cîteva clipe mai tîrziu eroul meu intră el însuși în sufragerie. Părea vesel, bine dispus.

— Slavă Domnului că ai venit ! exclamă Mary, ridicîndu-se în grabă și întinzîndu-i mîna, pe care el o sărută cu duioșie, de cîteva ori. Cu aceeași duioșie îl îmbrățișă pe general.

— Să mergem dincolo, am multe să-ți spun, i se adresă Mary și-l luă la ea în cameră.

Rămas în sufragerie, generalul începu, cine știe de ce, să măsoare țanțoș încăperea.

— Tot discută mereu despre literatură ! murmură el și, venind la fereastră, începu să bată darabana în geam.

Așezîndu-se lîngă Mary, Vihrov întîrzie, fără să vrea, cu privirea, asupra chipului ei.

— Ce-i cu dumneata ? o întrebă tulburat Pari bolnavă, extenuată !

— Mi-a fost cam rău în ultima vreme, răspunse ea, îmbujorîndu-se.

— Cu toate astea devii tot mai fermecătoare, te asigur ! Iată ce se întîmplă cînd frumusețea se îngemănează cu spiritul !

— Mă bucur că ai o asemenea impresie, răspunse Mary roșind de-a binelea. Să știi că pe aici se petrec niște lucruri îngrozitoare, e un fel de teroare care plutește asupra orașului. Tu n-ai auzit nimic ?

— Nu, nimic, răspunse Vihrov cu totul nepăsător.

— A fost descoperită nu știu ce fel de organizație formată numai din tineret și condusă de un oarecare Petrașevski. Au fost cu toții închiși în fortăreață [1]. Se zice că și pe tine te așteaptă o mică neplăcere.

— Pe mine ? întrebă Vihrov, neizbutind să-și dea seama ce fel de neplăcere ar fi putut să fie aceea.

— Da, așa am auzit, deși s-ar putea să nu fie nimic serios. Mi s-a spus că e vorba de lucrările tale : cică ar fi fost ridicate de la redacție, studiate, analizate, iar la tine acasă, cică, ar fi fost trimis un curier special !

— Ce-o mai fi și asta ! exclamă Vihrov, de astă dată cu o oarecare neliniște.

— Trebuie să te duci neapărat la cineva care să-ți relateze mai multe amănunte în acest sens, opină Mary.

— Habar n-am unde m-aș putea duce. Poate la redacție ?

— Nu, nu ! Se zice că cei de acolo sînt atît de înspăimîntați, în ceea ce privește propria lor soartă, încît nu le mai arde să se ocupe și de alții !

— Să mă duc la Abreev ?

— Da, ar fi o idee minunată ! fu de acord Mary. El face parte din așa-zisul *grand-monde* și va putea afla totul. Cînd a fost o dată pe la noi, a vorbit despre tine cu multă căldură.

— Am să mă duc la el, spuse Vihrov îngîndurat. Ca să vezi cum se întîmplă : veneam încoace pentru a-mi sărbători reușita pe tărîm literar, cînd colo sînt nevoit să dau socoteală pentru ea.

[1] Fortăreața Petropavlovskaia.

— Ce să mai vorbim ! îi ţinu isonul Mary, cu o voce în care se ghicea tulburarea. De-abia a pornit un om pe calea ce şi-a ales-o, vrea şi el să spună ceva, cînd deodată se vede prigonit. Şi nici măcar n-ai spus cine ştie ce ! Ieri am recitit într-adins, cu toată atenţia, amîndouă lucrările tale şi, în afara adevărului, a unui adevăr de netăgăduit, strigător la cer, n-am găsit în ele nimic !

— Impresia asta o am şi eu ! spuse Vihrov cu un zîmbet trist. Şi cînd zici să mă duc la Abreev ?

— Du-te chiar acum, la ce bun s-o laşi pe altcîndva ? Stai să-i aflu adresa : o are bărbatul meu.

Mary ieşi din cameră şi reveni cu adresa lui Abreev.

— Mă duc, spuse Vihrov ridicîndu-se şi luîndu-şi pălăria. Vestea aflată îl neliniştise de-a binelea.

— Ştii, pe-aici, pe la noi, circulă în manuscris un poem admirabil, îi spuse Mary conducîndu-l spre vestibul. Un poem în care se dă de înţeles că-ntreg Petersburgul a fost transformat într-o adunătură fie de călăi, fie de spioni...

— Asta înseamnă că trebuie să fii atent nu numai la ce scrii, dar şi la ce vorbeşti ! comentă Vihrov.

— Fii şi tu cu băgare de seamă ! se grăbi să-l prevină Mary. Să nu te destăinuieşti nimănui : nici vreunui tînăr, aparent cumsecade, nici vreunui bătrîn, oricît de onorabil ţi s-ar părea, căci te pot denunţa amîndoi : unul pentru a-şi aduce avantaje pe linie de serviciu, celălalt din convingere.

Pe Mary o revoltau încă mai demult înduioşările existente, iar acţiunile din ultima vreme împotriva literaturii şi mai ales împotriva lui Vihrov, pentru scrierile lui atît de cinstite şi adevărate, cum i se păreau ei a fi, o scoseseră cu totul din fire. În schimb, soţul ei avea în această privinţă păreri cu totul opuse, ba mai mult, socotea că toate acţiunile întreprinse împotriva literaturii erau foarte bine venite, provocate fiind, potrivit unei expresii pe care o auzise pe undeva, de către „spiritul vremii".

— Vorbeşti aşa, protestă Mary, pentru că ţi se dau, cine ştie pentru ce, decoraţii, grade şi bani. De alţii nici nu-ţi pasă.

— Cum adică, nu-mi pasă ? ripostă generalul, jignit mai mult de cuvintele „ţi se dau, cine ştie pentru ce, decoraţii şi grade".

— Așa, pentru că ești un egoist. Amîndoi am fost la Paris într-o perioadă îngrozitoare, cînd revoluția de atunci era reprimată, dar nici acolo nu era o asemenea teroare.

— Ei, nu mai spune ! exclamă generalul. Ai uitat cum îi împușca Cavagnac pe acei ticăloși în bluze albastre, de le zburau mațele cît colo ?...

— Și tocmai din pricina asta nu se va menține !

— Vom vedea ! ripostă generalul.

— Ba da, nu se va menține ! repetă Mary și, ca să nu se enerveze mai rău, se duse la ea în cameră.

Vihrov mergea spre casa lui Abreev încercînd o senzație neplăcută și apăsătoare. „Oare ce fel de primire mă așteaptă la acest boernaș ?" gîndea el.

Casa falnicului colonel Abreev se afla pe strada Liteinaia ; o căpătase ca dotă, atunci cînd se căsătorise cu prințesa Tumalahanova. Altcîndva, imobilul fusese amenajat într-un stil vechi, cu iz asiatic ; colonelul demontase totul și amenajase imobilul după moda europeană. Se spune că soția lui nu strălucea prin inteligență, în schimb era foarte frumoasă. Alexandra Grigorievna fu cea care găsise pentru feciorul ei această partidă strălucită, pentru ca, foarte curînd după aceea, să-și dea obștescul sfîrșit. Se zvonea, de asemenea, că Abreev, la căsătorie, pusese mîna pe-o avere evaluată la un milion de ruble.

Intrînd în vestibulul de lîngă intrarea principală, Vihrov îi înmînă valetului cartea sa de vizită. Acesta ieși din vestibul, apoi, revenind peste cîteva clipe, îl invită să urce la etaj.

Abreev se afla în cabinet, stînd în picioare lîngă masa lui de lucru. Purta un elegant veston militar, descheiat la nasturi, pantaloni de un albastru cenușiu, cu lampasuri roșii și o jiletcă albă. La piept i se legănau eghileții alb-argintii.

— Mă bucur foarte mult să vă văd, *m-r* Vihrov, îl întîmpină el cu amabilitate pe Pavel. Ați venit demult la Petersburg ?

— Am sosit chiar astăzi.

— Atunci vă mulțumesc pentru această vizită, îi zise Abreev și-i mai strînse o dată mîna. *Prenez place, je vous prie. Fumez-vous le cigare ?*

— *Non, merçi,* răspunse Vihrov. Dorea să ajungă cît mai repede la subiect. Colonele, am venit la dumneavoastră cu o rugăminte, începu el fără a pierde vreme.

— La dispoziţia dumneavoastră, răspunse Abreev.

— Stînd la ţară, am scris două lucrări literare, dintre care, una mi-a fost recent publicată, iar cealaltă a fost trimisă la cenzură. Am aflat că, ulterior, au fost confiscate amîndouă, iar la mine acasă a fost trimis un curier special, spre a mă aresta şi a mă aduce aici, la Petersburg.

— Un curier special ? se miră Abreev.

— Aşa am auzit.

— Cunoaşteţi pe cineva care să fi făcut parte din cercul lui Petraşevski ?

— Pe nimeni !

Abreev se sculă şi măsură de cîteva ori încăperea ; chipul lui frumos căpătase o expresie de tristeţe şi nemulţumire.

— Infracţiunea pe care am comis-o, continuă Vihrov, se rezumă la faptul că într-una din lucrările mele am luat apărarea bietelor noastre femei, iar în cealaltă, a bieţilor noştri ţărani.

— Aha, rosti cu înţeles colonelul. De fapt, e întru totul suficient ca să ajungi sub acuzare. Trăim astăzi nişte vremuri foarte delicate, adăugă el, apoi se ridică şi închise uşa cabinetului. Domnii aceia, continuă el aşezîndu-se lîngă Vihrov şi vorbindu-i aproape în şoaptă, acei domni, bătrînii noştri, fac nişte treburi de neconceput, de neconceput ! repetă el, lovindu-se cu palma peste genunchi.

Vihrov se bucură să audă de la Abreev o asemenea constatare.

— Tocmai de aceea am şi venit la dumneavoastră, colonele. N-aţi putea afla care este, în definitiv, acuzaţia ce mi se aduce şi ce anume mă aşteaptă ?

— Bineînţeles, răspunse cu promptitudine Abreev. Am să mă interesez chiar astăzi şi am să vă dau de ştire.

— Am auzit că pe aici se petrec nişte lucruri îngrozitoare !

— Mda ! rosti tărăgănat Abreev. Toate acestea nu se datorează decît orizontului nostru îngust... Am să vă spun deschis : faptul că sînt ceea ce trebuia să fiu, nu-l datorez

decît întîmplării. Mama mea, dorind să avansez cît mai repede pe linie de serviciu, a obținut prin tot soiul de intervenții să fiu trimis cu o anumită misiune la Paris. Ajungînd însă acolo și cunoscînd în cadrul serviciului tot felul de oameni, mi s-a făcut într-o bună zi rușine de mine însumi și de concepțiile mele de pînă atunci. Din ziua aceea, am renunțat la orice distracție și, cît timp am mai stat la Paris, n-am mai făcut decît să citesc și să învăț, astfel că, acum, pot spune, cel puțin, că sînt om și nu doar o uniformă.

— Cred însă, colonele, că acum vă este greu să trăiți în acest mediu ? spuse Vihrov.

— Nu, căci în primul rînd mă liniștește ideea superiorității mele spirituale, iar în al doilea rînd, eu nu mă aflu într-o slujbă decît pentru că același lucru îl mai fac și alții. Și-apoi, ce-ai mai putea face în Rusia, decît să ocupi o slujbă ! Rămîn deci și eu în această slujbă, dar numai atît timp, cît nu mi se va pretinde să fac ceva împotriva propriei mele conștiințe. Dacă mă vor obliga măcar o dată să fac așa ceva, am să-mi înaintez numaidecît demisia. (De astă dată, vorbind, colonelul nu mai graseia deloc.)

— Prin urmare, pot să sper că voi beneficia de sprijinul dumneavoastră ? întrebă Vihrov ridicîndu-se.

— Voi face tot ce depinde de mine! se grăbi să-l asigure colonelul. Dar, *attendez, mon cher,* înainte de toate, vă rog să poftiți mîine la mine la masă.

Vihrov se înclină în semn că acceptă și-i mulțumește.

— Apoi, continuă Abreev, îmi voi mobiliza, bineînțeles, toate modestele mele resurse ca să aflu despre ce e vorba, totuși, nefiind o ființă atotputernică, poate că nu voi reuși să fac pentru dumneavoastră tot ce s-ar putea face. De aceea v-aș întreba : nu mai cunoașteți pe altcineva care ar putea interveni în apărarea dumneavoastră ?

— Nu mai cunosc, la Petersburg, decît pe un oarecare Plavin !

— *Je le connais !* Minunat ! sări colonelul. E un om inteligent, și foarte simpatic. Soarta dumneavoastră va depinde, probabil, de ministerul lor ! Numai că, *entre nous soit dit,* vă rog să nu spuneți nimănui că ați auzit-o de la mine! adăugă el, aplecîndu-se spre Pavel și vorbind aproape

în șoaptă. Să știți că astăzi e în vogă procedeul ca interzicîndu-li-se unor personalități remarcabile, cu minți luminate, să mai scrie, acești oameni să fie totuși plasați în diferite servicii, pentru ca, în felul acesta, statul să nu rămînă în pagubă, ci dimpotrivă, să le folosească aptitudinile în scopuri cu mult mai folositoare !

— Poate că la fel se va proceda și cu mine ? întrebă Vihrov.

— Poate ! răspunse Abreev, înălțînd din umeri.

Vihrov se ridică și își luă rămas bun.

— *Au revoir, mon cher, au revoir !* îi spuse colonelul, conducîndu-l pînă aproape de vestibul.

Plecînd de la Abreev, Vihrov se duse direct la departamentul unde lucra Plavin ; situația în care se afla i se părea înjositoare, cumplită, de nesuportat. Urcă treptele ministerului și, așa cum se obișnuiește, fu oprit îndată de un soldat.

— Pe cine căutați ? îl întrebă acesta.

Vihrov îi spuse că dorește să discute cu Plavin.

— Dumnealui e la direcție, zise soldatul.

Vihrov îi înmînă cartea sa de vizită și-l rugă să i-o ducă lui Plavin.

Soldatul plecă și, revenind, îl anunță :

— Vă roagă să așteptați, e ocupat.

„Porc a fost, porc a rămas", gîndi Vihrov.

Nu trecu însă multă vreme și același soldat reapăru.

— Poftiți ! îl invită el.

Plavin era îmbrăcat într-o uniformă nou-nouță, ca scoasă din cutie, la gît purta o decorație și sta la un birou aflat în mijlocul încăperii ; favoriții lungi îi erau pieptănați pînă la ultimul firicel, unghiile și le lăsase să crească, iar ceasul îi era prins cu un lanț mai puțin obișnuit și înzorzonat cu brelocuri tot atît de bizare.

— Te salut, Vihrov ! spuse el, ridicîndu-se de pe scaun și măsurîndu-l pe Pavel din cap pînă-n picioare : aspectul elegant, întrucîtva de artist, al eroului meu, păru să-i fie pe plac. Ia spune, continuă el, oferindu-i musafirului un scaun și așezîndu-se la rîndul său, ia spune ce faci : stai la țară, ai ajuns un *proprietaire*, un bogătaș ?

Auzise încă mai demult de moștenirea primită de Vihrov, de importanta achiziție pe care o făcuse tatăl acestuia.

— Da, am ajuns un *propriétaire* și un bogătaș ! răspunse Vihrov. Să știi însă că la noi în Rusia a fi independent pe plan material nu înseamnă a fi cu totul independent ; ți se fac zile fripte prin alte mijloace : eu, de pildă, am venit acum la Petersburg singur și nu adus sub escortă, doar datorită unei întîmplări !

— Cum așa ? Ce ți s-a întîmplat ? făcu mirat Plavin.

— Am să-ți spun îndată... Mai întîi, cîte ceva despre dumneata... Ai ajuns vicedirector ?

— Da ! răspunse Plavin foarte calm.

Cu toate că nu depășise decît cu puțin vîrsta de treizeci de ani, aspira de pe acum la funcția de director, deși această avansare rapidă n-o datora decît fizicului său plăcut, precum și efortului său de a părea tuturor un om foarte exigent.

— Va să zică ai ajuns o personalitate și ai fi în măsură să-mi vii în ajutor. Iată despre ce-i vorba : de curînd am scris două lucrări literare, iar una din ele, realizată în spiritul lui George Sand, a și fost publicată.

— Știu, am auzit, rosti Plavin, dînd din cap.

— În cea de-a doua lucrare mi-am propus să iau apărarea țăranilor noștri ; știi și dumneata cum e iobăgia la noi, ce metode de dominare folosește, mai ales în provincie.

— Da, confirmă Plavin cu un zîmbet trist. Mărturisesc că altcîndva, copil fiind și stînd la țară, nu-mi dădeam seama de asta ; mai tîrziu însă, cînd am venit pe-acasă în cîte-un concediu, am văzut limpede că-i un lucru oribil, îngrozitor !... Un om, tam-nisam, este dat în stăpînire, cu trup și suflet, unui alt om, iar acesta capătă asupra lui o putere mai mare decît cea a țarului, decît a celui mai samavolnic potentat oriental, căci acesta îl judecă și dispune de el pe baza unor legi sau tradiții, în timp ce dincoace dumneata poți să intervii cu brutalitate în relațiile cele mai intime ale iobagului tău, să le admiți, ori să li te împotrivești.

„Aha, cînd te-am atins unde te doare, ai început să vorbești altfel decît mai înainte ! gîndi Vihrov.

— Același lucru îl arăt și eu în nuvela amintită, rosti el cu glas tare. S-a considerat însă că ambele lucrări pe care le-am scris contravin legii ; ele au făcut obiectul unor cercetări în acest sens și au fost dezavuate !

— Hm, hm ! rosti Plavin, în semn că înțelege prea bine cele spuse de Vihrov.

— Și, ca urmare, am auzit că m-ar amenința situația de a fi pus la dispoziția șefilor dumitale, conchise acesta.

— Tot ce se poate, răspunse Plavin după cîteva clipe de gîndire.

— Ce ar însemna acest lucru ? întrebă Vihrov.

Plavin schiță un zîmbet strîmb :

— În momentul de față n-aș putea să-ți spun, dar dacă vrei, mîine am să mă interesez și am să-ți dau de știre ! spuse el cu prudență.

— Te rog ! zise Vihrov, ridicîndu-se și strîngîndu-i mîna, pe care Plavin i-o întinsese.

— Am să mă străduiesc ! răspunse acesta.

— Trăim niște vremuri grele ! rosti în încheiere Vihrov.

Plavin se mulțumi să încline din cap.

— Ori o să ne strivească de tot, ori o să le biruim ! adăugă Vihrov.

Plavin nu făcu decît să-și repete gestul.

Plecînd de la minister, Vihrov se duse întins la Mary. Spre marea lui bucurie, generalul nu era acasă : plecase la clubul englez să ia masa, astfel că cei doi izbutiră să stea de vorbă între patru ochi, toată după-amiaza.

— Ce ți-au spus ? fu bineînțeles prima întrebare pe care i-o puse Mary.

— Deocamdată nu mi-au spus nimic, mi-au promis doar că se vor interesa.

Acest răspuns o liniști prea puțin.

— Nu sînt o femeie răutăcioasă, spuse ea, totuși, zău că-mi ies din fire auzind ce se petrece pe aici. Imaginează-ți că, într-o zi, un oarecare ins, din cei de mare vază, s-a apucat să-l acuze pe ministrul învățămîntului pentru că undeva, într-o publicație, a apărut nu știu ce chestiune. Ministrul a ripostat : „Dați-mi voie, zice, dar despre asta scrie și în evanghelie !...“ Domnul cu pricina însă îi răs-

punde : „Credeţi cumva că n-ar fi trebuit interzisă şi evanghelia, dacă n-ar fi fost atît de răspîndită !“

Vihrov pufni în rîs.

— Bănuiesc că-i o anecdotă, zise el.

— *Se non e vero, e ben trovato*, zîmbi Mary. Dar să vezi ce se vorbeşte despre cenzori : nici nu-ţi vine a crede ! Unul dintre ei, de pildă, citind într-o lucrare că un personaj al acesteia, tătar de origine, spune : „Jur pe profetul meu !“ a schimbat fraza, astfel ca să sune : „Jur pe falsul meu profet !“ Tătarul — a reieşit de aici — susţinea el însuşi că se închină unui impostor !

— Dar de ce a procedat aşa cenzorul ? întrebă Vihrov, neînţelegînd prea bine sensul celor spuse de Mary.

— Păi cum ar putea să se afirme în presă că Mahomed ar fi un profet ! În presă, pînă şi musulmanii trebuie să afirme că Mahomed e un fals profet. În legătură cu profeţii, scîrnava aceea de gazetă, „Severnaia Pcela“, a făcut şi ea una boacănă : poate ştii, că aici la noi, s-a interzis ca opera „Profetul“ [1] să mai fie numită aşa, noul titlu care i s-a dat fiind „Asediul Gentului“. Ei bine, domnul Bulgarin [2], se apucă numaidecît şi scrie într-unul din articolaşele sale cam vulgare cum că la Petersburg ar fi fost prezentată opera „Asediul Gentului“, numită greşit în străinătate „Profetul“.

— Toate astea demonstrează că trebuie să ne luăm gîndul de a mai scrie literatură ! rosti Vihrov.

— Categoric ! Parcă mai poate fi vorba acum de literatură !

— Bine, Mary, dar cum ai putea să trăieşti fără să te ocupi de nimic ? Păi, mori de plictiseală sau te apuci de băut !...

— Citeşte mai mult, dragul meu, ocupă-te de muzică, căci vremurile astea o să treacă, n-o să fie mereu aşa !

Vihrov sta în fotoliu cu capul plecat.

— Am să rămîn aici la Petersburg, Mary, spuse la un moment dat. Şi-am să vin pe la voi în fiecare seară.

— Rămîi aici şi vino pe la noi, îi repetă ea cuvintele.

---

[1] „Profetul“ — operă a compozitorului german Giacomo Meyerbeer (1791—1864).

[2] Bulgarin, Faddei Benediktovici (1789—1859) — editorul şi redactorul gazetei „Severnaia Pcela“.

Pe chip îi apăru o expresie de mulțumire, dar parcă și de ușoară teamă.

— Și o să jucăm cărți !

— Da, o să jucăm cărți. Ce mult mă bucur că n-am să mai ascult pălăvrăgeala unor domni care vin pe la soțul meu și spun niște lucruri de te apucă groaza !

— Perfect ! Așa vom face, spuse Vihrov, ridicîndu-se și sărutîndu-i mîna.

— Da, așa vom face ! Așa vom face ! făcu ea pe un ton în care păru să se distingă din nou o ușoară nesiguranță.

XXI

SENTINȚA

Vihrov aștepta cu nerăbdare ora mesei, pentru ca, ducîndu-se la Abreev, să afle cît mai curînd soarta ce i se hărăzește. În decursul acelei zile, care părea să treacă mult prea încet, se abătuse pe la Mary, stătuse acolo cel puțin vreo trei ceasuri, se plimbase apoi pe Nevski Prospekt și trecuse pe la catedrala Kazanski. În sfîrșit, se făcu ora cinci, ora mult așteptată. Vihrov ajunse la hotel, își puse fracul și plecă la Abreev. Acesta îl primi tot în cabinet, dar, cum obișnuia să ia masa abia la ora șase, mai avură la dispoziție aproape un ceas.

— Am aflat totul despre dumneavoastră, îi zise Abreev întîmpinîndu-l.

— Adică ? întrebă Pavel și glasul îi tremură ușor.

— Mai întîi, începu Abreev, ați dorit să aflați pentru ce sînteți acuzat... Aflați, deci, că obiectul acuzației îl constituie, în primul rînd, lucrarea dumneavoastră, intitulată, după cum mi se pare, „Nu osîndi !", pentru că în această scriere ați încercat să enunțați și să propagați acele teorii occidentale, care au răsturnat astăzi întreaga orînduire a

statului francez, iar în al doilea rînd, povestirea în care luaţi atitudine împotriva iobăgiei, rînduială existentă şi recunoscută de stat. Acestea sînt învinuirile ce vi se aduc. Dacă sînt juste sau nu, asta n-o mai ştiu.

După maniera şi tonul cu care vorbea Abreev, se vedea că o face cu o substanţială doză de ironie.

— Poate că în parte sînt juste, spuse Vihrov.

— Pentru asemenea delicte, continuă Abreev pe acelaşi ton, s-a hotărît să fiţi pedepsit după cum urmează : veţi fi trimis într-una din gubernîile noastre, unde veţi fi numit în serviciu, interzicîndu-vi-se, totodată, accesul în amîndouă capitalele.

— Cum adică să fiu numit în serviciu ? întrebă Vihrov, speriat mai ales de această pedeapsă.

— Aşa : veţi fi numit în serviciu, repetă Abreev.

— Păi cum vine asta ? E posibil să numeşti cu de-a sila un om în serviciu ?

— De ce nu ?

— Pentru că omul acela n-are să facă nimic, ori se va ţine de rele, ca să fie dat afară din slujbă.

— Nu, nu va fi dat afară : iar dacă nu va face nimic sau se va ţine de rele, va fi pedepsit.

— Cum anume ?

— Întîi i se va atrage atenţia, va fi mustrat, va fi pus sub arest şi, în sfîrşit, dacă toate astea se vor dovedi zadarnice, va fi mutat într-o funcţie inferioară şi deferit justiţiei.

— Deci cu treburile astea nu-i de glumit ! spuse Vihrov.

— În nici un caz ! întări Abreev. Sfatul meu, *mon cher*, e să vă supuneţi soartei, să plecaţi acolo unde veţi fi trimis, să cîştigaţi, dacă va fi posibil, bunăvoinţa guvernatorului, astfel ca dumnealui să poată pomeni măcar o dată în raportul său cum că aţi renunţat cu desăvîrşire la rătăcirile dumneavoastră şi că, printr-o străduinţă exemplară în serviciu, încercaţi să vă îndreptaţi vina.

Aceste cuvinte îl făcură pe Vihrov să-şi piardă cumpătul :

— Colonele, dacă ar fi să depun eforturi în acest sens, ar însemna să comit o infamie ; eu unul nu-mi voi schimba niciodată convingerile.

— Adică aţi vrea să-i impresionaţi şi să-i înfrîngeţi pe aceşti domni prin noblețea şi intransigenţa caracterului dumnevoastră ? Ei bine, dumnealor vă vor socoti, în cazul acesta, un „incorigibil" şi, ca atare, nu vă vor ierta niciodată ; ori dacă, dimpotrivă, va exista pentru dumneavoastră vreo referinţă binevoitoare din partea guvernatorului, noi vom folosi aici toate pîrghiile de care dispunem şi, poate, vom reuşi să vă scoatem din nou la liman.

— Alte mijloace n-aţi putea găsi ?

— Nu-mi vine în minte niciunul.

— Dar dacă i-aş scrie ţarului o scrisoare, arătînd că sînt incapabil să lucrez într-un serviciu ?

— Aici nu se pune problema capacităţii sau incapacităţii dumneavoastră de a lucra într-un serviciu. Sînteţi obligat s-o faceţi, aşa cum cei ce sînt deportaţi în gubernia Enisei trebuie să locuiască în gubernia Enisei, iar cei condamnaţi la muncă silnică trebuie să lucreze la ocnă, deşi nici ei poate că nu sînt capabili de aşa ceva.

Rostind acestea, Abreev zîmbi, amuzat el însuşi de-o asemenea explicaţie.

Vihrov îşi gîrbovi şi mai mult umerii.

— Nu vă pierdeţi cumpătul. Sînt convins că vom izbuti să vă obţinem graţierea, îl încurajă Abreev, bătîndu-l prietenește pe spate.

Vihrov se ridică şi începu să umble prin cabinet.

— Dumneavoastră, colonele, n-aţi locuit în provincie şi nu ştiţi ce înseamnă asta, rosti el.

— Răbdare, *mon cher,* răbdare ! spuse Abreev. Cînd, la vîrsta de treizeci de ani, a trebuit să mă apuc iar de învăţătură, să ştiţi că mi-a venit foarte greu, însă mi-am dat cuvîntul că trebuie să învinq şi am învins... Iar acum, *allons dîner,* spuse el, uitîndu-se la ceas.

Intrînd în sufragerie, Vihrov o văzu pe soţia lui Abreev, o femeie cu ochi negri şi cu un păr bogat. Colonelul i-l prezentă pe Vihrov cu oarecare nepăsare.

— A fost pe la noi prinţesa Tavina, începu gazda, parcă abia mişcîndu-şi limba.

— Şi ce-i cu asta ? o întrebă Abreev pe un ton grav.

— Nimic, tărăgănă femeia.

Abreev îşi lăsă ochii în farfurie.

— E timpul să plec la operă, continuă soția lui, cu aceeași limbă împleticită.

— Du-te, rosti Abreev, tot atît de grav.

— A, bine că mi-am adus aminte, i se adresă el lui Vihrov. Uitasem să vă spun că, în legătură cu problema dumneavoastră, am trecut și pe la Plavin. Să știți că a aflat și el totul și vă poartă de grijă. Am mai întîlnit la club și alte persoane influente și le-am rugat să vă rezerve măcar un post mai onorabil, ca să nu lucrați acolo, știu eu, poate ca simplu copist.

— Nu-mi pasă de nimic, rosti Vihrov cu tristețe.

Îl chinuia tot mai mult gîndul că va fi nevoit să se despartă de Mary, și nici măcar nu știa cînd îi va fi dat s-o revadă.

Pradă unor gînduri apăsătoare și triste, părăsi casa Abreevilor, nefiind în stare nici măcar să treacă pe la familia Eismond. Seara, preferă să rămînă singur în camera lui de hotel, spre a-și ordona cît de cît gîndurile și sentimentele, dar abia se întinse pe pat, că pe culoar se auziră niște pași grei și în cameră intră un curier, înmînîndu-i un plic din hîrtie velină, în care, tot pe-o hîrtie velină, erau așternute cu un scris elegant următoarele cuvinte : „Vsevolod Nikandrîci Plavin, exprimîndu-și stima față de Pavel Mihailovici Vihrov, îl roagă să poftească la dumnealui, la orele 11 dimineața, pentru lămuriri în probleme de serviciu." „Ce formalist detestabil". gîndi Vihrov.

A doua zi, la ora unsprezece, se duse la departament. De astă dată, Plavin avu față de el o atitudine mult mai rece, ba chiar severă.

— Domnul ministru mi-a poruncit să te întreb, începu el stînd în picioare și neinvitîndu-l pe Vihrov să ia loc, în care dintre următoarele gubernii dorești să fii trimis și numit în serviciu ?

Și cită trei gubernii.

Eroul meu fu cu totul descumpănit ; își aminti doar că într-una din guberniile indicate își aveau serviciul frații Zaharevski ; și-o alese, deci, ca să aibă acolo măcar pe cineva cunoscut.

— Fii bun și notează această gubernie, se adresă Plavin unui tînăr care ședea în aceeași încăpere, la un alt birou.

Tînărul scrise ceva pe-o hîrtie.

— În ce funcție sînt numit acolo ? întrebă Vihrov.

— În acea de funcționar cu însărcinări speciale pe lîngă guvernator, dar fără salariu, întrucît s-a luat în considerare faptul că dispui de avere.

— Cine-i guvernator în gubernia pe care am ales-o ? întrebă Vihrov.

— Nu-mi aduc aminte, răspunse tărăgănat Plavin, apoi sună.

Intră un soldat.

— Poftește-l pe Dormidont Ivanovici la mine, i se adresă Plavin.

Soldatul se retrase, ca îndată după aceea să apară Dormidont Ivanovici, un bătrînel onorabil, pesemne un șef de birou foarte conștiincios.

— Cine-i guvernator la... ? și Plavin cită gubernia aleasă de Vihrov.

— Este general-maiorul Mohov.

— De unde a venit acolo ?

— A fost mutat dintr-o gubernie poloneză, răspunse Dormidont Ivanovici cu o voce stinsă. O gubernie din cele sudice.

— Din ce pricină ? continuă Plavin de parcă l-ar fi interogat pe bătrînul șef de birou, care stătea respectuos în fața lui.

Dormidont Ivanovici zîmbi ușor.

— Din pricina firii dumisale, aspră și recalcitrantă, răspunse el.

— E clar, rosti Vihrov, dar în celelalte gubernii care mi-au fost indicate, guvernatorii sînt mai buni ?

Plavin păru adîncit în gînduri.

Dormidont Ivanovici înțelese, în sfîrșit, motivul acestor întrebări.

— Toți sînt la fel ! îi spuse lui Vihrov și dădu din mînă a pagubă.

Plavin îi făcu un semn, și bătrînul se retrase.

Vihrov mai stătu un timp în cabinetul lui Plavin, așteptînd parcă să i se mai spună ceva, dar Plavin tăcea. Abia la despărțire păru că ar fi vrut să-i mai spună ceva lui Pavel, dar, pesemne, nu se putu hotărî, ci doar îl îmbrățișă în tăcere și-l sărută.

Plecînd de la ministeriu, Vihrov se duse direct la Mary. Aceasta era înnebunită, neştiind unde se află Pavel şi ce se întîmplă cu el; de la hotel, unde-i trimisese un bilet, i se comunicase că *m-r* Vihrov e plecat.

— Unde ai dispărut? exclamă ea, întîmpinîndu-l în pragul vestibulului.

— Am tot umblat să-mi rezolv treburile, răspunse Vihrov cu un zîmbet trist.

— Şi cum e, ce s-a hotărît? întrebă Mary. Nerăbdarea i se citea pe fiecare trăsătură a feţei.

Intrară în camera ei şi se aşezară.

— Au hotărît să mă deporteze în gubernia... şi să mă numească acolo într-un serviciu.

— De ce să te numească în serviciu? întrebă Mary, dîndu-şi seama că e, poate, cea mai neplăcută dintre veştile pe care le aflase Vihrov.

— Pentru a-mi corija moralitatea şi felul în care privesc lucrurile, îi răspunse el ironic.

— Dar pentru care motiv?... Pentru care motiv?... continuă să-l întrebe Mary.

— Pentru că am propagat ideile francezilor şi am protestat împotriva iobăgiei, răspunse Vihrov.

Mary se prinse cu mîinile de cap. Necăjită şi îndurerată, nu mai era în stare să scoată o vorbă.

— E, într-adevăr, un lucru îngrozitor, spuse Vihrov. Se zice că Dumnezeu mi-a înzestrat cu un pic de talent, cu o oarecare cultură şi inteligenţă, acum însă nu mai am dreptul să public nimic: căci să ofer cititorilor apă chioară, cum fac alţii, nu pot, iar ca să scriu ce vreau eu, nu mi se va mai permite niciodată; mă rog, imboldul de a mai scrie mi l-au nimicit; dar nici măcar să locuiesc acolo unde doresc nu mă lasă!... Căci acum singura mea dorinţă era să locuiesc în preajma dumitale, la Petersburg, întrucît pentru mine eşti tot ce mi-a mai rămas: eşti unica mea rudă, unicul meu prieten, eşti totul!...

Spunînd acestea, Vihrov nu-şi putu stăpîni lacrimile. Mary avea şi ea obrajii umezi.

— Nu-i nimic, cu ajutorul Domnului totul va trece, îi spuse ea întinzîndu-i mîna.

— Draga mea ! exclamă Vihrov. Pînă va trece, nu știu ce se va putea întîmpla cu mine ; am mai stat în provincie și era cît pe-aci să cad în patima beției...

— O știu și-ți mărturisesc că tocmai asta mă sperie cel mai mult, rosti Mary, și chipul i se întunecă. Ascultă-mă, izbucni ea, prinzîndu-l de mînă, tu mi-ai spus că mă iubești ; dacă-i adevărat, atunci, pentru mine, pentru dragostea ce ți-o port și eu, ferește-te de patima asta ! Căci toate nenorocirile tale vor trece, dar beția te va putea ucide !

— Și ai să mă iubești într-adevăr ? o întrebă Vihrov cu duioșie.

— Din toată inima ! exclamă Mary. Te voi iubi mai mult decît pe soțul meu, mai mult chiar decît pe copiii mei !

Pavel îi luă mîna și i-o sărută cu patimă.

Mary, dîndu-și seama că vorbise mai mult decît ar fi trebuit, își retrase mîna, își șterse lacrimile și se străduí să pară cît mai calmă ; doar îi ceru lui Vihrov s-o asigure că va lua masa acolo și că-și va petrece restul zilei împreună cu ea. Pavel acceptă. În timpul mesei, cînd i se spuse și lui Eismond ce greșeală a săvîrșit Vihrov și la ce pedeapsă a fost condamnat, generalul dădu din umeri, făcu o mină echivocă, și, pesemne, numai de teama nevestii-si nu spuse că e pe deplin de acord cu cele hotărîte.

Către seară, se adună la familia Eismond o societate numeroasă, în special o seamă de generali vîrstnici, cu excepția unui singur căpitan mai tînăr, care, cu toate acestea, vorbi cel mai mult, încercînd în mod vădit să se afle în centrul atenției. La un moment dat, veni vorba și de cazul lui Petrașevski, despre care discuta pe atunci întreaga societate petersburgheză. Cu acest prilej, tînărul căpitan începu să exprime idei din cele mai categorice.

— Îmi pare foarte rău că nu i-au spînzurat pe toți ! rosti el pe un ton patetic.

— Ei, chiar așa, să-i spînzure ! ripostară pînă și cei mai vîrstnici.

— Categoric !... întări căpitanul, palid la față. Aștia sînt chiar mai periculoși decît decembriștii !... Căci aceia, e drept, au ieșit în piață cu arma în mînă și au pretins nu știu ce fel de schimbări, totuși n-au propovăduit imoralitatea !... Pe cîtă vreme domnii din cercul lui Petrașevski

s-au apucat să renege religia, căsătoria, proprietatea !... Aceia au fost niște bandiți, pe cînd aștia sînt niște scribi rău intenționați : iar dacă vă amintiți de acea fabulă cunoscută, eu v-aș ruga să-mi răspundeți : cine a fost pedepsit mai rău, cînd a ajuns în iad : banditul care a ucis la drumul mare sau scribii rău intenționați ?...

— Așa e, aveți dreptate ! dădură din cap generalii.

— Ori să luăm, de pildă, acea scrisoare a domnului Belinski, continuă căpitanul pe același ton nervos, scrisoare care a început să circule din mînă în mînă și care, după părerea mea, e un lucru la fel de revoltător. Căci după domnul acesta, clerul catolic, chipurile, a reprezentat odată și el ceva, pe cînd al nostru, niciodată nimic, iar Petru cel Mare, cică, și-ar fi dat seama că singura salvare pentru ruși ar fi fost să înceteze de a mai fi ruși... Orice-ați spune, domnilor, dar prin exprimarea unor asemenea idei, dumnealui ne-a tras o palmă zdravănă, și nu numai nouă, ci și întregii noastre istorii.

— Și încă ce palmă ! interveni Eismond.

— Iar mai departe, continuă căpitanul, dumnealui încearcă să demonstreze că în Rusia s-ar fi produs o filantropică înlocuire a cnutului cu un singur sfîrc, printr-un cnut cu trei sfîrcuri, ca și cînd la noi n-ar avea loc decît pedepse și execuții.

— Să știți că așa este : la noi nu au loc decît pedepse și execuții ! interveni brusc Vihrov, aprinzîndu-se la obraz.

— Și cine, mă rog, e cel pedepsit ? îl întreabă căpitanul pe un ton calm și cu o vizibilă emfază.

— Eu, de pildă !... Îndrăznesc să mă dau chiar pe mine de exemplu, rosti Vihrov pe același ton iritat.

— Probabil că au existat pentru așa ceva niște motive bine întemeiate, zise căpitanul, tot atît de calm.

— Numai acela că am îndrăznit să arăt, prin intermediul unei lucrări ce mi-a fost publicată, că uneori, cînd se îmbată, moșierii noștri își bat nevestele.

— Asta nu-i deloc treaba dumneavoastră ! îi răspunse căpitanul, cu un zîmbet ironic.

— Cum, adică, nu-i treaba mea ? ripostă uimit Vihrov.

— Ameliorarea și corijarea unor moravuri este o treabă a guvernului și legiuitorilor, nicidecum a unor persoane particulare !... răspunse căpitanul.

— Totdeauna și pretutindeni, literatura a fost cea menită să corijeze moravurile, iar nu legiuitorii ! interveni Mary.

— Literatura nu le-a corijat niciodată și în nici un fel, ba dimpotrivă, în multe cazuri le-a corupt, zise tînărul căpitan.

Vihrov avu intenția să riposteze, însă Mary îl împinse ușurel, pe sub masă, cu piciorul, ba chiar îi șopti :

— Lasă-l în pace !

— De ce ? E o iscoadă ? o întrebă Vihrov, tot pe șoptite.

— Mai rău ! E un fanatic, spuse Mary.

Între timp, căpitanul începu să discute cu cei vîrstnici, socotind pesemne că nu merită să mai stea de vorbă cu Pavel, care, la rîndul său, simți că-i vine greu să mai rămînă într-o asemenea societate. De aceea, își luă pălăria și veni la Mary, spre a-și lua rămas bun. Ea pesemne că înțelese ce se petrece în sufletul lui și nu-l mai reținu.

— Hristos să te aibă în pază ! îi spuse ea duios. Mai treci mîine pe aici ?

— Am să trec neapărat, răspunse Vihrov și, salutînd pe toată lumea, plecă.

Apropiindu-se de clădirea hotelului, zări încă de la distanță, în dreptul scării, o cotigă cu doi cai, foarte suspectă ca înfățișare, iar cîteva clipe mai tîrziu, intrînd în cameră, găsi acolo un jandarm cu porthartul agățat de umăr. Bănuielile i se adeveriră îndată.

— Ai venit să mă iei cu dumneata ? îl întrebă pe soldat.

— Da, înălțimea voastră.

— N-aș putea să mai rămîn puțin, ca să-mi iau rămas bun de la cîte cineva ?

— Nu se poate, înălțimea voastră, răspunse soldatul.

Vihrov îi porunci atunci lui Ivan să-i facă bagajele și îl anunță că vor pleca îndată după aceea.

Ivan se speriase chiar din clipa cînd îl văzuse pe jandarmul cu pricina, acum însă, auzind că acesta avea să-i ducă într-o direcție necunoscută, îi clănțăniră dinții de spaimă.

— Nenicule, unde vrei să ne duci ? În Siberia ? îl întrebă cu o voce sugrumată și fu cît pe ce să izbucnească în plîns.

— Nu, nu în Siberia, îi răspunse, zîmbind, soldatul.

Între timp, Vihrov îi scrise lui Mary cîteva rînduri, prin care o anunța că nu poate să mai treacă pe la ea, întrucît trebuie să plece, sub escortă, spre noua lui destinație.

Pe la două noaptea porniră la drum. Ivan continua să tremure în cotigă, neînțelegînd nici acum pentru care motiv i-a fost osîndit boierul.

„O fi furat ceva!?" se întreba, frămîntîndu-și mintea neroadă.

PARTEA A PATRA

I

SCRISOAREA LUI VIHROV CĂTRE MARY

„Îţi scriu, ca şi cînd aş nota într-un jurnal de zi. Jandarmul cu care am călătorit spre oraşul de reşedinţă al guberniei m-a dus direct la casa guvernatorului şi m-a predat, sub semnătură, unui aghiotant care se afla în camera de primire ; acesta l-a înştiinţat îndată pe guvernator despre sosirea mea şi m-a poftit în cabinet. Generalul m-a primit stînd în picioare ; e un bărbat înalt, cu ochelari şi cu o mustaţă tunsă. Niciodată n-am putut să sufăr mustaţa tunsă ; am, nu ştiu de ce, impresia că aşa ceva poartă numai oamenii răi şi lipsiţi de cultură.

Generalul m-a măsurat din cap pînă-n picioare.

— Unde v-aţi făcut studiile ? m-a întrebat el.

— La Universitatea din Moscova.

— Dispuneţi de avere ?

— Da.

— Cît e de mare ?

— Am peste trei sute de suflete.

Îndată, chipul guvernatorului a căpătat, parcă, o expresie mai binevoitoare.

— Am primit dispoziţia să vă numesc aici într-un post de funcţionar cu însărcinări speciale, fără salariu.

Nu i-am răspuns nimic.

— Puteţi pleca să vă odihniţi ! Sper că nu-mi veţi oferi prilejul să avem între noi vreo neînţelegere !... a adăugat el în timp ce mă îndreptam spre uşă.

Jandarmul nu se mai afla în cotigă. M-am urcat în ea şi-am poruncit să fiu dus la un hotel. Ivan al meu era tot atît de înfricoşat ca şi pînă atunci. Mai credea şi acum că

avea să ne pască pe amîndoi puşcăria. La hotel, îndată ce m-am dezbrăcat, m-a năpădit urîtul : casele pe care le vedeam pe fereastră mi s-au părut a fi mizerabile ; localnicii care se tot perindau, fie în trăsuri, fie pe jos, — nişte ticăloşi : căluţii birjarilor — nişte gloabe prăpădite ; bisericile — parcă prea mici. «Ce-am să mă fac ?» mă întrebam cu disperare. De citit în clipele acelea nu eram în stare să citesc şi nici măcar n-aveam vreo carte la mine. Sarcini pe linie de serviciu — îmi ziceam — s-ar putea, datorită situaţiei mele, să nu-mi fie încredinţate. «Cu ce-am să mă ocup, nenorocitul de mine !» exclamam în sinea mea, şi urîtul mă apăsa atît de greu, încît, cu toată osteneala, m-am hotărît să mă duc chiar atunci la fraţii Zaharevski. Bărbierul, venit să mă radă, mi-a povestit că cel mai mare dintre ei e socotit aici un om foarte cinstit, de-a dreptul incoruptibil. Din vice-preşedinte a ajuns, de curînd, procuror.

— Dacă se întîmplă ca cineva să fie neîndreptăţit de cinovnici, dumnealui sare îndată în apărarea lui şi-i face dreptate, mi-a spus frizerul.

— Dar fratele cel mic cum e ?

— Ăl mic e un filfizon, are bani grămadă ! Ce cai, ce trăsură !...

— Şi guvernatorul ? Ce fel de om e ?

— Ho-ho ! Foarte aspru ! Să te ferească sfîntul !

— Şperţ nu ia ?

— Personal, nici atîtica !... Are însă o drăguţă : aia se aude că ia destul...

— Şi pe urmă îi dă lui ?

— Dumnezeu să-i mai ştie !... S-ar părea că nu-i dă !... Pune ea mîna pe tot.

Aflînd toate acestea, am rămas mulţumit că măcar cel mai mare dintre fraţii Zaharevski părea să fie un om cinstit, aşa că m-am dus de-a dreptul la el. A fost surprins să mă vadă în oraşul lor, iar după ce i-am explicat motivul pentru care am ajuns acolo, mi s-a părut că mă priveşte cu multă consideraţie.

— Sînt foarte bucuros să vă văd aici ; firește, i-o bucurie pentru mine, nu şi pentru dumneavoastră, mi-a spus, invitîndu-mă în cabinetul său. După aspectul acestuia mi-am dat seama că omul munceşte mult ; de altfel pare

pe deplin maturizat, ba chiar îmbătrînit : pesemne că ambiţia lui de slujbaş îl cam macină.

— Întîi şi-ntîi, v-aş cere un sfat, i-am spus eu. Ce fel de viaţă pot să duc în oraşul dumneavoastră ?

Zaharevski nu mi-a prea înţeles întrebarea.

— Cum adică, ce fel de viaţă ? m-a întrebat.

— Pînă acum m-am ocupat de scris. Astăzi, această ocupaţie mi-a fost interzisă. Ce pot să fac de-aci încolo ?

— Veţi avea o slujbă, a zîmbit Zaharevski.

— Bine, dar, fiind socotit un om cu intenţii rele, practic, nu mi se va da nimic de făcut !

— N-aş zice, a opinat Zaharevski. Probabil că guvernatorul a şi primit dispoziţie să vă găsească o ocupaţie. Dacă vreţi, am să-i vorbesc şi eu în acest sens.

— Vă aveţi bine cu guvernatorul ?

— Aici nu se pune problema de a te avea bine sau rău. Sînt convins că-mi va vorbi chiar el despre dumneavoastră, întrucît sînteţi «o persoană politică». Pe de o parte, el are datoria să-l înştiinţeze pe procuror că în oraş a sosit o asemenea persoană, iar pe de altă parte, neîndoielnic că-i va face plăcere să trîmbiţeze despre această «încredere acordată de superiori», care i-a determinat să vă trimită aici, la dumnealui, spre îndrumare şi îndreptare.

Zaharevski a accentuat cu vădită ironie cuvintele «o persoană politică» şi «încredere acordată de superiori». L-am rugat să-i spună, într-adevăr, guvernatorului că doresc să mi se dea de lucru, apoi mi-am exprimat curiozitatea în legătură cu modul în care acest general a ajuns să conducă o gubernie. Auzindu-mi întrebarea, Zaharevski a făcut o mică grimasă.

— Mai întîi, datorită staturii lui înalte, a fost numit aghiotant... În felul acesta s-a deprins cu slujba de contopist la cancelarie ; apoi am impresia că a fost mutat la jandarmerie şi, în cele din urmă, a devenit guvernator.

I-am spus că mi se pare a fi un om tare necioplit.

— Într-adevăr, nu face parte dintre oamenii delicaţi ! mi-a răspuns Zaharevski.

— Măcar e deştept ?

— Da, foc de deștept !... Fiind așa din născare, este totuși mult prea arogant și răzbunător : cred că în viața lui n-a iertat pe nimeni, și asta nu numai pentru vreo ofensă, fie ea cît de mică, ci și pentru nesupunere.

— Se zice că are și o amantă, care ia șperț în locul lui!

— Există și așa ceva ! a zîmbit din nou Zaharevski.

I-am mai spus că nu-mi face nici o plăcere să aud toate astea, căci un asemenea ins ar putea să mă supună la tot felul de umilințe.

— Nu cred ! mi-a răspuns Zaharevski. E prea șiret ca să facă așa ceva ; de obicei, își face mendrele numai cu oamenii lipsiți de personalitate, ori dumneavoastră — și el își va da foarte bine seama de acest lucru — sînteți, totuși, un om care poate să riposteze !... Pe mine, bunăoară, sînt convins că ar fi bucuros să mă vadă în streang ; cu toate acestea nu îndrăznește, nu numai în scris, dar nici în relațiile particulare dintre noi, să-mi facă vreo neplăcere.

De la aceste probleme curente, Zaharevski a trecut, vădit intenționat, la probleme mai generale ; mi s-a părut că dorește să se edifice asupra liberalismului de care dau dovadă, ba chiar și asupra atitudinii mele față de religie. Luîndu-se după slavofili, avea pesemne, impresia că orice liberal convins trebuie să fie și un creștin ortodox. La întrebarea lui pe această temă, pusă destul de abil, am răspuns cu sinceritate că sînt panteist și altceva nu pot să fiu. Această afirmație, după cum am văzut foarte bine, i s-a părut lui Zaharevski cam îndrăzneață, dacă nu chiar prostească. Prin concepțiile sale, este bineînțeles omul cu spiritul cel mai independent din toată gubernia ; numai că liberalismul lui, dacă mă pot exprima așa, e oarecum local : despotismul guvernatorului îl revoltă, probabil, pînă în adîncul inimii și, probabil, i se opune din toate puterile, totuși, atunci cînd, în discuția noastră, a venit vorba de Napoleon al III-lea, el s-a declarat satisfăcut că, în sfîrșit, acesta a triumfat, declarîndu-se împărat, iar atunci cînd eu am emis părerea că Napoleon al III-lea este, de bună seamă, la fel cu guvernatorul nostru și că tot neamul acestui monarh ar trebui exilat în insula Elena, spre a nu mai izbuti nici unul

dintre ei să mai domnească vreodată, întrucît, sufletește, sînt cu toții niște tirani, niște prigonitori ai gîndirii și, în același timp, niște oameni cu totul potrivnici artei, Zaharevski pur și simplu n-a înțeles nimic. A avut dreptate Marienovski spunîndu-mi odată că deși juriștii noștri au o orientare de lăudat, sînt totuși niște oameni cu o cultură extrem de superficială și cu o bază foarte șubredă. În orice caz, un astfel de om, întîlnit în acest colț uitat de lume, este pentru mine o adevărată comoară. Am stat de vorbă cu el cel puțin patru ore, iar la plecare l-am întrebat cînd l-aș putea găsi acasă și pe fratele său.

— Va fi încîntat să vă vadă, mi-a răspuns Zaharevski dar ca să nu faceți un drum zadarnic, duceți-vă la el chiar astăzi ; am să fiu și eu acolo !

M-am bucurat din toată inima pentru această invitație, întrucît nu știam defel cum să-mi petrec seara aceea.

Întrebînd birjarul, pe care l-am angajat cîteva ceasuri mai tîrziu, dacă știe unde locuiește inginerul Zaharevski, acesta a exclamat surprins :

— Cum să nu știu, păcatele mele ! Apoi, îndemnîndu-și calul, a adăugat : Are o casă frumoasă, și-i proprietatea dumnealui !

Casa era, într-adevăr, foarte frumoasă ; vestibulul era pardosit cu mozaic ; salonul, cu pereții imitînd marmura, era plin de tablouri ; mobila, pianul și draperiile erau nounouțe.

Inginerul m-a întîmpinat cu brațele deschise. Fratele său mai mare se și afla acolo și îl înștiințase că am sosit în oraș.

— Parcă-i un făcut, mi-a spus inginerul umblînd cu pași mari prin apartamentul lui somptuos, parcă-i un făcut să ne tot întîlnim așa, pe neașteptate : altcîndva, la un șmecher din Moscova, iar acum aici !...

Cabinetul elegant în care ne-a invitat semăna mai degrabă cu buduarul unei midinete, decît cu camera de lucru a unui bărbat.

Am uitat să-ți spun că amîndoi frații Zaharevski poartă niște nume ciudate : cel mai mare se cheamă Ilarion Ardalionîci, iar pe cel mic — Vissarion Ardalionîci. Bineînțeles

că discuția a început prin comentarii asupra exilării mele și a motivului care a pricinuit-o. Ilarion Zaharevski m-a întrerupt de cîteva ori, explicînd cu indignare fratelui său unele amănunte. Mi-am dat seama că acesta le ascultă cu multă indiferență.

— E decizia guvernului, n-ai ce-i face !... Trebuie să i te supui... rostea el, din cînd în cînd.

— Tocmai asta e, a încercat fratele lui să-l lămurească. Guvernul nostru îi pedepsește pe oamenii buni, iar pe cei ticăloși îi recompensează, avansîndu-i în slujbă și dîndu-le decorații.

— Ei nu-i chiar așa, a ripostat Vissarion Zaharevski, sînt pedepsiți și ticăloșii... Bineînțeles, mi se pare ciudat să exilezi un om pentru că a scris ceva, cînd ai putea foarte bine să-i ceri o declarație cum că de-aci încolo nu va mai scrie asemenea lucruri niciodată.

Tocmai atunci și-a făcut apariția un contopist sau, poate, un soldat, anunțîndu-l că este căutat de un antreprenor.

— Poftește-l aici, a strigat Zaharevski, de-a răsunat toată casa.

În cabinet și-a făcut apariția un antreprenor cu părul roșu ca focul.

— Mi-ai adus devizul ? l-a întrebat Vissarion Ardalionîci.

— Vi l-am adus ! a răspuns omul.

Și i-a întins pe dată o foaie plină de însemnări. Zaharevski a parcurs-o cu privirea, a șters ceva cu creionul, a făcut cîteva socoteli pe-o abacă, apoi, notînd pe hîrtie niște cifre, i-a restituit-o antreprenorului.

— Poftim ! Am redus suma cu o mie de ruble.

Antreprenorului i s-a lungit obrazul, ochii au început să-i alerge neliniștiți.

— Cam multișor, înălțimea voastră, a rostit el în cele din urmă, cu un glas înfundat.

— Ba eu aș zice că-i chiar prea puțin !... Că-i chiar prea puțin !... a ripostat Zaharevski, de astă dată într-un falset sonor.

Antreprenorul a tras adînc aer în piept, apoi, luîndu-şi parcă inima în dinţi, a rostit dintr-o răsuflare :

— Cum credeţi dumneavoastră, dar aşa nu se poate lucra, nu mă angajez...

— Bine, nu te angaja, i-a răspuns Zaharevski foarte calm.

— Păi cum aş putea s-o fac în felul ăsta, înălţimea voastră ! mai că a strigat antreprenorul.

— Nu te obligă nimeni şi nici nu te trage cu arcanul ! i-a tăiat-o Zaharevski pe un ton cu totul dezinvolt.

— Of, Dumnezeule ! a gemut omul, apoi smulgînd cu năduf pana pe care o mai ţinea Zaharevski, a semnat devizul.

— Rămîneţi cu bine, asta-i situaţia, a adăugat el ieşind pe uşă cu capul în pămînt, de parcă ar fi pierdut o avere.

— Uf, la ce caznă m-a supus dumnealui ! a rostit îndată, cu glas tulburat, Zaharevski.

Atît eu, cît şi fratele său, l-am privit miraţi.

— Dacă şmecherul ăsta ar fi citit pe figura mea că nu am în vedere nici un alt antreprenor, nu numai că n-ar fi acceptat să-i reduc devizul cu o mie de ruble, ci chiar l-ar fi umflat.

— Zău ? Nu mai dispui de nici un antreprenor ? l-a întrebat fratele său.

— De nici unul ! a exclamat inginerul. Astăzi toţi au apucat să ia lucrări prin comisie şi n-o să-ţi pună nici un om la dispoziţie pentru cinci ruble pe zi...

Gînduri ciudate şi deloc vesele mă tulburau în timp ce vedeam şi auzeam toate acestea ; îmi apărea limpede că amîndoi fraţii Zaharevski sînt nişte oameni preocupaţi de treburi practice, pe care le stăpînesc cum nu se poate mai bine. Ce reprezint însă eu în faţa lor ? Oricum, sînt cam de aceeaşi vîrstă cu Plavin, de pildă, prietenul meu de la Petersburg. În clipa aceea mi s-a făcut ruşine de mine însumi şi m-a cuprins tristeţea ; n-aş zice că i-aş fi invidiat pentru gradele şi funcţiile lor. Nicidecum ! I-am invidiat numai pentru aceea că fiecare din ei a ştiut să-şi găsească

o ocupație și a învățat să-i stăpînească tainele... Iar eu... eu ce știu să fac ? Mai întîi m-am ținut de învățătură, apoi am scris o lucrare literară, poate chiar, o lucrare proastă, și din pricina căreia, după cum vezi, am fost trimis în exil. Nu știu dacă sînt eu însumi o nulitate sau educația pe care am primit-o a fost falsă, știu însă că pînă acum n-am fost decît un *sensibil observator al vieții*, și cam atît, deocamdată... Să mă întorc însă la istorisirea mea : după plecarea antreprenorului, între cei doi frați s-a iscat o dispută, care, după cum mi s-a părut, a izbutit să scoată în evidență nu numai caracterul, ci și... funcția fiecăruia. Astfel, fratele mai mare mi-a spus că s-a și întîlnit cu guvernatorul, a discutat cu el despre mine și că generalul are intenția să mă pună la o treabă foarte serioasă. Vorbindu-mi despre toate acestea, n-a scăpat ocazia să-l mai și suduie, cînd și cînd, pe mai marele guberniei. Pînă la urmă celălalt frate s-a revoltat :

— De ce îl tot ocărăști întruna ? a exclamat el.

— Fiindcă o merită ! i-a răspuns Ilarion Zaharevski.

— Pentru ce o merită ?

— Pentru toate !

— Care toate ? E o afirmație foarte vagă.

— Chiar și pentru faptul că tolerează tot felul de tertipuri de-ale voastre, inginerești, iar voi pentru asta îi sărutați picioarele ! i-a tăiat-o procurorul și, ridicîndu-se de pe scaun, a început să umble de colo pînă colo prin cabinet.

Auzindu-i vorbele, inginerul s-a aprins la față.

— Stai nițel, dragul meu, a exclamat el. Uite, domnul Vihrov va avea amabilitatea să ne fie arbitru și ne va spune care din noi are dreptate ! Apoi a început să-mi istorisească : Fratele meu, *m-r* Vihrov, lucrează aici ca procuror, înaintînd mereu, într-un mod energic și foarte curajos, diferite proteste împotriva guvernatorului. Toate astea sînt bune și frumoase ! Trebuie să știți însă că ministrul lor nu privește cu ochi răi asemenea proteste, ci, dimpotrivă, pe acei procurori care le întocmesc îi consideră niște oameni activi. În domeniul nostru de activitate însă, situația e de altă natură ; șefii noștri ne spun de-a dreptul : noi n-avem de gînd să purtăm corespondență din cauza voastră, nici cu guverna-

torii şi nici cu celelalte ministere. Şi-atunci, vă-ntreb eu, de ce naiba să înjur un om, despre care ştiu prea bine că poate oricînd să-mi facă rău pe linie de serviciu ? Iar dacă vreau s-o fac cu tot dinadinsul, n-am decît să mă las de slujbă, să-mi dau demisia !... Deci, din toate acestea ce reiese ? Reiese faptul că fratelui meu îi dă mîna s-o facă pe nobilul, căci o face în folosul lui, pe cînd eu nu mi-aş putea aduce decît nişte prejudicii mari pentru întreaga viaţă !... Şi-acum un alt aspect : dumnealui a aruncat adineaori o vorbă : „tertipurile voastre inginereşti !" Aş vrea să ştiu şi eu despre ce fel de „tertipuri" poate fi vorba ? Doctorul Over, de pildă, ia pentru o vizită cîte cincizeci de ruble. Este ăsta un tertip ? Un actor renumit fixează un preţ de trei ori mai mare cînd e vorba de o reprezentaţie dată în beneficiul său — e un tertip sau nu ? Un pictor oarecare ia pentru tablourile sale o mie de ruble, două, cinci. Toţi o fac în schimbul creaţiei lor ; exact aşa procedăm şi noi, inginerii... Dumneavoastră nu vă pricepeţi la ceea ce mă pricep eu şi-atunci veniţi să mă angajaţi ; eu vă pretind un anumit preţ şi mai iau un zece sau douăzeci la sută de la antreprenor. Nu vreţi să acceptaţi preţul fixat de mine, nu mi-l daţi, angajaţi pe altcineva, care să nu fie inginer şi care să vă poată realiza ceea ce realizăm noi !

— Cu voi n-are cine să se tocmească, pentru că aici e vorba de vistieria statului, o persoană, ca să zic aşa, cu totul abstractă, pe care toţi consideră că au dreptul s-o jupoaie şi nimeni nu-şi face grijă să-i ia apărarea ! a dat glas procurorul, continuînd să se plimbe prin cameră.

— Nu mai spune ! a exclamat inginerul. Ba să ştii că vistieria statului, sau mai ştiu eu ce altă persoană juridică, ştie foarte bine că inginerii nu vor sta în slujba ei pentru un fleac de trei sute de ruble pe an, ci se vor angaja îndată la societăţile străine de căi ferate, spre exemplu. De aceea ne şi permite să ne obţinem noi înşine anumite avantaje. Mă rog, dacă guvernul ne-ar da o leafă de zece sau cincisprezece mii de ruble pe an, se înţelege că am face şi nişte construcţii mai bune, şi în serviciu am fi mai harnici şi mai cinstiţi.

Urmărind acest schimb de cuvinte, mi-am dat seama că lui Ilarion Zaharevski nu-i venea la îndemînă să audă cele spuse de fratele său, întrucît îi era, în mod evident, ruşine

de mine. De aceea, schimbînd la un moment dat firul discuţiei, a început să-mi pună tot soiul de întrebări despre conacul meu, apoi mi-a declarat că a avut veşti despre mine şi de la sora lui, o domnişoară foarte drăguţă, cu care, într-adevăr, fiind încă acasă, m-am întîlnit de vreo cîteva ori ; între timp, inginerul a poruncit să fie pregătită cina şi, conducîndu-ne în sufrageria lui micuţă, dar tot atît de elegantă ca şi celelalte încăperi, ne-a tratat cu o cegă delicioasă şi cu şampanie.

Am plecat acasă împreună cu Ilarion Zaharevski. Mi-am dat seama că doreşte să-mi creeze o impresie mai bună despre fratele său.

— Să ştiţi că Vissarion, mi-a spus el, în afara unor cunoştinţe de ordin practic pe care le posedă, e şi un teoretician foarte bun !

Mărturisesc însă că-mi făcusem în această privinţă o părere cu totul opusă.

Ajuns acasă, m-am trezit în faţa a două evenimente. În primul rînd, am dat peste Ivan al meu, care zăcea, beat mort, în mijlocul camerei. Am poruncit omului de serviciu să-l scoată de acolo. Ticălosul şi-a revenit îndată. a început să plîngă în hohote şi să-mi explice că bea de frică să nu fie surghiunit împreună cu mine, în Siberia. Ca să-l liniştesc pe el, dar mai ales pe mine însumi, am să-l expediez chiar mîine acasă şi-am să poruncesc ca în locul lui să-mi fie trimise de acolo o bătrînă chelăreasă, precum şi-o cameristă... Al doilea eveniment l-a constituit o dispoziţie scrisă, pe care mi-o trimisese guvernatorul, şi care suna astfel : „Am fost informat că ţăranul Ivan Kononov din satul Skorţovo a ademenit fata unui ţăran, pe nume Pelagheia Martianova, să intre într-o sectă a rascolnicilor. Aşa fiind, vă însărcinez pe înălţimea voastră să întreprindeţi o anchetă la faţa locului şi să-mi raportaţi cele constatate." Lăsînd însă la o parte, pînă mîine, toate aceste griji, m-am aşezat, draga mea verişoară, să-ţi scriu misiva de faţă. Iartă-mă că-ţi relatez totul într-un mod aproape romanţat, dar vai ! probabil că nu voi mai avea niciodată prilejul să-mi fructific aptitudinile de romancier, de aceea îmi voi permite să practic această manieră, dragă inimii mele, de a relata faptele, măcar în epistolele pe care ţi le adresez dumitale."

II

SECTANTUL

Răspunsul la această scrisoare Vihrov îl primi foarte curînd. Dealtfel, Mary nici nu-i scrisese prea multe. Iată care era cuprinsul scurtei sale epistole : „Oare nu-i păcat, oare nu ţi-e ruşine să te consideri o nulitate, iar pe cei din preajma ta să-i ridici în slavă ? ! Îmi spui că sînt nişte oameni care au ştiut să-şi găsească o ocupaţie şi-au învăţat să-i însuşească tainele, apoi îţi pui întrebarea : dar tu la ce eşti bun ? Să ştii că la această întrebare răspunzi tu însuţi, ba încă atît de frumos, în aceeaşi scrisoare : tu eşti un sensibil observator al vieţii ! Toţi cei despre care îmi vorbeşti nu sînt decît nişte furnici, nişte trîntori, pe cînd tu eşti cel care îi observi şi-i descrii, iar această descriere ne-o vei lăsa nouă şi generaţiilor viitoare, ca să ne luminezi şi să ne dai o învăţătură. Acesta eşti tu, şi te rog să-mi scrii mereu în maniera în care îţi este dragă şi care să constituie un exerciţiu pentru elaborarea viitorului tău roman. În ceea ce mă priveşte, nu am prea multe să-ţi spun : pe domnii pe care i-ai întîlnit la noi am ajuns să nu-i mai pot suferi ; de aceea, cînd se mai abat pe aici, eu aproape că nu mai apar deloc. Jenicika al meu se ţine scai de mine şi mă tot întreabă : *„Maman,* de ce ai plîns împreună cu nenea Pavel, atunci cînd dumnealui a venit pe la noi ?“ „Am deplîns prostia unor oameni“, îi zic eu. Aştept curînd altă scrisoare de la tine.

Mary, care te iubeşte.“

Eroul meu locuia acum într-un apartament foarte frumos, pe care i-l oferise Vissarion Zaharevski în propriul lui imobil şi la un preţ destul de rezonabil ; dealtfel, acest om practic ajunsese să-l copleşească pe Vihrov cu tot felul de servicii. Îi cumpărase mobilă, îi găsise un bucătar. Cît despre Ivan, acesta fusese trimis la ţară, în locul lui venind băiatul din casă, bătrîna chelăreasă şi subreta Gruşa. Aceasta din urmă înflorise de bucurie că se afla din nou în preajma lui Pavel şi părea să adopte faţă de el o

comportare mult mai curajoasă ca altcîndva, ba chiar însoțită de-o anume tandrețe... Într-o dimineață veni să-l anunțe că-l caută un domn.

— Cine e ? o întrebă Vihrov.

— Nu știu, boierule, dar văd că-i un om rău, răspunse Grușa.

Vihrov porunci să fie poftit. În odaie intră un cinovnic îmbrăcat într-o uniformă cu guler verde și avînd, într-adevăr, o figură dezgustătoare : era sașiu, ciupit de vărsat, cu o pată cît palma pe obraz și cu nasul plin de bube. Grușa rămase în spatele lui, strîmbîndu-se cu năduf. Vihrov îl privi întrebător.

— Sînt Mirotvorski, inspector al administrației bunurilor de stat, se recomandă omul.

— Dumneavoastră sînteți deputatul care mă va însoți în călătorie, așa cum am solicitat deunăzi ? îl întrebă Vihrov.

— Întocmai, răspunse cinovnicul.

Vihrov îl invită să șadă pe-un scaun. Inspectorul se așeză și începu să-l examineze pe Pavel cu ochii lui crucișați, dorind parcă să-și dea seama cu cine are de-a face.

— Călătoria noastră nu va dura mult, îi spuse Vihrov.

— Ar fi bine să ajungem acolo într-o zi de sărbătoare... Chiar mîine e Intrarea în biserică, o sărbătoare la care dumnealor țin foarte mult... poate se va aduna lume și, cine știe, s-ar putea să găsim acolo și pe fata cu pricina.

— Prin urmare va trebui să împresurăm casa aceea ?

— Negreșit ! Vom ajunge noaptea și-o vom încercui.

Cele auzite nu-i fură pe plac lui Vihrov.

— Spuneți-mi, vă rog, ce rost au toate astea ? îl întrebă el pe inspector.

— Au un rost, întrucît de partea rascolnicilor trece prea multă lume. Iar acest Ivan Kononov, un mujic foarte bogat, e un ademenitor foarte primejdios... E un fel de patriarh al rascolnicilor, un ereziarh ; face negoț cu grîne, iar dacă vreunul dintre mujici sau dintre femeile sărăntoace are nevoie de ceva bucate, el îi zice : „Am să-ți dau grîne și-am să te hrănesc toată viața, numai să treci la rascolnici."

— Și ce ne pasă nouă ? N-au decît !

— Cum, adică, ce ne pasă ? se miră inspectorul, ba chiar păru ofensat. Păi în felul ăsta ar putea toată lumea să treacă la rascolnici.

Vihrov rămase pe gînduri. Misiunea pe care trebuia s-o îndeplinească devenea pentru el din ce în ce mai neplăcută.

— Şi cînd e vorba să plecăm ? îl întrebă din nou pe cinovnic.

— Chiar în noaptea asta, iar acum v-aş ruga să scrieţi o hîrtie celor de la poliţie să vă pună la dispoziţie trei poliţai şi cîţiva jandarmi.

Vihrov se încruntă, totuşi se apucă să scrie.

Inspectorul luă hîrtia şi plecă. Tot restul zilei Vihrov rămase trist, blestemîndu-şi slujba, viaţa şi pe sine însuşi. Pe la ora unsprezece, în vestibul răsună zgomot de paşi, zăngănit de săbii şi zornăit de pinteni : sosiseră jandarmii şi poliţaii ; noroc că Ivan plecase acasă, altminteri ar fi murit de frică, dar şi Gruşa fu cuprinsă de teamă. Intrînd cu o mină îngrijorată la Vihrov, îi spuse :

— Boierule, au venit nişte soldaţi şi întreabă de dumneavoastră !

— Ştiu, îi spuse el, vor merge cu mine.

— Au venit să vă aresteze din nou ? întrebă Gruşa, pălind.

— Nu, nu, trebuie să mă duc cu ei pentru a rezolva nişte probleme de serviciu.

Gruşa se mai linişti.

— Vreţi să puneţi mîna pe niscai hoţi ? întrebă ea din nou.

— Da, da, zise Vihrov.

— Vedeţi, boierule, să nu vă omoare vreunul, rosti Gruşa, cu nelinişte în glas.

— Las'că nu mă omoară, n-am să păţesc nimic, îi răspunse Vihrov, zîmbind, şi o sărută pe obraz.

Gruşa păru încîntată.

— N-am să dorm, boierule, toată noaptea. Am să stau şi-am să vă aştept, zise ea.

— Să nu faci aşa ceva. Să dormi liniştită.

— N-am să pot, boierule ! Să vreau şi n-am să pot.

Curînd sosi și inspectorul. Purta acum un cojoc, îmbrăcat însă peste uniformă. Îl sfătui pe Vihrov să-și pună și el haina oficială.

— Asta pentru ce mai trebuie ? îl întrebă Pavel.

— Altfel nu se poate. Sîntem, totuși, reprezentanții autorităților... îi explică Mirotvorski.

Vihrov își puse uniforma, apoi se urcară cu toții în diligență și porniră la drum. Vihrov și inspectorul ședeau în față, iar polițaii și jandarmii în spatele lor. Inspectorul începu să le dea lămuriri : „Îndată ce vom intra în sat, veți încercui casa, postîndu-vă în dreptul ușilor. Casa lui Kononov e chiar în marginea așezării".

— Știm, înălțimea voastră, că doar e pentru a șasea oară cînd îi sîntem oaspeți, răspunseră rîzînd unii dintre soldați.

Noaptea era foarte întunecoasă, iar drumul — numai ghețuș. Ieșind din oraș, o cotiră îndată pe un drum vicinal. La fiecare pas al cailor diligența sta să se răstoarne. Vihrov aproape că dorea s-o vadă răsturnată, iar pe inspector cu o mînă sau un picior schilodite. Zelul pe care îl manifesta acesta i-l făcuse de-a dreptul nesuferit. În sfîrșit, străbătînd vreo cinci verste, ajunseră la destinație. Soldații se postară fără grabă la toate ușile casei lui Ivan Kononov, pe care ajunseseră s-o cunoască prea bine.

— Să intrăm în casă, îi șopti inspectorul cu răsuflarea întretăiată de emoție, și, cîteva clipe mai tîrziu, pătrunseră într-o tindă cufundată în beznă.

Îndată răsunară în preajma lor niște pași grăbiți și cîteva glasuri șușotind. Vihrov își dădu seama că prin dreptul lui, protejați de întuneric, trec în fugă niște oameni. Cît despre soldații postați afară, aceștia doar clipiră din ochi, cînd pe lîngă ei izbutiră să se strecoare cîteva siluete.

— Ăștia te pomenești c-or fi fugind din casă ? zise unul dintre soldați.

— Da' Dumnezeu să-i știe, răspunse flegmatic un altul.

— Stai, stai, nu fugi ! răsună vocea inspectorului care izbutise să pună mîna pe o femeie. Aceasta rămase locului.

— Soldat ! strigă cinovnicul.

Apăru un soldat. Inspectorul îi încredință captiva.

— Ține-o bine !

Îndată după aceea, dibuind pe întuneric o altă femeie, strigă din nou : „Da' tu cine ești, cine ești ?" Femeia rămase la rîndul ei, nemișcată. Predînd-o și pe aceasta soldatului, cinovnicul îi ordonă să n-o scape, din ochi.

— Să mergem acum în odaia lor de rugăciuni, știu pe unde trebuie s-o luăm, îi spuse pe șoptite lui Vihrov și, luîndu-l de mînă, îl duse după el.

Trecură prin două sau trei încăperi și intrară într-o odaie mai lungă, luminată de cîteva candele aprinse în fața mulțimii de icoane ce împodobeau, aidoma unui iconostas, întreg peretele din față. În odaie nu se zărea țipenie de om.

— Ia te uită : au fugit cu toții ! exclamă inspectorul.

— Poate că nici n-au trecut pe-aici ? zise Vihrov.

— Ba da, cum să nu ? ripostă inspectorul.

Tocmai atunci în odaia de rugăciuni își făcu apariția însuși Ivan Kononov, un bătrîn înalt, uscățiv, cu o barbă lungă, înspicată. Nu se ploconi în fața vizitatorilor săi nocturni, nici măcar nu-i salută, ci se opri, tăcut, în pragul ușii, așteptînd parcă să fie întrebat, ori să i se dea vreo poruncă.

— Unde ți-ai ascuns enoriașii ? îl întrebă Mirotvorski.

— N-am ascuns pe nimeni, răspunse Ivan Kononov, privindu-l de parcă i-ar fi purtat pică : erau cunoștințe vechi și știau bine ce hram poartă fiecare.

— Vrei să spui că astăzi nu s-a făcut aici nici un fel de slujbă ? continuă inspectorul.

— Păi cine să fi slujit ?... rosti Ivan Kononov, tot atît de laconic ; își dădea seama că nu trebuie să vorbească prea mult cu domnii cinovnici, ca să nu se dea de gol.

— Știam că tu o faci pe popa, îi zise Mirotvorski.

— Nu, eu nu sînt popă ! obiectă, zîmbind, Ivan Kononov.

— Atunci vom înregistra că, la controlul făcut, s-au găsit împrăștiate pe jos mai multe perniță pentru bătut mătănii !... Și Mirotvorski îi arătă lui Vihrov niște perne mici, vătuite, îmbrăcate în stambă și aruncate ici, colo. Se vede limpede, continuă cinovnicul, că lumea s-a rugat aici pînă mai adineaori.

Vihrov rămase tăcut. Kononov însă dădu glas :

— Bineînţeles că ne rugăm aici în fiece zi cu întreaga familie, însă perniţele le lăsăm să zacă pe jos ; doar nu ne-om apuca să le adunăm la tot ceasul.

— Dar a tămîie de ce miroase ? Ai ? Ia spune, făcu cinovnicul cu viclenie în glas.

— Păi că mai şi tămîiem pe-aici, nu mă feresc s-o spun. Doar n-avem biserică, unde vreţi să ne rugăm ?

— Dar asta ce mai e ? exclamă deodată Mirotvorski, ridicînd privirea în sus. Te-ai apucat, stimabile, să-ţi repari odaia de rugăciuni, aşa-i ? Văd că ai pus trei scînduri noi în tavan !

— Ba n-am reparat nimic, alea sînt scînduri vechi ! răspunse Kononov, de astă dată cam încurcat şi schimbîndu-se la faţă.

— Cum n-ai reparat ? Ia uitaţi-vă şi dumneavoastră, i se adresă Mirotvorski lui Vihrov.

— Da, le văd şi eu, încuviinţă acesta, neînţelegînd însă despre ce e vorba şi ce rost au aceste comentarii. În tavan erau bătute, într-adevăr, trei scînduri noi-nouţe.

— Cum poţi să spui că sînt vechi ? îl întrebă cinovnicul pe Kononov.

— Sînt noi, sînt noi ! întări şi Vihrov.

Kononov nu mai zise nimic, doar îşi coborî privirea.

— Asta înseamnă că odaia de rugăciuni trebuie sigilată, spuse Mirotvorski. Se permite să rămînă deschise doar acele încăperi pentru rugăciune care din anul opt sute douăzeci şi patru n-au mai fost reparate. Cînd se repară vreuna, urmează să fie imediat sigilată.

Vihrov se blestemă în sinea lui pentru sprijinul involuntar pe care i-l acordase cinovnicului.

— Ei, acum să-i interogăm pe cei reţinuţi, continuă Mirotvorski şi porunci să i se aducă o masă, două scaune, o călimară şi un condei. După aceea, să intre pe rînd femeile aflate sub paza soldaţilor, adăugă el, adresîndu-i-se lui Kononov.

— E bine să facem treaba asta într-o odaie de rugăciune ? zise Vihrov.

— Legea prevede ca interogatoriul să se facă la faţa locului, îi răspunse inspectorul.

Li se aduseră îndată toate cele cerute. Anchetatorii se așezară. Intrară și cele două femei. Una din ele, o bătrînă, se dovedi să fie chiar nevasta lui Kononov, care n-ar fi trebuit să fie reținută.

Mirotvorski porunci să i se dea drumul femeii, dar, în loc să-și reproșeze sieși greșeala făcută, îl înjură pe soldatul care venise cu bătrîna.

— Prost ce ești, parcă n-ai fi văzut pe cine reții !

Cealaltă era o tînără, cu obrajii îmbujorați. Pînă atunci îl tot implorase pe soldat :

— Lasă-mă să plec, drăguțule, te rog din suflet !

— N-am voie, proasto, să-ți dau drumul ; ce-ai căutat p-aici ?

— Am venit și eu la clacă, da' m-am culcat pe cuptor și am adormit.

Mirotvorski începu s-o interogheze cu aceeași ascunsă viclenie :

— Ia spune-mi : ești pravoslavnică ?

— Pravoslavnică.

— Dar la biserică te duci mai rar, așa-i?

— Păi cum să ne ducem la biserică ? Îi tare departe.

— Aici, la casa asta de rugăciuni, sau cum să-i mai zic, vii mai des ?

— Vin cîteodată ! se trădă tînăra.

Mirotvorski nota conștiincios toate răspunsurile primite. În cele din urmă, Vihrov își pierdu răbdarea, dîndu-și seama că, de fapt, era menirea lui să-i acuze pe împricinați, nicidecum a acestui deputat al lor, care, dimpotrivă, ar fi trebuit să le ia apărarea.

— Lăsați, că-i voi interoga eu și voi nota totul așa cum se cuvine, rosti el, aproape smulgînd condeiul din mîna lui Mirotvorski și așezîndu-se în dreptul mesei. Scrise apoi că, deși în cursul anchetei s-au găsit, într-adevăr, mai multe pernițe împrăștiate prin odaia de rugăciune, totuși stăpînul casei declară că acestea se află acolo în permanență și aparțin familiei sale. Mai scrise apoi că, deși în încăpere s-a simțit mireasmă de tămîie, nu s-a observat, totuși, nici o urmă de fum care să fi dovedit că tămîia ar fi fost aprinsă recent. Cît despre scîndurile aparent noi, din tavan, aces-

tea, după spusele lui Ivan Kononov, sînt niște scînduri tot atît de vechi ca și celelalte.

În timp ce Vihrov scria toate acestea, Mirotvorski ieși, ca din întîmplare, în tindă. În urma lui, ieși îndată și Kononov, iar la scurtă vreme după aceea, reveniră amîndoi în odaie.

Ținînd ca Mirotvorski să semneze și el noul proces-verbal de constatare, Vihrov începu să i-l citească cu o voce gravă.

— E bine. E foarte bine ! se declară de acord, surprinzător de repede, Mirotvorski. Numai, vedeți dumneavoastră, la ce bun să umblăm cu atîtea explicații ? Ori scriem așa cum v-am spus eu, ori, mai bine, nu scriem nimic. Căci nefiind prea clare cele scrise de dumneavoastră, omul o să fie hărțuit și mai rău.

— Așa e, înălțimea voastră : cu procesul ăsta verbal o să fim hărțuiți rău de tot, rosti și Ivan Kononov cu glas tînguitor.

— Și-atunci ce-i de făcut ? întrebă Vihrov.

— Păi, să nu consemnăm nimic ! zise Mirotvorski. Vom scrie atît : că n-am găsit aici pe nimeni și că nu am constatat nimic suspect.

— Fie-vă milă, înălțimea voastră, îngînă Ivan Kononov și îi căzu lui Vihrov la picioare.

Bătrîna lui nevastă îi urmă exemplul.

— Iertați-mă și pe mine, înălțimea voastră ! strigă la rîndul ei fata, căzînd și ea în genunchi.

Vihrov se simți foarte stingherit.

— Bine, bine, vă iert pe toți ! exclamă el.

— La ce bun să-i mai necăjim : bătrînul și așa a fost chinuit, îi ținu isonul Mirotvorski.

— De trei ani sînt urmărit întruna ; de patru ori am fost dat în judecată, i se plînse Kononov lui Vihrov, dîndu-și seama, pesemne, că-i un om bun la suflet.

— Dar de ce ? În fond, ce rău faci dumneata ? îl întrebă Pavel.

— L-a cam supărat pe administrator, și-acela se tot ține de capul lui, îi explică Mirotvorski.

— Nu numai administratorul mă asuprește, ci și alți cinovnici, adăugă Kononov.

— Vrei să-i spun guvernatorului cum stau lucrurile ? îl întrebă Pavel.

— Să nu faceţi una ca asta ! exclamă Kononov. Vă rog cu lacrimi în ochi să nu-i spuneţi nimic !

— Cum să poată afla guvernatorul aşa ceva ! interveni şi Mirotvorski.

— De ce să nu afle ? întrebă Vihrov.

— Pentru că mai marii mei o să mă jupoaie de viu, îi explică Kononov.

— Aşa e, o să-l jupoaie de viu ! încuviinţă şi Mirotvorski. Şi aşa îi tot caută administratorul pricină, ca, fără intervenţia tribunalului, ci pe linie strict administrativă, să facă ce-o face şi să-l deporteze în Caucaz.

Vihrov înălţă din umeri.

— Prin urmare, altceva nu doreşti şi vei fi mulţumit dacă vom scrie că n-am găsit nimic la dumneata ? îl întrebă el pe Kononov.

— Foarte mulţumit, răspunse acesta.

— Şi-acum cred că ar trebui s-o interogăm pe femeia aceea convertită, rosti Vihrov, intrînd din ce în ce mai mult în rolul unui judecător de instrucţie.

— Fără doar şi poate ! făcu Mirotvorski. Chemaţi-o aici, îi spuse unuia dintre soldaţi.

Acesta o aduse pe convertită. Era o fată de ţăran, cam vîrstnică, purtînd o rochie îngălată.

— Eşti pravoslavnică ? o întrebă Vihrov.

— Pravoslavnică, mîrîi ea.

— Te duci la biserică ?

— Mă duc, mîrîi din nou fata.

— Dar în ultima vreme ai încetat să te mai duci.

— Am încetat, mîrîi ea.

— Şi-ai trecut la rascolnici ?

Un timp fata rămase tăcută, aţintind asupra lui Vihrov o privire tîmpă.

— Nu, rosti în cele din urmă.

— La noi, la biserică, nu vii deloc ? o întrebă Mirotvorski.

— Nu, răspunse şi de astă dată fata.

— Şi nici nu vrei să mai vii ?

— Nu vreau !

— Va să zică ești rascolnică ?

— Oi fi rascolnică, rosti ea, furioasă de-a binelea.

— Ce s-o mai interogăm, e toantă rău, spuse Vihrov.

— Văd și eu că-i toantă, fu de acord inspectorul.

— Cred că statului nu i-ar păsa cîtuși de puțin, nici de-ar ști-o convertită la credința turcilor, continuă Pavel.

— Ce să mai vorbim !... făcu Mirotvorski. Eu zic s-o mai întrebați dacă n-a ademenit-o cineva să treacă la rascolnici.

— Te-a ademenit cineva ?

— Nu, nimeni ! se oțărî fata.

Rămas în tot acest răstimp în preajma anchetatorilor, Ivan Kononov nu-și lua ochii de la cea interogată, iar la ultima întrebare a lui Vihrov o aținti parcă și mai stăruitor cu privirea.

— Asta-i tot, spuse Mirotvorski și se apucă să noteze declarațiile celor audiați și să le adune semnăturile sau, în cazul celor care nu știau carte, amprentele digitale.

Cînd totul fu gata, soarele ajunsese sus de tot. Cei doi anchetatori se și pregăteau să plece spre casă, cînd, deodată, Ivan Kononov li se adresă cu plecăciune :

— Faceți-mi plăcerea : beți cu noi un ceai !

— Trebui s-o facem, altminteri se supără, îi șopti Mirotvorski lui Vihrov. Acesta acceptă. Intrară în locuința propriu-zisă a lui Ivan Kononov. Odaia era aproape la fel cu cele aflate în casele unor mic-burghezi mai scăpătați ; pe Vihrov însă îl surprinse plăcut faptul că încăperea era foarte îngrijită ; lîngă unul din pereți se afla un pat curat, masa era acoperită cu o față imaculată, dușumeaua și pervazurile ferestrelor erau și ele proaspăt spălate, samovarul nu era coclit cîtuși de puțin, iar cestile sclipeau de curățenie.

Stăpînul, deși părea cam necăjit, turnă chiar el ceaiul, oferindu-l oaspeților săi nepoftiți.

Vihrov ar fi vrut să-l încurajeze, să-l liniștească și totodată să-i dea un sfat potrivit.

— Ivan Kononîci, începu el, dacă ești atît de prigonit, de ce mai rămîi în secta rascolnicilor ?

— Au fost prigoniți și cei dintîi creștini, nu numai noi, păcătoșii, îi răspunse bătrînul.

— Atunci era altceva, lor nu li se dădea voie să îmbrățișeze o religie nouă, pe cînd între credința voastră și a noastră nu-i o deosebire prea mare... Ești din acei rascolnici care admit preoția ?

— Da.

— Va să zică, de aceea nu-i recunoașteți pe popii noștri ! Dar, de fapt, din ce motiv nu-i recunoașteți ?

— Pentru că toți își trag obîrșia de la necredinciosul Nikon, de cînd i-a hirotonisit el pe ăi dintîi.

— Dar ai voștri n-au pornit-o de la nimeni, n-au fost hirotonisiți și ei de către cineva ?

— Ai noștri pornesc de la hirotonisirea pe care a săvîrșit-o dintîi patriarhul Iosif, rosti Ivan Kononov cu glas tărăgănat.

— Cum adică ? Nu înțeleg, spuse Vihrov.

— Iacă așa, cel hirotonisit întîi și-ntîi de către patriarhul Iosif a hirotonisit la rîndul lui pe-un altul, acela pe-un al treilea... și așa pînă-n zilele noastre, îi explică Ivan Kononov.

— Și n-ai să-ți schimbi niciodată credința asta a ta ? Pentru nimic în lume ? îl întrebă Vihrov.

— Nu, n-am să mi-o schimb !... Păi cum aș putea să mi-o schimb, continuă Ivan Kononov cu oarecare ironie, dacă nu pot să văd fără a mă tulbura, iertați-mă că v-o spun de-a dreptul, nici una din fețele dumneavoastră bisericești ? Să știți că pe oricine aș primi la mine în casă, fie el calmuc sau tătar, numai pe preoții dumneavoastră nu i-aș primi. De aia și trimit dumnealor tot felul de reclamații împotriva mea !

— Mă îndoiesc că nu-i și el un popă de-al lor, al rascolnicilor, îi șopti Mirotvorski lui Vihrov.

În cele din urmă, se gătiră din nou de plecare. Ivan Kononov încercă să-i mai trateze și cu o votcă înainte de drum, dar Pavel îl refuză. Luîndu-se după Vihrov, îl refuză și Mirotvorski. Înainte de a se urca în diligență, Pavel îl mai întrebă o dată pe Kononov, care îi condusese, dacă-i mulțumit de ei și dacă nu cumva l-au supărat cu ceva.

— Nu, n-am avut din partea dumneavoastră nici o supărare, îi răspunse bătrînul, fără să pară însă a fi prea sin-

cer : în realitate, Mirotvorski îl ciupise de zece galbeni, ba îi mai pretinsese şi alţi zece, destinaţi, chipurile, lui Vihrov.

Bineînţeles că eroul nostru nici măcar n-a bănuit cum se desfăşuraseră treburile : dimpotrivă, cazul acela a început să-l preocupe sub un aspect cu totul diferit, pe care, îndată ce ajunse în oraş, se duse să-l discute cu procurorul.

— Ilarion Ardalionovici, i se adresă, intrînd în cabinetul acestuia, să ştii că vin chiar acum de la o anchetă. Şi m-am convins, în primul rînd, că ancheta ca atare este o acţiune extraordinară, aş zice : un lucru sfînt, iar pentru popor judecătorul de instrucţie e o persoană chiar mai importantă decît un popă : fiind împuternicit să aplice legile statului, el poate să intre în casa omului, să-i facă percheziţie, să se adreseze direct conştiinţei acestuia ; în fine, i-o treabă nemaipomenită !

— Deci v-a plăcut ?

— Nu ştiu dacă e un cuvînt potrivit. Aş zice mai degrabă că mi-a trezit, dacă mă pot exprima astfel, o anume latură a conştiinţei mele civice. Şi-apoi, ştiaţi care dumneavoastră că, la noi, noţiunea de judecător de instrucţie include în ea şi pe cea de procuror, şi pe cea de avocat, şi pe cea de colectiv al juraţilor, şi că toate aceste sarcini judecătorul de instrucţie le îndeplineşte în taină, stînd de unul singur în cabinetul său ?

Neizbutind să-i priceapă gîndul, Zaharevski îl privi întrebător.

— Fiţi atent ! exclamă Vihrov. Legile existente în alte ţări prevăd ca procurorul să fie sever *în mod părtinitor*, avocatul să fie uman *în mod părtinitor*, iar judecătorul de instrucţie să fie şi una şi alta, ba să mai poarte în mintea lui şi concluzia juraţilor privitoare la vina sau nevinovăţia persoanei în cauză, şi, în concordanţă cu această concluzie să adune faptele cunoscute.

— Ei nu ! ripostă Zaharevski, la noi judecătorul de instrucţie se aseamănă mai mult cu un procuror, cu acuzatorul, în timp ce rolul avocatului îl joacă deputaţii respectivei categorii sociale.

— Dar ce fel de deputaţi avem prea stimate !... Deputatului, de pildă, cu care am întreprins ancheta, de-abia

am reuşit să-i smulg din gheare pe propriii lui clienţi. Şi-apoi, pentru că a venit vorba, treaba asta cu rascolnicii... Vă spun fără înconjur că, de s-a mai păstrat undeva farmecul poetic al poporului nostru, atunci să ştiţi că numai la rascolnici s-a păstrat : casele lor de rugăciuni. slujbele lor, tainele, toate-s ca la cei dintîi creştini ! Mulţi afirmă că mişcarea rascolnicilor e o prostie, un rezultat al ignoranţei ! Iar eu, dimpotrivă, la temelia fiecărei secte sesizez o idee cît se poate de clară. Spre exemplu, în concepţiile sectei „Iubirea lui Hristos", care e tot o sectă a rascolnicilor, se observă limpede protestul împotriva căsătoriei : acolo se adună în cîte-o zi mai mulţi bărbaţi şi femei şi, după anumite rugăciuni, se unesc la întîmplare. Opusă ei este o altă sectă, zisă a „flagelaţilor" : pe aceştia ascetismul lor îi determină să se biciuiască ei înşişi cu frînghiile, punctul culminant atingîndu-l scapeţii, prin denaturarea totală a naturii omeneşti. Cît despre latura rituală a religiei, care, deşi a înfrumuseţat-o mult, totuşi a apropiat-o prea mult de realitate, la rascolnicii care nu admit preoţia, de pildă, e desfiinţată cu totul : ritualul acestora se reduce la o seamă de rugăciuni către Iisus... Ei bine, orice mi-aţi spune dumneavoastră, eu susţin cu tărie că aceste aspecte sînt departe de a fi simple aiureli.

— Mă rog. sînt de acord. Dar dacă aţi şti cum se poartă cinovnicii de aici cu rascolnicii, cum îi jupoaie... E ceva greu de imaginat. E un lucru de-a dreptul incredibil !... zise procurorul.

— În cazul ăsta, se grăbi să spună Vihrov, întrucît aţi afirmat că guvernatorul doreşte să-mi încredinţeze mie toate problemele astea, fiţi sigur că-i voi scăpa pe rascolnici de opresiunea cinovnicilor...

— Veţi face un lucru admirabil, un lucru cu adevărat nobil ! exclamă Zaharevski. Sincer vorbind, eu am fost acela care l-a sfătuit pe guvernator să vă încredinţeze o asemenea misiune. Şi aceasta tocmai din convingerea că veţi izbuti să măturaţi gunoiul despre care am pomenit.

— Voi face tot ce-mi stă în putinţă ! rosti Vihrov, simţindu-se din ce în ce mai atras de noua lui activitate şi fiind foarte mulţumit că i-a fost încredinţată. Voi studia felul de viaţă al rascolnicilor, continuă el, voi scrie o carte

despre toate acestea și o voi trimite să fie publicată în străinătate.

— Dumnezeu să vă ajute ! îl încurajă Zaharevski.

Plecînd de la procuror, Vihrov trecu pe la toate micile librării cîte existau în oraș, în căutarea vreunei cărți despre viața rascolnicilor, dar nu găsi niciuna.

III

VEȘTI DE PE MELEAGURILE NATALE

În capitala guberniei unde fusese trimis Vihrov iarna își depăna între timp zilele pline de cele mai felurite distracții : aleasa inimii guvernatorului îndrăgea mult tot soiul de amuzamente și, în special, organizarea în rîndurile nobilimii a unor spectacole de amatori, dar nu din dorința de a juca ea însăși în aceste spectacole sau, așa cum le plăcea altor doamne, de a flecări pe la repetiții despre tot soiul de lucruri neavînd cu teatrul nici o legătură, ci numai de a se găti în asemenea ocazii cu diferite toalete existente în garderoba teatrului. O făcea, poate, și cu un anumit scop, știind că în felul acesta, schimbînd o rochie după alta, îl impresionează și mai mult pe severul ei adorator ; acesta o privea de fiecare dată peste ochelari, cu niște ochi parcă mai holbați ca de obicei, rîdea încetișor și-și bîțîia cînd și cînd picioarele.

Cît despre Vissarion Zaharevski, acesta, punîndu-și, potrivit zvonurilor, în buzunar, după lichidarea definitivă a socotelilor cu antreprenorii, frumușica sumă de douăzeci de mii de ruble, începuse a se plimba cu trăsura lui elegantă prin oraș, arborînd un aer vesel și triumfător. Într-o zi se abătuse din nou pe la fratele său, procurorul.

— Am primit deunăzi o scrisoare de la sora noastră, îl înștiință el. Zice că ne va face plăcerea să vină, să ne viziteze.

Chipul procurorului rămase impasibil. Ilarion Ardalionîci era omul cel mai indiferent și mai rece din întreaga familie Zaharevski.

— Spune-mi : care dintre noi ar putea s-o găzduiască? reluă inginerul, obișnuit să rezolve în primul rînd problemele cele mai importante. Eu, nu-i așa ?

— Ar putea să stea și la mine.

— Cum ai s-o găzduiești tu în bîrlogul ăsta ! Atîta doar că pe mine mă vizitează deseori tot felul de cucoane. Să mă lipsesc oare, pentru soru-mea, de-o asemenea plăcere? Și-apoi, cum de i s-o fi năzărit să vină încoace tocmai acum ? Mă cam încearcă bănuiala că joacă și chiriașul meu un rol în treaba asta. I-ai scris cumva Iuliei că *m-r* Vihrov se află în orașul nostru ?

— I-am scris, răspunse procurorul.

— De aceea îmi vorbește ea cu atîta entuziasm despre dumnealui, ba chiar mă roagă stăruitor să mi-l fac prieten, zicînd că „prietenia cu el îți va înălța pe noi culmi concepțiile materialiste !“ În ce fel însă are s-o facă *m-r* Vihrov, și la ce-mi trebuie așa ceva, zău că nu-mi pot închipui !

Inginerul, deși își iubea sora, o socotea totuși nițel cam toantă ; firește, o toantă cultivată.

— Vihrov e un om admirabil, se mărgini să observe Ilarion Zaharevski.

— În legătură cu asta n-am nimic de obiectat, ba chiar aș fi bucuros s-o ia de nevastă, mai ales că are și o situație bună, se grăbi să-i răspundă inginerul, apoi luîndu-și rămas bun, porni din nou, zîmbitor și vesel, să străbată ulițele și piețele orașului.

În aceeași perioadă, pe Vihrov începuse să-l preocupe tot mai mult problema rascolnicilor și, în legătură cu aceasta, se apucase să-i scrie lui Mary o nouă misivă :

„Toate prin cîte mi-a fost dat să trec, mult iubita mea verișoară, mi-au demonstrat, în primul rînd, că sînt un animal plin de vitalitate, cum ar fi de pildă pisicile : de la orice înălțime mi-ai face vînt și în orice murdărie m-ai azvîrli mă ridic de fiecare dată în picioare și, chiar dacă mă dor oleacă ciolanele, mă scutur în grabă și dau fuga să-mi găsesc un ghemuleț cu care să mă joc. Mult mai greu mi-a venit să suport acea lovitură de odinioară, cînd am

auzit că te măriţi. Am suferit atunci un şoc nervos, care era cît pe-aci să mă răpună, am vrut după aceea să mă călugăresc, dar, mai întîi, s-a străduit să-mi risipească gîndurile negre Nevedomov, prietenul meu de neuitat, apoi m-a cucerit cu farmecul ei, universitatea şi... iată că m-am ridicat în picioare. Astăzi am fost trimis, s-ar putea spune, în surghiun, mi s-a luat dreptul de a mă dedica celei mai plăcute şi mai dragi preocupări ale mele — creaţia literară şi, în sfîrşit, lucrul cel mai greu de suportat pentru mine — am plecat din nou de lîngă dumneata. Era de aşteptat ca de astă dată să nu mă mai pot ridica. Totuşi nu m-am dat bătut şi, iată, sînt absorbit acum de problema rascolnicilor din Rusia. Dacă ai şti, verişoară dragă, ce fenomen copleşitor şi totodată pătruns de poezie este acesta în viaţa poporului nostru ! Cine nu cunoaşte mişcarea rascolnicilor din Rusia, acela nu ne cunoaşte deloc nici poporul. Cu această idee — cînd am îndrăznit să mi-o exprim — s-a declarat de acord pînă şi mai marele guberniei noastre. „Mă bucur foarte mult, mi-a spus el, că v-aţi început activitatea într-un mod atît de sîrguincios !" Bineînţeles, guvernatorul crede că, în cazul de faţă, doresc să-i fiu pe plac, ori să obţin, de pildă, ordinul Anna ; de aceea a poruncit ca întreaga activitate a comitetului care se ocupă de rascolnici, precum şi toate problemele legate de aceştia, să treacă sub supravegherea mea, iar eu am şi trimis tuturor ispravnicilor şi primarilor o circulară, prin care dispun ca aceştia să-mi trimită informaţii privitoare la categoria sectelor existente pe teritoriul administrat de ei, la numărul celor care fac parte din aceste secte, la îndeletnicirea sau meseriile pe care ei le practică ; am cerut, în sfîrşit, să mi se trimită scurte caracterizări ale fiecărei secte, cu amănunte privind obiceiurile şi riturile acesteia. Într-un cuvînt, atunci cînd voi aduna toate aceste informaţii, voi avea în faţă o imagine mai clară a situaţiei rascolnicilor, pe care o voi completa ulterior, cu prilejul propriilor mele deplasări prin gubernie. Dar aspectele de mai sus constituie, ca să zic aşa, numai latura statistică a problemei. Rascolnicii însă au şi o istorie a lor, despre care mă îndoiesc că se vor învoi vreodată să-mi povestească chiar ei, astfel că, pentru a afla cîte ceva în sensul ăsta, am

nevoie de cărți. De aceea, te implor, draga mea verișoară, să te duci pe la toate librăriile din capitală și să cauți acolo cît mai multe cărți de acest fel, despre rascolnicii noștri. Ai putea, de asemenea, să te duci și la o bibliotecă publică, iar în cazul cînd vei găsi acolo vreun studiu potrivit, roagă pe cineva să mi-l copieze în întregime, oricît de mare ar fi el, iar dacă vei găsi o asemenea lucrare într-o publicație străină, roagă-l pe Isakov să trimită pentru ea o comandă în străinătate. Într-un cuvînt, doresc cărți, cît mai multe cărți despre rascolnici, căci fără ele simt că mă sufoc."

Abia își isprăvi eroul meu scrisoarea, cînd în odaie intră Grușa — singura care venea să-i aducă tot soiul de știri — și-i spuse că e poftit sus, la Vissarion Ardalionîci.

— Pentru ce ? o întrebă Vihrov.

— E o domnișoară acolo, sora dumnealor. A venit de la țară și pare că dorește să vă vadă, răspunse Grușa, cu o mină nu tocmai veselă.

— Ia te uită ! A venit *m-lle* Iulia ! Mă duc, mă duc, spuse Vihrov, și se grăbi să-și pună hainele.

Grușa rămase în încăpere.

— Să vă îmbrăcați cît mai frumos, ca să vă placă domnișoara, doar e fată de măritat ! rosti ea pe un ton cam înțepător.

— Eu nu doresc decît să mă placi dumneata ! îi răspunse Pavel și se înclină, galant.

Grușa nu se lăsă mai prejos și-i făcu o reverență.

Apoi Vihrov urcă la etaj. O găsi pe Iulia luîndu-și micul dejun în micuța și eleganta sufragerie a inginerului. *M-lle* Zaharevskaia sosise de curînd, încă nu-și lepădase capotul pe care îl lua cu ea cînd pleca la drum, iar capul îi era plin de papiote. Fusese atît de nerăbdătoare să-l revadă pe Vihrov, încît nu mai lua în seamă faptul, oarecum neconvenabil, că apare în fața unui bărbat fără a fi gătită.

— *Merci* că mi-ați acceptat atît de repede invitația, rosti ea, răspunzîndu-i la salut, dar fără a-i întinde mîna. Eu, însă, uitați-vă în ce ținută vă primesc, și cum îmi arată mîinile, adăugă ea și-i întinse degetele sale frumoase, murdărite, într-adevăr, de chifteluța pe care abia o mîncase.

— Cum o duce cu sănătatea tatăl dumneavoastră ? o întrebă Vihrov, ca să zică ceva.

— Vai, e tare slăbit ! Aproape că nu iese din casă.

Vissarion Zaharevski, care era şi el de faţă, urmărind fără prea multă atenţie acest dialog, li se adresă celor doi:

— Iertaţi-mă, dar trebuie să vă părăsesc ! Sînt nevoit să-mi văd de treburile mele şi nu am timp să vă ascult flecăreala. Ilarion cred că va sosi şi el în scurt timp, Dumneavoastră, *m-r* Vihrov, sper că veţi lua masa cu noi şi veţi rămîne aici pînă diseară ?

Iulia îi aruncă şi ea lui Vihrov o privire rugătoare.

— S-ar putea ! răspunse acesta, tărăgănat.

După plecarea inginerului, tinerii, rămaşi singuri, se simţiră vizibil stingheriţi. Eroul meu observase încă mai demult că Iulia îi acorda o oarecare atenţie, dar nu-şi dădea seama în ce fel ar trebui să răspundă acestei atitudini.

— Spuneţi-mi, *m-r* Vihrov, începu în sfîrşit Iulia, cu compasiune în glas, aţi ajuns aici din cauza lucrării dumneavoastră ?

— Da, din cauza lucrării mele.

— Imaginaţi-vă că n-am reuşit nici astăzi să găsesc numărul acela al revistei.

— E, într-adevăr, cam greu de găsit, răspunse Pavel, plecîndu-şi privirea. Nu-i prea venea la îndemînă să susţină o asemenea conversaţie.

— La început, pînă ce aţi izbutit să-i scrieţi lui Jivin, continuă Iulia, soarta dumneavoastră ne-a îngrijorat cumplit ; pe urmă, cînd l-aţi trimis acasă pe valetul dumneavoastră, el s-a apucat să spună tuturor cum că, aflîndu-vă la Petersburg şi spunînd ceva la adresa ţarului, aţi fi fost arestaţi amîndoi, zvîrliţi în închisoare, apoi legaţi în lanţuri, duşi în Siberia, şi abia după aceea trimişi guvernatorului de aici, care v-ar fi luat pe propria lui răspundere.

— Numai un tontălău ca Ivan putea să scornească asemenea bazaconii, spuse, înciudat, Vihrov.

— A mai spus şi alte minuni ; de pildă, dacă nu-l veţi lua din nou la dumneavoastră şi nu-l veţi însura cu nu ştiu care fată, Grusa, pare-mi-se, pe nume, care locuieşte aici, atunci dumnealui are să vă denunţe şi pentru nu ştiu ce alte treburi, după care veţi fi, fără doar şi poate, dus la ocnă.

— Ia te uită ce ticălos ! exclamă Vihrov.

— Este, într-adevăr, numai că m-a speriat atît de tare, încît tot timpul n-am stat cu gîndul decît la dumneavoastră.

Rostind aceste cuvinte, Iulia se îmbujoră fără voie.

— Toate astea nu sînt decît prostii ! dădu Vihrov din umeri. Vorbiți-mi mai bine despre celelalte cunoștințe ale mele : ce fac, cum o mai duc ?

— Celelalte cunoștințe ?... Vai, era cît pe-aci să uit ! exclamă fata și, dînd la iveală o scrisorică, i-o întinse lui Vihrov. E de la *Catiche* Prîhina, pentru dumneavoastră, adăugă ea.

— De la Prîhina ? se miră Vihrov și se grăbi s-o citească. Scrisoarea se dovedi să aibă pentru el o anumită însemnătate :

„Știm, prietene al nostru, de ce necaz ați dat, îi desluși ochii scrisul energic al lui *Catiche,* și asta-i de ajuns ca să vă întindem cu toții mîna. Fiți tare și rugați-vă lui Dumnezeu, căci și noi ne rugăm aici pentru dumneavoastră, cu excepția poate, a unei singure persoane, pe care o cunoaștem prea bine, și care, atunci cînd i s-a spus despre nenorocirea ce v-a lovit, a declarat cu zîmbetul ei ironic — vă este, cred, și acesta cunoscut — că o bucură foarte mult faptul de a vă ști pedepsit pentru ideile dumneavoastră de liber cugetător și pentru prietenia cu tot soiul de inși cu care v-ați înhăitat. Ar fi însă interesant de văzut cu cine s-a înhăitat dumneaei în momentul de față ! Este vorba, în primul rînd, de un ins pe nume Țapkin, iar acum a mai apărut unul, căruia îi zice Hîpin. Sînt, bineînțeles, niște figuri care nu pot să placă decît unei asemenea persoane. Într-un cuvînt, dragă *m-r* Vihrov, această ființă m-a dezamăgit cumplit ; nu-mi amintesc dacă v-am spus că unul din principiile mele morale sună așa : femeia poate să aibă — dar numai o singură dată în viață — o dragoste vinovată, căci inițial, fiind lipsită de experiență, alegerea poate să-i fie greșită. Așa, de exemplu, atunci cînd persoana în cauză, iubindu-l mai întîi pe *m-r* Posten, s-a îndrăgostit apoi de dumneavoastră, eu mi-am spus cam așa : mă rog, asupra lui Posten s-o fi înșelat, de aceea nu trebuie să mă mir că-l place acum pe *m-r* Vihrov. Cu toate acestea i-am spus și atunci : «Kleopașa, asta-i ultima dragoste pe care ți-o iert !» Să zicem acum că ați trădat-o și dumneavoastră;

atunci nu-i mai rămînea decît să dispară, dacă nu de tot, cel puțin pentru societate. Ei bine, nu ! Dumneaei, a preferat să mai trăiască... La conac a apărut domnul doctor, iar mie cucoana a început să-mi cînte mereu același cîntec : că nu-l încurajează pe *m-r* Țapkin decît ca să trezească gelozia dumneavoastră. Dar iată că dumneavoastră ați plecat, deci nu mai avea cui să trezească acest sentiment ! Totuși domnul doctor a rămas, iar eu am constatat că-i este de multă vreme amant, tot așa cum i-ați fost și dumneavoastră. Ei nu ! Unor asemenea femei eu nu le pot purta nici dragoste și nici respect ! Cît despre mine, nu am nimic a vă comunica : așa cum mă știți, eu nu mai exist de mult pentru treburi de genul ăsta și consider că la fel ar trebui să procedeze și *m-me* Fateeva.

Scrisoarea de față are să v-o înmîneze o fată cu suflet de aur și cu inima de diamant.

Rămîn cu totul a dumneavoastră,

Prîhina."

— De ce o fi scris : „cu totul a dumneavoastră" ? rosti Vihrov, isprăvind lectura. Eu nu vreau să mă folosesc nici măcar de-o părticică a ei !

— O fi îndemnat-o marea ei simpatie pentru dumneavoastră, răspunse Iulia, care îl urmărise cu atenție pe Vihrov, cît timp durase lectura.

— Dar ce-a pățit ? S-a certat cu Fateeva ?... întrebă el, roșind ușor și plecîndu-și ochii.

— Nu, dar a revoltat-o comportarea dumneaei. Știți, *Catiche,* este o ființă atît de poetică !...

— Fateeva încă îl mai iubește pe doctor ? o întrebă din nou Vihrov, continuînd să stea cu ochii plecați.

— Nu, doctorul s-a însurat !... Acum se zice că are pe-un altul, sau chiar pe-un al treilea, dealtfel eu nu cunosc amănuntele, adăugă Iulia, dîndu-și seama la timp că unei fete nu-i prea șade bine să vorbească despre asemenea lucruri.

— Spuneți-mi, ce mai fac Kerghel și cu Jivin ? întrebă Vihrov.

— Kerghel continuă să scrie versuri, iar Jivin, după ce ați plecat, s-a închis în casă, nu apare nicăieri și toți sînt de părere că vă duce dorul.

— Ce om minunat !

— Da, e un om minunat ! Vă amintiți, există la George Sand un personaj pe nume Jacques : un om simplu, cinstit, deștept și bun. Nu știu de ce, dar cînd vine vorba de Jivin, îmi amintesc totdeauna de Jacques.

— Înseamnă că poate fi un soț convenabil.

— S-ar putea. Eu însă nu mi-aș dori niciodată doar un soț convenabil.

— Dar cum ați dori să fie ? Poate unul infidel ?

— Mă rog, să fie și infidel, răspunse Iulia, îndreptînd spre Vihrov o privire atît de tandră și de languroasă, încît acesta fu nevoit să-și plece din nou privirea.

Discuția le fu întreruptă de sosirea procurorului. Acesta îi dădu binețe surorii sale, pe un ton prietenesc, dar fără prea mare afecțiune, și, strîngîndu-i mîna lui Vihrov, se așeză lîngă Iulia.

— Mă bucur că ai venit la noi, îi spuse el, apoi se adresă lui Vihrov. Vă cunoașteți mai demult ?

— Da, răspunse Pavel.

— Am ajuns să cunosc și toate tainele lui *m-r* Vihrov! interveni Iulia.

— Îmi cunoaște și toate tainele, o susținu Vihrov.

— Aici însă nu are niciuna, ți-o garantez, îi zise Iuliei procurorul.

— Mă bucură s-o aud, replică Iulia, îndreptînd din nou spre Vihrov o privire tandră.

— Vin de la guvernator, i se adresă Ilarion Ardalionîci lui Vihrov. M-a rugat să vă transmit din partea lui... nici nu știu cum să-i zic... un ordin, sau o propunere, în fine, o rugăminte... Aici, în orașul nostru, nobilimea obișnuiește să organizeze niște spectacole de amatori, iar fratele meu s-a apucat să-i spună guvernatorului cum că dumneavoastră ați fi un actor foarte bun. Ca atare, domnia-sa vă roagă să faceți parte dintre interpreții spectacolului și, întrucît această chestiune trebuie rezolvată urgent, să vă duceți fără întîrziere la *m-me* Pikolova, care dirijează toată treaba asta.

— Aoleu ! Să mă duc la cucoana asta !...

— Dar cine e *m-me* Pikolova ? întrebă Iulia.

— I se mai spune aici și „aleasa inimii guvernatorului", o lămuri fratele său.

— Așa ? făcu Iulia.

— Oricum, e cazul să vă duceți acolo, i se adresă procurorul lui Vihrov. În primul rînd, ca să nu vă certați cu guvernatorul din pricina unor fleacuri, iar în al doilea rînd, pentru că și dumneavoastră vă place teatrul : chiar dacă nu mi-ați mărturisi-o vă trădează chipul care a și căpătat o expresie deosebită.

— Nu prea dispun de timp, am alte treburi de rezolvat, zise Vihrov, însă glasul nu-i sună cu destulă fermitate, căci atracția lui pentru teatru se făcu simțită din nou : auzind cele spuse de procuror, păru cuprins de-o ușoară ameteală și inima îi zvîcni în piept.

— Te-au invitat și pe tine, adăugă procurorul, adresîndu-se surorii sale.

— Sînt de acord numai dacă va participa și *m-r* Vihrov, replică Iulia. Vreau să spun că aș putea întîlni acolo niște bărbați pe care să nu-i cunosc, se grăbi ea să adauge.

— Mă rog. s-ar putea să fiu de acord, rosti Vihrov, simțindu-și obrazul din ce în ce mai încins.

— Atunci v-aș ruga să vă duceți chiar acuma la *m-me* Pikolova, ca să vă înțelegeți cu dumneaei în privința piesei, repetă procurorul.

— Bine, zise Vihrov și plecă.

— Aveți grijă să reveniți pînă la prînz, ca să luați masa la noi, îi strigă din urmă Iulia.

— Voi reveni, îi răspunse Vihrov, cu gîndul aiurea și, ajungînd în odaia lui, se așeză, vizibil emoționat, să mai adauge cîteva rînduri scrisorii adresate lui Mary.

„Află, draga mea verișoară, că mi-am mai găsit o ocupație : se organizează aici un spectacol de teatru și-am fost invitat să particip și eu în calitate de actor. Ei spune și tu: nu sînt eu plin de vitalitate, nu sînt eu, într-adevăr, un pisoi neastîmpărat, pe care îl trezește din amorțeală pînă și un fleac de nimic !"

Luă apoi o birjă și, pînă în clipa cînd ajunse la *m-me* Pikolova, nu se gîndi decît la cele aflate cu puțin timp înainte. „Cred că spectacolul nu va avea loc pe o scenă improvizată, își zicea el, astfel că vom putea juca o piesă

de amploare. Le voi propune, așadar, să jucăm «Hamlet»!" Depășise, într-adevăr, vîrsta lui Romeo, se afla acum într-o perioadă de reflecții, perioadă tocmai potrivită pentru a-l interpreta pe Hamlet.

Pe *m-me* Pikolova, o doamnă grațioasă și foarte drăgălașă, o găsi îmbrăcată într-o rochie de casă, lîngă masa pe care erau împrăștiate mai multe piese de teatru. Nu prea părea să știe cum să se descurce cu ele, căci, într-adevăr, era cam săracă cu duhul.

— Bună ziua, *m-r* Vihrov, i se adresă ea. Învățați-mă, vă rog, ce să alegem pentru spectacolul nostru. Se zice că sînteți și dumneavoastră scriitor.

Vihrov, hotărît să nu piardă timpul cu explicațiile, trecu direct la subiect.

— Toate cîte le aveți în fața dumneavoastră sînt curate inepții !

— Inepții ? făcu Pikolova, îndreptînd spre el o privire mirată : nu prea îi venea să creadă că un lucru tipărit ar putea fi caracterizat astfel.

— De jucat, vom juca o piesă sublimă, plină de înțelepciune, zise Vihrov. Este vorba de „Hamlet" !

— „Hamlet" ? A, stați puțin, să știți că am văzut așa ceva la Moscova, făcu Pikolova, mijindu-și ochișorii ei atît de frumoși.

— Vă cred.

— Am impresia că se vorbește acolo despre o curte regală...

— Da, despre o curte regală, cu tot soiul de ticăloși, printre care suferă un tînăr cinstit, pe nume Hamlet.

— Și eu pe cine am să interpretez ? întrebă Pikolova.

— Dacă doriți, o veți interpreta pe Ofelia.

— Ce fel de toaletă trebuie să poarte Ofelia ?

— Mai întîi, ea va purta o rochie simplă de mătase, cu trenă, așa cum poartă domnișoarele de onoare de la o curte regală.

— Deci rochia va avea o trenă !... Și o va purta mereu?

— Nu. În ultimul act Ofelia înnebunește și, din cîte îmi amintesc, apare cu părul despletit, își pune un voal de mireasă, iar pe cap o coroniță cu flori albe.

— Am impresia că nu-i rău deloc... Şi *m-me* Pikolova, imaginîndu-şi cam cum va arăta, ajunse în cele din urmă la concluzia că va arăta foarte bine, mai ales, gîndi ea, că nu mai purtase nicicînd pe scenă o asemenea toaletă. Spuneţi-mi, mai întrebă ea, rochia Ofeliei trebuie să fie albă ?

— Albă !

— Splendid ! exclamă Pikolova, hotărînd astfel soarta lui „Hamlet" : piesa trebuia jucată cu orice preţ.

— Pe Hamlet îl voi interpreta chiar eu, reluă Vihrov, iar dumneavoastră veţi fi îndrăgostită de mine, adăugă el, văzînd că trebuie să-i desluşească interlocutoarei sale pînă şi conţinutul piesei.

— Sper că nu e cazul să fiu îndrăgostită prea tare, observă ea.

Remarca îi fu provocată de teama pe care o încerca faţă de adoratorul ei : guvernatorul era foarte gelos.

— Nu, nu prea tare ! o linişti Vihrov. Îi veţi spune, deci lui Ivan Alekseevici (acesta era numele guvernatorului) că am decis să jucăm „Hamlet" ?

— Da, da, am să-i spun neapărat. Dar dumneavoastră sînteţi sigur că în ultimul act va trebui să port voal şi o coroniţă cu flori ? îl mai întrebă ea o dată.

— Sînt sigur, zise el şi se grăbi să plece, căci se apropia ora mesei pentru care fusese invitat la familia Zaharevski.

— Sînteţi mulţumit că v-am amestecat în povestea cu teatrul ? îl întrebă, scurt timp după aceea, inginerul.

— Şi da, şi ba, răspunse Vihrov, aşezîndu-se lîngă Iulia.

— Aţi hotărît ce anume veţi juca ? îl întrebă celălalt frate, Ilarion.

— Vom juca „Hamlet", răspunse Vihrov, roşind uşor. Presimţea că va fi întîmpinat cu riposte.

— Cum, adică, „Hamlet" ?!... exclamară toţi în cor.

— Vom juca „Hamlet", repetă Vihrov.

— Dar e o piesă foarte grea, observă Ilarion Zaharevski. Pe Hamlet cine îl va interpreta ?

— Supusa dumneavoastră slugă, răspunse Pavel.

Procurorul rămase din nou nedumerit.

— Eu zic că îl veţi interpreta minunat, se grăbi să intervină Iulia.

— Dar rolul Ofeliei ? continuă să întrebe procurorul.

— Va fi interpretat de către *m-me* Pikolova.

Şi de astă dată chipul celor doi fraţi exprimă o neprefăcută surprindere.

— Dar nu vă daţi seama că-i o proastă ? făcu procurorul.

— Nici Ofelia nu e prea deşteaptă, îi răspunse Pavel.

— Văd că mie, sărmana de mine, nu mi-aţi rezervat nici un rol în viitoru' spectacol ! spuse Iulia pe un ton glumeţ, în realitate însă fiind adînc întristată.

— Dumneavoastră aţi putea să interpretaţi rolul Gertrudei, zise Pavel.

— De acord. O voi juca pe Gertruda, acceptă Iulia şi ochii îi sclipiră.

Ascultîndu-i pînă atunci cu un zîmbet ironic, inginerul interveni şi el, la un moment dat.

— Nu ştiu dacă se cade ca o domnişoară să interpreteze acest rol, zise el, înăiţînd din umeri. Gertruda asta are o purtare cam urîtă.

— Vai, dar e o absurditate ! exclamă Iulia.

— Asta zic şi eu, o susţinu Ilarion Zaharevski.

IV

EROUL MEU ÎN ROLUL LUI HAMLET

Alegerea unei piese de asemenea proporţii stîrni mirare, ba chiar şi rîsete printre localnici, dar, de vreme ce *m-me* Pikolova ţinuse ca ea să fie montată, dorinţa ei fu împărtăşită şi de către temutul diriguitor al guberniei, care, în această problemă, se purtă fără menajamente : rolul, aşternut pe hîrtie, al regelui, bunăoară, îl trimise printr-un

jandarm însuși președintelui administrației financiare, un bărbat mîndru și frumos, și-i pretinse ca în termen de o săptămînă să-l învețe pe de rost.

Mulți spuneau cu ironie, bineînțeles pe șoptite, că pentru rolul lui Claudius, un scelerat și un uzurpator, cel mai potrivit prin însușirile sale spirituale ar fi însuși guvernatorul. Rolul lui Polonius, *m-me* Pikolova i-l oferi soțului său, un ins limfatic, gras și cu părul de un blond spălăcit, iar publicul, aflînd că Polonius era și el un mare ticălos, împărtăși întrutotul această alegere. Celelalte roluri și le împărțiră între ei mai mulți tineri, nu atît din dorința de a juca într-o piesă de teatru. cît, mai ales, din intenția de a amuza publicul. Toate aceste ironii și zeflemele ajungeau, bineînțeles și la urechile lui Vihrov, dar acesta, deși necăjit din pricina lor, încerca, totuși, să pară calm și, de ce n-am recunoaște-o ?, își găsea consolarea la gîndul că, în sfîrșit, avea să joace și el pe o scenă adevărată, că va apărea în dreptul unor decoruri montate după toate regulile artei, iar sufleurul se va afla chiar în fața lui în acea cușcă micuță, iar nu, ca altcîndva, ascuns printre draperii. Înaintea celei dintîi repetiții, Pavel se abătu de cîteva ori pe la toți participanții și îi lămuri pe îndelete că, dacă e vorba să joace într-un asemenea spectacol organizat de nobilime, apoi tocmai într-o asemenea piesă de mare amploare și de înaltă ținută artistică. Drept urmare, prinseră cu toții curaj și începură să creadă chiar ei că fac, într-adevăr, un lucru important și de înaltă ținută ; pînă și președintele administrației financiare începu să învețe rolul regelui Claudius arborînd o mină mai puțin tristă, iar tinerii antrenați în spectacol își atenuară simțitor ironiile. Pikolova schimbă de vreo cinci ori toaleta Ofeliei, sfătuindu-se întruna cu Vihrov pe această temă ; în sfîrșit se opri la o rochie albă, care, nefiind căptușită cu nimic, i se mula strîns pe coapse ; cît despre voal, acesta îi era prins doar în cîteva ace, iar florile, niște camelii albe, îi coborau, și ele cam dezordonat, pe-o parte a capului. Privindu-se în oglindă, Pikolova rămase pe drept cuvînt fascinată de-o asemenea poetică neglijență a ținutei sale.

Prima repetiție urma să aibă loc chiar pe scena amenajată în casa guvernatorului. Frații Zaharevski îl rugară pe Vihrov să-i fie însoțitor Iuliei, oferindu-i, firește, în acest scop, propria lor caleașcă. Călătorind pentru prima oară alături de el, Iulia se fîstîci în așa măsură, încît se temu să-l atingă pînă și cu poala rochiei.

Interpreții, adunați la acea oră, își învățaseră cu toții rolurile, întrucît știau prea bine că, în asemenea ocazii, cu severul inițiator al acestor spectacole, care, încruntat și în poziție de drepți se și postase în mijlocul sălii, nu era deloc de glumit ; chiar anul trecut bruftuluise, de față cu alții, pe un mareșal al nobilimii, care nu-și învățase la timp rolul, ba îl mai și lipsise după aceea de obișnuita gratificație.

Pavel începu să le-dea interpreților îndrumările cuvenite, rugîndu-i în răstimpuri să-i urmărească felul în care ar juca el însuși fiecare din roluri, și, fie că îndrumările îi erau convingătoare, fie că și participanții doreau să joace cît mai bine, cert e că în scurt timp toți începură să-l imite destul de bine.

— Pentru Dumnezeu, îi striga, de pildă, Vihrov regelui, nu uitați nici o clipă că acest Claudius nu e un om trivial și, cu toate că, în traducere, limbajul său pare cam vulgar, dumneavoastră exprimați-vă cu un aer cît mai maiestos ! Și președintele administrației financiare începu să vorbească într-adevăr, cu un aer maiestos.

— *M-me* Pikolova, îi explica tot astfel Pavel prietenei guvernatorului, să știți că Hamlet este aici mai presus de gloata care îl înconjură, iar dumneavoastră, prin dragostea ce mi-o purtați vă înălțați pînă la mine și încercați să-mi împărtășiți durerea.

— Vorbiți mai încet despre asta, îi șopti însă Pikolova. Lui Ivan Alekseevici treaba asta ar putea să nu-i placă.

— Ce-mi pasă mie de-o să-i placă sau nu ! ripostă cu vehemență Vihrov.

Drept răspuns, Pikolova îl amenință cu degetul.

Cel mai bine însă îi reuși lui Pavel scena în care urma să apară Iulia. Mai întîi îi explică și ei motivul psihologic principal al acestei scene.

— Este sentimentul de rușine al femeii dedată viciului și al mamei față de cel mai aspru dintre judecători : propriul său fiu !

Şi Iulia păru, într-adevăr, zdrobită de ruşine. Cît despre atitudinea maiestuoasă pe care trebuia s-o arboreze regina, nici nu avu nevoie să-i vorbească : o asemenea atitudine îi era Iuliei proprie dintotdeauna.

Guvernatorul rămase foarte mulţumit de îndrumările lui Pavel.

— Vă mulţumesc, vă mulţumesc ! îi spuse, strîngîndu-i prieteneşte mîna, în clipa cînd Vihrov veni la el să-şi ia rămas bun, spre a pleca apoi spre casă, împreună cu *m-lle* Zaharevskaia.

Suind în caleaşcă, ea se aşeză, ca şi mai înainte, departe de el, şi abia cînd se apropiară de casă îndrăzni să-l întrebe :

— Ce părere aveţi : am jucat bine ?

— Foarte bine ! o încurajă Vihrov.

— Asta numai datorită prezenţei dumneavoastră ; altcîndva jucam foarte prost.

Pavel nu-i răspunse nimic şi, după ce o ajută să coboare din caleaşcă, se grăbi să se retragă în apartamentul său.

Pe măsură ce repetiţiile înaintau, totul se desfăşura din ce în ce mai bine, şi numai Polonius, interpretat de către soţul Pikolovei, se prezenta din cale afară de prost.

Oricît de mult se strădui Pavel să-i explice că Polonius era un om şiret, viclean, Pikolov nu făcea altceva decît să molfăie din buze nişte vorbe de neînţeles, fiind astfel aproape de nesuportat. Pe Vihrov îl apuca groaza, iar într-una din zile, nemaiputîndu-se stăpîni, îi spuse guvernatorului :

— Pikolov e imposibil, excelenţa voastră : ne va strica tot spectacolul !

— Prostii ! N-o să fie el mai rău decît alţii ! se oţărî mai marele guberniei, totuşi, întîlnind-o mai tîrziu pe *m-me* Pikolova, îi relată spusele lui Pavel.

— Am spus-o şi eu, chiar de la început ! clătină ea din cap. E în stare el să joace ?... E capabil de ceva omul ăsta ?...

— Înseamnă că trebuie să-l înlocuim, hotărî mai marele guberniei.

— Chiar te rog să-l înlocuieşti ! Ce-mi trebuie să-l tot car după mine la repetiţii ?!

Ajuns acasă, guvernatorul trimise un jandarm la Pavel, cu rugămintea ca acesta să se prezinte la el neîntîrziat. Pavel veni.

— Să știți că Pikolov nu mai vrea să joace, i se adresă guvernatorul. Pe cine am putea să propunem pentru acest rol ?

— Am auzit că judecătorul de aici e un foarte bun interpret, zise Vihrov, care se și interesase prin oraș cam cu cine ar putea să-l înlocuiască pe Pikolov.

— A, da, mi-aduc aminte că a jucat și altă dată foarte bine, se grăbi să fie de acord guvernatorul. Vă rog, duceți-vă pînă la el și rugați-l din partea mea să accepte rolul.

Acest procedeu — de a-l fi rugat să se ducă la judecător, și nu de a-i fi trimis acestuia rolul printr-un jandarm — i-a fost lui Pavel cu totul suficient spre a înțelege că guvernatorul îl trata pe judecător mai altfel decît pe ceilalți ; și-ntr-adevăr, acesta era un spirit independent și un om foarte susceptibil. Se zice că sălbăticiunile au o frică instinctivă față de acele fiare care, cu timpul, le vin de hac. Guvernatorul se temea și el, parcă fără nici un motiv, de judecătorul cu pricina.

— Cînd însă Pavel veni să-i propună rolul lui Polonius, judecătorul, vădit iritat, îl refuză categoric.

— Domnul guvernator, zise el, trebuia să se gîndească mai din timp la mine ; de cîte ori s-au dat aici asemenea spectacole eu n-am lipsit de la niciunul.

— Să știți că de astă dată nu-i de vină guvernatorul. Eu sînt de vină ! încearcă să-l asigure Pavel.

— Dumneavoastră ați venit aici de curînd, așa că nu puteți cunoaște întreaga noastră societate, pe cînd dumnealui trebuia s-o cunoască foarte bine.

— Vă rog, totuși, să fiți de acord ! insistă Pavel.

— Dacă dumneavoastră ați fi organizat spectacolul, aș fi jucat, dar de vreme ce îl organizează guvernatorul, n-am să joc.

Pavel se întoarse la guvernator și-i spuse că judecătorul refuză categoric să participe la spectacol.

— Bine, rosti mai marele guberniei și păli ușor.

Pînă la urmă, Pavel îl înduplecă pe Vissarion Zaharevski să interpreteze el rolul cu pricina. Deși, pe vremea aceea, militarii n-aveau voie să apară pe scenă, mai marele

guberniei îl asigură că nu i se va întîmpla nimic. Vissarion nu făcu decît să rîdă într-una : rîse în clipa cînd i se propuse rolul, rîse cînd începu să-l învețe (deși, în conformitate cu binecunoscutele sale principii, pe guvernator nu-l contrazise niciodată), și-i tot spunea lui Vihrov că cel mai mult se teme să nu-l apuce rîsul pe scenă. De interpretat rolul, îl interpreta cam așa : cîteva versuri le rostea corect, apoi din nou se apuca să vorbească nu ca un Polonius, ci ca el însuși : Vissarion Zaharevski.

Între timp, unele cucoane din oraș, din cele clevetitoare și mai puțin înstărite, povestiră, trecînd din casă în casă, cum că Pikolova și-ar fi făcut rochia pentru rolul ei de Ofelia bineînțeles cu banii guvernatorului, suma respectivă ridicîndu-se la o mie de ruble, și că inginerul Vissarion Zaharevski ar fi plătit aceeași sumă atît pentru costumul său, cît și pentru rochia surioarei dumisale. În realitate, inginerul, comandînd într-adevăr veșmintele acelea, chiar dacă nu le plătise cu cîte o mie de ruble pe fiecare, dăduse totuși două sute pentru rochia Iuliei și trei sute pentru propriul său costum. Despre Vihrov se zvoni prin oraș că ar juca foarte bine, iar tineretul care participa la spectacol se plînse că la repetiții domnește prea multă severitate : nici nu întîrzie bine careva, că guvernatorul, îndemnat de Vihrov, îl și pune să plătească o amendă de zece ruble, în folosul orfelinatului din oraș.

În sfîrșit, sosi și ora spectacolului de gală.

Cînd Vihrov ieși din cabină îmbrăcat în costumul lui Hamlet, cea dintîi care îl văzu fu Iulia, gătită și ea cu straie de regină.

— Vai, ce bine vă șade costumul ăsta ! exclamă ea, fără voie.

— Chiar așa ? o întrebă Vihrov, nu fără o oarecare satisfacție.

— Arătați minunat ! repetă Iulia, entuziasmată.

Pînă și Pikolova, văzîndu-l, îi spuse apoi regelui că Vihrov arată superb.

Cînd, într-un tîrziu, cortina se ridică, iar regele și regina își făcură apariția pe scenă, însoțiți fiind de întreaga lor suită, Hamlet veni în urma tuturor. Era singurul care purta un veșmînt cernit, de aceea, cu toată simplitatea acestuia, se deosebi îndată de toți ceilalți.

„Nici negrul strai solemn ce-i rînduit,
Suspinul răsuflării sugrumate,
Nu, nici bogatul ochiului şuvoi,
Nici masca tristă-a feţei, dimpreună
Cu toate-ntruchipările durerii,
Aievea nu m-arată !“ [1]

rosti Vihrov, iar glasul, chipul şi întreaga lui făptură păreau să exprime şi ele acea întristătoare idee.

„O lună — nu-şi tocise nici pantofii,

exclamă el apoi, rămînînd singur în scenă,

Cu cari l-a prohodit pe bietul tata
În lacrimi ca Niobe. — Ea, nu alta !
O, Doamne ! (— Un dobitoc ce nu gîndeşte
Jelea mai mult) — s-a măritat cu unchiul !“ [2]

Cînd răsunară aceste versuri, guvernatorului, cine ştie de ce, i se umeziră ochii ; un singur lucru nu-i fu pe plac, şi anume, că Pikolova juca rolul unui personaj cam prea umil; urmînd îndrumările lui Vihrov, ea întruchipa o fiinţă cu totul supusă acestuia, pe cîtă vreme guvernatorului îi plăcea ca aleasa inimii sale să fie totdeauna şi pretutindeni în frunte.

Mai tîrziu, în scena cu Hamlet şi cu mama acestuia, Iulia se arată într-un chip cît se poate de natural a fi copleşită de ruşine, iar în clipa cînd Vihrov exclamă cu tristeţe în glas :

„Prefă-te virtuoasă, de nu eşti.
Deprinderea — ăst căpcăun ce-nghite
Orice simţiri, ăst drac al nărăvirii
Un înger e de astă dat', ce dă
Strai sprinten la purtat purtării bune
Şi fără greş !“ [3]

---

[1] Shakespeare, „Hamlet, prinţ al Danemarcei“ (în româneşte de Leon Levitki şi Dan Duţescu), Ed. Albatros, 1974, p. 13.
[2] Idem, p. 18.
[3] Idem, p. 10.

mai-marele guberniei lăcrimă din nou. Ceea ce îl încîntă însă peste măsură, fu apariția Pikolovei în straiul Ofeliei nebune. Pînă atunci, cu toate rugăminţile lui, nu voise, mișela, cu nici un chip să-i arate acel veşmînt deosebit. Văzînd-o acum, guvernatorul mai că necheză de tulburare, atît de mult avu darul să-l impresioneze înfățișarea ei plină de poezie și, mai ales, faptul că rochia pe care o purta i se mula pe trup, scoţîndu-i în evidenţă formele.

— Splendid, splendid, exclama el, închizînd ochii pe sub lentilele ochelarilor, de parcă s-ar fi temut să și privească la acea făptură gingașă. Îl mai aștepta însă și-o altă surpriză.

La un moment dat (scena respectivă fiindu-i pînă atunci și ea tăinuită), *m-me* Pikolova, cu părul despletit și purtînd aceeași toaletă vaporoasă, începu să cînte cam așa :

„Cu penaju-i alb,
Chipeşul ostaş,
Primul luptător al Danemarcei !..."

De notat că mai-marele guberniei își ţinea pe genunchi tricornul împodobit — ce întîmplare ! — cu un penaj alb.

„Cu penaju-i alb !..."

tot repeta *m-me* Pikolova, cu glăsciorul ei plăcut, și guvernatorul nu mai izbutea decît să bîţîie din piciorul pe care își pusese tricornul... Iar în clipa cînd se lăsă cortina, îl chemă la el printr-un gest aproape convulsiv al mîinii pe șeful poliției și-i șopti ceva la ureche ; poliţaiul părăsi grăbit sala, sări în trăsură și plecă în goana cailor, iar la scurtă vreme după aceea la bufetul teatrului își făcură apariția bucătarii guvernatorului și se apucară de treabă.

Cînd, în sfîrșit, se încheie și ultimul act al piesei, iar publicul începu să-l cheme la rampă mai mult pe Vihrov decît pe ceilalţi, Pavel aducîndu-i însă, de fiecare dată, cu el pe toţi interpreţii, guvernatorul se repezi în goană pe scenă, veni val-vîrtej la *m-me* Pikolova, îi sărută cu frenezie mîna și-i rugă pe toţi actorii să nu-și scoată costumele, ci să ia parte așa cum sînt îmbrăcaţi la masa festivă ce

avea să fie pregătită chiar pe scenă, îndată după plecarea spectatorilor.

Propunerea avu darul să-i încînte pe toţi interpreţii.

După ce o felicită pe Pikolova, guvernatorul îi mulţumi şi lui Vihrov.

— Vă mulţumesc, vă mulţumesc, îi zise el, scuturîndu-i prieteneşte mîna. Iar dumneavoastră văd că aţi izbutit să nu mai rîdeţi în timpul spectacolului, adăugă el, adresîndu-i-se lui Zaharevski, care se tot învîrtea prin faţa lui.

— Mi-a fost teamă de dumneavoastră, excelenţă, îi răspunse acesta, vioi. Cum mă apuca rîsul, mă uitam la dumneavoastră şi-mi trecea pe dată.

— De ce ? îl întrebă guvernatorul.

— Cine s-ar încumeta să rîdă în faţa dumneavoastră, excelenţă ? Sînteţi un om de temut.

— Ha-ha-ha ! rîse guvernatorul cu vădită emfază.

Vissarion Zaharevski ştia, într-adevăr, prea bine, cînd şi cum se poate glumi cu mai marele guberniei.

Scurt timp după aceea, chelnerii guvernatorului începură să pregătească pe scenă o masă pe drept cuvînt fastuoasă. Jos, în sală, nu mai rămăseseră decît procurorul şi judecătorul cel încăpăţînat : îşi puseseră în gînd să urce şi ei pe scenă. Văzîndu-l pe judecător însă, guvernatorul se oţărî îndată şi, aţintindu-l cu o privire mînioasă, ţipă la el :

— Ieşiţi afară, ieşiţi afară, dumneavoastră n-aveţi ce căuta aici !

Judecătorul rămase descumpănit.

— Am venit la nişte prieteni, încercă el să spună.

— Aici nu există prieteni de-ai dumneavoastră, răspunse guvernatorul. N-aveţi decît să vă întîlniţi cu ei în altă parte ; vă rog să plecaţi, altminteri îi poruncesc şefului poliţiei să vă dea afară.

Judecătorul, ştiind foarte bine că mai-marele guberniei nu va ezita să-şi ducă la îndeplinire ameninţarea, socoti că e mai bine să zîmbească ironic şi să plece.

Procurorul, aflîndu-se şi el într-o situaţie nu prea plăcută, voi să plece la rîndul lui, dar guvernatorul îl opri :

— Dumneavoastră rămîneţi ; la spectacol au participat sora şi fratele dumneavoastră, aşa că vă rog să nu plecaţi !

Procurorul schiţă un zîmbet şi rămase.

Mai-marele guberniei îl invită și la cină, apoi se așezară cu toții la masă. După ce chelnerii veniră cu felul întîi, fu adusă șampania.

— Cred că primul pahar se cuvine să-l ciocnim în cinstea domnului Vihrov, care a jucat mai bine decît toți, zise procurorul.

— Credeți ? întrebă mai-marele guberniei, clipind din ochi pe sub ochelari.

— În sănătatea domnului Vihrov ! strigară îndată tinerii, mai tare decît al tuturor răsunînd glasul Iuliei.

Guvernatorul însă nu-și ridică cupa.

Inginerul fu primul care observă acest gest și-și dădu imediat seama de situație.

— Stați, stați, domnilor, șopti el celor din preajma lui, apoi, ridicînd cupa, strigă : Primul pahar, domnilor, trebuie închinat în sănătatea inițiatorului acestui spectacol, Ivan Alekscevici Mohov, care se străduieste totdeauna și în orice fel să facă plăcere concetățenilor noștri.

— În sănătatea lui Ivan Alekseevici Mohov ! îi ținură isonul și tinerii.

Mai-marele guberniei zîmbi și le mulțumi tuturor, înclinînd ușor din cap.

— În sănătatea doamnelor ! zise el.

Băură cu toții în sănătatea doamnelor.

— În sănătatea domnului Vihrov s-a băut, dar o mai putem face încă o dată. Deci, în sănătatea domnului Vihrov ! strigă inginerul cel isteț.

— Propun, domnilor, să bem și în sănătatea tuturor participanților, se grăbi să spună Vihrov.

Băură în sănătatea participanților.

În sfîrșit, guvernatorul și Pikolova plecară : el începuse a-i arunca niște priviri înflăcărate, nemaistăpînindu-și patima...

— Cum de s-a putut ca primul pahar să nu fie închinat în cinstea guvernatorului ! exclamă inginerul, adresîndu-se fratelui său, procurorul.

— Mai dă-l naibii ! Am uitat cu totul de el, răspunse acesta netulburat.

La plecare, Iulia reuşi să-şi păcălească fraţii şi se aşeză din nou în caleaşcă împreună cu Vihrov. Amîndoi mai purtau şi acum costumele lor de teatru.

Iulia ar fi vrut să-i adreseze o întrebare, mai bine zis, o rugăminte.

— Ştiţi, începu ea cu sfială, v-aş ruga mult să vă faceţi o poză, aşa cum sînteţi îmbrăcat acum, şi să mi-o dăruiţi ca amintire.

— A nu, la ce bun ! îi răspunse el cu indiferenţă.

Dacă n-ar fi fost furat în acel moment de gîndurile sale, ar fi văzut că Iulia, auzindu-i răspunsul, păli şi se lăsă greu pe speteaza banchetei.

Pe eroul meu îl frămîntau însă nişte gînduri ciudate. Nu s-ar putea oare, gîndea el, ca profitînd de atitudinea binevoitoare a guvernatorului, să-i ceară aprobarea de a se retrage din serviciu spre a îmbrăţişa cariera actoricească, întrucît n-avea, pesemne, să se mai ocupe nicicînd de literatură în ţara lui, în timp ce, ca actor, avea să se afle şi de-aci încolo în lumea artei şi să activeze cu toată dăruirea în acel domeniu.

V

UN NOU AUDITORIU

Despre intenţia lui de a deveni actor, Vihrov îi scrise şi verişoarei sale (cu atîta stăruinţă îl urmări acest gînd), întrebînd-o dacă e cazul să-şi dorească acest lucru şi să facă demersuri spre a-l aduce la îndeplinire. Drept răspuns primi de la Mary o epistolă aproape ameninţătoare. Verişoara sa îi scria cam aşa : „Oare ţi-ai pierdut minţile, *mon cousin* ? Ce ai de gînd să faci pînă la urmă cu propria-ţi viaţă ? Tocmai tu să te faci actor ! Să ştii că nu ţi-o spun din snobism, totuşi te rog să meditezi foarte bine la pasul pe care ai de gînd să-l faci. Cred că-ţi mai aduci aminte ce critic subtil a fost Esper Ivanîci, or el spunea

totdeauna că, în țara noastră, actorilor li se acordă mai multă importanță decît o merită și că raportul dintre ei și scriitori este aidoma aceluia dintre un executant și un compozitor : actorii nu trebuie să adauge nimic de la ei ; sînt doar obligați să interpreteze cît mai bine ceea ce le oferă autorul. Tu însă îi cunoști prea bine pe autorii noștri și mai ales temele care îi preocupă astăzi: ce vei spune, de pildă, dacă vei fi nevoit să exprimi sentimentele domnului Koni sau ideile domnului Karatîghin ; cred că aș muri de amărăciune dacă te-aș vedea cîndva interpretînd vreun rol imaginat de aceștia. Sînt chiar de părere că meseria de actor pretinde și-o anume doză de ignoranță, pentru ca interpretul să-și poată vîrî în cap toate inepțiile altora. Adă-ți însă aminte de cultura ta, de minunatul talent de scriitor cu care te-a înzestrat Dumnezeu. Ești scriitor, dragul meu, nicidecum actor !... Am chiar impresia că nu îndrăgești teatrul decît în măsura în care specificul lui îți este necesar pentru a prezenta și descrie personajele pe care le creezi. Ocupă-te, mai bine, în continuare, de rascolnicii tăi, scrie, în sfîrșit, o altă lucrare literară, dar nu mai pomeni de actorie !" Vihrov nu se putu stăpîni și, ducîndu-se, curînd după aceea, la Zaharevski, luă cu el scrisoarea primită și i-o citi Iuliei.

După ce o ascultă pînă la capăt, aceasta își mușcă buzele și, un timp, rămase tăcută.

— E tînără verișoara dumneavoastră ? îl întrebă apoi.

Pînă atunci, Vihrov nu discutase cu ea niciodată despre Mary.

— Nu, răspunse el.

Iulia răsuflă întrucîtva ușurată.

— Am impresia că-i o femeie foarte inteligentă, zise ea.

— Da, e foarte inteligentă ! exclamă Vihrov. Mai ales că are și o cultură temeinică : i-au fost dascăli mulți profesori moscoviți, cunoaște și limbi străine, muzică și este totodată fiica unui om înțelept.

— Ce femeie norocoasă ! spuse Iulia, coborîndu-și privirea și părînd a fi mai umilă decît era de obicei. Cît de mult mi-aș dori să mă mai cultiv și eu, măcar oleacă.

— Consider că v-ați însușit suficientă cultură, îi zise el, ca s-o consoleze.

— M-am cultivat mai mult singură, spuse ea, dar aș fi vrut să fiu ca verișoara dumneavoastră.

— Ce vă lipsește pentru asta ?

— În primul rînd, nu știu limbi străine ; la pension ne-au învățat să flecărim franțuzește, dar nici măcar această limbă n-o înțeleg prea bine, iar germana și engleză nu le cunosc deloc.

— Mda, făcu Vihrov, nu-i bine să nu cunoști măcar o limbă străină. Numai cu literatura rusă nu ajungi prea departe, și cel mai bine e să cunoști limba germană... Nevedomov, un prieten de-al meu, zicea că omul care nu știe limba germană nu știe nimic.

— Dar cum aș putea s-o învăț ? Cine să-mi dea lecții ? rosti Iulia, cuprinsă parcă de gînduri triste.

— Eu, de pildă, îi spuse Vihrov, mai mult în glumă.

Iulia se aprinse în obraz de încîntare.

— Cred că nici n-ar putea exista pentru mine o asemenea fericire ! exclamă ea.

— De ce să nu existe ? rosti Vihrov, fîstîcit întrucîtva de un asemenea compliment.

— Pentru că v-ați plictisi cu mine, zise Iulia.

— Ba n-am să mă plictisesc deloc, răspunse Vihrov.

Ciudat lucru, cu alți bărbați, *m-lle* Zaharevskaia se purta cu mult curaj și dezinvoltură ; stînd însă de vorbă cu Vihrov, devenea blîndă, liniștită, docilă.

— Măcar de mi-ați face favoarea să-mi citiți lucrarea dumneavoastră !... V-am spus demult că aș vrea s-o ascult.

Fapt e că Vihrov, speriat de efectul pe care lectura anterioară a lucrării îl produsese asupra Fateevei, se cam temea s-o mai citească vreunui reprezentant al acelei societăți provinciale.

— Cînd îmi aduc aminte cît am suferit din pricina ei, nici nu-mi vine s-o mai citesc, zise el.

— Dumnezeule ! De vreme ce vă sîntem prieteni, vă vom asculta cu mult interes ! ripostă Iulia.

— Cum adică, frații dumneavoastră vor și dînșii s-o asculte ? o întrebă Vihrov.

— Bineînțeles, răspunse ea roșind. De fapt, nu dorea decît ea, ba chiar din tot sufletul, să-i cunoască lucrarea.

— De acord, fu nevoit să accepte Vihrov.

Întrebat ulterior, Ilarion Zaharevski spuse că va veni bucuros să asiste la lectură ; Vissarion își exprimă și el dorința de a-l asculta pe Vihrov și, în seara stabilită, rămase într-adevăr acasă. Aici se cuvine, cred, să-mi cer iertare de la cititor că descriu de mai multe ori atît scenele petrecute la teatru, cît și lecturile întreprinse de către eroul meu. Dar ce pot să fac ?... Prea i se dezvăluia firea în toate acestea : cînd viața îi oferea fie și cea mai neînsemnată posibilitate de a se manifesta în domeniile amintite, el se și repezea să profite de prilejul ivit.

Se propuse, deci, ca lectura să aibă loc în cabinetul lui Vassarion, și acesta, foarte atent, îi pregăti lui Vihrov un pahar cu apă, niște zahăr și o lămîie. Pavel instalat în fotoliu, începu să citească. Mai întîi, toți îl ascultară în tăcere, cu frunțile plecate ; numai Iulia se aprindea cînd și cînd la față și tresărea ușor. La pasajul în care soțul eroinei pleacă la țară să-și viziteze iubita și e descrisă întîlnirea care a avut loc, Vassarion își privi sora, apoi fratele ; fata se fîstîcise nițel, iar după chipul procurorului era greu de ghicit ce anume îi trecea prin minte. Cînd Vihrov întrerupse pentru un timp lectura ca să se odihnească și să bea apă, Vissarion se apropie de el și-i șopti la ureche :

— Vor fi mai multe pasaje dintr-astea, mai frivole ?

— Vor mai fi, răspunse Vihrov, crezînd că inginerului asemenea scene îi sînt pe plac.

— În care capitole ? continuă să-l întrebe Vissarion.

— În capitolele al cincilea și al șaptelea, răspunse Vihrov, după ce se gîndi puțin.

Îndată după aceea, inginerul ieși din odaie, rugînd-o pe sora lui să-l urmeze.

— Cînd *m-r* Vihrov va citi capitolele al cincilea și al șaptelea, te-aș ruga să ieși din cabinet. Mi-a spus că vor mai fi și acolo o seamă de frivolități.

— Ce fel de frivolități ? întrebă ea, prefăcîndu-se că nu-l înțelege.

— Niște amănunte, pe care o domnișoară nu se cuvine să le asculte.

Iulia zîmbi ironic.

— Vai ce prostii poți să spui ! Parcă n-aș mai fi citit și alte romane sau nuvele ! Ba nici nu mă gîndesc să ies din

cabinet, ripostă ea, și reintră în încăperea din care ieșise mai adineaori.

— Înseamnă că nu ești decît o proastă ! îi zise Vissarion din urmă, apoi, nemulțumit, reveni și el în cabinet.

Acolo tocmai se iscase o discuție, între Vihrov și procuror, pe tema lucrării citite.

— Nu-i de mirare, zău, că ați fost exilat pentru această istorisire, opină Ilarion.

— De ce ? îl întrebă Vihrov.

— Pentru că acolo totul se duce de rîpă : și familia, și drepturile, totul, spuse procurorul.

— Vă rog să nu-i ascultați pe niciunul și să citiți mai departe. Dumnealor nu se pricep la literatură, îl întrerupse Iulia.

— Ia te uită cine se pricepe, replică inginerul, care, de ciudă, nu se mai așezase pe scaun, ci pe propria sa masă de lucru, bălăbănindu-și nervos picioarele.

— Poți fi convins că mă pricep mai bine decît tine ! rosti Iulia.

Vihrov își reluă lectura. Cînd ajunse la capitolul al cincilea, inginerul îi aruncă din nou o privire surorii sale, ba chiar îi făcu și un semn, dar ea păru să nu-l observe. Cînd Pavel începu să citească cel de-al șaptelea capitol, inginerul ieși el însuși din cabinet și, tot timpul cît dură lectura capitolului, se plimbă prin salon, spre a-i demonstra astfel Iuliei că nici măcar el nu era în stare să asculte cele descrise acolo. Cît despre procuror, acesta continuă să asculte cu aceeași nepăsare. De fapt se plictisea. Nu era obișnuit să asiste, timp atît de îndelungat, la lectura unei lucrări literare.

În cele din urmă, Vihrov își dădu seama de toate acestea și se opri din citit. Un timp, rămase cu bună știință tăcut, așteptînd părerile ascultătorilor.

— E o lucrare minunată ! Splendidă ! rosti în sfîrșit, Iulia.

Auzindu-i aprecierea, procurorul se limită să schițeze un zîmbet.

— Dumneavoastră nu v-a plăcut ? i se adresă Vihrov.

— Nu pot să spun treaba asta, răspunse Zaharevski, dînd din umeri, totuşi istorisirea mi-a produs o impresie apăsătoare şi enervantă, într-un cuvînt, dezagreabilă.

— Dar ce impresie vrei să-ţi producă lucrările literare ? interveni sora lui. Dacă doreşti atît de mult să rămîi liniştit, atunci nu mai citi nimic. Uite, bea mai bine apa asta îndulcită.

— Totuşi, cînd am citit alte opere literare, ele nu mi-au produs o impresie chiar atît de neplăcută.

— Ba cam toate îţi produc nu mai ştiu ce fel de impresii ! exclamă Iulia. N-ai citit pînă la capăt nici măcar „Oameni sărmani" de Dostoievski. Mi-ai spus că e o carte plictisitoare.

— Sigur că-i plictisitoare ! zise juristul.

— Probabil că şi Akakii Akakievici al lui Gogol ţi s-ar părea un om plictisitor ; dacă l-ai vedea aevea, l-ai compătimi, dar citind despre el ţi s-ar pare plicticos.

— Ba nu, sînt multe cărţi care nu mi se par plictisitoare, replică procurorul, cîntărindu-şi, parcă, fiecare cuvînt. Iată, nu demult am citit o lucrare pe care mi-au trimis-o nişte colegi şi care, bineînţeles, n-o să vadă lumina tiparului ; este intitulată „Scene din viaţa Curţii penale" şi-a fost scrisă de Aksakov. Iată o scriere care, într-adevăr, l-ar pune pe gînduri pe oricare.

— Ţi-a plăcut pentru că şi tu ai lucrat la Curtea penală, îl contrazise din nou Iulia. Viaţa şi sufletul omului însă nu le cunoşti, aşa cum nu cunoşti nici gîndurile şi nici sentimentele femeilor.

Vihrov îşi dădea seama că procurorul nu izbuteşte să înţeleagă ideea nuvelei, de aceea hotărî să-i vină în ajutor.

— După ultimele cuvinte pe care le-aţi rostit, am înţeles că recunoaşteţi importanţa unor scrieri care au o semnificaţie socială, care au un substrat, după cum se exprimă astăzi, în mod prudent, criticii.

— Da, o recunosc, răspunse procurorul.

— Să ştiţi că aceeaşi semnificaţie o are şi lucrarea mea ; am scris-o cu gîndul de a apăra drepturile femeii. Iar în cuprinsul celeilalte lucrări pledez împotriva iobăgiei.

— Bine, dar cum puteţi apăra drepturile femeii descriind doar cîteva scene, fie ele şi revoltătoare ?

— Dar cum pot acționa „Scenele din viața Curții penale" asupra legislației noastre ?

— Păi cel care citește lucrarea aceea își dă seama pe dată ce absurdități se petrec acolo.

— Le va citi și pe ale mele și-și va da seama la fel de bine că vorbesc și eu despre niște lucruri îngrozitoare.

— Și ce veți realiza cu asta ? Vreau să spun că pentru celelalte cazuri — niște cazuri penale — se pot emite legi noi.

— Eu voi contribui la îmbunătățirea moravurilor : citindu-mi lucrarea, societatea va ajunge să-și recunoască mîrșăviile cu care pînă acum se împăca foarte ușor.

Procurorul nu rămase totuși prea convins ; îl nemulțumea mai ales faptul că scrierea lui Vihrov produsese asupra lui o impresie dezagreabilă.

— Bine, dar, citindu-l pe Gogol, nu rămîn cu o impresie tot atît de supărătoare, deși își bate joc și el de moravurile noastre.

— Explicația e foarte simplă : la Gogol este vorba de o comedie. Un scriitor poate produce asupra cititorului impresii diferite, în funcție de natura operei sale: fie comică, fie tragică. În primul caz, intenția lui este ca publicul să se prăpădească de rîs. iar în al doilea, să plîngă. îndurerat. Chiar și retorica antică spune că tragedia trebuie să trezească în spectator sentimente de dragoste și compătimire.

— Iar impresia pe care ți-o lasă tragedia e mult mai înălțătoare decît cea lăsată de comedie, interveni Iulia.

Procurorul se mulțumi să înalțe din umeri. Nici acum nu era pe deplin convins.

Cît privește pe inginer, acesta tăcea mîlc, parcă adunîndu-și puterile spre a se dezlănțui cu și mai multă vehemență asupra celor scrise de către eroul nostru.

— Dumneavoastră ziceați adineaori, începu el în sfîrșit, adresîndu-i-se cu un aer meditativ lui Vihrov, dumneavoastră ziceați că ați scris toate acestea cu intenția de a îndrepta moravurile. Permiteți-mi să obiectez, aducîndu-vă mai întîi un exemplu : aș reuși eu oare să introduc respectarea ordinei și curățeniei pe străzile orașului, dacă aș da la iveală, în fața tuturor, murdăria care ar exista, să zicem, în propria mea casă ? Dimpotrivă, eu consider că mi-aș realiza

intenţia numai atunci, cînd aş duce gunoiul undeva mai departe, într-un loc ferit. La fel, zic eu, se întîmplă şi cu moravurile : pe oameni nu-i poţi aduce la virtute absolută, dar dacă ei s-ar purta mai discret, mai cu prudenţă, atunci şi moravurile s-ar îmbunătăţi.

— Halal îndreptare a moravurilor !... zise Vihrov, zîmbind.

— Chiar aşa ! Ce îndreptare o mai fi şi asta ? îl susţinu şi procurorul.

— Dimpotrivă, moravurile s-ar deteriora şi mai mult. Fratele meu ar dori să-i facă pe toţi nişte iezuiţi, li se alătură şi Iulia.

Inginerul se fîstîci : îşi dădu seama că-l cam luase gura pe dinainte. În sinea lui însă, gîndea chiar aşa.

— Povestirea dumneavoastră, reluă el adresîndu-i-se acum direct lui Vihrov, în loc să îndrepte moravurile, poate doar să le altereze şi mai mult ; mă mir curajul de care a dat dovadă sora mea, ascultînd tot ce aţi citit. Daţi-i însă unei fete de pension să facă ca lectura acestei lucrări şi Dumnezeu ştie ce îi va mai trece prin minte, după aceea.

De astă dată Iulia nu mai putu să-i ia apărarea lui Vihrov ; gîndi însă, înciudată : „Ca să vezi ce om e fratele ăsta, al meu ! De vorbit faţă de mine, vorbeşte orice, fără să se ruşineze cîtuşi de puţin, dar dacă am stat aici să ascult povestirea, lucrul ăsta i se pare a fi cu totul indecent !"

— Ce-ar putea adică să-i treacă prin minte ? ! ripostă Vihrov. Viciile eu le-am descris sub un aspect deloc atrăgător.

— E de ajuns că vorbiţi despre ele, că le spuneţi pe nume.

— Dacă n-am spune viciilor pe nume şi n-am vorbi despre ele, atunci chiar că n-am mai avea nimic de scris.

— O, Doamne, puţine sînt oare lucrurile despre care se poate scrie ? ! Doar a putut să fie scris, de pildă, „Contele de Monte Cristo" fără să se pomenească acolo de vreun viciu ! ajunse, în sfîrşit, inginerul şi la romanul lui preferat, încîntîndu-l acolo mai ales bogăţia lui Monte Cristo, care putea să trăiască în voia lui, să petreacă şi să cumpere tot soiul de lucruri ; aceste amănunte îi zgîndăreau imaginaţia.

— Văd că aveţi acelaşi gust cu *m-lle* Prîhina, murmură Vihrov, înciudat.

— Chiar aşa, confirmă şi Iulia pe un ton ironic.

— Nu ştiu cine o mai fi şi Prîhina asta ; eu nu vă spun decît ceea ce simt şi gîndesc, zise inginerul.

Văzînd că disputa se poate prelungi la nesfîrşit, Vihrov îşi luă caietul, îi salută pe toţi cei de faţă şi, cu toate rugăminţile lui Vissarion de a lua împreună cu ei masa de seară, cu toate privirile înflăcărate pe care i le arunca Iulia, se retrase. Era într-o stare sufletească din cele mai proaste, deşi nu putea spune că-l afectaseră prea mult aceste păreri : stînd să le analizeze cu mai multă luciditate, îşi dădu seama că cei care dispuneau de o cultură universitară făcuseră asupra lucrării sale nişte aprecieri deosebit de favorabile, prin urmare, aici nu era vorba decît de opoziţia dintre concepţiile celor trecuţi prin universitate şi concepţiile celorlalţi. Faptul care îl necăjise cel mai mult însă, consta în aceea că, după această nouă lectură, lucrarea i se păru departe de a fi tot atît de atrăgătoare, ca atunci cînd o scrisese şi cînd o citise pentru întîia oară Fateevei. „Da, nu mi-a prea izbutit !“ gîndi cu tristeţe, fără să-şi dea seama că nu opera lui era slabă, ci că măiestria lui artistică suise pe o nouă treaptă a calităţii, că ajunsese el însuşi să se depăşească din acest punct de vedere. Oricum însă, renunţă cu totul, pentru moment, la preocupările sale literare şi fu bucuros cînd primi de la guvernator o misivă cu următorul conţinut :

„Mi s-a adus la cunoştinţă că ţăranul Parfen Ermolaev din satul Vîtegra şi-a asasinat nevasta, această crimă fiind însă clasată de către poliţia locală. Aşa stînd lucrurile, dispun ca înălţimea voastră să se deplaseze neîntîrziat în satul Vîtegra şi să procedeze acolo la o anchetă foarte drastică. Cazul a fost, dealtfel, înaintat spre cercetare şi tribunalului judeţean.“

Lui Vihrov îi aduse satisfacţie nu numai faptul că avea să întîlnească la Vîtegra un ucigaş în carne şi oase, ci şi gîndul la eforturile pe care urma să le depună spre a demonstra că acolo a fost comis, într-adevăr, un asasinat. În aceeaşi seară se duse la familia Zaharevski şi, găsindu-i

pe toţi acasă, îi înştiinţă că se pregăteşte de plecare. Pe Iulia, această veste avu darul s-o sperie şi s-o întristeze.

— Şi cît timp veţi rămîne acolo ? îl întrebă ea.

— Nu ştiu, s-ar putea să zăbovesc şi o lună întreagă ! îi răspunse Vihrov.

— O lună !... exclamă Iulia. N-aţi putea grăbi cercetările, ca să reveniţi mai grabnic ?

— Mă îndoiesc !... răspunse Vihrov cu nepăsare.

Iulia rămase cu totul descumpănită : procurorul păru să arate şi el mai grav ca de obicei ; pînă şi inginerul cel nepăsător rămase acum întristat şi-şi tot rodea unghiile. Discuţia lîncezi.

— Înseamnă că nu-mi veţi citi pînă la capăt lucrarea dumneavoastră, spuse la un moment dat Iulia.

— Nu, n-am să mai pot, îi răspunse Vihrov.

— Daţi-mi-o, cel puţin, s-o citesc chiar eu.

— Ar putea să rămînă la dumneavoastră ; v-o pot dărui.

— Dăruiţi-mi-o, rosti Iulia, zîmbind.

— Bine, făcu Vihrov şi, chemînd servitorul, îi porunci să-i aducă din cabinet caietul.

Servitorul i-l aduse.

— Scrieţi-mi o dedicaţie, îi ceru Iulia.

Vihrov scrise pe prima pagină : „Unicei ascultătoare care a apreciat favorabil această scriere, din partea autorului".

Amîndoi fraţii Zaharevski asistară la această scenă tăcuţi şi încruntaţi.

Scurt timp după aceea, Vihrov îşi luă rămas bun de la toţi, urmînd ca a doua zi să plece dis-de-dimineaţă.

După plecarea lui, fraţii Zaharevski continuară un timp să păstreze tăcerea.

— Ce să-i scriu lui tata : că pleci sau că mai rămîi ? o întrerupse în cele din urmă Vissarion, adresîndu-se surorii sale.

Întrebarea păru s-o irite.

— Am să-i scriu chiar eu. Tata trebuie să înţeleagă pentru ce doresc să mai rămîn, îi răspunse ea. Pe tine, prezenţa mea nu te stinghereşte? adăugă apoi, de astă dată cu un zîmbet.

— De ce să mă stinghereaască ? bombăni el. Nu despre mine e vorba. Mă întreb, doar, cînd şi cum se vor termina toate astea ?

— Poate niciodată şi în nici un fel, îi răspunse Iulia crispîndu-şi din nou buzele.

— Atunci ce rost are toată comedia asta ? se revoltă inginerul.

— Dacă eu mă simt bine aşa, nu înţeleg de ce te deranjează asta pe tine ? spuse Iulia.

— În atitudinea lui eu nu văd nimic altceva decît o simplă politeţe, rosti procurorul.

— Şi eu la fel ! se grăbi să spună inginerul.

— Şi cu aşijderea ! îi ţinu isonul Iulia, cu o ironie amară.

— Bine, dar la ce rezultat o să ducă toată povestea asta ? întrebă inginerul.

— De unde vrei să ştiu ? zise Iulia şi ochii i se umplură de lacrimi.

Amîndoi fraţii schimbară o privire între ei, apoi încetară să mai discute pe această temă.

VI

CRIMA

La drept vorbind, eroul meu nu ştia deloc cum să abordeze misiunea ce i-a fost încredinţată, de aceea, venind în micul orăşel, capitala judeţului în care avusese loc crima, îi trecu prin minte să-l cheme la el pe grefierul tribunalului judeţean, ca să preia de la acesta dosarul care fusese întocmit în legătură cu cazul din Vitegra.

Ca urmare, la Vihrov se prezentă un domn înalt, uscăţiv şi cu totul pleşuv.

— La dumneavoastră se află dosarul privitor la cazul ţăranului Ermolaev, care şi-a omorît nevasta ? îl întrebă Vihrov, intrînd direct în subiect.

— Noi l-am denumit „Cazul morții subite a nevestei țăranului Ermolaev".

— E un caz cam suspect, zise Vihrov.

Grefierul nu făcu decît să înalțe din umeri și să ofteze.

— Să știți că nu e pentru prima oară cînd poliția noastră dispune în felul ăsta ; am tot trimis reclamații la conducerea guberniei, dar degeaba !

— Și-atunci eu cum să procedez ?... Dispoziția guvernatorului nu cuprinde nici un fel de indicații.

Grefierul schiță un zîmbet.

— Eu cred că mai marele guberniei a aflat treaba asta cam în felul următor, începu el pe un ton meditativ, ba chiar cu o oarecare șiretenie. La noi, la tribunal, lucrează de puțină vreme un seminarist. venit chiar de prin părțile unde a fost făptuită crima. Și-ntr-o zi băiatul ne-a relatat niște amănunte, care meritau toată atenția : „Mă plimbam, zice, odată pe cîmp, acolo, pe la noi... știți cum obișnuim noi, seminariștii, să ne mai plimbăm cîteodată... Văzînd pe-acolo un cioban, m-am dus să-i cer un foc, ca să-mi aprind pipa. Între timp a venit acolo și-un alt cioban, ăstălalt fiind din satul Vîtegra ; ciobanul nostru l-a întrebat : «Ce-ai pățit, zice, de ai ieșit astăzi așa tîrziu cu turma ?» «N-am putut să ies mai devreme, i-a răspuns acela, căci azi noapte feciorul lui stăpînu-meu și-a omorît nevasta». Ciobanii, știți cum e pe la noi, sînt hrăniți de întreaga obște : fiecare sătean îl ține la el acasă cam cîte-o săptămînă. Și ăsta, tocmai atunci, stătea la Parfen Ermolaev..." Ne povestea seminaristul toate acestea, iar eu eram cu ochii chiar în dosarul cu pricina. Acolo totul arăta bine și frumos : sta scris foarte limpede cum că Parfen Ermolaev avusese o nevastă cu care trăise în bună înțelegere și că ea s-a pristăvit pentru că așa a fost voia lui Dumnezeu. Atît de tare m-a înfuriat treaba asta, încît m-am gîndit o clipă să cer completări la dosar. Mi-am dat seama însă că ar fi o intervenție zadarnică, și-atunci i-am spus tinerelului ăluia (care tocmai se gătea să se ducă în capitala guberniei ca să vadă ce se mai întîmplă cu numirea lui) cam așa : „Du-te, zic, și povestește toate

acestea guvernatorului !“ Băiatul se vede că s-a dus şi i-a povestit.

— Înseamnă că trebuie mai întîi să discut cu ciobanul, zise Vihrov.

— Fără doar şi poate, întări grefierul. Să ştiţi că nici expertiza medico-legală n-a fost făcută.

— Voi proceda şi la această expertiză.

— Legea o consideră cu totul necesară... Se zice că în legătură cu acest caz ispravnicul a încasat o mie de ruble, adăugă grefierul. Uite aici îmi stă poliţia asta a zemstvei! exclamă apoi, ducîndu-şi palma la gît. Mi-a făcut numai sînge rău, mi-a scos sufletul...

Într-adevăr, poliţia zemstvei îi producea mari suferinţe bietului grefier : ocupînd acel post de vreo douăzeci şi cinci de ani şi examinînd astfel, aproape zilnic, acţiunile întreprinse de către cei de la poliţie, socotea, mai bine zis se aştepta, ca aceştia să se arate măcar o dată recunoscători faţă de dînsul, dar poliţiştii se încăpăţînau să nu-i dea nici măcare o copeică.

— De unde a putut să ia ţăranul acela o mie de ruble, ca să-i dea ispravnicului ? îl întrebă Vihrov.

— Vedeţi dumneavoastră, aici e o altă treabă ! zise grefierul. Cel puţin aşa vorbea lumea prin tîrg. Tînărul ăsta, adică ucigaşul, s-a învoit pentru o sumă de bani, încă înainte de crimă, să plece recrut în locul feciorului unui ţăran bogat ; de aceea mă întreb : nu cumva o fi plătit ăla o mie de ruble, ca să-l scape.

— S-ar putea ! spuse Vihrov, apoi, rugîndu-l pe grefier să-i trimită dosarul, îl lăsă să plece la tribunal.

Slujitorul zeiţei Themis mai aruncă nişte vorbe de ocară la adresa poliţailor, apoi îl părăsi şi, scurt timp după aceea, îi trimise dosarul cerut. Între timp, Vihrov întocmi o adresă către medicul legist, invitîndu-l să examineze corpul neînsufleţit al ţărancei Anna Petrovna, după care, fără a mai pierde vremea, se urcă în diligenţă şi plecă din oraş. Spre revărsatul zorilor, ajunse la Vîtegra. Procedeele perfide fiind potrivnice firii sale, coborî chiar la poarta ucigaşului, intră în ogradă şi porunci să fie chemaţi toţi ai casei. Veni tatăl lui Parfen, un om vîrstnic, bătrîna lui nevastă, precum şi o tînără slujnică. Flăcăul lipsea.

— Unde ţi-e feciorul ? îl întrebă Vihrov pe mujic.

— A plecat după nişte fîn, îi spuse acesta. Părea cam încurcat.

Chiar atunci, Vihrov aruncă din întîmplare o privire pe fereastră şi văzu că un tînăr se tot lipea de zidul casei, încercînd, parcă, să se ascundă.

— N-o fi el acela ? i se adresă moşului.

— Ia te uită, e chiar el, răspunse acesta şi slobozi un rîs nefiresc...

— Cheamă-l aci, porunci Vihrov.

Bătrînul ieşi din odaie.

Mama băiatului stătea cu capul plecat, iar slujnica îşi tot repezea privirile în lături. Flăcăul intră, însoţit de tatăl său. Se vede că încerca să-şi dea curaj, să pară îndrăzneţ ; era un tînăr cu părul bălai, cu trăsături mărunte şi destul de neplăcute la vedere. Măsurîndu-l cu privirea, Vihrov se convinse că el e criminalul. Porunci ca vătăşelul să-l ţină sub observaţie, ordonînd apoi să fie chemat ciobanul despre care i se vorbise. Ciobanul se înfăţişă. Era o namilă de mujic, cu gîtul şi obrazul atît de arse de soare, încît ceafa aproape că i se inflamase ; purta nişte încălţări din piele, prinse, ca să nu cadă, cu nişte curele înfăşurate în jurul gambelor. Caftanul îi era cenuşiu, peticit şi răspîndea în jur un miros de lucru jilav, ca un vraf de ciuperci. Intrînd în izbă, lăsă după el urme mari de noroi.

— Ca să vezi cum s-au înnoroit, blestematele ! spuse el privindu-şi încălţările murdare.

Mai întîi, Vihrov, neluînd cuvenitele măsuri de precauţie, nu-l expedie afară pe moşneg (flăcăul, maică-sa şi slujnica ieşiseră chiar ei din odaie) şi începu să discute cu ciobanul, de faţă cu acesta.

— Dormi aici ? îl întrebă el.

— Nu, nu mai dorm, răspunse ciobanul cu o voce înfundată.

— Dar cum o ducea tînărul de aici cu nevastă-sa ştii cumva ? Se înţelegeau bine sau nu ?

— De un' să ştiu treaba asta ? răspunse ciobanul, încruntîndu-se.

— Ba eu am aflat că o știi prea bine. Ai spus chiar că flăcăul ăsta și-a omorît nevasta, ripostă Vihrov.

Ciobanul îl privi pe sub sprîncene drept în față, apoi își mută ochii spre bătrînul de alături, tatăl ucigașului. Vihrov înțelese și-i spuse moșului să iasă din odaie. Rămase singur cu ciobanul.

— Ei, cum e ? Și-a omorît flăcăul nevasta au ba ? îl întrebă, iscoditor.

Ciobanul tăcu, mărginindu-se să dea afirmativ din cap.

— Cum a omorît-o ? Cu ce a dat în ea ?

Ciobanul își duse mîna la gît și-și strînse beregata.

— A gîtuit-o sau a sufocat-o cu vreo pernă ?

Ciobanul tăcu și de data asta, doar își întinse mîna spre Vihrov.

Pavel îi pricepu gestul.

— Altceva nu mai știi nimic ?

— Nimic, răspunse ciobanul.

Vihrov, pînă una alta, îi dădu drumul.

La plecare, ciobanul mai așternu odată pe jos niște urme mari de noroi.

— Iertați-mă, spuse el, privind la Vihrov și zîmbind cu jumătate gură.

Scurt timp după aceea, sosi și doctorul. Se nimeri să fie chiar Țapkin, care nu arăta schimbat decît prin aceea că-și lăsase acum niște favoriți respectabili... Față de Vihrov se comportă ca și cum nici nu l-ar fi cunoscut, dar acesta nu se putu reține și-i zise :

— Altcîndva ne-am întîlnit la o femeie nefericită în viața ei conjugală, iar acum ne întîlnim din nou la o femeie, omorîtă însă de bărbatul ei.

Cîteva clipe doctorul rămase tăcut. Păru jenat de remarca lui Vihrov.

— Acum sînt căsătorit, îi spuse în cele din urmă.

— Am auzit, dădu din cap Vihrov.

Ajutat de Zaharevski, micuțul doctor se transferase în acea gubernie, întrucît tînăra lui soție nu acceptase sub nici un motiv ca el să mai locuiască prea aproape de vechea lui pasiune.

— Trebuie să dezgropăm cadavrul şi să-i facem autopsia, zise Pavel.

— Da, răspunse doctorul cu importanţă. Ca cei mai mulţi oameni scunzi de statură, căuta, umflîndu-se în pene, să-şi suplinească puţinătatea trupului.

Pentru deshumare, Vihrov porunci să fie chemaţi toţi cei care, la prima anchetă, semnaseră ca martori. Se adunară vreo doisprezece mujici, unii roşcovani, alţii bălani sau negricioşi, unii uscăţivi, alţii îndesaţi. Pe chipurile tuturor însă se citea neliniştea.

Vihrov le porunci să ia cu ei cîteva cazmale şi lopeţi, pornind după aceea cu toţii spre satul unde fusese îngropată victima, şi care se afla cam la o verstă depărtare de satul Vîtegra. Doctorul îşi manifestă dorinţa să meargă şi el.

Pe drum, Vihrov intră în vorbă cu martorii.

— Se zice, oameni buni, că femeia asta-a fost omorîtă de bărbatul ei...

— Dumnezeu să mai ştie, tăicuţă, răspunseră mujicii într-un glas.

— Ba o ştiţi şi voi ! zise Vihrov pe un ton dojenitor.

Mujicii tăcură mîlc.

— Cum de aţi putut declara că flăcăul ăsta a trăit cu ea în bună înţelegere şi că între ei n-a existat ceartă ?

— Nu, domnule, noi n-am spus aşa ceva, ripostă unul dintre mujicii, care părea mai sprinten la minte decît ceilalţi.

— Cum n-aţi spus ? Am aici declaraţiile voastre ! şi Vihrov le citi procesele-verbale.

— Ba da, domnule, continuă acelaşi mujic, roşind uşor, aşa am spus : că nu ştim. Domnul ispravnic şi domnul şef al poliţiei ne-au întrebat si dumnealor : „L-aţi văzut vreodată pe Parfenka bătîndu-şi nevasta ?“ Iar noi am zis : „N-am văzut, cum era să vedem ? Astea-s treburi de familie, parcă s-apucă cineva să-şi bată nevasta afară, pe uliţă ? Pentru asta-i loc în casă ; acasă ţi-o baţi !“

— Ba nu, voi aţi declarat altceva. Aţi declarat că cei doi au trăit totdeauna în pace şi în bună înţelegere.

— Cum să declarăm una ca asta ! ripostă același mujic, roșind din ce în ce mai mult. Noi, domnule, sîntem oameni fără carte ; de unde să știm ce scrieți dumneavoastră acolo ; puteți să scrieți tot ce vă dorește inima. Noi sîntem niște oameni neluminați.

— Dar cel care a semnat cu mîna lui pentru voi toți e un om care știe carte și era de datoria lui să vă citească cele ce-au fost scrise acolo ! ripostă Vihrov. Cine v-a semnat declarația ? Văd că semnătura e a unuia, Grigori Fedoseev.

— Eu mi-s acela, răspunse unul dintre martori, un mujic prizărit și scălîmb.

— Ian ascultă : cînd am spus noi așa ceva ? i se adresară ceilalți.

— Păi n-ați spus ? Chiar așa ați și spus, se răsti la ei mujicul.

— Ba n-am spus niciodată așa ceva ; n-ai decît să răspunzi tu pentru asta ! zise mujicul, mai sprinten la minte.

— De bună seamă că n-am spus-o ! confirmară și ceilalți.

Omulețul se înfurie de-a binelea.

— Cum n-ați spus-o, dracilor, diavoli ce sînteți ! Vinul ălora ați știut să-l beți, iar acum ziceți că n-ați spus nimic !...

— Care vin, ce tot umbli cu minciuni, nătărăule, încercă să-l domolească mujicul mai înțelept.

— Despre ce fel de vin e vorba ? întrebă Vihrov.

— Păi acela, domnule, pe care-l cumpărase Feodor Romanîci. Cică sînt șmecheri dumncalor ! Ar voi să trag numai eu ponoasele !...

— Cine-i Feodor Romanîci ? întrebă Vihrov.

— Țăranul care l-a plătit pe Parfenka să plece recrut.

— De ce-l amesteci pe Feodor Romanîci ? Ce-ai cu el, nărodule, porc ce ești ! interveni brusc un mujic înalt.

— Porc ești tu ! De ce mă ocărăști ? Că doar tu ești ăla de le-ai învîrtit pe toate.

— Nu zău ? Chiar eu să fiu ăla ? făcu mujicul cel înalt, străduindu-se să pară amuzat.

Între timp, ajunseră în sat și-o luară spre cimitirul aflat chiar lîngă biserică. Unul dintre mujici îi arătă lui

Vihrov mormîntul victimei. Pe mormînt era înfiptă o cruce nou-nouță. Vihrov trimise după parohul bisericii, pentru ca acesta să îngăduie deshumarea.

Parohul acceptă. Mujicii se apucară să scoată crucea. Se vedea limpede că nu le vine la îndemînă să facă o asemenea treabă, iar mujicul cel înalt nici măcar nu se apropie de mormînt. Vihrov urmări și el o vreme cum se adîncește groapa, dar în clipa cînd una din cazmale se izbi de ceva tare, simți o involuntară repulsie, se întoarse cu spatele și nu se mai uită deloc spre mormînt: doar îl auzi strigînd pe mujicul cel scălîmb, care lucra mai sîrguincios decît ceilalți și care coborîse acum chiar pe fundul gropii:

— Aduceți mai repede frînghiile, că m-apucă strănutul!

Scurt timp după aceea, Vihrov îndrăzni totuși să arunce o privire peste umăr și văzu că sicriul fusese scos afară, iar mujicii se și îndepărtau ducîndu-l pe umeri. Porni și el în urma lor. Popîndăul de doctor, care pînă atunci stătuse pe marginea gropii cu mîinile încrucișate, *à la* Napoleon, și admirase priveliștea din jur, se luă după el.

Ducînd sicriul, mujicii, după obiceiul rusului de a zeflemisi la orice treabă, oricît de neplăcută ar fi ea, nu izbutiră nici de astă dată să se stăpînească și se porniră pe glume.

— Grigori Fedoseevici, ia începe tu cu bocitul, că ești mare meșter la așa ceva! spuse un flăcău, adresîndu-se scălîmbului.

— Meșteri sînteți voi, dracilor, ripostă acesta, suduindu-i.

— De ce înjuri, frățioare; duci coșciugul și înjuri? Și mai zici că ești știutor de carte, îi reproșă flăcăul.

— Lui îi place să bocească numai cînd e vorba de colivă și de blinele, remarcă un altul. Altminteri tace mîlc!

— Las' că tu ai boci și mai tare! îl ocărî Grigori Fedoseici.

Ceilalți își zîmbeau pe sub mustață și numai mujicul cel înalt mergea tot timpul tăcut și încruntat, străduindu-se chiar să rămînă în urma celorlalți.

Văzînd că sicriul le este adus înapoi, cei din casa lui Parfen Ermolaev, şi mai ales slujnica, pesemne că se înfricoşară de-a binelea.

— Ia te uită, măicuţă, ăştia ne aduc înapoi coşciugul Annei ! exclamă fata, adresîndu-se bătrînei.

— Oh, fir-ar ei să fie... Doamne iartă-mă ! rosti aceasta.

— Au dezgropat-o pe Anna şi ne-o aduc acasă ! spuse şi bătrînul, intrînd în izbă.

— Unde s-o punem, măicuţă ? Unde s-o punem ? întrebă slujnica.

— Nu mai ştiu ! răspunse bătrîna.

Cît despre Parfen, acesta şezuse pînă atunci la poartă pe o stivă de buşteni, păzit de un vătăşel. Cînd văzu oamenii apropiindu-se cu sicriul, păli, sări în picioare, îşi scoase căciula şi se închină.

Doctorul intră cel dintîi în casă, trecu din odaie în odaie şi, în cele din urmă, porunci să i se golească o cămăruţă mică, dar mai luminoasă decît celelalte.

Mujicii puseră acolo cîteva scînduri pe două capre şi peste ele aşezară sicriul. Vihrov vru mai întîi ca sicriul să fie deschis chiar de ucigaş, apoi îşi spuse că o asemenea treabă ar fi pentru el o adevărată tortură, de aceea capacul coşciugului fu săltat tot de mujicul cel scălîmb.

— Ăştia caută acum să mă facă ţap ispăşitor, înălţimea voastră, zise el, văzînd că a rămas doar cu Vihrov în odaie. Dar Maica Domnului mi-e martoră că pentru semnătura aia, a mea, n-am căpătat decît douăzeci şi cinci de copeici.

— Spune-mi, cine-i omul acela înalt, cu care te-ai cioroväit adineaori ? îl întrebă Vihrov.

— Păi e chiar feciorul mujicului care l-a ademenit pe Parfenka să plece recrut ; de aia nu-i prea vine la socoteală ceea ce-i spun, zise mujicul. Hei, dracilor, strigă el apoi pe fereastră, adresîndu-se celorlalţi martori aflaţi pe uliţă, ia veniţi de m-ajutaţi să scot moarta din coşciug.

Oamenii intrară alene şi fără chef în cămăruţă şi, mai curînd azvîrliră din sicriu cadavrul, decît îl scoaseră de

acolo. După aceea veni și doctorul. Acum își lepădase surtucul, își suflecase mînecile cămășii, își pusese un șorț de piele, iar în mîini ținea un fierăstrău și un cuțit și cu toată statura lui măruntă, părea de-a dreptul înfricoșător. Fără a mai sta pe gînduri, scoase de după curea o foarfecă și tăie cu ea giulgiul de pe cadavru, apoi sarafanul și cămașa ; despică apoi mînecile acesteia și le desfăcu larg pe toate. Martorii își întoarseră privirile ; pînă și mujicul cel scălîmb își feri ochii. Vihrov făcu un efort deosebit ca să se poată uita la moartă, dar nu izbuti să observe decît că femeia era încă foarte tînără și deloc urîtă.

— N-ați binevoi să notați rezultatele expertizei ? i se adresă cu emfază doctorul. Hei, deschideți-vă și voi ochii, le spuse apoi mujicilor, pe un ton sever.

Vihrov se așeză și se pregăti să scrie.

— Pe țeastă, chiar în creștetul capului, începu doctorul cu glas tare, de parcă ar fi dictat, atingînd totodată capul cadavrului, e o fractură mare, produsă parcă de un corp tare și rotund. Uitați-vă și voi, li se adresă el, din nou, martorilor.

Cîțiva dintre aceștia, printre care și mujicul cel scălîmb, veniră mai aproape, se uitară, apoi se retraseră.

— Ei, dar asta-i prea de tot ! rosti la un moment dat doctorul, ca pentru sine, apoi reîncepu să dicteze : Urechea dreaptă e ruptă pînă la jumătate ; pe gît sînt trei pete cu simptome vădite de echimoză ; în piept sînt fracturate și îndoite spre interior două coaste ; există leziuni la inimă și plămîni. Organele interne nici nu trebuie văzute. Moartea a survenit în urma celor constatate. Sînteți de acord cu mine ?

Martorii nu-i răspunseră. Mujicul cel înalt parcă ar fi vrut să zică ceva, se vede însă că-i lipsi curajul s-o facă.

— Să vină acum soțul victimei și cei ai casei, să se uite și ei.

Vihrov porunci ca aceștia să fie aduși în odaie.

Intrară cu toții în afară de slujnică. Tînărul tremura din tot corpul.

— Uitați-vă ! le spuse doctorul și le arătă capul moartei. Uitați-vă și aici, le indică el urechea sfîrtecată. Iar

aici sînt două găuri mici, cam de un *veršok* [1] și jumătate. Ei, și-acum, după ce ați văzut totul, semnați acolo, adăugă el, arătîndu-le cele scrise de Vihrov.

Acesta le citi clar și cu glas tare rezultatele expertizei. Flăcăul, care stătuse tot timpul cu spatele spre cadavru, păru că nu vrea să audă nici cele citite. Doctorul stărui apoi ca toți cei de față să întindă mîna către mujicul cel scălîmb, arătînd astfel că-i acordă încredere să semneze în locul lor : pe lîngă importanța ce și-o dădea, medicul era, pesemne, și un mare formalist.

— Înălțimea voastră, n-oi avea oare necazuri cu povestea asta ? îl întrebă mujicul pe Vihrov.

— N-ai să pățești nimic, îl asigură acesta.

Între timp, doctorul ceru să i se aducă apă ; păstrînd aceeași expresie gravă, se spălă pe mîini, își scoase apoi șorțul, așeză instrumentele într-o lădiță, după care, fără să rostească vreun cuvînt, îl salută numai pe Vihrov, se urcă în trăsurica lui și porni spre casă.

După plecarea doctorului, cadavrul trebui să fie din nou dus la cimitir și îngropat acolo.

— Așezați victima în sicriu și duceți-o la mormînt, li se adresă Vihrov martorilor, dar aceștia refuzară categoric și începură să vocifereze.

— Să ne iertați, înălțimea voastră, ziseră toți într-un glas, dar și așa ne-am chinuit destul ; data trecută ne-au tot sîcîit întruna pentru treaba asta, iar acum sîntem din nou puși pe drumuri.

— N-au decît s-o ducă singuri !... Moșul, de pildă, nu face în casa asta nici o treabă, adăugă mujicul cel scălîmb.

— Bine, bine, am s-o duc eu, răspunse bătrînul, aruncînd în jur o privire neliniștită. Numai să-mi dați o mînă de ajutor barem s-o pun în coșciug, se adresă el martorilor.

— La asta te-om ajuta, răspunse scălîmbul și, pînă la urmă, fu singurul care puse mîna să-l ajute.

— Nu după mult timp, Vihrov îi văzu pe amîndoi urcînd sicriul într-o căruță veche, înhămînd la ea un cal și pornind cu iuțeală spre cimitir.

---

[1] Veche unitate de măsură rusească de 4,445 cm.

VII

UCIGAȘUL

În aceeași zi, Vihrov începu ancheta. Martorii de pînă atunci, evitînd să mai fie interogați o dată, se împrăștiară care încotro. Pavel fu nevoit să cheme alții, apoi invită preotul, rugîndu-l ca ei să depună jurămîntul. Preotul veni îmbrăcat într-o sutană nou-nouță dar mototolită, și, ca să arate mai ferecheș, își dăduse cu cvas pe păr. Avea un chip lătăreț, iar în ochi i se citea o expresie de nespusă blîndețe. În odaie se adunaseră vreo doisprezece oameni.

— Povățuiți-i, părinte, să spună adevărul și puneți-i apoi să depună jurămîntul ! zise din nou Vihrov.

Preotul așeză pe masă evanghelia, își petrecu peste cap patrafirul și li se adresă mujicilor cu un glas ciudat de nefiresc :

— Voi, cei de față, trebuie să spuneți adevărul, altminteri veți fi pedepsiți și lipsiți pe veci de împărăția cerurilor. Iar dacă veți spune adevărul, atunci Dumnezeu vă va răsplăti. Trebuie să mărturisiți totul, fără să ascundeți nimic, pentru că a ascunde e totuna cu a minți ! Ei, și acum așezați-vă degetele în cruce și ridicați mîinile !

Mujicii își încrucișară cam stîngaci degetele și ridicară cu toții mîinile.

— Repetați după mine ! rosti preotul și o luă bisericește : „Făgăduiesc și jur !"

Mujicii bolborosiră ceva de neînțeles.

— Și-acum sărutați evanghelia.

Sărutară cu toții evanghelia, unii chiar de mai multe ori.

Preotul își scoase patrafirul, înfășură cu el evanghelia și se pregăti să plece.

— Mai rămîneți, părinte. Aș dori să asistați la anchetă, căci am rămas singur, îl opri Vihrov.

— Bine, răspunse preotul și se așeză pe laviță.

Vihrov li se adresă țăranilor :

— Spuneți-mi, cum s-a purtat Parfen Ermolaev cu nevasă-sa : bine sau rău ?

— Păi, înălțimea voastră, se oferi să răspundă unul dintre ei, un om cu o figură comună, care părea mare amator de stat la taclale, dacă e să spunem adevărul, atunci aflați că, după cum se zvonește, prea mare înțelegere n-a fost între ei.

— L-ați văzut vreodată lovind-o sau adresîndu-i vorbe urîte ?

— Asta n-am mai avut cum s-o vedem, rosti, cu un soi de tristețe în glas, mujicul de adineaori.

— Ba eu, domnule, l-am văzut, sări deodată un bătrîn, aflat în spatele tuturor. Spunînd acestea, păși mai în față.

— Ce-ai văzut, tataie ? îl întrebă Vihrov.

— Păi să vă zic, domnule... Treceam odată cam prin dreptul fîntînii de pe ulița noastră și l-am văzut c-a început să dea în muiere chiar acolo, în fața mea. Luase frînghia de la ciutură, cu fierul ăla cu tot, și dă-i și lovește-o... Chiar i-am strigat : „Ce faci, zic, cîine ce ești !" Atunci m-a-njurat și pe mine... Îi arătăgos băiatul, de ce s-o ascund, îi arătăgos și rău.

— Nu trebuie să ascunzi nimic, observă preotul.

— Nici nu ascund. Doar ziseși și sfinția ta că pentru adevăr Dumnezeu ne va răsplăti, iar pentru minciună ne va pedepsi.

— Nimeni dintre voi nu l-a mai văzut bătînd-o ? îi întrebă Vihrov pe ceilalți.

— De văzut, nu l-am văzut, dar că n-au trăit în bună înțelegere, asta am auzit-o, răspunseră toți într-un glas.

— A cui e fata ? întrebă preotul.

— A Mariei, părinte, a văduvei, răspunse același bătrîn.

— Venea dintr-o casă săracă, de aceea cred că n-a fost înțelegere între ei, zise preotul, ducînd mîna la buzunarul sutanei și scoțînd de acolo o batistă nouă, de bumbac, menită, pesemne, și ca să-l arate mai ferchеș.

Vihrov îl privi întrebător.

— Cam așa trebuie să fi fost, repetă preotul. Dacă socrii nu sînt bogați, ca ginerii să poată merge la ei în ospețe și să petreacă, atunci flăcăii ăștia să știți că nu-și

prea respectă nevestele, ba le mai trag și cîte-un toc de bătaie.

— Taman așa se întîmplă !... Taman așa !... confirmă și bătrînul. Numai că aici e vorba de ceva mai deosebit, adăugă el, dînd cu hotărîre din cap.

— Ce vrei să spui ?

— Ce vreau să spun ? Apăi, întrebați-i și pe ăștialalți: de ce tac din gură ! zise bătrînul arătînd spre ceilalți mujici.

— Ia spuneți-mi, fraților, ce e la mijloc ? li se adresă Vihrov.

— Ce să fie, înălțimea voastră ? Aruncă și el niște vorbe acolo, răspunse mujicul cel cu înfățișarea comună.

— Ba nu sînt vorbe, nu sînt vorbe ! ripostă înciudat bătrînul.

— Haide, vorbiți odată ! ridică tonul Vihrov.

— Păi a umblat zvonul, înălțimea voastră, răspunse cel cu înfățișarea comună, cum că slujnica l-ar fi îndemnat pe Parfenka să facă nelegiuirea.

— Da, au umblat asemenea zvonuri, au umblat, confirmă și preotul.

— Cîte zvonuri nu umblă, părinte, și nu doar pe seama vreunei fete, ci chiar pe seama preoților, interveni din nou același mujic cu înfățișarea comună ; se vede că era animat de sentimente cavalerești și-i plăcea să ia apărarea femeilor.

— Ce să mai vorbim ! Chiar flăcăul a zis-o într-o zi la cîrciumă, după ce s-a-mbătat, se grăbi să spună bătrînul.

— Bine, am să cercetez și treaba asta, îi spuse Vihrov. Chemați-l acum pe Parfen Ermolaev.

Voia să-l vadă mai grabnic, să stea de vorbă cu ucigașul, de a cărui crimă nu se mai îndoia deloc.

Vătășelul îl aduse pe flăcău.

— Mai întîi, părinte, dați-i și lui cuvenita povață.

Preotul se ridică, se șterse la gură cu batista și vorbi din nou, cu același glas nefiresc :

— Trebuie să-ți recunoști vina, băiete, căci dacă ai săvîrșit acest păcat, în felul ăsta ai să-ți ușurezi sufletul, iar dacă n-ai să recunoști, tot n-ai să scapi de caznă nici în viața asta, și nici în cea de apoi.

— Nu știu nimic, sfinția voastră, rosti tînărul.

— Ba eu îți spun din nou : dumnealui a și aflat totul. De aceea este mai bine să recunoști, căci în felul ăsta s-ar putea să găsești mai multă îndurare.

— N-am ce să recunosc, sfinția voastră...

— Povestește-mi cu de-amănuntul, îl întrerupse Vihrov, tot ce ai făcut în ziua cînd ți-a murit nevasta : pe unde ai umblat, dacă ai văzut-o în ziua aceea și despre ce ați discutat ; să-mi spui totul de-a fir a păr.

— Nici nu știu cum să vă povestesc, înălțimea voastră.

— E foarte simplu. De pildă : ce ai făcut în ziua aceea, de dimineață ?

— Nu mai țin minte, înălțimea voastră.

— Dar dacă ai mîncat sau nu, mai ții minte ?

— Am mîncat.

— Îți era de față și nevasta ?

— Da. Am stat la masă cu toții.

— Și după aceea ?

— După aceea, parcă am plecat la pădure.

— Pe urmă ?

— Pe urmă m-am întors și am mîncat de prînz.

— Pe nevastă-ta ai văzut-o ?

— Am văzut-o.

— Despre ce ai vorbit cu ea ?

— Despre ce să vorbesc ? I-am spus să vină să desfămăm caii.

— Și ea te-a ajutat ?

— Nu, că n-a vrut.

— Și ai certat-o pentru asta ?

— Nu

— N-ai certat-o niciodată, pentru nimic ?

— Nu, n-am certat-o.

— Va să zică ați trăit în bună înțelegere ?

— Da, în bună înțelegere ! Flăcăul scoase un oftat.

— Prin urmare îți pare rău că a murit ?

— Cui nu i-ar părea rău, înălțimea voastră, de nevasta lui, răspunse el, privindu-și mîinile.

— Dormeai cu ea în același pat ?

— În același pat, înăltimea voastră.

— În patul acela, pe care l-am văzut în tindă ?

— Într-acela.

— A dormit şi în noaptea aceea cu tine ?

— Da.

— Bine, dar ea a fost găsită în curte. N-ai auzit-o cînd a ieşit din casă ?

— Nu, n-am auzit-o, înălţimea voastră, răspunse tînărul şi o roşeaţă abia vizibilă îi coloră obrazul.

— După cum ştii, există o bănuială că nevastă-ta a fost omorîtă. Nu bănuieşti pe nimeni ?

— Pe cine să bănuiesc, înălţimea voastră, nu bănuiesc pe nimeni.

— Şi totuşi, de la ce i s-o fi tras moartea ?

— Cîte nu se întîmplă, înălţimea voastră ! Mai mor oamenii şi aşa, din senin !

— Dă-mi voie : nevasta ta a fost găsită cu capul spart, cu pieptul zdrobit şi cu urechea ruptă. Toate astea nu s-au putut isca din senin : trebuie să fi existat un făptaş.

— O fi căzut în nesimţire, înălţimea voastră, şi-or fi călcat-o vitele : un cal sau o vacă.

— Aşa crezi tu ?

— Ştiu şi eu, înălţimea voastră, la toate te poţi gîndi!

— Dar asta, nelegiuitule, cine i-a mai făcut-o ?! răcni deodată Vihrov, sărind în picioare şi ducîndu-şi mîna la beregată, cu gestul unuia care ar încerca să sugrume.

Glasul îi fu atît de înspăimîntător, încît preotul sări de pe laviţă şi exclamă :

— Văleu, Doamne miluieşte !

Tînărul se cutremură şi se albi în obraz.

— Vorbeşte, nelegiuitule, altminteri n-am să mă cruţ nici pe mine şi-am să te omor cu mîna mea ! continuă să răcnească Vihrov.

Tînărul, tremurînd ca varga, se lăsă încet în genunchi.

— Al meu e păcatul, înălţimea voastră, a dat năpasta peste mine, fie-vă milă ! rosti el.

— Dacă-i al tău păcatul, atunci e în ordine, spuse Vihrov şi, îndată, notă pe scurt declaraţia, apoi îl rugă pe preot să semneze pentru flăcău.

— Demult trebuia să faci asta, în loc să tăgăduieşti, îi spuse preotul cu reproş.

Tînărul tot mai stătea în genunchi şi plîngea.

Vihrov îi spuse să se ridice, îl așeză pe laviță și porunci să i se aducă un pahar cu apă.

Băiatul bău și se frecă pe piept.

— Parcă mă simt mai ușurat, înălțimea voastră, zise el.

— Te cred, spuse Vihrov. Acum trebuie să-mi povestești totul, de la început.

— Am să vă povestesc, înălțimea voastră.

— Cum ai omorît-o ? întrebă Vihrov.

— Uite-așa : am omorît-o... Cînd ne-am culcat să ne odihnim, am început s-o ocărăsc că nu m-a ajutat să desham calul. Ea tăcea. Am lovit-o peste obraz și s-a pornit să bocească. Asta m-a înciudat și mai tare : am apucat-o de ureche și am tras de ea, să i-o rup. S-a smuls din mîinile mele, a fugit afară, am ajuns-o din urmă, am doborît-o și i-am pus mîinile în gît.

— Prin urmare, erai hotărît s-o omori ?

— Eram hotărît, înălțimea voastră, demult îmi pusesem în gînd treaba asta.

— Dar de unde are ea atîtea fracturi, dacă tu n-ai făcut decît s-o sugrumi ?

— Păi mi s-a părut că încă se mai zbate : am adus calul și l-am trecut de vreo cinci ori peste ea. Socot de aceea că țeasta i-a fost zdrobită cu copita : calul doar era potcovit.

— Ce te-a făcut să te porți așa, ca o fiară ? îl întrebă Vihrov.

— N-am făcut din mintea mea toate astea, înălțimea voastră, m-au îndemnat și alții.

— Ce vrei să spui : că te-a îndemnat slujnica voastră ? îl descusu Vihrov.

— Chiar ea, ticăloasa !

Repetarea continuă a cuvintelor „înălțimea voastră" și „sfinția voastră", cercelul prins de ureche, în sfîrșit, caftanul de o croială elegantă și galoșii vechi de cauciuc pe care le purta Parfen îi treziră lui Vihrov bănuiala că acesta nu era un simplu flăcău de la țară.

— Ești cumva meseriaș ? îl interogă el.

— Lucrez la fabrică, înălțimea voastră, răspunse Parfen.

— E limpede : va să zică, de acolo ți-ai însușit mătăluță toate virtuțile astea ?

— Aveți dreptate, înălțimea voastră, acolo nu le prea învață la bine, recunoscu flăcăul.

— Toți ăștia de pe la fabrici sînt dedați numai la rele, confirmă și preotul.

— Demult a început amorul ăsta, al tău, cu slujnica ?

— Demult, înălțimea voastră, că a și venit demult la noi în casă.

— Prin urmare, ai iubit-o și înainte de a te cununa cu cealaltă ?

— Firește, înălțimea voastră.

— Atunci de ce nu te-ai însurat cu ea ?

— Cum era să mă însor ? Merita ea treaba asta ?

— Cu alte cuvinte, de nevastă-ta ți-a plăcut mai mult?

— Nu că mi-ar fi plăcut mai mult, dar ca femeie era mai supusă.

— Atunci de ce ai omorît-o ?

— M-am luat după vorbele altora.

— Ale slujnicei ?

— Da. Că tot rîdea de mine : „Nevastă-ta, îmi zicea, i-o proastă, iar tu o iubești de nu mai poți !“ Nu mi-a venit bine s-aud așa, și-apoi cine știe, poate că mi-o fi făcut și niscai farmece. Că-n ultima vreme ajunsesem să nu-mi mai pot suferi femeia : orice-ar fi făcut, cu nimic nu-mi intra în voie !

— Si cum, adică, slujnica ți-a spus pe șleau să-ți omori nevasta ?

— A rîs ea odată : „Tu, zice, mai bine ți-ai arunca nevasta într-o copcă. Prea o cocoloșești !“

— Dar, ia spune-mi, de unde ai luat bani de ai plătit la prima anchetă ca să scapi ?

— M-au ajuta niște oameni buni, înălțimea voastră.

— Cine anume ? Cel care te-a ademenit să pleci recrut ?

— Chiar dumnealui, răspunse flăcăul cu sinceritate și chiar cu o oarecare plăcere. Cei de-atunci, înălțimea voastră, aproape că nu m-au întrebat nimic. Atîta m-au întrebat : „Din ce pricină ți-a murit nevasta ? A avut un atac ?“

— Te-ai rugat tu de gospodarul acela să-ţi dea bani ca să scapi ? îl întrebă pe neaşteptate preotul.

Păru să nu-i fie pe plac ca unul dintre cei mai înstăriţi enoriaşi ai săi să fie implicat în acest caz.

— Ba chiar el a vrut asta, sfinţia voastră. „Ce-o să se întîmple acum cu tine, mi-a zis, ai să te prăpădeşti. Mai bine depunem la cei mari banii pe care am să ţi-i dau, zice, şi dumnealor au să te ierte". „Depuneţi-i", i-am spus.

— Astea-s, băiete, trăncăneli de-ale tale, spuse preotul.

— Ba nu, sfinţia voastră, eu vă zic adevărul gol-goluţ ; acum nu-mi mai pasă, dacă nu m-am cruţat pe mine, de ce să-i acopăr pe alţii ?

Prin toate aceste învinuiri, precum şi prin tonul şi maniera lui de-a vorbi, Parfen îi devenea lui Vihrov din ce în ce mai antipatic. După ce-l interogă, porunci să fie adusă slujnica. Aceasta intră, roşie la faţă : părea că plînsese.

Vihrov îi porunci să stea alături de Parfen. Slujnica trecu lîngă acesta şi, îndată, îi întoarse spatele.

— Spune-mi, ai avut cumva legături de dragoste cu Parfen Ermolaev ? începu Vihrov.

— Nu, cum se poate una ca asta ! răspunse ea.

Bunda ei albastră şi papucii tiviţi cu postav roşu îi săriră în ochi lui Pavel.

— Totdeauna ai fost slujnică ? o întrebă el.

— Nu, numai vara fac treaba asta. Iarna, depăn lîna la fabrică.

— Deci, lucrezi la aceeaşi fabrică cu Parfen ? o întrebă Vihrov.

— La aceeaşi fabrică, răspunse fata.

— Poate că tocmai acolo aţi prins dragoste unul pentru altul ? îl întrebă el pe Parfen.

— Şi acolo, şi aici, răspunse acesta.

— Atunci de ce mai tăgăduieşti ? i se adresă Vihrov slujnicei. După cum vezi el recunoaşte treaba asta.

— Cîte nu-i în stare el să îndruge ! Eu, să ştiţi, n-am avut încă legături cu bărbaţii : nici cu el, nici cu vreun altul, zise ea. lăsînd ochii în jos.

— Ba bine că nu ! ripostă flăcăul. Ia te uită unde era aia cinstită !

— Pe aici nu prea sînt dintr-astea, care să nu cunoască pe nimeni înainte de măritiș, rosti preotul, clătinînd cu tristeţe din cap.

— Ba nu e niciuna !... îl susţinu tînărul. Şi degeaba caută ea să tăgăduiască, înălţimea voastră ! i se adresă apoi lui Vihrov. Iaca, eu spun pe faţă că de jucat cu ea m-am jucat, şi ca să-mi bat nevasta, ba s-o şi omor, tot ea m-a învăţat.

Fata începu să plîngă.

— E păcat să spună asemenea minciuni... să mă ponegrească în halul ăsta... Puteţi să-i întrebaţi şi pe părinţii lui ! spuse ea.

— Şi zici că n-a fost aşa, vulpe vicleană ce eşti !... Ce să-i mai întrebaţi pe-ai mei, înălţimea voastră ! Asta i-a dus pe toţi de nas, şi bănuiesc că n-a făcut-o întîmplător. Dacă nu recunoşti, pot să aduc şi martori.

— Ce fel de martori ? Pe cine ? întrebă fata, roşind şi mai mult.

— Las'că ştiu eu pe cine ! rosti Parfen

Fata se răsuci brusc spre Vihrov. De astă dată tonul i se schimbase, iar ochii începuseră a-i scăpăra de îndîrjire.

— Recunosc ! Ce mai încolo şi încoace, începu ea să furie. De pildă m-am plimbat cu el, îmi recunosc păcatul, dar să-l fi îmboldit să-şi omoare nevasta, asta e prea de tot ! N-am vorbit niciodată despre aşa ceva. Să nu mintă, să nu-i tragă pe alţii după el, la puşcărie !

— Ba am să-i trag, să stea şi ei la răcoare, spuse tînărul.

— Minţi, că n-o să stea, ripostă ea cu vioiciune.

Vihrov porunci amîndurora să tacă din gură şi-l chemă în odaie pe mujicul cel înalt, al cărui tată îl îndemnase pe Parfen să plece recrut în locul lui fecioru-său.

— Iată, intră Vihrov direct în subiect, arătînd spre Parfen, el declară că voi, cu banii pe care-i datoraţi ca să plece recrut, i-aţi fi mituit pe cinovnici.

Mujicul cel înalt zîmbi.

— Ce, nu sîntem întregi la cap, să ne băgăm în asemenea treburi !... Om găsi noi pe altul să plece la armată, un om liber care n-a avut de-a face cu judele ! E drept, mai demult, a existat o asemenea înţelegere între noi, cum că el să plece recrut în locul meu, dar auzind în ce treabă încurcată s-a vîrît, l-am lăsat în plata Domnului.

— Ei, ce poţi să spui la asta ? i se adresă Vihrov lui Parfen.

— Ce-aş putea să spun, înălţimea voastră ?... Lor o să li se dea mai multă crezare decît mie.

— Prin urmare n-ai nici un fel de dovezi împotriva lui ?

— Nu, de nici un fel, zise Parfen.

Înţelesese prea bine privirea cu tîlc, pe care i-o aruncase mujicul cel înalt. Preotul îl susţinu şi el pe acesta din urmă.

— Face parte dintr-o familie bună, aşezată, comentă el.

— Ia spune, lucraţi şi voi la fabrică ? i se adresă Vihrov mujicului.

— Nu, domnule, noi sîntem achizitori, răspunse acesta.

Vihrov îl privi întrebător, apoi se uită la preot.

— Aici, treburile stau cam aşa, îi explică acesta. La fabrica asta, a unor negustori, se fac nişte stofe simple, ţărăneşti, doar că sînt ceva mai subţiri, iar dumnealor, achizitorii, le iau de acolo şi le duc pe la iarmaroace.

Se înţelege că Vihrov îşi dădea foarte bine seama că mujicul cel înalt avea să tăgăduiască totul, iar el n-avea cum să-l demaşte: ucigaşul n-avea să depună mărturie împotriva bogătaşului, iar cinovnicii n-aveau să recunoască nici ei că au luat mită. De aceea, cuprins de amărăciune, îi spuse mujicului că poate să plece, pe slujnică o lăsă în grija stăpînilor casei, cît despre Parfen, porunci vătăşelului şi unuia din partea zemstvei să-l ducă la închisoarea aflată în capitala judeţului. Parfen şi neamurile lui se şi obişnuiseră pesemne cu această idee. Flăcăul îşi puse cu vădită indiferenţă un caftan vechi, luînd totuşi cu el şi unul mai nou, iar părinţii, petrecîndu-şi feciorul, nu se arătară nici ei a fi prea impresionaţi. Numai slujnica, ră-

masă la fereastra odăii, plînse întruna, deşi, fie din teama de a nu păţi ceva mai rău, fie din milă pentru Parfen, nu îndrăzni să-şi ia rămas bun de la el, dealtfel nici flăcăul neadresîndu-i la plecare vreun cuvînt de adio.

Din partea zemstvei, însoţitor al ucigaşului se nimeri să fie mujicul cel sçălîmb de adincaori. Ajutat de vătăşel, îi legă picioarele lui Parfen şi-l urcă în căruţă.

— Stai liniştit, prietene, că te-om duce cu cinste, spuse aşezîndu-se alături de el.

— Trebuie să te obişnuieşti, băiete : doar ai să ai de purtat şi covrigi de fier la picioare, îi ţinu isonul reprezentantul zemstvei.

VIII

DEŢINUŢI ŞI DEŢINUTE

Revenind în capitala judeţului, Vihrov se trezi îndată cu ispravnicul, venit, chipurile, să-i aducă două noi dispoziţii care îi fuseseră trimise de către mai marele guberniei.

— Aţi binevoit să descoperiţi la Vîtegra că pe femeia aceea a ucis-o bărbatul ei ? îl întrebă cinovnicul, printre altele.

— Întocmai, îi răspunse Vihrov.

— Nemaipomenit ! exclamă ispravnicul, înălţînd spre cer ochii lui dostul de frumoşi. Vorba proverbului : n-aduce anul ce aduce ceasul ! O săptămînă întreagă m-am zbătut acolo, dar n-am descoperit nimic !

Vihrov tăcu. Îi fu silă să-l mai asculte pe acel domn cu înfăţişarea lui de gentleman, cu o comportare atît de aleasă, cu nişte mîini de aristocrat, şi care, prin eleganţa lui, aproape că nu se deosebea de un locuitor al capitalei.

— Unde aţi lucrat pînă acum ? îl întrebă Pavel.

— În cadrul armatei. Am fost aghiotant şi casier de regiment. Însurîndu-mă dintr-o mare pasiune, am lăsat

totul pentru funcţia asta de ispravnic, ca să mă ocup aici de treburi mărunte, de găinării...

— În schimb, funcţia asta e mai avantajoasă ! observă Vihrov, nu fără ironie.

— Naiba să le ia de avantaje, răspunse ispravnicul, neştiind cum să-i interpreteze vorbele.

Vihrov citi apoi misivele guvernatorului : într-una din ele i se cerea să facă o anchetă în legătură cu dezordinea pe care au provocat-o recent deţinuţii la închisoarea locală, precum şi cu purtarea lor neobrăzată faţă de şeful acestei instituţii, iar în cealaltă — să meargă în satul Ucinea şi să dărîme casa de rugăciuni a rascolnicilor de acolo. Un timp, Vihrov nu izbuti să-şi desluşească limpede tîlcul acestei din urmă misiuni.

— Spuneţi-mi, vă rog, e departe de aici satul Ucinea ? îl întrebă el pe ispravnic.

— Cum la vreo patruzeci de verste, răspunse acesta.

— Va trebui să mă duc acolo chiar de mîine, spuse Vihrov.

— În cazul ăsta, zise ispravnicul pe un ton întrucîtva melancolic, permiteţi-mi să vă pun la dispoziţie trăsura mea. Cu poştalionul nu veţi putea călători, întrucît drumul care duce într-acolo nu-i o cale comercială.

— Am să închiriez cai de la localnici.

Ispravnicul zîmbi trist.

— Nu veţi izbuti s-o faceţi. Caii pe care vi-i ofer să ştiţi că sînt ai statului.

— Îmi este penibil să vă accept propunerea, spuse Vihrov. Daţi-mi voie, măcar, să-i ofer vizitiului dumneavoastră banii cuveniţi pentru transport.

— Asta cum doriţi dumneavoastră, acceptă ispravnicul, apoi făcînd cîţiva paşi mărunţi spre Vihrov, rosti aproape în şoaptă :

— Probabil că voi fi tras la răspundere pentru neglijenţă ?

— Probabil ! răspunse Pavel cu sinceritate.

— Dar pentru ce ? Pentru ce ? întrebă ispravnicul cu o voce mieroasă : *Irren ist menschlich !* adăugă el în nemţeşte.

— La slujbă, şi pentru *irren* eşti pedepsit, îi răspunse Vihrov.

— Bineînțeles ! acceptă ispravnicul și, dîndu-și seama, pesemne, că nu mai are ce discuta cu acest țîngău, îl salută și plecă.

Rămas singur, eroul meu se lăsă pradă unor triste meditații asupra învățămîntului rusesc, abject și superficial, care nu-i oferă omului decît o pojghiță de cultură, lăsîndu-l, de fapt, să fie gata oricînd pentru orice mîrșăvie, pentru orice faptă urîtă. Apoi, revenind la realitate, trimise vorbă șefului închisorii că va sosi îndată să ancheteze cauzele dezordinelor care au avut loc acolo. Închisoarea se afla la marginea orașului, într-o casă particulară și se deosebea de celelalte clădiri numai prin faptul că avea în față o gheretă și o sentinelă, iar toate ferestrele îi erau zăbrelite. Cînd Vihrov se apropie de această clădire, șeful, speriat, cu barba nerasă și purtînd o uniformă de militar în retragere, îl și aștepta la intrare. Pavel nu călcase niciodată într-o asemenea instituție. Întîi și întîi îl izbi în față o duhoare oribilă, prin efluviile căreia se distingea mai ales un miros de ciorbă acră și de mahorcă.

— Deținuții dumneavoastră fumează ? îl întrebă Vihrov pe șef.

— Fumează. Nu pot să-i opresc, îi răspunse acesta, apoi îl conduse spre încăperile aflate la etaj. Curînd, Vihrov se pomeni într-un vestibul cu o uriașă oglindă prinsă în perete și care, altcîndva, fusese, pesemne, destinată oaspeților ce-și vor fi potrivit toaletele privindu-se în apele ei lucii : clădirea aparținuse pe vremuri unui negustor bogat, care dăduse faliment și decăzuse apoi din pricina beției. Din vestibul, cei doi intrară într-o sală mare, cu picturi murale înfățișînd boschete, parcuri și tot soiul de doamne ce se plimbau pe alei. Fiecăreia din ele deținuții îi desenaseră cîte o mustață răsucită. De jur împrejur, se aflau paturi de lemn, pe care ședeau sau erau întinși mai mulți deținuți. La apariția lui Vihrov și a șefului, săriră cu toții în picioare și luară poziția de drepți.

— Secția de femei o aveți la parter ? i se adresă Pavel șefului, doar așa, ca să-l întrebe ceva. Aspectul celor de față nu s-ar putea spune că l-ar fi înspăimîntat. Mai degrabă avusese darul să-l tulbure și-l făcuse să se simtă încurcat.

— Da, secția de femei e la parter, răspunse șeful, plecîndu-și capul.

— Care dintre deținuți a fost necuviincios față de dumneavoastră ? îl întrebă din nou Vihrov, amintindu-și motivul principal al vizitei sale.

— Aceștia trei, răspunse șeful, arătînd spre doi deținuți destul de voinici și spre un al treilea, un tînăr mărunțel, cu părul cărunt.

Vihrov li se adresă celor doi :

— Pentru ce sînteți închiși ?

— Nu știm, înălțimea voastră ! răspunse unul dintre ei.

— Cum nu știți ? Cine sînteți voi ?

— Nu știm, înălțimea voastră, îi răspunse din nou deținutul.

— Cum adică ? V-ați uitat obîrșia ?

— Întocmai, înălțimea voastră ! răspunse deținutul, și pe buze păru să-i fluture un zîmbet ironic.

— Drepți ! strigă Vihrov.

Zîmbetul ironic al deținutului deveni și mai vizibil.

— Ne-au mai dat și alții asemenea ordine, înălțimea voastră. Să știți că eu nu sînt soldat, răspunse deținutul, iar zîmbetul ironic continuă să-i fluture pe buze.

— Unde ai locuit, înainte de a nimeri la pușcărie ? continuă să-l întrebe Vihrov.

— Păi unde să locuiesc, înălțimea voastră ? Pe undeva, în cîte-o zi, pe undeva în cîte-o noapte !...

— Dar unde anume ? Ce fel de răspuns e ăsta ?

— Nu-mi amintesc, înălțimea voastră.

— Cum nu-ți amintești ! exclamă Vihrov. Nu-ți e rușine să vorbești așa ?

Deținutul nu făcu decît să clipească din ochi.

— Nu-mi amintesc ! repetă el.

— Dar tu ? Tu pe unde ai locuit ? se adresă Vihrov celuilalt deținut.

— Păi, tot acolo, peste drum ! răspunse acesta, care părea și mai obraznic decît amicul său.

Ceilalți deținuți rîseră, și nici Vihrov nu-și putu stăpîni zîmbetul ; doar șeful înălță din umeri cu amărăciune.

— Poftim de mai discută cu el, rosti parcă pentru sine.

— În ce fel și-au manifestat necuviința față de dumneavoastră ? i se adresă Vihrov.

— Nu mă ascultă, fac ce le trece prin cap. Au pus și niște cuibare de porumbei pe sub paturi ; am încercat să le scot de acolo, dar nu m-au lăsat !

— Ați adus aici porumbei ? îl întrebă Vihrov pe primul deținut.

— Da, înălțimea voastră, ne recunoaștem vina, așa e : ne plictisim stînd aici fără treabă, și ne-am făcut o mică distracție...

— De unde ați luat porumbei ?

— Eu i-am adus, răspunse cu sinceritate deținutul. Cînd m-au dus la judecătorie, la interogatoriu, am prins cîțiva și i-am adus aici, ascunși în mînecă. Porumbrii s-au ouat și au făcut pui.

— Bine, dar dacă vi i-a cerut șeful, de ce v-ați opus ?

— Ne părea rău, înălțimea voastră, ne obișnuisem cu ei. Pînă la urmă i-am dat !...

— Vi i-au dat ? se adresă Vihrov șefului.

— Mi i-au dat ! Umblă acum prin curte, cu aripile legate. Ordonați să-i aducem aici ? întrebă șeful.

— Mai tîrziu. Numai în asta a constat necuviința deținuților ? adăugă Vihrov.

— Nu. Voinicul ăsta a mai făcut și alte isprăvi, rosti șeful arătînd spre primul deținut. Nu-l mai pot lăsa nici să iasă în curte !

Auzind aceasta, deținutul se rușină vizibil și-și plecă ochii.

— De ce nu-i puteți da drumul în curte ? întrebă Vihrov.

— Pentru că..., începu șeful, dar nu se putu hotărî să continue.

— Degeaba aruncă dumnealui vina pe mine, înălțimea voastră, spuse deținutul, fîstîcit de tot.

— Cum degeaba ? Despre ceilalți domnul șef nu mi-a spus nimic rău.

— Toate astea, înălțimea voastră, numai soldatul Gavriuska vi le-a îndrugat, spuse deținutul, adresîndu-se de astă dată șefului.

— Şi ce e, dacă mi-a spus-o Gavriuşka ?

— Păi, că tot el, înălţimea voastră, mi-a cerut pentru asta douăzeci şi cinci de copeici, ca să-şi ia o juma' de votcă.

— Cum de ţi-a cerut tocmai ţie ? interveni Vihrov în discuţie.

— Habar n-am, înălţimea voastră, îi răspunse, fistîcit, omul.

— Şi de ce mai este el învinuit ? i se adresă Vihrov şefului.

— Să vedeţi, înălţimea voastră, instrucţiunile noastre prevăd ca în ficcare zi deţinuţii să se plimbe prin curte. Dar aici, mai toate încăperile seţiei de femei dau şi ele spre curte. Or, ce făcea dumnealui ? Intra acolo pe fereastră şi ademenea femeile

Auzind învinuirea, deţinutul se făcu roşu ca racul. Ceilalţi deţinuţi îşi risera în barbă, ori se mulţumiră să schiţeze cîte-un zîmbet.

— Şi femeile s-au lăsat ademenite ? întrebă Vihrov.

— Ba bine că nu ! Au stîrnit şi-o adevărată revoltă împotriva mea, cînd le-am interzis să se mai apropie de ferestre : „Cum adică, mi-au spus, nu ne dai voie să mai vedem şi noi lumea !" Grozavă lume au de văzut, ce să zic !...

— Ai ademenit, într-adevăr, femeile ? îl întrebă Vihrov pe deţinut.

— Am glumit şi eu o dată, înălţimea voastră, răspunse acesta.

Ai glumit ? interveni şeful. Atunci de ce Katka e acum cu burta la gură ?

— Nu ştiu nimic de asta.

— Dar cine ştie ? Oi fi ştiind eu, te pomeneşti.

— Poate că ştiţi şi dumneavoastră, că eu în treaba asta nu-s amestecat.

— Cum să ştiu eu, ticălosule ? !... Vedeţi, înălţimea voastră, cum vorbesc ăştia cu mine ? i se adresă lui Vihrov şeful, dar Pavel îşi îndreptase între timp atenţia asupra deţinutului care, în ciuda tinereţii sale, avea părul coliliu.

— Tu de ce ești închis ? îl întrebă și pe acesta.

— Pentru că am furat niște obiecte sfinte dintr-o biserică, răspunse deținutul.

— A fost și el necuviincios cu dumneavoastră ? îl întrebă Vihrov pe șef.

— Da. N-a vrut nici el să-mi dea porumbeii aceia, răspunse bătrînul.

— Altceva a mai făcut ?

— N-a mai făcut nimic.

— Cum se face că ai încărunțit ? Cîți ani ai ? îl întrebă Vihrov.

— N-am decît douăzeci și cinci. Am albit într-o singură noapte.

— Cum așa ?

— Așa ! M-am fost speriat, pe cînd stam să fur odoarele acelea.

— Zău ? Povestește-mi.

Flăcăul păru străfulgerat de un fior, și buzele îi tremurară.

— Păi, am intrat în biserică pe la vecernie, începu el cu glas sacadat, și m-am ascuns acolo sus, în balcoanele alea, sau cum le mai zice ?

— În cafasuri.

— Așa !... La plecare, preoții m-au încuiat înăuntru. În fața icoanei Mîntuitorului ardea o candelă. M-am apropiat, am desfăcut mai întîi vreo trei pietricele de la icoana Maicii Domnului, apoi am luat niște vase, o cruce, pe urmă și veșmîntul de aur din icoana sfîntului Nicolae ; le-am adunat pe toate astea și le-am dus în balcon. Dar cînd m-am uitat în jos, ce să vezi, toate icoanele ieșiseră din lăcașurile lor și porniseră prin biserică spre mine. Am început să strig, nu mă auzea nimeni, iar ele veneau, veneau... „Dă-ne bunurile noastre, îmi ziceau, dă-ni-le înapoi !" Voiam să le dau tot, dar mîinile nu mi se mai mișcau. Apoi mi-a apărut în față parcă un cosciug.

— Ce fel de cosciug ?

— Nu știu. Dimineața, cînd au venit preoții să facă slujba, m-au ridicat aproape mort, găsindu-mă cu toate

odoarele asupra mea, și m-au dus de-a dreptul la infirmeria închisorii.

— De atunci ai încărunțit ?

— Chiar din ziua aceea, răspunse tînărul.

Printre deținuți, Vihrov îl văzu și pe inculpatul lui. Parfen stătea sfios, cu privirea în pămînt și părea un om aflat într-o societate cu care n-ar fi fost obișnuit.

Vihrov le spuse deținuților, cam bolmojit și neclar, să nu mai facă scandal și să-l asculte pe șef, altminteri vor fi pedepsiți.

— Îi vom da ascultare, înălțimea voastră, se auziră cîteva glasuri, dar tonul ironic nu le lipsea nici acum.

La cererea șefului, Vihrov coborî și în secția femeilor, ca să le dea și acestora îndrumarea cuvenită.

— Cînd deținuții vin să se plimbe prin curte, să știți că nu mai aveți voie să vă apropiați de ferestre, le spuse el.

— De ce să ne apropiem ? Ce ne trebuie ? zise o bătrînă.

— Katiuşka e aceea de colo, îi spuse cu glas scăzut șeful, arătîndu-i o femeie încă destul de tînără, retrasă într-un ungher mai întunecos.

Vihrov se apropie de ea. Deținuta se ridică în picioare.

— Ești de mult închisă ? o întrebă el, privindu-i talia rotunjită.

— De un an și jumătate, răspunse femeia.

— Și-atunci cum de-ai ajuns în situația în care te afli ?

— Pe cine privește treaba asta ? răspunse deținuta

— Nu persoana ta ne privește, ci ordinea din închisoare.

— Noi nu stăm numai aici, mai sîntem duse și prin oraș, zise ea.

— Da, dar sînteți însoțite de-o escortă

— Parcă soldații din escortă sînt niște sfinți ?

— Și care a fost soldatul acela ?

— Nu mai știu !... Un soldat !... Parcă ei spun cum îi cheamă, răspunse cu vioiciune Katia, de bună seamă pregătită și învățată dinainte cum să vorbească în această privință.

Vihrov părăsi închisoarea. Tot ce văzuse acolo îl surprinsese şi îl impresionase mai mult decît s-ar fi aşteptat. Pînă atunci, îşi imaginase închisoarea ca pe un lăcaş mult mai sumbru ; aici însă nici măcar deţinuţii nu i se părură a fi nişte nelegiuiţi înveteraţi, ci, mai curînd, nişte ştrengari, nişte pierde-vară.

— Spuneţi-mi, vă rog, de ce mi-au spus deţinuţii aceia că nu-şi cunosc obîrşia ? îl întrebă el pe şeful închisorii care-l conduse spre ieşire.

— Cred că or fi dezertat din armată, îi răspunse acesta. Şi-şi zic cam aşa : „E mult mai bine să luăm cîte-o bătaie zdravănă şi să fim trimişi undeva în surghiun, decît să fim plimbaţi pe uliţa verde [1] !"

IX

SATUL UCINEA

Satul Ucinea se afla într-un cotlon aproape neumblat al guberniei. Ca să ajungi acolo, trebuia să străbaţi un drumeag nisipos, lung de vreo treizeci de verste şi care îşi avea începutul cam la cinci verste de la capătul oraşului, unde porneau să se înalţe, de o parte şi de alta a şleaului, pini seculari, brazi, molizi, şi mesteceni. Cu toate că era abia luna mai, o puzderie de ţînţari enormi se repeziră la cai şi la drumeţi. Mai întîi, Vihrov nu le dădu atenţie, însă curînd ei începură să-l înţepe cu atîta înverşunare, încît obrajii şi mîinile îi fură acoperite pe dată de umflături.

— Fumaţi mai mult, boierule, altminteri dihăniile astea o să vă mănînce de viu ! îi spuse, întorcîndu-se spre el, vizitiul ispravnicului. Era la rîndul lui năpădit de ţînţari şi tot încerca să împrăştie cu biciul roiurile care îi

[1] „Uliţa verde" — cruntă pedeapsă corporală în Rusia ţaristă. Cel pedepsit trecea prin două rînduri de soldaţi aşezaţi faţă în faţă, care îl biciuiau cu vergi sau cu nuiele verzi.

asaltaseră și caii. Cele două mîrțoage se sculturau întruna și dădeau să alerge mai repede.

— Păi fumează și dumneata ! îi zise Vihrov, și își aprinse pipa.

— Am să fumez și eu, dacă-mi îngăduiți, făcu vizitiul. Deși bătrîn, mai era încă vînjos și destul de chipeș. Nu știu cum e tutunul dumneavoastră, continuă el, dar al nostru nu le e deloc pe plac.

Începu să scoată rotocoale de fum verzui, și țînțarii zburară, într-adevăr, care încotro ; trimise apoi o trîmbă de fum spre cai și gîngăniile furioase își luară zborul și de pe aceștia.

— Pe aici, pe la țară, doar așa mai izbutește lumea să doarmă : fac oamenii peste noapte, în izbă, cîte-un foc mocnit, din crengi de jnepeni sau din alte cele, de li se umplu odăile de fum și numai așa mai ațipesc, vorbi din nou vizitiul.

— Dar de ce sînt pe-aici atît de mulți țînțari ? îl întrebă Vihrov.

— Pentru că și locurile îs prea sălbatice și păduroase. De-a lungul ăstui șleau, de pildă, își au căscioarele mai multe vădane : n-au pe nimeni, trăiesc numai cu napi și cu mazăre, și — mă credeți ? — din cînd în cînd se pomenesc în ogradă cu ditamai ursul ! Din pricina asta ispravnicul nostru le-a dat pușți la fiecare, de mai trag și ele cîte-un foc, două, pe săptămînă, ca s-o ia dumnealui mai către pădure.

— Ești iobagul ispravnicului ? întrebă Vihrov.

— Nu. Sînt țăran liber... De treizeci de ani sînt în slujbă numai aici, la poliția zemstvei. Din cîți ispravnici s-au perindat pe la noi, unii au încercat să-și aducă vizitiii lor, dar treaba n-a mers. Aia n-au putut face față, căci locurile astea, ale noastre, îs cam înșelătoare... la unele așezări nici nu poți ajunge ținînd drumul : trebuie s-o iei pe arătură sau peste izlazuri... Multe sate ale rascolnicilor nici măcar n-au drumuri prin preajmă.

— Bine, dar sătenii pe unde merg cu căruțele ?

— Păi nu merg niciodată cu ele și nici nu mai umblă pe pămînt, ca să nu lase urme, ci saltă pe buturugi, de pe o buturugă pe alta, iar acolo unde nu sînt dintr-astea,

s-agață de crengile copacilor : întîi de-o creangă, apoi de alta, și înaintează așa uneori și cîte-o verstă.

— De ce fac asta ?

— Ca să trăiască mai într-ascuns... Nu le place cînd suflarea noastră rusească află de ei și le calcă pragul.

— Aici, la Ucinea, e puternică mișcarea asta, a rascolnicilor ? întrebă Vihrov, gîndind cu bucurie că avea să întîlnească, în sfîrșit, niște rascolnici înveterați.

— E foarte puternică ! răspunse vizitiul. Și nu-i vorba numai de asta : se petrec acolo și altele. Astăzi, oamenii de pe la Ucinea s-au mai astîmpărat, dar altcîndva făceau și bani falși, întocmai ca la monetăria din Petersburg... Încă mai eram băiețandru cînd i-au prins autoritățile cu escrocheria asta.

— Cum de i-au prins ? întrebă Vihrov.

— Păi nu le-a trebuit prea multă dibăcie ! Numai că, pe vremea aceea, îi lăsau mai în voie, pentru că ucinenii le dădeau parale.

— Bani falși ?

— Nicidecum. Cinovnicii le cereau bani adevărați ! Într-o zi au fost totuși aduși în oraș și biciuiți ca la o sută de falsificatori dintr-ăștia. Parcă-i văd și-acum, căci am fost și-n ziua aceea de față. Patru călăi au adus autoritățile de prin alte gubernii, ca să-i pedepsească. Erau ăia niște namile ; tuspatru în cămăși roșii. Tot cu i-am adus, căci lucram atunci pe-un poștalion. De călătorit, au călătorit ferecați în cătușe, căci nu te puteai încrede în ei !... Da' să-i fi văzut la băutură : cîte-o vadră de votcă dădeau pe gît și n-aveau nici pe dracu.

— De unde aveau bani pentru așa ceva ?

— Călăii ? exclamă vizitiul. Păi cine să bea, dacă nu ei ? Cînd i-au biciuit, de pildă, pe ăi de la Ucinea, se zice că fiecare dintre ei ar fi primit de la neamurile condamnaților cîte trei mii de ruble. Vîjîiau biciile, îmi amintesc, de te apuca spaima, însă cel pedepsit rămînea cu spinarea doar nițeluș învinețită, nici vorbă să-l mai podidească și sîngele. Un călău mi s-a și lăudat, chiar, stînd în poștalion, lîngă mine. „Eu, zice, dintr-o lovitură de bici pot să omor omul, dar tot eu sînt în stare să-l plesnesc în așa fel că,

de-i așezi pe spinare un țînțar, rămîne țînțarul în viață.“ Toate astea călăii le învață folosind scoarța copacilor.

— Scoarța copacilor ?

— Da. În fiecare zi biciuiesc cîte-un copac, ca să nu-și piardă îndemînarea... Să știți că nu provine nici unul din tagma vizitiilor, de pildă, sau a valeților ; călăi se fac mai ales măcelarii, căci sînt mai obișnuiți cu sîngele tot omorînd în fiece zi la viței și la tauri. Iar după întîmplarea aceea, s-a iscat la Ucinea o răzmeriță în toată legea...

— O răzmeriță ?

— Da !... Au găsit ăia de acolo o pricină, zicînd că administrația domeniilor coroanei le-ar fi făcut o nedreptate privitoare la pămînturile lor și îndată au încetat să mai plătească obrocul, iar pe administratorul de aici, care se dusese să-i lămurească, l-au alungat. Și atunci s-a dat ordin ca un detașament de soldați, împreună cu ispravnicul, să intre la ei în comună. Aveam pe atunci un ispravnic tare dibaci : unul tînăr și plin de curaj. Cum a primit ordinul aceța, s-a și dus la comandantul garnizoanei . „Mergem, zice, să-nfrîngem dușmanul !“ Pe comandant însă l-a apucat bîțiiala. Era pe-atunci unul borțos și pilangiu ! Înainte de a porni spre Ucinea, s-a spovedit și s-a împărtășit, de ne apucase rîsul, nu alta. În cele din urmă și-a pus uniforma cu gulerul ăla, gălbior, — li se dăduse asemenea gulere, cred eu, în bătaie de joc ! — și-a luat săbiuța și s-a urcat în trăsură. Am pornit cu toții la drum, iar el se tot văita : „Of, zice, unde mi-o fi detașamentul ? De n-ar fi luat-o, zice, pe-un alt drum !“ Detașamentul, vezi bine, fusese trimis mai înainte. Și uite-așa, către orele cinci dimineața, am ajuns la Ucinea. Soldații care se și aflau acolo s-au încolonat, iar mie mi s-a poruncit să trec de-o parte și să desham caii, ca să nu se sperie cînd s-o trage cu arma. Deodată, ce credeți că ne văzură ochii : dinspre așezare venea un puhoi de oameni — duceau, mă-nțelegeți, o icoană de-a lor în față — cu pari, cu furci, ba chiar, mulți dintre ei, și cu puști !... Pe căpitănaș odată l-a apucat dîrdîiala și-a început să strige soldaților : „Încărcați armele și trageți !“ Boierul meu însă

i zice : „Mai zăboviţi oleacă, nu trageţi, stau eu mai întîi de vorbă cu ei". Şi, nici una, nici două, s-a şi repezit într-acolo. „De ce nu vă supuneţi, zice, canaliilor, împăratului vostru ? În genunchi cu toţii !" Numai că îndată după aceea s-a năpustit spre el o namilă de om, parcă îl şi văd, unul chelbos şi voinic cît un taur, şi cînd l-a izbit odată c-un ciomag drept în moalele capului, apăi boierul meu doar a icnit şi chiar atunci şi-a dat duhul. Văleu, ce furie m-a apucat ! „Fraţilor ! am strigat la soldaţi, vedeţi ce ne fac ăştia ? !" Sublocotenentul care era acolo a răcnit şi el : „Foc !" Şi cînd a răpăit odată salva, apăi vreo douăzeci de inşi au şi căzut la pămînt. Ăilalţi însă nu s-au lăsat şi s-au repezit la soldaţi, crezînd c-or să poată, mulţi cîţi erau, să-i calce în picioare. Numai că soldaţii aflaţi în rîndul din spate au mai tras o salvă şi-au pornit înainte cu baionetele-ntinse. Abia atunci ăia au rupt-o la fugă!... Iar pe mine, cînd mi-am văzut boierul ucis — of, Maică precistă ! — m-a apucat turbarea ! Am smuls puşca din mîinile unui soldat, m-am repezit şi eu asupra duşmanului, şi, ce să mai vorbesc, am păcătuit : ieşindu-mi în cale o muieruşcă, ce ne ocăra şi ea cît o ţinea gura, odată i-am înfipt baioneta în pulpă, de s-a învîrtit ca un titirez. Ei, şi-apoi am pornit din izbă-n izbă, de-am făcut acolo prăpăd. Capii răzmeriţei au fugit în pădure ; curînd ne-a fost trimis un alt ispravnic... a mai venit pe urmă încă un detaşament de soldaţi... şi-am rămas încartiruiţi aici, în aşezarea asta. Ce ne-am ghiftuit atunci, Doamne Dumnezeule ! Carne de berbec, carne de vită, făină, crupe de tot soiul, fel şi fel de dulciuri, ce le luam de prin băcănii... Deh, eram militari, nici nu se putea altfel : pînă şi comenduirea ne-a dat voie să facem toate cîte le-am făcut...

— Răzvrătiţii aceia au mai stat multă vreme ascunşi în pădure ? întrebă Vihrov.

— Două luni, atît au stat. Se aciuiseră prin nişte mlaştini de nepătruns, încît nu ne-am putut apropia de ei din nici o parte.

— Şi cu ce s-au hrănit ?

— Se vede că-şi făcuseră din vreme provizii acolo, numai că... vedeţi... frigul a fost cel care le-a venit de hac. Întîi şi-ntîi, au trimis vorbă că-şi recunosc vina, apoi au venit şi ei. Numai ăl de l-a omorît pe ispravnic a dispărut pe undeva ; s-o fi dus, poate, la vreun schit de-al lor !...

— Uite-aşa s-ar putea să mă omoare şi pe mine : doar şi eu le duc o veste care n-o să le fie pe plac, rosti Vihrov.

— Mda... Am auzit că vreţi să le dărîmaţi casa de rugăciuni, spuse vizitiul. Şi ce bogată e biserica asta a lor : mai bogată chiar decît multe biserici pravoslavnice ! Să fi luat cu dumneavoastră măcar vreo doi vătăşei. Cum de-aţi pornit-o aşa : singur-singurel ?!

— Nu-i totuna ?

— Totuna e, se-nţelege !... Să ştiţi însă că după cele întîmplate atunci, lumea din sat zicea : „De nu ne-ar fi ocărît ispravnicul, moşul nu l-ar fi omorît ; dar aşa, noi veneam cu icoana, iar el — cu ocara !"

Drumul continua să fie nisipos. Înaintînd într-un trap uşor, caii vînjoşi ai ispravnicului de-abia mai puteau trîi după ei trăsura, roţile cărcia se-nfundaseră în nisip pînă la butuci. De o parte şi de alta a drumului, se zăreau izbele răzleţe ale vădanelor despre care adusese vorba vizitiul. Peticele de pămînt din dreptul lor erau cultivate cu napi şi cu cartofi. Vizitiul i se adresă din nou lui Vihrov :

— Ia uitaţi-vă : prin pădure îs numai buturugi ! Şi arătă cu mîna spre cioturile care, într-adevăr, se zăreau ici, colo, prin rarişte, aflîndu-se la distanţe destul de mici unul de altul. Ăstia anume au tăiat copacii de-au lăsat numai cioturile, continuă bătrînul. Aveau ei, pe-aici, prin pădure, un schit şi se duceau acolo aşa cum vă spusei : sărind de pe un ciot pe altul...

— Ascultă, îl întrerupse Vihrov, nu cumva ştii ce înseamnă cuvîntul *Ucinea* ?

Vizitiul zîmbi.

— Numele ăsta îl poartă pe aici mai multe sate. Ăsta e Ucinea de sus, dar mai e şi Ucinea de jos, şi Ucinea de pădure. Le zice aşa după locul unde-i aşezat fiecare : pe deal, ori în pădure.

— Poate că are același înțeles cu un alt cuvînt : *pocínok* [1], zise Vihrov. Cum se spune pe-aici : *pociál* [2] sau *uciál* [3].

— *Uciál* se spune mai adeseori, răspunse vizitiul, înțelegînd parcă tîlcul celor spuse de Vihrov.

Dealtfel, cu ce se îndeletnicesc cei de la Ucinea, continuă să-l întrebe Pavel.

— Împletesc rogojini !... Le fac aici la Ucinea de sus, apoi le duc la tîrgul de la Ucinea de jos. Dacă ați ști cîte păduri de-ale statului strică ei pentru treaba asta, Doamne, Doamne ! încheie vizitiul..

— Cum adică ? nu-l înțelese Vihrov.

— Păi așa : parcelele lor le mai feresc, dar într-ale statului intră mereu. Jupoaie coaja teilor pe cîte vreo două deseatine de pădure, apoi le mai dau și foc copacilor, ca să se creadă c-au fost pîrjoliți de trăsnet.

— Și nu-i prinde nimeni asupra faptului ?

— Îi mai prinde, dar se răscumpără. Iacăt-o !... Măicuța noastră Ucinea, cea frumoasă !... exclamă bătrînul, arătînd spre o așezare impunătoare ce se zări brusc dintr-o rariște ; se aflau acolo și cîteva case de piatră, ba chiar și celelalte părîndu-i-se lui Vihrov a fi deosebit de trainice și rînduite cu multă judecată.

Ajungînd la poalele dealului pe care se afla satul, vizitiul opri caii, coborî de pe capră și se apucă să îndrepte hamurile și să-și potrivească propria lui cingătoare.

— Trebuie să arăt mai acătării cînd om ajunge la ei, să știe pe cine le-am adus ! spuse el, zîmbindu-și în barba stufoasă. N-ar strica să stați și dumneavoastră mai țanțoș, adăugă el, adresîndu-i-se lui Vihrov.

Pavel nu i se împotrivi, încercînd, la rîndul său, să pară mai impozant. Vizitiul se urcă din nou pe capră, și îndemnă caii s-o pornească în galop. Clopoțelul prins de arcul [4], ce unea hulubele se zbătu, sunînd cu putere. Auzindu-l, pe-

[1] Început (pop., rus.).

[2-3] Sinonime ale substantivului „pocínok", care provin, probabil, de la verbele „pocinátʼi" și „ucinátʼi" — amîndouă cu sensul de „a începe".

[4] Piesă de harnasament folosită, printre altele, și la vestitele „troice", căruțe trăsuri sau caleși la care se înhamă cîte trei cai, alături unul de altul.

semne, vreo doi, trei oameni, poate vătăşei, se văzură traversînd în grabă piaţeta aflată în centrul satului.

— S-au pus în mişcare, blestemaţii ! zise vizitiul, cu ochii la ei. Să vă duc de-a dreptul la primărie ? i se adresă lui Vihrov.

— La primărie ! răspunse acesta.

Trăsura trecu chiar prin mijlocul pieţii. Un mujic care îi ieşi în cale îşi scoase repede căciula din cap şi strigă :

— Pe cine duci, vizitiule ?

— Pe un cinovnic de-al guvernatorului ! îi răspunse bătrînul nu fără ifos, apoi, strunind voiniceşte caii, opri în faţa primăriei.

Era o clădire de piatră, într-o aripă a căreia locuia copistul şi se desfăşura activitatea administrativă, cealaltă fiind rezervată cinovnicilor veniţi în sat cu diverse treburi. Vihrov porni direct spre această parte a casei. Scurt timp după aceea, i se înfăţişă primarul, un mujic de vreo treizeci şi cinci de ani, chipeş, dar de pe acum corpolent ; purta un caftan din stofă subţire, tivit cu găitane aurii.

— Am venit aici cu o misiune care n-o să vă placă, îi zise Vihrov. S-a luat hotărîrea să se dărîme casa dumneavoastră de rugăciuni.

Aflînd vestea, firește că primarul nu se prea simţi în apele lui.

— Va să zică, împuterniciţii noştri, n-au făcut nimic cu demersurile lor, rosti el, parcă mai mult pentru sine.

— Aţi trimis împuterniciţi, care să intervină în această problemă ?

— Bineînţeles, răspunse primarul cu un oftat.

— Trebuie totuşi să vă dărîm casa de rugăciuni, zise Vihrov. Bineînţeles nu cu mîna mea. O vor dărîma chiar sătenii.

— Păi e acelaşi lucru ! zise primarul.

— Pentru mine nu e acelaşi lucru, ripostă Vihrov, Eu nu vreau ca vreunul dintre dumneavoastră să mă învinuiască de cine ştie ce. Ca atare, roagă tot satul să se adune în piaţă ; am să le aduc hotărîrea la cunoştinţă şi va trebui s-o îndeplinească chiar ei.

— Se poate şi aşa ! rosti primarul după un răstimp de gîndire. Pe urmă, păşind domol, părăsi încăperea.

Rămas singur, Vihrov își duse cu un gest reflex mîna la inimă. Îi bătea cam tare : curînd, el avea să treacă, într-adevăr, printr-un moment critic, de la care putea să i se tragă și moartea.

În piață începu să apară cîte un om, apoi se adună din ce în ce mai multă lume : ceva mai tîrziu, primarul reveni în încăperea unde se afla Vihrov.

— Dacă doriți să le vorbiți oamenilor, vă rog să poftiți! îi spuse el cu voce stinsă.

Pavel își puse uniforma și ieși în piață. Se adunaseră acolo ca la două mii de bărbați și femei. Vihrov se opri în fața lor, avîndu-l alături pe primar.

— Fraților ! rosti cu glas tare. S-a luat hotărîrea să se dărîme casa dumneavoastră de rugăciuni. Iată această hotărîre !... Citește-o, s-o audă toată lumea ! îi întinse el primarului hîrtia primită de la guvernator.

Primarul începu s-o citească. Mulțimea ascultă cu luare aminte, dar după ce lectura luă sfîrșit nimeni nu scoase o vorbă, astfel că Vihrov se văzu nevoit să ia din nou cuvîntul :

— Am fost trimis aici ca să execut această hotărîre : dumneavoastră, bineînțeles, puteți să vă împotriviți, puteți să mă ucideți, să mă sfîșiați în bucăți, dar în locul meu va fi trimis un altul, de astă dată, însoțit de armată ; după cîte am auzit însă, armata a mai fost pe la dumneavoastră și știți ce înseamnă asta !

— Spuneți-ne domnule, din ce pricină dumnealor, dregătorii, sînt atît de mîniați pe noi ? întrebă un bătrîn din mulțime.

— Din pricina credinței voastre ! Dumnealor doresc să vă întoarceți la credința pravoslavnică.

— Păi, cum vine asta, domnule ? Nici măcar tătarii, ceremișii, sau alți păgîni nu sînt persecutați pentru credința lor. Noi cu ce sîntem mai vinovați decît ei ?

Vihrov nu știu ce să-i răspundă.

— Eu nu vă sînt judecător, dragul meu. Sînt un simplu executant.

— N-a hotărît domnul cinovnic treaba asta, i se adresă primarul bătrînului. Vorbești de parcă n-ai înțelege.

— Păi asta o-nțelegem noi, făcu bătrînul.

— Ei, fraților, ce ziceți : sînteți de acord să dărîmați chiar voi casa de rugăciuni ? întrebă Vihrov.

Oamenii continuau să tacă.

— Să știți că am și vorbit cu dînșii, îi răspunse primarul în numele celor adunați. Mîine o vom dărîma, iar pentru astăzi am vrea, dacă ne îngăduiți, să ne mai rugăm o dată acolo, cu toată obștea

— N-am nimic împotrivă, se grăbi să-i răspundă Vihrov. Vă adresez însă la rîndul meu, o rugăminte. Aș dori să iau parte și eu la această rugăciune, dar nu în calitatea mea de cinovnic, ci ca un om oarecare.

— De ce să nu luați parte ? zise primarul. Noi nu facem nimic rău la rugăciunile noastre.

Pe la orele șapte seara, Vihrov auzi dangătul unui clopot mic. Era chemarea la rugă, iar clopotul acela bătea pentru ultima oară ; gîndul îl făcu pe Vihrov să încerce, fără voie, un sentiment de rușine ; ieși afară și văzu venind de prin toate ulițele satului bărbați în caftane negre, pe cap cu pălării negre, de pîslă, precum și femei, purtînd la rîndul lor un soi de caftane negre, mai scurte, încrețite la spate, și basmale de aceeași culoare, tivite cu panglici albe : casa de rugăciuni se dovedi să fie aidoma acelor biserici de lemn care se construiau altă dată pe la sate, doar că n-avea clopotniță, în locul ei înălțîndu-se pe acoperiș o schelă clădită din patru stîlpi, de care era legat un singur clopot, tocmai acela care începuse să sune mai adineaori. Acoperișul era îmbinat din bucăți de lemn tăiate sub formă de olane ; de-a lungul streșinilor se zărea un brîu de lemn sculptat și el cu migală ; ferestrele erau prevăzute cu zăbrele de fier. Lumea nu încăpuse înăuntru și o mulțime de oameni stăteau afară, pe uliță, privindu-și în tăcere lăcașul sfînt. Pe Vihrov îl duse înăuntru primarul care îi venise în întîmpinare ; de astă dată, nu mai era îmbrăcat în caftanul lui cu galoane, ci, la fel ca și ceilalți, într-un caftan negru.

Intrînd în casa de rugăciuni, Vihrov văzu, în partea ei din față, în dreptul icoanelor, un fel de strane, două la număr, în care stăteau niște bărbați deosebiți de ceilalți prin aceea că erau încinși cu niște prosoape albe. În mijloc, se afla un analog, în fața căruia stătea un bărbat în caftan negru, încins cu un brîu alb. Citea cu glas tare și deslușit,

dar nu se oprea la virgule și nu prea părea să înțeleagă cele citite ; cît despre ascultătorii lui, aceștia, chiar dacă arătau mai dumiriți, nu înțelegeau nici ei tîlcul adevărat al celor citite, ci îl interpretau potrivit propriilor lor simțăminte ; de închinat, lumea se închina cu două degete ; cei din strane cîntau în răstimpuri : „Sfîntă Născătoare de Dumnezeu", „Tatăl nostru" și „Doamne miluiește !" Într-un cuvînt, slujba lăsa impresia că este aidoma celei pravoslavnice, doar că lipseau de acolo diaconul, preotul și chiar altarul, retezat parcă și scos afară ; toate acestea i se părură lui Vihrov nelipsite de semnificație.

La sfîrșitul vecerniei nu se mai auzi însă nici obișnuita cîntare „Stăpîne mult milostive".

— De ce nu s-a cîntat „Stăpîne mult milostive" ? îl întrebă Vihrov, aproape fără voie, pe primar

Acesta păru stînjenit.

— E o rugăciune nouă, nu se cîntă la noi, zise el

X

DĂRÎMAREA CASEI DE RUGĂCIUNI

Era o senină dimineață de mai. Vihrov, care nu dormise toată noaptea, ieși afară din cameră și se așeză pe treptele [illegible]. Dinspre rîul navigabil, pe malul căruia se afla Ucinea, venea o adiere răcoroasă, înviorătoare. Aproape din fiecare ogradă începuseră să iasă, prin porțile ce se conturau negre în lumina dimineții, cîte trei sau chiar cîte patru vaci grase, cu părul lucios și cu ugerul mare. Treceau apoi, călare, cîțiva săteni : caii le erau și ei rotunjori și cu părul lucios ; într-un cuvînt, belșugul se vădea peste tot Cîteva bătrînele, purtînd și ele caftane și basmale negre, ședeau, cu capetle plecate, pe niște bîrne, lîngă casa de rugăciuni, și, pesemne, plîngeau încetișor. Primarul, îmbrăcat din nou în caftanul cu galoane, se apropie de Vihrov.

— Ne dați voie să scoatem mai întîi icoanele ? întrebă el.

— Unde o să le puneţi ?

— În dreptul casei mele, de pildă. Acolo o să fie aşezate mai cu grijă, răspunse primarul.

— Faceţi cum vreţi, îi îngădui Vihrov.

Primarul plecă.

Curînd, eroul meu reintră şi el în odaia unde îşi petrecuse noaptea. Chinuit de feluri te gînduri, porunci să i se aducă hîrtie şi o călimară şi se aşeză să scrie o scrisoare către Mary, aşa cum obişnuia să facă în ultima vreme, atunci cînd aduna în suflet prea multă amărăciune

„Îţi scriu, dragă verişoară, din îndepărtatul sat Ucinea, aşezat însă într-un loc de-a dreptul fermecător Mă aflu aci cu o misiune din cele mai oribile : din ordinul mai marilor mei, va trebui să dărîm casa de rugăciuni a rascolnicilor, adică să las peste cîteva ceasuri fără lăcaş de închinăciune aproape cinci mii de suflete. Şi totuşi, aceşti oameni cu inimă bună mă ascultă ; ei nu mă vor spînzura şi nici nu mă vor sfîşia în bucăţi ; le este limpede însă, din cele ce-au mai păţit în trecut, că aşa ceva nu li s-ar ierta. Dumneata, cu naivitatea dumitale feminină, poate ai să mă întrebi : pentru ce a fost întreprinsă această acţiune ? Pentru folosul statului, doamnă, pentru ca totul să fie neted, lin şi uniform ; cei ce emit însă asemenea dispoziţii nu-şi dau seama cîtuşi de puţin că numai munţii cu înălţimile lor variate, numai pădurile de tot felul şi rîurile şerpuitoare dau frumuseţe pămîntului pe care trăim, apărînd totodată ţara mai bine decît oricare cetate. Dincolo de ocean, de pildă, există un stat, ale cărui oraşe numără — aproape fiecare — cîte-o sectă religioasă deosebită de celelalte ; cu toate acestea statul respectiv e mult mai puternic decît toate cîte există în Europa. Poate mă vei întreba acum de ce mă amestec în asemenea treburi ?... O fac din mai multe motive. În primul rînd, n-am venit aici de capul meu, ci am fost trimis. În al doilea rînd, consider că misiunea care mi s-a încredinţat o voi îndeplini totuşi într-un mod mai cinstit şi cu mai multă blîndeţe decît alţii, fără să-i umilesc prea mult pe cei în cauză. În sfîrşit, în al treilea rînd, îţi mărturisesc, că toate acestea mi-au stîrnit curiozitatea. Iar acum să-ţi pun şi eu o întrebare : ce reprezintă, de fapt, mişcarea rascolnicilor din Rusia ? Un partid politic ?... Nu ! O convingere religioasă ?... Nicidecum !...

O sectă care tăinuieşte nişte patimi vicioase ?... Cituşi de puţin !... Dar atunci ce poate să fie ? Păi nimic deosebit : este pur şi simplu un aspect al mentalităţii noastre, ruseşti : o interpretare a creştinismului, creată de noi înşine şi nu învăţată de la greci. Tocmai de aceea îmi este dragă, pentru că-i în întregime a noastră, nu-i luată de la nimeni, ceea ce o şi face, dealtfel, să aibă atîtea înfăţişări. Cea din preajma oraşelor e puţintel mai şlefuită, şi-a creat pînă şi nişte preoţi de-ai ei ; cu cît pătrunzi însă mai adînc în lumea satelor, cu atît o vezi căpătînd aspecte mai primitive : nu mai are nevoie nici de popi, nici de căsătorii şi nici măcar de guvern. Orice ai spune, treaba asta pare pe drept cuvînt ţîşnită din sînul poporului, exact aşa cum se întîmplă la americani. Astăzi, cred eu, nimeni nu s-ar mai apuca să discute care dintre religii e mai bună. Trebuie doar ca religia să fie un produs al poporului. Spaniolii au nevoie de catolicism, în timp ce englezul vrea neapărat ca biserica lui să se supună guvernului..."

Oprindu-se aici, Vihrov ieşi să vadă ce se mai întîmplă la casa de rugăciuni şi observă că lîngă locuinţa primarului se şi afla un şir lung de icoane, ale căror culori şi veşminte de preţ străluceau orbitor în razele soarelui. Rascolnicul cel bătrîn şedea lîngă ele şi alunga cu o surcea cîinii şi găinile care se abăteau pe acolo.

Primarul veni îndată la Vihrov, urmat de vreo zece bărbaţi tineri, cu securi în mîini şi la cingătoare.

— Putem să-ncepem, zise primarul cu o voce tristă, iar ochii negri i se umplură de lacrimi.

— Bine, îi răspunse Vihrov.

În clipa următoare, veniră la el două bătrînele cu o înfăţişare încă plăcută, dar, pesemne, foarte viclene. Se înclinară adînc în faţa lui, fără însă a-şi pleca fruntea ci, doar îndoindu-şi spatele, apoi strigară într-un glas :

— Tăicuţule, ne-au mai rămas acolo, la casa de rugăciuni, două icoane sfinte. Ne dai voie să le luăm ?

Vihrov află mai tîrziu că cele două bătrîne erau surori, amîndouă nemăritate.

— Luaţi-le, zise el.

Femeile se aprinseră la faţă de mulţumire.

— Îţi mulţumim, tăicuţule, îţi mulţumim, milostive domn, sunară la unison glasurile lor, apoi bătrînele se în-

clinară din nou și dispărură prin mulțimea de oameni care se și adunase lîngă casa de rugăciuni.

— Întîi și-ntîi trebuie să dăm jos clopotul ! discutau între ei dulgherii.

— Se înțelege, îi susținură și sătenii mai vîrstnici

— Dar cum să-l dăm jos ? întrebă unul dintre dulgheri.

— Păi, uite-așa : proptim de grindă o prăjină mai lungă, legăm toarta clopotului de-o frînghie, apoi tăiem grinzile care-l susțin și el o să alunece la vale, îl lămuri un altul, mai tînăr.

— Da, așa o să faceți, se declară de acord primarul.

Dulgherii făcură rost de o prăjină foarte lungă, apoi se cățărară în grabă pe acoperișul casei de rugăciuni ; nu trecu nici un sfert de ceas, și prăjina fu proptită de acoperiș, în poziție înclinată, iar capătul ei de jos prins de-o altă prăjină. Legînd clopotul de cea dintîi prăjină, dulgherii tăiară grinzile care-l susțineau și el se balansă, făcu să răsune un dangăt scurt, apoi începu să coboare încetișor, lunecînd de-a lungul prăjinei și continuînd să sune, din cînd în cînd. Urmărindu-l cu ochii, dulgherii își făcură cruce ; printre nevestele și bătrînele din mulțime se auziră plînsete și vaiete ; bărbații stăteau nemișcați și posomorîți, iar clopotul continua să bată într-o dungă, înăbușit, ca și cum și-ar fi zvonit sfîrșitul.

— Puneți mîna pe el, băieți, altminteri cade jos, la pămînt ! strigă primarul, dîndu-și seama că dulgherii, impresionați de ceea ce li se înfățișa ochilor, rămăseseră buimaci, cu gura căscată. Izbutiră totuși să-l oprească la timp, apoi, legîndu-l de-o frînghie mai lungă, începură să-l coboare cu grijă de pe acoperiș Clopotul mai sună de cîteva ori și, în cele din urmă, bufnind greu, atinse pămîntul. O mulțime de bătrîne, moșnegi, și chiar săteni mai tineri se repeziră la el și îl sărutară cu multă evlavie.

— Tot la ăi mari ai să-l duci, milostive domn ? îl întrebă o bătrînă, arătînd spre clopot.

— Da, împreună cu icoanele, îi răspunse Vihrov.

— Of, ce năpastă a venit pe capul nostru ! se tînguí femeia.

Între timp, cele două băbuțe de adineaori se descurcară mai bine decît toți ceilalți ; profitînd de faptul că icoanele

aflate în spatele mulțimii nu mai puteau fi zărite de Vihrov, cărară la ele acasă cel puțin douăzeci de chipuri sfinte, pînă cînd, observînd aceasta, însuși primarul le potoli zelul.

— Ajunge, măicuțelor, ajunge ! le spuse el cu glas scăzut.

— Ei, și-acum puteți s-o dărîmați, le zise Vihrov dulgherilor. Spectacolul acesta sfîșietor îl întristase cumplit.

— Dați-i drumul, fraților ! le strigă și primarul.

Unul dintre dulgheri se cățără pe coama turlei, își făcu cruce, apoi lovi cu toporul ; coama zbură în lături, iar după ea se prăvăli și o parte din acoperiș. Dinspre cei adunați răsună un vaier prelung. Mulți își făcură cruce, apoi dulgherii continuară să dărîme clădirea ; de sus, una după alta, lunecară scîndurelele fasonate ale acoperișului, zbură astereala. În sfîrșit, fură desprinși și căpriorii. Dulgherii strigau necontenit către cei de jos : „Dați-vă la o parte, dați-vă la o parte !"

— Ce să facem cu lemnăria asta ? îl întrebă primarul pe Vihrov.

— Ți-o las dumitale sub semnătură, vinde-o, iar banii încasați o să-i adaugi la capitalul obștei.

— Cum vine asta : noi înșine să ne-o cumpărăm din nou ? se miră primarul.

— Da.

— E lucru de mirare, zău așa ! rosti primarul și oftă, din greu.

Vihrov reveni în odaia lui și se așeză să-și continue scrisoarea :

„Casa de rugăciuni a început să fie dărîmată. Rascolnicii o dărîmă ei înșiși. Cum e oare poporul rus ? Îți pui, fără să vrei, întrebarea. E fricos, îndobitocit, redus la tăcere, sau e foarte deștept ? Ultima ipoteză pare a fi cea mai probabilă. Adineaori m-a întrebat primarul ce are de făcut cu lemnăria rămasă de la casa de rugăciuni ? I-am spus că i-o las chiar lui și sînt convins că peste o lună cei de aici își vor înălța iar, undeva în adîncul pădurii o altă casă de rugăciuni ; cred că au pus bine și o seamă de icoane, căci astăzi erau cu mult mai puține decît am văzut ascară la vecernie. După cum vezi, mă străduiesc să fiu un cinovnic lipsit de vigilență..."

Cînd ajunse aici cu scrisoarea, în odaie intră primarul ; chipul îi era palid, barba răvășită, se vedea că venise în mare grabă.

— Înălțimea voastră, zise el tulburat, unul dintre dulgheri s-a rănit rău de tot.

— Cum așa ? exclamă Vihrov, pălind și el.

— A căzut de pe acoperiș drept în securea pe care o ținea în mînă și aia l-a spintecat pe sub coaste !

— Și eu ce să fac ? zise Vihrov, dînd să iasă din casă.

— Stați oleacă, înălțimea voastră, îl opri primarul. Lumea de acolo parcă și-a ieșit din minți !... Zbiară cu toții „Asta-i pedcapsa lui Dumnezeu pentru că ne-am supus ordinului !" Nici nu mai vor să dărîme casa de rugăciuni !

— Nu-ți dai seama că-și fac rău cu mîna lor ? zise Pavel.

— Ba eu îmi dau seama, domnule.

— Mă duc la ei, n-au decît să mă omoare, reluă Vihrov și, punîndu-și chipiul, ieși din odaie.

Lumea, într-adevăr, era tulburată : ici și colo se adunaseră grupuri de oameni care discutau între ei și vociferau. În jurul dulgherului rănit se strînseră mai mulți bărbați și femei ; femeile boceau în gura mare.

Vihrov se duse într-acolo. Rănitul îl privi printre gene apoi închise ochii, și capul îi căzu într-o parte. Rana pesemne că nu-i era bine legată, pentru că sîngele continua să-i răzbată prin cămașă și prin caftan.

— Legați-i fașa mai bine ! exclamă Vihrov, dar nici unul din cei adunați nu se mai urni din loc, doar se iscă în jur o rumoare de glasuri.

— Afurisită treabă ne-ați silit să facem, d-aia s-a întîmplat ce s-a întîmplat, rosti cineva în dreptul lui Vihrov.

— Boierii ăștia ar trebui căsăpiți cu toții ! răsună un alt glas.

Vihrov se aprinse la față : păru că reînvie în el firea răposatului său părinte.

— Cine a spus că boierii trebuie căsăpiți ! Să iasă în față ! strigă el.

Mulțimea se dădu înapoi.

— Haide ! Veniți încoace și omorîți-mă. Să știți însă că nu mă dau bătut cu una cu două ! continuă să strige Vi-

hrov. Smulse apoi o secure aflată la cingătoarea unui mujic și stătu voinicește în fața oamenilor ; chipiul îi căzuse de pe cap și părul cîrlionțat îi flutură în vînt.

— Ce-a fost s-a dus, apucați-vă și dărîmați clădirea ! răcni el.

Mujicii nu se urniră din loc.

— N-ați auzit ce v-am spus ! repetă Vihrov, în culmea mîniei.

— Nu, înălțimea voastră, n-o s-o mai dărîmăm ! rosti bătrînul care îl întrebase mai înainte de ce erau dregătorii supărați pe obște.

— Bine, atunci am s-o dărîm chiar eu. Veniți băieți ! strigă apoi, zărind în mulțime pe contopistul de la administrația domeniilor coroanei și pe vizitiul său. Veniți s-o dărîmăm împreună. Luați niște securi și veniți cu mine. Vă dau la fiecare cîte douăzeci și cinci de ruble !

Vizitiul și contopistul luară două securi de la niște rascolnici care se aflau lîngă ei și care le întinseră fără să crîcnească, apoi, împreună cu Vihrov urcară în vîrful clădirii. Se apucară tustrei să desprindă o bîrnă după alta. Rascolnicii rămaseră adunați în fața casei de rugăciuni. Doar primarul dispăruse pe undeva. Pe semne că se temea să nu fie pus și el la treabă în fața propriilor săi enoriași.

— Ascultați-mă fraților, zise la un moment dat Vihrov, încetînd să mai lucreze și revenindu-și întrucîtva în fire. Să știți că voi fi nevoit să întocmesc un proces-verbal cum că am dărîmat clădirea chiar eu, întrucît voi nu v-ați supus. Din cauza asta o să vă pomeniți iar cu armata pe capul vostru. Vă asigur că așa o să fie !

— Ce-i cu voi fraților ? Puneți mîna și o dărîmați ! se auzi deodată și glasul primarului. Dîndu-și seama că lumea este gata să cedeze, apăruse și el fără veste.

— Supuneți-vă autorităților, feții mei ! scînci, la rîndul ei, una dintre bătrînelele care, în zarva iscată, apucaseră să mai șterpelească vreo două-trei icoane.

— Haidem ! strigară, pe neașteptate dulgherii și, cîteva clipe mai tîrziu, urcați din nou în vîrful clădirii, își reluară lucrul.

Ostenit și surescitat, văzînd că întreaga clădire e aproape năruită. Vihrov se retrase în odaia lui, dar tocmai în aceeași clipă primarul i se înfățișă din nou.

— Ce ne porunciți să facem cu icoanele și cu clopotul, înălțimea voastră ? îl întrebă el.

— Să le expediați în capitala guberniei, la consistoriu, răspunse Vihrov.

— Și cei de acolo ce vor face cu ele, înălțimea voastră ? continuă primarul.

— Le vor cerceta, să n-aibă ceva potrivnic credinței, apoi vi le vor înapoia.

— N-aș crede, înălțimea voastră, ripostă primarul. Din cîte știu eu, multe case de rugăciuni au fost dărîmate, dar prea puține icoane au fost înapoiate credincioșilor. Doar dacă le-om da cinovnicilor niște parale, ar putea ei să se îndure și să ne înapoieze pe-ascuns cîte-o icoană, două...

— Pe cele de care aveți nevoie le-ați și luat, observă Vihrov.

— Da, am făcut treaba asta și vă mulțumim înălțimii voastre, răspunse primarul zîmbind. Numai că, vedeți dumneavoastră, mai toate icoanele astea ne-au fost date de către părinții noștri, odată cu binecuvîntarea lor, și ne pare rău de ele, căci din cîte am auzit, acolo, la oraș, ele nu prea sînt păstrate ca lumea. Le așează cinovnicii de-a valma într-o magazie sau chiar într-o pivniță, unde-i apă, mucegai și tot soiul de murdării, de ți se rupe inima numai cînd te gîndești la asta.

— Am să intervin ca ele să fie cercetate mai repede. Dar ia spune-mi, cum ai de gînd să le duci pînă acolo ?

— Păi, dacă-mi îngăduiți, înălțimea voastră, am să le duc cu barca. Să nu le mai zdruncinăm, ducîndu-le cu căruța. Oricum, pe apă, drumul e mai lin.

— Aveți pe-aici un șlep ?

— Nu. Am eu un barcaz cu pînze. Vă dau o semnătură cum că răspund de toată treaba asta.

— Numai s-o faci fără întîrziere !

— Păi vasul l-am și pregătit, poate pleca oricînd, zise primarul, mulțumit că i se îngăduise să ducă chiar el la oraș obiectele sfinte.

Curînd răsunară din nou în sat gemete și vaiete : lumea își boceа icoanele. Pe malul apei, primarul cu mîinile

bine spălate și îmbrăcat în haine curate, începuse să le așeze în niște saci noi, făcuți din papură. Unele icoane, pesemne mai venerate de obște, le sărutа înainte de a le așeza în saci, venind să le sărute și unii dintre mujici... După ce făcu vreo treizeci de baloturi, sătenii porniră cu ele spre barcaz, ducîndu-le pe o pînză prinsă între două prăjini, așa cum obișnuiau ei, rascolnicii, să-și ducă morții la groapă. Cei care le purtau o făceau cu aceeași evlavie, de care, mai adineaori, dăduse dovadă și primarul. Între timp, acesta se dusese acasă, pentru a îmbuca ceva și a se pregăti de drum. În sfîrșit, barcazul fu încărcat și acoperit cu rogojini, pînza fu înălțată la catarg, patru vîslași se așezară la rame pentru a-i spori bărcii iuțeala, iar primarul, îmbrăcat cu un cojocel de stofă neagră și purtînd pe cap o pălărie de pîslă, trecu la cîrmă.

Aproape toți locuitorii împînziră malul apei ; cîteva bătrîne continuau să plîngă molcom ; pînă și copiii se potoliseră, nu se mai zbenguiau deloc ; mai în spate, dărîmăturile casei de rugăciuni își înălțau bîrnele negre, răvășite. Barca se mai văzu multă vreme plutind în jos, pe rîu...

Vihrov reveni în casă și își sfîrși scrisoarea :

„Totul s-a isprăvit. Stau acum pe ruine, aidoma lui Alexandru Macedon, distrugătorul de temple. Smeriții mei săteni s-au întărîtat puțintel : cred că au fost gata să mă omoare, cred că și eu am fost gata să omor pe cineva. Mîine mă voi reîntoarce în oraș. Simt în suflet o grea povară.“

XI

IULIA ȘI GRUNEA

Acasă, Vihrov era așteptat cu cea mai mare nerăbdare. Grunea scoase chiar un țipăt cînd îl văzu trăgînd la scară cu o troică. Fugi apoi să-l întîmpine și, în timp ce el cobora din poștalion, se tot străduí să-l sprijine cu mîinile ei mici, lipsite de putere.

— Credeam că n-o să mai veniți, boierule, îi zise, sufocîndu-se de bucurie. Vă mulțumesc că mi-ați scris, adăugă ea și-l sărută pe umăr.

— Știam că ai să-mi duci de grijă, îi răspunse Vihrov.

— Eram foarte îngrijorată, boierule; cîte nu mi-au trecut prin minte! De-o fi să mai plecați, bine-ar fi să mă luați pe mine în locul valetului.

— Cum să mă duc la o anchetă însoțit de cameristă? Asta nu se cuvine, replică Vihrov.

— Am să mă îmbrac, boierule, în haine băiețești; mi-am și pus într-o zi cepanul[1] băiatului din casă și nici n-ai zice că-s fată.

— Ce fac cei de sus? întrebă Vihrov.

— Nimic deosebit!... Domnișoara a fost cam bolnavă. Aș crede că și ea v-a dus dorul.

— Mie?

— Da. Rîdeau servitorii lor, într-una din zile: „Ce, ziceau ei, se-nsoară boierul vostru cu domnișoara? Că tare se mai prăpădește după dumnealui!"

— Și tu ce le-ai spus?

— „Boierul nostru, le-am zis, n-are să se însoare niciodată și cu nimeni!"

— De ce crezi că n-am să mă însor? o întrebă Vihrov, zîmbind.

— Păi cu mine ce-o să faceți, boierule? Eu zic c-o să vă fie milă de mine, căci sînteți un om tare bun.

Vihrov își mai pusese și el, în trecut, această întrebare: într-adevăr, ce se va întîmpla cu Grunea, dacă lui îi va trece prin minte să se însoare? Ce-o să facă cu ea: banii doar n-o să-i poată fi, în cazul acesta, de nici un folos!

„Eh, gîndi el, la ce bun să mă însor, flăcău tomnatic și pribeag cum sînt?" Aceeași idee o rosti și cu glas tare:

— Nu te teme, Grunea, eu n-am să mă însor niciodată.

— Vă mulțumesc, boierule, zise Grunea și-l sărută din nou pe umăr.

— Și s-a mai întîmplat ceva, boierule, să te prapadești de rîs nu alta... continuă ea, înviorată. Într-o zi, domnul acela de sus, Vissarion Ardalionovici, a dat de mine în vestibul; îi cam nerușinat, nu-i scapă nici o fată... „Ascultă,

[1] Veche haină țărănească, asemănătoare unui caftan lung.

îmi zice, tu trăiești cu boierul ?" „Doar n-oi trăi altundeva, îi zic, aici, la boier, îmi duc veacul." „Stai, că nu m-ai înțeles", ziee. Ei, și după asta mi-a spus niște vorbe dintr-alea urîte. „A, nu, zic, asta nici că s-a pomenit : boierul meu, să-mi fie cu iertare, nu-i ca dumneavoastră !" „Păi, dacă-i așa, zice, să știi că am să mă țin eu după tine." Și-atunci i-am dat cu tifla. Totuși, nu s-a mulțumit, a trimis și bucătăreasa la mine : că mi-ar da o grămadă de bani, numai să-l îndrăgesc... Am gonit-o din bucătărie cu vătraiul, că te minunai nu alta !...

— I-ai plăcut atît de mult ?

— Nu știu ce nevoie ar avea de mine ; parcă puține mamzele de tot felul vin pe la dumnealui !...

— Vin multe ?

— O sumedenie ! Tare-i scîrnav în de-alde astea.

Tocmai atunci, de sus, îi veni lui Vihrov o solie.

— A trimis-o, nu mai are astîmpăr ! schiță Grunea o grimasă, zărind-o pe subreta Iulici Ardalionovna.

— Domnișoara m-a trimis să vă urez bun venit, zise fata, și să vă rog, dacă nu sînteți foarte obosit, să poftiți la dumnealor ; domnișoara ar voi foarte mult să vă vadă.

— Bine. spune-i că am să vin, răspunse Vihrov.

Grunea, deși nu tocmai mulțumită, plecă, supusă și tăcută, să-i aducă boierului cele necesare pentru spălat și îmbrăcat.

Urcînd la etaj, Vihrov își dădu seama că Iulia e, într-adevăr, suferindă. Ședea pe o sofa, părea slăbită, însă era și acum destul de cochet îmbrăcată. Zărindu-l pe Vihrov, îi aruncă o privire galeșă și-i strînse ușor mîna.

— Sînteți bolnavă ? o întrebă Vihrov, întrucîtva stingherit de chipul ei melancolic.

— Nu chiar atît de rău, răspunse Iulia. Își duse însă mîinile la piept, cu o expresie menită să arate că, dimpotrivă, era *destul de rău* bolnavă.

— În fond, ce vă supără ? o întrebă Vihrov, așezîndu-se la o distanță apreciabilă.

— În ultimul timp n-am prea dormit, de aceea m-au cam lăsat puterile, răspunse Iulia, îndreptînd spre Vihrov o privire tandră.

Acesta nu mai știu deloc ce trebuie să facă.

— Spuneți-mi, *m-r* Vihrov, începu Iulia, aș putea oare eu să vă consider un adevărat prieten ?

— Fără nici o îndoială ! răspunse el, căutînd să împrumute discuției un ton glumeț.

— Și veți fi sincer cu mine ? continuă Iulia.

— Atît cît e cu putință ! răspunse Vihrov, dînd din umeri.

— Spuneți-mi atunci, rosti Iulia coborîndu-și între timp privirea, în afară de Fateeva, n-ați iubit și nu mai iubiți nici o altă femeie ?

— Ba da, am iubit ! se mărgini să răspundă Vihrov.

— Sper totuși, reluă Iulia, că în acest caz gustul dumneavoastră n-a coborît pînă la nurii vreunei femei de-o mai joasă obîrșie ?

Vihrov o măsură cu privirea ; își dădu seama că face aluzie la Grușa și-i trecu prin minte să facă o glumă pe seama apucăturilor ei boierești.

— De ce să nu coboare ? întrebă el.

— Pentru că... răspunse Iulia, aprinzîndu-se toată și ridicînd din umeri, pentru că în treaba asta n-ar fi nimic interesant... Și-apoi, s-ar putea să nu fie la mijloc decît o pasiune trecătoare...

— Știu și eu ? O fi trecătoare... răspunse Vihrov, enigmatic.

Iulia nu mai știu ce să înțeleagă. Despre Grușa, fratele său Vissarion îi vorbise vrute și nevrute, făcînd-o să se neliniștească și mai mult.

— El n-are să se însoare niciodată cu tine, i-o trîntise inginerul. Dumnealui are amoreză la domiciliu.

Iulia îl privise întrebător.

— Îți spun drept, i-am oferit cinci sute de ruble fetișcanei ăsteia, ca să-i cîștig simpatia și n-a primit !...

Vissarion consideră că nici nu mai e nevoie de-un alt argument, mai convingător.

— Poate că nu-i placi, rostise Iulia, plecîndu-și ochii.

— Ba bine că nu... Pe de-alde astea nu le interesează decît banii, iar dacă te refuză, înseamnă că de partea cealaltă li se dă mai mult...

Mii de gînduri sumbre o urmăriseră pe Iulia după această convorbire. Ba chiar, din cauza lor, căzuse la pat. Iată-l acum și pe Vihrov vorbind în doi peri. Ce era de fă-

cut ? Și nebuna de față se hotărî să-și dezvăluie fără înconjur sentimentele pe care i le nutrea, iar după aceea — fie ce-o fi !

— Știți, începu ea, pălind brusc, pentru că mi-ați dezvăluit taina dumneavoastră...

Ce fel de taină îi dezvăluise Vihrov, nimeni n-ar fi putut să spună.

Pavel își dădu seama încotro se îndreaptă discuția și se înfricoșă de-a binelea. Mai ales că nu știa ce să facă : s-o oprească pe Iulia de la vreo mărturisire — poate pripită — sau nu ? Iar dacă n-o va opri, atunci ce să-i răspundă ? Spre norocul lui, discuția le fu întreruptă de Vissarion Ardalionîci, care tocmai sosise acasă.

— A, bine ați venit, *m-r* Vihrov !... exclamă el cu vădita plăcere, aruncînd totodată o privire fugară Iulici, a cărei atitudine trăda nemulțumire și stinghereală. Pe față o nemulțumise mai ales sosirea lui într-un moment atît de nepotrivit.

— Se zice că ați făcut minuni în satul acela, continuă inginerul. Ați potolit o răscoală, ați descoperit o crimă !...

— Cam așa e, răspunse Vihrov.

— Cu guvernatorul ați stat de vorbă ?

— Nu, încă.

— Păi de ce ?

— Așa. Pot s-o fac și mîine.

— Asta nu se admite ! exclamă Zaharevski. Revenind în oraș, erați obligat să mergeți de-a dreptul la guvernator. Duceți-vă numaidecît acolo, altminteri are să afle că ați venit și cine știe ce perdaf are să vă tragă.

— N-are decît, nu-mi pasă ! spuse Vihrov, dar apoi se gîndi că inginerul ar putea să plece, iar el va rămîne din nou numai cu Iulia, care, desigur, se va grăbi să-și dezvăluie taina.

— De fapt aveți dreptate, zise el, ridicîndu-se. Plec chiar acum.

Iulia îndreptă spre el o privire rugătoare.

— Duceți-vă, duceți-vă, întări Zaharevski

Iulia îl întrebă cu o voce stinsă :

— Vă mai întoarceți la noi ?

— S-ar putea, răspunse Vihrov și ieși în grabă.

— L-ai dat gata cu înfăţişarea ta elegiacă ? o întrebă Zaharevski.

Iulia se supără :

— Faci nişte glume proaste !

— Nu-i nici o glumă : m-am cam săturat să văd toate astea, răspunse inginerul, cu o mînie reţinută.

Bineînţeles că Vihrov nu se duse la guvernator, ci intră în apartamentul său, se încuie acolo şi se culcă. Fraţii Zaharevski aflară acest lucru chiar atunci, seara. Pavel nu le mai trecu pragul nici a doua zi, nici a treia zi, şi aşa trecu toată săptămîna. Atît Iulia, cît şi ceilalţi doi fraţi erau nedumeriţi. La rîndul său, Vihrov, cu cît trecea timpul fără să se ducă pe acolo, cu atît se simţea mai penibil ; spre norocul lui, guvernatorul îi trimise vorbă să se prezinte neîntîrziat la slujbă.

Vihrov se grăbi să-i urmeze dispoziţia.

În dimineaţa aceea, mai-marele guberniei şedea posomorît la masa lui de lucru şi citea o hîrtie. În faţa lui stătea în picioare un fel de preot sau călugăr, îmbrăcat într-o sutană neagră. Chipul supt îi era galben-pămîntiu, ochii fiindu-i negri şi scăpărători, străjuiţi de nişte sprîncene stufoase.

Isprăvind lectura, guvernatorul sună.

În cabinet intră grăbit aghiotantul.

— N-am spus să vină Vihrov la mine ? rosti cu mînie în glas mai-marele guberniei. De ce n-a venit ?

— A venit, excelenţa voastră, răspunse aghiotantul.

— Cheamă-l încoace !

Vihrov intră.

Chipul guvernatorului prinse o expresie mai blîndă.

— Bună ziua, preastimate, i se adresă el. V-aş ruga să plecaţi cu părintele Silvestru spre a lămuri o nouă problemă... adăugă el, arătînd cu privirea spre preot şi întinzîndu-i lui Vihrov un ordin pe care îl întocmise mai înainte.

Vihrov citi cele aşternute pe hîrtie.

— Cînd trebuie să plec ? i se adresă preotului.

— Chiar acum, răspunse acesta cu o voce aspră. Duminica trecută, raskolnicii aştia au venit la mine, la biserica

edinoverici [1], doar așa de ochii lumii. Mîine însă, de Sfîntul Petru, se vor aduna din nou în casa lor de rugăciuni.

— Sînt protejați de șeful poliției locale, interveni guvernatorul. Casa aceea de rugăciuni trebuia de mult sigilată, el însă o ține deschisă ; va trebui scuturat zdravăn !...

Vihrov rămase tăcut : deși însărcinarea nu-i era cîtuși de puțin pe plac, totuși îi oferea posibilitatea să plece pentru un timp din oraș, iar la întoarcere, vizitînd din nou familia Zaharevski, să creeze impresia că între el și Iulia n-a avut loc nici un fel de discuție mai neplăcută.

— Cu Dumnezeu înainte ! Puteți pleca, îi spuse guvernatorul.

Vihrov salută și ieși din cabinet. Preotul îl urmă.

— N-ați vrea să mergeți împreună cu mine, cu trăsura mea ? îl întrebă acesta pe Vihrov, ajungîndu-l din urmă, pe stradă.

— E mult de mers pînă-n satul acela ?

— Cale, doar, de-o poștă.

— Bine, sînt de acord.

Preotul păru foarte mulțumit.

— Va fi mai sigur atît pentru dumneavoastră cît și pentru mine, spuse el. Dar iată și cotiga mea, adăugă el, arătînd spre o trăsură cu doi cai ce veneau agale, mînați pesemne, de un argat al preotului.

Vihrov porni grăbit într-acolo ; preotul îl urmă ; de bună seamă era hotărît să nu-l slăbească nici o clipă din ochi.

— Cine e șeful poliției în satul dumneavoastră ? îl întrebă Vihrov.

— Ogarkov, îi zice. A fost mutat la noi dintr-o altă gubernie, răspunse preotul.

— Ogarkov ! Ce întîmplare ! exclamă Vihrov.

Era într-adevăr acel șef de poliție pe a cărui nevastă cititorul a și avut prilejul s-o cunoască. Fusese mutat în această gubernie tot la o recomandare a lui Ilarion Zaharevski.

---

[1] Edinoverie — formă a cultului religios, caracterizată prin păstrarea unor rituri vechi și adoptată de biserica ortodoxă rusa cu scopul de a-i atrage de partea ei pe rascolnici.

— Nevastă-sa nu-i o femeie grasă și foarte înfiptă ? îl întrebă Vihrov.

— Ba da, răspunse preotul. Aș zice chiar că-i o rușine pentru toată partea femeiască, continuă el. Cred că nici în iad, printre destrăbălatele de acolo, nu se găsesc nerușinate ca ea... Cînd se întîmplă, bunăoară, să fie adus la secție vreun om de la curtea boierului sau vreun mujic, ca să fie pedepsit, ea le zice polițailor : „Ce mai așteptați, biciuiți-l de față cu mine, stau eu în locul lui bărbatu-meu !" Ăia îl întind pe jos, încep să dea în el, iar dumneaei șade alături, își proptește mînoaia de genunchi și se uită.

Ascultînd descrierea drăgălașei neveste a șefului de poliție, Vihrov păru că-i vede aevea chipul cel rotofei.

— E într-adevăr, o femeie îngrozitoare, o cunosc și eu !

Grunea se minună văzîndu-și stăpînul însoțit de un preot.

— Plec din nou, Grușa, îi spuse Pavel.

— Aoleu ! făcu ea speriată.

— Pe tine nu te pot lua, întrucît sînt însoțit de-o față bisericească, glumi Vihrov.

— De bună seamă, boierule... Dar încotro plecați ? Iar pe la rascolnici ?

— La rascolnici.

— Deh, boierule, pesemne că stăruiți chiar dumneavoastră să vă duceți acolo, ca să petreceți cu fetele lor. Au rascolnicii niște fete tare drăguțe !

— Păi vezi ! glumi Vihrov. Apoi, ca să-și atenueze întrucîtva mustrările de conștiință, se așeză și le scrise fraților Zaharevski un scurt bilețel : „Ocupat întruna cu tot felul de probleme, n-am izbutit să trec pe la dumneavoastră, deși doream neapărat să vin astăzi ; sînt însă trimis din nou într-o misiune, urgentă și secretă, și nu pot nici acum să vă vizitez, întrucît cel cu care plec, se ține după mine ca un veritabil străjer".

Între timp, preotul, umblînd de colo-colo prin sală, cu mîinile la spate, trăgea mereu cu urechea la ceea ce discuta Vihrov cu subreta lui și se tot încrunta supărat : vădit lucru, glumele lor, nu-i erau cîtuși de puțin pe plac.

XII

EDINOVERȚII [1]

Cînd cei doi călători trecură de marginea orașului, clopotele tocmai băteau de vecernic. Argatul, ținînd, pesemne, la caii stăpînului, mergea la pas. Preotul își plecase capul acoperit de-o pălărie neagră, cu boruri mari. Chipul îi păstra ca și pînă atunci o expresie de tristețe sumbră : părea că grijile și necazurile îi rod necontenit inima.

— Părinte, ați trecut demult la edinoverie ? îl întrebă Vihrov.

— De șapte ani, răspunse preotul.

— Cu ce scop ați făcut-o ?

— Mai întîi am rămas văduv, pierzîndu-mi soția, o femeie de neprețuit, așa încît mi-a venit greu să mai trăiesc în oraș, în mijlocul unor plăceri lumești, iar apoi m-a îndemnat și dorința de a-i readuce în rîndul credincioșilor pe cei rătăciți, dar în direcția asta n-am prea izbutit să fac mare lucru.

— Trebuie să înțeleg că rascolnicii nu trec în mod sincer la edinoverie ? îl întrebă Vihrov.

— Hm, în mod sincer !... zîmbi cu tristețe preotul. Să știți că nu numai aici, dar și în toată Rusia, această trecere la edinoverie nu-i decît o înșelătorie, o minciună față de guvern ! Cei pe care izbutim să-i convertim nu țin deloc la noi, păstorii lor, continuă preotul, și privirea îi deveni tot mai sumbră. De nu mi-as fi agonisit un oarecare avut, cît am slujit ca preot pravoslavnic, și de n-aș fi fost văduv, n-aș fi avut acum nici după ce bea apă. Vii, de pildă, cu cele sfinte la cîte-un mujic bogat, iar el îți dă o copeică !... Fără să mai vorbim că noi, preoții, trăim din banii ăștia, dar o asemenea treabă te și jignește : doar nu vin la el ca un cerșetor, ci ca trimisul Domnului !... Am adus toate acestea și la cunoștința preasfințitului... „Ce să-ți fac, zice, dacă ți-ai luat o asemenea cruce, rabdă !"

[1] Edinoverți — adepți ai edinoveriei.

— Dar ce rost a avut crearea edinoverici ? Doar era de așteptat ca rascolnicii să umble cu înșelătorii.

— Cum adică, ce rost a avut ? făcu, mirat, preotul. Însuși Mitropolitul Platon a creat-o, ba chiar a întocmit pentru ea și anumite reguli. Ideea a fost cam asta : de vreme ce rascolnicii țin atît de mult la ritualul lor și la vechile lor cărți bisericești, să li se dea toate acestea. Pesemne însă că nu asta au vrut dumnealor și că nu se opun bisericii noastre din pricina ritualului, ci pentru că așa li-i firea.

— Prin ce se caracterizează această fire ? întrebă Vihrov.

Preotul se încruntă și mai tare.

— Prin prostie, neștiință și niște moravuri barbare, rosti el. Faptul cel mai supărător este însă acela, că legile noastre sînt prea blînde în ceea ce-i privește pe toți acești eretici. Noi, de pildă, ne vom duce acum la ei, ne vom agita, vom întocmi un act din care va reieși că i-am prins asupra faptului, ei vor fi dați în judecată, dar care credeți că va fi sentința celor în drept. „Să fie chemați la consistoriu, vor zice dumnealor, și sfătuiți să iasă din rîndurile rascolnicilor."

— Dar ce s-ar mai putea face în acest sens ? întrebă Vihrov.

— Cum ce s-ar putea face ? rosti preotul, posomorît. Doar e o înșelătorie din partea lor, e o trădare. De vreme ce au acceptat edinoveria, trebuie să rămînă edinoverți ; totuși, ei se abat de la această credință și, ca atare, ceea ce se aplică altora pentru părăsirea credinței pravoslavnice și adoptarea altei credințe, să li se aplice și lor.

— Mă rog, să admitem că o asemenea măsură ar fi nimerită în cazul edinoverților, care se leapădă de noua lor credință ; dar atunci, nici un rascolnic n-ar mai trece la edinoverie ; cu aceștia ce-ar rămîne de făcut ?

— Dacă aș face parte din sfîntul Sinod, răspunse preotul, mi-aș expune fără înconjur părerea că la noi nu trebuie să existe nici un fel de rascolnici ! Căci ce fel de doctrină propagă ei ? La ce sobor ecumenic a fost ea cercetată și aprobată ?... De fapt, stimate domnule, aici nu-i vorba decît de ignoranță. Iar obligația guvernului e să n-o accepte, ci, dimpotrivă, să lumineze poporul !...

— Dar dacă poporul nu acceptă să fie luminat ?

— În cazul ăsta, să fie pedepsit, dar să nu fie lăsat în întuneric... Dacă v-a spus cineva că printre rascolnici s-ar afla oameni mai instruiți — popii lor, duhovnicii ori tot soiul de căpetenii — să știți că-i o minciună sfruntată ! Am discutat chiar eu cu mulți dintr-ăștia : fiecare îndrugă nici el nu știe ce, căci pentru a înțelege sfînta scriptură trebuie mai întîi multă și multă minte !

— Totuși, primii apostoli ai lui Hristos au fost simpli pescari.

— Apostolii au căpătat învățătură chiar din gura Lui, pe cînd noi o culegem din cărțile sfinte : noi, preoții, am învățat și filozofie greacă, și retorică, și istoria bisericii ortodoxe, de aceea sîntem în stare să înțelegem și sfînta scriptură ; dar popii și predicatorii lor ce fel de învățătură au căpătat ? Sînt mujici ca și ceilalți, doar că-s ceva mai șmecheri !

— Le-ați vorbit vreodată rascolnicilor despre toate acestea ?

— De cîte ori !... Le spuneam pe șleau : „După cum vedeți prea bine, nu există nici un împărat și nici un boier care să împărtășească credința voastră, și nici un străin trecut la ortodoxism n-a devenit vreodată rascolnic. Oare sînt cu toții mai proști decît voi ?"

— Și ce răspuns v-au dat ? îl întrebă Vihrov, curios.

Preotul oftă.

„Ăștia n-au trecut la credința noastră, mi-au spus, pentru că pe voi, pe toți, a pus stăpînire diavolul !" „De ce să fi pus stăpînire pe noi, niște oameni luminați, le-am întors cu vorba, și nu pe voi, care mai zăceți și acum în beznă ?" „Așa, mi-au răspuns ei, pentru că noi nu ne-am schimbat credința veche, iar voi v-ați luat după tot ce-i nou." Și poți să-i tai cu cuțitul că nici unul nu și-ar schimba părerea... Dar să vedeți o treabă : acolo unde nu există rascolnici, nici asemenea idei nu se vîntură. Pe unde există, în schimb, apăi acolo toată lumea, fie pravoslavnici, fie edinoverți, sînt molipsiți de ideile astea ca de ciumă... Pînă și pe cel mai sănătos te poți aștepta să-l vezi că se-mbolnăvește și el.

În timp ce preotul vorbea astfel cu glasul lui aspru, iar Vihrov sta să-l asculte, trăsura lor apucase, parcă într-adins,

printr-un ținut din cele mai încîntătoare : ici creștea cîte-o pădurice de pini, luminoasă și lipsită de cioturi și de putreziciune, încît le puteai plimba prin ea ca printr-o livadă, colo se-ntindeau niște poieni îmbietoare, pline de mireasma ierburilor și a florilor. Soarele scăpăta către asfințit, pe undeva, prin preajmă, cînta de mama focului o privighetoare. Spre deosebire de stăpînul său, cel sever și posomorît, argatul cocoțat pe capra trăsurii, avea, cu zăbunul lui groscior, cu părul lui blond, ciufulit, ce-i ieșea de sub șepcuța ponosită, o înfățișare din cele mai blînde. Vihrov se însenînase și el, auzind mai adineaori de la tovarășul său de drum că și în cazul cînd i-ar surprinde pe rascolnici asupra faptului, adică aflîndu-se în casa lor de rugăciuni, aceștia nu vor păți altceva decît să fie chemați la consistoriu și povățuiți de către cei în drept. De aceea nu făcea acum decît să aștepte, ba chiar cu multă curiozitate, toate cîte aveau să urmeze.

Caii, simțindu-se probabil aproape de casă, își grăbiră pasul.

— Se vede că satul nu mai e departe ? i se adresă Vihrov preotului care părea să nu ia în seamă nici amurgul acela fermecător, nici frumusețea ținutului, nici cîntecul privighetorii.

— Nu mai e departe, uite-l colo, răspunse preotul arătînd către o așezare ce se întrezări de după pădure. V-aș ruga să rămîneți și peste noapte la mine, adăugă el.

— De acord, răspunse Vihrov, apoi nu se mai putu stăpîni și adăuga : Am impresia că dumneavoastră mă bănuiți puțintel să nu fi trecut și eu la rascolnici.

— Ba nu vă bănuiesc, răspunse preotul, morocănos, dar dacă veți trage în altă parte, se va duce vestea în sat că a venit un cinovnic de la gubernie !... Și atunci, rascolnicii noștri nu se vor mai aduna la utrenia lor.

— Așadar, vreți să mă ascundeți ! zîmbi Vihrov.

— Da, am să vă ascund, răspunse preotul și, într-adevăr, păru să aibă această intenție, întrucît, deși se lăsase întunericul, îi porunci vizitiului să nu treacă prin sat, ci s-o ia pe ocolite, astfel că la casa parohială ajunseră venind prin spatele ogrăzii.

Invitîndu-l pe oaspete să intre în casă, preotul îl duse într-o încăpere dosnică, astfel ca de pe uliță să nu se vadă

vreo fereastră luminată și cu atît mai puțin silueta cinovnicului aflat în acea odaie.

— Mîine ar trebui să luăm cu noi măcar un vătășel, spuse Vihrov.

— Plec acum să-l aduc pe primarul satului, răspunse preotul și, la plecare, se străduí să închidă cît mai bine ușa de afară ; reveni însă curînd, însoțit, într-adevăr, de primar.

Vihrov îi spuse că a doua zi în zori avea să plece cu ei, fără a-l încunoștința însă în ce direcție.

— Am înțeles, rosti primarul și fu gata să iasă pe ușă.

Preotul însă îl opri.

— Te-aș ruga să rămîi peste noapte aici, la mine.

Primarul zîmbi ironic, totuși se supuse și îl urmă într-o altă odaie, unde preotul îl aduse și pe argatul său ; spunîndu-le amîndurora să se culce acolo, plecă, încuind ușa pe dinafară.

— Așa o să fie mai bine, îi spuse lui Pavel. Să stea acolo și să nu ducă vorba prin sat.

Pe Vihrov îl culcă în aceeași odaie cu el (pesemne tot de teamă ca lui Pavel să nu-i scape vreo vorbă față de cineva) și-i cedă chiar patul lui de sub polog, el culcîndu-se pe o laviță goală și punîndu-și sub cap doar o pernă de călătorie. Nu închise ochii toată noaptea, zvîrcolindu-se întruna și mormăindu-și în barbă. Nici lui Vihrov nu-i venea somnul, atît din pricina aerului închis din odaie, cît și a plosnițelor cu care era presărat patul gazdei. În sfîrșit, pe la patru dimineața, răsună dangătul sec, ca în postul mare, al clopotului de la biserica edinoverților. Vihrov deschise ochii : abia cu puțin înainte îl prinsese somnul. Preotul se și afla în fața lui, gata îmbrăcat.

— Să mergem, e timpul ! îi spuse lui Vihrov.

Pavel își puse grăbit uniforma.

Primarul și argatul fură și ei eliberați. Argatul, care părea supărat, ieși în curte, iar primarul, rămas în casă, continua să zîmbească ironic pe seama preotului. În cele din urmă, Vihrov, preotul și primarul porniră la drum, spre a-și duce la îndeplinire misiunea. Preotul, pesemne cu bună știință, îl duse pe Vihrov prin dreptul bisericii edinoverților, ba chiar îl rugă să arunce o privire înăuntru ; nu se afla acolo ființe de credincios.

— Vedeți cît de mulți enoriași mi-au venit la slujbă ? spuse el cu ironie. Și doar au tras țîrcovnicii clopotul mai-mai să-l spargă, pe cîtă vreme la casa aceea de rugăciuni s-o aduna lumea și fără clopot.

Îi porunci paracliserului să bată clopotul în continuare, apoi îi invită din nou pe cei doi să-l urmeze. Merseră mai întîi pe un drumeag care șerpuia printr-un cîmp întins, apoi traversară un izlaz aflat pe malul unui pîrău.

Preotul cercetă cu atenție cărăruile de-a lungul cărora cei trei își purtau pașii.

— Multă lume a trecut astăzi pe aici : ia te uită ce de urme ! spuse el. Au făcut, colo, și-un podeț ! adăugă apoi, arătîndu-i lui Vihrov două bîrne așezate peste firul de apă.

— Ascultați ! exclamă curînd după aceea, arătînd cu mîna înaintea sa. Dumnealor au și început slujba !

Din depărtare se auziră, într-adevăr, glasuri de bărbați și de femei intonînd o cîntare bisericească. Primprejur însă nu se zăreau nici acum decît sălcii, tei, mesteceni, pini și tufe de alun, la poalele cărora creștea o iarbă deasă și înaltă. Dimineața era luminoasă și limpede, ca și amurgul din ajun. Privelistea i se păru lui Vihrov a fi plină de poezie. Traversînd o pădurice (între timp, cîntarea se auzi din ce în ce mai distinct), văzură, în sfîrșit, printre crengile arborilor, o capelă durată din piatră.

— Nu e mai rea decît biserica noastră ! rosti preotul, arătînd spre casa de rugăciuni. Ei, și-acum, trebuie s-o luăm tîrîș, altminteri or prinde de veste și-or fugi care încotro !... Se trînti îndată la pămînt, urmat de Vihrov și de primar, și porniră tustrei să înainteze pe brînci.

Preotul făcea toate astea cu o vădită însuflețire, în schimb Vihrov se vedea pus într-o situație nu prea onorabilă și totul i se părea caraghios. Rămase mai în urmă. Primarul i se alătură și el.

E om tare aspru preotul ăsta, îi spuse el în șoaptă.

Cum, adică ? întrebă Vihrov.

— Păi nici n-a venit bine în sat, că s-a și apucat să dea niște canoane strașnice rascolnicilor care au trecut la edinoverie ; și-i silea să le îndeplinească nu acasă, ci la biserică, ba-l punea și pe paraclisier de pază, ca nu cumva să se sustragă vreunul.

— Dar dacă-l știu enoriașii cît e de aspru, de ce se mai duc la casa de rugăciuni ? întrebă Vihrov.

— Ce să le faci ? Îi prostia noastră, țărănească, la mijloc : încearcă și ei să-l păcălească ! Da' parcă poți să-l păcălești pe unul ca ăsta ! îi răspunse primarul.

Între timp ajunseră pînă-n dreptul bisericii.

Preotul se ridică iute în picioare și se așeză în pragul ușii.

— Veniți mai repede ! le strigă în șoaptă lui Vihrov și primarului.

Cei doi mai înaintară cîteva clipe pe brînci, apoi se ridicară la rîndul lor în picioare și, împreună cu preotul, intrară în casa de rugăciuni. Erau adunați acolo vreo două sute de oameni. La apariția preotului și a cinovnicului îmbrăcat în uniformă, toți, ca la comandă, își plecară capetele. Un mujic care stătea mai în față, avînd chiar un patrafir petrecut pe după gît, se făcu pe dată nevăzut, scoțîndu-și patrafirul și strecurîndu-se printre ceilalți săteni : preotul însă nu-l scăpase din ochi.

— Ia vino-ncoace, tu, ăla, care o faci pe popa ! i se adresă el.

Mujicul nu se mișcă din loc, de parcă n-ar fi înțeles cu cine vorbește preotul.

— Vino-ncoace, Grigori, pe tine te-am chemat ! repetă acesta.

Grigori nu avu încotro și ieși din mulțime.

— Unde ți-e patrafirul ? Adă-l încoace ! îi spuse preotul.

— N-am nici un fel de patrafir, răspunse mujicul, desfăcîndu-și brațele : preotul i se uită în sîn, îi porunci să-și întoarcă pe dos toate buzunarele, dar patrafirul fu de negăsit.

În cele din urmă, preotul îl îndemnă pe primar să-i percheziționeze pe toți cei de față.

Primarul, cu obișnuitul lui zîmbet ironic pe buze, îi îndeplini porunca, dar fără nici un rezultat.

— Lăsați-i în pace ! rosti Vihrov.

— Tocmai cu acest „Lăsați-i în pace" îi îndemnăm să-și ia nasul la purtare, îi reproșă preotul. Și-acum, să le trecem numele pe-o listă, adăugă el. Vihrov însă se adresă celor de față :

— Cum e, fraților ? Toți sînteți edinoverți ?

— Aproape toți, răspunseră mujicii.

— Atunci de ce nu vă duceți la biserica voastră, ci veniți la casa asta de rugăciuni, care trebuie sigilată ?

— Pentru că aici au venit părinții noștri și vrem să le urmăm pilda, răspunse unul dintre rascolnici.

— Am crezut, domnule, că la biserica noastră n-o să se facă slujbă, interveni un altul.

— Mînți, mînți ! îl repezi preotul. Clopotul bate acolo de azi noapte și nici acum n-a încetat.

Într-adevăr, dinspre sat se auzea dangătul sec al clopotului de la biserică.

— Uitați-vă, avem aici și-o pravoslavnică ! exclamă apoi preotul, arătînd spre o femeie tînără, gătită frumos.

— Ești, într-adevăr, pravoslavnică ? o întrebă Vihrov.

— Da, sînt pravoslavnică ! răspunse aceasta. Se înroșise și-i zvîceneau obrajii.

— Femeia asta trebuia să se mărite cu un om bogat, un negustor pravoslavnic, explică preotul. Legea lor le dă dreptul s-o facă. Și dumneaei a trecut de formă la credința pravoslavnică, dar mai vine și astăzi la rascolnicii ei. Vă rog să consemnați treaba asta.

— Se vor consemna toate ! îi răspunse Vihrov, cu ciudă în glas, și hotărî ca, în vederea interogatoriului, lumea să vină cu el, în sat.

Curînd, porni într-acolo un alai cam ciudat : în fruntea mulțimii pășea Vihrov, arătînd a fi supărat și nemulțumit, rascolnicii care veneau în urma lui erau și ei întristați, iar preotul ce li se ațina în preajmă îi fulgera cu privirea, cînd pe unul, cînd pe altul. Pe femeia cea pravoslavnică și pe Grigori îi lăsase în grija primarului, astfel că acesta mergea acum în dreptul lor, iar atunci cînd ei se mai îndepărtau unul de celălalt, se grăbea să le spună : .

— N-o luați care încotro !

Vihrov își începu interogatoriul instalîndu-se într-o izbă mai mare, dar abia apucă să ia declarația unui mujic, cînd ușa se deschise cu zgomot și în izbă năvăli ca o furtună vajnica nevastă a șefului poliției.

— Scumpul meu prieten, care pe tine te văd ! exclamă ea, desfăcîndu-și larg brațele. Se vede că-și pusese în gînd să se comporte față de el cu aceeași îndrăzneală cu care se

purtase altcîndva. Nu-i păcat, oare, să vii aici în felul ăsta ? ! continuă ea. Spune-mi, unde ai poposit ? Nu cumva la sfinţia ta ? i se adresă ea preotului.

— La mine, răspunse acesta.

— În bîrlogul acela, plin de ploşniţe şi ţînţari ! Eu te-aş fi culcat pe un pătuc moale, te-aş fi legănat, ţi-aş fi cîntat nani-nani !... Dar ce se întîmplă aici : ai pus mîna pe dumnealor ? adăugă ea arătînd spre grupul de rascolnici.

— De vină e bărbatul dumitale că ţine deschisă casa de rugăciuni care trebuia demult sigilată, interveni preotul.

— Da' cine ţi-o fi spus asta, părinte ? Cine ţi-a dat raportul ? Ei află că nu-i aşa ! Uite că am adus aici întreg dosarul, poftim de-l citeşte ! zise nevasta poliţaiului şi, deschizînd la iuţeală dosarul pe care-l adusese cu ea, îl trînti pe masă. Citeşte, citeşte !... repetă ea, adresîndu-se preotului.

Într-adevăr, într-una din hîrtiile ce se găseau în dosar, stătea scris : „...iar casa de rugăciuni din satul Korciakovo să rămînă nesigilată, urmînd însă a fi supravegheată de către poliţia zemstvei, cu scopul ca rascolnicii să nu sustragă şi să nu ducă aiurea icoanele aflate acolo."

— E vorba numai de icoane : să nu fie sustrase şi duse aiurea, pricepi ? i se adresă din nou preotului cea care intrase. Iar icoanele să ştii că-s toate la locul lor, ba au mai apărut şi altele, noi.

— Casa de rugăciuni va rămîne nesigilată, repetă şi Vihrov.

Preotul înălţă din umeri.

— Totuşi, adunările de acolo nu puteau fi aprobate, mai ales fiind vorba şi de participarea edinoverţilor, ripostă el. Din cîte ştiu, soţul dumitale i-a surprins odată acolo, dar le-a luat cîte o rublă de căciulă şi le-a dat drumul.

— Asta de unde ai mai scos-o, cine ţi-a cîntat la ureche ? îi spuse ea, cu ironie. Ţi s-o fi destăinuit careva la spovedanie ? Păi dacă spui tuturor cele ce afli la spovedanie, ar trebui să ţi se smulgă limba. Uite-i, sînt toţi aici, de faţă, adăugă ea, dînd din cap spre rascolnici. Spune-ţi-mi, v-a surprins vreodată bărbatu-meu la casa de rugăciuni şi v-a cerut să-i daţi cîte-o rublă fiecare ? îi se adresă ea sătenilor.

— Nu s-a întîmplat niciodată așa ceva, răspunseră unii din ei, aținîndu-și însă cu toții privirile în pămînt.

— De cît să vorbești despre alții, cinstite părinte, mai bine te-ai uita la dumneata : un duhovnic blajin și bun la suflet îi atrage pe enoriași ; cît a fost aici cel de dinaintea dumitale, cazuri dintr-astea nu s-au întîmplat niciodată, iar de cînd ai venit dumneata, se ține lanț...

— Dar nici edinoveria n-a existat ! ripostă preotul

— Asta nu mai știu ; sînt muiere și nu-ți spun decît ceea ce se vorbește în popor. Scrie, rogu-te, adăugă ea, adresîndu-se lui Vihrov, cum că bărbatu-meu a primit o anume dispoziție în privința casei de rugăciuni, și-apoi, întreabă-i pe toți mujicii, dacă s-a întîmplat vreodată să le ia măcar o copeică !

Dispozițiile categorice ale nevestei polițaiului avură în cele din urmă darul să-l supere pe Vihrov.

— Am înțeles prea bine toate acestea și le voi duce la îndeplinire, numai că prezența dumitale aici e cu totul nelalocul ei ! îi zise el.

— Plec, plec, nu rămîn aici pe veci, spuse ea, ridicîndu-se. Să vii după aceea pe la mine ; trebuie să-ți mai spun ceva în legătură cu asta, ca să-ți poți întocmi raportul cuvenit către mai marii tăi.

— Bine, am să trec, răspunse Vihrov ca să scape de ea. Nu putea să priceapă cîtuși de puțin de ce femeia asta, îl tutuiește și-i mai zice și „prietene-drag".

Nevasta polițaiului se ridică și porni spre ușă. Trecînd prin dreptul sătenilor, le făcu semn cu ochiul :

— Să nu vă temeți, băieți, să nu vă pierdeți cu firea ! le zise ea.

Adunînd toate depozițiile și întocmind împreună cu preotul un proces-verbal de constatare în legătură cu prezența rascolnicilor la casa lor de rugăciuni, Vihrov vru să plece îndată spre oraș, de aceea porunci să-i fie trimis neîntîrziat poștalionul zemstvei, dar acesta întîrzie să sosească. Îl rugă atunci pe primar să vadă despre ce-i vorba. Acesta reveni curînd și-i spuse că trăsura e gata de drum, însă a fost reținută de nevasta polițaiului care pretinde ca domnul cinovnic să treacă mai întîi pe la dumneaei. Vihrov îl rugă să se ducă din nou acolo și să-i spună că nu

va veni, întrucît e foarte grăbit, iar poştalionul să tragă dincoace, în faţa izbei. Primarul plecă pentru a doua oară, dar la întoarcere îi spuse din nou că nevasta poliţaiului continuă să reţină trăsura şi că stă în aşteptarea lui. O asemenea comportare a cucoanei îl scoase din răbdări pe Vihrov şi porni glonţ să-i tragă o săpuncală zdravănă.

— Ce înseamnă asta, de ce aţi reţinut trăsura ?! se răsti el intrînd în salon, unde se afla o masă încărcată cu tot soiul de gustări şi băuturi.

— Nu ţipa ! Mai bine bea o votcă ! îi zise femeia.

— Nu-mi trebuie nici un fel de votcă ! răcni el din nou.

— Uşurel, uşurel, nu te mai oţărî ! încercă ea să-l potolească. Uite ce vreau să-ţi spun : vorbeşte tu cu ăi mari să-l scoată pe popa ăsta de aici, altminteri toţi edinoverţii o să-l părăsească şi-o să treacă la rascolnici ; omul ăsta n-a izbutit să se aibă bine cu sătenii, e prea aspru : îi vine, de pildă, în minte să nu le mai împărtăşească pe fetele din sat şi nu le împărtăşeşte, ba le mai face şi de ruşine în faţa lumii. Sau cînd îl cheamă cîte-un mujic să-i facă o slujbă, pretinde să fie dus cu căruţa, ba să-i mai pună omul şi-un covor acolo. „Asta, zice, nu ca să mă respecţi pe mine, ci să-mi respecţi rangul !“ Sau dacă îi iese în cale un copil şi nu-şi scoate şapca în faţa lui, chiar atunci îl duce la biserică şi-l pune să stea acolo în genunchi. Oamenilor noştri să ştii că nu le plac asemenea treburi !...

— Asta-i tot ? zise Vihrov. Bine, la revedere !

— Stai, nu te grăbi, doar nu ţi-a luat casa foc ! Să ştii că a venit aici, la mine, un împuternicit din partea rascolnicilor. Ţi-au trimis oamenii o sută de ruble ca s-o laşi mai moale cu cazul ăsta !

Vihrov zîmbi ironic şi clătină din cap.

— Acum, pe unde se află ? întrebă el.

— E tot aici, te aşteaptă.

— Să vină-ncoace !

Nevasta poliţaiului ieşi din odaie, apoi reveni, însoţind un mujic, ai cărui ochi şireţi păreau să n-aibă astîmpăr.

— Mi-ai adus o sută de ruble ? îl întrebă Vihrov.

— Da, domnule, răspunse mujicul şi-şi vîrî mîna în sîn, pesemne, să scoată banii.

— Nu te obosi să-mi dai banii. Dimpotrivă, semnează aici că eu nu ți i-am luat ! îi spuse Vihrov și, venind la masă, așternu cîteva rînduri în acest sens. Poftim, semnează, repetă el, întinzîndu-i mujicului hîrtia.

Omul păli, neștiind ce să creadă.

— Haide, haide, semnează, altminteri am să vă dau pe toți în judecată și-am să te acuz și pe tine ! rosti Vihrov, supărat de-a binelea.

Mujicul se uită la nevasta polițaiului care se fîstîcise și ea, străduindu-se, totuși, să zîmbească.

— Semnează, că n-ai încotro ! îl îndemnă ea, în cele din urmă, pe noul venit.

Acesta semnă, tremurîndu-i mîna, apoi își luă căciula și părăsi încăperea cu totul zăpăcit.

— După cîte văd, băiete, umbli cu treburi dintr-astea moderne, îi zise lui Vihrov, cu reproș în glas, nevasta polițaiului, după ce rămaseră singuri.

— Iar dumneata, să mă ierți, ești tare proastă ! ripostă el.

— Ei nu poate fi toată lumea deșteaptă ca tine ! Noi nu sîntem umblați la școli înalte ! îi zise ea cu ironie, deși se vedea că fapta lui o cam intimidase.

Vihrov puse din nou mîna pe chipiu, gata să plece.

— Nu-ți dau drumul. Pentru nimic în lume nu-ți dau drumul, fără să iei o gustare. Altminteri, să știi că mă trîntesc în prag lîngă ușă !... strigă ea și, într-adevăr, făcu o mișcare ca și cum ar fi avut intenția să se întindă pe dușumea.

Vihrov își zise că-i mai bine să-i îndeplinească dorința, mai cu seamă că se simțea flămînd. Trecu la masă și începu să mănînce. Mulțumită, femeia se așeză lîngă el și-i puse mîna pe umăr.

— Ia spune-mi, tot mai ești încurcat cu Fateeva ? îl întrebă, privindu-l cu tandrețe, drept în ochi.

— Nu, nu mai sînt încurcat, îi răspunse Vihrov.

— Am auzit, am auzit, zise ea. Ehei, dacă ai fi rămas astăzi să dormi la mine, apăi...

— Ce anume ? o întrebă Vihrov.

Nevasta polițaiului înălță din umeri.

— Păi... zise în cele din urmă, ţi-aş fi făcut şi eu o surpriză...

Vihrov zîmbi.

— Rămîi cu bine, spuse în cele din urmă, ridicîndu-se.

— Rămîi cu bine, prietene drag, rosti ea şi, brusc, îl sărută pe obraz.

Vihrov şi-l şterse pe neobservate. Apoi, ea îl conduse la trăsură, îl ajută să se urce, îi înveli picioarele cu o pătură adusă de un servitor şi cînd, în sfîrşit, caii porniră, îi făcu semn cu mîna.

XIII

O SERATĂ LA *M-ME* PIKOLOVA

Faptul că Vihrov nu mai dăduse pe la familia Zaharevski şi chiar plecase din oraş fără să-şi ia rămas bun, mîhnise adînc nu numai pe Iulia, care înţelegea oarecum ce anume îl determinase să procedeze astfel, dar şi pe Vissarion, care, din această pricină (poate pentru prima oară în viaţa lui), era foarte prost dispus. Judecînd după propriile lui escapade, începu să se întrebe dacă nu cumva între sora lui şi Vihrov s-au întîmplat lucruri mai grave, iar Pavel începe acum să dea înapoi, mai ales că Iulia ajunsese de nerecunoscut şi plîngea aproape toată ziua. Vissarion luă hotărîrea să afle adevărul.

— Tare aş vrea să ştiu, zise într-o zi, umblînd încolo şi încoace prin odaie şi vrînd să pară că a abordat cu totul întîmplător acel subiect, tare aş vrea să ştiu, dacă ai vorbit vreodată cu acest domn despre dragoste ?

— Niciodată, îi răspunse Iulia.

— Nu te cred, exclamă inginerul.

— Te asigur ! repetă Iulia cu un glas foarte sincer. „Mă rog, dacă lucrurile stau aşa, atunci totul nu-i decît o aiureală !" îşi zise, liniştindu-se, Vissarion.

— Înseamnă că toată povestea asta ar putea să fie doar un foc de paie ! adăugă el pe un ton întrebător.

— Mai mult ca sigur ! spuse Iulia şi glasul îi tremură : dîndu-şi seama că nu va mai fi în stare să-şi repete mărturisirea faţă de Vihrov, hotărî să nu mai întreprindă nimic şi să rămînă în aşteptare. Vissarion însă avea o altă fire : îi plăcea să limpezească totul cît mai repede. Astfel, aflînd că Vihrov a revenit în oraş, dar la ei încă n-a ajuns, i se adresă din nou, nu fără ciudă, Iuliei :

— De ce, mă rog, adoratul dumitale nu poftește aici ?

Drept răspuns, ea înălţă spre el o privire plină de implorare.

— Trimite după el... spuse Vissarion.

— Dacă nu vrea să vină, de ce să-l invit ? ripostă Iulia.

— Atunci am să mă duc chiar eu la dumnealui să văd ce mai face, zise Vissarion aproape cu mînie în glas : o compătimea cu adevărat pe soră-sa.

Cînd i s-a spus că a venit Zaharevski, Vihrov se cam fîstîci, presimţind parcă motivul acestei vizite. Lui Vissarion nu-i scăpă din ochi stinghereala lui Pavel.

„Am impresia că a cam băgat-o pe mînecă", gîndi el.

— Ce-a fost asta, prea stimate ? rosti apoi cu glas tare. Aţi plecat din oraş şi nici măcar n-aţi dat pe la noi să vă luaţi rămas bun !

— A fost cu totul imposibil : guvernatorul m-a trimis de urgenţă într-o misiune, ba chiar sub escorta unui popă.

— Ce vorbă e asta: m-a trimis de urgenţă?... Chiar v-a fost cu neputinţă să daţi o fugă pe la noi ca să vă luaţi rămas bun !... făcu inginerul, apoi, aşezîndu-se în faţa lui Vihrov, îl privi cîteva clipe drept în ochi.

Pavel roşi pînă-n vîrful urechilor.

— Ce-i cu dumneavoastră, aţi obosit, ori sînteţi bolnav ? îl întrebă Vissarion.

— Sînt şi obosit şi bolnav ! răspunse Vihrov.

— Toate astea decurg, continuă inginerul, din faptul că duceţi o viaţă din cele mai aiurite.

— Eu ? întrebă Vihrov, mirat întrucîtva de lipsa de tact a inginerului.

— Da, dumneavoastră !... Trebuie să vă însuraţi neapărat.

— Dar dumneavoastră de ce n-o faceți ?

— Pentru că sînt cu totul incapabil să duc o viață de familie : orice femeie ajunge să mă plictisească după numai o săptămînă !

— Poate că sînt și eu la fel ? rosti Vihrov.

— Nu, dumneavoastră sînteți un om statornic : menajerei dumneavoastră, de pildă, i-ați rămas credincios de atîta vreme !...

Cu titlul de menajeră Vissarion o gratificase pe Grunea.

— Credeți că față de ea aș putea fi credincios sau necredincios ?

— Sînt absolut convins de asta, se grăbi să răspundă Vissarion.

— Cine v-a spus așa ceva ? întrebă Vihrov.

— Chiar ochii mei.

— Ochii dumneavoastră vă înșeală amarnic.

— Vorbiți serios ?

— Foarte serios.

Vihrov nu dorea să-i împărtășească lui Vissarion nici unul din secretele sale.

„Naiba să mă ia, dacă mai înțeleg ceva !" gîndi inginerul, nedumerit cu adevărat : considerase pînă atunci că Vihrov nu-i cere mîna surorii sale numai și numai din pricina Grunei.

— Spuneți-mi : veți mai trece cîndva pe la noi ? Ne veți mai bucura cu prezența dumneavoastră ? spuse el jumătate în glumă, jumătate în serios, ridicîndu-se de pe scaun.

— Voi fi la dumneavoastră chiar în seara asta, răspunse Vihrov, simțindu-se din nou stingherit.

— Să știți că-n seara asta plecăm cu toții la *m-me* Pikolova... Va veni și guvernatorul et caetera, et caetera... spuse Vissarion.

— Foarte bine, voi veni și eu acolo ! răspunse prompt Vihrov, bucurîndu-se în sinea lui că, după atîta timp, se va întîlni pentru prima oară cu Iulia nu acasă la ea, ci în societate.

— Vă așteptăm ! spuse inginerul și plecă.

Cînd reveni în odaia unde se afla soră-sa, păru că e din nou cuprins de nedumerire.

— De m-ai tăia în bucăţi, şi tot n-am să înţeleg nimic din treaba asta ! rosti el, apoi, trîntindu-se pe-un scaun, începu să-şi roadă cu înverşunare unghiile, iritat de toată situaţia aceea, încurcată şi nesigură.

Între timp, chiar înainte de a se întîlni cu Vissarion, Pavel se gîndise foarte serios la relaţiile lui cu Iulia. Că n-o iubeşte deloc, de asta era convins, dîndu-şi seama, de altfel, că n-o iubise nici pe Fateeva şi că nu simte vreun ataşament deosebit nici pentru mult devotata lui Grunea. Dar de ce, oare ? Care să fie motivul acestei indiferenţe ? Era, fără doar şi poate acela că între el şi toate acele femei se afla imaginea statornică, nicicînd uitată, a lui Mary, umbrindu-le în permanenţă chipurile. Vihrov înţelegea acum prea bine că toată viaţa n-a iubit-o decît pe Mary şi că o mai iubeşte şi acum. Dar ea ? Oare ce sentimente îi poartă Mary ? Firească, plecarea ei neaşteptată din Moscova, apoi reîntîlnirea lor la Petersburg, cînd ea se purtase cu o tandreţe aproape nedisimulată, precum şi scrisorile ei pline de atîta duioşie îi creau de fiecare dată speranţa unei reciprocităţi, dar aceasta nu rămînea decît o speranţă, iar dacă sentimentul ei faţă de dînsul nu este, totuşi, decît o firească prietenie, atunci ar fi mai bine ca el să-şi smulgă din suflet dragostea neîmpărtăşită şi să se însoare, fie chiar cu Iulia, care, după cum se arătau lucrurile, avea să-l divinizeze toată viaţa !

După ce Vissarion îşi luă rămas bun şi plecă, Vihrov îşi limpezi pe deplin ideea de mai înainte şi, îndată, se apucă să-i scrie verişoarei sale o scrisoare, în care îi relată tot ce gîndise şi, drept concluzie, adăugă : „Întrebarea mea, Mary, e una singură : oare mă iubeşti ? Să nu aduci vorba, rogu-te, despre tot soiul de obligaţii sacre : o femeie care iubeşte nu le mai ia în seamă ; să nu-mi vorbeşti, de asemenea, nici despre o neîntinată prietenie ce s-ar putea statornici între noi : eu nu doresc decît dragostea dumitale, o dragoste totală, absolută ; dacă nu mi-o porţi, atunci nu mă cruţa şi spune-mi-o de-a dreptul !“

După ce expedie scrisoarea la poştă, Vihrov se îmbrăcă şi se duse la familia Pikolov, unde petrecerea era în toi.

Şeful guberniei se şi afla acolo : ca totdeauna cînd venea la *m-me* Pikolova, era foarte bine dispus, ba chiar

zdrobitor. Soțul ei, un blond spălăcit, se plimba cu zîmbetul pe buze prin odăile puternic luminate. Îi făcea o deosebită plăcere să primească vizitele guvernatorului, chiar și atunci cînd ele aveau loc în lipsa lui, căci, oricum ar fi stat lucrurile, aceasta dovedea că mai-marele guberniei își menținea simpatia acordată familiei sale, iar la bunăvoința lui Pikolov ținea mai mult ca la orice pe lume, întrucît Mohov îi promisese încă mai demult că avea să-l propună pentru postul de președinte al Curții penale, post ce urma să devină în scurt timp vacant. Pikolov aștepta funcția respectivă ca pe o mană cerească : își imagina mereu, cu încîntare, cum avea să vină, onorat, în sfîrșit, cu acest titlu, la cîte cineva în vizită, poruncind cu glasul lui sîsîit valetului să-i anunțe sosirea : „Sînt Pikolov, președintele Curții penale !" Familia Zaharevski era și ea reprezentată la sindrofie, dar numai prin Vissarion și sora acestuia. Procurorul nu venise : neplăcerile pe care i le pricinuia guvernatorul se înmulțeau mereu, de aceea nici unuia dintre ei nu-i făcea plăcere să-l întîlnească pe celălalt în societate : le erau de ajuns înfruntările pe plan profesional.

Vissarion Zaharevski, în uniformă de gală, deși foarte îndrăzneț din fire, se comporta față de mai-marele guberniei cu o anume stinghereală, amintind un cățel care face sluj înaintea stăpînului. Iulia, palidă, slăbită, dar îngrijit pieptănată și purtînd o rochie elegantă, ședea pe o canapea, aproape neluîndu-și ochii de la ușă. Inginerul îi spusese că Vihrov avea intenția să vină și el la familia Pikolov.

Cînd eroul meu aparu, în sfîrșit guvernatorul îl întîmpină aproape cu căldură.

— Vă salut, *m-r* Vihrov, exclamă el, întinzîndu-i mîna lui mare, cu palma în sus, în care Pavel se grăbi să și-o așeze pe a lui.

— Vă mulțumesc din toată inima că ați venit așa, fără ceremonii !... îi zise, la rîndul ei, amfitrioana, făcîndu-i semn cu mînuța, de la masa la care ședea avînd-o de-o parte pe Iulia, iar de cealaltă pe mai-marele guberniei. Să știți că am să vă adresez o rugăminte, ba chiar una mare de tot, adăugă ea.

— E vorba de un nou spectacol de teatru ? o întrebă Vihrov.

— A, nu, *m-r* Vihrov, i-o chestiune mai plicticoasă : s-a ivit o problemă !

— O problemă pe care *m-mé* Pikolova dorește s-o rezolvați dumneavoastră ! spuse guvernatorul pe jumătate în glumă, pe jumătate în serios.

— *M-me* Pikolova ? îl întrebă Vihrov.

— Întocmai, confirmă șeful guberniei.

Vihrov zîmbi în colțul gurii.

— Astă seară aveam intenția să vin pe la dumneavoastră, i se adresă apoi Iuliei.

— Chiar ați vrut să veniți ?... Și Iulia mai adăugă cîteva cuvinte în acest sens, aruncîndu-i o privire duioasă.

Vihrov nu știa ce să facă : să se așeze lîngă ea sau nu ; totuși se așeză, dar nu mai găsi nimic ce să-i spună.

— Pe unde ați călătorit în ultima vreme ? îl întrebă ea.

Întrebarea îl bucură nespus de mult. Începu să-i povestească în cele mai mici amănunte despre călătoria lui : cum a plecat din oraș împreună cu preotul, cum îl supraveghea acesta, cum s-au tîrît pe pămînt ca niște ucigași. Toate acestea le descrise într-un mod atît de pitoresc, încît Iulia nu se mai sătură ascultîndu-l ; îl urmărea cu ochii aprinși și fața îmbujorată : îi plăcea mult să-l asculte pe Vihrov, mai ales atunci cînd istorisirile lui ajungeau să-l înflăcăreze pe el însuși.

— M-aș împăca pînă și cu ideea dumneavoastră să plecați mai des de lîngă noi, numai ca să ne povestiți după aceea lucruri atît de interesante, zise ea la un moment dat.

Ca discuția să nu devieze spre tema relațiilor dintre ei, Vihrov se apucă să-i povestească și despre precedenta lui călătorie la Ucinea, dar tocmai atunci interveni în discuție amfitrioana și, atingîndu-i ușurel umărul cu evantaiul, îi spuse :

— V-aș ruga, *m-r* Vihrov, să poftiți în cabinet : vreau să vă spun numai două vorbe.

Se duseră amîndoi într-acolo. Soțul bălai și spălăcit al doamnei Pikolova, îi urmă și el, zîmbind prostește, cu gura pînă la urechi.

— Iată cum stau lucrurile, începu *m-me* Pikolova, eu și cu fratele meu n-am primit de la măicuța noastră, după moartea ei, nici o moștenire. Dumneaei a avut datorii foarte mari, mă înțelegeți... însă fratele meu și-a dat, curînd după aceea demisia din serviciu ; și ce era să facă la țară un bărbat tînăr . acolo e atîta plictiseală !... S-a apucat să administreze moșia mamei.

Cu alte cuvinte, a fost numit tutore, o corectă soțul ei.

— Mă rog, fie și așa, amănuntele nu mă interesează ! ripostă iritată *m-me* Pikolova, apoi continuă : Numai că știți și dumneavoastră ce ani grei au trecut peste noi. Mujicii mai înstăriți au murit de holeră, s-a întîmplat să ne ia foc și conacul ; secara, și ea, n-a rodit decît încă pe-atît cît a fost semănat... Așa că fratele meu n-a mai plătit nimic consiliului de tutelă... „Din ce, zice, să plătesc ?... Uitați-vă ce necazuri am avut cu moșia."

— Pentru toate astea are și dovezi de la poliție, interveni din nou Pikolov.

— Da, are și asemenea acte, se grăbi ea să confirme. Le-a predat unde trebuie. Numai că de acolo i-a fost trimisă pe neașteptate lui Ivan Alekseevici o hîrtie stupidă... cum că — așa sta scris acolo — cum că toate astea s-ar datora unor acțiuni dubioase ale tutorelui... Avem, desigur, noroc că Ivan Alekseevici e atît de binevoitor față de noi... Mi-a adus mie această hîrtie. „Poftim, zice, scrie-i fratelui dumitale cum stau lucrurile !..." Și i-am scris... A venit călare, ca un nebun : „Vreau, zice, să se cerceteze cu de-amănuntul toate astea : care, zice, dintre cinovnicii lui Ivan Alekseevici cu probleme speciale ar fi cel mai cumsecade ?..." „Păi, i-am spus, mai cumsecade decît *m-r* Vihrov nu-i nici unul !" Așa că vă rog din suflet : duceți-vă la țară, la fratele meu, și încercați să dregeți această situație.

Cu toate că *m-me* Pikolova îi vorbise atît de încîlcit și dezlînat, Vihrov pricepu foarte bine că la mijloc trebuiau să fie niște învîrteli ale fratelui său.

— Ați face mult mai bine să solicitați pentru rezolvarea acestui caz un alt cinovnic : în problemele de serviciu,

eu sînt tare suspicios, şi cercetările ar putea să-i dăuneze fratelui dumneavoastră, spuse el.

— Pentru nimic în lume, pentru nimic în lume !... Nici nu vreau să aud de aşa ceva ! exclamă *m-me* Pikolova, ba chiar îşi astupă urechile. Dumneavoastră, om bun şi drag nouă tuturor, veţi pleca acolo şi veţi rezolva situaţia. Iar acum trebuie să mă duc la Ivan Alekseevici, ca nu cumva să se plictisească... conchise ea şi ieşi din cabinet.

Rămaşi singuri, Pikolov şi Vihrov nu scoaseră un timp nici o vorbă.

— Ce fel de om e cumnatul dumneavoastră ? întrebă, în sfîrşit, Vihrov.

— E un om deştept şi socotit, numai că, ştiţi, îi cam place să învîrtă foiţele, răspunse Pikolov şi făcu un gest care sugera jocul de cărţi.

— Poate că din pricina foiţelor a şi pierdut veniturile moşiei ? zise Vihrov.

— Nu ! Nu ! ripostă Pikolov, rîzînd cu gura lui lată.

În timp ce discutau astfel, din salon se auziră mai întîi glasuri vesele, zgomotoase, apoi un ţipăt, ceea ce îl făcu pe Vihrov să întrebe :

— Ce se petrece acolo ?

— A, nimic, se zbenguie lumea ! răspunse Pikolov.

În salon, lumea, într-adevăr începuse să se zbenguie. Mai întîi, guvernatorul, *m-me* Pikolova, inginerul şi Iulia se aşezaseră să joace *fofan* [1]. Conform obiceiului, una din cărţi fu aşezată sub un sfeşnic ; *m-me* Pikolova făcu însă ce făcu şi o sustrase de acolo, dar mai-marele guberniei îi surprinse mişcarea.

— De ce umbli cu şoalda, de ce ! exclamă el şi o lovi peste mînă.

M-me Pikolova îl lovi şi ea destul de puternic ; din pricina acestor mişcări repezite, una din lumînări se stinse.

— Dacă ai stins lumînarea asta, mai sting şi eu una, strigă mai-marele guberniei.

— Aoleu ! Să nu îndrăzneşti ! făcu Pikolova.

---

[1] Joc de cărţi asemănător cu „popa-prostul"

— Zaharevski, stinge-le pe toate ! strigă guvernatorul, suflînd în lumînarea de lîngă el.

Fără să stea pe gînduri, Vissarion îi îndeplini porunca şi în salon se făcu întuneric beznă. Guvernatorul încercă s-o prindă pe *m-me* Pikolova, dar aceasta îi scăpă şi alergă dintr-un colţ în altul. Tocmai atunci, Pikolov şi Vihrov reveniră şi ei în salon. Pavel izbuti cu greu s-o descopere pe Iulia, ghemuită într-un colţ al încăperii.

— Ce-aţi păţit ? o întrebă el.

— Vai, apăraţi-mă, să nu dea guvernatorul peste mine, spuse ea.

Vihrov rămase lîngă ea, în timp ce şeful guberniei continua s-o urmărească pe Pikolova.

— E pe canapea, e pe canapea, excelenţa voastră ! îi şopti inginerul.

Mai-marele guberniei dădu fuga într-acolo, dar *m-me* Pikolova se furişă pe sub masă şi-i scăpă din nou.

— A fugit dincolo, în odaia aceea, excelenţa voastră, continuă Vissarion să-l îndrumeze pe guvernator.

M-me Pikolova se adăpostise, într-adevăr, într-una din camerele aflate în spatele casei.

Cunoscînd foarte bine aranjamentul acesteia, mai-marele guberniei se repezi pe urmele gazdei şi rămase cu ea acolo, în odaie, cam prea multă vreme. În cele din urmă *m-r* Pikolov luă de pe masă lumînările stinse, ieşi cu ele din salon apoi le aduse aprinse : ştia foarte bine cînd anume trebuia s-o facă.

— Nemaipomenit, ce se mai zbenguie dumnealor ! li se adresă el celor de faţă.

Nu după mult timp, guvernatorul şi *m-me* Pikolova reveniră în salon ; ea nu mai alerga : păşea destul de calm.

— Eşti dezgustător, de nesuferit ! îi zicea guvernatorului.

— Dumneata ai iscat bătaia, dumneata ai iscat-o ! îi răspundea el.

— Totdeauna se distrează dumnealor în felul ăsta ? o întrebă Vihrov pe Iulia.

— Nu ştiu, îi răspunse ea, şi pe buze îi apăru un zîmbet de dispreţ.

XIV

TUTORELE

Conacul Kozlovo se afla pe un deal înalt şi era cunoscut prin aceea că, potrivit spuselor, fusese odinioară lovit de un trăsnet, care ar fi săpat acolo un puţ. Puţul mai exista şi acum, remarcîndu-se prin apa lui deosebit de gustoasă. La conacul Kozlovo, deci, în casa boierească, mare şi spaţioasă, se plimba în dimineaţa aceea, de colo-colo, prin salon, *m-r* Klîkov (fratele doamnei Pikolova). Era un bărbat de vîrstă mijlocie, cu un chip viclean şi un zîmbet linguşitor, fiind cunoscut mai ales prin aceea că, indiferent pe cît miza la jocul de cărţi sau oricît de mare ar fi fost sumele pe care se întîmpla să le piardă cu acelaşi prilej, nu-şi modifica niciodată expresia feţei. Acum însă părea cuprins de o anume îngrijorare : se ducea cînd la o fereastră, cînd la alta, scrutînd întruna drumul care se vedea în zare, de parcă ar fi aşteptat pe cineva. În sfîrşit, auzi un strigăt : „Vine !“ şi îndată, arborînd o mină zîmbitoare, ieşi în vestibul să-şi primească oaspetele.

Acesta avea să fie Vihrov.

— Văd că am fost adus la conac, şi nu dincolo, în sat ! zise acesta, intrînd în vestibul şi scoţîndu-şi mantaua.

— Să mă iertaţi, dar eu am fost cel care am dat această dispoziţie : nu se cade să locuiţi acolo, într-o izbă fără horn, spuse Klîkov.

— Sînt de acord, ripostă Vihrov. Totuşi nu e prea indicat să vin aici, la dumneavoastră.

Discutînd astfel, intrară în salon şi se aşezară.

— Oare v-aş putea mitui cu o bucată de pîine şi cu un ceai — spuneţi şi dumneavoastră ! zise Klîkov, privindu-l drept în ochi.

— De mituit, n-o să mă mituiţi, însă ţăranii ar putea să creadă că între noi s-a creat o oarecare apropiere, îi răspunse Vihrov.

— Ba n-o să creadă nicidecum ! ripostă Klîkov.

Vihrov puse capăt discuţiei şi-l rugă să-i aducă lista datornicilor, poruncind în acelaşi timp să fie chemaţi şi

țăranii respectivi. Pășind încet, parcă în vîrful degetelor, Klîkov trecu în cabinet. Vihrov se uită primprejur. Se afla într-un salon care părea înnegrit de fum : pereții îi erau afumați, pe masă se afla un șervet afumat, erau afumate și perdelele, afumată și mobila ; totul era vechi și uzat. Aruncînd o privire în sufrageria de alături, văzu că masa de acolo era desfăcută în lături, ca la cîrciumi ; spetezele scaunelor erau jerpelite, iar peretele de lîngă bufet era numai pete.

Pe unul din pereții salonului se afla portretul gazdei, în uniformă de ulan, și al unei doamne cu o înfățișare foarte plăcută, pesemne soția acestuia.

Klîkov reveni curînd. Aduse o listă de datornici, întocmită cu grijă, și-i spuse lui Vihrov că mujicii în cauză s-au și adunat în curte.

Pavel nu se putu stăpîni și-i zise :

— Ce interior străvechi are casa dumneavoastră, parcă-i afumată de vremuri.

— Nu atît de vremuri, cît de tutun : se fumează mult cînd se adună lumea !... răspunse Klîkov, smerit.

— Dar cine se adună aici ?... Vecinii dumneavoastră, probabil ?

— Da, vecinii.

— La cîte un joc de cărți, se înțelege ?

— Ba nu, cărți nu jucăm decît așa, din cînd în cînd, răspunse Klîkov cu glasul cel mai nevinovat.

Vihrov reveni la obiectul anchetei sale.

— Binevoiți a da poruncă, îi zise gazdei, să vină aici datornicul ăsta, din capul listei : Rodion Fiodorov îi zice, nu-i așa ?

Klîkov porni spre ușă, pășind cu aceeași băgare de seamă ca și pînă atunci și reveni însoțit de Rodion Fiodorov. Era un mujic înalt, cu un moț pe frunte și cu mișcări stîngace. Intră sfios și începu să tot dea din umeri, să se scarpine și să arunce priviri timide de jur împrejur. Vihrov luă o foaie de hîrtie și se pregăti să noteze declarațiile sale.

— În anul opt sute patruzeci și șase v-a bătut piatra grîndei ? îl întrebă el.

— Ni le-a bătut ! răspunse Rodion cam prea în grabă, de parcă ar fi rostit niște vorbe învățate dinainte.

— A bîntuit și holera pe aici, în opt sute patruzeci și opt ?

— Cum să nu ! se grăbi din nou să confirme Rodion.

— Și a murit multă lume prin așezările voastre ?

— Oho, cu duiumul !... Să te ferească Dumnezeu cîți s-au prăpădit ! răspunse omul cu un glas cîntător.

Vihrov își dădu seama că avea de a face cu un prost din născare, aproape cu un idiot.

— Ia spune-mi, ai într-adevăr de plătit o sută de ruble ?

— Păi... nu știu... poate... așa o fi !... bolborosi Rodion, de parcă limba i-ar fi sărit din ciot în ciot.

— Va să zică, recunoști că ești dator ? insistă Vihrov.

— Nu știu... ba da... recunosc !... se declară de acord Rodion, aruncînd o privire spre Klîkov, care umbla agale, cu capul plecat, prin salon.

— Bine, poți să pleci ! îi spuse Vihrov mujicului.

Rodion plecă.

— Întrucît ceilalți o să declare același lucru, n-ar fi bine să scrieți că au dat declarații identice cu cea a lui Rodion Fiodorov ? întrebă Klîkov.

— O să vedem, îi răspunse tăios Vihrov. Chemați-l pe următorul. Este vorba de Pavel Semionov.

Omul care intră nu era nici el prea chipeș : avea un trup deșirat și parcă se tot străduia să stea sucit într-o parte, cu capul ușor plecat.

— A bîntuit holera prin așezările voastre ? îl întrebă Vihrov pe tonul cel mai obișnuit.

— Ha ? făcu Pavel, plecînd și mai mult capul spre el.

— A fost pe aici vreo molimă ? A bîntuit holera ? repetă Vihrov pe un ton mai ridicat.

— A, da, a sosit ! răspunse Pavel, ca și cînd ar fi priceput, în sfîrșit, despre ce era vorba.

— Omul e cam tare de urechi, interveni Klîkov în discuție.

— A bîntuit holera prin satele voastre ? răcni Vihrov de răsună toată casa.

— A bîntuit, a bîntuit ! răspunse în grabă Semionov.

— Pentru numele lui Dumnezeu, vorbiți mai încet ! i se adresă Klîkov cu un glas rugător. Soția mea e într-o situație cum nu se poate mai critică !

— Cum adică ? nu-l înțelese Vihrov.

— E în cea mai critică situație, repetă Klîkov. E în luna a noua, stă să nască.

— Vedeți, și ăsta-i un motiv în virtutea căruia n-a fost potrivit să rămîn la dumneavoastră.

— Dimpotrivă, pentru mine a fost foarte potrivit. În felul ăsta, pot să rămîn continuu în preajma ei.

Vihrov, vorbind de astă dată mai încet, continuă să-l interogheze pe Semionov. Ca și Rodion Fiodorov, acesta confirmă tot ce scrisese Klîkov pe seama lui.

Între timp, un servitor aduse niște votcă și o gustare foarte frumos prezentată.

Flămînd de la drum, Vihrov bău dintr-o înghițitură păhărelul de rachiu și mîncă de toate.

— Nu doriți, să vi se mai aducă ? îi zise gazda, arătînd spre paharul golit. Vihrov refuză și îl rugă să cheme un alt datornic, dar unul care să fie mai cu scaun la cap.

— Aici sînt cu toții cam neciopliți, răspunse Klîkov, ieșind din nou în vîrful degetelor, pe ușa salonului.

Pe noul venit îl chema Sosipar. Contrar celor dinaintea lui, nu era deloc prost, ba dimpotrivă, un om foarte dezghețat.

— A bîntuit pe aici holera ? îl întrebă Vihrov.

— A bîntuit, domnule, a bîntuit, ce să mai vorbim !... răspunse Sosipar.

— Și toți acești săteni cu datorii mai mari (Vihrov cită numele datornicilor) au murit cu adevărat în timpul holerei ?

— Păi cînd să moară, bunul meu domn, cînd puteau să moară, dacă nu pe timpul holerei ! exclamă Sosipar.

Vihrov se mai uită o dată pe listă și observă că datoria înscrisă pe numele acestuia era de numai o rublă.

— Dumneata nu datorezi decît o rublă ? îl întrebă el.

— Atît ! confirmă Sosipar.

— Şi de ce n-ai plătit o datorie atît de mică ?

— Neputinţa noastră, a ţăranilor, e mare, tăicuţă, e mare neputinţa noastră ! răspunse Sosipar.

Notînd această depoziţie, Vihrov simţi brusc că-i vîjîie capul. Privirea i se tulbură şi totul în jur păru să se întunece, ca şi cînd înaintea ochilor i s-ar fi aşternut o pînză.

— Ce se întîmplă aici, nu cumva nu vă trag bine sobele ? îl întrebă pe Klîkov, care, ca şi mai înainte, umbla de colo-colo prin salon.

— S-ar putea, şi eu mă simt puţin ameţit ; poruncesc îndată să se tragă toate închizătorile de la hornuri, rosti el şi, arătînd a fi îngrijorat, ieşi din odaie.

— Aşa e, nu-i nimic grav, a răbufnit niţeluş fumul din sobe, spuse el, revenind, cu un glas foarte liniştit. Doriţi să-i chem pe ceilalţi datornici, sau ar fi mai bine să vină cu toţii laolaltă ? Asta, ca să nu-i mai întrebaţi pe fiecare în parte !

— Nu, nu trebuie ! Şi, în general, nu mai trebuie chemat nimeni. Mă simt ameţit ! îi răspunse Vihrov.

— Vai de mine ! Poate ar trebui să vă odihniţi ? rosti Klîkov, încercînd din nou să pară îngrijorat.

— Da, am să mă odihnesc puţin, dar, în primul rînd, v-aş ruga să-mi aduceţi nişte apă caldă.

Klîkov dădu fuga şi-i aduse o cană cu apă călîie.

Vihrov o bău, apoi, trecînd într-o altă încăpere, îşi vîrî degetele pe gît. Nu mai avea nici o îndoială că gazda îi pusese laur în paharul cu votcă. Măsura luată avu un efect imediat şi, îndată, capul i se limpezi din nou.

— Nu vreţi să vă dau nişte picături de mentă ? îl întrebă Klîkov.

— Aţi vrea să mă mai otrăviţi o dată ? îi răspunse Vihrov pe un ton ironic.

Klîkov păru însă că nu-i înţelege vorbele. Fără să-i dea vreo lămurire, Vihrov îşi luă chipiul şi ieşi în curte. Datornicii se mai aflau şi acum în faţa casei.

— Ascultaţi-mă, fraţilor, li se adresă Vihrov cu glas tare, tutorele vostru declară că nu i-aţi plătit obrocul, întrucît pe aici ar fi fost nişte pîrjoluri mari, v-ar fi bătut

piatra ogoarelc, iar cei cu datorii mai mari ar fi murit de holeră. Vă rog să nu ţineţi seama că am tras aici, la conac. Pentru mine e totuna unde mă aflu : ori aici, ori la voi în sat. Eu nu vreau decît să aflu adevărul. De aceea, vă rog să-mi spuneţi cu toată sinceritatea : e drept ce scrie dumnealui despre voi sau nu ?

Printre mujici se iscă rumoare :

— Ce, parcă a fost aşa ceva ? Da de unde ! Spune-i tu cum stau lucrurile ! De ce să-i spun eu ? Spune-i tu !

— Îmi este cu totul indiferent cine o să-mi vorbească, interveni Vihrov. Să vină aici oricare dintre dumneavoastră, dar numai unul singur şi să-mi spună totul cît mai limpede.

Din mulţime se desprinse, în sfîrşit, un mujic şi înaintă spre Vihrov.

— Am şi alcătuit o jalbă către dumneatale ! îi spuse el, ba ridicîndu-şi ochii spre cel dinaintea lui. ba lăsîndu-i în jos.

— Atunci, dă-mi-o.

Mujicul îi întinse hîrtia în care se spunea că prin satele lor nici pîrjoluri n-au prea fost, nici holera n-a bîntuit prea tare, nici de recolte slabe n-au avut parte, că totdeauna au plătit tutorelui obrocul cum trebuie şi că nu pot pricepe de ce tot ridică dumnealui acuzaţii împotriva lor.

Vihrov împături hîrtia, o puse în buzunar şi reveni în casă, pentru a se lămuri cu Klîkov. Clocotea de mînie, buzele îi tremurau şi, fără să vrea, îşi strîngea pumnii.

— V-aţi preumblat pe afară ? îl întrebă Klîkov, întîmpinîndu-l în vestibul cu acelaşi zîmbet pe faţă.

— M-am preumblat, într-adevăr, ba am căpătat şi nişte informaţii foarte preţioase pentru mine, răspunse Vihrov, ieşindu-şi tot mai mult din fire. Spuneţi-mi, *m-r* Klîkov, continuă el, încercînd să se stăpînească şi să nu-i adreseze celuilalt cuvinte prea tari, spuneţi-mi, vă rog, cum se poate numi acela care zice mai întîi că nu doreşte altceva, decît să i se facă dreptate, pentru ca mai tîrziu, cînd îi vine un trimis, spre a cerceta cazul, să încerce

a-l otrăvi cu laur, iar în vederea culegerii unor informaţii îi aduce nişte idioţi ?

Auzind acestea, Klîkov păli.

— V-a aţîţat careva împotriva mea, spuse el desfăcîndu-şi larg braţele. Pesemne că netrebnicii ăştia, cu care aţi stat de vorbă !... Sînt printre ei nişte ticăloşi sadea !

— N-ar fi mai bine să vă referiţi cu aceste cuvinte la altcineva decît la mujicii dumneavoastră ?... Să ştiţi că ameţeala mi-a trecut şi nu mă mai puteţi năuci !... ripostă Vihrov.

— Vai de mine, parcă mi-aş putea permite să fac aşa ceva ! rosti, uluit, Klîkov.

— După cum se vede, v-aţi putut permite ; în orice caz, vă rog să-mi puneţi imediat pe hîrtie că tot ce mi-aţi spus pînă acum despre foamete, incendii şi holeră n-au fost decît nişte minciuni sfruntate.

— Dar nu v-am mințit, Dumnezeu mi-e martor că nu v-am mințit, rosti Klîkov, cu lacrimi în ochi.

— Ei asta-i, cum de nu vă e ruşine să mă prostiţi ! Chiar dacă n-o să-mi daţi o astfel de declaraţie, să ştiţi că am să cercetez cazul acesta în modul cel mai riguros şi am să vă pun averea sub sechestru.

Un răstimp, Klîkov rămase tăcut. Apoi, brusc, se lăsă în genunchi.

— Nu mă distrugeţi ! exclamă el pe un ton melodramatic. Sînt tată de familie, soţia mi-e pe moarte, parcă am înnebunit şi eu, nu sînt în stare să înţeleg nimic. Vă rog din suflet să plecaţi, să nu vă continuaţi ancheta : mai încolo am să-mi vin în fire şi am să-i cer sprijin maimarelui guberniei.

Vihrov îşi dădea foarte bine seama că celălalt încearcă să scape de el ca să găsească între timp un subterfugiu ; furia împotriva lui Klîkov izbucni în el cu o putere sporită.

— După lege, zise el, n-am nici un drept să întrerup anchetarea cazului dumneavoastră. Plec chiar acum dincolo, la moşie, ca să cercetez toată activitatea dumneavoastră ca tutore.

— Nu după lege vă implor să n-o faceţi, ci din milă!... Gîndiţi-vă la soţia mea, ca nu va suporta severitatea dum-

neavoastră ! spuse Klîkov şi, ridicîndu-se, îl apucă pe Vihrov de braţ, pesemne ca să-l ducă în dormitor, unde i se afla soţia.

— Iertaţi-mă, dar nu mă duc acolo, se opuse Vihrov.

— Toată lumea zice despre dumneavoastră că sînteţi un om bun şi blînd ; oare nu vă este milă de noi, nenorociţii ?

— Nu, nu-mi este milă ! exclamă Vihrov, căruia această scenă îi făcu silă.

Chipul lui Klîkov tresări. Expresia de umilinţă care îl potopise se preschimbă într-una de ciudă şi îndîrjire.

— Să nu vă pară rău, să nu vă pară rău ! rosti el pe un cu totul alt ton şi, aplecîndu-se, îşi scutură praful de pe genunchi. Să ştiţi că guvernatorul va fi de partea mea! adăugă el pe un ton caustic.

— Tocmai de aceea n-am să vă cînt în strună ! ripostă Vihrov şi din nou ieşi în curte.

— Fraţilor, n-are careva dintre voi vreo teleguţă să mă ducă pînă-n sat ? Ancheta am să mi-o continui acolo.

— Avem, tăicuţule, îi răspunse un mujic, chiar eu am o teleguţă.

— Vino cu ea încoace !

Mujicul aduse o cotigă murdară, trasă de un căluţ cu părul de-o culoare nedefinită şi — culmea ! — numai cîrlionţi.

Vihrov se urcă în căruţă.

— Vezi să nu te murdăreşti, dragule, îi zise mujicul. Stai să-ţi aştern, incaltea, caftanul ăsta, al meu.

— Nu-i nevoie, răspunse Vihrov. Cată, numai, şi du-mă de aici cît mai repede.

Mujicul îşi îndemnă calul. Ceilalţi se urniră şi ei din loc şi merseră în dreptul căruţei, încercînd să nu rămînă în urmă. Vihrov trase în piept, cu lăcomie, aerul proaspăt de toamnă. Ameţeala produsă de laur încă nu-i dispăruse cu totul. Să plece la drum după efectuarea unei anchete era totdeauna pentru el o mare desfătare : după josniciile şi infamiile care ieşeau, de obicei, la iveală cînd se apuca să cerceteze faptele unor oameni, se simţea fericit să revadă o pădure paşnică, liniştită, păşuni cu flori multe, holde aurii. O, cît de bună i se părea atunci natura, în

comparație cu oamenii ! Ținutul pe care îl străbătea de astă dată era și el plăcut și odihnitor : niște coline mici, o cîmpie, un pîrîiaș, un podeț, din nou coline, o altă cîmpie...

Intră în vorbă cu mujicii.

— E adevărat că nevasta tutorelui vostru așteaptă să nască ? îi întrebă el, bănuind că aceasta trebuie să fi fost o nouă minciună de-a lui Klîkov.

— Se zice că ar fi lepădat, îi răspunse mujicul care mergea pe lîngă căruță, pesemne starostele obștii.

— A lepădat de chinuită ce-i ; se zvonește că dumnealui ar fi bătut-o măr, cînd a venit de la oraș, interveni un alt mujic din mulțime.

— Cum a bătut-o ? De ce ? exclamă Vihrov.

— S-au luat de la o nimica toată, răspunse din nou starostele. N-o duc bine dumnealor, nu se înțeleg defel !

— Dar ea cum e ? E o femeie rea ?

— Ba nu, e destul de cumsecade, numai că nu-i așa bogată, d-aia își varsă el mînia pe ea. Se zice că atunci cînd a primit hîrtia cu povestea asta a noastră s-ar fi făcut foc și pară și i-ar fi spus : „Toți banii mi i-am cheltuit numai pentru familie !"

Reieșea limpede că fratele doamnei Pikolova era un ticălos fără pereche, și Vihrov își dădu cuvîntul să-i orienteze cazul în așa fel, încît, pe lîngă plata restanțelor, acesta să fie supus și unei acțiuni penale.

— Spuneți-mi, vă rog, cum își administra el domeniul și în ce măsură vă nedreptățea ?... îi întrebă el pe mujici.

În numele tuturor se oferi să-i răspundă starostele : locuitorii din acel ținut se ocupau de plugărit și, ca atare, erau niște oameni foarte simpli.

— Păi să vezi, țăicuță, îi explică starostele, venise de la o vreme un zvon... și ne-au mai spus după aceea și niște slujbași mai mărunței, cum că o să fim slobozi, căci boierul nostru ăl tînăr nu vrea, chipurile, să ia în primire moșia maică-si, să-și bată capul cu ea. Da' pînă la urmă, ce să vezi : vine un alt zvon, cum că tînărul boier vine aici ca tutore ; iacă așa ne-a stăpînit dumnealui pînă în ziua de astăzi.

— Şi aţi muncit pentru el, ca şi cînd aţi fi fost pe moşia lui ?

— D-apăi totuna e ! răspunse mujicul. Ba să ştiţi că toate alea, pînă şi dădace pentru copiii dumnealui, tot de pe ocina noastră le lua, fără nici o plată ; la început le dădea sarafane de stambă, da' după ce isprăveau de îngrijit copiii, le lua înapoi.

Vihrov înregistra în minte toate acestea, aidoma unui scrupulos cancelarist, spre a le nota mai tîrziu pe hîrtie şi a le reuni cu celelalte declaraţii.

— Acu', înălţimea voastră, sîntem cu toţii cam nedumeriţi, continuă starostele. Se zice că s-ar fi primit o petiţie, chipurile din partea ocinei noastre, ca să i se mai dea domnului tutore nişte bani, slujindu-i drept zălog moşia asta, şi că banii cu pricina ne-am obliga noi să-i întoarcem cui se cuvine. Să ştiţi că n-am făcut niciodată o asemenea petiţie.

Vihrov îşi notă totul, apoi, ajungînd într-un alt sat, adună şi acolo, timp de cîteva zile, declaraţii de la ţărani, ba îi mai iscodi şi pe cei din cătunele vecine, spre a se convinge pe deplin că, în ultima vreme, n-au fost pe acolo nici incendii şi nici recolte mai proaste. Izbuti chiar să obţină de la oraş şi dosarul privitor la tutelarea acelei moşii şi constată că în el există, într-adevăr, o petiţie din partea localnicilor. Dar cei ale căror nume figurau acolo declarară din nou, cu hotărîre, că n-au întocmit niciodată o asemenea petiţie, că pe acel Emelian Krestov, care semnase pentru ei, nu-l cunosc şi că, pesemne, un asemenea ins nici nu există. Vihrov îşi frecă mîinile cu satisfacţie : treaba începuse a se prefigura într-un caz penal. Ţăranii îi povestiră apoi că, după plecarea lui de la conac, Klîkov îi chemase noaptea la el, le poruncise ca de-aci înainte să nu declare nimic împotriva lui, le pretinsese din nou plata obrocului, iar atunci cînd oamenii i-au spus că nu i-l vor plăti pînă ce nu se va lămuri cazul, îi ameninţase cu bătaia, ba chiar îşi trimisese servitorii să aducă nişte nuiele, însă ei, ţăranii, nu s-au lăsat a fi pedepsiţi şi au plecat.

— Bine aţi făcut ! îi încurajă Vihrov.

Curînd după aceea, mujicii îl anunțară că tutorele lor a plecat spre capitala guberniei, ca să-i reclame, atît pe ei, cît și pe dînsul.

— Nu-i nimic, n-are decît să ne reclame, le spuse Vihrov.

XV

NORII SE ADUNĂ

Eroul meu își dădea foarte bine seama că în viață, în general, și într-un serviciu, în special, există foarte mulți ticăloși și că, pentru a te opune acestora, nu-i de ajuns să ai energie în tine, ci mai trebuie să știi și în ce fel să ți-o aplici, iar pentru cel care ia asupra lui o asemenea sarcină, asta înseamnă muncă și un curaj deosebit. De aceea, revenind în oraș după încheierea cercetărilor privitoare la acțiunile lui Klíkov în calitatea lui de tutore, hotărî să treacă mai întîi pe la procuror, spre a se sfătui cu acesta. Zaharevski îl întîmpină zîmbind în colțul gurii.

Vihrov îi povesti amănunțit cele întîmplate.

— Am și aflat totul, îi zise Ilarion. Guvernatorul m-a invitat și mi-a vorbit despre această problemă.

— Ce v-a spus ? îl întrebă Vihrov.

Zaharevski zîmbi din nou.

— Să știți că cei de aici îi dau anchetei dumneavoastră o cu totul altă turnură, zise apoi. Ei susțin că dumneavoastră i-ați fi ațîțat pe țărani împotriva tutorelui !

— În ce fel ? întrebă Vihrov.

— Păi, cică, i-ați adunat, le-ați ținut discursuri și i-ați îndemnat să nu i se mai supună.

— Nu le-am cerut decît să-mi spună adevărul.

— Dumnealor însă susțin că le-ați adresat țăranilor o proclamație ! Sînt mari meșteri în a interpreta totul în fel și chip ; dar dați-mi voie să parcurg și eu concluziile

dumneavoastră, adăugă Zaharevski, zărind în mîna lui Vihrov dosarul cu rezultatele anchetei.

Pavel i-l întinse şi Zaharevski îl cercetă, foaie cu foaie.

— Aţi examinat totul foarte temeinic ; nu ştiu cum vor putea scăpa dumnealor din tevatura asta ! rosti el.

— Nu numai că am cercetat cu amănunţime, dar mai dispun şi de alte fapte... Klîkov a încercat să mă otrăvească !...

Şi Vihrov îi relată povestea cu laurul.

Zaharevski nu făcu decît să înalţe din umeri.

— Ce intenţii au dumnealor acum ? îl întrebă Vihrov.

— Nu ştiu absolut nimic, răspunse Zaharevski. Guvernatorul m-a întrebat doar dacă nu cred că e cazul să trimitem acolo armată. I-am spus că armata nu se trimite decît după ce au fost încercate în prealabil diferite măsuri poliţieneşti. Am fost de părere, adică, să trimitem acolo poliţia şi pe membrii tutelei, care să-i îndemne pe ţărani la supunere ; i-am spus, în sfîrşit, că nici nu se ştie ce se va descoperi după cercetările efectuate de dumneavoastră : s-ar putea ca acţiunile tutorelui să fie de aşa natură, încît va trebui el însuşi îndepărtat de acolo ; poate că ţăranii nu-şi manifestă nesupunerea decît faţă de el. „Niciodată nu se poate întîmpla aşa ceva, mi-a răspuns guvernatorul, întrucît Klîkov este un om minunat !"

— Minunat, n-am ce zice ! exclamă Vihrov.

— Cel puţin, aşa îl consideră el !... Din cîte am auzit, Klîkov a şi plecat la Petersburg, spre a născoci, probabil, acolo, ceva cu totul deosebit ! conchise Zaharevski şi, pesemne din pricina enervării, nu mai fu în stare să şadă pe scaun : se ridică şi începu să se plimbe prin cameră. Aştia, de aici, tăicuţule, se pricep să născocească nişte chestii de-ţi stă mintea-n loc ! Pentru aşa ceva îşi folosesc toate relaţiile, întreaga lor capacitate ! Să ştiţi că şi în legătură cu postul vacant de preşedinte al Curţii penale se zice că pun la cale ceva de pomină. Candidat pentru acest post era, pînă acum, judecătorul nostru...

— Acela care n-a vrut să joace în spectacolul dat de guvernator ? îl întrerupse Vihrov.

— Chiar acela ; în primul rînd e un om de o cinste ireproşabilă, iar în al doilea rînd e o persoană independentă ; cînd deodată îi vine guvernatorului ideea... — îmbătaţi de

măreţia lor, parcă uită de orice decenţă !... — îi vine ideea să pună în locul lui pe Pikolov, pe această canalie, această otreapă, lucru care n-ar însemna totodată decît o mărturisire în public a relaţiilor lui *m-r* Mohov cu nevasta acestuia.

Tulburarea de care era cuprins îl făcu pe procuror să pălească, şi capul începu să-i tremure.

— Cum o să facă el una ca asta ? exclamă Vihrov. Doar se ştie că preşedintele Curţii de apel este ales, nicidecum numit... Iar lui Pikolov o să-i acorde toată lumea numai bile negre.

— Ba e foarte simplu ! Foarte simplu ! răspunse procurorul. Pînă la alegeri mai sînt doi ani şi cîteva luni ; guvernatorul are, deci, timp suficient să-l încondeieze într-un fel pe judecător şi în locul lui să propună a fi instalat de coroană domnul Pikolov.

— Nu cred că judecătorul se va lăsa încondeiat, nu-i dintr-ăştia, e colţos şi el ! ripostă Vihrov.

— Ştiu şi eu !... Bine ar fi să izbutească ! spuse procurorul. Se zice că ar vrea să plece la Petersburg, să intervină acolo.

— La urma urmei, şi dumneavoastră trebuie să-l ajutaţi, oricum, reprezentaţi aici ochiul ţarului ! se grăbi să spună Vihrov.

— Bineînţeles că am să fac tot ce-mi va sta în putinţă, dădu din cap Zaharevski. Am să-i scriu ministrului şi am să-i explic toată intriga. N-au decît, după aceea, să mă mute unde vor : nu mai rezist să suport toate astea !...

Prin cele ce-i spusese, procurorul îi plăcu foarte mult lui Vihrov.

— Va să zică, raportul meu e bine întocmit ? îl întrebă el.

— Foarte bine ! răspunse procurorul. N-au decît să-l mestece şi să-l înghită ; mă bucur foarte mult că această anchetă are în vedere nişte fapte cam din aceeaşi oală cu cele ce i se pregătesc judecătorului, aşa că le putem corela.

— Mă duc la guvernator să-i prezint dosarul, spuse Vihrov.

— Duceţi-vă, iar la întoarcere vă rog să treceţi pe la mine. Aş vrea să aflu şi eu ce-o să vă spună.

— Am să trec neapărat, îi răspunse Vihrov şi plecă.

Îl amuza pînă şi gîndul la fizionomia acră a guvernatorului din momentul în care avea să afle modul în care a decurs ancheta ; dar — vai ! — speranţa îi fu înşelată În anticameră sta, ca de obicei, plictisindu-se de moarte, aghiotantul : ba încerca să citească ziarul, ba se ducea să se uite pe fereastră, dar nu-l ajuta nimic — plictiseala rămînea aceeaşi ! În cele din urmă l-a apucat un căscat nervos. Cînd în pragul uşii apăru Vihrov, îl privi cu nişte ochi somnoroşi.

— Aţi venit la Ivan Alekseici ? îl întrebă în silă şi căscă din nou.

— Da, răspunse Pavel şi, din simpatie, căscă şi el.

— Se vede că şi dumneavoastră vă e somn, opină aghiotantul.

— Am călătorit toată noaptea, răspunse Vihrov.

— Iar eu mi-am petrecut noaptea cu o femeie frumuşică, zise aghiotantul şi căscă în disperare.

„Of, lua-te-ar dracu !“ îi zise în gînd Vihrov şi nu se putu stăpîni : căscă din nou.

— V-a invitat Ivan Alekseici sau doriţi dumneavoastră să-i vorbiţi ? îl întrebă cu glas lenevos ofiţerul.

— Vreau eu să-i vorbesc, răspunse Vihrov.

— Să ştiţi că în momentul de faţă e ocupat şi mi-a poruncit să spun celor ce l-ar căuta că nu primeşte pe nimeni, spuse aghiotantul căscînd.

— Cu ce-i ocupat ? îl întrebă Vihrov, străduindu-se să nu caşte la rîndul lui.

— Stă de vorbă cu un şelar : să-i facă pentru cai un harnaşament nou, îi răspunse, în naivitatea lui, aghiotantul.

Vihrov n-avu încotro şi se aşeză pe un scaun, aşteptînd să fie primit

Aghiotantul îi era devotat cu trup şi suflet guvernatorului şi, cu toate că acesta nu-l iniţia în nici un fel de taine de-ale sale, ghicea totuşi, din instinct, pe cine agrea domnul Mohov şi pe cine nu. De aceea, în clipa cînd Vihrov intrase în anticameră, aghiotantul deslușise îndată, din expresia feţei sale, că acest cinovnic nu se mai bucură de bunele sentimente ale lui Ivan Alekseici şi, ca atare, nu se mai grăbise să-i anunţe sosirea.

În cele din urmă, Vihrov îşi pierdu răbdarea.

— Vă rog totuşi să mă anunţaţi. Poate că a isprăvit treaba cu şelarul, rosti el.

— Aveţi să-i comunicaţi ceva important ? Ceva care nu suferă amînare ?

— Da. Un lucru foarte important ! zise Vihrov.

Aghiotantul se îndreptă cu un pas lenevos spre cabinet. Rămase acolo destul de multă vreme. După ce îi raportă mai-marelui guberniei că este căutat, acesta nu catadicsi să-i răspundă, continuînd să corecteze nişte hîrtii, aflate pe birou.

— Să aştepte. Am să vin eu dincolo, spuse în sfîrşit.

— Va veni dumnealui dincoace ! îi spuse lui Vihrov ofiţerul şi, aşezîndu-se la locul lui, nu mai schimbă cu acesta nici o vorbă. Pavel mai avu de aşteptat. După ce se scurse o oră, hotărî să lase dosarul acolo şi să plece, dar tocmai atunci uşa cabinetului se deschise şi apăru guvernatorul ; în anticameră, în afara lui Pavel, nu se mai afla de astă dată nici un solicitant.

Guvernatorul se apropie de Vihrov, care se ridicase între timp în picioare, dar nu-i adresă nici un cuvînt, aşteptînd parcă să-i vorbească noul venit.

Pavel îi întinse raportul privitor la ancheta pe care o efectuase, dar de rostit, nu rosti decît numele impricinatului.

Guvernatorul parcurse în grabă raportul, de la început pînă la sfîrşit.

— Se spune că ţăranii au manifestat acolo o anume nesupunere, rosti el cu glas înfundat.

— N-am constatat aşa ceva, răspunse Vihrov.

— Nesupunere nu faţă de dumneavoastră, ci faţă de tutore, vorbi din nou guvernatorul, însă pe un ton indiferent, ca şi cum, personal, nu l-ar fi interesat deloc acest caz.

— N-am auzit nici o treabă ca asta, răspunse Vihrov.

— Cred că voi fi nevoit să mai trimit acolo pe cineva, zise guvernatorul şi, cu dosarul sub braţ, reintră în cabinet.

O asemenea primire îl nedumeri pe Vihrov. Ieşind din anticameră se duse direct la procuror, dealtfel, aşa cum îi şi promisese să facă. Îl găsi acolo şi pe Vissarion Zaharevski,

şi se apucă să le povestească amîndurora cum l-a primit guvernatorul.

— În primul rînd, nu m-a lăsat să intru în cabinet, ba m-a obligat să-l şi aştept două ceasuri. De aici am tras concluzia că e foarte mînios pe mine. Mai tîrziu însă, cînd a apărut în anticameră, era tăcut şi liniştit ca un înger.

— Asta înseamnă că situaţia dumneavoastră e proastă de tot, se grăbi să-i spună procurorul. Înseamnă că a adunat o seamă de acuzaţii împotriva dumneavoastră, pe baza cărora are să vă strîngă cu uşa cînd i-o veni mai bine.

— Ce vă face s-o credeţi ? îl întrebă Vihrov.

— Dacă nu s-ar simţi tare pe poziţii, s-ar fi înfuriat, ar fi răcnit, aşa cum face de obicei cu oamenii cărora nu poate să le facă nimic. Faţă de dumneavoastră însă a fost tăcut şi liniştit : înseamnă că vă are la mînă şi-o să vă strîngă frumuşel de gît.

— Dracu să-l ia ! Ce-o să-mi facă ? exclamă Vihrov.

— Nu ştiu ce ar putea să vă facă în legătură cu cazul despre care a pomenit fratele meu, interveni în discuţie inginerul, dar iată la ce am fost martor aseară. Guvernatorul m-a chemat să constat cam ce-aş avea de făcut pentru a-i repara tavanul din salon. Intrînd acolo, am văzut un popă. „Cine-i dumnealui ?“ l-am întrebat pe cinovnicul de serviciu. „Este preotul unor edinoverţi“, mi-a răspuns el. Chiar atunci a intrat şi guvernatorul, iar popa acela, de faţă cu mine, a început să i se plîngă de dumneavoastră : cum că aţi fi fost prea indulgent faţă de nu ştiu ce fel de rascolnici... După aceea, a început să-i spună că nevasta unui şef de poliţie ar fi adunat pentru dumneavoastră nişte bani, aşa încît guvernatorul, văzînd că omul îi aduce la cunoştinţă asemenea lucruri grave, l-a luat de o parte şi au continuat amîndoi să discute în şoaptă.

— Aştia au mai scornit ceva pe seama mea ! exclamă Vihrov, adresîndu-se procurorului.

— De-acum încolo, aşa o să fie, spuse acesta. S-ar putea chiar ca guvernatorul să caute în mod special nişte capete de acuzare împotriva dumneavoastră, ba să-i mai instige la treaba asta şi pe alţii.

— Toate astea încep să mă plictisească şi să devină insuportabile ! exclamă Vihrov. Revoltat pînă în adîncul inimii, plecă acasă şi se apucă îndată să-i scrie lui Mary.

„Adorata, dar nemiloasa mea verişoară ! Nu mi-ai răspuns pînă acum la scrisoare, iar eu ard de nerăbdare, tot aşteptîndu-ţi răspunsul, singurul care mă poate salva şi consola în situaţia nefericită în care mă aflu !... Ştii oare că nu poate exista o situaţie mai tragică decît aceea a omului căruia i-a trecut prin minte să muncească cinstit în Rusia noastră ! Ţi-ar fi greu să-ţi imaginezi pînă la ce grad de demoralizare a ajuns la noi aşa numita funcţionărime. În întreaga capitală a guberniei în care mă aflu nu găseşti mai mult de doi, trei oameni cît de cît cinstiţi, pentru care, probabil, încă mai rabdă Dumnezeu acest oraş pe pămînt, dar şi aceştia vor fi cu timpul mîncaţi de vii, sau forţaţi să plece de aici. Abia m-am apucat să trebăluiesc şi eu mai pe cinstite în această bulboană cu tot soiul de ticăloşii şi mîrşăvii într-însa, că au şi început să curgă denunţuri şi calomnii împotriva mea. Dar mi-am dat cuvîntul să lupt pînă la capăt, chiar de voi fi trimis în Siberia, pentru că fără un răspuns favorabil din partea dumitale la ultima mea scrisoare, mi-e absolut indiferent ce se va întîmpla cu mine. «Plutesc, plutesc prin negură spre-o stîncă, să-mi plec acolo capul nejelit!» Îţi aminteşti aceste versuri pe care ţi le recitam cu ani în urmă ? Aştept scrisoarea dumitale."

XVI

LOTRII

Cea dintîi intenţie a mai-marelui guberniei fu, probabil, aceea de a-i face eroului meu zile fripte cu tot soiul de treburi neplăcute. După numai o săptămînă de la cele întîmplate la conacul lui Klîkov, Vihrov, aflîndu-se acasă, văzu că în curte intră un camion încărcat cu teancuri de

hîrţoage şi însoţit de un soldat, în care îl recunoscu pe paznicul de la cancelaria guvernatorului.

— V-am adus nişte dosare, înălţimea voastră, spuse acesta intrînd în odaie.

— Nişte dosare ? făcu mirat Vihrov.

— Îs mari, ale naibii ! Îmi îngăduiţi să le aduc aici ?

— Adu-le, spuse Vihrov.

Soldatul aduse un pachet, apoi pe al doilea, pe al treilea şi, în sfîrşit, pe al optulea.

— Ce fel de dosare sînt astea ? întrebă Vihrov.

— În toate e vorba de unii şi aceiaşi lotri ; de zece ori le-am tot cărat pe la domnii cinovnici.

Vihrov luă din mîna soldatului ordinul de serviciu care îi fusese trimis prin acesta şi în care scria : „Supunînd atenţiei înălţimii voastre cazul privitor la capturarea bandei de tîlhari din judeţul Novoperhov, dispun să încheiaţi acest caz şi să-mi prezentaţi concluziile în termenul cel mai scurt."

— Aici, înălţimea voastră, e lucrătura Curţii penale, îi explică soldatul ; e prea mare dandanaua asta, şi ca să nu umble ei după cercetări, ne-au trimis-o nouă la cancelarie ; şi uite-aşa o tot tîrîm de colo pînă colo !... Pe cărăuş, înălţimea voastră, l-am plătit din banii mei, zău aşa. Casierul nu mi-a dat o leţcaie. „N-ai decît, zice, să cari dosarele astea în spinare !" Da' parcă poţi, înălţimea voastră, să cari în spate drăcoveniile astea !

Lui Vihrov i se făcu milă de sărmanul paznic şi plăti el cărăuşul.

— De-ar da Dumnezeu, înălţimea voastră, să fie ultima oară cînd le mai car după mine, spuse acesta şi plecă.

Vihrov se apucă să cerceteze cele opt volume aduse de soldat şi, în sfîrşit, din noianul de corespondenţe inutile reuşi să afle că în judeţul Novoperhov a apărut o bandă de tîlhari, formată din şaisprezece oameni, sub conducerea atamanului, căpeteniei lor, pe nume Gullivîi, şi a căpitanului acestuia Sarapka, că tîlharii aceştia l-au omorît pe zapciul plăşii, au jefuit la drumul mare, au dat foc fabricii unui moşier şi, în sfîrşit, au fost prinşi de o comisie special trimisă în acest scop. În cazul respectiv (cum văzu Vihrov, cercetîndu-l cu atenţie), nu fusese lămurită o singură pro-

blemă : o ţărancă pe nume Elizaveta Semionova, declara că a trăit printre tîlharii cu pricina şi se află în legătură cu ei, dar aceştia nici măcar nu au fost întrebaţi dacă spusele ei erau adevărate sau nu.

Chiar în noaptea aceea, Vihrov plecă la Novoperhov, unde lotrii se aflau întemniţaţi. Sosind dimineaţa în orăşel, îi expedie primarului o adresă prin care dispunea să-i fie trimişi sub escortă atît atamanul Gullivîi, cît şi căpitanul acestuia, Sarapka, dimpreună cu ţăranca Elizaveta Semionova, iar el se lungi pe o canapea să se odihnească şi, îndată, îl fură un somn adînc, prin care totuşi, mai tîrziu, începu să se desluşească din ce în ce mai limpede un zgomot ciudat. Deschise repede ochii : în faţa lui, chiar la căpătîiul patului, stătea un bărbat înalt, cu barbă şi mustaţă, dar cu obrajii raşi, şi cu cătuşe la mîini şi la picioare. Vihrov îşi dădu îndată seama că acesta trebuie să fie căpetenia lotrilor. Se grăbi să se ridice de pe canapea şi să se îndepărteze de el.

— Adînc v-a fost somnul, boierule, rosti lotrul zîmbind.

Vihrov îl privi cu atenţie : chipul îi era gălbejit, brăzdat de riduri adînci, avea o expresie inteligentă, dar deloc blîndă. Totuşi, privirea îndîrjită a ochilor galben-cenuşii îi trăda mai curînd un caracter ferm decît asprime.

— Tu eşti atamanul Gullivîi ? îl întrebă Vihrov.

— Chiar el, îi răspunse acesta.

— Nu cumva aveai de gînd să mă omori ? glumi Vihrov, văzînd că lui Gullivîi i-ar fi fost de ajuns să facă o singură mişcare cu mîinile încătuşate ca să-i spargă capul.

— De ce să vă omor, Doamne fereşte ! rosti atamanul.

Vihrov se hotărî să-i pună cîteva întrebări despre nişte lucruri care nu figurau în dosarul anchetei anterioare.

— De ce ai ajuns lotru ? îl întrebă el.

— Din ură faţă de zapciu.

— Tu eşti de-al statului ?[1]

— De-al statului ! Zapciul ăsta ne-a nimicit întreaga familie : mai întîi s-a certat cu părintele nostru, care, pe

[1] În sec. XVIII—XIX, unii ţărani iobagi din Rusia ţaristă nu aparţineau moşierilor, ci statului.

atunci, era șeful obștii de la noi din sat : de prima dată i-a imputat niște bani, apoi a convins obștea să-l trimită în surghiun ; cu mine, tot așa, o ținea una și bună să mă dea la armată. N-am mai putut răbda și am fugit !

— De ce vă prigonea zapciul ?

— Pentru că banii aceia părintele nostru i-a cheltuit făcînd un chef chiar cu dumnealui, iar atunci cînd a fost pus să-i plătească, a dat totul în vileag : „Nu i-am băut singur, a spus, ci împreună cu zapciul !“ și omul a prins ciudă pe el.

— Și unde ai fugit ?

— Să muncesc ca edecar pe Volga ; acolo-i foarte bine în privința asta : poate să vină oricine dorește... că e și-o zicală : apa-i ca o mătură, orice ar trece pe ea nu lasă urme !

— Și ceata cum de ți-ai adunat-o ?

— Păi trecuse cam un an de cînd eram la Nizovie și tare mi se făcuse dor de nevastă, îi tot scriam că mă întorc acasă, dar ea mi-a trimis vorbă să nu vin, căci zapciul o tot amenință : „Cum o nimeri bărbatu-tău în mîinile mele, zice, îi și pun cătușele !...“ M-am gîndit că, oricum, tot ele mă așteaptă, și l-am omorît.

— Mă rog, să-l fi omorît. Dar de ce te-ai apucat de tîlhării ?

— Păi cum să-l omori altminteri ? De veneam la el în sat, m-ar fi prins ; doar era cu straja lîngă el ; trebuia deci să-l prind undeva la drumul mare. De călătorit însă călătorea totdeauna cu vizitiul și cu un conțopist după el ; de aia am și adunat ceata.

— Totuși din dosar reiese că erai singur cînd l-ai ucis.

— Asta a fost o întîmplare : am ajuns într-o zi la mine în sat, ca să aflu cînd s-o abate el pe acolo, și-am aflat că venise chiar atunci și că îndată avea să plece spre casă. „Cine, zic, îl însoțește ?“ „Nimeni, mi-au spus oamenii, va pleca singur !“ M-am gîndit să nu pierd ocazia și am ieșit îndată în cîmp, am răsturnat un buștean peste podul pe care trebuia el să treacă și am așteptat acolo. A venit și el curînd, beat turtă, abia de se mai ținea în căruță. Am apucat calul de dîrlogi. Cînd a ridicat zapciul ochii la mine, m-a recunoscut îndată — auzise și în sat că am călcat împrejurimile — și începu să mă roage : „Iartă-mă, zice, la-

să-mi sufletul să se pocăiască !“ Îi zic : „Pocăieşte-te, treaba ta, dar viu să ştii cu nu-mi mai scapi din mînă.“ Şi-a făcut cruce de vreo trei ori, apoi am tras cu puşca în el.

— În afară de zapciu, n-ai mai omorît pe nimeni ?

— Cu mîinile mele, pe nimeni... chiar îi suduiam totdeauna pe cei care ajungeau să verse sînge fără să fi fost nevoie.

— Pe unde te aciuiai cu ceata ? continuă să-l întrebe Vihrov.

— Găsisem mai întîi în pădure un conac părăsit şi-am stat acolo ; dar s-a aflat că stăm la conac şi ne-am mutat pe coasta Jiguliovo din preajma Volgăi. Era un loc minunat : linişte, adăpost sigur !

— Cum adică ?

— Păi, de muntele ăla nu te puteai apropia decît dacă veneai pe apă şi era acolo şi-o peşteră. Am răzbit cu toţii pînă la văgăuna aceea, am tras barca după noi şi nimănui nu i-ar mai fi trecut prin minte să ne caute acolo.

— Bine, dar tot pe calea aceea ar fi putut ajunge la voi şi urmăritorii voştri.

— Ne-am săpat în pămînt o ieşire care da în altă parte şi am acoperit-o cu iarbă ! Aşa că nimeni n-ar fi pus mîna pe noi ; doar că era tare umed şi pe mulţi i-au apucat frigurile.

— Unde aţi fost prinşi ?

— La o cîrciumă ! Era doar a treia oară cînd mă dusesem împreună cu Sarapka să iau nişte vin de acolo. Pe ceilalţi din ceată au pus mîna mai tîrziu, din ordinul lui Sarapka ; le-a trimis printr-un cerşetor mănuşa lui cu un deget : cum că le porunceşte să iasă din peşteră şi să vină cu toţii în locul cutare ; ăia au ieşit, iar soldaţii au pus mîna pe toţi.

— Prin urmare, Sarapka v-a trădat ?

— Se înţelege, nu i-a fost milă de nici unul ; la început, cei ce ne-au prins au căutat să mă forţeze şi pe mine : m-au ameninţat şi cu bătaia, dar le-am spus : „De m-aţi arunca şi în gură de foc, tot n-am s-o fac, am jurat faţă de toată ceata mea să nu-i trădez niciodată.“

— Sarapka n-a jurat şi el ?

— A jurat şi el, amîndouă căpeteniile am făcut acest jurămînt, dar el pesemne că nu s-a temut de Dumnezeu, mai multă milă i-a fost de propria lui piele.

Vihrov vru să-l vadă şi pe Sarapka.

— A fost adus şi el odată cu tine ? întrebă el.

— Întocmai, răspunse Gullivîi, e aici, în tindă.

Vihrov porunci să intre Sarapka.

Doi soldaţi îl aduseră în odaie. Era un ins mărunt, cocoşat, cu părul şi barba cînepii, lat în spate şi aproape lipsit de gît.

— Văd că eşti un om puternic ? îi zise Vihrov.

— Destul de puternic ! răspunse Sarapka.

— De ce te-ai înhăitat cu lotrii ?

— Din pricina sărăciei : am avut datorii mari faţă de stăpînu-meu.

— Să fi muncit şi o sută de ani, tot n-ar fi scăpat de ele, aşa că într-o bună zi a fugit, interveni Gullivîi.

— Ai omorît multă lume ? îl întrebă Vihrov, pe noul venit.

Sarapka îl privi pe sub sprîncene.

— Am mai spus cîţi au fost cu toţii, rosti în cele din urmă.

Vihrov se uită în dosar.

— Aici stă scris că au fost doisprezece.

— Aşa o fi.

— Dar e adevărat ?

— E adevărat.

— Nu cumva exagerezi, ca să stai mai mult la puşcărie ?

— Nu, răspunse Sarapka.

— A spus adevărul, confirmă şi atamanul.

— De ce i-a omorît pe atîţia ? E un om rău ?

— Cine-l mai ştie dacă-i rău, ori numai fricos. Căci dacă laşi pe cineva în viaţă, ăla te poate pîrî, pe cînd mortul nu mai scoate o vorbă.

— Aşa să fie ? îl întrebă Vihrov pe Sarapka.

— Aşa ! răspunse acesta cu vădită mînie în glas.

— Iată despre ce e vorba, continuă Vihrov, răsfoind din nou dosarul. Nevasta unui ţăran, pe nume Elizaveta Petrova, declară aici că venea din cînd în cînd în ceata

voastră și avea legături cu unii dintre voi ; e adevărat sau nu ?

— Am auzit asta, domnule, zise căpetenia lotrilor, se zice că o muiere trăncănește mai demult despre-o asemenea treabă și se mai zice că au și închis-o pentru asta, dar noi parcă nu ne aducem aminte de ea ; e drept, veneau pe la noi femei de prin satele din jur, unele de frică, altele pentru bani, dar de una pe care s-o cheme Elizaveta Petrova nu ne amintim să se fi abătut pe la noi.

— Poate îți aduci tu aminte ? i se adresă Vihrov lui Sarapka.

— Nu, nu-mi amintesc nici eu ! răspunse acesta.

— N-ați văzut-o la față, nu v-a arătat-o nimeni ? îl întrebă Pavel, de astă dată pe ataman.

— Nu, nu ne-au arătat-o ; poate dacă am vedea-o, am recunoaște-o.

— Am să v-o arăt eu după ce stau cu ea de vorbă. Deocamdată, puteți să plecați !

Gardienii îi duseră pe lotri în altă încăpere, în locul lor venind, însoțită de alți gardieni, Elizaveta Petrova. Intră voioasă și zîmbitoare ; purta o haină bărbătească încrețită în talie, în picioare ghete trainice, iar pe cap o basma nouă, bogată. Era o brunetă frumușică și zveltă. Vihrov îi porunci soldatului să iasă și rămase numai cu ea, gîndind că astfel femeia o să dea dovadă de mai multă sinceritate.

— Spune-mi, te rog, cum ai ajuns să fii implicată în procesul ăsta al tîlharilor ? o întrebă el.

— Păi atunci cînd au venit aici ceilalți cinovnici, m-am prezentat la dumnealor de bunăvoie și le-am spus totul, îi răspunse ea cu vioiciune.

— Ce le-ai spus ?

— Că am avut legături cu tîlharii ăștia.

— Dar ei declară că nu te cunosc...

— Cine știe de ce or fi spunînd așa.

— Susții, deci, că-i cunoști ?

— Da.

— Și chiar că ai trăit atît cu hatmanul, cît și cu căpitanul lui ?

— Se înțelege...

— Prin urmare, ești dintr-alea cu purtări urîte ?

— Așa cum sînt, așa trăiesc, răspunse Lizaveta, schițînd un zîmbet.

— Bărbat ai ?

— Am și bărbat, am și socri.

— Poate că n-o duceai bine la ei ?

— De ce să n-o duc bine ? O duceam la fel ca toate muierile, răspunse Lizaveta. Păru, de astă dată, niţel fîstîcită.

— Îţi iubești bărbatul ?

Această întrebare o făcu pe Lizaveta să roșească.

— Îl iubesc, zise ea, tărăgănat.

— Cum e — tînăr sau bătrîn ?

— E așa și așa.

— E frumos ?

— Destul de frumos !

— Să vină atamanul ! strigă Vihrov.

Peste cîtva timp, Gullivîi intră în odaie.

Zărind-o pe Lizaveta, dădu din cap în semn de salut. Se vedea limpede însă că n-o cunoaște. Îl salută și ea și chiar îi zîmbi.

— O cunoști ? îl întrebă Vihrov.

Omul o privi ţintă.

— N-o cunosc, domnule ! răspunse el.

— Și totuși ea zice că te cunoaște, insistă Vihrov.

— Nu știu de unde m-ar putea cunoaște, răspunse atamanul, ba chiar ridică din umeri a mirare.

— Cum să nu te cunosc ? Te cunosc foarte bine, dădu glas Lizaveta, cu același zîmbet așternut pe buze.

— Te cunoaște foarte bine, ţi-a fost și ibovnică, întări Vihrov. I-ai fost ibovnică, nu-i așa ? o întrebă el pe Lizaveta.

— I-am fost, cum să nu ! rosti ea și din nou păru fîstîcită.

— Ei poftim, mi-a fost și ibovnică ! zise atamanul, pe jumătate în glumă, pe jumătate mirat.

— Și nu ţi-a fost ? îl întrebă Vihrov.

— Da de unde, domnule ! Cum putea să-mi fie ibovnică, dacă nici n-am văzut-o vreodată la față ? !

— Ba m-ai văzut, de ce minți ! interveni cu vioiciune Lizaveta.

— Unde te-am văzut ? Haide, spune ! zise el, încercînd parcă s-o dezmeticească. Doar eu, proastă ce ești, am recunoscut c-am făptuit un omor ; crezi că mi-ar fi fost milă să te bag la pîrnaie, dacă ăsta ar fi fost adevărul ?

Lizaveta îl asculta întoarsă spre fereastră și privind afară, în stradă.

— Chemați-l pe Sarapka, li se adresă Vihrov gardienilor, s-o confruntăm cu amîndoi.

Sarapka intră, dar, spre deosebire de căpetenia lotrilor, nu-i acordă Lizavetei nici o atenție.

— O cunoști ? întrebă Vihrov.

— Nu, răspunse Sarapka, fără s-o privească.

— Vezi, femeie ? Zice și el că nu te cunoaște.

— Și cu toți ceilalți de-ați vorbi, n-o să recunoască nici unul, o să tăgăduiască.

Atamanul zîmbi.

— Ce de motive avem ca să tăgăduim ! zise el. Ia ascultă, i se adresă el femeii, dacă zici că ai fost pe la noi, spune și unde anume ne-ai vizitat.

— În pădure ! răspunse Lizaveta.

— Pădurea-i mare ! În care loc din pădure ?

— La conacul părăsit !...

Căpetenia lotrilor ridică mirat din umeri, iar Sarapka îi aruncă femeii o privire pe sub sprîncene.

— Și ce făceai la ei ? interveni Vihrov.

— Beam votcă, stăteam cu ei de vorbă.

— Despre ce ?

— Mă întrebau care din mujicii noștri sînt mai bogați ca să vină să-i jefuiască. Și eu le spuneam.

— Dar ei ce-ți povesteau ?

— Mi-au spus într-o zi că au omorît o femeie lîngă satul nostru.

— S-a întîmplat una ca asta ? îl întrebă Vihrov pe Gullivîi.

— S-a întîmplat, e adevărat, el a omorît-o ! răspunse acesta, arătînd cu capul spre Sarapka.

— Deci, o știi una și bună că erai în înțelegere cu tîlharii, nu-i așa ? o întrebă Vihrov pe Lizaveta.

— Da, răspunse femeia.

— Iar voi susţineţi că nici n-o cunoaşteţi ? îi se adresă el celor doi.

— N-o cunoaştem, răspunse Gullivîi.

— Bine, zise Vihrov, şi porunci ca tîlharii să fie scoşi din nou afară, iar Lizaveta să rămînă pe loc.

Cîteva clipe o privi drept în faţă ; acum pe buzele ei părea să fluture un zîmbet ironic.

— Ascultă-mă, începu el. De ce-ţi asumi o asemenea vină ? Dacă n-ai să-mi spui motivul adevărat, am să-ţi dau chiar acum drumul din închisoare şi te scot şi din proces.

Lizaveta păli.

— Cum o să-mi daţi drumul, dacă eu mi-am mărturisit vina ?

— Asta nu înseamnă nimic : declaraţiile tale nu se confirmă.

— Dar dacă o să vă spun adevărul o să-mi daţi drumul ? îl iscodi Lizaveta.

— N-am să-ţi dau drumul !

— Vreau să plec în Siberia, ăsta-i adevărul ! exclamă Lizaveta şi ochii i se umplură de lacrimi.

— De ce vrei să pleci în Siberia ?

— Nu mai pot să trăiesc cu bărbatu-meu.

— Nu-l iubeşti ?

— Nu. Am fost măritată cu de-a sila.

— Ai putea să te învoieşti cu el şi să pleci altundeva.

— Nu m-ar lăsa. Se tot ţine după mine. Chiar şi acum la puşcărie vine mereu să mă vadă. Spuneţi-mi, vă rog, dacă am să fiu trimisă în Siberia, el n-o să mă mai poată aduce înapoi ?

— Nu, niciodată.

Chipul Lizavetei se înseninâ.

— Va să zică, ţii morţiş să pleci de la el ?

— Cum să nu ? Altminteri îmi iau zilele.

— Şi n-ai să te căieşti de ceea ce faci ?

— Niciclnd.! Iaca, mi se spune c-am să fiu pedepsită. N-au decît să mă pedepsească : mai bine să îndur un timp, decît să mă chinuiesc aşa o viaţă întreagă.

Vihrov ridică din umeri și începu să se plimbe de colo-colo prin odaie.

— Ascultă, îi zise, în cele din urmă, femeii, cu n-am dreptul să-ți spun treaba asta, totuși ți-o spun : încearcă să-l înduplecl pe ataman ca la proces să arunce vina și asupra ta. Te las acum să stai de vorbă cu el.

Zicîndu-i acestea, porunci să fie adus din nou Gullivîi, iar el trecu, parcă din întîmplare, în odaia de alături.

O auzi pe Lizaveta vorbindu-i încet o bună bucată de vreme atamanului, iar după ce, în sfîrșit, convorbirea lor se încheie, reintră în încăpere. Lizaveta era plînsă, iar lui Gullivîi îi rătăcea pe buze un zîmbet trist.

— Ei, cum e, v-ați lămurit ? îi întrebă Vihrov.

— Da, răspunse Gullivîi, zîmbind ca și pînă atunci, să știți că mi-am adus aminte : femeia asta a fost pe la noi.

— Vă aducea vești ?

— Ne aducea și vești.

— Iar voi îi povesteați despre tîlhăriile voastre ?

— Îi povesteam.

— Și tu nu i-ai denunțat niciodată autorităților ?

— Nu, nu i-am denunțat, răspunse Lizaveta.

Vihrov notă cu grijă toate acestea.

— Ei, acum treaba e lămurită ; vezi numai, adăugă el, adresîndu-se Lizavetei, să nu-ți pară rău și să nu arunci mai tîrziu vina pe noi.

— O, nu, domnule, cum aș putea face una ca asta ! ripostă Lizaveta. Ba vă mulțumesc din inimă !... Vă mulțumesc mult și dumneavoastră ! adăugă ea, de astă dată cu o anume cochetărie, întorcîndu-se spre căpetenia lotrilor.

Omul nu făcu decît să clatine din cap.

— Ca să vezi ce înseamnă muierea, te și miri de ce e în stare, zău așa ! rosti el.

Expediindu-i apoi pe cei doi lotri și pe Lizaveta, Vihrov se duse la fereastră și, fără să vrea, se uită lung cum sînt duși de către soldații din escortă cu armele pe umăr prin piața plină de oamenii veniți la tîrg. Lizaveta pășea voioasă și chiar cu o oarecare mîndrie. Atamanul părea îngîndurat și doar din cînd în cînd își întorcea privirea cînd

încoace, cînd încolo. Sarapka mergea cu capul plecat şi nu se uita la nimeni.

Lumea adunată le întindea ba un colac, ba o copeică. Soldaţii din escortă păşeau în urma delincvenţilor cu un mers împleticit, bătrînesc.

XVII

FUGARII

Trei zile mai tîrziu, Vihrov se urcă iar într-o trăsură şi, împreună cu un membru permanent al judecătoriei zemstvei, porni într-o nouă misiune.

Guvernatorul îl trimise de astă dată într-o misiune nelipsită de primejdii ; ajutorul lui, unul din membrii permanenţi ai judecătoriei (ispravnicul evitase să plece, acuzînd o boală închipuită), era un om încă foarte tînăr, cu o privire ştearsă, inexpresivă, şi cu buzele lăsate în jos.

— E mare pădurea unde trebuie să-i căutăm pe fugari ? îl întrebă Vihrov.

— Eu aşa cred, sîsîi membrul judecătoriei.

— Atunci va trebui să luăm şi nişte ţărani cu noi.

— Îi luăm, dau eu fuga să-i adun.

Văzînd că nu poate obţine de la însoţitorul său nici un sfat mai de doamne-ajută, Vihrov renunţă să mai discute cu el. Cu cît se apropiau mai mult de destinaţie, cu atît mai împădurite erau împrejurimile ; aşezările omeneşti aproape că lipseau cu desăvîrşire. Nu se zăreau împrejur decît poiene întinse, mărginite în zare de păduri, iar deasupra lor — cerul.

— Ai mai fost prin Poiarkovo ? îl întrebă Vihrov pe vizitiu. În ordinul primit citise că fugarii se ascund prin pădurile din preajma satului Poiarkovo.

— Am mai fost, răspunse vizitiul.

— Cînd om ajunge acolo, i se adresă din nou Vihrov, să opreşti trăsura la marginea satului, iar dumneata, i se

adresă el membrului permanent, să-mi aducă cîțiva țărani, ca să ne slujească drept martori.

— Am înțeles, răspunse tînărul.

Vizitiul opri caii la marginea celei dintîi așezări, un sat foarte mare, ce le apăru în cale.

— Asta-i Poiarkovo ! îi spuse lui Vihrov.

— Mă duc să-i adun pe țărani, zise membrul judecătoriei și, mișcîndu-se cu neîndemînare, coborî din trăsură. Abia în clipa aceea zări Vihrov (pînă atunci nu-l văzuse decît stînd jos) că era neobișnuit de slab și de înalt, îmbrăcat cu o manta lungă, vătuită, și încins cu un șal de lînă ; urechile erau și ele legate cu o basma, iar mîinile — vîrîte într-o pereche de mănuși verzi, din piele de căprioară. Tînărul, pe numele lui Melkov, fusese crescut în puf de către maică-sa, urmase un timp liceul militar, de unde ea îl retrăsese din pricina sănătății lui subrezite, locuise apoi la ea la țară, iar la ultimul scrutin, fusese ales aproape din milă ca membru al judecătoriei. Misiunea de acum era cea dintîi pe care o primise în noul lui post. Coborînd, deci, din trăsură, dădu fuga în sat, dar abia ajunse acolo, că, din toate părțile, se repeziră la el mai mulți dulăi. Încercă să-i alunge, fluturînd din mînecile lungi ale mantalei, răcni la ei, dar cîinii se năpustiră și mai abitir asupra lui, iar unul, mai îndrăzneț, îl apucă de poală și-i sfîșie mantaua. Melkov urlă cît îl ținu gura și, cățărîndu-se pe o grămadă de bulumaci, începu să-i suduie pe localnici :

— De ce lăsați cîinii pe uliță, diavoli ce sînteți ! Veniți îndată de-i potoliți !

Femeile aflate în preajmă izbutiră pînă la urmă să-i astîmpere, iar Melkov, cerînd să i se aducă un par, nu coborî de pe bulumaci decît văzîndu-se înarmat astfel împotriva zăvozilor. Vihrov se dădu la rîndul lui jos din trăsură și se apucă să-și examineze pistoalele pe care le luase cu el, întrucît cei de la judecătoria zemstvei îi spuseseră că misiunea e, într-adevăr, destul de periculoasă.

Melkov nu se lăsă mult așteptat. Adunase vreo douăzeci de oameni, chemase vătășelul și, împreună cu această ceată, venea spre Vihrov, continuînd să suduie :

— Ce fel de cîini ați prăsit pe aici, diavolilor ! Pe toți am să vă dau în judecată !

— I-am adus, rosti apoi, apropiindu-se de Vihrov. Dumnealui e cinovnicul de la gubernie, le spuse ţăranilor.

Vătăşelul şi toţi ceilalţi mujici îşi scoaseră îndată căciulile. Se văzu atunci că toţi sînt raşi în creştetul capului.

— În pădurea de lîngă satul vostru, începu Vihrov adresîndu-se mujicilor, se ascund nişte rascolnici fugari, neavînd legitimaţii şi nici un fel de acte ; guvernul nu admite aşa ceva, de aceea va trebui să ne ajutaţi să-i prindem pe toţi.

Un timp, oamenii tăcură şi numai unul sau doi dintre ei rostiră cu jumătate de glas :

— Parcă nu s-ar afla pe la noi nici un fel de fugar.

— Asta o să vedem după ce o să cercetăm pădurea, spuse Vihrov. Dumneata, i se adresă el vătăşelului, trebuie să ştii mai bine decît ceilalţi : e adevărat că se ascund pe aici nişte fugari ?

Vătăşelul, rămas şi acum cu căciula în mînă, se făcu roşu ca racul.

— Nu, înălţimea voastră, n-am auzit de aşa ceva, rosti el, şi buzele îi tremurară.

— Şi totuşi chipul tău îmi spune că ai auzit, rosti Pavel, apoi i se adresă lui Melkov. Ai vreo armă la dumneata ?

— Am prăjina asta ! răspunse tînărul, arătîndu-i parul pe care îl mai ţinea şi-acum în mînă.

— Hm, cu aşa ceva nu te poţi apăra ; ia mai bine pistolul ăsta, zise Vihrov şi, înmînîndu-i arma, o făcu în aşa fel, încît să iasă la iveală şi celălalt pistol pe care îl avea asupra sa.

Unii dintre cei de faţă se scărpinară la ceafă.

— Dacă n-o să ne ajutaţi şi dacă se va întîmpla ceva cu noi, continuă Vihrov, adresîndu-se mujicilor, veţi răspunde cu toţii. De aceea, grijă să ne purtaţi nu nouă, ci vouă înşivă !

Oamenii rămaseră tăcuţi.

Vihrov îi porunci vătăşelului să le arate drumul şi se urni din loc. Pe Melkov părea că nu-l prea ţin picioarele : mergînd în urma lui Pavel, se poticnea la fiecare pas. Mujicii veneau după ei. Trecuse mult de amiază, aşa încît, apropiindu-se de pădure, Vihrov hotărî să-şi împartă forţele.

— Pe dumneata, îi spuse lui Melkov, am să te rog ca împreună cu o jumătate din cei veniţi din sat să cercetezi partea dreaptă a pădurii, iar eu, cu ceilalţi, am să cercetez partea din stînga.

— S-a făcut, răspunse tînărul, ţinîndu-şi cu multă neîndemînare pistolul.

— Văd că arătătorul nu-ţi încape în apărătoarea trăgaciului ; în felul ăsta n-ai să poţi trage, îi spuse Vihrov.

— Da, aşa este, răspunse Melkov şi se grăbi să-şi scoată mănuşa, trăgînd-o cu dinţii ; şi-o puse apoi în buzunar şi apucă mai bine arma.

În sfîrşit, porniră cu toţii.

Vătăşelul merse alături de Vihrov, fiind şi acum cu capul descoperit. Se vedea limpede că se cam teme de acest cinovnic sosit de la oraş. Pavel se gîndi să profite de starea lui de spirit.

— Dacă n-ai să mă duci direct la locul unde se află fugarii, am să te împuşc chiar aici, în pădure, îi spuse în şoaptă.

— Am să vă duc, de ce să nu vă duc ! răspunse vătăşelul tot în şoaptă şi merse înainte, urmînd, pesemne, un drum care îi era foarte cunoscut.

Ajunşi în mijlocul pădurii, zăriră un mic bordei.

— Ăsta li-i adăpostul ! zise vătăşelul, arătînd lui Vihrov bordeiul.

— Veniţi după mine ! ordonă acesta mujicilor şi intră, mai bine zis coborî, cel dintîi în interiorul bordeiului, care, pe dinafară, nu-şi arăta decît acoperişul ; dedesubtul acestuia fusese săpat însă un gropan spaţios, mai curînd, o cameră ; pereţii îi erau căptuşiţi cu scînduri, iar lumina de afară pătrundea înăuntru prin cîteva ferăstruici înşirate de-a lungul acoperişului. De la uşă duceau în jos cîteva trepte mici ; peretele din faţă era în întregime acoperit cu icoane, înaintea cărora ardeau trei candele ; în dreapta, pe o laviţă, şedea un bătrînel sfrijit, iar în stînga, o bătrînică, tot atît de şubredă.

— Ce faceţi aici ? îi întrebă Vihrov, neştiind aproape ce să le zică.

— Ne rugăm şi noi, răspunse bătrînul şi se ridică în picioare.

— Locuiești demult în bordeiul ăsta ! întrebă Vihrov cu aceeași nedumerire.

— Merg pe-al cincilea an, răspunse bătrînul.

Dintre oamenii cu care venise Pavel în bordei nu coborî decît vătășelul.

— Pentru ce stai aici ? continuă Vihrov cu întrebările.

— Păi un'să stau ? Cine mai are nevoie de mine ? îi răspunse bătrînul.

— Ea este nevasta dumitale ? îl întrebă Vihrov, arătînd spre bătrînă.

— Nu, răspunse moșneagul, dînd din cap.

— Dumneata cine ești ? o întrebă Vihrov pe bătrînă.

— Sînt o peregrină, domnule.

— Te afli demult aici ?

— Am venit ieri pe la dumnealui.

— De ce ai venit ?

Îmi este un vechi povățuitor, domnule ; am trecut pe aici să-l întreb încotro să-mi îndrept pașii... mai sînt încă neștiutoare.

— Și dînsul știe mai multe ?

— Dînsul trece demult prin grele încercări.

— De unde ești, moșule, de obîrșie ? îl întrebă Vihrov.

— Nu-mi aduc aminte ; prea multă vreme a trecut de cînd am plecat de acasă, răspunse, urzuz, bătrînul.

— Dar de ce ai plecat ?

— În sfînta scriptură stă scris : și va lăsa omul pe tatăl său și pe mama sa și mă va urma pe mine, răspunse moșneagul.

Vihrov era cu totul descumpănit, întrebîndu-se cum o să-i poată aresta pe acești oameni vîrstnici.

— Trebuie să vă duc de aici, rosti în cele din urmă, prinzînd curaj.

— Ce putem spune, om merge daca mai are cineva nevoie de noi, răspunse bătrînul, zîmbind ironic.

— Haide, vino și dumneata, îi spuse Vihrov femeii.

— Bine, răspunse ea, apoi ieșiră cu toții din bordei.

— Ordonați să-i leg ? îl întrebă vătășelul pe Vihrov.

— Leagă-i, răspunse acesta și se străduí să nu se mai uite la cei doi bătrîni.

Mujicii aduşi din sat priveau tăcuţi, posomorîţi, la cele ce se petreceau înaintea lor. Vătăşelul legă mîinile bătrînului cu propria lui centură, iar pe ale bătrînei, cu o curea.

Chiar atunci, undeva în apropiere, răsună o împuşcătură. Mujicii întoarseră capetele. Vihrov se uită şi el într-acolo ; apoi se auzi un strigăt, un trosnet de crengi şi, îndată, printre copaci, apăru tînărul membru al judecătoriei. Din urma lui veneau şi oamenii care-l însoţiseră.

— A fost cît pe aci să mă înjunghie ! strigă Melkov.

— Cine să te înjunghie ? întrebă Vihrov.

— Cred că era un soldat dezertor ; am dat adineaori peste un alt bordei, iar omul acela a ieşit glonţ de acolo şi s-a repezit cu cuţitul la mine ; n-am făcut decît să mă apăr cu pistolul şi am fugit, iar diavolii ăştia, adăugă el, arătînd spre mujici, nici nu s-au mişcat, stăteau şi se uitau la mine.

— Asta ce-o mai fi ? Cine se mai află pe aici ? Al cui adăpost îl oblăduiţi ? li se adresă Vihrov mujicilor cu o voce severă. Să-mi spuneţi îndată, că de nu, veţi fi traşi cu toţii la răspundere !

— Păi se tot vorbeşte pe la noi, că s-ar fi aciuat pe-aici un soldat fugit, răspunse un mujic.

— De ce nu l-aţi denunţat autorităţilor ? întrebă Vihrov.

— Cum să-l denunţi ? Dacă l-ar fi pîrît careva, ar fi putut să dea foc satului.

— N-aveţi decît să puneţi mîna pe el şi să-l duceţi la oraş. În felul ăsta n-o să vă poată face nici un rău.

— De-l prinzi pe unul, vine altul în locul lui şi ne-o plăteşte. Ne e frică, domnule, ziseră din nou mujicii.

— Prin urmare, aici, la voi, e un fel de ascunzătoare permanentă ?

— O fi, domnule, cine ştie ?... De asta să aibă grijă autorităţile, că, deh, noi nu sîntem puşi aici de strajă !... interveni un alt mujic.

— Din pricina unora ca ăştia n-avem parte decît de necazuri şi de zbucium, continuă cel care vorbise mai înainte.

— Aşa e !... Tot timpul se perindă pe aici cinovnicii. Parcă ar fi o hoardă, nu alta... rosti încă unul.

Vihrov își dădu seama că țăranii erau furioși, de aceea socoti că e mai bine să nu mai discute cu ei.

— Haide, du-i pe amîndoi bătrînii, i se adresă el vătășelului.

Acesta se execută.

Vihrov și membrul permanent al judecătoriei îi urmară. Mujicii, cu chipurile posomorîte, merseră și ei, mai în spate.

La un moment dat, bătrînul rascolnic începu să șchioapete de un picior, apoi se îndoi de spate, răsuflînd din greu.

Vihrov nu se putu stăpîni și-l întrebă :

— Ce ai, moșule ?

— Mor, înălțimea voastră, doar am pornit-o pe-al nouăzeci și cincilea an.

— Dar ce simți ?

— Mă strînge la inimă, mă dor mîinile și mi s-a tăiat răsuflarea, spuse bătrînul și, într-adevăr, abia mai sufla.

— Dezleagă-i mai repede mîinile, îi porunci Vihrov vătășelului.

Acesta îl dezlegă pe bătrîn cu o vădită satisfacție, iar Vihrov își întoarse privirea ca să vadă ce se întîmplă cu bătrîna ; aceasta părea liniștită. Cînd să se uite din nou la bătrîn, nu-l mai văzu nicăieri...

— Unde-i moșul ? întrebă el.

— S-o fi dus aici, pe după tufe, răspunse vătășelul.

— Ce vorbă-i asta ?... Să mi-l găsești numaidecît.

Vătășelul răscoli cîteva tufe din marginea drumului.

— Nu-l găsesc ! zise în cele din urmă.

— Să-l caute toată lumea ! strigă Vihrov.

— Unde să-l mai cauți ! Se lasă întunericul și pădurea e mare, răspunseră țăranii pe un ton zeflemisitor.

Într-adevăr, soarele asfințise și se lăsa amurgul. Vihrov își dădu seama că a fost dus de nas, și-și ieși din fire.

— Dacă așa ni-i vorba, să știți că vă bag pe toți la pușcărie, se răsti el la mujici. Văd că-i ascundeți pe fugari și asta mi-e de-ajuns.

Țăranii arătară întrucîtva rușinați.

Între timp se și apropiaseră cu toții de sat.

— Să vă închideți dulăii, altminteri vi-i omor pe toți cu parul ăsta ! răcni deodată Melkov.

Vătășelul fugi să alunge cîinii.

Vihrov, împreună cu bătrîna adusă din pădure şi cu Melkov, intrară în cea mai apropiată izbă. Se întunecase de-a binelea. Stăpîna casei — pare-se o femeie nemăritată — aprinse o luminiţă. Vihrov observă că cele două femei schimbară priviri, ba chiar se salutară.

— Cum te cheamă ? o întrebă el pe bătrînă.

— Matriona.

— Numele tatălui dumitale ?

— Nu-l mai ţin minte.

— Eşti măritată sau nu ?

— Nu-s măritată.

Între timp, gazda se apropie să îndrepte în suportul ei surceaua care ţinea loc de opaiţ.

— Aoleu, afurisita, cum mi-a ars mîna ! exclamă ea deodată şi, în aceeaşi clipă, surcica îi căzu din mînă şi se stinse.

În izbă se făcu întuneric beznă.

— Faceţi lumină mai repede ! strigă Vihrov, convins că şi de astă dată i se jucase o festă.

O auzi pe gazdă apropiindu-se de prichiciul vetrei, zgîndărind alene focul ca să aprindă mai întîi o feştilă, apoi un chibrit de pucioasă. În cele din urmă aprinse o altă surcică. Izba se lumină din nou. Vihrov aruncă privirea împrejur, dar pe bătrînă n-o mai văzu.

— Unde e ? Şi ea a dispărut ? ! răcni el furios.

În izbă, în afară de el, Melkov şi gazdă, nu mai era, într-adevăr, nimeni.

— Unde-i bătrîna ? urlă Vihrov. Vorbeşte odată ! se răsti el la gazdă.

— De unde să ştiu ? înălţă femeia din umeri. Doar n-am stat s-o păzesc !

Vihrov abia se mai putea stăpîni. Îşi dădea seama că satul e un adevărat adăpost pentru fugari şi că nu-i mai rămîne decît să întocmească o constatare despre toate cele întîmplate, ceea ce şi făcu, pretinzînd apoi ca toţi martorii, vătăşelul şi gazda, să-şi pună pe acea hîrtie — ca neştiutori de carte — amprenta degetului mare.

Martorii, gazda şi vătăşelul se uitară unul la altul, apoi unul din mujici rosti :

— Nu, n-o să facem treaba asta.

— De ce ?

— Nu ne dă voie credința noastră.

— Dar alți rascolnici de ce o fac ? Crezi că-i vorba de vreo pecete a lui antihrist.

A lui antihrist !... repetă mujicul, zîmbind în colțul gurii. Păi da !... încercă el să mai adauge ceva.

— Deci refuzați categoric ? întrebă, întrerupîndu-l, Vihrov.

— Refuzăm, răspunseră aproape cu toții.

În acea clipă, pe Vihrov îl fulgeră un gînd înspăimîntător : să cheme un mujic lîngă el, să-i pună pistolul la tîmplă, obligîndu-l să-i îndeplinească porunca, și așa să procedeze cu toți. Dar dacă vreunul din ei n-o va face? Va fi nevoit să apese pe trăgaci. La acest gînd, sîngele îi îngheță în vine și părul i se zbîrli în cap.

— Plecați de aici cît mai repede ! rosti el cu glas înfundat ; tonul, pesemne, îi fu atît de cumplit, încît mujicii, îmbulzindu-se, se grăbiră să iasă din odaie.

— Mai tremurînd încă, Vihrov găsi pe masă, în dreapta lui, pistolul pe care îl pusese acolo mai înainte. Îi scoase îndată încărcătura, apoi aruncă privirea în partea opusă a odăii și văzu acolo o scenă de mare candoare. Melkov, cum nu se poate mai liniștit, ședea pe laviță și se juca cu un pisoi. Vihrov se înfurie de-a binelea.

— Ce tot stai și nu faci nimic ? îi strigă cu dispreț.

Melkov sări în picioare și luă poziția de drepți.

— Cel puțin găsește-mi ceva de mîncare ! Mi-e foame ! strigă din nou Vihrov, care, de dimineață, nu îmbucase nimic.

— Dă-ne ceva de mîncare ! i se adresă Melkov gazdei cu o vădită sfială.

— Ce să vă dau ? N-am nimic.

— Cum n-ai nimic ? Ouă sînt, lapte este !

— N-am nimic dintr-astea, răspunse femeia.

— Dă-ne măcar puțină pîine ! încercă s-o înduplece Melkov.

— N-am nici pîine !... Au rămas cîteva felii de la prînz și le-am aruncat la porci !

— Doar nu-ți cerem degeaba, îți plătim, o lămuri Melkov.

— Nu-mi trebuie banii dumneavoastră ! Ce, n-am mai văzut bani ? răspunse femeia.

De mînie, lui Vihrov i se urcă sîngele la cap. Sări brusc în picioare.

— Dă-mi o surcea aprinsă, îi spuse gazdei.

Aceasta i-o întinse.

— Am să-mi găsesc eu singur de-ale gurii ; vino cu mine ! îi spuse lui Melkov, apoi intră în cămară.

Luminînd încăperea, avu în faţă o privelişte stranie : jos, pe duşumea, zăceau sparte vreo trei sute de ouă, iar mai încolo se lăţea o băltoacă de cvas ; pînă şi varza tocată era împrăştiată prin toată cămara.

— Aici, văd că s-a făcut ordine ! rosti el, revenind din cămară şi trecînd cu aceeaşi surcică aprinsă în izba vecină. Merse de-a dreptul la cămară, dar găsi acolo aproape aceeaşi stare de lucruri, cu singura deosebire că ouăle sparte zăceau în putina cu cvas.

Pentru a cerceta celelalte izbe, Vihrov îl trimise pe Melkov. După scurtă vreme, acesta se întoarse fîstîcit : de pe chipiu i se scurgeau picături şi cădeau pe jos.

— E şi acolo aceeaşi situaţie ! Toate ouăle sînt sparte.

— Văd că ţi-e udă şapca ! remarcă Vihrov.

— Au turnat ceva peste mine, diavolii. Mergeam pe întuneric prin tindă şi deodată cineva mi-a aruncat în cap nişte lături sau aşa ceva. „Fata mea, mi-a spus stăpîna casei, nu v-a observat şi-a făcut treaba asta." Ce ziceţi de ea ! bombăni membrul permanent al judecătoriei.

Vihrov notă şi acest fapt în constatarea pe care-o întocmise.

XVIII

MOŞIERUL KNOPOV

Eroul meu se înfuriase atît de tare pe rascolnicii din Poiarkovo pentru perfidia şi fanatismul lor, încît refuză să rămînă peste noapte în acea aşezare.

— Să mergem undeva, în alt sat, îi spuse lui Melkov.

— Să mergem ! răspunse acesta supus, dar cînd se urcără în trăsură rosti timid : am putea să trecem pe la unchiul meu, Piotr Petrovici Knopov.

— Pe la Knopov ?... zise Vihrov. Pe la omul acela plin de duh, care stă pe aici, prin apropiere ?

— Da, răspunse Melkov.

Vihrov auzise mai demult de moşierul Knopov, ba chiar îl văzuse de cîteva ori la club. Era un bărbat de-o statură uriaşă, un mare zeflemist şi povestitor, şi aparţinea acelor atleţi ruşi care îndoaie vătraie, dezdoaie potcoave, pot să hăpăie, unul după altul, trei prînzuri : de post, de frupt şi de peşte, ceea ce se şi întîmplă să facă pe la cluburi, şi să bea vin cît le e pofta. Venind de la ţară în capitala guberniei, Piotr Petrovici se ducea de-a dreptul la club, unde, îndată, se aduna în jurul lui întreg grupul său de amici ; Knopov se apuca să bea, să mănînce, să glumească şi din nou să bea pahar după pahar. Dar nu se mulţumea doar cu atît : pe la miezul nopţii se ridica şi rostea cu un glas copilăresc : *„Pouah !“* Asta însemna că doreşte să plece cu toţi prietenii spre alte localuri de distracţie şi să bea acolo mai departe. Nimeni însă nu-l văzuse vreodată vorbind sau făcînd cine ştie ce prostii şi nici măcar să fie prea obosit : încheia vioi ca şi pînă atunci serile petrecute în acest fel şi tot vioi şi proaspăt se trezea a doua zi la revărsatul zorilor. În tinereţe, Piotr Petrovici fusese husar, se căsătorise din dragoste, îşi iubise foarte mult nevasta, dar ea îi murise şi-acum el îşi ducea văduvia luînd în rîs şi zeflemisind întreaga suflare omenească.

Lui Vihrov îi surîse ideea să treacă pe la acest om inteligent, vesel şi, din cîte auzise, foarte cinstit, dar vizitiul lui Melkov, primind poruncă de la boierul său să pornească spre conacul lui Knopov, se cam codi : se urcă în silă pe capră şi mînă caii mult prea încet de-a lungul uliţei.

— E cam întunecoasă noaptea ca s-o pornim la drum, spuse în cele din urmă.

— Chiar de ne-am frînge gîtul şi tot trebuie să mergem ! dădu glas Vihrov.

— De ce să ne frîngem gîtul, o da Dumnezeu şi-om ajunge cu bine, răspunse vizitiul.

Era un bărbat încă tînăr şi, după moda vizitiilor de atunci, purta mustaţă, dar barba şi-o rădea. Mama lui Melkov, care-şi iubea atît de mult feciorul, ţinea anume pentru el o trăsură solidă şi nişte armăsari de nădejde, avînd în acelaşi timp grijă ca vizitiul, ales tot de ea, să nu fie beţiv şi să ştie a stăpîni bine caii, ca nu cumva aceştia să-l răstoarne vreodată pe boiernaş. Şi, într-adevăr, vizitiul se arăta a fi foarte bun.

— Noroc c-am luat cu mine felinarul : doar avem de înfruntat dealul Fediukinskaia, spuse el, lăsînd caii să meargă la pas.

Drumul se pierduse aproape cu totul în întuneric.

— E primejdios să te abaţi pe acolo? îl întrebă Vihrov.

— Peste zi mai merge, dar acum e noapte, răspunse vizitiul. De-o parte i-o coastă repede, de cealaltă, o rîpă ; dacă te abaţi din drum, poţi să cazi în prăpastie.

— Şi-atunci, cum o să trecem pe-acolo ?

— Eu am să aprind felinarul şi-am să merg pe lîngă rîpă, iar dumneavoastră să ţineţi caii la pas.

— Caii noştri pot să meargă şi pe întuneric, înţeleg totul de parcă ar fi oameni, interveni în discuţie Melkov.

— Ce să mai vorbim de oameni ?... E cîte unul, cu mult mai prost decît calul, observă vizitiul şi n-ai fi putut jura că nu-l avea în vedere chiar pe stăpînul său.

Parcurseră astfel vreo şapte verste.

— Iacătă şi coborîşul ! spuse în sfîrşit vizitiul şi se dădu jos de pe capră. Scăpără un chibrit, aprinse lumînarea din felinarul pe care îl dăduse la iveală, apoi o luă înaintea trăsurii.

— Mînaţi dumneavoastră caii, îi strigă lui Vihrov. Boierul nostru nu prea-i făcut pentru asta, adăugă apoi, cam cu jumătate glas.

Porniră să coboare costişa. Aţintindu-şi privirea, Vihrov încremeni : dealul era foarte lung şi foarte abrupt ; de-o parte a drumului se înălţa ca un perete coasta lui povîrnită, iar de cealaltă se căsca, într-adevăr, un hău. Vizitiul mergea chiar pe marginea rîpei ; cu tot coborîşul abrupt, mai ales că roţile trăsurii nu puteau fi frînate, caii îl urmau la pas mărunt. Rotaşul aproape că intrase cu capul în ham şi, ocrotind parcă o comoară, se proptea cu toate

cele patru picioare ca să susţină greutatea trăsurii, iar lăturaşii mergeau cu şleaurile slobode. Cine le învăţase şi cine le îndemna pe aceste animale inteligente să procedeze astfel nu se ştie, întrucît Vihrov nu făcea decît să ţină de hăţuri, neîndrăznind să mişte vreunul din ele. Tînărul membru al judecătoriei însă dormita. Cînd, în cele din urmă, izbutiră să coboare dealul, Vihrov răsuflă uşurat. Vizitiul era şi el mulţumit.

— Acum să ne ajute Dumnezeu să urcăm dealul din faţă, spuse el, fără să se urce pe capră.

— Coasta aceea e tot atît de abruptă ? întrebă Vihrov.

— E mai abruptă ca asta, răspunse vizitiul, mergînd în dreptul trăsurii. Îndemnaţi niţeluş caii, adăugă el.

Vihrov îi îndemnă.

Caii o luară la trap, iar vizitiul grăbi pasul în urma lor. Drumul începu să urce tot mai pieptiş, iar caii se străduiră acum să meargă din ce în ce mai repede, deşi se vedea limpede că le vine foarte greu s-o facă : lăturaşii aproape că urcau oblic drumeagul, atît de întinse le erau şleaurile, iar rotaşul îşi desfăcea tot timpul picioarele din spate, ca să se proptească în ele. Pe lîngă faptul că urcuşul era greu, trăsura mai trebuia să treacă şi peste nişte bolovani mari, care zăceau de-a lungul drumului.

— Oamenii păcătoşi ar trebui să urce dealul ăsta ! strigă vizitiul, alergînd pe lîngă trăsură cu felinarul într-o mînă şi cu un par în cealaltă. Aşa să-şi ispăşească păcatele !

— Haide, haide, dragii mei, nu vă lăsaţi ! îndemnă el caii.

Aceştia făcură un ultim efort şi se opriră. Vizitiul puse îndată parul sub roţile dinapoi ale trăsurii, pentru ca ea să nu vină la vale. Caii stătură vreo cinci minute să-şi tragă răsuflarea, apoi, cînd vizitiul le strigă din nou : „Haide, dragii mei !", se opintiră iar, ba chiar grăbiră simţitor pasul şi, în sfîrşit, trăsura se opri la loc drept.

— Prr ! făcu mulţumit vizitiul.

— Slavă ţie Doamne ! se grăbi să spună şi Vihrov.

Vizitiul se urcă pe capră ; răsufla şi el din greu.

— Curînd trebuie să răsară luna, spuse, adunînd în mînă hăţurile.

— Zău ? făcu Vihrov.

— Păi dacă ceasul o fi zece, trebuie să răsară... zise omul.

Într-adevăr, după puţină vreme, în zare păru să se înalţe lumina unui incendiu, apoi urcă la marginea zării discul roşu al lunii.

— Iacăt-o !... făcu vizitiul. La început n-are putere, nu te ajută cu nimic, dar mai tîrziu, cu cît se ridică mai sus, cu atît face mai multă lumină.

— Şi cu soarele e tot aşa ! observă Vihrov.

— Tot aşa e şi cu soarele ! Se vede că de sus le e mai uşor să ne lumineze, spuse vizitiul şi porni caii în trap mărunt.

Într-adevăr, pe măsură ce se înălţa, luna lumina tot mai mult împrejurimile. Întîi, se întrezări mai limpede drumul, apoi păduricea de pe margini ; mai tîrziu se puturâ desluşi şi lanurile dimprejur, ba chiar şi felul semănăturilor de pe ele. Caii alergau tot mai voios, vizitiul îndemnîndu-i doar cu cîte un fluierat.

— Ar trebui să-l trezim pe boierul nostru ; îndată ajungem şi la conac, i se adresă el lui Vihrov.

Tînărul membru al judecătoriei nu mai şedea în capul oaselor, ci trîntit cu tot corpul lui slăbănog în spatele lui Vihrov, şi dormea dus.

— Trezeşte-te, ajungem curînd ! îi spuse Pavel.

— Cum ? Ce ? Unde ? bolborosi tînărul tresărind şi ridicînd la Vihrov nişte ochi somnoroşi.

— Curînd ajungem la conac ! repetă acesta.

— Da, da, aveţi dreptate ! făcu membrul permanent al judecătoriei.

Dealtfel, aerul proaspăt al toamnei îl făcu să se dezmeticească în scurt timp.

— Dau cu fuga mai întîi la unchiul meu, să-l anunţ că am sosit, spuse el.

— Altminteri nu ne primeşte ? întrebă Vihrov.

— Tot e mai bine să mă reped cu mai întîi !

— Bine, du-te, îi spuse Vihrov.

Pesemne că tînărul se cam temea de unchiul său, căci, pe măsură ce se apropiau de domeniul acestuia, devenea tot mai neliniştit, şi cînd, în sfîrşit, ajunseră în faţa conacului care, după cum izbuti Vihrov să observe, era clă-

dit din piatră, nu aşteptă nici măcar ca vizitiul să strunească bine caii, sări din trăsură şi, cu toată slăbiciunea picioarelor sale, urcă grăbit scările ; după un timp apăru din nou în cerdac şi, pe un ton împăcat şi mulţumit, îi strigă lui Vihrov :

— Poftiţi, unchiul vă aşteaptă !

Vihrov intră. În vestibul îi întîmpină pe amîndoi un valet cam adormit ; trecură apoi printr-un salon întunecos şi printr-o cameră de oaspeţi tot atît de întunecoasă, pentru ca de-abia într-o încăpere din colţul clădirii, cu aspect de cabinet, să-l vadă pe stăpînul casei, a cărui figură îi făcu lui Vihrov o impresie din cele mai plăcute. Piotr Petrovici, cu un chip niţeluş cam puhav, cu mustăcioară şi barbişon, cu un pîntec voluminos, îmbrăcat într-un halat vişiniu de catifea, cu o tichie pe cap, picioarele fiindu-i încălţate cu o pereche de cizme moi şi, mai mult decît atît, sprijinite de-o pernă, şedea în faţa unei măsuţe, preocupat fiind de rînduirea unei *grande-patience*.

— Sînt bucuros să vă cunosc ! îi spuse el lui Vihrov, fără să se ridice însă de pe locul lui şi chiar fără să întrerupă aşezarea cărţilor de joc. Iertaţi-mă că nu mă ridic, adăugă el, sufăr de podagră !

— Eu, unchiule, mă duc să mă spăl de la drum, i se adresă nepotul cu timiditate.

— Du-te, poate izbuteşti să fii mai arătos ! îl luă peste picior Piotr Petrovici.

Nepotul plecă.

Piotr Petrovici i se adresă din nou lui Vihrov :

— Se pare că aţi fost deportat aici, în gubernia noastră ?

— Întocmai.

— Ei, şi cum vă place şeful dumneavoastră şi împăratul nostru Ivan Alekseevici Mohov ?

— Un om mai rău ca el rar mi-a fost dat să întîlnesc, răspunse Vihrov cu toată sinceritatea.

— Şi mie, şi mie ! acceptă Piotr Petrovici, rîzînd de plăcere ; era un vechi duşman al guvernatorului. El v-a trimis la Poiarkovo ? întrebă din nou Knopov.

— El.

— Iar acolo, din cîte mi-a spus nepotul, era cît pe ce să muriţi de foame ?

— Pînă şi laptele şi chiar cvasul l-au vărsat pe jos... Piotr Petrovici zîmbi şi dădu din cap.

— Ce canalie ! rosti el. Dar şi dumneavoastră, domnii funcţionari, mă mir cît de nevolnici aţi ajuns ! Să vă dau un exemplu... Unchiul meu a fost ispravnic. Pe vremea aceea, ştiţi dumneavoastră, se mai purtau încă acele veste franţuzeşti, încheiate pînă sus... şi cînd venea unchiul de pe teritoriul pe care îl avea în subordine, mătuşa mea se şi ducea să caute prin buzunarele vestei : dintr-unul scotea banii adunaţi de pe unde trecuse bărbatul ei, iar dintr-altul, păr omenesc, smuls din bărbile mujicilor. În faţa lui n-ar fi îndrăznit dumnealor să verse cvasul pe jos !

— Se poate, admise Vihrov. Cît priveşte cvasul, n-au decît, altceva însă mă doare : mi-au scăpat doi fugari pe care îi prinsesem şi pe care cei de la Foiarkove i-au ascuns din nou.

— Nici nu se putea să nu-i ascundă ! exclamă Piotr Petrovici. Toţi sînt de aceeaşi teapă !... La ei totul merge pe două fronturi : unii hoinăresc prin păduri, iar alţii, aşa cum o spun chiar ei, se mai ţin încă de lume, au case şi plugăresc, ca să asigure refugii pentru tot felul de fugari ; şi, credeţi-mă, în tot satul acela aproape nici o fată nu ajunge să se mărite, iar dacă se căsătoreşte vreuna, apoi fie că-i vreo oropsită, fie că-i adusă din altă ocină.

— Dar de ce nu se mărită ? întrebă Vihrov.

— Pentru că, potrivit credinţei lor, ei zic de-a dreptul : „Nevasta ţi-e dată de diavol", cu alte cuvinte, te-a cununat popa cu ea, în timp ce „Fetele sînt trimise de Dumnezeu..." Toţi trăiesc, deci, cu fete, însă nici una n-a fost văzută vreodată cu copii după ea.

— Cum aşa ? exclamă Vihrov.

— Păi, fie că-i leapădă, fie că-i lasă pe la uşile altora, fie chiar mai mult decît atît : există aici, în pădure, un lac mai mititel, şi în fiece an găseşte lumea acolo cîte cincisprezece- douăzeci de prunci înecaţi ; cu toţii provin din satul ăsta.

— Poliţia ce face ?

— Poliţia de aici nu umblă decît după ciubucuri ! Uite, ispravnicul, om deştept, n-a plecat el acolo, l-a trimis pe prostănacul de nepotu-meu.

Tocmai atunci intră un servitor şi-i aduse lui Vihrov un pahar cu ceai.

— Trimite-l pe bucătar încoace, zise Piotr Petrovici.

Servitorul plecă să îndeplinească porunca.

— Am să vă povestesc ce-am păţit chiar eu cu poliţia asta a noastră... Înaintea bucătarului pe care îl am acum, aveam un altul. Era bătrîn, beţiv, şi lumea îl poreclise Policarp Muţră-lovită ; într-o zi, a fost găsit mort lîngă o cîrciumă din oraş... Am trecut pe acolo cu o săptămînă mai tîrziu, dar încă se mai zăreau urme de sînge pe jos. Reieşea limpede că fusese omorît... Nu-i aşa ?

— Bineînţeles ! admise Vihrov.

— Ei bine, organele de anchetă n-au ajuns la aceeaşi concluzie ! ripostă Piotr Petrovici. Poliţia noastră m-a înştiinţat, parcă în batjocură, cum că găsindu-se în stomacul bucătarului cam un păhărel de rachiu, dumnealor se întreabă : nu cumva rachiul acela i-o fi pricinuit moartea ? Le-am răspuns : „Nu, întrucît însuşi domnul ispravnic a băut, şi nu o dată, în prezenţa mea, zece păhărele de votcă, nu doar unul singur, şi totuşi n-a murit ; cam asta a fost pilula pe care le-am servit-o.

— Şi nu s-a mai descoperit nimic ? insistă Vihrov.

— Nimic, răspunse Knopov. Şi-am fost tare necăjit : dacă era vorba de altcineva, n-aveau decît să muşamalizeze cazul, naiba să-i ia, dar bucătarul acela era un om de neînlocuit !... Era un geniu în meseria lui. Stătea, canalia, lîngă plită, abia se mai ţinea pe picioare, şi totuşi gătea nemaipomenit de bine.

— În uşă apăru un om, pesemne noul bucătar.

— Să ne faci, băiete, îi zise Piotr Petrovici, nişte *bitók* ; numai să nu-ţi treacă prin minte să mi-l pregăteşti ca la birt... Să iei o bucată frumoasă dintr-un muşchi de vacă, s-o toci cu nişte măduvă, numai să nu mi-o toci mărunt, auzi ! Şi să nu-mi pui acolo nici o bucăţică de pîine, totul să fie îmbibat numai cu sucul din carne !... Să mai toci şi cîteva *pomme d'amour* [1], puţintel usturoi, ceapă şi să prăjeşti totul pe-o tigaie unsă cu unt, dar să nu fie decît unsă, atît, m-ai înţeles ?

Bucătarul, primind comanda, mai rămase în odaie.

---

[1] Pătlăgele roşii (fr.).

— Potîrnichile rămase de mai ieri nu doriți să le servesc ? întrebă el cu sfială.

— Să le arunci la gunoi, prostănac ce ești ! se înfurie Piotr Petrovici. Nici nu știi măcar să le prepari cum trebuie : fie că le fierbi prea mult, fie că le faci iască... Să-mi servești trei potîrnichi proaspete și să fie cît mai suculente.

Bucătarul plecă.

— Gătește bine și ăsta, rosti Piotr Petrovici, totuși nu-l pot asemui cu răposatul Polikarp Mutră-lovită... Nu mi-au mai rămas acum, continuă el, decît două plăceri : să mănînc și să beau bine. Ba mai îmi plac și cîntările bisericești.

— Cîntările bisericești ? întrebă mirat, Vihrov.

— Da, am un cor minunat, de vreo patruzeci de persoane !... De sărbători și în fiecare duminică, cîntă cu toții la noi la biserică.

— Interesant.

— Vreți să-i ascultați ?

— Făceți-mi plăcerea.

— Băiete ! strigă Piotr Petrovici.

De astă dată, apăru valetul care îl întîmpinase pe Pavel la sosire.

— Poruncește să se adune corul și să fie aprinse lumînările din salon și din camera de oaspeți.

Lacheul plecă să îndeplinească porunca.

— În tinerețe, am cîntat și eu, ba chiar destul de bine, continuă Piotr Petrovici cu o vădită însuflețire, și se vede că treaba asta o să-mi fie dragă pînă oi închide ochii

Curînd, în odaie intră și nepotul lui Knopov. Acum era spălat, pieptănat și purta un surtuc nou-nouț.

— Am sosit și eu ! rosti el, zîmbind.

— Vedem și noi că ai sosit ! îl îngînă ironic, Piotr Petrovici. Ca să vedeți ce-i învață acum la școlile militare, continuă el, adresîndu-se lui Vihrov și arătînd spre nepot De ce l-o fi dat maică-sa pe băiatul ăsta acolo, zău dacă vă pot spune. Nu s-a ales decît cu niște picioare descleiate și cu niște ochi ca de viței.

— Să știi, unchiule, că picioarele mi s-au mai întărit.

— Slavă Domnului !

Piotr Petrovici nu-i zicea nepotului său decît „descleiatul".

Între timp, în camera de primire şi în salon se făcu lumină, se auzi murmur de voci şi răsunară paşi.

— Pesemne că s-au şi adunat, rosti Piotr Petrovici. Băiete, adă-mi cîrja ! strigă el.

Servitorul veni fuga şi-i aduse o cîrjă groasă.

— Ia încercaţi-o ! Ce ziceţi ? rosti Piotr Petrovici, întinzîndu-i-o lui Vihrov.

Pavel o încercă. Cîrja cîntărea pe puţin două puduri.

— E din fier ? întrebă Vihrov.

— Da, răspunse Piotr Petrovici. Pe cînd locuiam la Moscova, am fost chemat din pricina ei la prefectul poliţiei. „Nu se poate purta o asemenea cîrjă, mi-a spus, puteţi omorî cu ea şi un om !" „Păi eu, zic, pot să omor un om şi cu pumnul ; înseamnă să nu mai port nici pumnii cu mine ?"

Vorbind aşa, şontîcîi prin camera de primire spre salonul în care se şi afla corul alcătuit din bărbaţi şi femei ; acestea din urmă erau tunse ca bărbaţii şi îmbrăcate în cepane negre bărbăteşti.

— Ce caraghioasă pare Maria ! spuse nepotul, arătîndu-i lui Piotr Petrovici una din fete travestite astfel.

— Te pomeneşti că-ţi place ? îl întrebă Knopov.

— Îmi place, răspunse nepotul, zîmbind prosteşte şi arătîndu-şi toţi dinţii.

— Să-mi cîntaţi din Bortneanski[1], li se adresă Piotr Petrovici coriştilor.

Aceştia începură să cînte. Cîntau armonios, avînd cu toţii glasuri plăcute.

Din vorbele cîntării, Vihrov nu desluşi decît vreo cîteva. „Înalţa-mă-voi !" ziceau bașii, „Înalţa-mă-voi !" repetau după ei altiştii, în falset. „Înalţa-mă-voi !" prelungea nota tenorul.

Piotr Petrovici părea fericit. Înclinînd capul şi desfăcîndu-şi braţele, făcea cîte un semn bașilor, apoi celor ce cîntau în falset, iar atunci cînd corul trebuia să cînte mai tare, îşi lăsa braţele în jos. Totodată ţinea şi el isonul cîntăreţilor cu vocea lui profundă, gravă.

— Poate aţi vrea să ascultaţi o cîntare mai veselă ? i se adresă el lui Vihrov. Nişte cîntece laice ?

---

[1] Dmitri Stepanovici Bortneanski (1751—1825), compozitor rus.

— Îmi plac şi cele laice, răspunse Pavel.

— Atunci să-mi ziceţi cîntecul care îmi place cel mai mult, le zise Piotr Petrovici coriştilor. Aceştia se rînduiră în linie şi începură să cînte :

Tinerică, dusu-m-am pe seară la ospăţ !

Lui Piotr Petrovici se vede că-i plăcea cel mai mult pasajul în care se cînta :

Nici rachiu, nici mied acolo n-am băut...
Tinerică, numai vişinata mi-a plăcut.
Dar nu stam cu păhărelul să o tot măsor :
Tinerică, doar din vadră stam s-o beau cu spor !

„Stam s-o beau cu spor !“ zicea şi el cu basul lui profund. Apoi corul continua :

Şi, în drum spre casă, m-am tot poticnit,
Şi de stîlpul porţii m-am fost sprijinit !

„M-am fost sprijinit !“ suna basul lui Piotr Petrovici ; deşi picioarele îi erau betege, tot mişca din ele. Izvorul veselici se vede că mai pulsa în el, anii şi suferinţele încă nu-l secătuiseră.

— Treci, Mişa, de joacă ! îi strigă el nepotului.

— Nu ştiu să joc, unchiule, răspunse Mişa, roşind, totuşi se ridică de pe scaun.

— Minţi, joacă, altminteri guşti din harapnic ! Maria, vino de te aşază în faţa lui !

La această chemare, din mijlocul corului se desprinse o fată : chiar aceea pe care Mişa i-o arătase lui Knopov.

— Treci de joacă ! repetă unchiul.

Bietul membru al judecătoriei nu avu încotro şi începu să dea din picioarele lui descleiate, în timp ce Maria bătu vîrtos, în faţa lui, trepakul [1]; corul continua să cînte (apăruseră acum şi dairalele, şi talgerele).

Nici rachiu, nici mied acolo n-am băut...

[1] Dans popular rus.

Vihrov privea și asculta, cu capul aplecat pe-un umăr.

La cina care urmă scurt timp după aceea, Piotr Petrovici se dovedi a fi un mare meșter în a-și trata musafirii : *bitókul* aburind era, într-adevăr, minunat, de-a lungul mesei se înșirau sticle fără număr ; Knopov începu să-și învețe oaspeții cum trebuie să taie brînzeturile, apoi pregăti o salată cu iscusința unui adevărat gastronom. Cînd nepotul refuză să mai bea vin, se răsti la el : „Bea, prostule, totuna nu te mai ții pe picioare !", iar pe Vihrov îl îmbătă în așa hal, încît acesta, sub impresia cîntărilor bisericești de adineaori, începu să vorbească despre religie.

— O singură latură a tuturor religiilor e cu adevărat eternă : cea estetică, spuse el. Dați-o la o parte și religia va dispărea. Luteranismul, care a exclus această latură, nu mai e religie, ci Dumnezeu știe ce !

— Așa e, așa e ! îl susținu Piotr Petrovici.

Luîndu-se cu vorba, Vihrov trecu și la alte domenii.

— Întreg sistemul nostru e îngrozitor, întreg sistemul e de nesuportat ; degeaba învinuim pe cutare guvernator sau pe cutare ispravnic : însuși sistemul e oribil ! spunea el.

— Se înțelege ! confirma și Piotr Petrovici.

Totdeauna îi plăcuseră ideile liberale.

— Ce-i, țîncule, ți-e somn ? se adresă el nepotului care căsca de-și rupea fălcile.

— Mi-e somn, unchiule ! răspunse acesta.

— Bine, băiete, să mergem la culcare ! spuse Piotr Petrovici, ridicîndu-se de la masă.

În odaia de alături, paturile îi așteptau pe oaspeți, gata pregătite. Mașa, fata de adineaori, care nu-și dezbrăcase încă hainele bărbătești, mai aranja, pe ici, pe colo, așternuturile. Vihrov se întinse pe salteaua de puf și se învelì cu plapuma caldă și ușoară, de mătase.

„Naiba știe ce-o mai fi și asta ! cugetă cu mintea lui cam încețoșată. De dimineață mă mai aflam în niște codri de nepătruns, muream de foame, iar acum am ascultat un cor minunat, am mîncat și am băut în neștire. Of, măicuță Rusie !"

A doua zi dimineață, Piotr Petrovici își conduse oaspeții cu aceeași căldură cu care îi primise și-i făgădui lui Vihrov că, îndată ce va veni în oraș, va trece să-l vadă

Caii lui Melkov erau de astă dată bine ţesălaţi şi bine hrăniţi ; vizitiul parcă se înveselise şi el şi prinsese curaj. Într-un cuvînt, se vedea că se bucuraseră cu toţii de-o primire frumoasă.

XIX

RĂSPUNSUL LUI MARY

Ajuns în oraş, Vihrov primi în sfîrşit răspunsul lui Mary la ultima lui misivă, lucru care i se păru a fi o veritabilă răsplată pentru toate cîte le îndurase în ultima vreme. Scrisul verişoarei sale era extrem de nervos şi inegal.

„Nu ţi-am răspuns de atîta timp, scria Mary, pentru că am fost bolnavă. Bolnavă din pricina scrisorii tale ! Ce pot să-ţi răspund ? Pentru tine ar fi mult mai bine s-o îndrăgeşti pe fata aceea demnă despre care mi-ai scris, iar pe mine, dezolată şi cu viaţa mea amară, să mă laşi să-mi duc zilele aşa cum voi putea !..."

Părea apoi că scrisoarea fusese lăsată multă vreme de-o parte, pentru ca după aceea să fie reluată cu un scris şi mai nervos.

„Nu, prietene, să nu crezi cele ce ţi-am scris ; *mais seulement, que personne ne sache ; écoutez, mon cher, je t'aime, je t'aimerais toujours !* Am luptat mult timp cu mine însumi, ca să nu-ţi spun asta... Din clipa în care te-am văzut la Moscova şi apoi la Petersburg — Dumnezeu să mă ierte ! — am încetat să-mi iubesc bărbatul, ba îmi iubesc mai puţin şi copilul ; singura mea dorinţă e să te văd pe tine. Ce fel de neplăceri ai tu în serviciu ? Scrie-mi cît mai repede : poate e nevoie de vreo intervenţie aici, la Petersburg ? Mă voi duce chiar cu pretutindeni şi voi implora în genunchi să se facă tot de ce ai tu nevoie.

Mary"

După lectura acestei scrisori, primul lucru la care se gîndi Vihrov fu să se ducă la guvernator şi să-i ceară aprobarea de a pleca în concediu, la Petersburg.

În anticameră, îl găsi pe acelaşi aghiotant plictisit de mai înainte, care, de astă dată, nici nu se mai osteni să-l anunţe, ci îi spuse direct :

— Aşteptaţi aici ; generalul va ieşi din birou la ora douăsprezece.

Aşa cum se simţea în clipele acelea, Vihrov l-ar fi socotit pe guvernator drept cel mai mare binefăcător al său, dacă acesta l-ar fi lăsat acum să plece în concediu ; stînd acolo, în anticameră, nu se gîndea decît ce cuvinte mai convingătoare să folosească, pentru a-i expune cele dorite.

La ora douăsprezece, mai-marele guberniei ieşi, într-adevăr, din cabinet şi, văzîndu-l pe Vihrov, păru să-i zîmbească, dar nu în semn de salut, ci, mai curînd, ironic. Cu mîinile aproape tremurînde, Vihrov îi întinse raportul privitor la fugarii din satul Poiarkovo.

— Aţi prins vreunul ? îl întrebă guvernatorul fără să se uite la raport.

— I-am prins, dar mi-au scăpat din mîini, îi răspunse Vihrov ; glasul îi tremura şi el.

De astă dată, guvernatorul îi aruncă făţiş un zîmbet care vădea dispreţ şi chiar un fel de milă ; întorcîndu-i spatele, avu intenţia să reintre în cabinet, dar Vihrov îl opri

— Excelenţa voastră, aş dori să vă vorbesc între patru ochi.

Tăcut, mai marele gubernici îi arătă cu degetul cabinetul şi amîndoi intrară înăuntru. Guvernatorul se aşeză, iar Vihrov rămase în picioare în dreptul biroului.

— Excelenţa voastră, am o mare rugăminte : daţi-mi voie să plec în concediu la Petersburg... începu el.

Guvernatorul holbă la el nişte ochi miraţi, de parcă ar fi vrut să se convingă dacă omul din faţa lui e în toate minţile sau a înnebunit de-a binelea.

— Intrarea în capitală vă este interzisă, zise el în cele din urmă.

— Dar eu vă cer acest lucru ca pe o favoare ; acolo n-am să apar în faţa nici unuia dintre şefii noştri.

Guvernatorul zîmbi ironic.

— Cum adică, doriţi să fiu complice la înşelăciunea dumneavoastră ?

— Excelenţa voastră, am acolo pe sora mea, singura mea rudă. E pe moarte şi vrea să mă vadă, rosti Vihrov, gîndindu-se că l-ar putea înduioşa astfel pe mai-marele guberniei.

Acesta înălţă din umeri.

— Ce să-i faci, eu nu pot să schimb legile pentru dumneavoastră, rosti în sfîrşit.

— Excelenţa voastră, sînt oare închis aici pe viaţă ? Doar n-am săvîrşit nici o crimă ?

— Cum adică, sînteţi închis ? întrebă guvernatorul.

— Consider că asta e situaţia, din moment ce nu mă pot folosi de dreptul acordat tuturor slujbaşilor de a pleca în concediu.

Guvernatorul îndreptă din nou spre el o privire ironică.

— Aici, să ştiţi că nu aveţi calitatea de slujbaş, ci de exilat, rosti el.

Vihrov îşi dădu seama că nu-i va fi cu putinţă să-l înduplece ori să-l convingă pe domnul dinaintea lui ; sîngele îi năvăli în obraz, inima i se strînse.

— A doua mea rugăminte, începu el, fără să ştie prea bine de ce o spune, ba poate chiar cu gîndul de a-i face în ciudă guvernatorului, a doua mea rugăminte e să mă scutiţi de a mai face cercetări cu privire la roscolnicii din judeţ.

Mai-marele guberniei îl privi întrebător.

— Nu mai pot să fac acest lucru, adăugă Vihrov.

Guvernatorul continuă să-l privească în tăcere.

— Mă obligaţi, reluă Pavel, să fac percheziţii în casele unor oameni, care, prin convingerile lor religioase şi prin modul lor de viaţă, poate că sînt cu mult mai buni decît mine.

Mai-marele guberniei îl asculta acum cu o oarecare curiozitate. Păru chiar că spusele lui Vihrov îi treziră interesul.

— Le distrug oamenilor bisericile ca un cuceritor asiatic, îndeplinesc fără a cîrti dorinţele unui popă fanatic al edinoverţilor... vorbi acesta în continuare.

— Ce vreţi să spuneţi cu asta ? îl întrebă, în sfîrşit, guvernatorul.

— Că nu sînt în stare să îndeplinesc în mod conştiincios asemenea dispoziţii. Nu-mi permite conştiinţa.

Guvernatorul zîmbi ironic.

— Aşterneţi toate acestea pe hîrtie ; o să tot ascult declaraţiile dumneavoastră verbale !

— Raportul meu cuprinde în parte şi aceste lucruri, răspunse Vihrov, întrucît, după ultima mea misiune, m-am convins că, prin asemenea acţiuni, noi, cinovnicii, devenim odioşi pentru popor ; cînd am ajuns în aşezarea cea mai apropiată de locul unde se ascund fugarii, am văzut acolo tot cvasul şi laptele vărsate pe jos, toate ouăle sparte, şi aceasta, numai ca ţăranii să nu ne dea de mîncare. Situaţii umilitoare de acest fel şi-o asemenea ură din partea poporului meu nu vreau să le mai suport !

— Scrieţi şi asta pe hîrtie, îi spuse guvernatorul, calm, ba chiar cu o oarecare blîndeţe.

— Am scris şi asta, îi răspunse Vihrov. Prin urmare, nu pot spera să obţin un concediu de la dumneavoastră ?

— Nu, răspunse guvernatorul.

Vihrov îl salută şi ieşi din cabinet.

Rămas singur, guvernatorul se apucă să-i citească raportul. Zîmbi tot timpul, cît dură lectura.

— E un prost ! rosti, citind pînă la capăt darea de seamă. Apoi, împăturind hîrtia şi punînd-o în buzunar, porunci să se aducă trăsura. Fluturîndu-şi panaşul alb, trecu prin oraş, spre vila doamnei Pikolova.

Obişnuia să treacă pe la ea în fiecare dimineaţă, după orele douăsprezece, bărbatul ei trebuind atunci să plece neapărat de acasă.

Primul gînd al eroului meu, după ce ieşi de la guvernator, fu să se ducă la Petersburg în mod clandestin, fără nici o aprobare. Poate că ar fi făcut şi acest lucru, dacă nu l-ar fi întîlnit la intrare în apartamentul lui pe procurorul Zaharevski, sosit să ia masa de prînz la fratele său.

— De unde veniţi ? îl întrebă procurorul.

Vihrov îi spuse, apoi, vorbindu-i despre dorinţa sa de a pleca la Petersburg, îi mărturisi că intenţionează să plece cu de la sine putere, întrucît guvernatorul nu-i acordă concediul solicitat.

Procurorul dădu din cap.

— Nu v-aş sfătui s-o faceţi, rosti el, se vede că nu-l cunoaşteţi încă prea bine pe guvernatorul nostru ; el va porunci fără nici o jenă să fiţi oprit şi dus la închisoare, avînd în acest caz dreptatea de partea lui.

— Dar ce să fac, ce să fac ? se căină Vihrov, aproape cu lacrimi în ochi.

Zaharevski înălţă din umeri.

— După părerea mea, spuse el, cel mai cuminte ar fi să scrieţi o scrisoare ministrului, să-i arătaţi că trebuie să plecaţi neapărat la Petersburg şi să-i explicaţi că mai-marele guberniei nu-şi ia răspunderea de a vă acorda această permisiune, refuzînd totodată să intervină pentru dumneavoastră, fapt care v-a determinat să vă adresaţi personal excelenţei sale ; în afară de asta, e bine să scrieţi şi cunoştinţelor dumneavoastră de la Petersburg, rugîndu-le să intervină în sprijinul cererii trimise ministrului.

Sfaturile procurorului se rînduiră ordonat în mintea lui Vihrov.

„Într-adevăr, am să-i scriu ministrului, am să le scriu lui Mary, lui Plavin şi lui Abreev ; poate că rezultatul va fi pozitiv", gîndi el şi-i spuse îndată procurorului ce avea de gînd să facă.

Zaharevski îi aprobă planul.

— Aveţi intenţia să reveniţi aici de la Petersburg ? îl întrebă procurorul.

— În cazul cînd voi fi lăsat să rămîn la Petersburg, nu voi mai veni aici niciodată ! exclamă Vihrov apoi se grăbi să-şi ia rămas bun de la procuror. Ajuns acasă, se aşeză să întocmească scrisorile cu pricina.

În încercarea lui de a formula tot soiul de fraze măgulitoare prin care să-şi expună doleanţele, ajunse la o adevărată virtuozitate. „Mult prea strălucite conte !" îi scrisese de pildă ministrului, pomenind mai departe pînă şi de „inima duioasă" a acestuia. În scrisoarea adresată lui Plavin aminti despre „noblețea sufletească" a fostului său vecin, iar lui Abreev îi scrise că acesta, „ca om al nobilor convingeri", de bună seamă nu va scăpa din vedere să... şi aşa mai departe. Recitind scrisorile i se făcu scîrbă de el însuşi.

— O, dragoste ! exclamă el, numai pentru tine îmi pot permite să fiu atît de meschin.

Scrisoarea adresată lui Mary fu cea mai scurtă :

„Comoara mea, te rog să intervii și să insiști să mi se permită să plec în concediu, lucru pe care îl solicit și eu, concomitent, printr-o cerere adresată ministrului. Dacă n-am să te văd încă o jumătate de an simt că am să înnebunesc."

După ce scrise aceste epistole, fu cuprins fără veste, pesemne din pricina celor prin care trecuse în ziua aceea, de-o veritabilă criză de nervi : se trînti în pat și începu să plîngă în hohote, ca un copil.

Grunea nu izbutea să priceapă ce se petrece cu boierul ei ; stătea tristă, cu mîinile încrucișate și îl privea fără să scoată o vorbă.

Între timp, procurorul, stînd la masă cu fratele și cu sora sa, nu pierdu ocazia să le spună :

— L-am întîlnit adineoari pe chiriașul vostru ; vrea să plece definitiv la Petersburg.

— Ducă-se ! se grăbi să spună inginerul, pe care atît Vihrov, cît și toate discuțiile purtate pe seama lui ajunseseră să-l plictisească de moarte.

Procurorul aruncă o privire spre Iulia.

— Totuși, unele domnișoare poate că îi vor duce dorul, rosti el cu un zîmbet ușor.

— S-ar putea. Se mai găsesc încă suflete simțitoare, n-au dispărut cu totul, făcu inginerul.

Auzind acest schimb de cuvinte, Iulia se făcu palidă.

— Oare pe Miliktrisa Kirbitievna [1] o ia cu el ? întrebă Vissarion, subînțelegînd-o, bineînțeles, pe Grușa.

— Nu. Bănuiesc că la Petersburg are o altă Kirbitievna și că tocmai la ea se străduiește să ajungă, răspunse procurorul.

Iuliei, care se apucase să pregătească o salată, i se umplură ochii de lacrimi.

— Cel puțin salata să nu ne-o stropești cu lacrimile dumitale, i se adresă ironic inginerul.

Iulia împinse de-o parte salatiera.

— Am impresia că vă face plăcere să mă chinuiți ! zise ea.

[1] Personaj feminin din folclorul rusesc.

— Nu te chinuim, vrem doar să te dezmeticeşti, îi spuse procurorul. Vihrov mi-a mărturisit deschis că nu va mai reveni aici pentru nimic în lume.

— Şi ce-i cu asta ? ripostă Iulia, îndreptîndu-şi spre el ochii plini de lacrimi. Dacă el va rămîne la Petersburg, să ştiţi că am să plec şi eu acolo.

— Cine o să-ţi dea drumul ? o întrebă zîmbind, procurorul.

— Tata. Am să-i spun că vreau să locuiesc la Petersburg şi va veni cu mine.

— Asta-i bună ! făcu inginerul. Dacă mîine o să-l trimită pe Vihrov la Astrahan, ai să te duci şi tu după el la Astrahan ? Sau dacă o să fie trimis la minele din Siberia, ai să-l urmezi şi acolo ?

— Să nu mai cobeşti ! Auzi vorbă : la minele din Siberia ! exclamă Iulia şi, nemaifiind în stare să rămînă la masă, se ridică şi se retrase în odaia ei.

— E amorezată rău, proasta de ea ! spuse inginerul, mohorît.

— M-da ! rosti tărăgănat procurorul.

XX

EXPLICAŢIA

Curînd, Vihrov primi de la procuror o scurtă scrisoare.

„Mă grăbesc, să vă informez, dragă Pavel Mihailovici, că dl. Klikov a cumpărat, cu acte de proprietate, moşia aflată sub tutela sa şi a obţinut de la guvernator efectuarea unei noi anchete, în cursul căreia ţăranii, pesemne instruiţi dinainte, au dat cu totul alte declaraţii decît cele obţinute de dumneavoastră. Nu credeţi că e necesar să luaţi unele măsuri împotriva acestei stări de lucruri ?“

Citind biletul, Vihrov nu făcu mai întîi decît să rîdă, apoi îi trimise lui Zaharevski următorul răspuns :

„Naiba să-i ia cu toate născocirile lor ; știu doar atît, că am dreptate și că nu vreau să mă mai gîndesc la cele întîmplate."

Eroul meu chiar că nu se mai gîndea la nimic decît la Mary, stînd ceasuri întregi în fața portretului pe care ea i-l trimisese : ochii și zîmbetul verișoarei sale semănau acum din ce în ce mai mult cu ale lui Esper Ivanîci, lucru care îl încînta și mai mult. În seara aceea însă, reamintindu-și cele spuse de procuror, simți o anume neliniște, mai ales la gîndul că asemenea calomnii i-ar putea prejudicia serios posibilitatea de a obține concediul solicitat. De aceea, auzind într-un tîrziu, sus, la etaj, un murmur de voci și zgomote, și crezînd că procurorul a venit din nou în vizită la fratele său, luă hotărîrea să se ducă și el acolo și să-l întrebe mai în amănunt despre isprava lui Klîkov. Urcînd însă în apartamentul de sus și intrînd în salon, fu surprins într-un mod foarte neplăcut ; în cele cîteva fotolii, așezate acum unul lîngă altul, ședeau procurorul, guvernatorul, *m-me* Pikolova, Vissarion și Iulia, iar în fața lor stătea în picioare un ins îmbrăcat într-un frac negru și ținînd în mîini niște cărți de joc. Vihrov abia fu în stare să-i salute pe cei adunați.

— Mă bucur că ați venit, rosti Vissarion, totuși păru stingherit de apariția vecinului său.

Cît despre guvernator și *m-me* Pikolova, aceștia nici măcar nu-i răspunseră la salut. Procurorul însă îi strînse prietenește mîna, zîmbindu-i ușor, iar Iulia, luminîndu-se la față de bucurie, îi arătă cu ochii locul de lîngă ea. Vihrov se așeză acolo.

Reuniunea din seara aceea fu organizată la Vissarion cu totul pe neașteptate ; aici trebuie să arătăm că, din ziua în care avusese loc spectacolul de teatru cu participarea artiștilor amatori, *m-me* Pikolova începuse să-i acorde Iuliei o vădită și binevoitoare atenție. Femeile au uneori asemenea porniri prea puțin justificate. *M-me* Pikolova spunea ea însăși că Iulia îi place foarte mult, deși nu-și poate explica de ce, anume.

Vissarion, ca om practic, nu scăpă ocazia să profite de această stare de lucruri și începu să organizeze pentru *m-me* Pikolova mici serate, la care se înțelege că era tot-

deauna prezent și mai-marele guberniei ; astfel se răspîndi în tot orașul vestea că guvernatorul îl simpatizează foarte mult pe inginerul Zaharevski ; drept urmare Vissarion se trezi cîștigînd la construcțiile contractate vreo cinci mii de ruble în plus ; pe lîngă aceasta, atenția pe care i-o acorda șeful guberniei avu darul să-i satisfacă în mod vădit orgoliul. Procurorul nu lua parte, de obicei, la asemenea serate ; venise în seara aceea numai pentru că fratele său, din dorința de a le oferi oaspeților cît mai multe momente distractive, îl invitase la el pe un scamator sosit de curînd în oraș, iar lui Ilarion, ca multor oameni inteligenți, îi plăceau foarte mult scamatoriile : le urmărea cu atenție și curiozitate. Scamatorul cu pricina (avînd înfățișare specifică tuturor prestidigitatorilor din lume și știind acum cu mîncecile ușor suflecate) se adresa mai ales lui *m-me* Pikolova. Om abil, pesemne că avusese timp să afle amănunte despre aceasta și, ca atare, încerca să-i acorde o atenție specială.

— *Madame,* luați vă rog, această carte, i se adresă într-o franceză stîlcită. *M-r le général,* și dumneavoastră, îi oferi o altă carte de joc, guvernatorului.

— Unde s-o pun ? întrebă șeful guberniei într-o franceză și mai stîlcită.

— Pe a mea am pus-o în batistă ! interveni Pikolova, într-un grai franțuzesc la fel de pocit.

Procurorul nu se putu stăpîni și li se uită peste umăr, ca să-și dea seama dacă au ascuns bine cărțile.

— Un, doi ! rosti scamatorul și își agită în aer bagheta. Cît ai clipi din ochi, cartea mai-marelui guberniei trecu în mîinile doamnei Pikolova, iar cartea acesteia la mai-marele guberniei.

Mirarea, atît a lui cît și a ei, nu avu margini. Vissarion însă își rîse pe sub mustață. Cunoștea și el acest truc, dealtfel ca și multe alte scamatorii pe care le făcu în continuare prestidigitatorul ; nu numai că le cunoștea, dar le și învățase cîndva în mod special.

Scamatorul prezentă apoi trucul cu inelele. Le mișcă în așa fel, încît intrară unul într-altul, pînă ce alcătuiră un lanț ; scuturîndu-l după aceea, zalele i se desfăcură.

— Daţi-mi şi mie inelul ! exclamă guvernatorul, surescitat de mirare. N-are nici o spărtură, spuse îndată şi îl dădu procurorului, care, mijindu-şi ochii, îl examină la rîndul lui, apropiindu-l de lumînare.

— N-ai să vezi nimic, îi spuse fratele său. Cu toate că nu cunoştea acest truc, ştia prea bine că era zadarnic să examinezi inelul.

— Uitaţi-vă, am făcut şi eu să intre un inel într-altul, exclamă *m-me* Pikolova cu o bucurie copilărească în glas ; ţinuse în mîini două inele şi se tot străduise să le unească ; dar nici nu se apropie bine de ea scamatorul, că inelele se şi legară.

— Sînteţi o vrăjitoare, sînteţi o vrăjitoare ! exclamă guvernatorul, învăluind-o, ca de obicei, cu privirea sa drăgăstoasă.

Pe Vihrov spectacolul îl plictisi de moarte. Şezu tot timpul cu capul plecat. Nici Iulia nu acordă vreo atenţie scamatorului, ci se uită la Vihrov : la un moment dat, cînd ceilalţi erau cu ochii la scamator, care prezenta de astă dată trucul cu cobaii (aceştia se transformau în porumbei, iar porumbeii redeveneau cobai), îşi luă deodată inima în dinţi şi, cu o voce care părea foarte veselă, îi spuse :

— Cum rămîne, Pavel Mihailovici ? Chiar nu vreţi deloc să aflaţi secretul pe care voiam să vi-l spun ?

— Secretul ? repetă Vihrov cu o voce aparent flegmatică, dar în sinea lui înspăimîntîndu-se de-a binelea. Îndată însă îşi spuse că în cazul cînd Iulia îi va vorbi despre sentimentele ei, va trebui să-i răspundă fără a mai ocoli adevărul.

— Ştiţi, continuă ea cu aceeaşi veselie în glas, sînt îndrăgostită de dumneavoastră.

— Păcat ! rosti Vihrov pe un ton tot atît de vesel. În alte condiţii aş fi socotit aceasta drept cea mai mare fericire pentru mine. Acum însă nu vă pot răspunde la fel.

— De ce ? întrebă Iulia fără a renunţa la tonul ei de dinainte.

— Pentru că iubesc o altă femeie, răspunse Vihrov.

— Nu cumva pe *m-me* Fateeva cea ingrată ?

— Nu.

— Să fie vorba oare — pfui ! — de intendenta dumneavoastră.

— Nicidecum.

— Dar cine e această femeie ? rosti ea. Vocea nu-i mai era veselă.

— O verișoară de a mea.

— Cea de la care primiți scrisori ? se interesă Iulia, simțind că e gata să izbucnească în plîns. Și este o afecțiune veche ? izbuti totuși să-l mai întrebe.

— Foarte veche ! răspunse Vihrov, stînd, ca și pînă atunci, cu capul plecat. Eram încă băiețandru cînd m-am îndrăgostit de ea dar s-a măritat cu altul.

— De ce nu cu dumneavoastră ? rosti Iulia.

— Pentru că eram încă elev de liceu, iar ea, o domnișoară de optsprezece ani.

— Și după aceea ? întrebă Iulia.

— După aceea s-a petrecut cu mine un fenomen psihologic foarte ciudat : timp de-aproape doisprezece ani am purtat în suflet sentimentul pentru această femeie fără să-l bănuiesc măcar, el manifestîndu-se între timp prin mai multe reacții negative, ca să zic așa. Vreau să spun că în această perioadă nu am fost în stare să iubesc sincer, cu adevărat, nici o altă femeie. .

— Și-acum acest sentiment se manifestă pozitiv ?

— Da.

— Ce anume a contribuit la asta ? continuă ea să-l interogheze. Izbutise să-și stăpînească hohotele de plîns și să le ascundă departe-departe, în adîncul inimii.

— Gîndul și speranța că dragostea îmi va fi împărtășită.

— Înseamnă că ați primit un răspuns încurajator.

— Da.

— Și soțul ? Mai trăiește ?

— Trăiește.

— Și atunci ? El nu vă trezește gelozia ?

Vihrov dădu din umeri.

— Dragostea ce i-o port acestei ființe e o dragoste spirituală, iar pe sufletul și inima unui om nimeni și niciodată nu poate pune stăpînire.

— O invidiez pe verișoara dumneavoastră, rosti Iulia după un răstimp de tăcere și scoase un oftat abia perceptibil.

— De ce ? întrebă Vihrov, ca și cînd n-ar fi înțeles ce vrea să spună.

— Pentru că a izbutit să vă inspire un sentiment atît de statornic : ați iubit-o doisprezece ani fără să sperați că vi se va răspunde la fel și fără să puteți iubi, din pricina asta, o altă femeie.

— Da, așa s-a întîmplat ! admise Vihrov. Își dădea seama că mărturisirea lui o jignise și o îndurerase pe Iulia.

Nu-și mai spuseră nimic. Vihrov se simți întrucîtva rușinat, iar ea pesemne că încerca să se reculeagă. El se ridică din fotoliu și trecu în altă parte a salonului, dîndu-i posibilitatea să-și vină în fire.

Cel puțin o jumătate de oră Iulia rămase la locul ei fără să se miște, fără să schimbe o vorbă cu cineva. După cum am mai spus, era o fată orgolioasă și cu un caracter ferm. Cît timp gîndise și sperase că Vihrov va răspunde sentimentelor ei, îl iubise aproape cu pasiune, se comportase uneori prea sentimental, fusese capabilă, chiar, să facă și un pas greșit, însă îndată ce auzi că el iubește o altă femeie, se grăbi să-și scoată din cap toate visele și toate speranțele. În inimă nu-i rămase decît o vagă durere, ca o arsură ce încă se mai făcea simțită. Izbutind, deci, să fie din nou stăpînă pe ea și văzînd că *m-me* Pikolova rămăsese singură (mai-marele guberniei discuta acum cu Vissarion Zaharevski), se ridică îndată și se duse să se așeze lîngă aceasta. Vihrov, în schimb, încerca o vie dorință de a pleca acasă : venise acolo să discute cu procurorul despre cazul lui, dar Ilarion ca un făcut, continua să urmărească trucurile scamatorului. Hotărî să mai aștepte și, în timpul ăsta, auzi, fără să vrea, o discuție între guvernator și Vissarion Zaharevski. Vorbeau despre clădirea poștei pe care inginerul o construise în regie proprie.

— Dirigintele poștei mi-a spus de-a dreptul că această clădire nu-i bună de nimic, zise guvernatorul mai mult în glumă, decît în serios.

— Să știți că nu-mi pasă : ar putea să se și prăbușească, răspunse Vissarion. Arhitectul poștelor a recepționat-o și cu asta, basta !

— Dirigintele zice însă că tencuiala ar fi căzut de pe tavane, după ce a trecut mai mult timp de la recepționarea clădirii.

— Dacă era să cadă, apoi trebuia fie să cadă imediat, fie să nu mai cadă deloc.

— Și totuși a căzut ripostă domol mai-marele guberniei.

— Se prea poate ! răspunse vioi Zaharevski. Dar poate că cei de acolo au făcut în casă leșie, ori au fiert rufe : treaba asta umezește orice fel de tencuială.

— Dușumeaua s-a lăsat și ea : lumea se teme să și calce pe scînduri, păru mai mult să-l informeze, decît să-l mustre guvernatorul.

— O cred și pe asta ! răspunse Zaharevski cu aceeași dezinvoltură. Nicăieri nu există grinzi care, la o lungime de doisprezece arșini, să nu se curbeze : de ce să se teamă lumea să calce pe ele ! În casele din Petersburg toate dușumelele se leagănă și totuși nimeni nu se teme de asta.

— Dirigintele zice că pămîntul de sub grinzi e foarte umed, că tocmai de aceea au început ele să se deformeze.

— Se vor deforma, firește ! Să știți că și pentru mine ar fi fost mai avantajos să pun acolo pămînt uscat : l-aș fi așternut mai ușor și mai repede. Asupra lui Dumnezeu însă eu n-am nici o putere : pe atunci a plouat întruna, doar nu era să usuc pămîntul pe plită. Am încercat totuși să-l usuc, dar fără nici un rezultat. De altfel toate acestea le-am făcut cunoscute șefilor mei.

— Sau, mai zice dirigintele, sobele de acolo sînt făcute din cărămizi vechi, pline de mortar, care au fost scoase din pereții unor clădiri demolate. Treaba asta, cică, ar dăuna sobelor.

— E adevărat, numai că asta trebuie s-o constate arhitectul lor. Eu i-am predat sobele făcute dintr-un material corespunzător. În actul de predare nu se menționează că sobele ar fi prost construite : poate că ei le-au desfăcut ulterior și le-au reclădit din cine știe ce fel de cărămizi : doar de atunci a trecut o jumătate de an !

— Mai repară și dumneata cîte ceva ca să-i liniștim, mai mult îl sfătui mai-marele guberniei decît să-i ordone

— Pentru nimic în lume, înălțimea voastră ! exclamă Zaharevski. Dacă aș fi vinovat, ar fi altceva. Dar sînt curat ca lacrima. Dacă aș face vreo reparație, ar însemna să dau ocazie oricui să cleveteasc pe seama mea.

— Nu pentru ei îți cer să faci asta, ci pentru mine, altminteri o să trimită reclamații la Petersburg, iar mie nu-mi place să se afle acolo despre ciondănelile noastre.

— Dacă-i vorba pe așa, înălțimea voastră, sînt gata să le refac toată casa de la temelie, dar, vă spun sincer că pentru mine asta ar fi o mare ofensă, o foarte mare ofensă, spuse Zaharevski.

— Ce să-i faci, în slujbă se întîmplă să ai și cîte-o neplăcere, conchise filozofic mai-marele guberniei.

— Așa e ! zise pe același ton Zaharevski.

În toată această discuție pe Vihrov îl mira mai ales curajul cu care vorbise Vissarion despre clădirea construită sub oblăduirea lui. Dealtfel îi spusese și Grunea, într-una din zile : „Gazda noastră a construit clădirea aceea, a poștei, a luat pe ea douăzeci de mii, iar acum casa aproape s-a năruit cu totul". Vissarion însuși, trecînd odată, împreună cu Vihrov, pe lîngă acea clădire, i-o arătase și-i spusese : „Din ciosvîrta asta m-am înfruptat și eu !", iar acum căutase să-l convingă pe guvernator că e curat ca lacrima !...

În tot cursul serii, valeții aduseră necontenit fructe și bomboane. În cele din urmă, se serviră pere, din acelea care, în oraș, costau două ruble bucata. Cu toate că discuta cu șeful guberniei, Vissarion nu scăpă din vedere să vină la *m-me* Pikolova și s-o convingă să ia și acasă vreo cinci pere. Știa că-i plăceau foarte mult și le mînca de obicei, dimineața, în pat. Și din pricina unor asemenea tratații îi plăceau lui *m-me* Pikolova seratele organizate de către Vissarion Zaharevski : le lăuda întruna, dealtfel ca și pe vajnicul amfitrion.

Între timp, procurorul, săturîndu-se, în sfîrșit, de trucurile scamatorului, ieși în salon. Vihrov se grăbi să se ducă după el.

— Ce s-a întîmplat, ce-au mai născocit ăștia împotriva mea ? îl întrebă pe Ilarion.

— De fapt, n-au născocit nimic, ci au răstălmăcit cazul într-un mod foarte abil, îi răspunse procurorul. Țăranii au dat acum cu totul alte declarații decît cele pe care vi le-au prezentat dumneavoastră.

— De unde ați aflat treaba asta ?

— Mi-a spus-o însuși guvernatorul. „Uite, zice, cum procedează cinovnicii mei în cursul unor anchete : Vihrov ăsta făcînd ancheta la moșia lui Klikov, a umblat numai cu minciuni !"

— Ticălosul ! exclamă Vihrov, aprinzîndu-se la față. Nu numai la slujbă, dar nici în viața particulară n-am mințit niciodată ; am să discut chiar astăzi cu dumnealui !

— Discutați, spuse procurorul.

La cină, Vihrov bău vreo două pahare în plus ca să-și facă curaj și cînd simți că băutura începe să-și facă efectul, i se adresă cu glas tare guvernatorului.

— Excelența voastră, e adevărat că problema legată de tutela lui Klikov a fost reexaminată ?

Guvernatorul îi aruncă o privire încruntată, iar *m-me* Pikolova ciuli urechile.

— Da, a fost reexaminată, rosti guvernatorul, după un răstimp de tăcere.

— Și ce s-a constatat la noua anchetă ?

— Nu știu, încă n-am studiat dosarul, răspunse guvernatorul, privindu-l o clipă și pe procuror.

Vihrov își dădu seama că nu mai exista nici o posibilitate de a discuta această problemă, mai cu seamă că guvernatorul se întorsese spre doamnele de alături cu care se angajă într-o discuție vioaie.

— N-o să vă dăm drumul să plecați, să știți că n-o să vă dăm drumul, îi spunea Pikolova Iuliei.

— Plecați undeva ? interveni guvernatorul.

— Da, săptămîna viitoare plec la tatăl meu, răspunse Iulia cu glas tare, pesemne ca să fie auzită și de Vihrov.

— Plecați ? o întrebă și el.

— Negreșit, îi răspunse Iulia.

— Ba n-o să vă lăsăm, n-o să vă lăsăm, zise la rîndul lui și guvernatorul.

— Nu mă poate reține aici nici-o putere din lume, răspunse cu tărie Iulia. Nu l-am văzut de foarte multă vreme pe tata, adăugă ea.

Plecînd, ca de obicei, cu Pikolova, guvernatorul nici nu se uită la Vihrov ; dealtfel nici acesta nu se osteni să-l salute.

O săptămînă mai tîrziu, Iulia plecă, într-adevăr, acasă, la tatăl ei.

XXI

ÎNTRUNIREA NEMULȚUMIȚILOR

În sfîrșit, sosi și răspunsul lui Mary. Scrisul îi era tot atît de nervos, ca și în misiva precedentă :

„Dragul meu prieten ! Nu pot să înțeleg ce s-a întîmplat : guvernatorul a trimis aici un denunț împotriva ta, a cărui copie mi-a înmînat-o Plavin (o alătur scrisorii). Bunul nostru Abreev a fost în mod special în audiență la ministru, spre a clarifica lucrurile, dar acesta i-a spus că nu se amestecă în dispozițiile pe care guvernatorii le dau subalternilor. Dacă soțul meu va fi trimis în Armata din sud, eu n-am să plec la moșie, ci am să trec prin orașul în care te afli, ca să mă întîlnesc cu tine."

La început, Vihrov nu-și prea dădu seama ce se petrece cu el : copia denunțului o scoase din plic și o citi cu un fel de obosceală și fără să încerce o prea mare neliniște. Hîrtia era întocmită astfel :

„Secretarul de colegiu Vihrov, exilat în gubernia ce mi-a fost încredințată și aflat aici în calitate de cinovnic pentru probleme speciale, fiind trimis să cerceteze modul în care a fost administrat domeniul de sub tutela locotenentului major Klîkov, și-a permis să instige pe țăranii locălnici la nesupunere și să obțină de la aceștia declarații părtinitoare ; la efectuarea altei anchete, privitoare la edi-

noverți, s-a pretat, prin nevasta șefului poliției din localitatea respectivă, la aranjamente bănești cu rascolnicii ; în sfîrșit, trimis pe urmele unor fugari, a izbutit, împreună cu martorii, să prindă două persoane, dar, din neglijență sau avînd alt scop, i-a făcut scăpați, dîndu-le posibilitatea să se sustragă de la pedeapsa prevăzută de lege. Prezentînd, cu cea mai mare stimă, toate aceste constatări excelenței voastre, vă rog să binevoiți a aproba ca cinovnicul pentru probleme speciale Vihrov să fie deferit justiției."

Pe copie, se mai afla și o notiță, scrisă de Plavin :

„Aprobarea a fost trimisă".

Citind aceste rînduri, lui Vihrov îi veni să rîdă, dar nici nu apucă să se dezmeticească bine, că din coridor se auzi un zornăit de pinteni.

„Nu cumva să fiu trimis undeva, și mai departe ?" se gîndi el.

În odaie își făcu apariția șeful poliției locale.

— V-am adus un ordin de la șeful gubernici, îi zise lui Pavel și scoase din buzunarul vestonului o hîrtie.

Vihrov i-o luă. Era un ordin care suna astfel :

„Comunicîndu-vă prin prezenta că v-am deferit justiției pentru săvîrșirea unor acte ilegale în serviciu și că v-am înlăturat din funcție pe timpul cercetărilor și al judecății, vă ordon a nu părăsi teritoriul orașului pînă la încheierea acțiunii judiciare."

— Foarte bine, îi spuse Vihrov polițaiului.

— Vă pot ruga să-mi confirmați în scris că ați primit acest ordin ? întrebă acesta.

Vihrov îi scrise confirmarea cerută.

Șeful poliției însă nu se grăbi să plece ; pesemne că avea și el chef să-l toarfece niței pe guvernator.

— Ca să vedeți cum se comportă șefii în ziua de astăzi ! zise el, dar Vihrov nu-i răspunse nimic.

Șeful poliției era, ca să zicem așa, creația guvernatorului și unul dintre oamenii în care acesta își punea cea mai mare nădejde ; cu toate acestea, mai-marele guberniei făcea parte din acei conducători pe care supușii lor, chiar cei mai dragi și pe care îi copleșesc cu binefaceri, nu-i pot suferi.

Între timp, pe coridor se auziră alți pași.

Vihrov ridică privirea : pe ușă intrară frații Zaharevski ; pe fețele amîndurora se citea neliniștea.

— Se pare că am făcut tot ce ați dorit, îi zise Pavel șefului poliției.

Acesta înțelese aluzia, salută și plecă.

— Ați văzut ce festă v-a jucat guvernatorul ? i se adresă lui Vihrov procurorul. Buzele îi erau palide de mînie.

— Tocmai îi citeam misivele, răspunse Pavel.

Vissarion Zaharevski umbla tăcut prin odaie : era și el revoltat de procedeul guvernatorului.

— Acțiunii prin care sînteți defeșit justiției eu nu i-am dat curs, zise procurorul. În primul rînd, în cazul acuzării dumneavoastră de a fi părtinitor, am aflat că la a doua anchetă au fost interogați cu totul alți țărani decît cei pe care i-ați interogat dumneavoastră ; și-apoi dumneavoastră ați interogat șaptezeci de oameni, iar ei trei.

— Numai trei ! exclamă Vihrov.

— Numai trei ! repetă procurorul. Apoi, despre foamete și holeră ceilalți anchetatori n-au mai făcut nici un fel de noi cercetări, ci s-au bazat numai pe hotărîrile anterioare ale organului de tutelă și ale judecătoriei zemstvei. În ceea ce privește relațiile dumneavoastră cu rascolnicii prin mijlocirea nevestei șefului de poliție, nu există decît o singură scrisoare, lipsită de dovezi, a preotului edinoverților : ori eu susțin că, înainte de a deferi pe cineva justiției, toate acuzațiile îndreptate asupra sa trebuie mai întîi verificate pe cale legală. Dumnealor n-au fost de acord cu mine și au decis să ducă la îndeplinire hotărîrea anterioară ; în ceea ce mă privește, am să raportez totul ministrului.

— Vă mulțumesc, spuse Vihrov, întinzîndu-i mîna.

— E ceva de neconceput, de neconceput ! exclamă procurorul ; buzele îi mai erau și acum palide de mînie.

În cele din urmă se auzi și glasul lui Vissarion.

— În cazul de față, zise el, nu-mi place în primul rînd că e vorba de-o răzbunare. Dacă domnul Vihrov nu i-a făcut, n-a vrut să-i facă pe plac guvernatorului într-o problemă care-l interesa atît de mult, atunci el trebuia să

predea acest caz alteuiva. Dar să te răzbuni pentru asta, să racolezi la cazul în speță și alte probleme. este, după părerea mea, o treabă care lasă de dorit.

— Aici nu-i vorba numai de mine, zise Vihrov, adunîndu-și în sfîrșit forțele, pentru a exprima tot ce i se adunase în suflet. Poate că, într-adevăr, sînt vinovat și, ca atare, nu-s bun de nimic, poate că-i vinovată soarta mea nefastă, da — vai ! — nu sînt singurul care suferă aici, există alte sute și mii de subordonați, de care șefii lor dispun numai pentru amuzamentul lor. Dacă ar exista la noi niște partide, iar acel partid care ar triumfa l-ar da la o parte pe celălalt, asta încă ar mai fi în firea lucrurilor ; dar la noi așa ceva nu există, la noi tiranii se distrează, pur și simplu, pe seama victimelor lor. La fel cum se comportau cu noi tătarii, pe vremea Hoardei de Aur, tot astfel ne comportăm și noi astăzi cu subalternii noștri !... Iată, vă jur, continuă Vihrov, că orice mi s-ar întîmpla, oriunde m-ar azvîrli soarta, voi căuta să demasc și să fac de rîsul și batjocura lumii pe toți acești domni : ăsta va fi scopul vieții mele de-aci înainte !...

— Toate astea sînt pe deplin juste ! se grăbi să spună inginerul, și n-aș putea obiecta decît prin întrebarea : unde nu există așa ceva ? Pretutindeni, cei mari vor ca subalternii să acționeze în spiritul lor ; pretutindeni există partinire ; pretutindeni există lăcomie de bani.

— Cum adică pretutindeni ? făcu procurorul. În nici o altă limbă nu există cuvîntul *vziatka* [1].

— Cuvîntul poate că nu există, dar fapta în sine există, rosti inginerul rîzînd.

— Ba nicăieri nu există așa ceva, nicăieri ! exclamă Vihrov. Iertați-mă, Vissarion Ardalionîci, astăzi sînt foarte nervos, de aceea nu mă pot stăpîni să nu vă dau exemplu chiar pe dumneavoastră. De curînd, acest domn guvernator... atunci cînd ați discutat cu el, în casa dumneavoastră, despre anumite carențe ale unei clădiri pe care ați construit-o... părea mai mult să glumească pe seama lor, soco-

[1] Vziatka — mită (rus.). Cuvîntul derivă de la verbul *vziati* — a lua.

tind probabil că nu sînt decît niște fleacuri, o nimica toată, în timp ce pe mine, om cu nimic vinovat și care și-a făcut în mod cinstit datoria, mă dă în judecată !

Inginerul se făcu roșu la față.

— Poate că ați făcut cine știe ce încurcături în timpul misiunilor dumneavoastră, iar el a profitat de acest lucru și v-a dat în judecată.

— Chiar dacă aș fi făcut vreo încurcătură, n-avea dreptul să mă dea în judecată : știa prea bine că am procedat în mod cinstit !

Sosirea unor oaspeți întrerupse această discuție. Era Knopov, care intra bălăbănindu-se. Purta frac, ca de obicei, avînd prinsă de-o parte o săbiuță încărcată de cruci și medalii. În urma lui venea judecătorul, cunoscut acum de cititori, cu obrazul lui sever și imobil.

— Am aflat de la club că asupra dumneavoastră s-a abătut mînia țarului nostru Ivan cel Groznic [1], zise Knopov adresîndu-se lui Vihrov, și m-am grăbit ca, împreună cu Dmitri Dmitrievici, adăugă el arătînd spre judecător, să vă asigurăm de considerația și respectul nostru.

Vihrov le mulțumi amîndurora.

— Bună ziua, tînără justiție, continuă Knopov, adresîndu-se de astă dată procurorului. La dumneavoastră cum se naște un jurist, cum e-mbrăcat în uniforma de președinte al tribunalului. Respectele mele și celor care dau față orașelor, îi spuse apoi Piotrî Petrovici inginerului. Menirea dumneavoastră e să întreținеți cum trebuie șoselele, dar nu faceți decît să împodobiți orașele : mereu vă faceți cîte-o casă nouă.

Judecătorul îi salută pe cei de față tăcut și cu multă prestanță.

Se așezară.

— Guvernatorul a întocmit și împotriva mea un denunț, îi zise lui Vihrov judecătorul.

— Asta pentru că v-ați prezentat candidatura pentru postul de președinte al tribunalului ? întrebă Pavel.

---

[1] Se are în vedere guvernatorul, al cărui nume era Ivan.

— Da, confirmă judecătorul cu un glas metalic și monoton. Guvernatorul consideră că nu e cazul să fiu confirmat în această funcție deoarece aș fi neglijent în serviciu, aș duce o viață destrăbălată și aș fi liber-cugetător. Împotriva tuturor acestor acuzații pot prezenta însă o serie de dovezi care provin chiar de la dumnealui. Că nu sînt neglijent în serviciu o pot dovedi prin aceea că, după fiecare verificare a activității mele judecătorești, dumnealui însuși îmi prezenta prin presă cuvinte de mulțumire ; de asemenea, îmi făcea deseori vizite acasă ; îmi încredința organizarea balurilor pe care le patrona ; mă invita la masă chiar și-atunci cînd n-avea decît un grup mai restrîns de oaspeți. Cum de-ar fi putut să procedeze astfel, dacă eu aș fi dus o viață destrăbălată și aș fi fost un liber-cugetător ? Căci un guvernator nu-și apropie, de obicei, asemenea oameni și nici nu trebuie să și-i apropie. Ei bine, în legătură cu toate acestea am întocmit două memorii : unul adresat ministrului de interne, celălalt — ministrului justiției.

— Mitea al nostru e un băiat de ispravă ! interveni Knopov. Și taică-său a fost un om care se tot ținea de procese. Odată, un boier foarte bogat, pe nume Gherasimov, i-a călcat ogoarele cu cîinii lui de vînătoare și i-a hăituit vacile : s-a judecat cu el treizeci de ani și pînă la urmă a cîștigat : a plătit boierul toate daunele și cheltuielile...

— Eu nu mă țin de procese, ripostă judecătorul, se înțelege însă că n-am să permit nimănui să mă calce pe bătătură, dacă am dreptate !... În acest memoriu, continuă el, adresîndu-se lui Vihrov, am expus și motivele pentru care mai-marele guberniei caută să mă discrediteze. „Din cauza doamnei Pikolova, am scris, au fost dați afară patru ispravnici, fiind înlocuiți cu rude de ale dumneaei ; tot din pricina doamnei Pikolova, un negustor a fost ținut o lună întreagă la poliție, pentru că nu i-a dat marfă pe datorie ; acum domnul Vihrov e deferit justiției, deoarece n-a condus ancheta privitoare la fratele doamnei Pikolova așa cum ar fi dorit dumneaei.“ Tocmai de aceea am și venit aici, adăugă el. Acceptați să amintesc în memoriu și cazul dumneavoastră ?

— Îmi faceţi chiar, un serviciu, se grăbi să-l asigure Vihrov.

— Am adunat totodată, de la mai mulţi cetăţeni ai noştri, bileţele ca acestea, scrise de Mohov : „Vă rog, să organizaţi un bal la dumneavoastră acasă : *m-me* Pikolova vrea tare mult să danseze", sau, „Împreună cu *m-me* Pikolova voi veni să iau prînzul la dumneavoastră" şi aşa mai departe. Chiar dacă miniştrii n-o să le acorde atenţie, eu, totuşi, am să le trimit.

— Cine ştie cum o să reacţioneze miniştrii, comentă Knopov. Mai bine ar fi să se procedeze ofiţereşte, aşa cum procedam noi, odinioară, cu cîte-un comandant de regiment. Ne prezentam la el şi-i ziceam : „Înălţimea voastră, ori preluaţi o altă unitate, ori cereţi să fiţi trecut în rezervă : noi nu mai vrem să facem serviciu în subordinea dumneavoastră. Şi să nu aduceţi o nenorocire nici asupra dumneavoastră şi nici asupra noastră, căci de nu ne veţi urma rugămintea, unul dintre noi, ales prin tragere la sorţi, va trebui să vă pălmuiască în public ! Şi ce credeţi : toţi treceau în rezervă, nici unul n-a mai rămas în post.

— Una e un comandant de regiment si alta e un guvernator ripostă judele. Pe la regimente simţul onoarei era totuşi la înălţime !

— Sigur că da : guvernatorul va socoti asta drept o nouă uneltire, interveni procurorul, va mai trimite un denunţ şi veţi fi trimişi cu toţii prin cele mai depărtate gubernii

— N-au decît să ne trimită, mare scofală ! exclamă Piotr Petrovici. Văd că lumea a devenit astăzi cam fricoasă, continuă el dînd din cap. Ehei, să-i fi văzut, de pildă, pe nişte nobili din trecut, Bobkov şi Hlopkov le zicea. Odată, la un scrutin, s-au luat, nu mai ştiu de ce, la harţă. Şi unul dintre ei s-a răstit la celălalt : „Tu, zice, în faţa mea să taci din gură, eu am fost de două ori retrogradat de-am ajuns simplu soldat !" „Iar eu, s-a oţărît celălalt, am fost condamnat la muncă silnică, şi-am muncit în mină !" Ca să vedeţi şi dumneavoastră cu ce aveau să se laude ! Pe cită vreme lingăii de astăzi, cum vine iarna şi se adună la un loc, cum dau fuga să organizeze baluri mas-

cate pentru mai-marele guberniei. Mohov ăsta m-a întrebat odată : „Dacă veniţi la balul nostru mascat ce fel de personaj veţi întruchipa ?“ „Un ministru“, îi zic eu. „Şi de ce, mă rog ?“ mă-ntrebă dumnealui. „Ca să-i dau afară pe toţi cinovnicii.“ „Cum, zice, şi pe mine o să mă daţi afară ?“ „În primul rînd“, zic. A rîs omul, dar după aceea a încetat să mă mai invite la mesele lui... Ei, dragii mei, aş zice că a sosit timpul şi pentru un *pouah !* conchise Knopov, ridicîndu-se.

— Credeţi ? întrebă Vihrov.

— Da, da ! Fără doar şi poate ! întări Knopov. Dumneavoastră, tînăra Themis, nu mergeţi cu noi ? i se adresă el procurorului. Am merge numai la club, nicăieri altundeva

— De acord ! zise Ilarion.

— Dar dumneavoastră, cel care schimbaţi faţa oraşului ? îl întrebă Piotr Petrovici pe inginer.

— Vin şi eu, acceptă acesta.

— Să ne faceţi cinste cu o ladă de şampanie, zise Knopov, altminteri am să spun tuturor din ce fel de cherestea aţi construit podul de lîngă oraş. „Unde duceţi, fraţilor putregaiul ăsta, i-am întrebat în ziua aceea pe căruţaşi. Îl duceţi la uzină să facă ăia focul la cuptoare ?“ „Ba nu, mi-au spus oamenii, e pentru construcţia podului !“

— Haide, haide ! Ce tot o ţineţi una şi bună ! îi zise inginerul, urmîndu-l în vestibul unde moşierul ieşise însoţit de ceilalţi oaspeţi

Ajuns acolo, Knopov nu se putu stăpîni să nu facă o glumă şi cu Grunea, care abia izbutea să ţină în braţe uriaşa lui şubă de urs.

— Eşti cumva dădaca boierului ? o întrebă el.

— Întocmai, îi răspunse Grunea pe acelaşi ton, îmbujorîndu-se

— Şi-i faci cîte-o frecţie pe spate, ori pe piept ? o întrebă din nou Knopov.

— Ba nu-i fac nici o frecţie, rîse Gruşa, roşind încă mai tare.

— Ba să-i faci, draga mea, să-i faci. Frecțiile sînt uneori folositoare !

După ce-și conduse oaspeții, Vihrov se simți foarte rău. Se culcă în pat, dar ciuda și furia, ajungînd pînă la disperare, nu-i dădură pace. De nu i-ar fi trimis Mary acea veste salvatoare, că va veni la el, Dumnezeu mai știe de ce ar fi fost în stare.

A doua zi dimineața se trezi cu febră și galben ca ceara ; dăduse peste el o gălbinare din cele mai păcătoase.

PARTEA A CINCEA

I

VEȘTI IMBUCURĂTOARE

Trecuseră cam două luni de cînd Vihrov zăcea bolnav. Aproape tot timpul sta singur : nici unul dintre prietenii săi nu se mai afla în oraș : Knopov plecase la țară ; procurorul Zaharevski se dusese împreună cu judecătorul la Petersburg (și n-ar fi fost de mirare s-o fi făcut pentru a-l ajuta să-l doboare pe guvernatorul Mohov). Inginerul îi însoțise și el, ca să-și aranjeze niște trebușoare, cum se exprimase cu acest prilej, astfel că unica interlocutoare a eroului meu rămăsese Grușa, care, în ultima vreme, se făcuse încă mai frumoasă și se îmbrăca întocmai ca o domnișoară. Zile întregi ședea la el în odaie și ciripea întruna, povestindu-i vrute și nevrute.

Odată — era Vinerea mare — Vihrov sta culcat, cu capul rezemat de perne. Fără să vrea, își aminti o altă săptămînă a patimilor, pe care o trăise altcîndva, pe cînd locuia la familia Krestovnikov. Cît de liniștit fusese atunci, cît de fericit : cît de puțin cunoștea pe atunci ce înseamnă ticăloșia oamenilor ; cît de încrezător în viață era pe vremea aceea, cît de mult credea în adevăr și în forțele sale ! Acum însă toate acestea se spulberaseră și nici măcar nu-și putea da seama ce anume îl așteaptă în viitor.

Grușa, crezînd că boierul se plictisește, nu scăpă ocazia să-l distreze din nou cu flecăreala ei. Și cum veniseră acele zile deosebite dinaintea Paștelui, căută să-i vorbească mai ales despre cele dumnezeiești.

— E adevărat, boierule, întrebă ea, că înviind Hristos, a coborît în iad și l-a pus pe satana în lanțuri ?

— E adevărat, răspunse Vihrov, pentru că esența binelui, care există în Hristos, trebuie neapărat să încătușeze esența răului.

— Și ca să sfarme, cică, lanțul acela, boierule, continuă Grușa, diavolii pilesc la el un an întreg, și cînd le mai rămîne puțin de tot, doar cît un vîrf de ac, taman atunci vine și ziua lui Hristos, se cîntă : „Hristos a înviat !“ și lanțul se face la loc...

— Și asta e adevărat, admise Vihrov. Oricît ai încătușa esența răului, ea își va arăta negreșit colții în viața oamenilor tot mai mult și mai mult — pînă cînd voi fi rostite iar cuvinte de dragoste și de eliberare : atunci răul dispare din nou... Dar cine ți-a povestit toate astea ? adăugă el, privind-o cu blîndețe pe Grunea.

— Venea, boierule, pe la noi, pe la Vozdvijenskoe, o bătrînică, una deșteaptă, care citise mult din cărțile sfinte !... Și tot ea ne-a spus că atunci cînd Hristos a coborît în iad, i-a scos de acolo pe toți păcătoșii, numai pe regele Solomon nu l-a luat. „Cum Doamne, zice regele, m-ai părăsit ?“ „Tu, zice Dumnezeu, să ieși din iad prin înțelepciunea ta !“ Și s-a rugat atunci Solomon de satana să-i dea drumul de-acolo. „Bine, i-a zis satana, te las, dar numai dacă mi te-nchini mie !“ Ce era să facă regele Solomon ? S-a gîndit o zi, s-a gîndit două, apoi s-a învoit : s-a dus la satana și i s-a închinat, numai că-și tot ținea mîna în sus. Văleu ce s-a înveselit întreg iadul : băteau dracii din palme de bucurie că regele Solomon i s-a închinat satanei... Satana i-a dat drumul, numai că Solomon, cum a ajuns pe pămînt, le-a spus diavolilor care l-au însoțit pînă acolo cam așa : „Eu, zice, nu satanei m-am închinat, ci lui Hristos ; iacătă-i, zice, chipul : e înfățișat aici, pe degetul meu cel mare !“ Două zile, cît stătuse să se gîndească, își pictase, vezi bine, pe unghie, chipul Mîntuitorului...

Văzîndu-l pe Vihrov că zîmbește, Grușa tăcu.

— Ce-i boierule, oare să nu fie adevărat ? întrebă ea

Vihrov nu știu ce să-i răspundă : n-ar fi vrut s-o dezamăgească, dar nici s-o lase cu această credință parcă nu-i venea la îndemînă.

— Dar tu ce zici, Grușa, o fi adevărat sau nu ? o întrebă în cele din urmă.

— Eu, boierule, mă cam îndoiesc, răspunse Grușa. Să se fi găsit oare în iad pensule și vopsele cu care să fi pictat regele chipul lui Hristos ?

— Să știi că din această istorisire noi trebuie să înțelegem nu faptul că l-ar fi pictat, într-adevăr, ci pe acela că, închinîndu-se satanei, regele Solomon îl avea în gîndurile lui numai pe Hristos.

— Da, da !... se bucură Grușa, și cu tot în felul ăsta am judecat, că-i avea chipul, adică, în mintea sa. Așa cum ni se întîmplă și nouă, păcătoșilor : facem cîte-o treabă, dar ne gîndim la cu totul altceva.

— Cum adică, faci și tu treabă și te gîndești la altceva ? o întrebă Vihrov.

— Păi, să vedeți, boierule, răspunse Grușa roșind. De pildă, atunci cînd încă mai stăteam la conac și-mi porunceați să fac cîte ceva, treaba aceea o făceam, dar gîndul îmi era în altă parte și munca nu prea avea spor.

— Și la ce te gîndeai ?

— La aceea boierule (și obrajii îi luară culoarea macului)..că tare vă mai iubesc !

— Ia te uită cine-mi ești ! rise Vihrov.

— Da, boierule, tare vă mai iubesc, repetă Grușa, apoi, epuizîndu-și pesemne ideile privitoare la Dumnezeu, trecu la alt subiect.

— Am auzit, boierule, că țarul Nikolai Pavlovici ar fi murit.

— A murit.

— Și că țarul nostru e acum Aleksandr Nikolaevici

— Da, Alexandr Nikolaevici.

— Zice lumea că ar fi un om bun.

— Foarte bun.

Păru că Grușa ar mai fi vrut să-l mai întrebe cîte ceva, dar tocmai atunci se auzi clopoțelul de la intrare, răsunară voci și zgomot de pași.

— Cred că a venit Knopov, zise Vihrov.

— O fi dumnealui, ursul pădurii ! spuse Grușa și se grăbi să-și ia broderia la care lucrase și să se ridice în picioare.

Într-adevăr, în odaie intră Knopov, intonînd cu basul lui profund :

Şi înghiţit-a valul mării pe
tiran, pe cel ce prigonise altcîndva...

— Ce-i cu dumneavoastră ? Veniţi cumva de la vecernie ? îl întrebă Vihrov, ridicîndu-se în capul oaselor.

— Ba vin de acasă ! răspunse Piotr Petrovici şi îndată o zări pe Gruşa, care se retrăsese într-un ungher întunecos.

— Unde te-ai dus, coniţă ? Ia pofteşte încoace şi aşază-te la locul dumitale ! rosti el, ducînd-o spre scaunul de pe care ea tocmai se ridicase.

Gruşa se fîstîci de-abinelea.

— Binevoiţi dumneavoastră să luaţi loc, rosti ea.

— Mă aşez eu, n-avea grijă, dar să stai şi dumneata aici, să nu-ţi mai ascunzi obrăjorul cel atît de fermecător ! făcu Piotr Petrovici.

— Stai, Gruşa, stai !... îi zise şi Vihrov.

Gruşa se aşeză, dar nu se prea simţi în largul ei.

Piotr Petrovici se lăsă şi el pe scaun cu întreaga lui greutate.

— Am venit cu veşti mari !... zise el. Aflaţi că prigonitorul nostru, tiranul nostru a fost dat jos, s-a zis cu el, ha-ha-ha !... Şi Piotr Petrovici dădu drumul la zgomotoase hohote de rîs.

— Cine-i acela ? Nu cumva guvernatorul nostru ? întrebă Vihrov şi se aprinse la obraz de bucurie.

— Chiar el, în persoană ! confirmă Piotr Petrovici.

— Cum de s-a întîmplat una ca asta şi din care motiv ?

— Toate astea i se datoresc lui Mitka, judecătorul nostru. Venind la Petersburg, a ajuns mai întîi la cîţiva miniştri, cărora li s-a plîns de comportarea guvernatorului. Pe urmă generalul acela tînăr, Abreev parcă îl cheamă, cel căruia i-aţi trimis o scrisoare prin Mitka, l-a dus la o recepţie în casa unei cucoane de rang înalt. „Să povesteşti, i-a spus, cazul vostru la unul, la altul..." Şi judecătorul le-a povestit tuturor, drept care s-a dus vestea în toată capitala !... Ministrul respectiv, văzînd că întreg Petersburgul e de părere că un om ca Mohov nu mai poate fi răbdat să-şi facă mendrele, a întocmit un referat cum că

după aprecierile nefavorabile ce i-au fost aduse la cunoştinţă, guvernatorul respectiv să fie destituit...

Gruşa asculta toate acestea cu deosebită atenţie.

— Slavă ţie, Doamne ! spuse ea în cele din urmă, ba chiar îşi făcu cruce. Din cele ce auzise pînă atunci de la boierul său, îşi dăduse prea bine seama cît de ticălos fusese guvernatorul faţă de Vihrov.

— Dar el a aflat ce-l aşteaptă ? îl întrebă Pavel pe Piotr Petrovici.

— A aflat, cum să nu ! Adineaori m-am abătut cu bună ştiinţă pe la familia Pikolov şi i-am găsit plîngînd pe amîndoi, zău aşa !... „E adevărat ce zice lumea : că Ivan Alekseevici ar fi fost dat afară din serviciu ?" i-am întrebat, ştiţi, cu glasul cel mai nevinovat. „E adevărat, îmi zice ea. Ivan Alekseevici nu mai vrea să rămînă aici, vrea să se mute la Moscova." „Păi, zic, o să vă plictisiţi fără el, ar trebui să vă mutaţi şi dumneavoastră la Moscova." „Nouă, zice, nu ne dă mîna să facem o treabă ca asta !" „Păi, zic, soţului dumneavoastră i se poate găsi o slujbă cît ai clipi din ochi ; am auzit, de pildă, că e vacant acolo un post minunat : două mii şi jumătate salariu, uniformă de cinovnic clasa a cincea, numai ca să păzească monumentul lui Minin şi Pojarski [1] să nu-l fure careva !" „Vai, zice, dar de cine depinde numirea ?" „Se pare, zic, de prefectul poliţiei." M-au crezut, proştii !

— Sînt curios ce întorsătură vor lua acum lucrurile şi în cazul meu ! rosti Vihrov, preocupat mai mult de gîndurile sale, decît de spusele lui Knopov. Am şi trimis o plîngere la senat.

— Se vor întoarce neapărat în folosul dumneavoastră. Se pare că în locul lui Mohov va fi numit chiar generalul Abreev. Din cîte ştiu, vă este prieten.

— Adevărat ? exclamă Vihrov cu o vădită satisfacţie.

— Aşa zice lumea.

— Auzi, Gruşa ? În postul de guvernator va fi numit fostul tău stăpîn.

---

[1] Organizatorii şi conducătorii armatei populare de voluntari, creată la Novgorod în 1611, pentru apărarea statului rus de ocupanţii străini.

— Da, da, am auzit! răspunse Grunea, tot atît de bucuroasă : o bucura însă mai mult faptul că nu se va mai afla acolo ticălosul care fusese destituit.

— Abreev e un om minunat, cinstit și cu vederi largi, spuse Vihrov.

— Așa îmi scrie și Mitri Mitriei : „E un om, zice, foarte cumsecade și bine crescut".

— Dar frații Zaharevski ce-or fi făcînd la Petersburg?... Nici unul dintre ei nu mi-a scris un rînd, continuă Vihrov. Părea înveselit și dornic să stea de vorbă.

— Se aude că procurorul va rămîne în capitală ; de mult dorea el să ajungă acolo : considera că-i prea deștept ca să mai rămînă aici. Cît despre cel mic, se zice că s-a apucat de niște afaceri comerciale ; doar e mare pișicher băiatul !...

— Pesemne că a mai venit cineva ! rosti Grușa și ieși, grăbită, pe ușă.

Reveni îndată, dar cu o mină mai puțin veselă ca pînă atunci.

— A sosit scrisoarea asta pentru dumneavoastră, spuse ea pe un ton sec. Trebuie să fie de la Maria Nikolaevna, adăugă apoi și un zîmbet trist îi flutură pe buze. Cu toate că nu știa să citească decît ceea ce era scris cu litere de tipar, ajunsese să cunoască foarte bine scrisul lui Mary.

Cu mîinile tremurînde, Vihrov desfăcu scrisoarea și începu s-o citească.

Mary îi scria următoarele :

„În sfîrșit, m-a ajutat Dumnezeu să fac măcar ceva pentru tine. Aflînd că plîngerea ta a ajuns la senat, am vizitat pe cîțiva senatori și le-am povestit totul de-a fir-a păr ; cazul e acum elucidat și s-a dat ordin să fii absolvit de judecată. Din pricina războiului, pe aici e multă agitație : poate că știi și tu din ziare că Sevastopolul e amenințat de o mare nenorocire ; armatele noastre sînt trimise una după alta în sud ; soțul meu a fost trimis și el acolo, într-o funcție foarte importantă, de aceea ministrul lui îi este foarte binevoitor, ba chiar l-a întrebat dacă n-are vreo doleanță ; mai întîi, soțul meu i-a spus, bineînțeles, că nu are, dar cu m-am gîndit să mă folosesc de acest prilej și am stăruit pe lîngă drăguțul meu Evgheni Petrovici să intervină pentru tine. Un timp, generalul meu a cam

strîmbat din nas, dar i-am spus că prin asta va face cu adevărat o faptă bună. Pînă la urmă l-am convins, iar el l-a rugat pe ministru și, prin intervenția acestuia, ți s-a permis să te retragi din slujbă și să locuiești la conacul tău ; deocamdată n-am mai intervenit pentru nimic altceva, căci îndată ce soțul meu va pleca la Sevastopol voi reveni la moșie și mă voi întîlni cu tine la Vozdvijenskoe. Dorese să-ți mai spun ceva : uneori, în trecut, aveam impresia că, urmărind viața pe care o duc, mă întrebai cu privirea : de ce m-am îndrăgostit de soțul meu și de ce m-am căsătorit cu el ? Să știi că povestea acestei iubiri e cît se poate de simplă : pe atunci, Evgheni Petrovici abia se întorsese din Caucaz și se făcuse multă vîlvă pe seama curajului său Toți camarazii lui vorbeau cu atîta uimire și admirație despre bărbăția și curajul lui, încît am uitat de toate celelalte calități necesare unui om, și n-am mai văzut în el decît eroul. Să știi însă că faima lui din trecut se confirmă și astăzi : deși e trecut de cincizeci de ani, deși ne iubește mult — pe mine și pe feciorul nostru — totuși, în clipa cînd a auzit că va pleca la Sevastopol, nu numai că n-a strîmbat din nas, ci dimpotrivă, parcă a întinerit : a devenit mai vioi, mai sprinten și acum se pregătește, după expresia lui, pentru acel „zaiafet sîngeros", cu aceeași însuflețire și același calm cu care s-ar fi dus la cea mai plăcută serată ; e limpede că a lupta e menirea lui, vocația lui, esența vieții lui : e un luptător înnăscut. La fel e și acel căpitan pe care îl detest și care nu ți-a fost nici ție simpatic în seara aceea, de demult. L-a implorat pe soțul meu să-l ia cu el la Sevastopol și, cînd Evgheni Petrovici a acceptat, a fost în culmea bucuriei ; el nu poate vorbi despre inamic decît cu spume la gură și declară totodată că întreaga Rusie trebuie să se înarmeze ca să nu mai îngăduie dezonoarea la care a încercat s-o aducă Franța în anul 1812. Toate acestea m-au făcut să mă împac cu el și să-i trec cu vederea alte păreri, atît de absurde. Fără îndoială că e un patriot sincer și iubește Rusia așa cum înțelege el că trebuie s-o iubească. Să ne vedem cu bine, prietene drag !"

— Ah, atîta fericire într-o singură zi !... exclamă Vihrov, isprăvind lectura scrisorii și, istovit de emoție, se lăsă pe perne.

— Ce vești vă aduce scrisoarea ? întrebă Piotr Petrovici ?

— În primul rînd, răspunse Vihrov ducîndu-și mîna la inimă, în primul rînd aceea că sînt absolvit de judecată.

Grușa își făcu din nou semnul crucii.

— Mi se comunică apoi că mi s-a permis să demisionez din slujbă și să plec la conacul meu.

De astă dată Grușa ciuli urechile.

— Demisionați numaidecît ! S-o ia naiba de slujbă ! Să știți că nici eu, de pildă, nu mi-am pus niciodată candidatura pentru funcția de mareșal al nobilimii tocmai ca să nu mă ploconesc în fața a tot felul de autorități. Ei, și-acum vă las, adăugă el, dîndu-și seama că, din pricina emoției, lui Vihrov îi jucau ochii în lacrimi.

— Nu, Piotr Petrovici, trebuie să destupăm acum o sticlă de șampanie.

— O bem amîndoi ? îl întrebă Knopov.

— Eu nu pot să beau, sînt bolnav.

— Să știți atunci că eu am respectat totdeauna o regulă : cu prietenii poți să bei cît vrei, dar de unul singur, nici o picătură. *Au revoir*, dragul meu. Vom serba altcîndva evenimentul ! conchise Piotr Petrovici și, ridicîndu-se, scutură prietenește mîna lui Vihrov. Își răsuci apoi trupul enorm și, îndoindu-și picioarele bolnave, făcu o reverență în fața Grușei.

— *Adieu, mademoiselle*, îi spuse.

— Adio musiu, rosti Grușa, făcîndu-i și ea o adîncă reverență.

Knopov, încercînd să-și împrumute o alură voinicească, porni spre vestibul. Nu-i îngădui Grușei să-i aducă mantaua și-o luă chiar el din cuier și și-o azvîrli pe umeri.

— Pastrează-ți brațele, copil gingaș, pentru slăbuțul dumitale coconaș, îi zise pe un ton glumeț.

— Prea bine, domnule ! răspunse ea și, conducîndu-l pe oaspete, reveni grabnic la Vihrov, care acum plîngea în hohote.

Gruşa se opri speriată înaintea lui.

El o luă de mînă.

— O să plecăm de aici, boierule ? îl întrebă ea.

— O să plecăm, o să plecăm, chiar săptămîna viitoare o să plecăm ! răspunse Pavel.

Un timp, Gruşa tăcu, neîndrăznind parcă să-şi mărturisească gîndul.

— Să nu vă treacă prin minte, boierule, zise în cele din urmă, şi chipul i se albi, să nu vă treacă prin minte să mă trimiteţi la Vozdvijenskoe cu carele pentru bagaje.

— Cum îţi închipui una ca asta ! exclamă Vihrov.

— Aşa bolnav cum sînteţi, n-o să puteţi călători de unul singur ; am să vă port eu de grijă ! spuse Gruşa, rosind de bucurie.

— Bineînţeles, zise Vihrov, apoi o trase uşor spre el.

Gruşa se aşează pe marginea patului şi-l privi cu multă tandreţe.

II

CUNOŞTINŢE VECHI

Din nou luna mai. Din nou Vozdvijenskoe. Vihrov şedea în balcon şi-şi încînta ochii cu priveliştea din jur. Sosise chiar în ziua aceea ; se întremase aproape cu totul. Nici o mamă nu şi-ar fi putut îngriji copilul aşa cum îl îngrijise Grunea în timpul călătoriei. Ca să nu mănînce prin staţiile de poştă ceva care să-i facă rău, îi pregătea chiar ea mîncărurile şi tot ea îi făcea patul cu mîinile ei nevolnice : dacă se întîmpla ca el să adoarmă în trăsură, îl veghea precum un Argus, iar acum, ajunsă la Vozdvijenskoe, umbla mîndră prin toată casa, într-o rochiţă curată din pînză de in, şi dădea dispoziţii.

În faţa lui Vihrov stătea un bătrîn cu barba colilie, purtînd o haină scurtă, neagră, şi, în picioare, nişte cizme soldăţeşti cu carîmbi înalţi. Era Simonov. În preajma plecării

sale de la conac, Pavel poruncise ca bătrînul să fie găsit pe dată și-l făcuse atunci administrator al întregii sale moșii. Acum, stătea de vorbă cu vechiul său prieten, toate lămuririle pe care și le dădeau constînd mai mult în aceea că-și spuneau unul altuia numai cuvinte afectuoase.

— Nu v-aș mai fi recunoscut, Pavel Mihailici, zău așa ! spunea Simonov, privindu-l cu încîntare pe Vihrov.

— Și pe dumneata te-a schimbat barba pe care ți-ai lăsat-o, îi zise acesta.

— Nu mi-aș fi lăsat-o, răspunse Simonov, nu pot s-o sufăr, dar, prost cum sînt, mi-am pierdut briciul, iar să-mi cumpăr aici altul, n-am de la cine.

— Am să ți-l dăruiesc pe al meu.

— Vă foarte mulțumesc, răspunse Simonov, zîmbind.

Și, în genere, dacă-ți lipsește ceva, te-aș ruga să-mi spui, continuă Vihrov. Poate cătvrei să-ți măresc simbria? Am să-ți îndeplinesc toate dorințele.

— Nu, vă mulțumesc. Mi-e de ajuns cît am. Nu-s om cu familie, sînt singur cuc !

Dar cu munca de administrator te-ai deprins ?

— M-am mai deprins. Numai că-n ziua de astăzi oamenii au ajuns tare răsfățați și leneși. Vedeți dumneavoastră, cu n-aș fi un om rău de gura și totuși, cît e vara de lungă, îmi fac atîtea păcate cu ei, ca, zic eu, oricît m-aș ruga, niciodată n-am să găsesc iertare la Dumnezeu.

— Deci, tot e mai bine să faci tîmplărie ?

— Da, i-o treabă mai liniștită.

Îți mai aduci aminte cum am jucat teatru ? îl întrebă apoi Vihrov.

— Cum să nu ! Păstrez și acum decorurile acelea. Îs nevătămate.

— Nu mai spune !

— Îs nevătămate și decorurile și tabloul lui Vsevolod Nikandrovici, acela pe care a binevoit dumnealui să-l picteze

— Arată-mi, rogu-te, unul din decoruri, spuse Vihrov. Voia să vadă cum s-au priceput, el și prietenii lui, să le picteze altcîndva.

— Le-am scos din rame și le-am făcut sul, zise Simonov și, cîteva minute mai tîrziu, aduse cu grija un decor

şi o draperie, desfăşurîndu-le amîndouă înaintea lui Vihrov.

— Pe astea aţi binevoit să le pictaţi chiar dumneavoastră, îi spuse Simonov.

— Da, ai dreptate, răspunse el, amintindu-şi de vremurile fericite ale adolescenţei sale.

— Toată viaţa am să le păstrez, zise Simonov. Lăsîndu-l un timp pe Vihrov să-şi admire operele din tinereţe, înfăşură apoi din nou, cu multă grijă, atît draperia cît şi decorul.

— Ar vrea şi fostul dumneavoastră valet să vină în faţa dumneavoastră, adăugă el cu un zîmbet în colţul gurii.

— Ivan ?

— Da.

Vihrov se încruntă:

— Cum s-a comportat aici, la conac ?

— Aşa şi aşa. La început a lenevit : zăcea toată ziua pe cuptor, dar i-am spus că ceilalţi servitori îs nemulţumiţi : „Cum aşa, zic ei, noi să muncim, iar el să trîndăvească ?" Şi i-am mai spus că n-o să-i plătesc nici simbria. A intrat frica în el şi s-a apucat de treabă.

— Cred că nu se pricepe să facă nimic ?

— Mai nimic ! Se mai duce cîteodată să care fîn, lemne, să aducă apă.

— Nu cumva se ţine de băutură ?

— Să se ţină de băutură, slavă Domnului, n-are cu ce... Hainele cu care l-aţi răsplătit dumneavoastră le-a băut demult. Acum umblă în straie ţărăneşti, şi acelea zdrenţuite. M-a rugat cu lacrimi în ochi să vă spun c-ar vrea să vă vadă.

— Bine, adă-l aici.

Simonov plecă şi-l aduse pe Ivan, care într-adevăr era îmbrăcat în zdrenţe. Faţa îi era parcă şi mai timpă, şi mai răutăcioasă. şi părea că i s-a strîmbat într-o parte.

Cum intră, se aruncă îndată la picioarele boierului, lucru care îl revoltă pe Vihrov.

— Nu te mai umili în halul ăsta ! exclamă el.

Ivan însă, crezînd că boierul e supărat dintr-un alt motiv, i se mai plecă o dată la picioare, apoi se ridică, luînd o mină smerită și supusă.

— Cum de te-ai gîndit să întocmești denunțuri împotriva mea ? întrebă Vihrov, luîndu-și ochii de la Ivan. Îi era silă să-l privească.

— Sînt vinovat, răspunse Ivan cu o voce înăbușită.

— Chiar așa ai vrut să procedezi : să mă denunți ?

— Da.

Se vede că Ivan era hotărît să facă mărturisiri sincere.

Vihrov înălță din umeri.

„Merită oare să te superi pe un om ca ăsta ?!“ gîndi el.

— Ai vrut să te răzbuni pe Grușa, pentru că nu s-a mărîtat cu tine ?

— Da, răspunse și de astă dată Ivan.

— Dacă ai să îndrăznești să-i spui cine știe ce aiureli de-ale tale, ori să-i adresezi vreo vorbă urîtă, vina să știi că n-o să fie a mea !

— Cum aș îndrăzni să mai intru în vorbă cu Agrafena Iakovlevna ! spuse Ivan, plecîndu-și ochii. Doar să-mi îngăduiți să vin din nou aci, în casă ; de lucrat altceva nu mă prea pricep.

— Să-ți îngădui adică să dormi și să trîndăvești, nu-i așa ? zise Vihrov. Să știi că de serviciile tale eu, personal, n-o să mai am nevoie : de treaba asta o să se ocupe Mișa, băiatul din casă.

— Prea bine, răspunse Ivan. Însă nu mai am nici un fel de haine, adăugă el pe un ton întrucîtva ofensat.

— Știu. Ba mai știu și că le-ai dat pe băutură, zise Vihrov.

— Nu le-am dat pe băutură. Mi s-au ros de atîta purtat... Că nu mi-a mai făcut nimeni nici o haină, mormăi Vanka.

— Nu-i adevărat. Ai primit, ca și ceilalți, un caftan și-o scurtă îmblănită, îl dădu de gol Simonov.

— Scurta aceea n-am pus-o la socoteală, îi zise Ivan smerit și cu multă politețe.

— Bine, ai să primești de toate. Acum poți să pleci.

Ivan ieși, iar Simonov încă mai rămase.

— Cum s-a răspîndit zvonul c-o să veniți la conac, i se adresă el din nou lui Vihrov, domnul Jivin, boierul

acela de la oraș, a trecut de vreo cinci ori pe la Vozdvijenskoe și ne-a tot spus : „În ziua în care va sosi acasă boierul vostru, să-mi dați de știre !“ Porunciți, deci, să trimit pe cineva la dumnealui ?

— Cum să nu ? Să vină aici oricînd. M-ar bucura tare mult !

În balcon veni Grușa. Plecîndu-și capul într-o parte, cu drăgălășenie, dar și cu o oarecare mîndrie, i se adresă lui Pavel :

— A venit Aliona Sergheevna, bătrînica aceea, pe la dumneavoastră.

— Da, da, nevasta lui Makar Grigoriev. Cheam-o încoace ! spuse Vihrov.

Grușa plecă și, scurt timp după aceea, în balcon pătrunse fără zgomot, o femeie ajunsă la adînci bătrînețe, cu chipul zbîrcit și cu ochi lăcrimoși. Se apropie de Pavel și, potrivit obiceiului, îi luă mîna să i-o sărute, dar el i se împotrivi. Aliona Sergheevna era îmbrăcată ca totdeauna cu foarte mult gust, dar în straie negre. Soțul ei, Makar Grigorievici, murise la Moscova, cam cu o jumătate de an în urmă.

— Știu că Makar Grigorievici al nostru nu mai e printre cei vii, îi spuse Vihrov, care aflase de cîteva zile această veste.

— Așa e, tăicuțule, a murit sărmanul ! răspunse Aliona Sergheevna, apoi, cuprinsă de tristețe și oftînd adînc, își plecă spre pămînt chipul ofilit.

— În ultimul timp ai locuit cu el, la Moscova ?

— Da, mi-a cerut să vin la el, aproape că nici nu se mai ridica din pat, o ducea rău cu inima și totuși vorbea întruna, cu amărăciune, despre necazurile dumneavoastră.

— Știu, un prieten ca el poate că nici nu voi mai avea în viață, spuse Vihrov și ochii i se umeziră.

— Îmi tot spunea : „Oare ce-o fi făcut, Alionușka, boierul nostru ?“ Că pe la noi, tăicuțule, se zvonise cum că ăi mari s-ar fi mîniat rău pe dumneavoastră, și el tot căta să afle ce-o fi fost la mijloc. „Scrie, bre, la țară, îmi zicea, și află ce s-a întîmplat cu boierul.“ Apăi eu... știu oare eu să scriu ?...

— Ai din ce trăi, ţi-a lăsat Makar Grigorievici vreo moştenire ? o întrebă Vihrov.

— Ce fel de moştenire, tăicuţule, putem să primim noi, mujicii !

Auzindu-i spusele, Simonov, care tocmai voia să plece, se opri şi clătina din cap.

— Nu-l mînia pe Dumnezeu, bătrîno, nu-l mînia ! rosti el cu reproş. Ţi-a lăsat bărbatul destui gologani.

— Nu mă plîng, tăicuţule, nu mă plîng, răspunse Aliona Sergheevna, şi-şi plecă din nou, cu tristeţe, obrazul.

— Cred şi eu, tocmai dumneata să te plîngi ! rosti Simonov şi părăsi balconul.

Vihrov mai stătu un timp de vorbă cu bătrîna, o întrebă la care cimitir e înmormîntat Makar Grigorievici, îi dădu şi el nişte bani pentru pomenirea vîrstnicului său pricten, apoi o chemă pe Gruşa şi o rugă să o trateze pe Aliona Sergheevna cu un ceai fierbinte.

— Am şi pregătit samovarul, rosti Gruşa şi o conduse pe Aliona Sergheevna în salonaşul de alături, apoi toate trei, adică ea, bătrîna chelăreasă şi Aliona Sergheevna, se aşezară în jurul mesei.

Scurt timp după aceea, mutîndu-se din salon în odaia, din colţul clădirii, Vihrov le auzi, fără voie, convorbirea. Nu desluşi cuvintele, doar le auzi cum ţîrîie necontenit ca nişte greieri ; o văzu apoi pe Gruşa, roşie după ceaiul băut, aducînd o carafă cu votcă pentru Aliona Sergheevna, din care îi oferi un păhărel şi bătrînei chelărese. Îşi luară în cele din urmă rămas bun. Vihrov le auzi cum se sărută şi cum Aliona Sergheevna o roagă insistent pe Gruşa : „Fă-mi plăcerea şi vino să mă vizitezi în sihăstria mea de văduvă !" „Am să vin negreşit !" se auzi răspunzîndu-i glasul tinerese al Grunei.

Pe la orele şase seara, după ce trase un pui de somn, Vihrov ieşi din nou în balcon ; curînd după aceea, îi sosi în vizită Jivin.

— Unde-i prietenul meu cel drag ? strigă el, suind cu vioiciune în balcon ; îl îmbrăţişă pe Vihrov şi-l sărută cu efuziune ; Pavel simţi cum din ochii lui Jivin îi picură pe obraz o lacrimă.

— Mă bucur tare mult, zise oaspetele, așezîndu-se, în sfîrșit, pe un scaun, înaintea lui Vihrov, tare mult mă bucur că te-ai întors la noi viu și nevătămat ; să știi însă, frățioare, că ai slăbit și-ai cam îmbătrînit ! adăugă el, cercetînd cu privirea chipul lui Vihrov.

— Ce să-i faci ! răspunse acesta și, la rîndul său, își privi cu luare aminte prietenul. În schimb tu ai întinerit și ești foarte elegant ! adăugă el.

— Cum să nu fiu elegant ! exclamă Jivin.

Era într-adevăr pomădat și parfumat, ba chiar își ondulase părul, purta o jachetă scurtă, spre a fi — în mod vădit — în pas cu moda, niște pantaloni de vară pestriți și ghete de lac cu nasturi.

— Ce-i cu tine, te-ai însurat, ori ai de gînd să te însori ? îl întrebă Vihrov.

— Mă însor, mă însor, de ce să nu mă însor și eu ? răspunse Jivin, de astă dată cu o oarecare stînjeneală.

— Cu cine ? îl întrebă Vihrov.

— Cu *m-lle* Zaharevskaia... cu Iulia Ardalionovna, rosti Jivin, bîlbîindu-se.

— Ia te uită ! exclamă fără să vrea Vihrov. Și cum de ai ajuns la hotărîrea asta ?

— Păi cam așa, răspunse Jivin, ridicîndu-se de pe scaun și pornind să umble prin balcon. Cînd *m-lle* Zaharevskaia a revenit de la frații dumneaei, m-am dus, bineînțeles, s-o întreb de tine ; m-a primit cu atîta amabilitate, cu atîta căldură, încît am început s-o vizitez mai des, iar apoi... din vorbă în vorbă, mă rog, o sobă încălzită nu-i deloc greu s-o încingi din nou : mi s-a aprins iar în inimă acea flacără care mocnea acolo mai demult. Dîndu-mi seama că-mi ascultă cu bunăvoință tot soiul de declarații, m-am gîndit într-o zi : „Nu cumva am șanse de izbîndă ?" și, venind acasă, i-am așternut la repezeală o scrisoare — așa și pe dincolo, am onoarea să-ți cer mîna: ei, și acum am căpătat tot ce mi-am dorit !

— Bravo ! se grăbi să-i spună Vihrov. E o fată plăcută, am avut timp s-o cunosc bine.

— Da, da, doar ați locuit în același oraș mai mult de un an, spuse Jivin din nou cu o oarecare stinghereală în glas.

— Am locuit chiar în aceeaşi casă.

— Poate că a fost chiar îndrăgostită de tine ? îl iscodi Jivin cu aceeaşi stinghereală.

— Nu putea să fie îndrăgostită de mine, îl linişti Vihrov, pentru că mă vedea preocupat într-una de alte persoane.

— Cum, şi acolo ai avut asemenea preocupări ?

— Bineînţeles, răspunse Vihrov.

Jivin se înveseli de-a binelea.

— Vezi, frăţioare, eu am judecat în felul următor, continuă el. După cum ştii, eu nu am o poziţie strălucită, nu sînt nici bogat, aşa încît Iulia Ardalionovna nu are motive să se mărite cu mine din interes ; şi dacă a acceptat, totuşi, acest lucru, înseamnă că o face numai dintr-o pornire sufletească.

— Bineînţeles, confirmă Vihrov, deşi în sinea lui îi compătimi întrucîtva naivitatea.

— Gurile rele de pe aici, reluă Jivin, spun că a ajuns fată bătrînă şi, ca atare, e bucuroasă să se mărite cu oricine ar fi. Foarte bine ! Personal socot că a mă însura cu o fată bătrînă de talia ei e pentru mine cea mai mare fericire !

— Cum să fie Iulia Ardalionovna fată bătrînă ! exclamă Vihrov, dar îşi spuse din nou : „Nu, băiete, nu-i nici măcar acesta motivul pentru care se mărită ea cu tine."

— Dealtfel, toate astea nu sînt decît prostii, spuse Jivin. Ceea ce vreau acum e să-mi fii cavaler de onoare.

— Dar, dragă prietene, eu mai sînt încă bolnav, nu m-am restabilit pe deplin.

— Taci, taci, taci ! exclamă Jivin. Nici nu te gîndi că ai să te poţi eschiva ! Şi pentru că nunta mea are să fie duminică, te-aş ruga să poftești la mine de sîmbătă, ca să mergem împreună la sărbătoarea miresei [1]. Sper că nu te va incomoda să participi totuşi la acest eveniment,

[1] Obicei popular : în seara premergătoare nunţii, mireasa organizează, acasă la ea, o serată, cu participarea prietenelor sale, de la care îşi ia rămas bun.

poate cel dintîi eveniment fericit din viața mea ?! încheie Jivin cu înflăcărare.

— Dacă ții la asta atît de mult, sînt de acord, răspunse Vihrov.

Jivin îl mai sărută o dată și, scurt timp după aceea, plecă la logodnica lui.

Rămas singur, poate și din pricina celor discutate despre *m-lle* Zaharevskaia, Vihrov își aminti fără să vrea de timpul petrecut în capitala guberniei unde fusese exilat, precum și de activitatea sa de acolo. A fost pe drept cuvînt un act de curaj din partea lui, un șir de eforturi depuse în niște condiții sumbre, aspre, grele. „În Rusia nu-i posibil să lucrezi în mod cinstit într-un serviciu !" gîndi el și în minte îi apăru figura unui tînăr cu multă voință, cu un caracter ferm, a unui tînăr ambițios, animat de dorința să lucreze într-un serviciu, dar într-un mod cinstit, numai într-un mod cinstit, și care, pînă la urmă, va fi, totuși, doborît la pămînt. Pe această temă își imagină pe dată un veritabil subiect de roman. Figura tînărului de adineaori i se schiță atît de viu în minte, încît trecu în cabinet și se apucă s-o descrie. Simțea că fiece cuvînt rostit de tînărul său personaj vibrează ca oțelul : în același timp, însă, gîndea că nici măcar o asemenea forță n-ar fi de ajuns pentru a realiza ceva cinstit în activitatea cinovnicilor, în forma ei de organizare din acea perioadă.

Dîndu-și seama că au trecut mai bine de patru ceasuri de cînd boierul ei se apucase de scris, Grușa intră la el în odaie.

— Pavel Mihailovici, ajungă-vă cît ați scris astăzi ; doar sînteți ostenit de la drum ! îi zise ea.

— Ai dreptate, mă simt obosit, răspunse Pavel, ridicîndu-se și încercînd chiar un tremur nervos.

— Mai bine v-ați culca, îi zise Grușa din nou. Îl culcă chiar ea în pat, îl înveli grijulie cu plapuma, apoi ieși fără zgomot.

Închizînd ușa, rămase o clipă locului, cu urechea ciulită.

— Slavă ție Doamne, se pare că a adormit ! șopti în cele din urmă și porni în vîrful picioarelor spre odăița ei curată și luminoasă de lîngă salonaș.

III

NUNTA LUI JIVIN

De cînd se îmbolnăvise, Vihrov nu-şi mai îmbrăcase costumul de gală, astfel că acum, cînd îşi puse pentru prima oară fracul şi se privi în oglindă, aproape că se înfricoşă văzîndu-se cît e de slab şi palid, cu cele dintîi fire argintii la tîmple. Era atît de slăbit, încît îi tremurau picioarele ; cu toate acestea, nu rămase acasă, ci plecă la nuntă ; era curios să vadă cum îl va întîmpina Iulia şi cum se va comporta faţă de el.

Pe vremea aceea, în capitalele de judeţ, sărbătoarea miresei se mai organiza cu un anume fast. De obicei, mireasa îşi aduna acasă toate prietenele ca să se distreze împreună cu ele pentru ultima oară ; mirele venea acolo aducînd bomboane, ca şi cînd ar fi vrut să-şi răscumpere mireasa de la amicele ei. Jivin, generos din fire şi fiind acum în culmea fericirii, cumpărase, bineînţeles, un sac întreg de bomboane şi, totodată, enorme buchete de flori pentru logodnică şi pentru toate prietenele ei. Încercase la un moment dat să-l încarce pe Vihrov cu ele, dar acesta refuzase categoric.

— Vezi-ţi de treabă : nu car eu toate prostiile astea?! îi spusese fără ocolişuri.

— Ia te uită ce leneş te-ai făcut ! îi reproşase Jivin şi, neavînd încotro, îi poruncise lacheului să le ia el în braţe.

Sosiseră cu trăsura şi cu caii lui Vihrov, care, graţie lui Simonov, se prezentau excelent, ca şi altcîndva. Acasă la Iulia, fetele se şi adunaseră, printre ele aflîndu-se un singur bărbat, cavalerul de onoare al Iuliei. Era un ofiţer tînerel, venit în concediu, care, acum, le făcea curte cu multă dezinvoltură.

Urmîndu-l pe Jivin în salon, Vihrov se apropie îndată de logodnica acestuia.

— Bună ziua, Pavel Mihailîci ! exclamă ea, aprinzîndu-se la faţă, apoi, cu o vădită grabă, îi dădu bineţe şi logodnicului.

— Felicitările mele ! îi spuse Vihrov.

— Da, da, vă mulțumesc, rosti ea cu aceeași grabă.

— Pavel Mihailovici, bună ziua ! se auzi deodată, dintr-un ungher al salonului.

Vihrov își întoarse privirea : cea care îl salutase era *m-lle* Prihina. Slăbise și ea, chipul parcă i se întunecase și semăna acum cu un tăiș de secure.

— Veniți încoace ! îi strigă, arătîndu-i un scaun liber de lîngă ea.

Negăsind ce să-i mai spună logodnicei, Vihrov o părăsi și se duse să se așeze lîngă *Catiche*.

Iulia, cu un gest aproape mecanic, îi oferi logodnicului său brațul și porni să se plimbe prin salon, întorcîndu-și însă, din cînd în cînd, privirile spre locul unde ședea Vihrov. Cît despre Pavel, între el și *m-lle* Prihina se legă îndată o discuție destul de interesantă.

— N-am auzit decît adineaori că ați venit la conac și că veți continua să locuiți acolo, îi spuse ea trăgînd aer pe nas. De aceea, va trebui să discut cu dumneavoastră o problemă foarte serioasă !...

— Ce fel de problemă ? o întrebă Vihrov.

— Am să vă spun mîine. Acum, să vorbim despre dumneavoastră. Spuneți-mi, de ce nu v-ați însurat cu dumneaei ? îl întrebă, arătînd cu nasul spre Iulia.

— De ce să mă fi însurat ? zise Vihrov.

— Pentru că, atunci cînd a plecat la frații ei, se vedea cît de colo că-i îndrăgostită la nebunie de dumneavoastră. Acum pesemne că se căsătorește cu acest hîrciog, de ciudă că n-a izbutit să se mărite cu cine a vrut.

Într-adevăr, clarvăzătoarea *Catiche* era greu de înșelat. Intuise grabnic adevăratul motiv al hotărîrii pe care o luase Iulia de a se mărita cu Jivin și, totodată, în sinea ei, nu-i aproba cîtuși de puțin alegerea făcută : Jivin i se păruse totdeauna a fi un om prea obișnuit, prea prozaic.

— Nu s-a întîmplat niciodată așa ceva și nici nu se putea întîmpla ! răspunse Vihrov.

— Ei da, nu s-a întîmplat ! Lăsați că vă cunosc eu, știu cît de șiret sînteți în asemenea ocazii ! ripostă *Catiche*.

Convorbirea le fu întreruptă de sosirea lui Kerghel. Acest om atît de simpatic avea de astă dată un aspect care lăsă de dorit : în locul fracului maroniu, cu nasturi de

culoare deschisă, purta acum unul negru, uzat ; jileţca îl era şi ea dintr-o mătase ieftină şi, mai mult ca sigur, găurită la buzunare ; doar moţul de pe frunte îi flutura ţanţos, ca şi în trecut. Auzind că la sărbătoarea miresei se află şi Vihrov, veni îndată la el.

— Nu găsesc cuvinte să spun cît sînt de fericit văzîndu-vă din nou în mijlocul familiei noastre ! îi spuse el, strîngîndu-i mîna.

— Mă bucur şi eu foarte mult că vă revăd, îi zise Vihrov, strîngîndu-i şi el, prietenește, mîna.

— Bine te-am găsit, i se adresă Kerghel şi Prîhinei.

— Bine ai venit ! îi răspunse ea cu glasul cel mai calm.

Se împăcaseră de mai multă vreme şi fostul sentiment, atît de trecător, al unei iubiri înflăcărate, li se preschimbase într-o trainică prietenie.

Kerghel se aşeză. Stătură tustrei de vorbă.

— Am auzit, i se adresă el lui Vihrov, că asupra dumneavoastră s-a abătut o furtună, dar aţi înfruntat-o precum un stejar vînjos şi aţi revenit din nou în mijlocul nostru.

— Aş zice mai degrabă că m-am îndoit ca o mlădiţă şi am rezistat furtunii, zîmbi Vihrov.

— Nu cred să fie în firea dumneavoastră, îi răspunse Kerghel.

— Dar dumneavoastră cum o duceţi ? îl întrebă Vihrov, îmbrăcămintea atît de sărăcăcioasă a celuilalt trezindu-i curiozitatea.

— O duc rău, foarte rău !... N-am slujbă, n-am aproape nici un fel de venit ; ar trebui, desigur, să mă duc la Petersburg, dar tot nu izbutesc s-o fac.

Şi Kerghel schiţă un surîs amar.

— *M-r* Kerghel a ocupat un post în care alţii ar fi cîştigat mii de ruble, pe cînd el nu s-a ales nici măcar cu o sută, rosti *m-lle Catiche*, întorcîndu-şi nasul într-o parte.

Ca şi pe alţi prieteni ai săi. *Catiche* îl ridica acum în slavă pe Kerghel.

— Într-adevăr, nu m-am ales nici măcar cu o sută de ruble, zise şi el cu toată sinceritatea.

— Şi-acum ce fel de post aţi dori să ocupaţi ? îl întrebă Vihrov.

— Oricare, numai să pot cîştiga o bucată de pîine, răspunse Kerghel.

— Să vă spun un lucru, zise Vihrov. În gubernia unde am fost cu exilat a fost numit în calitate de guvernator un om pe care îl cunosc foarte bine, fostul proprietar al conacului Vozdvijenskoe. Dacă am să-i scriu despre dumneavoastră, s-ar putea să ţină seamă de recomandarea mea

Kerghel şi *m-lle Catiche* îl urmăriră cu deosebită atenţie.

— Aţi face o adevărată faptă bună pentru mine, rosti Kerghel cel dintîi. Părea că nu izbuteşte să-şi exprime profundul sentiment de recunoştinţă care-l cuprinsese

— Generos cum îl ştiu, cred că Pavel Mihailîci o va face negreşit, interveni *Catiche*, pe un ton de-a dreptul imperativ.

— Într-adevăr, aşa voi face, îi voi scrie chiar mîine, spuse Vihrov.

Kerghel îi mulţumi dînd încet din cap.

De grupul lor se apropiară, în sfîrşit, şi cei doi logodnici. Iulia îl privi un timp, tăcută. Se vedea limpede că doreşte să stea de vorbă cu Vihrov. Acesta înţelese şi se ridică în picioare.

— Văd că tatăl dumneavoastră lipseşte, îi spuse, dîndu-şi seama că bătrînul încă nu apăruse.

— E atît de slăbit, încît nici măcar din camera lui nu mai iese, răspunse ea. Uite-aşa mă mărit eu : singură-singurică, adăugă ea, şi lui Vihrov i se păru că ochii i se umeziră.

Merseră amîndoi prin salon.

— În schimb vă măritaţi cu un om minunat, îi spuse Vihrov cu glas scăzut.

— De m-ar ajuta Cel de sus să fiu eu demnă de el, rosti Iulia. Sigur, nu mai pot să-i ofer o inimă tînără, nici sentimente nemaiîncercate, dar, cel puţin, îi voi fi supusă şi-mi voi îndeplini cinstit datoria.

Vorbind astfel, Iulia îşi tot frămînta şiragul de perle, pînă ce acesta se rupse şi perlele se risipiră. Vihrov se aplecă să i le ridice.

— Nu vă obosiți, le va aduna servitorul ! Strînge-le ! se adresă aproape cu dispreț valetului care trecea pe lîngă ei. Acesta le adună și i le oferi. Iulia azvîrli perlele în scrumieră și se întoarse din nou spre Vihrov, care continua să stea lîngă ea.

— L-am preferat pe Jivin altora pentru că, oricum ar fi, e totuși un om cu aceleași concepții ca și ale dumneavoastră, rosti ea.

— N-o să vă înșele așteptările, îi răspunse el cu o voce înăbușită.

În ziua nunții, Vihrov simțea un fel de neastîmpăr și parcă tot aștepta ceva. Pe la ora patru, se duse acasă la mire ; îl găsi și pe acesta cuprins de neliniște, ba chiar cu ochii plînși ; Kerghel, aflat acolo, avea o atitudine gravă, purtînd, ca și în ajun, același frac mizerabil : era nunul lui Jivin și-i dădea binecuvîntarea.

În sfîrșit, se îndreptară spre catedrala orașului, iar Vihrov se duse să aducă mireasa. Iulia ieși însoțită de două doamne corpolente ; în urma lor venea *Catiche*, dichisită, dar cu șiroaie de lacrimi pe obrajii dați, pesemne, cu suliman.

Cînd ajunseră la biserică, o conduseră pe mireasă în partea stîngă a naosului, mirele aflîndu-se în dreapta. Lui Vihrov îi era penibil să asiste la ceremonie. Își dădea prea bine seama că prietenul său se înșela amarnic în privința acestei căsătorii, ba poate că se înșela și mireasa, care îi spusese că dorește să-și îndeplinească cinstit datoria față de viitorul său soț. Cînd nuntașii reveniră acasă la Iulia, tinerii căsătoriți se duseră mai întîi pe la tatăl ei, apoi fu servită șampania și urmară felicitările, cu exclamații de bucurie, cu sărutări și cu lacrimi. Vihrov o felicită și el pe tînăra căsătorită, care, de astă dată, se arătă a fi mult mai sfioasă față de el : pesemne că încerca un inexplicabil sentiment de jenă.

— Ce bine vă șade voalul de mireasă, i se adresă el, ca să spună ceva.

— Credeți ? răspunse ea roșind și plecîndu-și capul.

Mai tîrziu, cînd Vihrov se găti de plecare, își dădu seama că *m-lle* Prihina îl urmărește cu privirea. Umbla mohorîtă ca un corb prin salon și, îndată ce observă că Vihrov nu mai stă de vorbă cu nimeni, se apropie de el și-i spuse pe un ton aspru :

— Cînd veți pleca spre casă, v-aș ruga să mă luați și pe mine cu trăsura dumneavoastră. Am multe să vă spun.

— Despre ce-i vorba ? o întrebă Vihrov, cam speriat de tonul ei.

— O să aflați atunci ! zise *Catiche* cu un glas și mai sumbru.

Curînd, Vihrov fu gata de plecare ; după ce își luă rămas bun de la tinerii căsătoriți și ieși în vestibul, o văzu pe *m-lle Catiche* cu haina pe umeri și cu pălărioara pe cap, așteptîndu-l acolo. Se urcă în trăsură fără să aștepte invitație și, îndată, îi zise lui Pavel cu ironie în glas :

— Plecați acum de la nunta unei victime a dumneavoastră, oare n-o să vă fie milă de-o altă victimă ?

— Despre cine e vorba ? întrebă Vihrov.

— Despre Fateeva.

Pavel o privi mirat.

— Știam că nu mai sînteți prietene, îi zise el.

— Ceea ce cred eu despre ea nu mai contează : Fateeva e pe moarte.

— Pe moarte ! exclamă Vihrov.

— E foarte rău bolnavă : are oftică. Aseară, mi-a trecut prin minte că prezența dumneavoastră ar putea să aibă o influență binefăcătoare asupra ei și astăzi am fost la ea. Ar fi tare fericită să vă vadă, așa că ar trebui neapărat să vă duceți pe acolo.

Vestea se înfipse ca un pumnal în inima lui Vihrov.

— Să știți că sînt și eu istovit de atîta zbucium, zise el. Mi-ar veni greu să fac asta.

— Consider totuși că e de datoria dumneavoastră s-o faceți, repetă *Catiche* cu un glas ca din mormînt. Peste cel mult două săptămîni ea va muri.

Conștiința îl îndemna pe Vihrov să-i dea ascultare Prihinei.

— Dar de ce ține să mă vadă tocmai pe mine ? o întrebă el.

— Ca să-și încînte privirea ! îi răspunse *Catiche*, înălțînd furioasă din umeri.

— Ar putea să i-o încînte și alții !

— Sst ! Să nu mai vorbiți așa despre o muribundă, îl întrerupse *Catiche* pe un ton grav. Tocmai aici e nenorocirea, că pentru ea nu mai există nimeni în afară de dumneavoastră !

Generozitatea lui *Catiche* o făcuse, de bună seamă, să-i ierte totul Fateevei și s-o iubească la fel ca mai înainte.

— Unde locuiește acum ? o întrebă Vihrov.

— O să vedeți ; mîine, pe la orele unsprezece, vă rog să treceți pe la mine și ne vom duce acolo împreună. Să vorbim acum despre Kerghel : i-ați scris guvernatorului așa cum i-ați promis ?

— Încă nu i-am scris.

— V-aș ruga s-o faceți chiar astăzi, rosti cu neînduplecare *Catiche*. Acum altceva : am aflat de curînd că în orașul nostru se recrutează surori de caritate pentru a fi trimise la Sevastopol. Vă rog să-i scrieți guvernatorului că doresc să plec și eu acolo.

— În ce scop ?

— În primul rînd, nu mai vreau să fiu o povară pentru bietul meu tată, care a rămas fără slujbă.

În realitate, *Catiche* nu reprezentase niciodată o asemenea povară, întrucît își asigurase totdeauna existența, fie prin munca ei, fie prin darurile primite de la prietene.

— Și-apoi e o treabă interesantă : să iei parte la un război, să vezi arme, să auzi împușcături... Poate, chiar, voi fi ucisă... Vă rog să-i scrieți chiar astăzi guvernatorului ! conchise ea, coborînd din trăsură în dreptul casei sale.

De astă dată, Vihrov fu încîntat de atitudinea Prîhinei. Ajuns acasă, îi scrise îndată lui Abrcev, atît despre ea cît și despre Kerghel. În legătură cu acesta din urmă, se exprimă cam așa : „Dacă doriți să dispuneți de un cinovnic cinstit, vă pot asigura că răspund de domnul Kerghel ca

de propria mea persoană", iar pe *Catiche* o recomandă prin cuvintele următoare : „Ființa asta cu o înfățișare nu tocmai plăcută e înzestrată, în schimb, cu înalte virtuți morale".

IV

ÎNTÎLNIREA CU FATEEVA

A doua zi, era o vreme închisă și umedă. Vihrov nu se simțea în apele lui. Îl neliniștea mai ales gîndul la cele ce avea să-i spună Fateeva. Oare nu va încerca să-i amintească despre fostele lui sentimente, oare nu-l va copleși cu reproșuri ? se întreba el. În orice caz, întîlnirea promitea să aibă un caracter sentimental. De fapt, Vihrov nici nu prea credea că Fateeva ar fi, într-adevăr, grav bolnavă, așa cum îi spusese Prîhina : imaginația ei înflăcărată, își zicea el, o mai fi adăugat destule. Totuși, către ora unsprezece, porunci să i se pregătească trăsura și plecă spre oraș. *Catiche* îl și aștepta în micul salon al casei lor și era, ca totdeauna, gata de drum. Cu aceeași mină serioasă ca și în ziua precedentă, se urcă în trăsură și începu să-i zică vizitiului pe unde s-o ia : „La dreapta, la stînga !" îi spunea cu un glas poruncitor.

Vihrov își dădu seama că lasă în urmă străzile din centrul orașului ; ajungînd aproape de marginea acestuia, cotiră pe o ulicioară murdară și se opriră lîngă o căscioară din cele mai modeste.

— În ce fundătură a ajuns să locuiască ! exclamă el.

— Da, e cam strîmtorată, zise *Catiche*. Îmi pare bine, cel puțin, adăugă ea, urcînd scările, că prietena mea o să mă deprindă cu cele ce trebuie să știe o soră de caritate.

— Cum așa ? zise Vihrov.

— Îmi petrec aici zilele și nopțile, răspunse *Catiche*. Doar cu nunta Iuliei a trebuit să lipsesc un timp.

Intrară într-un salon mic, dar curat, cotiră apoi spre o încăpere alăturată, cu dușumeaua acoperită de-un covor gros, și-o văzură pe Kleopatra Petrovna stînd într-un fotoliu : era îmbrăcată, cu o vădită cochetărie, într-o rochie nouă, cu gulerul și manșetele curate, și pieptănată impecabil ; cînd însă Vihrov îi văzu chipul, abia se stăpîni să nu scoată un țipăt de groază : era mai mult decît slabă, era devorată de boală, iar pe frunte i se păru că-i și apăruseră sudorile reci ale morții.

— Vă mulțumesc că ați venit, spuse ea, săltîndu-se în fotoliu și roșind ușor.

— Se putea să nu vin ă ! exclamă *Catiche*. Văd că astăzi ai binevoit să te așezi în fotoliu ! i se adresă apoi Fatcevei.

— Pentru dumnealui am făcut-o, răspunse aceasta, privindu-l zîmbitoare pe Vihrov.

— Dar nu trebuia s-o faceți ! Vă rog mult să vă culcați în pat, zise el.

— Nu sînt chiar atît de bolnavă ; mai pot sta și în fotoliu, ripostă Fatceva. Ei, haide, așezați-vă, dar cît mai aproape de mine.

Vihrov îi dădu ascultare.

Catiche se comporta la prietena ei ca și cînd ar fi fost acasă la ea : cercetă și acum cu privirea dacă în odaie sînt toate la locul lor, verifică apoi medicamentele de pe mescioară și, în cele din urmă, trecu în odaia vecină, spre a începe acolo o discuție lungă cu subreta Fatcevei. O făcuse, bineînțeles, cu scopul de a-i lăsa singuri pe cei doi : presupunea că aceste ființe, care se iubiseră cîndva cu ardoare, vor dori neapărat să se sărute (*m-lle* Prihina socotea că sărutul constituie suprema fericire pe pămînt), dar Vihrov și *m-me* Fatceva nici nu se gîndiră s-o facă.

— Demult sînteți bolnavă ? o întrebă el.

— De vreo două luni, poate chiar mai mult, răspunse Fatceva cu ciudă. Mă supără faptul că nu sînt lăsată să plec la țară, adăugă ea. Ce fel de aer respir eu aici ? În primul rînd e vorba că mă aflu la oraș și-apoi mai e și lacul din apropiere cu tot felul de miasme : simt pur și simplu că mă înăbuș !...

— Totuşi aveţi nevoie de-o îngrijire medicală.

— N-am nevoie de nici un fel de medic ! ripostă Fateeva. Am nişică febră, din pricina aerului umed : mici frisoane şi fierbinţeală. Atît şi nimic mai mult. Dacă aş sta la ţară, m-aş vindeca în cîteva zile.

— Aici v-aţi reface şi mai repede cu ajutorul medicului.

— Nu-i adevărat ! exclamă Fateeva. Sufleteşte, sufăr aici mai mult, căci la ţară munca cîmpului e acum în toi, cine s-o supravegheze ? Doar sînt cu totul singură !

— Nu vă mai gîndiţi la munca cîmpului !

— Cum să nu mă gîndesc, dragul meu ? Asta e singura mea sursă de existenţă. Zilele astea trebuie să plătesc taxele la consiliul de tutelă.

— De asta să n-aveţi grijă. Trimiteţi la mine pe cineva care să-mi spună cînd şi cît anume trebuie să achitaţi, şi-am s-o fac chiar eu.

— *Merçi.* Să ştiţi însă, continuă Fateeva, necăjită, că am primit recent şi-o mică moştenire în Ucraina, de la un unchi de-al meu ; ar trebui să mă duc acolo, ca s-o iau în primire, dar nici asta nu mă lasă s-o fac — nici doctorul şi nici nesuferita de *Catiche.*

— De ce e *Catiche* nesuferită ? întrebă Prîhina, intrînd în acel moment în odaie.

— Pentru că nu-mi dă drumul să plec în Ucraina.

— Ai să pleci cînd ai să te faci bine, zise *Catiche* pe un ton foarte calm.

— Cu voi n-am să mă fac bine niciodată : mereu îmi spuneţi că sînt bolnavă...

— Nu mai are decît două săptămîni de trăit şi vrea să plece în Ucraina, îi şopti *Catiche* lui Vihrov, dar şi fără această remarcă, el simţi că i se sfîşie inima.

— Dacă aţi şti, *m-r* Vihrov, cît de frumos e acolo, la noua mea moşioară ! exclamă Kleopatra Petrovna. În luna mai, natura e superbă în Ucraina ; conacul meu se află sus, pe-un deal, de unde cobori spre apa unui rîu. Apa e limpede, am să mă tot scald acolo ! Apoi, am să mănînc pepeni şi vişine ; blestemata asta de sete n-o să mă mai chinuiască. Uite, aş bea şi-acum ceva rece !

— Să-ţi dau un pahar de limonadă, zise Prîhina.

— Nu. Mi-e silă de limonadă !

— Povestiţi-i ceva, n-o lăsaţi să vorbească mult, n-are voie, îi şopti Prîhina lui Vihrov.

— Ce-aş putea să-i povestesc ? Zău că nu-mi dau seama, îi răspunse Vihrov tot în şoaptă.

— Orice, nepriceput ce sînteţi ! replică Prîhina. Pavel Mihailovici vrea să-ţi spună cum a dus-o în ultima vreme, rosti apoi cu glas tare, adresîndu-se Fateevei.

— Ce anume ar putea să-mi spună ? zise aceasta.

— Ei, haide, vorbiţi ! insistă Prîhina.

Vihrov nu găsea nici un subiect de conversaţie.

— Ce anume aş putea să vă spun ? zise şi el, pe un ton meditativ.

— De exemplu, dacă aţi făcut multe cuceriri pe unde aţi fost, zîmbi Fateeva.

Vihrov nu găsi ce să-i răspundă. Se grăbi doar să-i arunce o privire Prîhinei. Aceasta clătină uşor din cap.

— Cuceriri ? Am cam îmbătrînit pentru aşa ceva, prinse el glas.

— Ba nu sînteţi bătrîn, obiectă Fateeva şi zîmbi din nou. În gubernia unde aţi fost exilat se pare că lucrează şi *m-r* Ţapkin ? întrebă, încruntîndu-se.

— Da, răspunse Vihrov, plecîndu-şi privirile.

Pe *m-lle* Prîhina întrebarea Fateevei avu darul s-o nemulţumească.

— L-aţi văzut vreodată ? continuă bolnava.

— L-am văzut.

— E schimbat sau nu ?

— Prea puţin. Acum şi-a lăsat favoriţi.

— Am auzit, spuse Fateeva cu un zîmbet trist, că nevastă-sa îl cam atinge cu vătraiul.

Kleopatra Petrovna vorbea astfel, fără jenă, poate pentru că, în adîncul inimii, îşi dădea prea bine seama că pentru ea totul se sfîrşise, iar dacă se lăsa uneori pradă unor griji materiale, n-o făcea, firesc, decît sub impresia acelui instinct propriu oricărei fiinţe, care o îndeamnă să-şi continue şi să-şi apere existenţa.

— Cu statura lui, nici nu-i de mirare, îi răspunse Vihrov.

— Cred că la fel îi este și sufletul, zise cu glas tărăgănat Kleopatra Petrovna. Mai țineți minte, *m-r* Vihrov, continuă ea, cum am jucat cărți ?... Hai să jucăm și acum, sînt atît de plictisită !...

— N-o să-ți facă rău ? o întrebă Prîhina.

— Cîtuși de puțin. Plictiseala îmi face și mai rău !... Vreți să jucați ? i se adresă ea lui Vihrov.

— Cum doriți, îi răspunse el.

— Atunci să jucăm în trei, propuse Kleopatra Petrovna. Doar să ieșiți pentru o clipă, ca să-mi desfac nițel rochia ; prea m-am dichisit pentru dumneavoastră ; haide, plecați, vă chem îndată.

Vihrov și Prîhiria trecură în salonaș : pe *Catiche* o trecură lacrimile.

— Ce ziceți de ea ? întrebă, arătînd cu capul spre ușa Kleopatrei Petrovna. Nu mai pot îndura s-o văd în halul ăsta ! Și-apoi se lasă mereu pradă fanteziei : c-o să facă așa, c-o să facă pe dincolo... Zău, *m-r* Vihrov, trebuie să veniți mai des pe la ea, adăugă Prîhina.

— Am să vin neapărat, răspunse el cu durere în suflet.

— Mi-a spus doctorul, reluă *Catiche*, că ea ar mai putea trăi cîtva timp, dacă s-ar bucura de impresii plăcute ; și ce-ar fi mai plăcut pentru ea decît să vă vadă pe dumneavoastră !...

În cele din urmă, în salon veni Maria, fata în casă, pe care Vihrov o cunoștea mai demult. Ochii îi erau acum șterși, inexpresivi, chipul i se zbîrcise.

— Ce mai faci, Mașa ? L-ai uitat pe Ivan al meu ? nu se putu reține Vihrov să nu-i spună în glumă.

— N-aș mai vrea nici să aud de el, domnule ! răspunse Maria. Poftiți, Kleopatra Petrovna vă așteaptă.

— Încercați să pierdeți la joc : ea nu mai are bani și s-ar enerva dacă n-ar cîștiga nimic, îi șopti *Catiche*.

Cînd reveniră în odaie, o văzură pe Kleopatra Petrovna, înfășurată cu un șal, stînd la masa de joc. Se porni să joace cu multă însuflețire, chibzuia îndelung, rezolva cu măiestrie fiecare situație ; cît despre Vihrov, acesta, pe de o parte, în mod intenționat, iar pe de alta, din nepricepere, ba mai fiind și distrat, se tot afla, chiar de la în-

ceputul jocului, în pierdere. *Catiche* azvîrlea şi ea cărţile la întîmplare, preocupînd-o mai ales faptul ca bolnava să nu se agite prea mult.

— Văd că nu sînteţi un bun jucător ! i se adresă, în cele din urmă, Kleopatra Petrovna lui Vihrov.

— Aveţi dreptate, n-am mai jucat demult, şi-apoi nu am noroc, nu-mi vine cartea.

— Aveţi în schimb noroc în dragoste, rosti Kleopatra Petrovna, zîmbind amar.

Vihrov nu-i răspunse, ba chiar îşi plecă privirile.

— Pe cînd eu, dimpotrivă, am noroc la jocul de cărţi, iar în dragoste — cîtuşi de puţin, adăugă Fateeva cu aceeaşi amărăciune.

— N-ai dreptate, interveni Prîhina.

— Păi cine mă mai iubeşte ? Poate doar dumnealui, oleacă ! arătă spre musafirul ei Kleopatra Petrovna.

— Bineînţeles că te iubeşte, răspunse *Catiche*. O mai iubiţi, nu-i aşa ? i se adresă ea lui Pavel.

— O iubesc, răspunse acesta, cu o voce înăbuşită.

— Ba nu, nu mă mai iubeşte, zise Fateeva. Şi-acum v-aş ruga să nu mai jucăm : nu mă simt bine !... Lăsă din mînă cărţile şi împinse mescioara în lături.

— Ai dreptate, ne-o fi de-ajuns cît am jucat ! se grăbi să se declare de acord Prîhina.

— Da, da, ajunge pentru astăzi ! repetă Fateeva şi-i întinse lui Vihrov mîna.

— Eu am să plec, iar dumneavoastră căutaţi să vă odihniţi, îi zise el, strîngîndu-i-o uşor.

— Am să mă odihnesc. Dar v-aş ruga să reveniţi cît mai curînd.

— Bineînţeles că am să revin, răspunse Pavel.

— Şi cît mai curînd, repetă Fateeva.

— O, Doamne, dar sărutaţi-vă măcar acum, cînd vă luaţi rămas bun ! Mi-e necaz să mă şi uit la voi ! exclamă *Catiche*, văzînd că Vihrov nu face decît să-i strîngă mîna prietenei sale.

— Bine. Să ne sărutăm ! spuse zîmbind Kleopatra Petrovna.

— Să ne sărutăm ! zise şi Vihrov.

Se sărutară, stînjeniţi.

La plecare, *Catiche* îl conduse pe Vihrov pînă la scară.

— Să veniți, într-adevăr, cît mai curînd : ea nu mai are mult de trăit, îi zise îndurerată și rămase cu mîinile încrucișate la piept în capul scării, pînă ce Vihrov se urcă în trăsura care îl aștepta în fața casei.

Ți s-a întîmplat, oare, cititorule, să-ți moară o ființă apropiată ? Și-atunci, în afara unui chinuitor sentiment de milă, nu-i așa că orice vină cît de mică, orice greșeală pe care, poate, ai săvîrșit-o cîndva față de acea ființă, iau în imaginația ta proporții de coșmar ? Nu ți se pare atunci că numai din pricina ta piere un om în floarea vîrstei și n-ai fi gata (cel puțin așa gîndești atunci) să mori mai bine tu, decît să piară omul acela ? Nimic însă nu mai poate fi de folos : veninul morții înecă ființa ce ți-a fost dragă, lăsîndu-te să te mustre conștiința o viață întreagă pentru faptul că ai fost aspru, necinstit și nedrept față de cel care nu mai este. Cam aceste simțăminte încercă și eroul meu, în drumul lui spre casă. Ajuns la conac, Grușa, îl întîmpină, ca de obicei, zîmbitoare și radiind de fericire.

— Unde ați fost atîta timp, boierule ? îl întrebă ea.

— La Fateeva, răspunse Vihrov, fără s-o menajeze.

— Așa ? rosti Grușa cu glas tărăgănat, apoi ieși în grabă din cabinet.

Vihrov n-o mai văzu pînă seara tîrziu. Fără să vrea, îi simți lipsa.

— Grușa ! o strigă la un moment dat.

Ea întîrzie să apară.

— Grușa ! repetă el mai tare, de astă dată pe un ton sever.

— Vin numaidecît ! răspunse ea, apoi intră, alene, în odaie.

Vihrov își dădu seama că-i îmbufnată.

— Ce-i cu tine ? o întrebă el.

— Ce să fie ? îi întoarse ea întrebarea.

— Am impresia că ești supărată pe mine.

— Nu sînt supărată, răspunse ea. Și-apoi, ce v-ar păsa de supărarea mea ? ! adăugă, după un răstimp de tăcere.

— Ce ți-o mai fi umblînd prin minte ? N-am fost la Kleopatra Petrovna decît din milă. Ea nu mai are mult de trăit.

— Ei, aş !... Ba o să trăiască mult şi bine !... exclamă Gruşa.

— Ba o să moară ! strigă Vihrov. Şi să nu-mi vorbeşti pe tonul ăsta ! Îmi jigneşti cel mai sfînt şi mai dureros sentiment ! Să pleci de-aici !

Gruşa, speriată, ieşi din cabinet.

V

ÎNMORMÎNTAREA

Vihrov nu mai apucă să revină la Kleopatra Petrovna. Nu trecu nici o săptămînă, cînd primi de la *Catiche* o scrisoare ce purta un sigiliu negru :

„Bunul meu Pavel Mihailovici (de astă dată scrisul Prihinei nu mai vădea vioiciunea de altă dată), noaptea trecută, cu totul pe neaşteptate, prietena noastră s-a săvîrşit din viaţă. Încă nu ne culcasem, stam de vorbă despre dumneavoastră. Mă rugase ca a doua zi de dimineaţă să vă anunţ printr-un servitor că vă aşteaptă să jucăm o nouă partidă de cărţi ; acum, cînd veţi veni la ea, vom juca o altă partidă, una tristă, sfîşietoare !... Cum stăteam de vorbă, ca s-a ridicat deodată în capul oaselor, m-a îmbrăţişat, a scos un ţipăt şi a rămas fără suflare în braţele mele... Imaginaţi-vă ce groază m-a cuprins : am ţipat ca o nebună, abia am izbutit să chem servitorii ca s-o culce pe pat. Acum totul s-a sfîrşit ! Odihneşte, Doamne, sufletul răposatei roabei tale ! Scriu această scrisoare în zorii zilei : soarele cel de pe cer abia a răsărit, dar celălalt soare, soarele nostru drag, nu va mai răsări niciodată !...“

În locul acela se vedea că pe hîrtie se revărsaseră un potop de lacrimi.

„În vederea înmormîntării, vă rog să veniţi chiar mîine şi să aduceţi şi nişte bani. Ea nu mai avea în portofel decît cinci ruble. Bine că v-a trimis Dumnezeu, altminteri nu m-aş fi descurcat !“

A dumneavoastră, *Catiche*“.

După ce isprăvi de citit scrisoarea, Vihrov o chemă pe Grușa și i-o arătă.

Grușa rămase mută, roșie în obraz. În toate aceste zile, Vihrov aproape că nu vorbise cu ea. De astă dată, ea nu mai putu răbda și se repezi să-i sărute mîna și umărul.

— Sînt vinovată, boierule, sînt vinovată, îi spuse.

Vihrov o sărută pe frunte.

— Vezi, să nu te mai gîndești niciodată la asemenea prostii ! îi spuse.

— Niciodată, boierule ! exclamă Grușa, apoi, după un răstimp de tăcere, adăugă : Îmi dați voie să mă duc la înmormîntarea coniței ?

— De ce să te duci ?

— Păi am vorbit-o de rău, am vorbit-o cu păcat, măcar să mă rog pentru sufletul dumisale, răspunse ea.

— Dacă ăsta-i motivul și nu-i la mijloc o simplă curiozitate, atunci du-te ! îi zise Vihrov.

Apoi, punîndu-și un frac negru, plecă.

Ferestrele căscioarei în care locuise Kleopatra Petrovna erau scoase din tocuri, iar înăuntru ardeau niște lumînări mari, așa cum le făceau cei de prin partea locului. Intrînd în salonaș, Vihrov o văzu pe Kleopatra Petrovna întinsă pe-o masă ; era îmbrăcată într-o rochie albă de muselină și cu flori în jurul capului. Palidă și uscată, cu ochii închiși, părea sculptată în fildeș. Înfățișarea ei îl îngrozi. Profitînd de faptul că nu era nimeni în salon, se apropie, îi luă mîna, care i se supuse cu greu.

— Kleopatra Petrovna, rosti el, dacă sînt vinovat cu ceva față de dumneata, atunci crede-mă că remușcările care mă torturează sînt pentru mine o pedeapsă insuflată. Apoi se aplecă și o sărută mai întîi pe cap, apoi pe obraz și, în sfîrșit, pe buze.

Zărind trăsura lui Vihrov, *Catiche* își dădu seama că el sosise între timp și veni din camera de alături să-l vadă. Chipul îi era trist, atitudinea — gravă, solemnă.

— Kleopașa și-a exprimat dorința să fie înmormîntată în rochia asta, alături de bărbatul ei. „Dacă-n viață, zicea ea, n-am trăit în armonie, cel puțin la judecata de

apoi să ne înfăţişăm împreună Domnului !" rosti *Catiche*, şi n-ar fi fost exclus să fi inventat chiar ea povestea respectivă, pentru ca măcar astfel s-o împace pe Kleopatra Petrovna cu soţul ei : fata asta inimoasă dorea să asigure fericirea prietenilor ei nu numai în viaţa de aici, dar şi în cea de dincolo de mormînt.

— Duceţi-vă acum la cei cu pompele funebre şi spuneţi-le că trebuie s-o ducem pe Kleopaşa la ţară, iar mie daţi-mi ceva bani : trebuie să iau aici unele măsuri.

Vihrov îi dădu banii trebuincioşi, apoi, mişcîndu-se ca un automat, se urcă în trăsură, se duse la magazinul de pompe funebre, discută cu cei de acolo, apoi reveni la conacul său de la Vozdvijenskoe. Imaginea Kleopatrei Petrovna îmbrăcată în alb şi întinsă pe masa, printre flori, nu-i pierea nici o clipă din minte. A doua zi, umblînd tot astfel, parcă în neştire, plecă din nou la oraş, ca să asiste la scoaterea corpului neînsufleţit din casă ; găsi preoţii adunaţi, iar în curte — un grup de corişti de la catedrală. *Catiche* dorea să-şi înmormînteze prietena cu mult fast, comandase şi un sicriu deosebit de somptuos.

— Scuturaţi-vă, scuturaţi-vă buzunarul ! îi spuse ea lui Vihrov. Ea a meritat pe deplin s-o înmormîntaţi cu onoruri.

Între timp, sicriul fu ridicat. Preoţii începura să cînte, cîntară şi coriştii şi întreg cortegiul porni spre catedrala aflată în apropiere. *Catiche* mergea prin mijlocul străzii înnoroiate, aproape trăgîndu-l de mînă pe Vihrov ; apoi, cînd sicriul fu depus în biserică, îl lăsă să plece acasă ; îi porunci să vină a doua zi, pe la orele nouă dimineaţa, cu patru cai de-ai lui, care, după slujbă, să ducă sicriul pînă în sat.

Vihrov se înapoie acasă, tot atît de împietrit ca şi pînă atunci. De astă dată, îi apărea mereu în minte imaginea sicriului acoperit cu flori.

Dimineaţa, pe la nouă, veni la biserică. În afară de *Catiche*, care purta acum un veşmînt cernit, cu *pleureuses* [1], îi văzu acolo pe Jivin şi pe Iulia.

— A murit sărmana, îi zise acesta cu un glas înăbuşit.

— Da, a murit, repetă Vihrov.

[1] Panglici albe care ornau veşmintele de doliu ale femeilor.

Iulia nu-i spuse nimic, doar îl privi cu atenție. Jivin, dîndu-și seama cît de deprimat îi este prietenul, încercă pe dată să-l consoleze, mai bine zis, să-l trezească la realitate.

— Domnul Hanin, ultimul ei adorator, se zice că nici n-a dat pe la ea, cît a fost bolnavă, îi spuse.

Remarca lui Jivin îl irită pe Vihrov.

— Nu-i timpul potrivit să discutăm despre asemenea treburi, replică el.

Pe la jumătatea litürghiei, în biserică intră Kerghel. De astă dată, înfățișarea nu-i mai era buimacă ; dimpotrivă, ochii îi sclipeau de bucurie, deși, firește, sosit la o înmormîntare, se străduia să arboreze o mină tristă Mai întîi, se închină cu multă pioșenie înaintea sicriului, apoi, zărindu-l pe Vihrov, pesemne că nu se mai putu stăpîni și se apropie de acesta.

— Mă grăbesc să vă strîng mîna și să vă mulțumesc din nou, îi spuse, luîndu-i mîna și strîngîndu-i-o cu căldură.

— Pentru ce să-mi mulțumiți ? îl întrebă Pavel.

— Excelența sa Serghei Grigorievici (numele lui Abreev) a dispus prin intermediul poliției de aici să-i trimit datele mele personale ca să fiu numit șef de poliție în gubernia despre care am discutat.

— Ia te uită, rosti Vihrov, mulțumit. Înseamnă că scrisoarea mea a avut efect !

— Cum să nu, nici vorbă ! rosti Kerghel, cu emoție în glas. Să știți că nu m-am așteptat și nici n-am sperat vreodată să ajung șef de poliție. E o funcție înaltă, onorabilă !... Bineînțeles c-o să-mi dau și sufletul pentru excelența sa Serghei Grigorici, dar nici în felul ăsta cred că n-am să vă pot mulțumi îndeajuns — nici domniei-sale și nici dumneavoastră !... Să știți că am și pentru Katerina Dmitrievna o veste îmbucurătoare, adăugă el după un răstimp de tăcere, nefiind în stare, după cît se vedea, să-și stăpînească nerăbdarea.

— Cum ? I se cer și ei datele ? întrebă Vihrov.

— Întocmai. Cred c-o să primească și ea aprobarea solicitată, răspunse Kerghel, apoi, trecînd ușurel în partea în care se afla *Catiche*, se apropie de ea și-i comunică pesemne vestea cea plăcută ; *Catiche* însă era un alt soi

de om : cînd se apuca să facă ceva pentru alţii, uita cu totul de sine însăşi.

— O să-mi vorbiţi mai tîrziu, acum nu-mi arde de asta, îi zise ea şi îşi îndreptă din nou atenţia asupra desfăşurării prohodului.

Într-unul din ungherele bisericii, Vihrov o zări şi pe Gruşa, care, îmbrăcată în negru, stătea în genunchi şi bătea cu sîrguinţă mătănii : se simţea, într-adevăr, foarte vinovată faţă de Kleopatra Petrovna.

Cînd, în cele din urmă, trista ceremonie luă sfîrşit şi sicriul fu urcat pe carul mortuar, Jivin i se adresă lui Vihrov :

— Vei însoţi cortegiul pînă-n sat ?

— Da, răspunse acesta, abătut.

— Rămîneţi cu bine, *m-r* Vihrov, îi spuse Iulia, apăsînd pe cuvinte. Astăzi m-am convins pe deplin că aveţi un suflet minunat.

Între timp, Kerghel, simţindu-se de pe acum, pesemne, în pielea unui şef de poliţie, începu să dirijeze cu mult elan trăsurile. Unuia dintre vizitii îi porunci să tragă mai aproape, altuia — să treacă mai de-o parte, celor cu carul mortuar — să pornească la drum.

Catiche îşi păstră tot timpul aerul trist, dar solemn. Urcîndu-se în trăsura lui Vihrov, îi salută din cap, cu importanţă, pe cei din jur, apoi, împreună cu Pavel, porni în urma sicriului.

Scurt timp după aceea, trecură pe lîngă Pustie-Polia şi intrară în pădurea de lîngă Zenkovo ; Vihrov îşi aminti fără voie de trecut, cînd venea pe acelaşi drum la Kleopatra Petrovna şi cînd ea, pătimaşă, plină de viaţă, îl aştepta cu atîta dragoste şi tandreţe. Iar acum ? Ce s-a ales din ea ? Ţi-e groază să te şi gîndeşti ! Mult ar fi dat eroul meu în acele clipe să uite dintr-o dată şi trecutul şi prezentul !...

— Pentru ultima oară călătoresc pe drumeagul ăsta ! exclamă deodată *Catiche* şi izbucni în lacrimi.

Vihrov nu-şi putu stăvili nici el lacrimile.

— Ei haide, nu mai plîngeţi, cruţaţi-mă, îi spuse, strîngînd-o de mînă.

— Îmi pare foarte bine că vă daţi seama cît de mult a meritat femeia asta să fie iubită, bîigui ea printre lacrimi.

În ceea ce o privește, o iubise, într-adevăr, pe Kleopatra Petrovna mai mult decît pe oricare altă prietenă. După neînțelegerile care interveniseră între ele și despre care îi scrisese cîndva și lui Vihrov, *Catiche* se dusese ea cea dintîi la Fateeva și-i ceruse iertare.

La Gorohovo, mormîntul era gata săpat. Sicriul fu coborît, preoții săvîrșiră slujba de îngropăciune și Vihrov, împreună cu *Catiche*, porniră înapoi, spre casă. Tăceau amîndoi, fiecare gîndind la ale sale, și numai într-un tîrziu *Catiche* întoarse capul spre Pavel și-i zise :

— Kerghel e de părere că voi fi numită soră de caritate. Ehei, o să vedeți cu toții cît de dîrză și curajoasă poate fi o rusoaică ! conchise ea și scuturâ voinicește din cap.

Vihrov nu închise ochii aproape toată noaptea : umblă întruna, încolo și încoace, prin cabinet.

— Eu, numai eu am omorît-o pe această femeie ! De m-aș fi însurat cu ea, ar fi fost și astăzi fericită și sănătoasă, își zicea el.

Și acesta aproape că era adevărul. După ce se despărțiseră, pe Kleopatra Petrovna n-a mai interesat-o nici bunul ei renume și nici sănătatea. Totul îi devenise indiferent.

VI

UNA DUPĂ ALTA

O grea deprimare continua să-l stăpînească pe Vihrov, încît ajunsese să-i pară bine că Mary n-a venit încă — așa cum îi promisese — să-l viziteze la Vozdvijenskoe. I se îmbolnăvise băiatul și nu putea, deocamdată, să plece de la Petersburg. Pavel își dădea seama că sosirea verișoarei sale nu va fi un lucru plăcut pentru Grunea și, întrucît nu dorea să mai vadă victime în jurul lui, era gata să renunțe la orice bucurie, decît să mai chinuiască pe cei din jur. Totuși, corespondența dintre el și Mary nu

conținea ; într-una din scrisori, Mary îl înștiința, încîntată, că nuvela lui despre viața țăranilor, cea pentru care fusese exilat, a fost publicată și a produs senzație, încît pînă și în saloanele cele mai mondene, unde aproape că nu se vorbește rușește, i se citesc acum istorisirile despre mujicii și muierile de la țară și răsună exclamații : *„C'est charmant ! Comme c'est vrai ! Comme c'est poétique !...“*

„Nici nu-ți poți imagina, își încheia Mary acea scrisoare, cît de mult s-a schimbat aici opinia publică : atmosfera cazonă din trecut a ajuns să fie zeflemisită, iar despre țăranii ruși se vorbește acum aproape cu veneratie. Că iobăgia va fi desființată, pare acum un lucru cert ; se mai spune că vor avea loc transformări fundamentale și în justiție, și în finanțe. Să dea Dumnezeu să fie așa, poate că vom ajunge pînă acolo, încît să putem vorbi *cinstit*, fără teamă, și trăi *cinstit*, fără să ne fie rușine.“ Vihrov afiase, de altfel, și din presă că i se aduc laude pentru lucrarea publicată. Să fi cunoscut un asemenea succes cînd era mai tînăr, faptul l-ar fi bucurat nespus de mult : acum însă, după atîția ani de zbucium sufletesc, devenise aproape insensibil ; nu-și manifestă satisfacția decît prin aceea că se apucă îndată să-și continue noul roman, abia început, și îl scrise cu o viteză neobișnuită, iar pentru a-și reîmprospăta forțele după zilele consacrate activității intelectuale, se obișnui să se ducă la vînătoare, lucru care avu asupra lui un efect reconfortant : după cîte o asemenea plimbare, se întorcea acasă înviorat, calm și aproape fericit. În locul lui Jivin, care continua să șadă pe lîngă nevastă-sa și să-i facă declarații de dragoste, Vihrov îl lua cu el pe Ivan. Acest Sancho Panza al lui, de altă dată, se comporta în ultima vreme cum nu se poate mai bine : devenise sîrguincios, se lăsase de băutură, ba chiar se îmbrăca îngrijit și ajunsese să pară un om cu scaun la cap. Știa totodată să tragă destul de bine la țintă: învățase meșteșugul ăsta din lipsa unei alte ocupații, atunci cînd fusese trimis la țară.

Aproape în fiecare zi, așadar, Vihrov, cu pușca pe umăr și însoțit de Ivan, înarmat și acesta, pleca să vîneze undeva în pădurea cea mohorîtă de lîngă Vozdvijenskoe, loc mult mai potrivit pentru starea lui sufletească decît

luncile din preajma lacului. Învățase bine drumul pînă acolo : trecea mai întîi pe lîngă ariile de treierat din preajma conacului, apoi, urmînd un drumeag argilos, urca o colină, de unde se zărea la un moment dat clopotnița atît de frumoasă din satul Bogoiavlenie ; de acolo, drumul cobora la vale spre o podișcă, în dreptul căreia se înălțau doi mesteceni stufoși ; trecînd puntea, trebuia să urce o altă colină ; aici, de fiecare dată, se pomenea gîfîind, dar, după numai cîteva clipe, zărea înaintea lui porțile îngrăditurii care încingea pădurea. Ivan i-o lua înainte și deschidea poarta, pe sub care se afla totdeauna o băltoacă. Sărind peste ea, intrau în pădure. Strecurîndu-se printre trunchiurile brazilor, spre vîrfurile cărora Ivan căta cu multă luare aminte, ca să deslușească acolo vreo ieruncă sau un cocoș-de-munte, Vihrov gîndea involuntar că, iată, undeva, departe, lucrarea lui se bucură de mare succes, undeva departe e război, moarte, au loc vărsări de sînge, sînt lezate atîtea orgolii, curg atîtea lacrimi ale mamelor, ale soțiilor, iar el, deși cu tristețe în inimă, se plimbă liniștit la umbra copacilor. Pe unul dintre butucii aflați la marginea pădurii, Pavel se așeza de obicei să se odihnească, iar Ivan, luînd o atitudine respectoasă, se oprea în preajma lui și Vihrov îi spunea de fiecare dată, deși nu cu prea multă blîndețe :

— Așază-te, de ce stai în picioare !

Ivan se așeza, însă părea în continuare să nutrească teamă față de stăpînul său. În cele din urmă, atitudinea lui slugarnică începu să-l plictisească pe Vihrov și el se hotărî să-l încurajeze într-un fel, deși își dădea seama că valetul său putea să-și ia din nou nasul la purtare, ba poate chiar să se apuce și de băutură ; totuși, într-una din zile, îi spuse :

— Ia ascultă Ivan, de ce nu te însori ?

— Cu cine să mă-nsor ! răspunse valetul, plecîndu-și ochii.

Era, de fapt, dorința lui cea mai arzătoare.

— O fată bună n-are să mă ia pe mine, iar cu una proastă la ce bun să mă-nsor ! adăugă valetul.

— Fetele de măritat sînt toate la fel de bune ! obiectă Vihrov.

— Ba nu, se deosebesc mult între ele, zise Ivan, zîmbind. Într-o vreme, de pildă, a vrut să se mărite cu mine chiar o fată de popă.

— Şi ?

— Păi mi-a zis : „Dacă ai o sută de ruble, mă mărit cu tine", dar eu de unde să am o sumă atît de mare ?

Vihrov deslușì în aceste vorbe un reproș adresat chiar lui.

— Cum arată fata ? E drăguță ?

— N-aș spune că-i prea frumoasă, răspunse Ivan.

Fata preotului era, de fapt, urîtă și proastă.

— Și-atunci cum de ți-a plăcut ?

— Păi că-i una mai răsărită, nu-i o simplă țărancă.

— Și-ai fi bucuros să te-nsori cu ea ?

— Da, răspunse Ivan, surîzînd din nou.

— Ei bine, cere-o de nevastă ! Îți dau eu o sută de ruble.

Ivan tăcu.

— Cînd o ceri de nevastă ? insistă Vihrov, întrebîndu-se dacă nu cumva cele spuse de Ivan erau simple minciuni.

— Știu și eu ? Într-una din zile, bîigui valetul ; cît ai clipi din ochi, gîndurile i-o luaseră într-o cu totul altă direcție : „La ce bun să mă duc chiar acum ? își zise. Mai bine aș păstra suta asta pentru mine".

— Însoară-te, însoară-te ! zise Vihrov zîmbind.

— Am înțeles ! răspunse Ivan și; încîntîndu-l bunăvoința boierului, se hotărî să-l slujească cu și mai multă sîrguință ; revenind apoi la conac, Vihrov se așează ca de obicei în cabinet să-și scrie romanul, iar Ivan se duse în camera slugilor și se apucă să rînduiască, zelos. obiectele de vînătoare : frecă și curăță puștile, le încărcă, apoi începu să repare cartușiera.

La un moment dat intră acolo și Grușa.

— Vînat avem pentru cina boierului ? îl întrebă pe Ivan.

— Avem, cum să nu ! răspunse acesta, sărind îndată în picioare. Era acum foarte respectuos față de Grușa și se purta cu ea de parcă ar fi fost o adevărată cucoană.

— Dă-mi o pușcă, să văd dacă mă pricep să trag, îi zise ea, luînd una dintre armele de vînătoare.

În ultima vreme fata se plictisea : boierul îi era mereu ocupat și ea ar fi vrut să schimbe măcar o vorbă cu cineva.

— Așa se trage ? întrebă, lipindu-și pușca de piept și plecîndu-și capul într-o parte.

— Nu, nu e bine, trebuie să ți-o lipești de obraz, îi zise Ivan. Apucă o altă pușcă, o duse la ochi și, zăpăcit, de bucurie că Grușa îi vorbise, plescăi din limbă, bătu din picior și atinse ușor cocoșul armei.

Pușca se descărcă : Grușa scoase un țipăt.

— Ce-i ? rosti Ivan pălind.

— M-ai împușcat, zise Grușa, lăsîndu-se pe scaunul de lîngă ea.

Pe rochie i se prelinse sînge.

— Cine a tras ? strigă, înfricoșat, Vihrov, năvălind în camera servitorilor.

Ivan rămase împietrit, Grușa ședea aplecată, pe scaun.

— Ce s-a întîmplat aici ? strigă din nou Vihrov.

— Eu am tras, boierule, zise Grușa. M-am jucat și am nimerit chiar în mine ; trimiteți, rogu-vă, după doctor...

— Doctorul, să vină doctorul ! răcni Vihrov.

Băiatul de casă, apărut fără veste, fugi să aducă doctorul.

— Cum de-ai tras, cum ai putut să tragi în tine ? țipă Vihrov, repezindu-se la Grușa și sfîșiindu-i rochia.

— Am nimerit aici, parcă, în partea stîngă, zise Grușa.

— Acolo nu te-ai fi putut împușca ? strigă Vihrov, pipăindu-i rana cu mîna tremurîndă. Nu cumva ai făcut-o tu, ticălosule ? se răsuci el spre Ivan, care stătea tot astfel, fără să miște.

— Eu, eu sînt vinovatul ! răspunse el, aproape nedîndu-și seama ce vorbește.

— Așa, care va să zică !... țipă Vihrov, lăsînd-o pe Grușa și repezindu-se spre mijlocul încăperii. Deodată îl fulgeră gîndul că Ivan o împușcase pe Grușa cu bună știință : din gelozie și răzbunare. Dacă-i așa, apoi mă socotesc eu cu tine ! strigă din nou și puse mîna pe-o altă armă. Treci în locul ușii, am să te omor ! N-au decît să mă trimeată în Siberia ! Sînge pentru sînge, nelegiuit ce ești!...

— Boierule, să nu faceţi asta, să nu faceţi ! ţipă Gruşa.

— Nu, nimeni n-o să mă poată opri : urlă Vihrov şi, ridicînd arma, îl ochi pe Ivan ; acesta se lipi de tocul uşii şi închise ochii

În zadar îl implora Gruşa pe Vihrov să-l ierte.

— Să-l ţintesc bine în frunte, să nu trag pe alături ! şuieră el şi fu gata să apese pe trăgaci, cînd în odaie intră în goană Simonov ; parcă însuşi Dumnezeu îl dumiri ce se întîmplă acolo şi ce-ar trebui să facă : se repezi îndată la Vihrov şi-l lovi cu putere peste mînă ; arma căzu pe duşumea, dar Pavel încercă să pună din nou mîna pe ea ; Simonov însă îi veni din spate şi-l prinse de mîini.

— Fugi de aici, diavole, ascunde-te mai repede ! îi strigă lui Ivan.

Acesta se răsuci în călcîie şi o rupse la fugă ; se duse pînă departe, pe cîmp, şi se piti acolo într-un lan de secară.

Simonov continuă să se lupte cu Vihrov.

— Ba nu, îl prind eu ! Îl omor ! răgea acum Pavel, ca o fiară.

— Ba n-o să plecaţi de aici ! N-o să-l omoriţi ! răcnea la el Simonov.

Bineînţeles că Vihrov s-ar fi smuls totuşi din braţele lipsite de vlagă ale bătrînului, dacă tocmai atunci n-ar fi intrat acolo, din întîmplare, Kerghel.

— Veniţi încoace ! Ajutaţi-mă să-l leg pe boier, îi strigă Simonov. Altminteri, ori se omoară, ori îl omoară pe Ivan...

Kerghel, care nu izbutea să priceapă ce se petrece acolo, se repezi, totuşi, să-l ajute pe Simonov. Amîndoi îi răsuciră lui Vihrov mîinile la spate şi-l duseră în dormitor ; făcuse spume la gură, ochii îi erau acum imobili, împietriţi. Cu multă grijă îl întinseră pe pat. Vihrov îşi pierdu cunoştinţa. Între timp, slujnicele din curte intraseră în casă şi se agitau în jurul Gruşei. Suspinînd întruna, şi zicînd : „Dumnezeule, Maică precistă !", o duseră în camera ei. Kerghel veni şi el s-o vadă şi constată, îngrozit, că rana era primejdioasă : se grăbi s-o urce îndată în trăsura lui şi s-o ducă la spital, dar cei de acolo nu-i mai putură veni în ajutor : spre dimineaţă, lăsînd o de-

claraţie cum că Ivan ar fi tras în ea din greşeală, Gruşa închise ochii.

Simonov, din teamă ca nu cumva Vihrov, revenindu-şi în fire, să-l întrebe de Ivan, îl rugă pe ispravnic să-l trimită pe acesta, pînă la deschiderea procesului, la închisoare. De altfel, era şi dorinţa lui Ivan însuşi.

Doctorul constată că Vihrov făcuse o congestie cerebrală şi avu temeri pentru viaţa lui, mai ales că bolnavul continuă să zacă în nesimţire. Jivin cu soţia, precum şi Kerghel, veniră aproape în ficeare zi să-l viziteze, deşi, uneori, nici nu ajungeau să-l vadă, iar cea care, în tot acest răstimp, dădu cel mai mult dovadă de ataşamentul ei prietenesc faţă de Vihrov fu *Catiche :* auzind de uciderea prin imprudenţă a Gruşei şi de boala care îl lovise pe stăpînul acesteia, veni îndată la conac, îmbrăcată acum în veşmîntul caféniu al surorilor de caritate, cu bonetă, pelerină şi chiar cu o cruce pe piept. Luă îndată asupra ei conducerea întregii case şi nu permise nimănui să aibă grijă de Pavel, făcîndu-le ea singură pe toate. Mai trecînd o săptămînă, iar doctorul fiind acum îngrijorat de-a binelea pentru soarta bolnavului, *Catiche* îi întrebă pe servitori ce rude mai apropiate are Pavel Mihailovici şi cînd i se spuse că nu are decît o singură verişoară, soţia generalului Eismond, iar Simonov, care de obicei îi ducea corespondenţa la poştă, îi dădu adresa Mariei Nikolaevna, Prihina îi trimise acesteia o scrisoare, întocmind-o cu multă abilitate :

„Excelenţa voastră ! i se adresă ea lui Mary. Vă scrie o femeie care zi şi noapte stă la căpătîiul rudei dumneavoastră aflată pe patul de moarte. N-am să vă descriu motivul bolii dumnealui ; vă spun doar că a fost speriat de un foc de armă pe care l-a tras un ticălos de lacheu, omorînd cu acest prilej pe una din fetele din casă."

Catiche era convinsă că între Gruşa şi Vihrov au existat relaţii mai apropiate, dar, avînd obiceiul să ascundă cu cea mai mare grijă asemenea stări de fapt, căută, bineînţeles, să nu facă nici în scrisoarea adresată Mariei Nikolaevna vreo aluzie în acest sens. Deşi nici despre Mary nu ştia nimic precis, totuşi uimitoarea ei intuiţie o duse la gîndul că între *m-me* Eismond şi *m-r* Vihrov trebuie să

existe cel puţin o afecţiune spirituală ; şi-atunci de ce să tulbure ea asemenea relaţii cu tot soiul de nerozii ? Din aceeaşi pricină căută să înlăture orice bănuială în legătură cu propria ei persoană.

„Să nu bănuiţi cumva că la patul de suferinţă al rudei dumneavoastră m-ar fi adus vreun sentiment de dragoste. Între noi nu există decît o sinceră prietenie ; regret foarte mult că nu vă pot trimite o fotografie de-a mea ca să vedeţi cît sînt de urîtă şi ce nas îngrozitor pot să am ; lucrul acesta v-ar convinge pe loc că nici un bărbat nu-mi poate purta decît numai sentimente prietenoşti !"

Devenind soră de caritate, *Catiche* începuse, fără a se ruşina şi fără a se cruţa cîtuşi de puţin, să rîdă de propria ei fizionomie. Ştia prea bine că excelează acum prin demnitatea sa morală. Scrisoarea amintită o iscăli astfel :

„Ekaterina Prîhina, soră de caritate".

VII

MUSAFIRA DE LA PETERSBURG ŞI *CATICHE*

Era către orele sase seara. Pe strada principală a capitalei de judeţ trecu în goană o caretă nu foarte mare, dar frumoasă, trasă de patru cai de poştă. Alături de surugiu, pe capra lată a trăsurii, şedea un lacheu cu aspect impunător, îmbrăcat în uniformă militară. Cînd intrară în oraş, lacheul se întoarse spre surugiu şi-l întrebă :

— Ce zici, să dau fuga la căpitanul de poştă şi să-l rog ca tot dumneata să ne duci pînă la Vozdvijenskoe ?

— Roagă-l, răspunse surugiul. Pin-acolo-s numai vreo două verste : am s-o duc pe doamna general cum scrie la carte, numai să-mi deie de-o votcă !

— O să-ţi dea, n-avea teamă, îi răspunse lacheul şi, îndată ce se apropiară de staţie, sări de pe capră, se depărtă în fugă, apoi, revenind la caretă şi săltînd din nou

pe capră, îi strigă surugiului : Ți-a dat voie, dă-i drumul !...

Omul scutură din hățuri.

— Slavă Domnului că n-am stat aici prea mult ! se auzi un glas din caretă.

Era Mary care venea, mai bine zis zbura în goana cailor, zi și noapte, de la Petersburg spre Vozdvijenskoe. Îl luase cu ea și pe feciorul său, un băiețel de vreo zece ani, abia restabilit după o boală.

Cînd trăsura începu, în sfîrșit, să urce dealul spre conac, Mary nu mai avu răbdare și, aplecîndu-se pe fereastra caretei, întrebă :

— Ăsta e Vozdvijenskoe ?

— Ăsta e ! răspunse surugiul și dădu bice cailor.

— O, Doamne, oare în ce stare am să-l găsesc ? rosti Mary cu glas șovăitor și gîndul la ce ar putea s-o aștepte la conac o făcu să pălească.

Între timp, la Vozdvijenskoe, Vihrov își revenise în fire, totuși, fiind încă lipsit de puteri, zăcea în pat cu capul sprijinit de perne ; era slab și palid ca un cadavru ; prin cap îi treceau de bună seamă tot felul de gînduri negre. Nu întreba însă nici ce s-a întîmplat cu el, nici dacă Gruşa mai e în viață. Pesemne că-și dădea seama cum stau lucrurile și nu voia să-și zgîndărească rănile sufletești ; cîteodată îi zîmbea cu duioșie lui *Catiche*, care-l îngrijea fără să știe de odihnă, îi strîngea mîna, dar, în clipa cînd îi venea cu ceva în ajutor, o ruga îndată să nu se mai ostenească și să plece : părea că-i vine greu să vadă pe cineva în preajmă. *Catiche* începuse chiar să se simtă întrucîtva ofensată din pricina unei asemenea atitudini și, ca să-și mai abată gîndurile, ieșea în balcon și își încînta ochii cu priveliștea din jurul conacului ; stînd, tot astfel, și în ziua aceea, la umbră, și zărind o caretă care intra în curte, mîji ochii, mișcă din nas, apoi își îndreptă pelerina de pe umeri și crucea și porni în grabă să întîmpine persoana sosită.

— Ei, uite că știu cine a venit ! își zise, nu fără vicleșnie, intrînd în vestibul.

Mary urcă scara la intrare, ținîndu-și fiul de mînă ; era vizibil îngrijorată. *Catiche*, care o aștepta pe treapta de sus, îi făcu o reverență.

— Se pare că am plăcerea s-o văd pe excelența sa doamna Eismond ? rosti pe nas, ca de obicei.

— Da, răspunse Mary. Spuneți-mi, vă rog, adăugă ea cu un glas tremurător, spuneți-mi : ce-i cu bolnavul nostru ?

— Primejdia a trecut. E încă slăbit, dar în afară de pericol, răspunse *Catiche* cu importanță. Vă rog, să poftiți în camera de oaspeți, încheie, arătîndu-i drumul într-acolo.

Mary o urmă, dar fără prea mare plăcere.

— N-aș putea să-l văd chiar acum ? întrebă cu același glas neliniștit.

— O, nu, nu ! exclamă *Catiche*, fonfăind de-a binelea. O asemenea imprudență ar putea să-l coste.

Nu se așteptase ca Mary să vină la Vozdvijenskoe, de aceea nici măcar nu-i spusese lui Vihrov că a trimis o scrisoare la Petersburg.

— Vă rog să rămîneți aici, continuă ea pe un ton degajat, ba chiar cam prea familiar. Odihniți-vă, beți un ceai, iar eu am să mă duc să-l anunț că ați venit — mai pe ocolite, desigur, ca să nu-i facem rău. Este feciorul dumneavoastră, nu-i așa ? adăugă ea, arătînd spre băiat.

— Da, e fiul meu, răspunse Mary.

— Un băiat tare drăguț, aprecie *m-lle Catiche*. Și-acum, îngăduiți-mi să dau unele dispoziții. Spuneți-mi, cum doriți să dormiți : singură sau cu micuțul dumneavoastră ?

În ce scop pusese *Catiche* o astfel de întrebare, nu se știe, însă Mary se simți fîstîcită.

— Mi-e totuna, zise ea, băiatul ar putea să doarmă și cu mine, dar dacă va dormi în cameră separată, v-aș ruga ca aceasta să nu fie prea departe de a mea.

— Atunci vom proceda în felul următor, spuse *Catiche*. Am să poruncesc să vi se facă patul în camera răposatei Aleksandra Grigorievna — în felul ăsta o soție de general va ocupa locul altei soții de general — iar pe micuțul dumneavoastră îl vom culca acolo unde dormea alt-

cîndva Serghei Grigorievici, cel care a ajuns astăzi guvernator. Cred că ați și auzit despre numirea lui ?

— Da, am auzit.

— Să știți că acest însemn de onoare îl port grație dumnealui, zise *Catiche*, arătîndu-și crucea din piept. Îndată o să vi se aducă ceaiul ! încheie ea și plecă.

Rămasă singură, Mary își desfăcu panglicile de la boneta de călătorie și gulerul rochiei, iar în ochi i se iviră lacrimi : păru că abia izbutește să-și stăvilească plînsul ; copilul, aflat lîngă ea, pe un scaun, o privi cu nedumerire.

Între timp, *Catiche*, pășind în vîrfuri, aidoma unei pisici viclene, pătrunse în odaia lui Vihrov. Auzindu-i pașii, acesta își înălță privirea.

— Am impresia că astăzi ați mai prins puteri, zise ea pe un ton obișnuit și doar își frămîntă ușor mîinile.

— Cam așa e, răspunse posomorît, Vihrov.

— E timpul, e timpul ! Nu se face, tinere domn, să stați mereu tolănit ! zise din nou *Catiche*, clătinînd din cap. Ar mai veni și alte doamne să vă viziteze, dar nu pot s-o facă : nu se cade să vă vadă așa, cu halatul pe dumneavoastră.

— Nu cumva dorește *m-me* Jivina să mă viziteze ? întrebă Vihrov.

— Nu vă mai gîndiți la *m-me* Jivina, deși a fost cîndva îndrăgostită de dumneavoastră, acum nu mai are ochi decît pentru bărbatul dumisale ; mai sînt însă și alte doamne care vă pot nutri asemenea sentimente, chiar dacă este vorba de o dragoste ca între niște rubedenii.

— Cine ar putea fi ? Nu cumva dumneavoastră ?

— Oh !... În ceea ce mă privește, am să vă iubesc numai atunci cînd mi-o veți porunci. Sînt altele mai atrăgătoare decît mine.

— Nu mai știu ce vreți să spuneți ! rosti Vihrov cu oarecare ciudă.

— Bine, dacă-i vorba pe-așa, atunci vă rog să vă îmbrăcați... V-a venit în vizită o doamnă de la Petersburg.

— Nu cumva e vorba de Mary ? făcu Vihrov, ridicîndu-și capul de pe pernă.

— Chiar dumneaei : Maria Nikolaevna ! zise *Catiche*.

— Dumnezeule ! Unde e ? Poftiți-o încoace ! exclamă Vihrov cu o încîntare copilărească.

— Chiar în momentul ăsta nu poate să vină, ripostă *Catiche*. În primul rînd, trebuie să se schimbe şi să se odihnească ; şi-apoi e cazul să arătaţi şi dumneavoastră mai îngrijit : ia uitaţi-vă ce haos e aici, în odaie. Şi *Catiche* se apucă să facă ordine pe masă şi să strîngă hainele împrăştiate ; în sfîrşit, luă un pieptene şi i-l dădu lui Vihrov, să-şi potrivească şuviţele răvăşite ale părului.

— A venit Mary, a venit Mary !... repeta el înviorat şi bucuros ; păru apoi să-şi amintească ceva, se încruntă din nou şi întrebă : Grunea pesemne că nu mai e în viaţă ?

— Nu. A murit, răspunse *Catiche*.

Vihrov nu zise nimic, doar îşi înălţă ochii. ca şi cînd ar fi rostit o rugăciune.

— Gata. Cred că acum totul e-n ordine, rosti *Catiche*, plimbîndu-şi privirea prin odaie, apoi plecă dincolo, la Mary.

— *M-r* Vihrov vă roagă să poftiţi, îi spuse.

Mary se ridică de pe scaun ; părea din ce în ce mai stingherită.

— *Maman*, pot să-l văd şi eu pe nenea ? o întrebă băiatul.

— Nu, acum nu se poate. îi răspunse Mary, aproape cu asprime în glas.

— Ai să te duci la nenea mai tîrziu, puişorule, căută să-l împace *Catiche*.

Mary intră grăbită în odaia lui Vihrov. .

— Dumnezeule, cît de mult ai slăbit ! rosti ea, speriată.

— Da, am cam slăbit, îi răspunse Vihrov, sărutîndu-i mîna.

— Oase să fie, carne o să pună pe dumnealui ! se grăbi să spună *Catiche*, venind în urma ei : apoi îi oferi un fotoliu, şi Mary se aşeză.

— Spune-mi, ce-ai păţit ? Ai răcit ? Te-a speriat atît de tare blestemata aceea de împuşcătură ? începu să-l întrebe Mary.

— Au fost la mijloc mai multe motive ; nici pînă atunci nu mă simţeam bine... zise Vihrov. Dar ia spune-mi : ce face soţul dumitale, întrebă apoi, încercînd să schimbe firul discuţiei.

— E plecat la Sevastopol.

— La Sevastopol ! exclamă cu bucurie în glas *Catiche*. În curînd am să plec şi eu acolo !... zise ea, înălţîndu-şi cu mîndrie nasul.

— Da, acolo e, repetă Mary. Şi-mi scrie că se află tot timpul în bătaia tunurilor inamice : zile întregi se abat peste ei gloanţele şi obuzele : e un lucru îngrozitor !... Ştii, mi-am adus aici şi feciorul, adăugă apoi.

— Pe Jenecika ? Vreau să-l văd şi eu.

— Vi-l aduc îndată, spuse *Catiche*. Ieşi din odaie, dar nu reveni îndată cu băiatul, şi o făcu într-adins.

După cum ştim că-i era în fire, îşi pusese în gînd şi de astă dată să oblăduiască ceea ce presupunea că trebuie să se întîmple între Vihrov şi Mary.

Aceştia, rămaşi singuri, se simţiră stingheriţi ; cu toate că îşi mărturisiseră în scris sentimentele reciproce, le venea greu s-o facă acum prin viu grai. Vihrov, slăbit şi bolnav cum era, doar o privea pe Mary cu tandreţe şi dragoste, iar ea şedea cu ochii plecaţi şi se vedea limpede că de-ar fi stat pînă la capătul vieţii acolo şi tot n-ar fi început vreodată o asemenea discuţie. Cît despre *Catiche*, aceasta, socotind că întîrziase destul, îl aduse, în sfîrşit, pe Jenea.

— Vino aici, dragul meu, îi spuse Vihrov şi îl sărută, amintindu-şi fără voie de răposatul Esper Ivanîci şi de el însuşi din vremea cînd mai era încă copil. Băiatul se aşeză sfios în preajma patului, pe scaunul pe care tot *Catiche* i-l aduse.

Conversaţia nu se prea lega.

— Venind cu trăsura, deschise, în sfîrşit, vorba Mary, tot întrebam lumea despre cei de pe aici, iar la o staţie de poştă mi s-a spus că ar fi murit de curînd Kleopatra Petrovna.

— Da. A murit, răspunse Vihrov şi se încruntă.

— Şi-a încheiat viaţa ei chinuită ! interveni *Catiche*.

— Se pare că i-aţi fost prietenă ? o întrebă Mary cu blîndeţe.

— Da, i-am fost prietenă ! se grăbi să-i răspundă *Catiche*, cu o voce gravă.

Socotea că Mary avusese o oarecare vină faţă de Kleopatra Petrovna.

Discuţia lîncezi din nou.

— Sper, începu de astă dată Vihrov, urmărit parc-se de un gînd, sper că n-ai venit aici pentru un timp prea scurt ?

— Pentru o lună sau două, dacă n-am să te plictisesc, răspunse, roşind, Mary.

— Să mă plictiseşti ! Dumnezeule ! exclamă Vihrov şi glasul îi sună într-un fel deosebit. Ia să vedem cum o să ne petrecem timpul ? reluă îndată. În ceea ce ne priveşte, bineînţeles că o să jucăm cărţi, aşa cum aveam de gînd să facem la Petersburg.

— Bineînţeles, spuse Mary ; mai părea şi acum uşor stînjenită.

— Dar pe voinicul ăsta cum o să-l distrăm ? spuse Vihrov arătînd spre băiatul ei.

— Am să-l las în voia lui ; exerciţiile fizice chiar îi sînt necesare : o să alerge, o să călărească, o să se scalde la rîu, răspunse Mary.

— În cazul ăsta va trebui să luăm nişte măsuri speciale. Am să te încredinţez, prietene, unui bătrîn care o să-ţi înlesnească toate aceste distracţii. Spuneţi-i, rogu-vă, lui Simonov să vină aici, adăugă Vihrov, adresîndu-se lui *Catiche*.

Prihina ieşi din odaie, apoi reveni împreună cu Simonov.

— Dumnealui, dragul meu, îi spuse Pavel, este feciorul unui distins general, care luptă acum la Sevastopol. Ai auzit de Sevastopol ?

— Am auzit, înălţimea voastră, zice lumea că-i un război crîncen acolo.

— Ei bine, te-aş ruga să te ocupi de băiet[1] găseşte-i un cal mai blînd pentru călărie, arată-i unde-i apa bună de scăldat, învaţă-l să joace *gorodki*, *sraika* [1] şi lasă-l să zburde cu copiii din sat.

— *Merci*, unchiule ! exclamă copilul, înveselit de cele auzite.

— Am înţeles, înălţimea voastră, am să fac întocmai cum mi-aţi poruncit, zise Simonov, mulţumit la rîndul lui. Cînd veţi avea nevoie de ceva, adăugă el, adresîndu-se cu

[1] Jocuri populare ruseşti.

deosebită căldură băiatului, n-aveți decît să-l strigați pe bătrînul Simonov.

— Și-acum poți să-ți vezi de-ale dumitale, îi spuse *Catiche*.

Simonov plecă.

— Am impresia că ați cam obosit, i se adresă ea și lui Vihrov. Iar dumneavoastră ar trebui să cinați și să beți un ceai fierbinte.

— Într-adevăr, verișoară dragă, ar trebui să iei masa ! zise Vihrov.

— Bine, răspunse Mary și, împreună cu băiatul, ieși din odaie.

În salon, masa era aranjată cu mare fast. Pe oaspeți îi aștepta ceaiul și o cină ușoară. Tot *Catiche* fu cea care se ocupase de aceasta, poruncind chelăresei să scoată argintăria, cel mai bun serviciu de ceai și să adune întreaga servitorime din casă spre a o servi pe doamna general.

Scurt timp după aceea, atît oaspeții, cît și gazdele, dormeau duși. A doua zi, *Catiche* se trezi foarte devreme, se tot foi, neliniștită, prin odaia ei, iar mai tîrziu, cînd Mary ieși din camera de oaspeți, veni și ea acolo. Ochii îi erau înlăcrimați.

— Maria Nikolaevna, zise ea tulburată, pe bolnavul meu vi-l încredințez acum dumneavoastră. Mie dați-mi voie să plec la Sevastopol.

— De ce atîta grabă ? ripostă Mary.

— Mi-e cu neputință să mai rămîn, răspunse *Catiche* cu un glas tînguitor. Am primit pînă acum două chemări, dar am tăcut din gură, adăugă ea înălțîndu-și sprîncenele.

Primise, într-adevăr, două ordine de chemare, totuși hotărîse să mai rămînă în preajma bolnavului ei drag și-abia după aceea să plece.

— Dacă-i așa, atunci n-avem ce face, răspunse Mary. V-aș ruga doar să-l găsiți la Sevastopol pe soțul meu și să-i transmiteți urările mele de bine.

— Va fi pentru mine o îndatorire dintre cele mai plăcute, zise *Catiche* și, făcînd o reverență, își luă rămas bun de la Mary. Apoi, cu un aer solemn, intră la Vihrov.

— Pavel Mihailovici, i se adresă ea, avînd din nou ochii plini de lacrimi, acum are cine să vă poarte de grijă, de aceea îngăduiți-mi să plec la Sevastopol.

— Îmi pare foarte rău, răspunse el. Şi-apoi, ar mai fi ceva !... adăugă, ridicîndu-se grăbit din pat. Îşi puse halatul şi papucii, se duse la birou şi scoase dintr-un sertar trei sute de ruble.

— Daţi-mi voie, cel puţin, să vă ofer nişte bani de drum.

— Pentru nimic în lume ! exclamă *Catiche*.

— Mă jigniţi : am să mă supăr şi am să mă îmbolnăvesc din nou...

— Dar şi dumneavoastră mă jigniţi... şi dumneavoastră mă jigniţi ! ripostă *Catiche*.

— Zău că am să mă supăr, repetă Vihrov, de astă dată cu severitate în glas, şi-i întinse banii.

— Mă supun, deşi nu-mi face plăcere ! spuse ea, în cele din urmă, şi-i luă banii. Apoi îl sărută pe buze, îi făcu semnul crucii şi, ducîndu-se din nou la Mary, o rugă încă o dată să aibă grijă de Vihrov. Îşi luă după aceea rămas bun de la toate fetele din casă, cu care prilej le împărţi cel puţin douăzeci de ruble . cînd făcea rost de bani, *Catiche* dădea dovadă de-o generozitate adeseori exagerată. În sfîrşit, strîngîndu-şi lucrurile, plecă pe jos spre oraş, fără a cere măcar să i se dea o trăsură. Vorbind mai amănunţit în ultimele cîteva capitole despre această fată simpatică, am făcut-o cu bună ştiinţă, spre a-i dezvălui cititorului cît de cît calităţile sale tăinuite de un fizic atît de puţin atrăgător.

VIII

VÎNĂTOAREA CU OSTIA

Venirea lui Mary avu o influenţă pe drept binefăcătoare asupra lui Vihrov : într-o singură săptămînă îşi reveni aproape cu totul, începu să mănînce mai cu poftă, să doarmă mai bine, doar tîmplele îi încăruţiseră acum pe de-a întregul. Petrecea zile în şir împreună cu musafira lui. La

început. Mary îi citi cu glas tare tot felul de cărți, apoi se apucă să-i recitească romanul, dar cea mai mare plăcere pentru el erau clipele cînd ea îi cînta la pian. Mary nu-și părăsise niciodată această preocupare, iar în ultima vreme cînta parcă și mai bine decît o făcuse înainte de a se mărita. Întins pe canapeaua din salon, Vihrov sta seri întregi s-o asculte, fără a-și lua ochii de la verișoara sa. Mary împlinise treizeci și cinci de ani, avea un trup uscățiv și zvelt, iar locul drăgălășeniei de altădată i-l luase acum o înfățișare plăcută, de femeie inteligentă. Semăna mult a englezoaică, iar chipul îi reflecta o ușoară tristețe (expresie proprie, de altfel, și lui Esper Ivanîci). Dintre prieteni, doar Jivinii veniseră, între timp, în vizită la Vozdvijenskoe, dar și aceștia o singură dată. Aflînd de sosirea doamnei Eismond, Iulia vru cu tot dinadinsul s-o vadă, astfel că, într-o dimineață, îi propuse soțului său să plece la Vozdvijenskoe, spre a vedea, chipurile, ce mai face bolnavul, la care nu mai fuseseră de multă vreme.

Sosirea lor îl făcu pe Vihrov să nu se prea simtă în apele lui. Făcîndu-le cunoștință celor două doamne și profitînd apoi de faptul că Mary stătea de vorbă cu Jivin, se grăbi s-o cheme pe Iulia de-o parte.

— Sper că nu i-ați spus soțului dumneavoastră cele ce v-am povestit cîndva despre Mary, îi zise el.

Iulia îl privi mirată :

— De ce credeți că aș fi atît de sinceră cu soțul meu ? Doar păstrați și dumneavoastră o taină a mea : o taină mult mai importantă decît cealaltă.

— Vă rog să nu-i spuneți nimic nici de-aci încolo... Mai ales că tot ce v-am povestit atunci... n-a fost decît o inepție.

Iulia se aprinse la față.

— Și-atunci de ce mi-ați comunicat-o ? Numai ca să scăpați de mine ? rosti ea pe un ton ironic și ofensat.

— Nu, cîtuși de puțin ! Atunci așa era, iar acum nu mai este, bîigui Vihrov, zăpăcindu-se de-a binelea.

Iulia dădu din umeri.

— Nu vă înțeleg ! spuse ea.

— Mai tîrziu, am să vă explic totul, zise Vihrov.

— Bine ! răspunse Iulia, pe același ton ironic, apoi se duse să se așeze lîngă *m-me* Eismond, spre a o studia cu mai multă atenție ; fizicul acestei femei nu-i plăcu deloc ; își puse în gînd să-i pună la încercare inteligența și în acest scop deschise vorba despre literatură (pentru Iulia, unicul criteriu al culturii și inteligenței unei femei era capacitatea și modul acesteia de a discuta despre revistele literare rusești.)

— Literatura cunoaște astăzi un adevărat reviriment : nici nu-ți vine a crede ! zise ea fără nici un preambul.

Abordarea unui asemenea subiect păru s-o mire pe Mary : nu comentă în nici un fel replica celeilalte.

— E un adevărat protest împotriva a tot și a toate, un protest crescînd !... continuă Iulia.

Nici de astă dată Mary nu-i răspunse nimic.

— Interesul pe care îl acordă literatura problemelor politice i-a ridicat considerabil nivelul intelectual, continuă să turuie Iulia.

După ce se măritase, începuseră s-o preocupe din ce în ce mai mult tot felul de probleme abstracte, chiar științifice : folosea tot mai adeseori un limbaj ales, aducîndu-l prin aceasta pe blîndul ei soț într-o stare de adevărat extaz.

— Nu găsesc să se fi ridicat prea mult acest nivel, zise Mary în cele din urmă.

— Nu găsiți ? întrebă Iulia aprinzîndu-se la chip.

— Am impresia că e la fel cum a fost și mai înainte.

— Credeți că alfundeva e mai altfel ? Am impresia că e la fel și în celelalte literaturi europene.

Mary zîmbi ușor.

— Totuși, cred că acolo, datorită lui, literatura a căpătat un plus de experiență și măiestrie, ripostă ea.

— S-ar putea, zise Iulia, roșind tot mai mult. Eu nu urmăresc literatura străină, dar în ceea ce privește literatura noastră actuală, îmi place faptul că ea abordează și analizează acele probleme la ordinea zilei care, înainte vreme, apăsau și sufocau viața noastră rusească.

— Că abordează, e adevărat, dar că analizează asta nu se prea vede ; așa ceva se face mai curînd în cercurile guvernamentale opină Mary.

— Ha-ha-ha ! izbucni în rîs Iulia. Strașnică analiză ar putea să facă niște cinovnici ! Nu, *m-me* Eismond, dați-mi voie să vă spun deschis : însuși tatăl meu a fost cinovnic, cei doi frați ai mei sînt și ei cinovnici, așa că știu prea bine ce le poate pielea. Vă asigur că m-am măritat cu bărbatul meu tocmai pentru că, deși lucrează și el într-un serviciu, nu-i deloc un cinovnic, ci un om adevărat !

— Cred că așa cum sînt cinovnicii într-o țară, la fel sînt și literații, păru de astă dată s-o tachineze Mary.

— Pavel Mihailovici ! exclamă aceasta, adresîndu-i-se lui Vihrov. Vă rog să-i mulțumiți verișoarei dumneavoastră pentru o comparație izbutită : dumneaei susține că între dumneavoastră, un literat, și un șmecher de cinovnic nu există nici o diferență !

— Eu nu vorbesc despre talente și scriitori adevărați ; talentele, oricare ar fi ele, pot să fie remarcabile ; cei ce mișună însă în preajma literaturii sînt, cred eu, la fel cu tagma cinovnicilor.

Iulia nu izbuti să înțeleagă cele spuse de Mary : în simplitatea ei de provincială, ea îi respecta pe toți scriitorii, editorii și redactorii. în egală măsură.

— Odinioară, cînd dumnealui, de pildă, făcea primii pași pe tărîmul literaturii, reluă Mary, arătînd cu ochii spre Vihrov, preocupările literare nu numai că nu-ți aduceau vreun avantaj, ci, dimpotrivă, constituiau deseori o treabă primejdioasă ; atunci au existat într-adevăr oameni cu vocație și care aveau efectiv ce să spună altora ; acum literatura a devenit aproape o speculație, și de ea se apucă, firește, mulți indivizi cu însușiri reprobabile.

— Dar, *m-me* Eismond. exclamă Iulia. literatura noastră e totuși atît de tînără, încît n-a putut înfățișa asemenea fenomene murdare, cum există, poate, în Occident.

— Tocmai asta e, că la noi a început să fie chiar mai rău decît în Occident ! răspunse Mary, pe care o revolta mai ales tonul vulgar, lipsit de inspirație, al gazetelor petersburgheze din acea vreme.

Vihrov le asculta pe cele două femei cu un zîmbet ușor, pe cînd Jivin, dimpotrivă, era numai urechi ; îi plăceau și cele spuse de către soția lui, dar și ceea ce îi răspundea *m-me* Eismond. Cît despre doamnele în cauză, ele, pînă la

ormă, nu se plăcură deloc. Din această cauză, Iulia avu chiar un mic conflict cu Jivin.

— Ce fel de cucoană o mai fi și asta! exclamă ea, înălțînd din umeri, după ce se așezară amîndoi în trăsură, ca să plece acasă.

— Ce fel de cucoană? După cum se vede, o cucoană inteligentă! îi răspunse Jivin.

— Prin ce se vede treaba asta?... Prin ce?... îl întrebă tăios Iulia. Ca să fii considerată o femeie *inteligentă*, trebuie să și spui niște lucruri inteligente.

— Tocmai că a vorbit într-un mod inteligent, ripostă din nou, cu blîndețe, soțul ei.

— Dimpotrivă, a vorbit într-un mod detestabil : pentru ea, între un comisar de poliție și un scriitor nu-i nici o deosebire ; pesemne că această doamnă e o conservatoare pînă peste poate ; de altfel, la ce te poți aștepta din partea soției unui general! Mă întreb însă ce-o fi găsit la ea Vihrov! exclamă în cele din urmă Iulia, uitînd, din pricina tulburării, să păstreze taina ce-i fusese încredințată.

La rîndul ei, nici Mary nu se exprima prea favorabil la adresa Jivinei, cu deosebirea că n-o făcu decît în clipa cînd fu incitată de Vihrov. Acesta o întrebă :

— Ei, cum ți-a plăcut soția prietenului meu?

Firește că Pavel nu i-ar fi mărturisit pentru nimic în lume că-i vorba de aceeași fată, îndrăgostită de el, despre care îi scrisese odinioară, și aceasta pentru că Iulia i se păruse acum de-a dreptul dezgustătoare.

— Cred că-i o provincială ca toate altele : are un ton aspru și niște maniere grosolane! îi răspunse Mary.

— Debitează prostii, ba chiar cu multă emfază! o susținu Vihrov.

— Asta încă n-ar fi nimic ; noi, femeile, de obicei, nu prea excelăm prin ideile noastre ; dar să fi fost măcar mai la locul ei.

Cîtă vreme la Vozdvijenskoe viața se desfășura cam în felul acesta, cel mai mult, cum era și de așteptat, se bucura de ea Jenecika. Zile întregi cutreiera, împreună cu Simonov, luncile și cîmpiile. La Petersburg, pentru a-și

întări mușchii, învățase să facă gimnastică, iar acum se gîndi să repete aceleași exerciții și aici, la țară : îi desenă lui Simonov un stîlp pe care să se poată sui și o scară pe care să se cațere ; Simonov îi ticlui degrabă toate astea, ba mai mult, începu și el să se cațere cu băiatul, dar picioarele lui bătrînești nu-l ajutau și cădea întruna. Cel mai mult îl distra pe Jenecika încercarea lui Simonov de a se sui pe stîlpul acela neted : nici nu ajungea pînă la jumătatea lui, că nu se mai putea ține și venea la vale, iar Janecika, de fiecare dată, se prăpădea de rîs. Un lucru însă nu-i era pe plac : tăul la care se ducea să se scalde era prea puțin adînc.

— Simonuška, hai să ne scăldăm în lac ! îi spuse odată bătrînului.

— Cum o să te scalzi acolo ? Lacul e murdar și mîlos, obiectă Simonov. Mai bine să facem altceva... continuă moșul, vechi amator de pescuit : Roagă-i pe măicuța și pe unchiul dumitale să-ți dea voie să pornim către seară cu barca pe lac. Să prindem pește cu ostia.

— Ah, e minunat ! Chiar acum mă duc să le cer voie ! exclamă Jenecika și, cu ochi scînteietori, fugi spre casă.

— Unchiule, mămico ! strigă el. Dați-mi voie să plec diseară să prind pește cu ostia.

— Cum adică ? Ce-i aceea ostie ? întrebă Mary, neînțelegînd despre ce-i vorba.

— Mergem să prindem pește, continuă băiatul.

Mary tot mai era nelămurită.

— E un mod plăcut de a pescui, îi explică Vihrov. Pornești pe lac cu o barcă, la a cărei proră aprinzi niște rășină, ca să lumineze apa pînă în adîncuri ; în felul acesta, vezi unde dormitează peștele și-l lovești cu ostia, un fel de suliță scurtă.

— Dă-mi voie, mămico ! se ținu copilul scai de Mary.

— Nu, n-ar fi potrivit să-ți dăm drumul, se opuse Vihrov, nu e bine să fii singur, noaptea, pe apă.

— Dar, unchiule, am să plec cu Simonov.

— Asta o știu, dar uite ce e, Mary : n-ai vrea să plecăm și noi împreună cu dumnealor ? zise Vihrov. Îi surîdea nespus de mult ideea de a călători cu ea noaptea pe lac.

— Sînt de acord, răspunse Mary.

— Atunci du-te şi-l cheamă aici pe Simonov, i se adresă Vihrov lui Jenecika.

Băiatul fugi de-i scăpărară călcîiele şi, curînd, îl aduse de mînă pe bătrînul ostaş.

— Iată despre ce-i vorba... îi zise Vihrov acestuia. Du-te, rogu-te, şi închiriază pentru noi o barcă mai încăpătoare. Ne-om duce cu toţii să pescuim cu ostia.

— Vremea e tocmai potrivită pentru treaba asta ! zise Simonov cu vădită plăcere.

— Atunci, du-te !

— Am înţeles ! răspunse Simonov şi plecă în grabă.

Jenecika, reuşind să obţină îngăduinţa de a merge şi el pe lac, alergă să-l prindă din urmă.

Mary şi Vihrov rămaseră din nou singuri.

În ultimul timp, pe eroul meu îl chinuia dorinţa arzătoare de a-i dezvălui verişoarei sentimentele sale ; în clipa de faţă, bunăoară, şedea cuminte înaintea ei. Cu cît entuziasm însă i s-ar fi aruncat la picioare şi i-ar fi îmbrăţişat genunchii ! Era, totuşi, nevoit să păstreze o atitudine cuviincioasă, sobră, şi să poarte o discuţie obişnuită, ca între două rubedenii. Toate acestea începură să i se pară de-a dreptul absurde. „N-ar strica să beau ceva, gîndi la un moment dat. Poate am să prind mai mult curaj !"

Jenecika reveni însă destul de repede şi-i anunţă că barca a fost găsită şi că nu mai rămîne decît să apună mai repede soarele. Şi iată că soarele scăpătă spre apus. La scara conacului trase o caleaşcă la care erau înhămaţi o pereche de cai ; Jenecika, Vihrov şi Mary urcară în ea, iar Simonov se aşeză pe capră. Curînd, venerabilul ostaş alese locul cel mai uscat unde să coboare boierii şi să urce în barcă ; luntrea se dovedi să fie foarte încăpătoare, ba chiar vopsită pe dinafară. Proprietarul bărcii stătea la proră, iar Vihrov se aşeză la cîrmă. Cînd Mary păşi în barcă, aceasta începu să se legene şi tînăra femeie scoase un ţipăt de spaimă.

— Aşază-te aici, lîngă mine, îi strigă Vihrov.

Mary se aşeză. Bancheta nu era prea încăpătoare, astfel că Mary se lipi strîns de Vihrov, dar tot îi mai era frică.

— Lasă-mă să te sprijin, spuse el şi o cuprinse uşor de mijloc.

Mary încă nu era în stare să-şi alunge teama.

— Haide, dă-mi mîna.

Mary îi întinse mîna.

Jenecika, îndată ce ajunse în barcă, veni în dreptul luntraşului şi privi curios felul în care acesta încinse un foc la proră. Simonov, aşezîndu-se cu spatele la Vihrov şi Mary, începu să vîslească. Barca porni.

Între timp se lăsase întunericul ; la prora bărcii, răşina ardea cu flacără mare.

— Mămico, se vede totul pe fundul apei ! strigă Jenecika, privind în adînc. Uite, mamă, cît de mari sînt algele. Iar acolo pesemne că-i un rac ?

— Da, e un rac, dădu din cap luntraşul. Mai încet, conaşule, nu striga atît de tare, adăugă el cu jumătate de glas. Vezi, aceea de colo eu zic că-i o ştiucă !... E mare, a naibii !

— S-o lovesc eu ? îl întrebă în şoaptă băiatul.

— Nu, am s-o fac eu, dumitale ţi-ar putea scăpa, rosti luntraşul şi, cît ai clipi din ochi, zvîrli ostia în apă.

Îndată după aceea ştiuca apăru la suprafaţă ; Simonov o prinse cu mîinile ; Jenecika i-o smulse şi, abia izbutind să ţină peştele lunecos cu mîinile sale mici, alergă spre Mary.

— Mămico, ia te uită ce ştiucă ! strigă el.

— Da, da, răspunse maică-sa care, din cine ştie ce motiv, părea fîstîcită.

Jenecika reveni la prora. Noaptea intra din ce în ce mai mult în drepturile ei ; cerul, deşi senin, era întunecos şi numai ici, colo sclipea cîte o stea.

Mary sta aproape în braţele lui Vihrov.

— Îngerul meu, încă nu mi-ai spus niciodată cele ce mi-ai scris cîndva, îi şopti el.

— Eu ?... rosti Mary, întorcînd capul.

— Da !... Haide, spune-mi că mă mai iubeşti ! continuă el.

— Cum ? Oare nu vezi ?... răspunse Mary, şi trupul îi fu scuturat de un fior.

Vihrov o ţinea strîns lipită de el. Nu-i vedea decît chipul alb, înconjurat de un voal negru de dantelă.

— Mămico ! Uite, încă o ştiucă ! strigă Jenecika de la proră. Vreau s-o lovesc cu pe asta ! adăugă el. Luntraşul îi dădu ostia, dar lovitura nu-şi atinse ţinta.

— N-ai nimerit-o, conaşule, zise barcagiul.

— Nici nu mai încerc, loveşte dumneata ! îi spuse Jenia şi continuă să privească atent în adîncul apei.

Simonov trase de visle şi îndreptă barca în altă parte. Între timp, la pupă şoaptele nu mai conteneau.

— Ai să mă iubeşti totdeauna ? întrebă Mary.

— N-am iubit niciodată pe nimeni în afară de tine, îi răspunse Vihrov.

— Ia seama, fac acum, cu gîndul la tine, un pas hotărîtor : nici nu-ţi închipui, poate, cît de greu îmi vine.

— Oare ar fi mai bine, Mary, să-ţi înăbuşi un asemenea sentiment ? şopti Vihrov.

— Poate că ar fi mai bine ! răspunse ea.

În cele din urmă, Vihrov slăbit încă din pricina bolii, simţi că-l ia cu frig.

— Cred că ar fi timpul să ne întoarcem acasă, simt că mă trec fiorii, zise el.

— Să ne întoarcem ! întări Mary.

Părea că nu-şi mai dă seama unde se află şi ce se petrece cu ea.

— Să pornim spre mal ! îi strigă Vihrov lui Simonov.

— N-am pescuit cine ştie ce ! zise acesta.

— Cam puţin, confirmă şi luntraşul.

— Ce de pietricele sînt în apă, spuse Jenecika, mai aruncînd o dată privirea peste bord. Nu după mult timp, ieşiră cu toţii pe mal şi, suind în aceeaşi ordine în trăsură, porniră spre conac.

În salon îi aştepta samovarul. Mary se grăbi să se aşeze la masă. Era albă ca varul. Vihrov se aşeză lîngă ea. Jenecika se apucă să flecărească vrute şi nevrute şi să mănînce cu lăcomie pesmeţi cu ceai, apoi începu să caşte.

— Mămico, mi-e somn, zise la un moment dat.

— Bine, răspunse Mary cu un tremur în glas. Să mergem, am să le spun servitorilor să te culce, adăugă ea şi porni în urma copilului.

— Mary, te mai întorci ?... Mie nu mi-e somn ! îi strigă din urmă Vihrov.

— S-ar putea.... Am să revin... răspunse ea cu o voce nesigură.

— Te aștept dincolo, în cabinet, continuă Vihrov.

— Bine, răspunse ea fără grabă. Curînd, traversă din nou, cu un pas sfios, salonul și intră în cabinet.

IX

PLECAREA LUI MARY ȘI SOARTA LUI IVAN

Pentru Vihrov, aceste trei luni petrecute la Vozdvijenskoe cu Mary trecură de parcă le-ar fi mistuit focul : o privea înflăcărat cînd se întîlneau dimineața la ceai, tot astfel se uita la ea, cînd, aidoma unei adevărate stăpîne a casei, împărțea bucatele aburinde, stăruia cu privirea asupra ei și cînd jucau seara cîte o partidă de cărți. Chipul ei i se părea înconjurat de o aureolă strălucitoare. La rîndul ei, Mary simțea, se pare, același lucru față de el. Ca de o grea povară își aminteau amîndoi de vizita pe care trebuiau s-o întoarcă familiei Jivin : cînd fusese la Vozdvijenskoe, Iulia Ardalionovna le spusese deschis că nu-l vizitează doar pe *m-r* Vihrov, ci, în egală măsură, și pe *m-me* Eismond.

Într-una din zile, deci, Vihrov și Mary suiră în caleașcă și porniră spre familia Jivin. Eroul meu continua să-i arunce lui Mary priviri înflăcărate. Îl privea și ea cu aceeași dragoste.

Vizita doamnei Eismond o bucură vădit pe Iulia Ardalionovna : orgoliul acesteia fu satisfăcut. Cît despre Jivin, acesta, văzîndu-l pe Vihrov în casa lui, fu de-a dreptul entuziasmat.

— De cînd m-am căsătorit, vii aici pentru prima oară : hai să-mi vezi locuința, îi spuse el și-l duse să-i arate apartamentul mobilat cu oarecare fast.

— Ce să-ţi spun, e minunat ! Înseamnă că ţi-ai găsit un rost în viaţă, zise în cele din urmă Vihrov.

— Da, slavă Domnului, răspunse Jivin, aproape cu pietate. Nu cumva ţi-ai găsit şi tu rostul lîngă această doamnă ? îl întrebă el pe Vihrov, fără prea mult curaj, zîmbind în colţul gurii.

— O, ce absurditate ! rosti nemulţumit Pavel şi se grăbi să revină în camera de oaspeţi.

Se şi plictisise fără Mary : dorea din nou s-o vadă. Mary, de asemenea, îşi tot arunca privirea spre uşă. Intrînd în salon, Vihrov se aşează ca din întîmplare chiar lîngă Mary, şi ea îi mulţumi cu privirea, deşi în acel timp discuta foarte atentă cu Iulia. Bineînţeles că Iuliei nu-i scăpară aceste schimburi de priviri şi, fără să vrea, ciuda i se cuibări în suflet ; se întreba, mai ales, în ce fel a izbutit Mary să-l cucerească pe Vihrov. Nu-i găsea acesteia decît un singur merit : că se îmbrăca foarte frumos ; dar treaba asta nu depindea decît de croitoreasă, nicidecum de cine ştie ce calităţi personale ale lui Mary. Sub influenţa acestor simţăminte, aproape involuntare, Iulia încercă să se amuze pe seama lui Vihrov.

— Nu îmbătrîniţi deloc, Pavel Mihailovici, i se adresă ea. Altcîndva eraţi plictisit, vă lăsaţi pradă melancoliei, iar acum, dimpotrivă, parcă vă însufleţeşte ceva.

Vihrov o privi mînios : crezu că vrea să-i trădeze taina şi se supără cumplit.

— Dumneavoastră însă, dimpotrivă, aţi cam îmbătrînit, rosti el.

— Cum de aţi ajuns la această concluzie ? întrebă Iulia, roşind.

— Văd că aţi cam devenit flecară, îi spuse el.

— Ah, ce frumos, ce compliment drăguţ mi-aţi făcut, exclamă Iulia, înfuriindu-se la rîndul ei.

Oaspeţii nu mai rămaseră decît scurt timp la familia Jivin ; Mary îi aruncă o privire lui Vihrov, acesta o înţelese şi se ridicară amîndoi. La despărţire, cînd Jivin îi spuse lui Vihrov că în curînd va veni la Vozdvijenskoe, Iulia tăcu mîlc.

— Am impresia, zise Mary, în timp ce trăsura se urnea din loc, am impresia că nu mai pot vedea lîngă mine nici o făptură străină.

— Şi eu la fel, se grăbi să-i spună Vihrov. Nici nu mai ştii cînd este omul mai dominat de dragoste : în anii tinereţii sau la o vîrstă mai înaintată. Aş zice că în acest din urmă caz.

— Crezi ? îl întrebă Mary.

— Mai mult decît atît : sînt convins, răspunse prompt Vihrov.

— Să te audă Dumnezeu ! spuse Mary.

Acasă, mai ales după cină, cînd toată lumea se ducea la culcare, cei doi îndrăgostiţi ieşeau în balcon. În perioada aceea, nopţile erau calde, aproape cu zăduf. Vihrov îşi lua trabucul şi se aşeza pe o canapea moale, iar Mary se cuibărea lîngă el şi, de cele mai multe ori, îşi lăsa capul pe umărul lui. Discuţiile lor erau cele mai intime. Vihrov îi povesti deschis toată istoria dragostei lui cu Fateeva, îi vorbi şi despre relaţiile lui cu Gruşa.

— Cum de au putut exista aceste relaţii dacă, după spusele tale, iubeai în acelaşi timp altă femeie ? îl întrebă Mary cu un fel de reproş în glas.

— Oare putea fi într-altfel ?... Putea fi într-altfel ?... o întrebă, la rîndul lui, Vihrov.

— De acord, numai că ai fost prea tulburat de moartea acestei fetiţe.

— E foarte firesc : doar n-a fost vorba de o moarte obişnuită. Întîmplarea s-a abătut ca un trăsnet asupra mea.

Dar dacă n-ar fi survenit această moarte şi ai fi avut în faţă două femei, cum te-ai fi simţit ? rosti Mary, nu fără viclenie.

— Foarte penibil ; dar ce poţi face, inima n-o poţi stăpîni ! ...Pentru nişte relaţii pur senzuale, nu-ţi poţi înăbuşi un ataşament de ordin spiritual.

Mary zîmbi satisfăcută.

— Dar ia spune-mi : în afară de mine şi de soţul tău, n-ai mai iubit pe nimeni ? o întrebă el într-una din seri.

— Dumnezeule, nici n-ar trebui să-mi pui o asemenea întrebare. Dacă aș mai fi iubit pe cineva, atunci l-aș iubi și acum ! îi răspunse Mary. Păru chiar ușor jignită.

— Demult nu-l mai iubești pe soțul tău ? continuă Vihrov.

— Bineînțeles că nu de ieri, spuse Mary cu un zîmbet trist.

— Mărturisesc că totdeauna mi s-a părut de neînțeles cum de te-ai îndrăgostit de el. Chiar dacă-mi spui că l-ai văzut în chip de erou.

— Dar e foarte simplu. Pe atunci militarii erau la modă, și asupra mea, o fetișcană, treaba asta a avut o mare influență. Și-apoi, toată lumea zicea că el are un suflet minunat.

— Asta e foarte adevărat, numai că-i îngrozitor de prost.

— Nu, nu-i prost, doar că-i lipsește cultura. Înainte de a mă cununa cu el, n-am observat acest lucru, pentru că se purta totdeauna foarte rezervat, era un bun dansator, vorbea franțuzește... Abia mai tîrziu mi-am dat seama că toate acestea nu sînt de ajuns ; de aceea, relațiile dintre noi au continuat cam așa : tot ce-i era drag și tot ce-l atrăgea, eu izbuteam să înțeleg, în schimb, el niciodată nu mi-a împărtășit ideile ; nici nu mai știu cîte am inventat spre a împăca măcar cît de cît punctele noastre de vedere. Ca să-l conving să vadă lucrurile așa cum le vedeam eu, a trebuit pur și simplu să-l învăț ca pe un copil ; dar ca să privesc lucrurile din punctul lui de vedere, ar fi trebuit... să nu crezi că mă laud... ar fi trebuit să mă prostesc, să devin banală, să uit tot ce-am învățat. Dumnezeu mi-e martor că am blestemat de mii de ori cultura pe care am asimilat-o ...Pentru ce am avut eu nevoie de această cultură ?... Ea n-a făcut decît să-mi strice viața !

— Spune-mi, îngerul meu, de ce ai plecat atunci atît de brusc în străinătate ? o întrebă Vihrov.

— Ca să fug de tine, răspunse Mary. Numai eu știu prin ce chinuri am trecut acolo. A fost îngrozitor ! Nimic nu mă preocupa, de toate îmi era lehamite, gîndul că n-am să te mai văd vreodată mă rodea continuu : în cele din

urmă, n-am mai putut suporta şi, tot aşa, doar într-o singură zi, mi-am făcut bagajele, m-am înapoiat la Petersburg şi am început să te caut. M-am interesat la biroul de adrese, am scris şi la Moscova ; numai că a apărut fără veste Abreev şi mi-a vorbit de tine : l-am văzut pe drept cuvînt ca pe un înger vestitor de bine... Ţi-am scris imediat...

— Şi eu ţie !...

— Da, mi-ai scris şi tu, ba încă mi-ai trimis şi lucrarea ta, care m-a tulburat atît de mult !

— Totuşi, la ultima şi categorica mea scrisoare nu te-ai îndurat să-mi răspunzi destul de multă vreme.

— Crezi că mi-a fost uşor să răspund la o asemenea scrisoare ?... Vreo două săptămîni am umblat ca o nebună : să renunţ la această fericire nu-mi ajungeau puterile ; dar ca s-o accept, trebuia să uit că sînt soţia unui bărbat în viaţă, că sînt mamă ; femeilor care îşi înţeleg cît de cît datoria nu le e deloc uşor să facă un asemenea pas !... Trebuie să iubeşti nespus de mult şi să ai o încredere neţărmurită în omul pentru care îl faci...

Auzind aceste din urmă cuvinte, Vihrov fu copleşit de fericire.

Dar fericirea nu e niciodată veşnică pe pămînt : în luna septembrie sosi o scrisoare de la generalul Eismond, de altfel cea dintîi de cînd Mary venise la conacul lui Vihrov.

„Dragă Maşurocika !

„Am fost de trei ori rănit — iată motivul tăcerii mele ; dar astăzi, mulţumită lui Dumnezeu, mă refac, iar doamna pe care o cunoşti şi tu, *m-me* Prîhina, actuala noastră soră de caritate, mă îngrijeşte de parcă mi-ar fi o adevărată fiică ; mă gîndesc să plec peste vreo trei săptămîni la Petersburg, unde te-aş ruga să vii şi tu, să-i vindeci rănile bătrînului tău consort. Află că Sevastopolul a fost cedat!... Nici rănile celor rămaşi în viaţă, nici osemintele fraţilor noştri căzuţi pe cîmpul de luptă, nici cele unsprezece luni de asediu, în decursul cărora aproape întreaga Europă ne ciuruia cu gurile ei de foc, ca pe o ţintă, nimic n-a fost de

folos şi totul s-a dus naibii... Simpaticul nostru căpitan e puţin zis că a fost ucis : se pare că a fost sfîrtecat în zeci de bucăţi; oriunde se aflase, făcuse minuni de vitejie: soldaţii aproape că-l scoteau cu forţa din baterie, pentru că trăgea cu tunul în inamic pînă cînd îl scotea din funcţiune, fie-i ţărîna uşoară ! A fost un adevărat rus. Dacă nu voi ajunge pînă la Petersburg şi-mi voi da sufletul, să-i spui fiului nostru că tatăl său a murit ca un soldat neînfricat."

Citind scrisoarea, Mary întîi păli, apoi, lăsînd-o pe genunchi, izbucni în hohote de plîns.

— Ce s-a întîmplat ! exclamă Vihrov şi-i aduse în grabă un pahar cu apă.

— Nu-mi trebuie ! zise Mary, îndepărtînd paharul. Mai bine citeşte scrisoarea asta, adăugă ea şi-i întinse plicul.

Vihrov citi cele scrise de general. Vestea îl tulbură şi pe el ; un ghimpe păru că i se înfige în piept.

— În fond, ce te-a speriat atît de tare ? zise apoi, cu o oarecare maliţiozitate. Evgheni Petrovici scrie că sănătatea i s-a îmbunătăţit.

— Nu asta m-a alarmat ! exclamă Mary.

— Dar ce anume ? Nu te înţeleg, spuse Vihrov.

— Faptul că trebuie să plec şi să mă întîlnesc cu el, rosti Mary. Voi fi nevoită să mă despart de tine.

— De ce să te despărţi ? Voi pleca şi eu în urma ta, zise el.

— Nu, *Paul*, cruţă-mă ! exclamă Mary. Lasă-mă să plec singură, să trec prin aceste clipe îngrozitoare ale întîlnirii, în sfîrşit să mă orientez, să mă obişnuiesc cu noile noastre relaţii... Nici nu-mi pot imagina cum am să-l privesc în ochi. E îngrozitor ! Îngrozitor !...

Cuvintele ei îl mîhniră pe Vihrov.

— Ce-am să mă fac, stînd aici de unul singur ! Am să înnebunesc ! rosti el aproape cu disperare în glas.

— Nu va dura mult, dragul meu. Poate vreo lună, două, apoi am să-ţi scriu să vii la Petersburg.

— În orice caz, reluă Vihrov, n-am să rămîn aici fără tine. Am să plec la Abreev. Chiar m-a invitat să mă angajez la serviciul pe care îl conduce.

— Du-te la Abreev, admise Mary. Să nu fii supărat că m-a tulburat atît de mult această scrisoare, adăugă ea, acum pe un ton mîngîietor.

— Nu sînt supărat deloc... De ce să mă supăr ? răspunse Vihrov, fără să pară însă a fi prea sincer.

— Ba da, văd că eşti un pic supărat şi că toată povestea asta ţi-e neplăcută, dar te asigur, pe cinstea mea, că în afară de conştiinţa care mă obligă, nu-i nimic altceva la mijloc.

— Te cred întru totul şi apreciez mult acest simţămînt al tău : el demonstrează că eşti cu adevărat o femeie cinstită !

Judecînd după datele cuprinse în scrisoarea primită, Mary mai putea rămîne la Vozdvijenskoe cam o săptămînă ; dar degeaba se străduiră cei doi îndrăgostiţi să uite totul şi să se bucure în continuare de fericirea lor : gîndul la apropiata despărţire le întuneca fiecare din clipele petrecute împreună. În cele din urmă, Mary îi spuse lui Vihrov.

— Ştii, ar fi mai bine, totuşi, să plec !

— Bine, pleacă ! fu de acord Pavel.

Într-una din ultimele zile dinaintea plecării, în odaia lui Mary intră, cu o mină din cele mai misterioase, tînăra ei subretă.

— Doreşte să vă vorbească Simonov, administratorul, zise fata.

— Să poftească.

Simonov intră în odaie. Părea neliniştit.

— Să vedeţi, coniţă, deunăzi a venit la mine Ivan, acela de-a omorît-o pe Grunea, îi zise lui Mary. O vreme, flăcăul a stat la puşcărie ; acum cazul s-a lămurit, s-a constatat că n-a omorît-o cu bună ştiinţă şi i-au dat drumul... Să se întoarcă aici, însă, se teme, că-i prost. „Ce, zice, să se mînie iar boierul pe mine... Mai bine mi-ar da voie să plec soldat în locul altuia, are cine să facă tîrgul ăsta."

— N-are decît ! zise Mary.

— Păi pentru asta trebuie să i se dea o hîrtie la mînă ; eu nu îndrăznesc să-i vorbesc acum boierului de așa ceva, ca să nu-l necăjesc.

— Bine, am să-i spun eu, rosti Mary.

— V-aș ruga tare mult. Dumneavoastră veți ști să-i spuneți mai acătării decît noi ăștia, zise Simonov cu bucurie în glas.

— Am să-i spun chiar astăzi, răspunse Mary și, într-adevăr, se duse îndată la Vihrov.

— Lui Ivan, acela, i-au dat drumul ; a fost găsit nevinovat, îi zise ea, dar el vrea să se pedepsească singur și să plece soldat în locul altui tînăr ; dă-i voie s-o facă.

— N-are decît ! răspunse Vihrov. Fă ce vrea.

— Bine, atunci să-l chemăm aici pe Simonov, rosti Mary. Simonov însă se și afla la ușă, cu hîrtia în mînă.

— Intră, spuse Mary, văzîndu-l.

Simonov intră.

— Ivan vrea să plece în armată ? îl întrebă Vihrov.

— Da, vrea tare mult, m-a rugat cu lacrimi în ochi să v-o spun dumneavoastră, răspunse Simonov.

— Dă-mi hîrtia, să i-o semnez, spuse Vihrov.

Simonov i-o întinse.

Vihrov o semnă.

— Va pleca săptămîna asta, rosti Simonov.

— Fie chiar și astăzi ! spuse Vihrov.

Simonov ieși din odaie.

Două zile mai tîrziu, pe strada principală a micului orășel din preajma conacului Vozdvijenskoe se întîmplară două lucruri : în primul rînd, trasă de patru cai de poștă, trecu în goană careta doamnei Eismond ; Mary ședea în ea plîngînd, fără să țină seama de prezența subretei sale ; Jenecika era și el înlăcrimat : cel mai mult îl întristase despărțirea de Simonov. În al doilea rînd, venind către sediul instituțiilor administrative, doi mujici bine înțoliți îl aduseră cu ei pe Ivan, și acesta frumos îmbrăcat.

Flăcăul era băut și cu fața crispată. Tustrei încercară să urce scara, dar sentinela îi opri.

— Așteptați, încă nu v-a venit rîndul.

Ivan şi cei doi mujici se opriră în pragul uşii ; deodată, scara fu coborîtă în goană de către un bărbat gol puşcă. „Nu m-au primit ! Nu m-au primit !“ striga el, lovindu-se cu palmele, şi era gata să iasă chiar aşa în stradă, dar aceeaşi sentinelă îl opri şi pe el.

— Îmbracă-te mai întîi, diavole, îi spuse soldatul.

Flăcăul îşi trase în grabă pantalonii, cămaşa, apoi, fără să-şi pună, totuşi, caftanul, şi-l luă subsuoară şi ţîşni în stradă.

— Să intre Ilopkov ! răsună o voce de la etaj.

Ivan tresări. Era numele lui, fusese chemat.

Cei doi mujici îl duseră în vestibul şi începură să-l dezbrace. Ivan tremura vargă. După ce îl dezbrăcară, îl duseră sus pe scară ; Ivan continua să tremure. În sfîrşit îl împinseră într-un birou. Comandantul începu să-l interogheze ; lui Ivan îi clănţăneau dinţii, nu era în stare nici să răspundă la întrebări. Doctorul îl examină, îl bătu pe spate, pe burtă.

— Straşnic, flăcăul ! spuse el.

Ivan nu făcu decît să-i arunce o privire înspăimîntată. Apoi, cei din birou îl duseră să-l măsoare.

— Patru şi trei sferturi ! rosti cu glas subţirel soldatul care stătea lîngă măsurătoare.

— Admis ! strigă comandantul.

— Admis ! strigă după el şi soldatul, apoi îl împinse pe Ivan în camera vecină. Acolo nu i se dădu decît o cămaşă şi, într-o clipă, fu tuns cu maşina.

— Să-ţi faci serviciul cu mult noroc şi sănătate ! îi spuse bărbierul, soldat şi el.

Ivan îl privi cu aceeaşi căutătură înspăimîntată. Apoi fu dus din nou în vestibul, unde i se dădură celelalte haine. Ivan ieşi în stradă şi se aşeză pe o piatră. La el veniră cei doi ţărani care îl tocmiseră să plece la armată.

— Mulţumim dumitale ! îi spuseră, întinzîndu-i cu stîngăcie mîinile.

— N-aveţi pentru ce !... bîigui Ivan.

Spaima îi luase şi bruma de luciditate pe care o mai avea ; pesemne că nu se aşteptase, totuşi să fie luat recrut.

X

UN GUVERNATOR OMENOS

Pe la ora zece dimineaţa, la acelaşi han, la care fusese adus cîndva cu cotiga unui curier special, Vihrov opri acum stînd în caleaşca lui trasă de patru cai. Tînărul său valet, Mihaila, cîndva băiat în casă, iar acum flăcău de optsprezece ani, îmbrăcat frumos, şedea alături de el. Gîndind că toate apucăturile rele ale lui Ivan se trăgeau din faptul că era iobag, Vihrov îi dăduse lui Mihaila (care era fratele Grușei) slobozenie şi-l ţinea acum ca angajat.

Cînd intrară în curte, Mihaila sări chiar de la poartă din trăsură, dădu fuga în clădirea hanului, găsi acolo o cameră şi-l invită pe Pavel să poftească.

Vihrov intră în odaie ; constată că era aceeaşi încăpere în care stătuse la prima lui venire acolo.

În scurtă vreme, îl trimise pe Mihaila la aceeaşi frizerie de altcîndva de unde îi sosi curînd acelaşi bărbier care îl servise şi în trecut (în provincie serviciile publice, se schimbă rareori şi fără prea multă grabă). În timp ce bărbierul îşi făcea meseria, Vihrov aduse vorba despre noul şef al guberniei.

— Ia zi, stimabile, cum vă împăcaţi cu guvernatorul ? îl întrebă el.

— E un general înzestrat cu multă, foarte multă amabilitate ! răspunse bărbierul (contrar felului de a vorbi de altădată, acum părea să folosească un limbaj mai modern).

— Dar unde-i cel dinainte ?

— O vreme a locuit la Moscova.

— Şi aleasa inimii lui ?

— La început a plecat şi ea acolo, dar se vede că, nemaifiind dumnealui guvernator, i s-au cam împuţinat banii şi din cauza asta, cucoana, s-a încurcat cu altul. Pe dumnealui treaba asta l-a îndurerat şi se zice că-ntr-o zi s-a supărat atît de rău şi a ţipat atît de tare la ea, încît a căzut jos şi mort a rămas ; dar pentru asta nici ei nu i-a dat Dumnezeu viaţă lungă : cel de-al doilea bărbat a părăsit-o,

a avut un al treilea, un al patrulea, iar dacă a ţinut-o tot aşa, nici că se putea aştepta la ceva bun : astă-primăvară se zice că s-a pristăvit şi dumneaei.

„Cîţi din oamenii aceia, pe care, doar cu vreo trei, patru ani în urmă, îi ştiam tineri, înfloritori, sănătoşi, gîndi fără voie Vihrov, se află acum în mormînt !“ Cugetînd astfel se uită şi la el însuşi în oglindă : părul îi era cărunt, chipul brăzdat de riduri, fruntea i se pătase, de parcă ar fi trecut douăzeci sau treizeci de ani de cînd, tulburat peste măsură, venise pentru prima oară în acest oraş.

— Dar unde sînt fraţii Zaharevski ? îl întrebă în cele din urmă pe bărbier.

— Cel mare a rămas la Petersburg, a căpătat acolo un post important, iar cel mic a înfiinţat undeva, pe lîngă linia ferată către Varşovia, nu ştiu ce fel de uzină... Se zice că s-a îmbogăţit zdravăn : doar şi prin meleagurile noastre a cîştigat din plin.

Vihrov îi dădu bărbierului, ca unei vechi cunoştinţe ce-i era acesta, trei ruble de argint, drept bacşiş. Extrem de mulţumit, omul îl salută, de asemenea într-un stil modern, şi plecă acasă.

Cît despre eroul meu, acesta se îmbrăcă şi se duse la guvernator.

Fiecare stradă, fiecare ulicioară, fiecare piatră pe dinaintea căreia trecea îi erau şi ele atît de cunoscute, încît, acum, parcă-i făceau silă ; dar iată că în curînd îi apăru înainte şi casa guvernatorului, a cărei intrare nu avea decît zugrăvit deasupră-i un acoperămînt ţuguiat.

De cîte ori şi cu ce sentiment apăsător se apropiase Vihrov altcîndva de această intrare, şi nu numai el : toţi cinovnicii şi toţi cetăţenii care veneau acolo încercau de bună seamă o aceeaşi strîngere de inimă. Acum, dorea nespus de mult să vadă — şi aceasta cît mai grabnic — cum se comportă în noua lui funcţie generalul Abreev.

În vestibul, de unde urca la etaj scara principală, nu mai întîlni nici jandarmul, nici poliţaiul de altă dată : fu întîmpinat de către un uşier cu o înfăţişare impunătoare ; cît despre scară, aceasta era împodobită de sus pînă jos cu flori.

— Serghei Grigorievici primeşte ? întrebă Vihrov.

— Primește ! Poftiți sus, îi răspunse ușierul cu multă amabilitate : pesemne că primise poruncă să aibă față de solicitanți o comportare cît mai politicoasă.

Vihrov urcă scara, dar în sala în care odinioară se repeta „Hamlet" nu văzu nici pe aghiotantul de altă dată și nici vreun cinovnic ; doar doi valeți stăteau acolo, îmbrăcați în fracuri negre și, la întrebarea lui dacă guvernatorul e acasă, îi arătară ușa larg deschisă a cabinetului.

Intră înăuntru și îl văzu pe Abreev (chipul îi era tot atît de frumos ca și în trecut) discutînd cu o bătrînică sărăcăcios, îmbrăcată, care ședea pe un scaun în fața lui.

— Pavel Mihailovici ! exclamă generalul, dînd cu ochii de Vihrov. Ce mult mă bucură că vă văd ; numai două minute de răbdare pînă termin cu doamna...

Vihrov se retrase într-un ungher mai îndepărtat al încăperii.

— Excelența voastră, reîncepu să vorbească bătrînica, vă spun că nu pot s-o scot la capăt cu el ! Îmi zice de-a dreptul, fără pic de rușine : „Să-mi dai mamă, toată averea matale !" „Dar dacă tu, zic, ai să mi-o toci ?" „Pe mata, zice, asta nu te privește ! Averea trebuie să fie și a mea" „Păi pot eu, excelență, să-i dau averea mea, agonisită de-un veac, să mi-o irosească ?

Abreev zîmbi.

— Ce pot să fac eu într-un asemenea caz ? o întrebă.

— Să-l chemați aici și să băgați frica în el... Să-i ziceți : „Dacă n-o respecți pe maică-ta, să știi că te închid !..."

— Dar eu n-am dreptul nici măcar să-l chem de acasă ! Ar fi mult mai bine să vă adresați vreunui prieten de-al dumneavoastră sau mareșalului nobilimii — dumnealor i-ar putea sugera niște reguli de comportare mai corectă — decît mine, reprezentantul doar al puterii administrativ-polițienești din gubernie ! spuse Abreev. Pesemne că moștenise de la maică-sa felul acesta de a vorbi, cam de sus, cu ceilalți.

— Atunci la cine să mai căutăm apărare, excelența voastră ! exclamă bătrînica. Altcîndva, cînd se întîmpla să am necazuri cu răposatul meu bărbat (obișnuia să bea

mult și în starea asta devenea violent), mă adresam îndată lui Ivan Alekseevici, iar dumnealui îl ținea la secție și cîte-o săptămînă, două.

Abreev înălță iar din umeri.

— Atunci erau alte vremuri, doamnă, acum sînt altele ! rosti pe tonul de mai înainte.

— Vremurile, excelența voastră, sînt mereu aceleași... Să vă mai spun ceva (ca mamă, nici n-am vrut să vă pomenesc de asta) : față de mine și de surorile dumnealui strigă în gura mare că nu există Dumnezeu !

— În cazul acesta trebuie să vă învinuiți chiar pe dumneavoastră că i-ați dat o asemenea educație.

— Dar nici n-am apucat s-o fac : l-am ținut la liceu pînă-n clasa a cincea ; după aceea n-a mai vrut să învețe : a început să creadă că-i mai deștept decît toți !

— Rugați-l pe duhovnicul dumneavoastră să-l îndrumeze pe-o cale mai dreaptă.

— Parcă are să asculte de preot ! rosti bătrînica, zîmbind amar. Dacă nici conducerea nu vrea să facă nimic cu el, ce-ar putea să-i facă preotul ?

Abreev zîmbi, dar nu mai scoase nici o vorbă. Tăcu și bătrîna, vădit nemulțumită.

— Iertați-mă că v-am supărat cu ale mele, rosti, în sfîrșit, ridicîndu-se.

— Vă cer și eu scuze că nu sînt în stare să vă ajut cu nimic, îi răspunse Abreev, salutînd-o politicos.

Femeia părăsi cabinetul.

Serghei Grigorievici se întoarse îndată către Vihrov.

— Sper că ați venit pe la noi ca să împărțiți cu mine povara grea a acestui serviciu, îi spuse.

— Nu, Serghei Grigorievici, clătină din cap Vihrov. Am venit pur și simplu să vă văd și să stau cîtva timp aici, în oraș.

— Asta-i și mai drăguț din partea dumneavoastră, se grăbi să-i spună Abreev și-i strînse puternic și prietenește mîna.

Tocmai atunci, în cabinet intră un tînăr, care, după figura lui obtuză, nu părea a fi prea deștept. Era îmbrăcat într-un sacou civil, purta mustață și barbă.

. . . .

— Serghei Grigorievici, i se adresă lui Abreev tînărul pe un ton familiar, ordinul ministrului a rămas aici, la dumneavoastră ?

— Nu, răspunse Abreev.

— Ba cred că ar trebui să fie pe biroul dumneavoastră, insistă tînărul şi, fără pic de jenă, începu să scotocească pe biroul guvernatorului, totuşi nu găsi hîrtia. S-ar putea să fi rămas dincolo, la cancelarie, conchise el şi plecă.

Vihrov îşi aminti involuntar de timpul cînd lucra şi el aici, de relaţiile lui cu şefii, şi, în sinea lui, îi aduse laude lui Abreev.

— E directorul dumneavoastră de cancelarie ? întrebă el.

— Da, răspunse generalul. Cînd m-au numit aici, n-am vrut să iau pe lîngă mine un afacerist din cei de pînă atunci, ci un tînăr cinstit, simpatizant al ideilor noi, privitoare, în special, la eliberarea ţăranilor.

— Se întrevede o astfel de intenţie ?

— E mai mult decît o intenţie ; în curînd, o comisie specială îşi va începe lucrările chiar în acest sens.

— Acum înţeleg de ce a permis cenzura publicarea nuvelei mele despre viaţa ţăranilor, rosti Vihrov.

— Am citit-o şi eu ; este o lucrare minunată ! spuse Abreev.

Pe uşă intră unul dintre valeţi şi anunţă :

— A venit prea sfinţia sa episcopul.

— Poftească-l în camera de primire ! rosti în grabă Abreev. *Pardon,* i se adresă lui Vihrov, apoi adăugă : Sper să veniţi astăzi la mine, să prînzim împreună.

— Cu multă plăcere ! răspunse Vihrov.

Se despărţiră. Trecînd prin sală, Vihrov îl văzu pe arhiereul care tocmai intrase. O boare de parfum tare plutea în urma lui.

Vihrov reveni la hotel.

Invitaţii lui Abreev se adunară în jurul orei cinci şi se aflau acum în camera de oaspeţi. Soţia generalului, cu ochii şi sprîncenele ei de tăciune, se împlinise vizibil şi părea că a devenit niţeluş mai deşteaptă ; stătu de vorbă cu Vihrov.

— Veniţi de la Petersburg ? îl întrebă cu limba ei împleticită.

— Nu, de la țară, răspunse el.

— Cum ? Locuiți la țară ?

— Da. Un timp am locuit la conac.

— Și de-acum încolo ? stărui amfitrioana.

— Probabil că la Petersburg, răspunse Vihrov, neizbutind să înțeleagă de ce dorește ea să cunoască toate aceste amănunte ; între timp, îi ajunse la urechi o discuție purtată între Abreev și directorul lui de cancelarie.

— Aici nu-i vorba de dreptate, zicea tînărul cu o oarecare emfază, ci de principiu.

Figura lui Abreev părea să exprime o totală nedumerire.

— Cum se poate scrie, totuși, una ca asta în raport, de vreme ce toate faptele dovedesc contrariul ? rosti el, în cele din urmă.

— Faptele au în vedere o dreptate ocazională, temporară, pe cînd principiul ca atare reprezintă o dreptate supremă și veșnică, replică directorul de cancelarie.

Abreev tot nu păru dumirit.

— Întrebarea ar trebui pusă în felul următor... continuă directorul de cancelarie, apoi începu să vorbească pe un ton mai scăzut, astfel că Vihrov nu mai deslușì nimic, mai ales că din salon răzbătură niște pași grei, care i se părură a fi foarte cunoscuți.

Curios, Vihrov aruncă o privire spre ușă și, într-adevăr, îl zări pe Piotr Petrovici Knopov. În urma acestuia venea ambițiosul Dmitri Dmitrici, fostul judecător, actualul președinte al Curții.

Abreev îi invitase pe cei doi în mod special, știind că sînt prietenii lui Pavel.

— Se pare că nu trebuie să vă fac cunoștință cu *m-r* Vihrov ! li se adresă zîmbind.

— Ne cunoaștem, ne cunoaștem, răspunse prompt Knopov și îl îmbrățișă pe Pavel cu deosebită căldură.

Președintele Curții îl îmbrățișă la rîndul lui.

— Cum e, dragă prietene ? zise Piotr Petrovici cu o voce tînguitoare. Ți-a murit dădaca ? Am auzit că ți-a împușcat-o un ticălos ?

Pe Vihrov, cuvintele lui Knopov avură darul să-l necăjească.

— Cu asemenea lucruri nu se glumește ! zise el.

— Nu glumesc, ci o deplîng, zău așa ! exclamă Piotr Petrovici, apoi se întoarse către soția guvernatorului.

— Nu găsesc nicăieri, excelența voastră, îi zise el, fructul acela minunat pe care-l mîncam în copilărie și căruia i se spunea *kișmiș* [1] sau, parcă, *mișmiș*.

— Da, ni se aducea și nouă așa ceva de pe la Astrahan, odată cu piersici și caise uscate, îi răspunse amfitrioana. Amintirea pără să-i facă plăcere.

— Excelența voastră, i se adresă Knopov de astă dată lui Abreev, cu ocazia vizitei prietenului meu, Pavel Mihailovici Vihrov, care probabil că va pleca în curînd la Petersburg, am adus cu mine trei caricaturi. Îl voi ruga să le ia cu dumnealui și să le tipărească acolo.

— Ce fel de caricaturi ? întrebă Abreev, apropiindu-se de masă, unde se așezase Piotr Petrovici.

De aceeași masă se apropiară îndată și președintele curții, Vihrov, precum și tînărul director al cancelariei guvernatorului. Knopov scoase din buzunar trei desene așezate unul peste altul cu multă grijă.

— Cea dintîi caricatură, zise el cu sughițuri în glas și ștergîndu-și cu pumnul niște lacrimi închipuite, este închinată amintirii binefăcătorului meu Ivan Alekseevici Mohov ; aici e desenat mormîntul lui, iar dincoace mormîntul doamnei Pikolova. Petka Pikolov, soțul ei (acum, canalia, bea într-una), stă, iată-l colo, în dreptul acestor morminte și bocește. „Tu, zice el către mormîntul nevesti-si, ai muncit pentru mine pe *cîmpul de onoare...*“ „Iar tu, zice apoi către mormîntul lui Ivan Alekseevici, ai muncit cu *sudoarea frunții !*“

— Nu înțeleg, spuse amfitrioana, căscîndu-și larg ochii mari și negri. Ce înseamnă *cîmpul de onoare ?*

— Înseamnă că a trudit în mod onorabil pentru el, ba i-a mai adus și niște bani, răspunse Knopov.

— Nu înțeleg, repetă amfitrioana. Dar ce înseamnă, dincoace, cu *sudoarea frunții ?* întrebă ea din nou.

---

[1] Kișmiș (cuvînt persan) — Denumirea unui soi de struguri cu boabe mărunte și dulci, fără sîmburi, precum și a stafidelor făcute din acești struguri.

— Înseamnă că la o anumită vîrstă e cam greu să mai muncești, îi explică Knopov.

— Tot nu înțeleg ! rosti soția guvernatorului.

— Nici nu te obosi să înțelegi totul, o întrerupse soțul. Ia să vedem a doua caricatură...

— A doua caricatură îl are în vedere pe amicul meu Dmitri Dmitrici, răspunse Knopov. Iată-l apucînd de pulpana hainei pe un călător și trăgîndu-l pe vaporul acelei companii, ale cărei acțiuni le posedă, și dumnealui. Vreau să spun prin asta că altminteri n-ar călători nimeni cu vapoarele respectivei companii.

— Ție-ți convine să rîzi ! rosti cu un oftat președintele Curții.

— În sfîrșit, cea de-a treia caricatură vă are în vedere chiar pe dumneavoastră, excelență, zise Knopov.

— Arătați-mi-o ! spuse Abreev, roșind ușor.

— Poftim de vedeți, ăsta sînteți dumneavoastră !... Semănați ?

— Da.

— În fața dumneavoastră, iată-l aici, stă un vardist beat criță și cu hainele în dezordine ; dumneavoastră vă întoarceți fața de la el și-i spuneți : „Dragul meu prieten, încheie-te la nasturi, rogu-te, căci mi-e penibil să te văd în halul ăsta." Toate aceste caricaturi, adaugă Piotr Petrovici, se vor intitula *Libertatea moravurilor.*

— Cu caricatura care îl are în vedere pe Serghei Grigorievici, se amestecă în vorbă directorul de cancelarie, s-ar putea mîndri oricine ; altfel ar fi fost, dacă l-ați fi desenat luîndu-și subalternul la bătaie.

— Mă rog, asta depinde de gust, îi răspunse Piotr Petrovici. Cui îi place să bată, acela se va simți jignit, iar cui îi place să fie bătut, acela se va mîndri.

— Eh, *mon cher, mon cher !* exclamă cu un oftat guvernatorul, lovindu-l ușor pe umăr. Niciodată nu poți mulțumi pe toată lumea ! Mai bine să mergem la masă ! încheie el și toți îl urmară în sufragerie.

Prînzul era servit frumos, mîncărurile erau delicioase. Cîteva pahare de vin îl însuflețiră vizibil pe guvernator. Cînd lumea se ridică de la masă, și bărbații trecură în cabinet ca să bea cafea și să fumeze, Abreev se tolăni pe o canapea.

— Ciudat, zise la un moment dat cu o vădită amărăciune, s-ar părea că am destulă minte pentru a ocupa această funcţie, mită nu iau, amante nu am, şi totuşi văd foarte bine că nici intelectualii şi nici lumea de jos nu mă agreează ! Dar iată că Piotr Petrovici, om înţelept, mi-a descoperit punctul vulnerabil : e adevărat, sînt om slab, moale, altora însă le par un tiran. Dacă cer să fie achitate impozitele neplătite, sînt tiran. Dacă cer să nu mai fie mușamalizate omorurile, sînt tiran ! Dacă cer ca măcar pe străzile principale ale oraşului să fie păstrată curăţenia, sînt din nou tiran !

— Să ştiţi că lumea nu are în vedere persoana dumneavoastră ! În societate, ura faţă de administrator este o ură istorică, ea stăruie de pe vremea foştilor stăpînitori şi a locţiitorilor acestora ! i se adresă lui Abreev, parcă spre a-l consola, tînărul director de cancelarie.

— Nu ştiu dacă lucrurile stau chiar aşa ! zise Vihrov (prea îi făcu silă fraza banală şi răsuflată a tînărului director de cancelarie, pe care acesta o rostise însă cu un glas profetic, ca şi cînd lui i s-ar fi născut în minte). Mă îndoiesc dacă foştii stăpînitori sau locţiitorii lor au fost chiar atît de răi. Cînd am absolvit facultatea, am studiat multă vreme istoria Rusiei şi ştiu că m-a tulburat în mod deosebit epoca interregnului. A fost o perioadă îngrozitoare : Moscova rămăsese fără ţar, duşmani de tot felul — polonezi, ucraineni şi chiar cerchezi — se aflau în inima ţării. Moscova trimitea ordine, ameninţa îi implora pe cei din Kazan, din Vologda, din Novgorod, de pretutindeni însă i se răspundea prin tăcere. Şi-apoi deodată, parcă într-o singură clipă, s-a trezit în sufletul tuturor conştiinţa pericolului. S-au ridicat toţi dintr-o dată, s-au unit şi într-un an de zile l-au alungat pe duşman. Băgaţi de seamă însă : cîtă vreme a durat această neorînduială, justiţia a continuat să funcţioneze în modul cel mai corect : se adunau mai departe birurile, se formau oşti noi, şi mă îndoiesc dacă toate acestea n-au reprezentat chiar o trăsătură specifică a poporului nostru : nouă nu ne place să ni se dea ordine, nu ne e la îndemînă o ocrotire prea grijulie din partea statului ; dacă ni se dă mai multă libertate, poate că vom porni chiar noi pe calea care ni se indică, dar dacă

sîntem obligaţi s-o urmăm, vom răcni cît ne ţine gura ; de aici cred că se trage şi ura de care vorbeam faţă de tot felul de stăpînitori.

Spusele lui Vihrov îi plăcură nespus de mult directorului de cancelarie.

— Sînt întru totul de acord cu dumneavoastră ! se grăbi el să-i spună.

— În schimb eu n-am înţeles nimic, rosti Piotr Petrovici, cuprinzînd pe cei prezenţi cu o privire ironică. Dumneata, de pildă, Dmitri Dmitrici, ai înţeles ceva ? îl întrebă el pe preşedintele Curţii.

— De ce să nu înţeleg ! răspunse acesta, cam fîstîcit.

— Minţi. N-ai înţeles nimic, susţinu Knopov.

— Dar e un lucru foarte simplu : rusul nu agreează ordinea, ordinea nu-i place, îl lămuri Abreev.

— Nu, aici nu-i vorba de-o aversiune faţă de ordine, ci mai curînd de-o tendinţă spre descentralizare ! declară din nou tînărul director de cancelarie.

Vihrov, pe care călătoria îl obosise, se ridică să-şi ia rămas bun. Abreev îl convinse totuşi să vină în seara aceea la teatru ; Piotr Petrovici promise şi el că va veni, preşedintele Curţii de asemenea. Tînărul director de cancelarie îl conduse pe Vihrov pînă în vestibul.

— Să ştiţi că v-am citit toate lucrările, îi spuse, strîngîndu-i mîna. Desigur, în multe privinţe nu sînt de acord cu dumneavoastră, totuşi nu pot să nu vă acord întreaga mea consideraţie.

Intre timp, eroul meu mai publicase cîteva lucrări.

— Gîndesc că părerile pe care vi le-aţi expus adineaori denotă că sînteţi un slavofil, continuă tînărul.

— S-ar putea, îi răspunse Vihrov.

Îşi dădea seama că tînărul aparţine categoriei acelor oameni mărunţi, care, îmbuibaţi fiind de tot soiul de fraze şi aforisme culese de prin ziare şi reviste, se grăbesc să le împărtăşească tuturor spre a demonstra că sînt nişte oameni deştepţi şi culţi.

— Dintre toate vechile grupări literare ruseşti este singura pe care o stimez ! conchise cu importanţă tînărul.

„Chiar că au nevoie grupările astea de respectul dumitale !“ gîndi Vihrov şi se grăbi să plece.

XI

AMĂRACIUNILE NOULUI GUVERNATOR

...

Mergînd spre teatru, Vihrov își aminti că în orașul acela mai avea un prieten, și anume, pe Kerghel. De aceea, intrînd în loja guvernatorului, unde-l găsi pe Abreev cu soția, se grăbi să-l întrebe :

— Spuneți-mi, vă rog, ce mai face *m-r* Kerghel ?

— Iată-l colo, îi răspunse Abreev, arătînd cu capul spre un militar care stătea în picioare în primul rînd de fotolii.

— La-ți făcut militar ?... întrebă Vihrov.

— Da, mi-a cerut-o cu insistență. „Într-o uniformă doar pe jumătate militară, mi-a spus el, subalternii mă vor asculta mai puțin !“ Dar eu cred că a făcut-o mai cu seamă ca să placă femeilor.

— Îl mai preocupă și acum femeile ?

— Numai de asta se ține, e un mare iubăreț. Acum e îndrăgostit de actrița aceea tinerică ; zile întregi stă la ea acasă și-i scrie poezii ! Vreți să stați de vorbă cu el ?

— Aș vrea foarte mult !

Abreev chemă un servitor și-i porunci să-l invite pe șeful poliției. Kerghel veni îndată, intrînd ca o furtună în lojă. Cînd îl zări pe Vihrov, fu cuprins de mirare.

— De unde și pînă unde, exclamă el, apoi se repezi și-l sărută atît de zgomotos, încît soția guvernatorului își întoarse spre el privirea.

Kerghel îi adresă îndată o plecăciune adîncă. N-ar fi ezitat să-i dea și ei tîrcoale, dar se temea de guvernator.

— Tot o mai sorbiți din ochi pe *m-me* Sokolova (numele actriței) ? îl întrebă Abreev.

— Slujba mă abligă să supraveghez totul, răspunse Kerghel.

— Aș zice că o faceți în dauna slujbei dumneavoastră. O supravegheați cam prea insistent pe doamna Sokolova.

— Nu se poate altfel : i-o femeie singură, tînără, a venit într-un oraș necunoscut ! Nu se poate să n-o ocrotesc, căută să scape cu o glumă Kerghel.

Manifestîndu-şi încă o dată bucuria de a-l fi întîlnit pe Vihrov, Kerghel se grăbi să plece, spre a fi mai aproape de obiectul pasiunii sale.

— Mai staţi puţin, încercă să-l oprească Abreev.

— Nu, îngăduiţi-mi să plec, îi spuse Kerghel şi dispăru într-o clipă.

— Să fi încercat şeful dinainte al poliţiei şă-i vorbească pe un asemenea ton lui Ivan Alekseevici !.. îi scăpă fără voie lui Vihrov.

— Curînd va trebui să-l avertizez şi eu : nu se cade să te prosteşti în aşa hal la vîrsta asta, rosti Abreev, încercînd să pară supărat.

— În seara aceea, cu ocazia sosirii unui artist din Petersburg, fusese montată piesa „O mînă spală pe alta !“ [1] Artistul din Petersburg interpreta rolul principal. Să-l interpretezi însă într-un mod mai detestabil, mai lipsit de talent, nici că se putea, deşi artistul cu pricina se străduia să pronunţe cît mai tare unele fraze mai de efect, gesticula ca negustorii, se bătea cu pumnul în piept, iar la cîte un pasaj mai patetic îşi ducea mîna la tîmplă. Toate acestea nu erau însă decît nişte izmeneli ale unui ins necioplit şi lipsit de har : artistul petersburghez era făcut, mai de grabă, să care saci la moară, nicidecum să joace teatru.

Vihrov nu izbuti să-i mai urmărească izmenelile.

— Ingrozitor de prost joacă ! spuse el şi-şi întoarse capul.

— Nu este numai un actor prost, rosti Abreev. Şi ca om e un neobrăzat. Zilele astea s-a prezentat la mine, mi-a pus pe masă o grămadă de bilete pentru acest spectacol şi mi-a pretins să le distribui eu. I-am răspuns că pentru aşa ceva n-am nici timp, nici tragere de inimă. Atunci, profitînd de slăbiciunea lui Kerghel pentru *m-lle* Sokolova, i-a vîrît lui pe gît toate aceste bilete. E pe drept cuvînt un tip detestabil.

Vihrov privea cu tristeţe spre scenă. Acolo, fiecare actor, fiecare actriţă se străduiau să vorbească, să scrie şi să mănînce cam aşa cum se întîmplă în viaţa de toate zi-

[1] Operă a dramaturgului rus A. M. Ostrovski (1823—1826).

lele ; nimănui nu-i trecea prin minte că pe scenă realitatea e deosebită, o realitate specifică scenei. În locul distribuirii actorilor, așa cum se făcea în trecut, în roluri de ticăloși, tragedieni sau comici — o distribuire oarecum mai logică, întrucît avea în vedere latura psihică a personajului — acum, întreaga trupă își împărțea rolurile astfel : unul juca rolul negustorului, altul pe cel al mujicului, un al treilea, rolul boierului. Pe nimeni nu interesa însă dacă aceste personaje reprezintă oameni buni, răi sau proști. Vihrov gîndi că o asemenea orientare va face ca foarte curînd teatrul să devină o simplă distracție lipsită de conținut și nici prea veselă, încetînd cu desăvîrșire să mai fie un for de îndrumare pe plan intelectual și moral, așa cum fusese el în vremurile de neuitat ale lui Mocealov, Șcepkin [1] și chiar Karatîghin [2], care năzuiau să prezinte în fața publicului omul, iar nu categoria socială, și care nu se străduiau ca publicul doar să rîdă, ci îl făceau să și plîngă !

Revenind în camera lui de hotel, cu aspectul ei atît de puțin atrăgător, eroul meu se lăsă pradă celor mai triste gînduri ; stabilise împreună cu Mary ca mai întîi să-i trimită el o scrisoare prin care s-o întrebe cînd ar putea veni la Petersburg, urmînd ca ea să-i răspundă. Dar îi va răspunde oare ? Oricum, avea să treacă între timp cel puțin o lună de zile. Cu ce să se ocupe el în toată această perioadă ? Noua societate a orașului îi era complet străină. Dintre vechile cunoștințe, Knopov, cu zeflemelile lui lipsite de noimă, i se păru, de astă dată, a fi cu totul dezagreabil, Kerghel extrem de vulgar, iar Abreev întrucîtva plictisitor. Și iată că eroul meu, cel cu părul nins, își lăsă capul în palme și ochii i se umplură de lacrimi. Această dispoziție sufletească îl făcu să nu închidă ochii toată noaptea ; abia către orele nouă dimineața, izbuti, ostenit, să ațipească, dar auzi fără veste, venind din odaia vecină, un glas de femeie.

— Nu-i nimic; am să aștept, am să stau uite aici ! îi spunea ea lui Mihaila.

---

[1] Șcepkin, Mihail Semionovici (1788—1863), celebru actor rus.
[2] Karatîghin, Vasili Andreevici (1802—1853), actor rus.

Spre groaza lui, Vihrov recunoscu glasul doamnei Ogarkina, onorabila nevastă a şefului de poliţie rurală.

„Ce-o fi căutînd aici ?" se întrebă el, încercînd dorinţa de a o lua din loc. Se gîndi apoi să-şi continue somnul ; dar nu mai fu chip să adoarmă, întrucît femeia, aşezîndu-se pe o canapea, se foi necontenit, gîfîi, tuşi, astfel încît, pierzîndu-şi răbdarea şi, îmbrăcîndu-se la iuţeală, Vihrov ieşi din dormitor ; era supărat, însă pe nevasta poliţaiului lucrul acesta n-o impresionă cîtuşi de puţin.

— Dormi cam prea mult, nenişorule ! i se adresă ea pe un ton familiar.

— Dumneata erai ! Ce doreşti ? o întrebă Vihrov, pe tonul cel mai sec.

— Ce doresc ? Am venit să te văd. Rămîi aici mai multă vreme ?

— Plec mîine, răspunse Vihrov, zicîndu-şi în gînd că-i va porunci lui Mihaila în modul cel mai sever să n-o mai primească pe Ogarkina.

— Atunci totu-i în regulă. Nici n-aş fi ştiut că ai venit, dar băieţelul meu a fost la teatru şi mi-a spus : „Mămico, l-am văzut pe scriitorul Vihrov, şedea în loja guvernatorului !" Ah, m-am gîndit, şoimul nostru s-a abătut iar pe la noi. Şi iată-mă aici.

Vihrov tăcu.

— Guvernatorul, după cum se vede, i-o cunoştinţă a dumitale, ţi-e prieten, nu-i aşa ? continuă ea să-l interogheze.

— Da, răspunse Vihrov, încruntîndu-se.

— Uite cum stă treaba. Mai demult, dumnealui l-a dat afară pe bărbatu-meu din slujbă. Spune-i, rogu-te, să-l primească îndărăt.

— N-am nici un drept să intervin pe lîngă guvernator. Pentru nimeni şi pentru nimic, răspunse Vihrov.

— Ei asta-i bună ! Vorbeşti ca să te afli în treabă. Crezi c-o să-ţi cadă limba dacă pui, colo, o vorbă ?... Chiar nu vrei să-l rogi ?

— Nu, n-am să-l rog.

— Uite de aceea nu-ţi dă Dumnezeu fericire în viaţă ; arăţi tare bătrîn.

Vihrov tăcu.

— Să știi că bărbatu-meu și cu mine nu mai avem ce pune pe masă, zău așa, continuă femeia, încercînd să-l înduioșeze.

Vihrov continua să tacă.

— De ce-i rabdă dumnealui pe ceilalți șefi de poliție de la țară ? Parcă ăia sînt mai grozavi ca bărbatu-meu ? Cere-i să-l reprimească în slujbă, te rog din inimă, sufletelule !

— N-am să-i cer nimic. Și te rog să mă lași în pace ! se răsti în cele din urmă Vihrov, scos din răbdări.

— Of, ce oameni sînt în ziua de astăzi ! zise femeia, dar de plecat, n-avea de gînd să plece.

— Mihaila, strigă Vihrov, dă-mi șuba și bastonul. Plec în oraș.

— Unde te duci ? îl întrebă ea, stingherită de-o asemenea întorsătură a lucrurilor.

— Mă privește, răspunse el. Își îmbrăcă grăbit haina și părăsi încăperea.

— Nu vrei să vorbești cu guvernatorul ? îi strigă ea din urmă.

— Nu, n-am să vorbesc ! răspunse Vihrov și, sărind în cea dintîi birjă care îi ieși în cale, porunci birjarului să-l ducă unde poftește.

— Ptiu, ce om afurisit ! exclamă Ogarkina și porni, rămasă cu buzele umflate, de-a lungul trotuarului.

Spre seară, eroului meu i se mai potoli mînia, astfel încît, venind la Abreev, îi povesti cu umor toată această scenă, ba chiar adăugă :

— Cred că, într-adevăr, nici ceilalți șefi de poliție de pe la sate nu-s mai destoinici.

— În primul rînd sînt totuși mai destoinici, iar în al doilea rînd n-au asemenea neveste ; ăștia învîrteau amîndoi treburile pe la secție și-i jefuiau amîndoi pe oameni !

— Vihrov n-avu ce să mai zică, iar Abreev, amintindu-și, parcă, de-o treabă, adăugă :

— Adineaori a trecut pe la mine dirigintele poștei și mi-a adus o scrisoare pe numele dumneavoastră, trimisă

post-restant ; dealtfel, i s-a şi comunicat de la Petersburg să v-o înmîneze îndată ce veţi sosi în oraş.

Vihrov înţelese că scrisoarea era de la Mary. O luă cu mîinile tremurînde şi o desfăcu în grabă. Mary îi scria :

„Dragul meu prieten ! Am suportat bine cea dintîi scenă a întîlnirii cu persoana pe care o ştii. Am învăţat, ce-i drept, să mă prefac, dar nu mai pot sta fără să te văd. Vino îndată, iar apoi, fie ce-o fi.

A ta Mary."

— Probabil că-i o scrisoare plăcută ? zise Abreev, dîndu-şi seama că Vihrov radiază de bucurie.

— Foarte plăcută ! Chiar mîine plec la Petersburg.

— De ce atîta grabă ? Mai rămîneţi un timp ca oaspete al nostru.

— Nu pot. Am de primit acolo o sumă importantă de bani şi am de aranjat unele treburi legate de moşia mea, îndrugă Vihrov, înnebunit de fericire.

Avea impresia că toate suferinţele lui au luat sfîrşit şi nu-l mai aşteaptă decît o viaţă fericită alături de Mary. Rămase toată seara la Abreev, ca să se sustragă măcar în parte sentimentelor care îl încercau. Abreev, dimpotrivă, păru dacă nu trist, cel puţin grav şi nemulţumit.

— Vă invidiez că plecaţi la Petersburg, rosti în cele din urmă.

— Pesemne că v-aţi săturat de viaţa asta de provincie ? zise Vihrov.

— Nu atît de ea, cît de slujba asta blestemată. Gîndiţi-vă în ce situaţie mă aflu. Directorul meu de cancelarie, de pildă. cum bineînţeles că aţi observat şi dumneavoastră, e un om cult şi deştept, însă nu se pricepe să alcătuiască nici un document, nici cea mai simplă hîrţoagă.

— Poate că nu s-a deprins încă să le alcătuiască.

— Nu, n-aş putea s-o spun. Pur şi simplu are mintea cam tulbure : aşterne pe hîrtie vrute şi nevrute, iar ceea ce trebuie spus nu spune. Şi-apoi, e vanitos din cale afară ; nu numai că nu se sfătuieşte cu nici unul din subalternii săi, dar chiar şi-atunci cînd îi spun eu că nu face o treabă cum se cuvine, sare în sus şi-mi răspunde cu multă impertinenţă.

— De ce-l menajaţi ? Schimbaţi-l.

— Nu pot s-o fac, răspunse Abreev, pentru că l-am luat chiar eu de la Petersburg şi l-am adus aici. Şi-apoi cu cine l-aş putea înlocui ? Pe foştii şperţari nu vreau să-i mai primesc înapoi, iar tinerii de aici... Iată, aţi văzut-o şi dumneavoastră pe bătrînica aceea care mi se plîngea că fiul ei doar că n-o bate, ca să pună mîna pe întreaga ei avere... Cam toţi sînt la fel. Vă daţi seama, deci, că nu-i cu putinţă să faci o treabă serioasă cu asemenea oameni !

Vihrov zîmbi cu tristeţe.

— E de mirare ce aspect dezgustător ia totul pe la noi, zise el.

— Da, se grăbi să-l aprobe Abreev. Şi totodată sîntem obişnuiţi să învinuim numai guvernul. Acesta însă nu-i o formulă abstractă. Guvernul îşi recrutează oamenii de încredere dintr-o anumită societate şi dacă se constată că în serviciul lor sînt nişte ticăloşi, leneşi şi proşti, înseamnă că sînt la fel şi în viaţa lor particulară. De aceea, societatea n-are de ce să arunce vina pe altcineva ; ea trebuie să se uite mai întîi la ea însăşi ! Aş dori foarte mult să am un director de cancelarie deştept şi un şef de poliţie energic, dar de unde să-i iau ? Duce şi Petersburgul lipsă de oameni, darmite provincia.

Vihrov vedea şi el lucrurile cam la fel.

La despărţire, îl rugă pe Abreev să transmită salutări lui Knopov, preşedintelui Curţii şi lui Kerghel, rugîndu-i să-l scuze că n-a apucat să se abată pe la dînşii.

— Vreţi să vă luaţi rămas bun de la soţia mea ? îl întrebă generalul.

— O, neapărat ! exclamă Vihrov, uitînd pînă atunci cu desăvîrşire de *m-me* Abreeva.

Guvernatorul îl conduse spre încăperile ocupate de nevastă-sa.

— Ce doriţi să transmit celor de la Petersburg ? Nu vă plictisiţi aici ? o întrebă Vihrov, ca să spună ceva.

— Nu, nu mă plictisesc ! Salutaţi-i pe toţi din partea mea, rosti ea, aproape cu un geamăt.

— Dumneaei se acomodează pretutindeni ! interveni Abreev şi un zîmbet amar apăru pe chipul lui frumos.

XII

GENERALUL EISMOND

Sosind la Petersburg, Vihrov îi scrise numaidecît o scrisoare lui Mary şi o întrebă cînd poate veni la ea. Mary îi răspunse că ea şi soţul ei sînt foarte bucuroşi să-l vadă şi că-l roagă să vină chiar în ziua aceea pe la ora nouă seara. Mai alcs că vor fi de faţă şi unele cunoştinţe de-ale lor, care ar dori mult să-l cunoască. Din cuvintele lui Mary, cum că ea şi soţul ei sînt foarte bucuroşi să-l vadă, Vihrov înţelese că din acest punct de vedere totul era în ordine ; fraza privitoare însă la cunoştinţele lor n-o mai înţelese. Trebuie arătat aici că Eismond, aşa cum i se întîmplase şi altcîndva, în Caucaz, căpătase şi în Crimeea, pe deplin merit, renumele de erou ; rănit, bolnav, revenise la Petersburg ca erou al Sevastopolului. Societatea îl primise cu mult entuziasm : în cinstea lui se organizară mese, fură rostite discursuri ; drept răsplată i se acordase un post onorabil şi liniştit, primise în arendă şi o moşie întinsă. Toate acestea l-au bucurat cu adevărat. Închirie, împreună cu Maşurocika lui, cum îi zicea el lui Mary, o locuinţă superbă pe Angliiskaia naberejnaia şi stabili aşa numitele *jours fixes*. Seara pentru care Mary îl invitase pe Vihrov era tocmai un asemenea *jour fixe*. Sosind, Pavel găsi acolo cîţiva militari în uniforme şi cîţiva civili în fracuri negre şi cămăşi impecabile. Stăteau în grupuri şi, cu o vădită stimă pentru gazde, discutau între ei cu glasuri scăzute. În camera de oaspeţi, Vihrov zări, în cele din urmă, şi silueta scundă, plinuţă a generalului, care şedea într-un fotoliu comod, avîndu-şi vestonul descheiat şi lipsit de decoraţii, în afara ordinului Sfîntul Gheorghe pentru vitejie. Mîneca de la braţul drept îi era despicată şi legată cu nişte cordeluţe. Recunoscîndu-l pe Vihrov, Eismond exclamă bucuros :

— A, scumpul meu văr, bine ai venit !

Mary îi explicase din nou că Vihrov le era rudă, ba chiar una foarte apropiată, din partea lui Esper Ivanîci.

— Soţia mea v-a făcut o vizită lungă, de-o lună întreagă ! reluă generalul.

— Da-da ! făcu Vihrov.

Mary stătuse la el două luni şi jumătate. Generalului însă îi spusese, pesemne, că n-a stat decît o lună.

Curînd veni Jenecika şi se repezi să-l îmbrăţişeze pe Vihrov.

— Spune-mi, unchiule, ce mai face Simonov, e sănătos? întrebă înainte de toate.

— E sănătos, răspunse Pavel.

Mary, venită şi ea între timp din odăile lăturalnice şi zărindu-l pe Vihrov, scoase chiar un strigăt uşor, ca şi cînd nu s-ar fi aşteptat să-l vadă.

— Ah, *Paul !* Tu eşti ! Bine ai venit ! îi spuse ea, străduindu-se să i se adreseze, aşa cum avusese cîndva obiceiul, ca unui om încă foarte tînăr, aproape băieţandru ; i se păru totuşi fîstîcită, şi, de aceea, un pic comică.

Pavel se aşeză apoi lîngă general, iar Jenecika veni în dreptul lui, ba chiar îl îmbrăţişă, dar Evgheni Petrovici, cine ştie de ce, nu-i dădu voie să rămînă acolo.

— N-ai ce să faci aici, pleacă în camera ta, îi spuse.

— Tată, vreau să mai rămîn ! scînci copilul.

— Ai să vii mai tîrziu, acum te rog să pleci, repetă Eismond cu severitate.

Jenecika se îndepărtă.

Generalul i se adresă îndată lui Vihrov pe un ton misterios.

— Soţia mi-a spus că aţi fost foarte bolnav !

— Într-adevăr, răspunse acesta, neînţelegînd încă unde ar putea să ducă această discuţie.

— Văd că aţi slăbit mult şi aţi cam îmbătrînit, reluă generalul cu multă compătimire.

— Nici acum nu mă simt bine, răspunse Vihrov.

— Nu-i de mirare, nu-i de mirare ! exclamă generalul şi se lăsă pradă gîndurilor.

— Aţi fost rănit grav ? îl întrebă Vihrov după un răstimp de tăcere.

Generalul zîmbi.

— De trei ori m-au atins canaliile. Întîi la picior, apoi la mînă, uite, mi-au zdrobit-o, şi în fine un glonte mi s-a

oprit în stomac ; sînt trecut în rîndul celor grav răniți ; de gradul întîi ; de n-ar fi fost fata aceea, Prihina, cunoștința dumneavoastră, poate că nici n-aș mai fi fost în viață : a vegheat zi și noapte la căpătîiul meu !... S-o odihnească Dumnezeu în împărăția cerurilor !... Am s-o pomenesc mereu.

— Cum ? A murit ?!... exclamă Vihrov.

— A murit... Avea spirit de erou fata asta !... De fapt, nu atît focul și sabia ne-au adus la ananghie, cît boala aceea : tifosul ; grozave ne mai erau casa și masa... Pe celelalte surori de caritate, deh, nu le prea atrăgeau corturile soldaților bolnavi de tifos : ea însă a fost cea dintîi care s-a oferit să-i îngrijească. „Mă pun, zice, în slujba soldatului rus". Dar n-au trecut după aceea decît trei zile, că s-a și molipsit și-a murit !...

Vihrov îl asculta cu capul plecat.

— Mi-a mai spus nevasta, continuă Evgheni Petrovici pe tonul misterios de adineaori și chiar plecîndu-se la urechea lui Vihrov, că v-a zguduit mai ales asasinarea acelei femei care vă era atît de apropiată...

— Da-da, zise Vihrov.

— Era un atașament serios sau numai așa, o glumă ? îl întrebă Eismond.

— Era un atașament foarte serios, răspunse Vihrov, înțelegînd, în sfîrșit, de ce i se spuseseră toate acestea generalului și în ce sens trebuia să-i răspundă.

— Așa mi-a spus și Mașa. Din cîte am auzit, însă, ați avut relații și cu doamna Fateeva ?

— Ce-a fost, s-a sfîrșit de mult, răspunse Vihrov.

— Înseamnă că pe cealaltă ați cunoscut-o mai tîrziu ?

— Mai tîrziu, zise Vihrov.

— Îmi dau seama cît de mult v-a zdruncinat această moarte, mai ales că s-a abătut așa, din senin ! Asemenea răni, zic eu, se vindecă mai greu decît cele de felul ăsta.

Și generalul își arătă aproape cu dispreț brațul rănit.

Vihrov tăcu ; îi venea greu să asculte vorbele naive și încrezătoare ale eroului.

Curînd veni la ei Mary, însoțită de doi tineri, unul civil, celălalt militar.

— *M-r* Sivțev și *m-r* Krugher vor să te cunoască, îi spuse ea lui Vihrov fără să-l privească, arătînd spre cei doi tineri ; mai părea și acum nițeluș fistîcită.

— Scrierile dumneavoastră fac senzație, îi zise lui Pavel tînărul îmbrăcat civil, se pare, Krugher.

— Totdeauna cînd încep să citesc vreo carte a dumneavoastră nu pot s-o mai las din mînă, interveni și Sivțev, militarul.

În aparență, Vihrov le ascultă laudele cu nepăsare ; în realitate însa ele îl măguliră. Se antrenă în discuție cu cei doi tineri și află că scriau și ei : civilul publica articole de economie politică, iar militarul, povestiri despre ultimul război ruso-turc la care participase și el. După unele idei și expresii ale lor, Vihrov înțelese că amîndoi erau niște scriitorași din cei mai nevinovați ; între timp, Mary i se adresă lui Eismond :

— Astăzi ai să joci cărți ?

— Cum să nu ! îi răspunse el.

— Domnilor, vreți să jucați o partidă de cărți ? întrebă ea îndata pe doi generali în vîrstă care, de plictiseală, începuseră să caște ; generalii acceptară cu plăcere. Mary îi așeză îndată pe toți la masa de joc ; voia să discute mai în voie cu Vihrov, dar planul nu-i prea reuși, pentru că în sala intră încă un musafir, un bărbat înalt, blond, cu părul înspicat și cu o stea prinsă de piepții fracului.

Vihrov încercă un sentiment neplăcut : nou-venitul era Plavin. Salută cu gravitate pe cei cîțiva tineri aflați acolo, apoi se îndreptă direct spre gazdă.

— Vă salut cu plecăciune, excelența voastră ! îi spuse pe un ton oficial.

— Mă bucur foarte mult să vă văd, foarte mult ! rosti cu căldură Evgheni Petrovici, săltîndu-se în fotoliu și strîngîndu-i mîna lui Plavin, care, îndată după aceea, îl observă și pe Vihrov.

— Dumnezeule, pe cine văd ! rosti el, însă pe un ton de superioritate. Vi s-a dat în sfîrșit drumul, ați fost eliberat ?

— Am fost eliberat, îi răspunse Vihrov cu ironie în glas.

— Și cu ce v-ați ocupat acolo ? întrebă Plavin.

— Am avut o slujbă, am lucrat.

— Aţi lucrat ? făcu Plavin ridicînd din sprîncene.

— Am lucrat !... Numai că n-am avut parte, ca dumneavoastră de stele şi decoraţii.

— Dar e şi firesc : noi sîntem oameni ai pămîntului şi avem nevoie de stele pămînteşti, pe cînd dumneavoastră, poeţii, le puteţi smulge şi din ceruri ! rosti Plavin, apoi, făcînd o piruetă pe tocurile lui înalte, se duse să discute cu Mary.

— Vineri am fost la teatru, am ascultat-o pe divina Bosio. Credeam că am să vă întîlnesc şi pe dumneavoastră.

— Nu prea mă duc la operă, îi răspunse Mary pe un ton sec.

— Ar trebui totuşi s-o faceţi, dacă nu pentru spectacolul în sine, cel puţin pentru cunoştinţele dumneavoastră. Să le oferiţi plăcerea de a vă întîlni măcar din cînd în cînd! rosti Plavin.

— N-am asemenea cunoştinţe, răspunse Mary.

— Nu se ştie, nu se ştie !... rosti Plavin şi îşi lovi piciorul cu pălăria.

Vihrov vedea foarte bine că fostul lui prieten nu-şi mai încape în pie e de înfumurat ce era. Dar din ce pricină să fi ajuns astfel ? Oare numai din pricina rangului de consilier titular şi a ordinului Sfîntul Stanislav ?

— Cu ce se mîndreşte atît de mult acest domn ? nu mai putu răbda el şi o întrebă pe Mary, cînd rămaseră pentru cîteva clipe singuri.

— A ajuns un militant de seamă în problema reformelor, răspunse ea. E socotit a fi astăzi omul cu vederi din cele mai progresiste ; miniştrilor le spune de-a dreptul : „Excelenţa voastră. vă stimez prea mult ca să vă permiteţi a întreprinde cutare lucru !"

Vihrov zîmbi ironic.

— În esenţă însă, a rămas un slugoi, zise el. Nu pot avea în dumnealui nici cea mai mică încredere !... Douăzeci de ani petrecuţi într-o cancelarie nu pot trece fără să lase urme : ei îl fac pe om să gîndească îngust şi să n-aibă sentimente prea nobile.

— Ai dreptate ! se grăbi să confirme Mary. Ca om deştept, şi-a dat seama. pur şi simplu, că a venit vremea s-o facă pe liberalul. Şi-o face. De altfel nu e singurul : i-o falangă întreagă de-alde ăştia. Parcă ar fi nişte giruiete : se

învîrt şi se schimbă după cum bate vîntul ; ţi-e şi scîrbă să-i vezi !

La cină, Plavin se comportă şi mai ciudat : doi generali în vîrstă discutau cu Evgheni Petrovici despre Sevastopol. Cîtva timp el urmări atent cele ce spuneau.

— Ce ziceţi, excelenţa voastră, a fost oare Koşka [1] ăsta un marinar chiar atît de curajos ? îl întrebă el pe Eismond, chipurile din curiozitate, dar de fapt cu scopul vădit de a-l ironiza.

Bineînţeles că Evgheni Petrovici nu-i sesiză intenţia.

— Acolo n-a fost un singur Koşka, răspunse el cu naivitate, au fost sute, mii !... Ce-au făcut soldaţii noştri nici nu v-ar putea trece prin minte ; mergeam odată pe lîngă o tranşee şi văd că vine dintr-o incursiune plutonul comandat de un căpitan al meu, care a căzut şi el după aceea. Îl aud strigînd : „Da' unde-i Petrov ?... A fost ucis ?" Nimeni n-a ştiut ce să-i răspundă. După vreo cinci minute însă numai că apare ca din pămînt şi Petrov acela. „Unde ai fost ?" „Păi, zice, am dat fuga pînă la locul incursiunii : mi-a scăpat acolo pipa din buzunar." Ei, ce ziceţi de asta ?

Bătrînii generali clătinară din cap şi zîmbîră.

— Curajul este, firește, o calitate onorabilă ! se amestecă din nou în discuţie Plavin. Dar de ce să dispreţuim atît de mult frica : ea e firească tuturor oamenilor raţionali şi nu unor nebuni...

— Fricoşii sînt dispreţuiţi, accentuă Eismond, pentru că un fricos îşi poartă numai lui de grijă, numai la pielea lui se gîndeşte, pe cînd un om curajos — la suveranul său şi la patrie.

— Oare nu vi s-a întîmplat niciodată, excelenţa voastră, să vă fie frică ? ripostă Plavin.

— De fapt ce înţelegeţi dumneavoastră prin cuvîntul „frică" ? îl întrebă la rîndul său Eismond. Să fi evitat vreo misiune periculoasă, să nu fi îndeplinit de frică ordinele superiorilor mei, să fi bătut în retragere cînd încă mai puteam ţine piept duşmanului — de aşa ceva, martor mi-e Dumnezeu şi conştiinţa mea, niciodată nu m-am făcut vinovat ; dar ca să mă simt neplăcut, mai ales în infernul de la Sevastopol, asta mi s-a întîmplat deseori : bombele zbu-

[1] Erou al Sevastopolului.

rau pe sus ca niște artificii, aici vedeai sînge, dincolo creier omenesc, în altă parte auzeai gemete... Nu numai tu, dar și calul de sub tine tremura și-și ciulea urechile văzînd și chiar înțelegînd ce se petrece acolo.

— Dar ce fel de cîntec e ăsta, reluă Plavin. Am auzit că l-au născocit cei de la Sevastopol : „Și pe patru s-a-ntîmplat : necuratul ne-a-ndemnat munți să cucerim !"

Auzindu-i vorbele, Eismond păru că se supără.

— Se pot născoci tot soiul de cîntece ! răspunse el apăsat, trebuia însă să fii acolo, s-adulmeci pulberea și-abia atunci să simți cam a ce miroase războiul. Se întîmpla uneori ca inamicul să tragă în noi ca într-o turmă de berbeci adunată în țarc, iar noi nu puteam să-i răspundem căci nu mai aveam nici un bob de pulbere ; erai în stare să mori nu din pricina obuzelor, ci de necaz.

Plavin i se păru lui Vihrov nesuferit, odios.

„Numai în veacul unor concepții din cele mai denaturate, gîndi turbat de furie eroul meu, această creatură a ministerului, acest panglicar al ideilor noi îndrăznește și poate să-și bată joc de omul care și-a slujit cu adevărat patria."

Cînd Eismond tăcu, Vihrov nu mai putu răbda și rosti cu glas tare, ca să-l audă toată lumea :

— Sevastopolul este un fenomen pe care nimeni din lume nu l-a mai trăit vreodată : să reziști unsprezece luni unui asediu și unor arme cum sînt cele de azi — e un lucru mult mai serios decît a fost, de pildă, apărarea Saragossei, care a ajuns să se bucure de-o faimă mondială, și numai o înțelegere obtuză și plină de venin a lucrurilor poate permite cuiva să vorbească despre apărătorii Sevastopolului fără veneratia cuvenită.

Cu toată străduința sa de a se stăpîni, Plavin se înroși violent.

— Probabil că nici n-ar putea cineva să vorbească altfel despre ei !

— Aș dori și eu să fie așa ! îi răspunse Vihrov. Pentru că oricum ar fi acționat acești oameni acolo, cu mai multă sau mai puțină judecată, totuși au acționat *cu curaj* (nimeni nu poate nega acest lucru !), și cu prețul vieții lor ne-au salvat burdihanele ; tocmai de aceea, cînd s-au în-

tors de acolo, mirosind încă a praf de pușcă și a sînge neînchegat, Moscova a înțeles acest lucru : lumea de acolo li s-a închinat. Pe cînd aici se pare că nu-i tocmai la fel !

— Întocmai așa este și aici ! spuse Palvin, luîndu-și un aer de parcă nu izbutea să înțeleagă ce anume îl făcuse pe Vihrov să se aprindă atît de tare.

— Mă bucur dacă-i așa ! rosti Pavel, întorcîndu-și privirea în altă parte.

— Nu știu ! interveni Evgheni Petrovici, ridicînd ochii plini de lacrimi. Nu știu dacă trebuie să ni se închine cineva, ori să ne ocărască ; știu însă un singur lucru : că nici unuia dintre noi, cei care am fost acolo, nu ne-a fost gîndul nici la întoarcerea acasă, nici la a scăpa cu zile, de aceea nimeni nu se aștepta la vreo recompensă în această viață și chiar dacă năzuia la ea, atunci numai în cea de apoi !...

În timpul cinei, Plavin se comportă cu aceeași insolență ; se vedea totuși că Vihrov îi dăduse zdravăn peste nas. Ajuns în dreptul eroului meu, cînd se ridicară de la masă, și la oarecare distanță de ceilalți, nu mai putu răbda și-i spuse cu ironie :

— Provincia v-a reeducat complet, ați devenit un fel de patriot.

— Patriot am fost întotdeauna și n-am obiceiul să-mi schimb pielea după cum bate vîntul, îi răspunse Vihrov cu brutalitate.

— Așa ? Eu vă credeam altfel ! rosti tărăgănat Plavin, apoi, după un timp de tăcere, adăugă : sper că veți trece pe la mine ?

— Dacă-mi îngăduiți, răspunse Vihrov, lăsîndu-și privirea în jos ; își zise în gînd că nu va călca pe la Plavin.

— Vă rog ! repetă acesta și luîndu-și rămas bun de la gazde, porni spre ieșire.

Pe ceilalți oaspeți îi salută doar înclinînd din cap.

Observîndu-i gestul, Vihrov și Mary schimbară un zîmbet. Curînd rămaseseră numai ei doi în salon.

— Cînd o să ne mai vedem ? rosti Vihrov.

— Joi... Soțul meu va pleca la consiliu, apoi va lua masa la club... Voi fi toată ziua singură... spuse Mary, ca

și cînd nu i s-ar fi adresat lui Vihrov, ci ar fi povestit un fapt divers.

Apoi o chemă Eismond și ea trecu dincolo. Vihrov își luă rămas bun de la amîndoi.

— Poftiți mai des pe la noi ! i se adresă generalul, luînd mîna nevesti-si și sărutîndu-i-o.

Mary și Vihrov se aprinseră amîndoi la obraz și, pentru prima dată în viață, eroul meu simți cît este de înțeles un sentiment de gelozie față de soțul femeii iubite. Se grăbi să plece, dar în închipuire i se iviră fără voie niște scene ce-l revoltară pînă în adîncul inimii, umilind totodată și ființa celei dragi, scene însă pe deplin posibile, aproape de neînlăturat pentru sărmana jertfă !

XIII

O SERATĂ LA PLAVIN

Timpul trecea vertiginos ; cu fiecare zi, faima eroului meu, ca scriitor, creștea tot mai mult și, totodată, sporea față de el și atenția lui Plavin, cu care se întîlnea numai la familia Eismond ; pînă la urmă, acesta îl chemă odată de o parte.

— Spuneți-mi, *m-r* Vihrov, sînteți supărat pe mine ? îl întrebă el și în glas parcă i se simțea mîhnirea.

— De ce să fiu supărat ? replică Pavel, stingherit la rîndul său.

— Cum să-mi explic atunci că nu vreți deloc să dați pe la mine ? V-aș ruga să poftiți joi seara ; vor mai veni la mine cîteva persoane foarte interesante.

— De acord !... rosti tărăgănat Vihrov. Totuși, înainte de a se hotărî să întreprindă această vizită, se sfătui cu Mary.

— Du-te, îi spuse ea, el ne-a susținut foarte activ în demersurile întreprinse pentru eliberarea ta.

— Probabil că acolo am să întîlnesc numai cinovnici.. Ce am de împărțit cu ei ? Ce să discut cu ei ?

— Poate că ai să te vezi și cu vreo cunoștință. Treacă de la tine !

— Ai dreptate ! admise Vihrov și, în ziua stabilită, se duse la cel care îl invitase.

Plavin ocupa o locuință de-a statului, cu o scară de marmură și cu un ușier plăcut la înfățișare, tot de-al statului ; apartamentul în sine, cum se putea aprecia după primele camere, era foarte mare și foarte frumos mobilat... Invitații gazdei erau adunați în bibliotecă, și cel dintîi pe care îl zări acolo Vihrov fu Zamin ; cu toate că nu se văzuseră de atîția ani, îl recunoscu îndată. Zamin era la fel de stîngaci ca și pe vremuri, numai că se îngrășase și mai mult. o barbă stufoasă îi năpădise obrazul și purta de astă dată o haină mai puțin uzată.

— Ce vînt v-a adus pe aici ? ! exclamă Vihrov.

Zamin îi strînse puternic și prietenește mîna.

— Sînt invitat aici în legătură cu problema țărănimii, răspunse el.

— În legătură cu problema țărănimii ! făcu Vihrov cu bucurie în glas.

— Da, căci la noi mai curînd se știe ce se petrece pe lună, decît cum o duce țăranul nostru, rosti cu glas scăzut Zamin și izbucni în rîs.

— Bine ați venit ! îl întîmpină Plavin cu simplitate și într-un mod foarte prietenesc (ca și ceilalți oaspeți, purta o haină simplă, largă, așa că Vihrov se simți jenat că venise îmbrăcat în frac).

— Domnul Penin ! i-l recomandă apoi Plavin pe un tînăr dintre cei adunați acolo. Dumnealui e pianistul Kolbert, iar dumnealui e pictorul Raguza ! încheie apoi, arătînd spre ceilalți doi musafiri, dintre care Raguza avea o față ciupită de vărsat, o barbă țepoasă. părul aspru și privirea tristă ; pianistul Kolbert, în schimb, avea o fizionomie blîndă de evreu, cu urechile drepte și cu niște ochi lipsiți de culoare, ca și cînd în locul corneei naturale ar fi avut una decupată dintr-o hîrtie decolorată.

Întreaga societate se afla în jurul unei mese mari, de culoare verde. Vihrov avu grijă să se așeze alături de Zamin. Pînă la sosirea lui, discuția fusese dirijată pesemne

de pictorul Raguza. Vihrov nu-şi putea da seama încă dacă acesta era ucrainean sau polonez, dar în accentul, în tonul glasului său, simţi deodată ceva neplăcut, respingător.

— Chiar acum am terminat tabloul : „Masacrul de lîngă Praga al patrioţilor polonezi", dar — să-mi fie cu iertare ! — nu mi se dă voie să-l expun ! strigă Raguza, de răsună toată casa.

— Care să fie pricina ? îl întrebă, arătînd mirat, Plavin.

— Mi se spune că pentru Rusia ar fi o jignire a sentimentului naţional ; dar, iertaţi-mă, domnilor, am ripostat într-o zi, eu înfăţişez aici acţiunile marelui Suvorov ! strigă Raguza.

— Dumneavoastră însă aţi prezentat, bineînţeles, nu triumful învingătorului, ci triumful moral al învinşilor, observă, subtil, Plavin.

— Eu arăt faptele aşa cum au fost, iar publicul n-are decît să judece, continuă să vocifereze Raguza.

— E un lucru de neînţeles : se pare că la noi totul e interzis, nimic nu se permite ! rosti, chiar cu o anumită mîndrie, tînărul de adineaori.

În timpul acestor discuţii, Zamin stătuse cu capul plecat.

— Ce-i cu acest domn, îl întrebă încetişor Vihrov, arătînd spre Raguza, e, într-adevăr, pictor sau e un impostor ?

— Cred că-i un impostor ! răspunse Zamin cu glasul cel mai calm.

— Tabloul există cu adevărat ?

— Nu-l arată nimănui, dar se plînge peste tot că nu i-a fost primit la expoziţie.

— Arta noastră, strigă din nou Raguza, trebuie să fie, ca şi literatura, o armă a demascării. Totul trebuie îndreptat spre ridicarea propriei noastre conştiinţe.

— Cum ar trebui să se manifeste această conştiinţă, dacă am privi tabloul dumneavoastră ? întrebă Zamin. În sensul că Suvorov al nostru e un mizerabil, iar polonezii nişte martiri ?

— Conştiinţa trebuie să se manifeste într-un fel ! ţipă Raguza, ocolind răspunsul. Cînd forţa marilor idei slăbeşte iar lumea se banalizează, cînd marile naţiuni decad şi sînt impilate, iar oameni de seamă nu mai există, atunci toate artele trebuie să condamne această perioadă de decadenţă.

— De ce considerați că această decadență există astăzi, în vremurile noastre ? interveni în discuție Plavin, care pesemne că respecta acele vremuri.

— Pentru că lumea, strigă Raguza, e lipsită de idei măreţe ! Cînd religia era venerată de toți, pictura se afla alături de religie.

— Pictura dumneavoastră nu se afla alături de religie, ci alături de papalitate și de catolicism, rosti tăios Zamin.

— Pictura a stat totdeauna altăuri de măreața idee a religiei, lucru care numai în Rusia nu se cunoaște !

— Și anume cum ? Poate doar prin aceea că Rafael își picta iubitele în chip de madone, replică Zamin, luîndu-l în zeflemea.

— El nu-și picta iubitele, ci idealul feminității ! strigă Raguza. Și-apoi el a pictat pe sfinții mucenici.

— Da, cum să nu : portrete ale papilor. Ce mai mucenici și ăștia ! obiectă Zamin cu o octavă mai jos.

Nu putea să sufere catolicismul și, ca atare, respingea pînă și meritele picturii lui Rafael.

— Dumneavoastră ați fost în străinătate, ați văzut picturi pe teme religioase ? îl întrebă Raguza.

— Nu, n-am fost și nici n-am să mă duc. Ce naiba am de văzut acolo ? tună vocea de bas a lui Zamin.

— Sînt multe de văzut, foarte multe ! scoase Raguza un țipăt ascuțit. Vihrov aproape că nu-i mai putu suporta glasul.

Se ridică, în consecință, și trecu în camera de alături, un salon mare, spațios. În urma lui veni și Plavin, după care, păşind sfios, apăru și pianistul Kolbert.

— Domnul acesta, zise Plavin, referindu-se la Raguza, e în sinea lui un filo-polonez înveterat.

— O fi, nu zic ba. Artist însă nu mi se pare a fi deloc ; artiștii sînt, de obicei, mai blînzi, observă Vihrov.

— Ba nu, pictează într-adevăr ! spuse Plavin, deși fără prea multă convingere (între timp, strigătele din bibliotecă deveneau tot mai puternice). Mă tem să nu se ia la bătaie, adăugă el.

— N-ar strica, spuse Vihrov. I-ar trage Zamin o bătaie lui Raguza de n-ar mai îndrăzni ăsta să-l contrazică în vecii vecilor.

— Ba eu sînt de părere că trebuie să se dea libertate oricăror convingeri, rosti Plavin. Să ştiţi că am vrut să vă fac cunoştinţă mai ales cu Manuil Moiscevici, adăugă el, arătînd spre Kolbert, care îi sorbea din ochi şi părea că nici nu îndrăzneşte să se apropie de ei.

Vihrov îl mai salută o dată.

— Domnul Kolbert e, de fapt, pianist, însă doreşte să devină compozitor, spuse Plavin.

— *M-r* Vihrov, recunoaşteţi şi dumneavoastră, începu Kolbert cu un glas aproape tînguitor, că a fi doar un instrumentist, un executant...

— Situaţia, într-adevăr, nu-i de invidiat, îl aprobă Vihrov.

— De aceea, aş dori să scriu o operă, dar, drept să vă spun, nu ştiu ce subiect să-mi aleg.

Rostind acestea, Kolbert îşi plecă ochii incolori, iar Vihrov nu izbuti să înţeleagă ce vrea, de fapt, acesta de la dînsul.

— Domnul Kolbert, se oferi Plavin să-i explice, doreşte să se consacre muzicii ruse, de aceea m-a rugat să-i fac cunoştinţă cu persoane care cunosc viaţa rusească, mai ales cu scriitori ruşi, care să-l sfătuiască ce anume subiect să-şi aleagă pentru opera pe care intenţionează s-o compună.

— Vai de mine ! exclamă Vihrov. Cred că orice muzician trebuie să conceapă el însuşi subiectul operei pe care vrea s-o scrie ; libretul e un lucru secundar.

— *M-r* Vihrov, eu aş vrea să am la dispoziţie un subiect cu specific rusesc ; mi-am deprins urechea cu motivele muzicale româneşti ; de pildă, îmi place foarte mult sunetul clopotelor de aici ; apoi, am stat o vară întreagă la contele Zavodski ; îl cunoaşteţi, nu-i aşa ?

— Nu-l cunosc, răspunse Vihrov.

— Toată familia dumisale are înclinaţii muzicale şi mi-am notat acolo o sumedenie de cîntece ; unele dintre ele mi s-au părut însă foarte ciudate, de aceea aş dori să vă cer sfatul.

— Mă rog, rosti Vihrov.

— Iată, de pildă, continuă viitorul compozitor rus, scoţînd în grabă din buzunar un carnet cu însemnări, am notat aici un cîntec rusesc — îl cîntau mujicii — nişte mujici autentici — şi nevestele lor.

„Suflet, sufleţel, drag al meu iubit", citi Kolbert, rostind cu şovăială cuvintele.

— Iată primul cuvînt îl cunosc. Dar ce înseamnă „sufleţel" ? E un nume ?

— Cum să fie nume ? exclamară într-un glas Plavin şi Vihrov.

— Bogdanovici [1] are o scriere cu titlul „Sufleţel".

— „Sufleţel" nu e decît diminutivul substantivului „suflet", îi explică Vihrov.

— Aşa ? Înţeleg, înţeleg, dădu din cap Kolbert. Şi-acum, cuvîntul „drag" ; de ce nu „dragul meu".

— Pentru că-i un adjectiv nearticulat, îi explică din nou Vihrov.

— Zău ? Ia te uită ! făcu mirat. Kolbert.

— V-aş întreba şi eu ceva, zise Pavel. De ce, avînd asemenea cunoştinţe, destul de slabe, după cîte se pare, în domeniul cîntecelor ruseşti, doriţi neapărat să vă consacraţi muzicii noastre ?

— *M-r* Vihrov, muzica străină cunoaşte mulţi compozitori mari. Faţă de aceştia creaţia ta păleşte. Rusia însă n-a avut pînă acum nici un compozitor mare.

— Dar Glinka al nostru ! ripostă Vihrov.

— *M-r* Vihrov, nişte oameni inteligenţi mi-au spus într-o zi că opera lui Glinka este alterată prin însuşi subiectul ei — e redată acolo o patimă pasivă şi una activă — ori asta nu poate constitui tema unei drame.

— Nu ştiu, asta-i o treabă discutabilă. Ştiu însă un singur lucru : că opera lui Glinka, atît în ceea ce priveşte subiectul ei, cît şi muzica, este cea mai înălţătoare şi mai populară creaţie.

— Credeţi ? întrebă Kolbert cu oarecare nedumerire.

— Cred ! răspunse Vihrov, apoi, văzînd în faţa lui figura jalnică a lui Kolbert, nu mai putu răbda şi adăugă : Dar de ce vi s-a năzărit să scrieţi o operă ? Încercaţi-vă mai întîi talentul cu nişte mici romanţe ruseşti.

— Nu, nu, eu vreau să scriu o operă, răspunse acesta sfios; dar cu tărie.

---

[1] Bogdanovici, Ipolit Feodorovici (1743—1803), poet rus.

Între timp, disputa din cabinet luă sfîrşit. Ambii combatanţi intrară în salon ; Zamin se apropie de Vihrov, iar Raguza de Plavin.

— Ei, v-aţi săturat de gîlceavă ? îl întrebă acesta.

— Eu şi domnul Zamin ne-am dat cuvîntul să nu mai discutăm niciodată în contradictoriu, strigă Raguza.

— Ce fel de muzician e ăsta ? îl întrebă Vihrov pe Zamin, profitînd de faptul că *m-r* Kolbert se depărtase de ei.

— E un ovreiaş care caută o piaţă liberă unde să-şi plaseze inepţiile muzicale, răspunse el.

— *M-r* Vihrov ! îl strigă în momentul acela Plavin.

Pavel întoarse capul.

— Vă aduceţi aminte cum m-aţi distrat odată cu producţiile simpaticului nostru Zamin ? zise Plavin. Vreau acum să vă distrez şi eu : iată, domnul Penin (şi Plavin arătă spre cel de-al cincilea oaspete, tînărul care venise acum şi el în salon) este, în genul respectiv, un adevărat talent. Cîntaţi-ne, aşadar, *m-r* Penin, minunatul dumneavoastră cîntec despre moşieri.

Tînărul, se aşează cu vădită însufleţire la pian şi interpretă un cîntecel compus pe vremea aceea şi intitulat : „Multă vreme ne-au sufocat boierii". Plavin îl ascultă cu plăcere, muzicianul Kolbert la fel. Raguza, poate în zeflemea, repeta într-una cu glas tare : „O !... Cît e de adevărat, cît e de adevărat !" Zamin şi Vihrov tăceau. Isprăvindu-şi cîntecelul, tînărul parcă-l întrebă din ochi pe Plavin ce să mai facă.

— Cancan, Penin, cancan ! exclamă acesta.

Tînărul trecu îndată în mijlocul salonului, se îndoi din mijloc, îşi vîrî degetele în răscroiala jiletcăi şi începu să se scălîmbăie într-un mod cu totul indecent. Plavin păru entuziasmat. Pe Vihrov spectacolul îl plictisi, iar pe Zamin îl dezgustă într-atît, încît scuipă cu silă. După aceea, tînărul, îndemnat tot de Plavin, jucă rolul unui paznic beat, ba chiar şi al unui tîrgoveţ din piaţa Şciukin ; vădi însă o totală lipsă de talent şi nu trezi rîsul celor de faţă, ceea ce dovedi că încercase fără succes să imite pe cine ştie cine. În cele din urmă, Vihrov se ridică şi-şi luă rămas bun de la gazdă.

— Nu-i așa că-i un tip grozav ? îl întrebă Plavin, arătînd spre tînărul care încă mai stătea în mijlocul salonului, vrînd parcă să se scălîmbăie în continuare.

— Dimpotrivă, mie nu mi-a plăcut, îi răspunse Pavel cu sinceritate.

Odată cu Vihrov își luă rămas bun de la gazdă și Zamin. Pe amîndoi Plavin îi conduse pînă în antreu și, cînd se întoarse în salon, Penin i se adresă :

— Vsevolod Nikandrovici, iată ce am mai văzut...

— Nu, ajunge pentru astăzi, i-o tăie Plavin, apoi, fără pic de jenă, se adresă celorlalți : *Adieu,* domnilor ! Am cam obosit, iar mîine trebuie să mă scol devreme.

Oaspeții n-au putut să rămînă surprinși de aceste vorbe : se grăbiră să-și ia cît mai repede rămas bun și să plece acasă.

Vihrov și Zamin străbăteau posomorîți Nevski Prospekt.

— Ce fel de adunări or fi astea, organizate de Plavin ? zise primul.

— Ce vrei, e liberal, om de frunte, mecenat, răspunse Zamin cu ciudă în glas.

— Va să zică, de aceea ne-a chemat și pe noi ?

— De aceea, răspunse Zamin.

— Spuneți-mi încă ceva : ce fel de societate e aici, la Petersburg ? Mă uimește faptul că toată lumea vorbește aici vrute și nevrute, dar n-aș zice că-și dau seama ce vorbesc.

— Lumea de aici are creierii cam diluați ; parcă pe mlaștinile astea ar putea să apară un om adevărat?... Fiecare e cam așa, un fel de fluieră-vînt !... comentă Zamin.

XIV

SUFERINȚE TAINICE

De obicei, după ce scria toată dimineața, eroul meu se ducea în fiecare zi, pe la ora două, la familia Eismond. La această oră, generalul nu era aproape niciodată acasă. Se plimba, după spusele lui, pe Nevski Prospekt, deși nimeni nu-l văzuse vreodată pe acolo. În majoritatea cazurilor, Vi-

hrov lua prînzul tot acolo, la familia Eismond. Mary îi spuse într-o zi că n-are rost, singur fiind, să facă gospodărie ori să ia masa la cine ştie ce localuri, atîta vreme cît ei au un bucătar excepţional şi le face plăcere să-l vadă zilnic. La rîndul său, generalul socoti ideea ca fiind foarte justă.

După masa de prînz, Evgheni Petrovici dormea, de obicei, vreo trei ceasuri. Jenecika nu locuia cu ei, maică-sa îl dăduse intern la unul dintre cele mai bune pensioane, se ducea foarte des să-l vadă, dar nu-l lua acasă ; în felul acesta, Vihrov îşi petrecea aproape tot timpul cu Mary şi numai seara, cînd se trezea generalul, se aşeza să joace cu el pichet ; dar şi atunci Mary fie că şedea, cu lucrul ei de mînă, lîngă ei, fie că se uita, pur şi simplu, în cărţile lor de joc. O astfel de viaţă a celor doi îndrăgostiţi părea în măsură să-i facă fericiţi, dar, în realitate, era departe de a fi aşa : de la un timp, eroul meu deveni tot mai abătut. Începu s-o întîmpine pe Mary cu răceală (şi aceasta mai ales în ultima vreme), să-i răspundă laconic la întrebări, stînd alături de ea să se uite în altă parte, spre a face impresia că-i preocupat de altceva şi nu de persoana ei. La rîndul său, Mary slăbea cu fiecare zi tot mai mult şi, faţă de Vihrov, era, dacă nu speriată, cel puţin stînjenită, iar uneori aproape indiferentă. Pricina tuturor acestor manifestări se datora faptului că, de la venirea lui la Petersburg, între Vihrov şi Mary avuseseră loc multe neînţelegeri ; pentru prima oară în viaţa lui, Pavel iubea o femeie ce-şi avea soţul lîngă ea, lucru care, atît prin existenţa unor probleme de ordin trupesc, cît şi a celor de ordin spiritual, îi provoca o gelozie cumplită ; nu avea însă niciodată curajul să-i spună toate acestea în mod direct ; avea impresia că sentimentul îl înjoseşte, umilind-o, totodată, şi pe Mary ; se mulţumea doar să se chinuie, să facă mofturi, să-i arunce vorbe usturătoare şi să-l ia în derîdere pe bătrînul general (bineînţeles în absenţa lui). Mary remarcase toate acestea şi înţelegea foarte bine ce se petrece în sufletul omului iubit, dar nu ştia deloc cum şi în ce fel ar putea să-l ajute ; faţă de soţul ei era, într-adevăr, aproape tandră, socotind că este o datorie a ei, o obligaţie de neabătut, menită să-i răscumpere măcar în parte vina faţă de general. Gelozia lui Vihrov privită sub aspectul presupusei existenţe a unor probleme

de ordin trupesc i-ar fi putut-o potoli, desigur, cu un singur cuvînt ; dar cum să deschidă vorba despre așa ceva, dacă el nu-i spunea nimic !...

Odată, după masa de prînz, Vihrov se așeză în fața căminului, iar Mary dispăru pentru un timp în camerele din spate. O așteptă destul de mult, apoi începu să-și muște buzele : era clar că începuse să-și piardă răbdarea ; în cele din urmă se ridică, făcu cîțiva pași prin încăpere, își luă pălăria și fu gata să plece ; în acea clipă, Mary se înapoie, și Vihrov rămase locului, pălăria nu și-o lăsă, totuși, din mîini. Privindu-l drept în față, Mary se sperie de-a binelea, atît de înverșunat și de mînios arăta.

— Vrei să pleci ? îl întrebă, coborîndu-și privirea.

Impresionat de glasul ei, Vihrov se așeză din nou pe locul unde stătuse, în fața căminului. Mary, în schimb, se depărtă și se așeză ca de obicei la măsuța ei de lucru : aștepta să audă, cum îi zicea ea, cîteva noi blesteme. Într-adevăr, în ultimul timp Vihrov își blestema neîncetat, în prezența ei, și propria-i persoană, și viața pe care o duce, și soarta lui nefastă.

— Unde ai fost atîta timp ? o întrebă de astă dată cu un glas înfundat și fără să-și ridice privirea.

— La Evgheni Petrovici ; nu se simte prea bine, răspunse ea ; socotea că ar fi rușinos să-l mintă.

— Bine, dar la prînz a mîncat cît un bou, rosti Vihrov.

Auzindu-l, Mary roși, indignată.

— Nu, n-a mîncat mult, replică ea.

Vihrov începu din nou să-și muște buzele și să-și bîțîie piciorul.

— Atenția dumitale pentru el e atît de exagerată, încît îl vezi bolnav și atunci cînd e perfect sănătos. Te frămînți prea mult și, crede-mă, de pomană ; asta poate să-ți facă rău ! rosti în cele din urmă, cu un glas veninos.

— Îmi face rău, într-adevăr, dar o cu totul altă treabă ! șopti ea.

— Ce anume îți face rău ? o întrebă el, ironic.

— Faptul că te iubesc prosteşte, într-un fel lipsit de chibzuință.

— Ce te împiedică să faci apel la rațiunea dumitale și să începi o viață de familie plină de pace și fericire ? Bine-

înțeles fără mine ! rosti el, și glasul îi trădă lacrimile gata să izbucnească.

Mary își dădu seama că, în acele clipe, el o iubea nebunește ; de altfel, încerca și ea un sentiment tot atît de năvalnic : era gata să i se arunce de gît, să-l sugrume cu îmbrățișările ei. Totuși, fie conduita atît caracteristică rusoaicelor, fie însăși firea ei, timiditatea ei înnăscută, o făcură să nu întreprindă nimic din toate acestea : nu făcu decît să îndrepte spre el o privire plină de tandrețe și să rostească :

— Ție nu ți-ar veni greu ?

— Nu, dimpotrivă !... Dimpotrivă ! exclamă Vihrov și, ridicîndu-se din nou de pe scaun, începu să umble prin încăpere. Nu mai pot suporta tot ce-am suportat pînă acum !... Această situație absurdă în care mă aflu ar putea să scoată din minți pe oricine !... Alerg încoace ca un nebun, în fiecare zi, și pentru ce ? Ca să văd fericirea vieții dumitale de familie și doar să te stînjenesc ?

— Bine, dar ce se poate face în situația asta ? Cum pot fi îndreptate lucrurile ? întrebă Mary.

— Pot fi îndreptate într-un singur fel : să-ți lași soțul și să plecăm amîndoi în străinătate. Să te închini la doi zei nu-i cu putință și nici nu-i bine.

Aceste vorbe ale lui Vihrov (pentru prima oară își exprima o asemenea dorință) o făcură pe Mary să pălească.

— Asta ar însemna să mă acopăr pe veci de rușine !... rosti ea încet.

— Ce fel de rușine ar fi, mă rog ? Se vede că ții prea mult la situația dumitale actuală.

— O, cîtuși de puțin ! exclamă Mary. Dacă ar fi vorba numai de mine, aș fi gata să-ți fiu roabă, nu numai o femeie care te iubește. Numai că de mine depinde liniștea și onoarea altor oameni...

Vihrov îi aruncă o privire întrebătoare.

— Liniștea și onoarea fiului și soțului, meu, precizează Mary.

— Dacă liniștea acestor oameni e mai presus decît liniștea mea, atunci chiar că nu mai avem ce discuta, rosti Vihrov.

— Te superi mereu și nu vrei să fii de acord cu mine că am dreptate ; crede-mă că în timp ce tot universul meu se va rezuma numai la tine, dragostea ta față de mine va

slăbi mult mai repede ; nu mai sîntem tineri, trebuie să cunoaștem și să înțelegem sufletul omenesc.

— Orice mi-ai spune, să știi că mi-e îngrozitor de greu să împart sentimentul dumitale cu oricine ar fi ; sînt mai mult de doi ani de cînd încerc să mă obișnuiesc cu asta, însă nu izbutesc deloc.

— Eu nu-mi împart sentimentul cu nimeni, îți aparține în întregime.

— În întregime ?... Nu, Mary ! exclamă Vihrov, apoi, făcînd un vizibil efort, rosti cu glas scăzut : Orice clipă în care îmi imaginez că aparții altcuiva în afară de mine nu-mi provoacă decît cel mai apăsător, cel mai dureros și cel mai jignitor sentiment !

Mary roși.

— Asemenea situații nu există și nici nu pot exista, spuse ea.

— Există. Mary, există !... exclamă Vihrov. Și e cu atît mai îngrozitor, cu cît dumneata, ca orice altă femeie, cred eu, nu-ți dai seama cît de mult te umilești în asemenea cazuri !

Mary se aprinse și mai mult la față.

— Ți-am spus și-ți repet că asemenea situații nu există ! rosti ea din nou, cu un glas, de altfel, foarte calm.

Vihrov o privi întrebător.

— În ce mod s-a putut ajunge la așa ceva ? întrebă el.

— Simplu, răspunse ea. Vouă, bărbaților, v-a dat Dumnezeu minte, pe cînd nouă, femeilor, șiretenie.

— Vorbește mai clar.

— Pentru nimic în lume ! Mai mult decît ți-am spus, n-ai să auzi de la mine.

— În cazul ăsta nu te cred.

— Poți să crezi, poți să nu crezi ! Nu te gîndești că, de-ar exista așa ceva, n-aș mai suporta această situație ?

— Ce-ai face ?

— I-aș spune direct soțului meu că iubesc un alt bărbat și că, dacă dorește să-i ascundă acest lucru fiului nostru, n-are decît să-l ascundă, iar dacă nu, am să-l părăsesc.

— Înseamnă că acum nu există nimic care să te îndemne la asta ?

— Nici vorbă !

Ei, dacă-i așa, atunci vino-ncoace ! rosti Vihrov, întinzînd brațele spre ea.

Mary se apropie, el o îmbrățișă și începu s-o sărute pe piept.

— Omul rămîne totuși un animal !... Mă crezi că acum sînt mai liniștit, mai fericit !... spuse el la un moment dat.

Mary nu făcu decît să surîdă și să clatine din cap.

— Parcă tot nu-mi vine să te cred ! adăugă el.

— Nu știu cum te-aș putea convinge, răspunse Mary, înălțînd din umeri.

— În afară de asta, draga mea, continuă Vihrov, îmbrățișînd-o din nou, uneori simt că înnebunesc de plictiseală, mă apucă disperarea !... Inima îmi cere să-i dau frîu liber, vrea să se manifeste, să spună la toate astea : ducă-se dracului !

— Manifestă-te, dacă așa vrei, rosti Mary pe un ton întrucîtva jignit.

— Nu de unul singur, Mary, ci cu tine, numai cu tine, unica mea dragoste ! Hai să mergem măcar astăzi împreună la operă ; să nu ne distrăm doar cu acele interminabile partide de cărți.

— Am putea să mergem, dar va trebui, în prealabil, să-l previn pe bărbatul meu : n-aș vrea să i se pară o treabă ciudată.

— Iar bărbatul tău ! exclamă Vihrov. Mă rog, n-ai decît s-o faci, dar măcar să nu mi-o mai spui !

— Bine, n-am să-ți mai spun nimic, zise Mary zîmbind.

Curînd după aceea, se auzi tusea generalului. Mary se duse în odaia lui.

— Știi, mă duc cu *Paul* la teatru, îi spuse ea pe un ton categoric.

— Așa ? rosti generalul aproape mulțumit. Aș merge și eu cu voi.

Lui Mary îi îngheță inima în piept.

— Imposibil ! Abia ți-au trecut frisoanele, și-acum să ieși în aer liber ! Ar fi o curată nebunie ! exclamă ea.

— Bine, bine, n-am să merg ! admise generalul.

O jumătate de oră mai tîrziu, Mary și Vihrov angajară o trăsură și plecară la operă. Se prezenta „Norma". Lui

Vihrov îi plăcuse dintotdeauna această operă, lui Mary de asemenea. De la primul avînt al arcuşului, se lăsară amîndoi copleşiţi de sunetele muzicii.

— Se pare că e singura operă cu un subiect pe drept cuvînt excelent, spuse Vihrov, cînd se încheie primul act şi se lăsă cortina.

— E un subiect plin de adevăr, se grăbi să spună Mary.

— Nu numai atît ! replică Vihrov. Autorul s-a oprit tocmai la acea limită pe care o indică muzica : el nu s-a înălţat aşa cum se întîmplă în cele mai multe opere, în slava cerului, cu alte cuvinte spre absurd, dar nici n-a abordat o realitate mult prea apropiată nouă. Căci cu o atare interpretare în artă, naiba ştie unde putem ajunge. Un domn pe care l-am întîlnit la Plavin a încercat să-mi demonstreze că pictura actuală trebuie să aibă o singură orientare : cea satirică, demascatoare ; iar un altul, un muzician, spunea, bineînţeles exprimînd părerea altora, că opera lui Glinka e alterată prin aceea că vorbeşte de-o patimă pasivă şi nu activă.

— Ce-o mai fi asta ? făcu Mary.

— Cică în opera respectivă e scoasă în evidenţă dragostea pentru ţar, şi nu o pornire egoistă : amorul, gelozia, ura.

— Bine, dar se ştie că toate operele revoluţionare au la bază un asemenea sentiment : dragostea pentru patrie, răspunse Mary.

— Ai perfectă dreptate ! exclamă Vihrov. Mai mult chiar, sînt ferm convins că viaţa creştinilor primitivi, bunăoară, care au acţionat numai şi numai dintr-o înflăcărare pasivă, poate inspira şi opere minunate, şi drame de acelaşi fel.

— În opera asta, continuă Mary, după ce al doilea act luă sfîrşit, îmi place mai ales Norma : o înţeleg şi o compătimesc.

— Pentru că semeni cu ea, spuse Vihrov.

— Eu ? întrebă Mary, îndreptînd spre el ochii ei mari şi albaştri.

— Da, dumneata ! Prin ce-i atrăgătoare Norma ? Printr-o îmbinare a luminii cu întunericul : e pură, sfîntă şi inaccesibilă tuturor ; doar un singur om ştie că a păcătuit.

— A, asta era ! rosti Mary și se aprinse în obraz. Totuși, a fi virtuoasă în aparență nu-i o calitate prea lăudabilă.

— N-aș zice că ești virtuoasă doar în aparență, ești chiar o femeie prea corectă ; dar, oricum ar fi, hai să mergem să cinăm la Donon.

Mary îl privi din nou cu ochii ei mari.

— Ce-i asta ? Inima ta vrea frîu liber ? îl întrebă.

— Întocmai, răspunse Vihrov.

— Bine, să mergem ! acceptă Mary și, după ce spectacolul luă sfîrșit plecară amîndoi la Donon, unde Vihrov comandă o cină bogată, ceru șampanie, o obligă pe Mary să bea două pahare, iar el bău două sticle.

Discuția dintre ei devenea din ce în ce mai înflăcărată și mai sinceră.

— Cînd vei mai chefui așa, poate că vei dori și-un alt gen de distracții, rosti Mary.

— Adică ?

— Distracția de a iubi o altă femeie.

— Tot ce se poate, rosti Vihrov cu sinceritate.

— În cazul ăsta, te-aș ruga să mi-o spui în față.

— Nici gînd. Dacă s-ar întîmpla așa ceza, ar fi cu adevărat o distracție trecătoare, după care m-aș întoarce din nou la dumneata.

— Asta n-ai cum s-o știi.

— Ba o știu în mod sigur, pentru că te iubesc mai mult decît pe oricare altă femeie.

— Din ce motiv ?

— Ve[illegible], asta n-am cum să ți-o explic. Probabil pentru că ai fost prima mea iubire, căreia, noi, bărbații, mă îndoiesc că nu-i rămînem credincioși toată viața.

— Credeam că mă iubești și pentru altceva, zise Mary.

— Anume ?

— Pentru că avem aceleași opinii și concepții...

— Poate că și pentru asta ! se grăbi să fie de acord Vihrov.

Cînd se urcară din nou în trăsură, el porunci vizitiului să-o ia către strada Liteinaia, unde locuia generalul, ci la el acasă.

— O faci tot pentru că inima îți cere frîu liber ? îl întrebă Mary.

— Tot ! răspunse laconic Vihrov.

Mary reveni acasă pe la ora două noaptea. Generalul se pregătea de culcare.

— Unde ai fost pînă acum ? o întrebă cu oarecare neliniște.

— Am trecut amîndoi pe la Donon și-am cinat acolo, răspunse ea, trecînd pe lîngă camera lui, fără să intre înăuntru.

— Foarte bine ! Și ce ați mîncat acolo ? o întrebă generalul.

— Nici nu mai știu, a fost în orice caz o mîncare excelentă.

— Chiar că acolo se mănîncă foarte bine ; ar trebui să mă duc și eu cu Emma ! își spuse generalul cu jumătate de glas, apoi stinse lumînarea, se întoarse cu fața la perete și adormi liniștit.

XV

UN ALT GEN DE SERATĂ LA PLAVIN

Înainte de lăsata secului, atît Eismond, cît și Vihrov primiră, concomitent, de la Plavin, invitații tipărite, prin care acesta îi poftea la el în ziua de 11 februarie, la ora 10 seara.

— Pesemne că e onomastica lui, presupuse generalul.

— S-ar putea, căzu de acord Vihrov.

— Dumneavoastră vă duceți ?

— Nu cred !

— De ce ? Ba eu zic să mergem, e un om demn de respect ; la unsprezece ale lunii am să trec neapărat pe la dumneavoastră și ne vom duce împreună.

În ultima vreme, generalul încerca să se aibă bine cu Vihrov ; părea chiar că dorește să și-l facă prieten intim! La data de unsprezece februarie, așadar, pe la ora nouă seara, veni într-adevăr la el, frizat și pomădat, în uniformă de gală și purtîndu-și toate decorațiile.

— E timpul să mergem, îi zise lui Pavel, umblînd cu paşi mărunţi prin odaie ; avea un aer ciudat de om uşuratic şi totodată fîstîcit.

Vihrov trecu în dormitor, să se îmbrace.

— Poate că ar trebui să-mi pun o cravată albă ? îl întrebă el de acolo pe Eismond.

— Bineînţeles, îi răspunse generalul, dichisindu-se în faţa oglinzii şi rămînînd în mod vizibil mulţumit de fizionomia sa. Va veni acolo toată protipendada, adăugă îndată.

— Toată protipendada ? făcu Vihrov.

— Da ! Senatorii şi miniştrii consideră drept o cinste să fie primiţi în casa lui *m-r* Plavin.

— Ia te uită ! rosti eroul meu şi (nu pot să trec faptul sub tăcere) în suflet i se trezi un involuntar simţămînt de invidie faţă de fostul său coleg. „Oare din ce cauză i se acordă atîta cinste ?“ se întrebă el.

După ce se suiră în caretă, Vihrov îşi dădu seama că generalul îşi tot drege glasul, ca şi cînd ar încerca să-i spună ceva şi n-ar şti cum să înceapă ; distanţa însă pe care trebuiau s-o parcurgă pînă la locuinţa celui care îi invitase era mică, iar caii îi purtară în goană, astfel că, în cîteva minute, se şi pomeniră la intrarea clădirii în care locuia Plavin.

Generalul sări cu destulă uşurinţă din caretă ; în vestibul îşi potrivi din nou, în faţa oglinzii de acolo, moţul de pe frunte, apoi urcă scara. Pavel îl urmă îndeaproape. Cînd deschiseră uşa apartamentului, pe Vihrov îl învălui o cu totul altă atmosferă, decît fusese cea pe care o întîlnise aici la prima lui vizită. Pe lîngă trei dintre pereţii salonului stăteau în picioare sau şedeau pe scaune mai mulţi domni în fracuri, cu cravate albe şi, aproape toţi cu decoraţii în piept ; în fund, lîngă cel de-al patrulea perete se afla o masă lungă, încărcată cu fructe, sticle de limonadă şi şampanie ; aici, precum şi în dreptul uşilor, stăteau nemişcaţi mai mulţi valeţi în livrea.

„Ce-o mai fi şi asta, oare unde mă aflu ?“ gîndi Vihrov.

Pe Plavin îl văzu stînd în uşa care dădea spre camera de oaspeţi. Capul frumos, bălai, şi-l ţinea înălţat cu mîndrie, purta, la rîndul lui, o cravată albă şi o stea în piept.

Cînd Vihrov veni să-l salute, Plavin îi strînse mîna prietenește, dar cu o vizibilă aroganță și reținîndu-i-o foarte scurt timp. În schimb, mîna generalului i-o păstră mai multă vreme în palmă și chiar îi spuse ceva nostim, ceea ce îl făcu pe bătrîn să facă un gest nedefinit și să plece apoi mai departe, spre camera de oaspeți. Printre invitați, erau foarte mulți secretari de stat, cîțiva generali din suita imperială, ba chiar vreo doi, trei generali-aghiotanți și un ministru adjunct. Vihrov se simți cu totul stînjenit, văzîndu-se înconjurat de această societate, unde nu găsea cu cine să stea de vorbă. Nu mai știu ce să facă. Deodată, spre marea lui bucurie, întrezări într-un colț al camerei de oaspeți figura, pe care încă n-o uitase, a lui Marienovski. Se repezi spre el ca spre o ultimă speranță și, nerespectînd eticheta, îl strigă cît îl ținu gura :

— *M-r* Marienovski, bun găsit ! Mă mai recunoașteți ?

Marienovski era acum cu totul încărunțit, un bătrînel oarecare, adus de spate, dar și el cu o stea în piept și cu o cravată albă la gît. Se vedea cît de colo că anii de serviciu, ca și clima Petersburgului, îi afectaseră simțitor sănătatea. Privind cu atenție chipul eroului meu, exclamă la rîndul lui :

— Dumnezeule ! Cred că e domnul Vihrov !

— Chiar el, răspunse acesta și amîndoi prietenii, fără să se jeneze că se aflau la o recepție de modă nouă, se îmbrățișară și se sărutară.

— Am auzit mai de mult că vă aflați aici, dar nu știam unde să vă găsesc, rosti Marienovski.

— Eu nici n-am știut că sînteți la Petersburg, spuse Vihrov. Bănuiesc, deci, că lucrați aici, în capitală.

— Da, împreună cu alții, mă ocup și eu de organizarea unor noi instituții judecătorești.

— Slavă Domnului că pentru treaba asta ați fost ales și dumneavoastră ! exclamă Vihrov. Un om mai demn pentru așa ceva ar fi greu de găsit ; dar să ne așezăm : sper că mai putem găsi niște scaune.

— De acord ! răspunse Marienovski și amîndoi prietenii se așezară mai de-o parte.

— În primul rînd, începu Vihrov, vă rog să-mi spuneți de unde îl cunoașteți pe amfitrion ?

— Cine nu-l cunoaşte în lumea oficialităţilor şi cea a afacerilor ? răspunse Marienovski cu un zîmbet ironic. Aş vrea să ştiu de unde-l cunoaşteţi dumneavoastră ?

— Dar e foarte simplu : mi-a fost coleg de liceu ; am locuit împreună...

— Aşa ? făcu Marienovski. Dealtfel, dumisale îi place, oricum, să aibă cunoştinţe printre artişti şi scriitori.

— E, într-adevăr, un om de stat ?

— Cum să nu ! Bineînţeles, după criterii petersburgheze.

— Cu alte cuvinte, ştie să facă pe plac şefilor săi ?

— O, Doamne ! Vorbiţi despre nişte vremuri demult apuse !... Astăzi nu mai e cum a fost ! Dumnealui trebuie să arate celor din jur că-i partizan al tuturor schimbărilor ce vor urma, că le înţelege, dar, în acelaşi timp, că nu pierde din vedere şi alte ţeluri ale statului ; ăsta e domnul Plavin.

— Totuşi, ce reprezintă el, de fapt ?

— De fapt, nu reprezintă nimic ! E un domn căruia aş zice că-i place confortul şi viaţa comodă şi care a aflat cum poate să pară celorlalţi drept un om extrem de capabil.

— Dar în ce constă această capacitate a lui ? continuă să întrebe Vihrov.

— În primul rînd, cred, în faptul că se pricepe să explice în aşa fel noile dispoziţii, de care unii se sperie, iar alţii nu le prea înţeleg de la început, şi să le diminueze în aşa fel importanţa, încît lumea se dumireşte îndată şi nu se mai sperie. În această privinţă el e foarte folositor, căci dacă n-ar fi trecut pe la el, multe din aceste dispoziţii nici n-ar fi fost adoptate.

— În schimb e şi dăunător prin asta, pentru că ele sînt adoptate aşa cum le interpretează dumnealui.

— Da, în majoritatea cazurilor, arată altfel de cum erau iniţial, şi e surprinzător un lucru : se pare că el e candidat [1] al universităţii de aici.

— Da, aşa este ! confirmă Vihrov.

Marienovski ridică din umeri.

— Poate că a trecut prin nişte şcoli care au lăsat de dorit, însă vă rog să mă credeţi că nu ştie nimic : tot ce

[1] Titlu ştiinţific, acordat în acea epocă.

spune e mai mult din auzite sau citite în ajun, iar uneori pare de-a dreptul ignorant.

— Aveţi dreptate, se grăbi să confirme Vihrov.

— Pare de-a dreptul ignorant, repetă cu oarecare ciudă Marienovski.

— Spuneţi-mi, există în colectivul dumneavoastră un jurist pe nume Zaharevski ?

— Nu, dar ştiu că lucrează în altă parte, ba chiar ocupă o funcţie importantă.

— E un om foarte cinstit... cred că-i şi un jurist bun.

— Într-adevăr, deşi e cam lipsit de profunzime.

— Vă întîlniţi deseori ?

— Aproape zilnic.

— Poate aţi avea amabilitatea să-i transmiteţi că mă aflu aici şi că aş dori foarte mult să-l văd : fie că va veni el la mine, fie că mă voi duce eu la el ; iată adresa mea !

— Am să-i spun negreşit. Poate că vom veni amîndoi să vă facem o vizită.

— Vă rog să poftiţi ! exclamă Vihrov, strîngîndu-i mîna.

Curînd, Marienovski se ridică.

— Vreau să plec acasă, mai am încă de lucru, spuse el şi părăsi discret camera de oaspeţi.

După plecarea lui, Vihrov se simţi din nou foarte singur. Sub impresia celor auzite adineaori, fixă o privire aproape duşmănoasă asupra lui Plavin, care, păstrînd aceeaşi atitudine semeaţă de pînă atunci, discuta cu cîţiva dintre oaspeţii cei mai de vază.

„Oare omul acesta nu se va demasca niciodată ? gîndi el. Oare societatea nu va înţelege nicicînd că el nu este cîtuşi de puţin un om dotat, ci doar un impertinent din categoria celor energici ?“ Dacă omagiile cărora le era martor i-ar fi fost aduse lui Marienovski, el, Vihrov, n-ar fi încercat decît un sentiment de satisfacţie ; Plavin însă continua să-i inspire invidie şi ciudă.

În timp ce cugeta astfel, veni spre el generalul Eismond.

— Ce z ceţi, n-ar fi timpul să plecăm pe la casele noastre ? îi şopti acesta.

— Bucuros, răspunse Vihrov și amîndoi se strecurară, tot atît de discret ca și Marienovski, spre ieșire, și se urcară în caretă.

— N-ați vrea să luăm cina la Donon, acolo unde ați fost deunăzi cu soția mea ? i se adresă generalul pe un ton familiar.

— Ba da, se declară de acord Vihrov.

Generalul intră în local, frecîndu-și mîinile de plăcere.

— Votcă, frățioare, să ne aduci niște votcă ! i se adresă chelnerului, așezîndu-se la una din mese. Vă rog să luați loc, îi spuse lui Vihrov.

Acesta se așeză la rîndul lui.

— Și ce ați dori să mîncăm ? Nevastă-mea zicea că i-a plăcut salata de ghigorț. Adă-ne, băiete, o salată de ghigorț !

— Am înțeles, răspunse chelnerul.

— Apoi, știu și eu, poate niște chiftele înnăbușite.

— Doriți să fie din carne de berbec ?... Avem niște specialități de la Kușelev.

— Da, da, știu că am mîncat și la club așa ceva. E o carne foarte gustoasă !

Apoi, generalul comandă șampanie și, după ce mîncară și băură pe săturate, i se adresă lui Vihrov cu un glas mieros :

— Știți, Pavel Mihailovici, vreau de multă vreme să discut cu dumneavoastră o chestiune mai delicată. Fiind rudă și bun prieten cu nevastă-mea, nu știți cumva de ce-o fi ea uneori atît de tristă ?

— Nu știu și nici nu mi-am dat seama de acest lucru, zise Vihrov, simțindu-se cam stînjenit de-o asemenea întrebare.

— Ba da, ba da, eu o văd tristă deseori... Și-acum, pentru că mi-ați vorbit recent, cu multă sinceritate, despre o ființă pe care ați iubit-o, vreau să vă vorbesc și eu fără rezerve. Să știți că întrețin o legătură cu o anumită cucoană și mă tot întreb : nu cumva treaba asta o întristează pe nevastă-mea ?

— Dar la ce bun o asemenea legătură ? îl întrebă Vihrov mai în glumă, mai în serios.

— Pentru că e cazul s-o am !...

Generalul se aplecă spre Vihrov și-i șopti ceva la ureche.

— Și ce-i cu asta ? făcu Pavel, nedumerit, dar pe un ton care părea să-i mărturisească o ascunsă bucurie.

— Păi, sînt un om care, vorba ceea, „dacă n-are ici, găsește în altă parte !" Știe și nevastă-mea de toată povestea asta.

— Cred că v-o trece cu vederea ?

— Tocmai asta e : am impresia că o cam afectează ; știți cum sînt femeile : dacă nu-i voie, zic ele, atunci nicăieri nu-i voie. Ia încercați s-o descoaseți așa, mai pe ocolite. Să aflu și eu cum stau lucrurile.

— De acord ! zise Vihrov.

La o confirmare mai plăcută pentru el a celor spuse altcîndva de Mary nici că s-ar fi putut aștepta.

— E drăguță doamna despre care mi-ați vorbit ? îl întrebă pe Eismond.

— Drăguță foc ! exclamă Evgheni Petrovici și privirea i se aprinse. Hai să trecem acum pe la ea, adăugă el. Vinul pe care îl băuse adineaori spre a-și face curaj îl amețise vizibil.

— Dar e cam tîrziu ! obiectă Vihrov, deși ar fi vrut și el s-o vadă pe respectiva cucoană.

— Nu-i nimic, poate că ne primește, doar nu-i vorba de un străin, rosti generalul, împăunîndu-se.

Plecară. Ajungînd pe strada Meșcianskaia, intrară într-o casă și urcară la ultimul etaj. La una din uși generalul se opri și trase de sonerie. Nu răspunse nimeni. Mai sună o dată, insistent. În spatele ușii se auziră niște pași.

— *Wer ist da ?* [1] răsună o voce de femeie.

Eu sînt, deschide, rosti generalul cu un glas cam lipsit de curaj.

— Conița s-a culcat demult, nu mai primește pe nimeni ! răspunse aceeași voce.

— Deschide, totuși, insistă generalul.

[1] Cine e acolo ? (germ.)

Paşii se îndepărtară, apoi reveniră, şi uşa se deschise. Oaspeţii intrară. Vihrov îşi dădu seama că cea care deschisese uşa era o slujnică bătrînă şi urîtă ; în salonaşul de alături ardeau două lumînări. Generalul intră acolo cu dezinvoltură, ca omul obişnuit cu ambianţa.

— La Emma Nikolaevna se poate intra ? o întrebă pe slujnică.

— Se poate, mormăi aceasta.

Generalul trecu în vîrful degetelor într-o încăpere învecinată. Cîteva clipe mai tîrziu se auzi cum o roagă pe Emma Nikolaevna să vină în salonaş. În cele din urmă, aceasta zise :

— Bine, treceţi dincolo, am să vin ! Şi nu după multă vreme apăru într-adevăr, încercînd să-şi potrivească părul răvăşit. Era tînără şi destul de frumuşică. Ce doriţi de la mine ? îl întrebă ea pe general.

— Doresc să-ţi prezint un bun prieten ! rosti bătrînul, arătînd spre Vihrov

— Doar atît ! exclamă ea cu ironie în glas

— Am vrut să te cunoască şi dumnealui.

— O, ce prostii ! Duceţi-vă, vă rog, acasă ; zău că mi-e somn ! zise ea şi căscă cu poftă.

— Într-adevăr, e cazul să plecăm, interveni Vihrov, dumneaei vrea să doarmă.

— Niciodată nu vine seara pe la mine. Iar acum mă trezesc cu dumnealui în toiul nopţii ! făcu Emma, căscînd din nou.

— Gata, plecăm, rămîi cu bine, dă-mi mînuşiţa să ţi-o sărut ! rosti bătrînul.

— Na ! spuse Emma, întinzîndu-i mîna.

Generalul i-o sărută cu foc.

În sfîrşit, ieşiră la aer curat ; aveau să plece fiecare în altă direcţie.

— Ce ziceţi, e frumuşică ? întrebă generalul cu satisfacţie.

— E tare drăguţă, aprecie Vihrov.

— Numai că e foarte încăpăţînată, adăugă generalul.

— Încăpăţînată ? se miră Vihrov.

— Să te ferească Dumnezeu ! răspunse bătrînul, urcînd în caretă.

XVI

SOȚII JIVIN

Într-o zi, mergînd pe Nevski Prospekt, Vihrov zări, venindu-i în întîmpinare, două persoane mult deosebite de cele pe care le puteai întîlni pe străzile Petersburgului: un bărbat purtînd chipiu cu cocardă și-o haină neagră de cinovnic, prost croită, cu nasturi de culcare deschisă, la braț cu o femeie care purta un burnuz cenușiu, prost croit și acesta, o pălărioară de pai micuță, rustică, și părul tuns scurt. Apropiindu-se de ei, Vihrov se bucură, dar în același timp rămase mirat: era Jivin și soția lui, Iulia Ardalionovna, care se îngrășase foarte mult și avea așternută pe chip o expresie acră, ceea ce făcea să se creadă că femeia e suferindă, numai că prin aceasta cu greu ar fi putut trezi compătimirea cuiva, întrucît se urîțise între timp ca și răposata maică-sa, adică arăta întocmai ca un dulap mare și disproporționat. Jivin îmbătrînise și el, se buhăise la față și, din cîte părea, suferise multe amărăciuni.

— Ai venit demult la Petersburg? Cu ce treburi pe aici? îl întrebă Vihrov, străduindu-se să se uite cît mai puțin la *m-me* Jivina, atît de neplăcută era impresia pe care i-o făcuse.

— Am venit să-mi caut un post într-una din instituțiile judecătorești, nou-înființate, răspunse Jivin.

— Ai să-l capeți, căci îl meriți cu prisosință... îl încurajă Vihrov. Dumneavoastră ați mai fost la Petersburg? i se adresă apoi Iuliei Ardalionovna, dîndu-și seama că trebuia să schimbe și cu ea cîteva cuvinte.

— Da, am mai fost, răspunse aceasta. Întîlnirea cu Vihrov părea să nu-i fi produs o impresie deosebită, ba chiar arăta a fi supărată pe el, ori, poate, vădea chiar o atitudine disprețuitoare. Acum nu sînt decît în trecere prin Petersburg, adăugă ea. Plec în străinătate.

Auzindu-i spusele, Jivin își plecă privirea.

— În străinătate? se miră Vihrov. Vreți să urmați un tratament medical? o întrebă apoi cu ironie, privindu-i silueta masivă.

— N-am motive pentru așa ceva, răspunse Iulia Ardalionovna, înțelegîndu-i, pesemne, gîndul. Plec, căci m-am săturat să tot asist la mîrșăvia și nemernicia rusească.

„Căreia firește că-i ești părtașă!" gîndi Vihrov și, cu toate că nu era un om cu prejudecăți, totuși nu se simți în largul lui să stea așa, ziua namiaza mare, pe Nevski Prospekt, lîngă acești oameni din cale afară de provinciali, care, îndeosebi *m-me* Jivina, păreau chiar să atragă privirile trecătorilor, căci mulți dintre bărbații ce dădeau cu ochii de ea lăsau impresia că se minunează și-și fereau grabnic privirile.

— Dar de ce stăm așa, în mijlocul drumului! spuse el, dorind să se retragă undeva, într-un loc mai puțin circulat.

— Să mergem la mine, locuiesc la un hotel din apropiere... propuse cu un glas nesigur Jivin.

Deși părea că întîlnirea cu Vihrov îl bucurase mult, atitudinea lui față de acesta vădea o anume sfială.

— Cu multă plăcere, se grăbi să răspundă Vihrov.

— Vii și tu acasă? o întrebă Jivin pe soția sa.

— Vin! rosti ea, aruncînd totodată o privire disprețuitoare unui ulan, care, trecînd pe lîngă ea, îi făcuse, de bună seamă, o grimasă.

Hotelul în care locuia Jivin cu nevastă-sa se afla pe strada Perinnaia; urcînd o scară murdară, își conduseseră oaspetele de-a lungul unui coridor murdar, intrînd apoi cu toții într-o cameră foarte mică. Aici, printre multiplele obiecte de voiaj și haine aruncate claie peste grămadă, Vihrov zări, pe canapeaua din dreptul mesei, un cojoc de femeie, din blană de oaie. Iulia Ardalionovna, cu obrajii încă aprinși, își scoase burnuzul și pălărioara rustică și se așeză pe canapea, dînd doar puțintel la o parte cojocul acela puturos. Vihrov avu impresia că Iuliei îi dispăruse pînă și senzația de silă, atît de firească tuturor femeilor.

— Spune-mi, te rog, i se adresă el din nou lui Jivin (cu nevastă-sa nu mai era în stare să vorbească), unde locuiește Ilarion Ardalionovici? Te mai întîlnești cu el?

— Cum să nu ! Chiar el e acela care încearcă să-mi găsească un post.

— Am rugat pe un domn să-i transmită că sînt aici şi că aş vrea foarte mult să-l văd.

— Ilarion Ardalionovici vrea şi el să te vadă, dar e foarte ocupat, nu se duce aproape nicăieri, în afară de slujbă.

— M-aş duce eu la el, dar mă tem să nu-l deranjez.

— Uite cum facem ! răspunse Jivin după cîteva clipe de meditaţie. Vissarion revine vineri la Petersburg şi de bună seamă va sta acasă, cu fratele său, toată seara... Vrei să trec pe la tine şi să le facem amîndoi o vizită ?

— Bucuros. Dar de unde vine Vissarion ?

— De undeva, de prin sud. Are acolo nişte antreprize. A ajuns milionar.

— Am auzit, am auzit. Care va să zică, s-a lăsat de slujbă ?

— S-a lăsat demult !... „Merită, zice, să-ţi murdăreşti mîinile cu cîţiva gologani şi să mai primeşti şi reproşuri pe deasupra ? Dacă pui mîna pe ceva, apoi să fie vorba de milioane !"

— Ilarion Ardalionîci, este bogat şi el ?

— Ba nu, n-are nici o leţcaie. În schimb e consilier privat şi-i decorat cu ordinul Anna.

Iulia Ardalionovna nu lua parte la această discuţie despre fraţii ei, ca şi cînd cei doi ar fi discutat o problemă care nu avea cu ea nici o legătură. Vihrov simţi din nou că-i dator să-i adreseze măcar o vorbă.

— Ce aveţi de gînd să faceţi în străinătate şi unde anume plecaţi ? o întrebă, făcînd un efort ca să-i vorbească.

— Sînt multe de făcut în străinătate, îi răspunse Iulia Ardalionovna cu un zîmbet zeflemitor. Am să mă stabilesc la Londra sau în Elveţia, pentru că acolo omul respiră mai liber.

— Aveţi intenţia să rămîneţi mai mult timp în străinătate ?

— Nu știu !

— Pentru Vihrov era limpede că între Jivin și soția sa se petreceau lucruri neplăcute și-i fu greu să mai rămînă la ei. Întinse mîna și-și luă pălăria.

Iulia se purtă în continuare foarte rece cu el ; în loc de rămas bun, se limită să-l salute scuturînd ușor din cap ; în schimb Jivin îl conduse pînă la scară.

— Deci, te aștept în ziua de vineri ? repetă Vihrov.

— Fără doar și poate ! răspunse Jivin. Voi veni mai devreme : am multe de discutat cu tine, vreau să-ți cer și niște sfaturi...

În ziua respectivă, sosi, într-adevăr, la Vihrov, fără nici o întîrziere.

— Unde locuiește Ilarion Ardalionovici ? îl întrebă Pavel.

— Stă împreună cu Vissarion, care își are aici casa lui proprie. E un adevărat palat.

— Dar tu cum stai cu situația materială ? continuă să-l întrebe Vihrov, ca să abată discuția spre problemele vieții lui de familie.

— Păi, zise Jivin, dacă nu capăt o slujbă, nu-mi rămîne decît să mă înec.

— Cum de ai ajuns în situația asta ?... Știam că prin căsătoria cu Iulia Ardalionovna dispui de un venit considerabil. De asemenea, ai avut mereu slujbă.

— De averea soției nu m-am atins, căci totul îi aparține ; iar ceea ce am cîștigat eu, am cheltuit pentru amîndoi.

— Dar ea... nu-i o bună gospodină ?

Jivin dădu din mînă și suspină adînc.

— Nici nu-mi vine să vorbesc despre asta ! rosti el.

— De astă dată, mi s-a părut a fi o ființă cam stranie, continuă Pavel.

Jivin zîmbi cu tristețe.

— Totul se datorește literaturii ruse, precum și dumneavoastră, scriitorilor ruși, răspunse el aproape cu ciudă în glas.

— Ce amestec au aici literatura rusă şi scriitorii ruşi ? zise Vihrov, pricepînd însă la ce face aluzie Jivin.

— Au, răspunse acesta pe tonul de mai înainte, pentru că acum Iulia nu mai e femeie : e un monstru : nu mai crede în Dumnezeu, căsătoria n-o mai recunoaşte, proprietatea nici atît, şi urăşte Rusia.

— Vorbeşti prostii ! exclamă Vihrov, constatînd pentru prima oară cît de departe se ajunsese în provincie cu ideile petersburgheze la modă.

— Nicidecum ! exclamă la rîndul său Jivin. Mai demult, cînd tu, de pildă, apoi şi eu, după ce m-am căsătorit, am încercat s-o îndrumăm potrivit idealurilor lui Puşkin, a fost o femeie tare bună : astăzi însă, cînd poeţii voştri petersburghezi preamăresc pînă şi pe femeia de stradă, iar critica înjură de-a valma întreaga Rusie, Iulia s-a smintit de-a binelea ; pur şi simplu, a luat-o razna. Întîi şi-ntîi, m-a anunţat că iubeşte un alt bărbat, iar tu ştii care mi-a fost totdeauna opinia în această problemă. „Îmi pare foarte rău, i-am spus, însă n-am de gînd să te stingheresc şi nici să-ţi încurc planurile !"

— Pe cine a îndrăgit ?

— Pe un polonezaş de pe-aici. Mie, într-adevăr, mi-a devenit indiferent totul, ba mai mult decît atît, pentru ca societatea să n-o împroaşte cu noroi, am rămas în preajma ei şi am camuflat totul cu numele meu. Ea însă nu s-a mulţumit cu asta. De curînd, m-a anunţat că pleacă definitiv în străinătate.

— Definitiv ? exclamă Vihrov.

— Da, vrea să emigreze. Bineînţeles că a îndemnat-o ticălosul acela, ca s-o stoarcă de parale şi-apoi s-o părăsească.

— N-ar fi exclus !...

— Bineînţeles ! El e încă un băieţandru, iar ea nu mai e tînără şi nici frumoasă.

Aceste vorbe ale prietenului său îl făcură pe Vihrov să-şi plece privirea. „E puţin spus că nu-i frumoasă ; e îngrozitoare !", îşi zise el.

— Totuşi, acest domn se preface a fi îndrăgostit nebuneşte, şi aceasta, numai pentru că ea dispune de douăzeci şi cinci de mii de ruble, pe care, pînă acum, le folosea Vissarion, plătindu-ne, nici mai mult nici mai puţin, douăzeci de procente. Unde mai puteam găsi un plasament mai avantajos al acestei sume ? Cînd, deodată, fără să-mi spună vreo vorbă, Iulia le-a scris amîndurora cum că relaţiile noastre de familie au ajuns pînă acolo, încît îi vine greu nu numai să locuiască cu mine în aceeaşi casă, dar chiar şi în aceeaşi ţară ; de aceea vrea să-şi ridice capitalul şi să plece cu el în străinătate. Ilarion i-a răspuns printr-o scrisoare foarte prietenoasă, rugînd-o insistent să chibzuiască bine şi să-şi schimbe gîndul, iar Vissarion i-a zis de-a dreptul că relaţiile dintre ea şi mine nu-l privesc cîtuşi de puţin, iar bani pentru viitorul ei liniştit nu-i va da nicidecum... Iulia s-a înfuriat şi l-a trimis pe iubitul ei la Petersburg cu o procură specială, iar acela, de deştept ce e, a dat poliţele în urmărire, ba încă şi cu plata spezelor respective. Vissarion, care habar n-avea de toate acestea, s-a trezit cu poliţia : „Ori predaţi banii, ori vă închidem..." Omul se înţelege că s-a simţit îngrozitor de jignit, le-a azvîrlit poliţailor banii, iar acum nici unul din fraţi n-o mai primeşte pe Iulia nici în pragul casei.

— Tristă poveste !

— Da, nu-i deloc veselă ! Şi unde mai pui că în gubernia noastră nu numai cu soţia mea s-a întîmplat aşa : sînt poate douăzeci, treizeci de femei care au decăzut în felul ăsta. Şi — o repet — pricina acestui fapt nu e decît literatura proastă din ziua de astăzi.

— Ba se întîmpla şi înainte, fără ca atunci să fie vorba de literatură ! exclamă Vihrov.

— Se întîmplă, însă într-un mod mai decent ! ripostă Jivin. Acum, totul se face cu atîta insolenţă, ca şi cînd cei în cauză s-ar mîndri cu asta. Dar să mergem, e timpul !

— Da, e timpul ! fu de acord Vihrov.

Amîndoi fraţii Zaharevski ocupau un singur apartament, alcătuit însă din două părţi complet separate ; se întîlneau numai la masa de prînz, în sufrageria comună,

sau seara, în camera de oaspeţi bogat mobilată, comună şi ca, unde-i şi găsiră acum oaspeţii noştri. Şi unul şi altul se bucurară mult, văzîndu-l pe Vihrov. Ilarion Zaharevski părea încă mai slab şi mai întunecat la faţă : ambiţia sa de slujbaş pesemne că nu-l părăsise, deşi era îndoielnic ca slujba aceasta să-i fi adus deplină satisfacţie. Personalitatea lui Vissarion, în schimb, devenise parcă şi mai bine conturată. Între Vihrov şi Ilarion Zaharevski se legă îndată o discuţie prietenească ; îşi amintiră de trecut, suduiră zilele de atunci, apoi lăudară prezentul.

— Da, zise Ilarion, multă apă a curs pe gîrlă de cînd nu ne-am văzut, dar nu mai puţine, aş zice, au fost şi transformările care au avut loc în Rusia : a fost abolită legea iobăgiei, a fost constituită administraţia locală sub forma zemstvei, iau fiinţă noi instituţii judecătoreşti, se construiesc căi ferate.

Auzind această enumerare, Vissarion nu făcu decît să schiţeze un zîmbet. În legătură cu abolirea legii iobăgiei, de obicei nu ridica obiecţii. „S-o ia naiba de lege, care, de fapt, zicea el, nici n-a existat vreodată ca lege, doar prăsea pe la curţi o argăţime leneşă şi beţivană" ; nu se ridica nici împotriva zemstvei, deşi o socotea în sinea lui drept o inepţie ; noile instituţii judecătoreşti însă îi erau de-a dreptul de nesuferit.

— La judecătorii de pace de pe aici, îi zise lui Vihrov, e introdusă următoarea regulă : dacă eşti general sau, mă rog, un om de treabă, atunci, la orice dezbatere judiciară, ai să fii găsit vinovat. Dacă eşti însă un beţiv de valet sau un *paysan* [1] beat, atunci orice ai fi făcut, ţi se dă dreptate !... O asemenea justiţie cred că nici pe timpul lui Şemeaka [2] n-a existat !

Între timp, însuşi Vissarion fusese judecat de cîteva ori, ca urmare a ciocnirilor lui cu muncitorii, şi trebuie să

---

[1] Ţăran (fr.).

[2] Dmitri Şemeaka, posesor, în secolul al XV-lea, al unei feude în Galiţia, cuceritor al Moscovei, de numele căruia e legată noţiunea de judecată nedreaptă.

recunoaștem că acuzațiile care i se aduseseră n-au fost tocmai întemeiate.

— E o rătăcire temporară, zise Vihrov.

— Ba nu-i deloc temporară : totul a fost foarte bine chibzuit ; unde s-a mai pomenit de pildă, ca un domn oarecare să aibă numai el, singur, atît dreptul de a mă judeca, cît și cel de a mă condamna, dacă poftește, la — să zicem — trei luni de pușcărie.

— În primul rînd, așa ceva există pretutindeni, ripostă Ilarion Zaharevski, pe un ton din cele mai serioase, ba chiar cu o nuanță de severitate în glas ; în al doilea rînd, nu te judecă un domn oarecare, ci o persoană pe care însăși societatea și-a ales-o drept judecător ; în sfîrșit, în al treilea rînd, dacă această persoană s-ar întîmpla să fie nedreaptă față de tine, ești liber să-ți transferi cazul la o instanță superioară...

— Și acolo, mă rog, cine o să mă judece ? ripostă ironic Vissarion. Aceiași judecători. Astăzi, bunăoară, Piotr se apucă să studieze decizia lui Gavrila, iar mîine o va studia Gavrila pe cea a lui Piotr : lucrează mînă-n mînă dumnealor, la ce bun să schimbe unul decizia celuilalt ?

— Dumneavoastră uitați că toate astea se desfășoară în văzul lumii, replică Vihrov, și că, în această situație, nu-ți prea convine să-ți calci pe conștiință.

— Și totuși acești domni o fac, nu se jenează cîtuși de puțin !... Să luăm un alt exemplu : procuratura, continuă Vissarion, arătînd spre fratele său. Nu-mi intră în cap pentru nimic în lume cum izbutește un ins oarecare să urmărească infracțiunile săvîrșite în societate, de vreme ce nu-și scoate nasul din biroul lui. Doar, în felul ăsta, poliția nu-i aduce la cunoștință decît ceea ce dorește ea

— Dar cum credeți că era cazul să fie rezolvată această problemă ? Să se fi lăsat lucrurile așa cum erau înainte ? îl întrebă Vihrov, nu fără ironie.

— Nu știu cum trebuia rezolvată, răspunse Vissarion, nu sînt specialist în acest domeniu ; spun doar că, așa cum se prezintă ea astăzi, e un nonsens !

În tot acest răstimp, Ilarion ascultase cu un zîmbet ușor ironic raționamentele fratelui său, însă ultimile lui cuvinte îl scoaseră din răbdări.

— Crezi că la voi, în domeniul căilor ferate, există mai mult sens ? rosti el.

— Despre treburile ăstora n-am zis nimic ; eu nu sînt acolo nici cinovnic, nici organizator, nici promotor al binelui ; sînt un simplu negustor și pentru mine ele au un sens, pentru că îmi aduc multe avantaje.

— Frumoasă atitudine față de patrie ! observă Vihrov.

— Ba să știți că după ce mă voi îmbogăți, îmi voi arăta recunoștința și față de patrie : voi înființa o instituție de învățămînt sau de binefacere, iar pentru asta mi se va acorda și titlul de consilier titular de stat ! ripostă Vissarion și izbucni în hohote de rîs.

Între timp, Ilarion îi spuse lui Jivin.

— Cred că mîine îți va fi aprobată numirea, ba chiar vei rămîne aici, la Petersburg.

— La Petersburg !... exclamă Jivin. *Merci* pentru asta, adăugă el, tam-nisam, în franțuzește, apoi, nemaiștiind cum să-și exprime recunoștința, se apropie cu lacrimi în ochi de Ilarion și îl sărută pe umăr.

Acesta îl sărută, la rîndul lui, pe frunte.

— Ți-a plecat soția în străinătate ? îl întrebă Vissarion.

— A plecat aseară, răspunse Jivin.

— Și domnul Klopovski ?

— Și el !

Vissarion păru amator să discute în continuare pe această temă, ba chiar și cu Vihrov, totuși tăcu din gură, poate pentru că Ilarion, îndată ce-l auzi vorbind despre soră-sa, îi aruncă o privire nemulțumită.

Mai discutară un timp, apoi Vihrov și cu Jivin plecară acasă ; de bucurie că fusese numit în slujbă, ba încă la Petersburg, Jivin părea că nu-și mai simte pămîntul sub picioare.

— Multe necazuri și insuccese am suportat în viață, îi spuse lui Vihrov, pășind alături de el. Dar acum sînt

aproape răsplătit pentru toate ; gîndește-te și tu : nu sînt nici prea deștept, nici ca jurist nu sînt grozav, n-am nici relații deosebite, și uite că am căpătat postul cerut !... De ce ? Pentru că am fost totdeauna un om cinstit.

— Da, ai dreptate ! îl aprobă Vihrov.

— Iar dacă în țară există cinste, atunci și viața devine mai liniștită, mai plăcută !... Numai soția mea, să mă ierte Dumnezeu, n-a știut să mă aprecieze ! continuă Jivin, încercînd să pară că vorbește în glumă. Și încă mai spunea că ceea ce apreciază în primul rînd la un bărbat este cinstea !

Vihrov zîmbi ironic.

— Cred că nici dumneaei nu mai știe ce anume apreciază și ce anume disprețuiește, spuse el.

— Așa e ! se declară de acord Jivin.

XVII

UN ARISTOCRAT ȘI UN DEMOCRAT

Venind într-o dimineață la Mary, Vihrov, spre marea lui surprindere, îl găsi acolo pe Abreev. Evgheni Petrovici nu era nici în ziua aceea acasă ; în ultima vreme, sta mai tot timpul la capricioasa lui Emma.

— Cînd ați venit la Petersburg și cît veți mai sta pe la noi ? îl întrebă Vihrov pe Abreev, strîngîndu-i prietenește mîna.

— Am venit de foarte curînd, răspunse acesta, dar mi-e greu să apreciez pentru cît timp. Poate că pentru totdeauna !

— Cum adică ? Ați părăsit slujba ?

— Am părăsit-o, răspunse Abreev zîmbind și plecîndu-și ochii cei atît de frumoși.

— După cît se vede, n-aţi mai suportat-o ?

— În parte n-am suportat-o eu, în parte n-am fost eu suportat, replică Abreev cu acelaşi zîmbet.

— Dumneavoastră ? făcu Vihrov, mirat. Din pricina excesului de indulgenţă, probabil ?

Abreev dădu din umeri.

— Mi-e greu să vă răspund. S-ar putea să fie şi ăsta un motiv, altul fiind însă şi severitatea. Ştiţi, continuă el pe un ton mai serios, poţi avea orice fel de metodă : fie una severă, tiranică, fie, apoi, una umană, generoasă, că totdeauna se vor găsi oameni foarte cinstiţi care, deseori din propria lor convingere, vor aplica fie una, fie cealaltă ; dar dacă astăzi, ţi se spune „Strînge !", mîine, „Slăbeşte !", poimîine, din nou „Strînge !", atunci...

— Cum, chiar aşa ţi se şi scrie : „Strînge" şi „Slăbeşte" ? interveni în discuţie Mary.

— A, nu ! rosti Abreev. Dar asta se simte îndată, după tonul directivelor primite, asupra cărora zău că eşti nevoit să stai, uneori, zile întregi ca să înţelegi ce vor să spună !... La fiecare pas întîlneşti cuvintele : *dar, dealtfel, deşi...*, iar ceea ce se urmăreşte, de fapt, nu ţi se spune niciodată pînă la capăt, astfel că din toate acestea nu se poate trage decît o singură concluzie : că trebuie să ai *o mînă de fier, dar într-o mănuşă moale.*

— Ce-o mai fi şi asta ? întrebă Mary, oarecum mirată.

— Asta înseamnă, răspunse Abreev cu un zîmbet ironic, că trebuie să conduci ferm, cu severitate, dar în aşa fel, ca societatea să n-o simtă.

— Cum poate să n-o simtă ? întrebă din nou Mary.

— Este posibil să realizezi în parte acest lucru, răspunse Abreev, făcînd o grimasă şi dînd din umeri, dacă într-o problemă presezi, într-alta slăbeşti uşor, într-un cuvînt, dacă aplici sistemul lui Napoleon, sau, cum se spune astăzi la Petersburg, dacă ştii s-o scalzi ; dar cum niciodată n-am fost partizan al unei astfel de metode şi totdeauna am socotit că sinceritatea este cel mai de preţ lucru în orice ac-

ţiune de serviciu, pesemne că în multe cazuri n-am fost pe placul forurilor în drept.

Abreev tăcu ; tăceau şi cei doi.

— Cînd am luat în primire postul de guvernator, vorbi el din nou, ridicîndu-şi de astă dată cu mîndrie capul, era, după cum ştiţi, momentul schimbării bruşte a tuturor sistemelor, şi pe atunci au pătruns, într-adevăr, pe acest tărîm, extrem de mulţi oameni instruiţi ; astăzi însă numărul lor începe să descrească într-un ritm rapid.

— Cred că acum guvernatorii nici nu au ce face, întrucît li se iau toate atribuţiile, interveni, în sfîrşit, Vihrov.

— Dimpotrivă, au mai multe de făcut ca oricînd, îi răspunse Abreev, şi aceasta, pentru că unele li se iau, altele li se dau, iar cel mai important lucru este că, datorită acestor mutaţii domneşte în toate domeniile un fel de haos, asemănător aceluia care a existat, probabil, la facerea lumii şi care de aceea, poate, există la noi, pentru că are loc înfiinţarea unor nemaifolosite forme de guvernămînt. Guvernatorul nu ştie de la cine şi ce să ceară, cui şi ce să ordone, iar în afară de asta mai sînt şi relaţiile lui cu zemstva şi cu noile instituţii judecătoreşti... Peste tot el trebuie să procedeze în aşa fel, încît să nu abuzeze de putere, dar, totodată, să nu ştirbească nici din prestigiul administraţiei.

Frazele pretenţioase şi alese ale lui Abreev — nefiind însă prea inteligente — îi sunau neplăcut în ureche lui Vihrov.

— Ce face directorul dumneavoastră de cancelarie ? îl întrebă în cele din urmă, ca să mute discuţia de la problemele de stat, pe un tărîm mai pămîntesc.

Auzindu-i întrebarea, Abreev se aprinse la faţă.

— E aici, la Petersburg, o face pe literatul ! spuse el, săltîndu-şi iritat piciorul.

— O face pe literatul ? se miră Vihrov.

— Ba chiar cu multă asiduitate. Şi tot ce scrie e numai despre mine.

— Cum despre dumneavoastră ! exclamă Vihrov.

Mary îşi fixă şi ea ochii miraţi asupra lui Abreev.

— Numai despre mine, dar ceea ce-i mai rău e că în acest caz parcă ar vrea să se răzbune.

— Probabil că l-aţi scos din serviciu ?

— Da, zise Abreev, dar am fost nevoit s-o fac ; se lăsase atît de mult pradă fanteziei în treburile mele, încît aş fi putut ajunge să fiu tras la răspundere din pricina lui, aşa că l-am chemat la mine şi i-am spus : „Nikolai Vasilici, e atîta divergenţă în convingerile noastre, încît socotesc că e absolut imposibil să mai putem conlucra !“ „Sînt de aceeaşi părere !“ zice. „Dar, zic, pentru că v-am smuls din Petersburg, de la vatra dumneavoastră, unde probabil că v-aţi fi găsit, în acest timp, o preocupare mai potrivită capacităţii dumneavoastră, permiteţi-mi să vă răsplătesc, achitîndu-vă preţul călătoriei de întoarcere la Petersburg şi oferindu-vă, de la mine personal, pînă cînd vă veţi găsi un nou serviciu, acea întreţinere, pe care o primeaţi fiind în slujbă.“ Mi-a mulţumit, şi-a luat salariul pe doi ani înainte şi a plecat... Se părea că ne-am despărţit în termeni cu totul prieteneşti !... După un timp însă citesc într-una din fituicile petersburgheze un pamflet în care mă văd descris la modul cel mai grotesc, cu toate tipicurile mele, cu familia mea, cu lacheii şi vizitiii mei !... Că pamfletul a fost scris de dumnealui nu încape nici o îndoială, pentru că se vorbea acolo despre nişte lucruri pe care numai el le ştia. La început am rîs, gîndindu-mă că orice om poate să întîlnească în viaţă un ticălos ; dar apoi, cînd am văzut că acest pamflet e citit cu mare plăcere de acea societate pentru care munceam, că aceiaşi oameni pe care îi consolam, luînd parte la necazurile şi la nevoile lor, pe care, în sfîrşit, îi hrăneam cum nu mîncaseră ei niciodată, transmit de la unul la altul, sub ochii mei, gazetuţa respectivă, faptul acesta, zic, m-a scos din sărite şi m-a necăjit peste măsură... Mi-am spus atunci : „Toată viaţa mea îl voi sluji pe ţar, dar nici o clipă societatea rusească !“, ceea ce am şi făcut.

— Prea sînteţi sensibil, rosti Vihrov. Uitaţi-vă la lorzii englezi : pe seama lor se publică şi pamflete, şi caricaturi, dar ei rămîn neclintiţi ca nişte stejari şi-şi continuă netulburaţi activitatea.

— Mă rog ! făcu Abreev. Numai că lorzii englezi, întîmpinînd ironii și oprobriu, își găsesc în același timp apărare și sprijin în partidul lor ; noi însă la cine să le găsim ?... La superiorii noștri ? întrebă el cu ironie în glas și păru că mai dorește să spună ceva, dar tocmai atunci în salonul de alături răsunară pași.

Toți își întoarseră privirea : intră Plavin.

— Pe dumneavoastră vă caut, pe dumneavoastră ! spuse el salutînd în grabă pe stăpîna casei și pe Vihrov, apoi adresîndu-i-se lui Abreev.

— La dispoziția dumneavoastră ! răspunse acesta, cu obișnuita lui politețe.

Plavin se așeză lîngă el.

— E adevărat că v-ați retras din slujbă ?

— Absolut adevărat ! răspunse Abreev.

Plavin ridică din umeri.

— O, *mon cher !* exclamă el, cu tot respectul pe care vi-l port, trebuie să vă spun că ăsta-i pur și simplu un capriciu copilăresc din partea dumneavoastră.

— Credeți ? întrebă Abreev, pe un ton întrucîtva jignit.

— Mai mult decît atît : sînt convins ! răspunse Plavin.

— Înseamnă că nu cunoașteți motivele care m-au determinat să-mi dau demisia, rosti Abreev, înălțînd cu tristețe din umeri.

— Tocmai motivele despre care mi s-a vorbit demonstrează clar că nu este vorba decît de un capriciu : să-ți lași slujba pentru că nu știu cine, acolo, a scris sau a desenat ceva... spuse Plavin.

— Acesta nu e decît un singur aspect al situației create, ripostă Abreev. La mijloc este însă și altceva, cu mult mai important. Știți, probabil, că am fost totdeauna omul care a gîndit la fel ca dumneavoastră.

— Știu ! răspunse Plavin.

— Și mai știți, sper, că, de pe urma emancipării, n-am pierdut nimic din moșiile mele, dimpotrivă am avut de cîștigat.

— Știu, repetă Plavin.

— Înseamnă, deci, că nu mi-au fost atinse cîtuşi de puţin interesele personale ; cînd a trebuit însă să prezint un raport despre situaţia gubernici ce mi-a fost încredinţată, am declarat deschis că, după emancipare, moşierii au sărăcit extrem de mult, ţăranii şi-au împărţit între ei cele căpătate, s-au dedat beţiei, şi agricultura a regresat.

Plavin izbucni în rîs.

— N-aţi avut dreptul să scrieţi aşa ceva, n-aţi avut nici un drept ! exclamă el.

— Cum să n-am dreptul, cînd situaţia despre care vorbesc am văzut-o cu ochii mei ! zise Abreev.

— Şi ce-i cu asta ? Înseamnă că în documentul respectiv n-aţi relatat decît nişte impresii personale şi nimic mai mult ! ripostă Plavin. Ori dumneavoastră eraţi obligat să strîngeţi date statistice şi numai pe baza lor să trageţi o concluzie.

— Despre ce fel de date statistice vorbiţi ? întrebă Abreev, nedumerit şi parcă surprins de respectiva idee, care, pesemne, nici nu i-ar fi trecut prin minte.

— Despre următoarele date statistice, răspunse Plavin cu importanţă şi pe un ton didactic, cam cît de bogaţi erau moşierii pînă la emancipare şi cu cît au sărăcit după aceea ? Cît a băut plebea înainte de eliberare şi cît bea acum. Care a fost cifra medie a recoltei pînă în anul 1861 şi care este acum... Iar eu, ghidîndu-mă tocmai după asemenea date statistice, vă pot spune că moşierii nu s-au ruinat deloc, ci doar a fost lichidată starea lor de pînă atunci, ei pierzînd posibilitatea de a mai obţine, prin ghionturi şi bătăi, mai mult decît li se cuvenea. Cît despre plebe, dacă ea bea acum mai mult decît înainte, să fie sănătoasă ! Doar în asta constă singura ei plăcere în viaţă !

— Ciudată plăcere ! observă Abreev.

— Aceeaşi ca şi a noastră : să ne ghiftuim la prînz şi să ne întreţinem franţuzoaicele, observă Plavin pe un ton maliţios.

— Plebea o face însă fără nici o măsură ; uneori vezi tot satul tăvălindu-se prin şanţuri, sau, ţărani beţi criţă, tî-

rîndu-se în patru [illegible] pe satul vecin, după băutură, spuse Abreev.

— Ce vă privește [illegible]mă Plavin. Dacă vi se pare că nu-i o treabă frumoasă, în[illegible]arceți capul și uitați-vă în altă parte. Și-apoi de unde [illegible]ă plebea nu vă privește și ea, poate cu silă și cu ură, cînd vă plimbați în caleștile dumneavoastră ? Și totuși ea nu vă împiedică, deocamdată, să faceți așa ceva.

— Eu nu vorbesc despre propriile mele simțăminte, spuse Abreev. Eu consider că-i o treabă dăunătoare, din punct de vedere sanitar, pentru întreg poporul.

— Dar să te ghiftuiești cu tot soiul de mîncăruri alese și să te desfeți apoi cu franțuzoaicele e mai puțin dăunător din punct de vedere sanitar ? îl întrebă ironic Plavin.

Abreev zîmbi.

— În felul acesta procedează un număr atît de mic de oameni, încît faptele lor sînt aproape de neglijat, spuse el.

— Cum, adică, de neglijat ! Dimpotrivă, acești oameni trebuie să fie un exemplu de cumpătare, de sîrguință, de inteligență și de cultură, ripostă pe același ton Plavin.

Abreev nu-i mai răspunse.

— Cît privește agricultura, continuă Plavin, iertați-mă, dar i-o curată absurditate ; aceleași date statistice arată clar că agricultura s-a dezvoltat : exportul de grîne, de exemplu, e mai mare decît cel dinainte.

— Cum s-a putut întîmpla așa ceva ? făcu Abreev, ridicînd din umeri. Doar se știe că toți moșierii, fie și-au lichidat gospodăriile, fie le-au redus la jumătate, iar țăranii și-au mărit foarte puțin suprafețele arabile.

— Vă spun din nou : toate acestea nu sînt decît impresiile dumneavoastră personale, spuse Plavin.

— Nu, nu sînt nicidecum impresii personale, ripostă Abreev, roșind. Și v-o pot dovedi oricînd prin exemplul Angliei, care a demonstrat limpede că agricultura, la fel ca orice altă întreprindere comercială, nu se poate perfecționa decît prin existența unui capital și a unor cunoștințe temeinice. De unde să ia țăranul nostru toate acestea ? El știe să are pămîntul așa cum cred că-l ara încă Adam, iar ca să cumpere mașini, n-are nici un fel de capital.

— Țăranul n-are, dar obștea are, obiectă Plavin Abreev se aprinse la față.

— Nu pot să aud vorbindu-se de obște fără să-mi pierd cumpătul, rosti el tulburat, stăpînindu-se, pesemne, să nu zică vreo vorbă mai tăioasă. Obștea despre care-mi vorbiți a fost inventată la Petersburg și vîrîtă pe gît poporului ; mulțimii nu-i e pe plac, o simte ca pe o povară, pentru că — și e foarte firesc — orice om dorește să aibă o proprietate trainică și să răspundă numai pentru ea !

— În primul rînd, obștea n-a fost inventată la Petersburg, zise Plavin pe un ton ironic, ci mai curînd la Moscova, dar nici acolo ca n-a fost inventată, pentru că poporul nostru cunoștea de mai multă vreme ceea ce se cheamă obște, ținea la ea și o apăra de fiecare dată. Așadar, susținînd că ea n-ar fi acum pe placul poporului, vă exprimați din nou numai punctul dumneavoastră de vedere !

— Martor mi-e Dumnezeu ! exclamă Abreev, devenind, din purpuriu cum era, alb ca varul. Ceea ce vă spun eu vă poate confirma oriunde orice țăran, orice femeie, orice copil !

Plavin nu făcu decît să dea din umeri și să arboreze o expresie din care se putea deduce că nu mai are ce discuta cu un om ce-și întemeiază argumentele pe jurăminte.

— Ceea ce mă tulbură cel mai mult, continuă Abreev, adresîndu-i-se acum mai cu seamă lui Mary, e faptul că, din pricina unei idei la modă, oamenii nu vor să te creadă și nici măcar să te asculte, chiar dacă le spui cele mai sfinte, cele mai incontestabile adevăruri.

— Am și eu impresia că atît obștea, cît și răspunderea colectivă nu prea sînt pe placul poporului, rosti ea.

— Le urăște, *madame*, poporul le urăște ! exclamă Abreev. Dumneavoastră, Pavel Mihailovici, continuă el, adresîndu-i-se de astă dată lui Vihrov, ca literat și cunoscător al poporului rus, spuneți-mi, e adevărat sau nu ceea ce afirm eu ?

— Zău că nu știu ! După anul 1860, aproape că n-am mai fost în mijlocul poporului, răspunse Pavel, evaziv.

— Eu însă am fost... În ultimii trei ani, aproape că am trăit permanent în mijlocul poporului ! se înfierbîntă

Abreev, apoi, amintindu-şi parcă de obişnuitul lui ton măsurat, se opri brusc pentru cîteva clipe şi adăugă cu o voce mai calmă :

— Pardon, *madame !*... Cred că v-am plictisit destul cu disputa noastră.

— Dimpotrivă, răspunse Mary.

— În orice caz, îngăduiţi-mi să vă urez de aici încolo o dimineaţă plăcută, zise el şi se ridică de pe scaun.

Mary îl salută cu amabilitate.

Lui Vihrov, el îi întinse prietenește mîna, după care dădu mîna şi cu Plavin.

— Discuţia noastră o vom continua altcîndva ! rosti acesta cu aceeaşi nuanţă de ironie în glas.

— De acord, zise Abreev şi plecă.

Plavin mai rămase un timp cu zîmbetul pe buze.

— E un om minunat ! spuse în cele din urmă, referindu-se, de bună seamă, la Abreev. Dar abia a venit la Petersburg, că a şi nimerit în partida marilor latifundiari.

— N-am auzit de aşa ceva ? Există o asemenea partidă ? Ce scop urmăreşte ? întrebă Mary.

— Există, şi e chiar foarte puternică, răspunse pe un ton aproape misterios Plavin, apoi, mai zăbovind cîtva timp şi amintind în treacăt că a primit de curînd, de pe urma unei arende, vreo optzeci de mii de ruble, îşi luă rămas bun şi plecă să-şi facă pînă-n prînz plimbarea pe Nevski Prospekt.

— De ce nu i-ai răspuns lui Abreev la întrebare ? i se adresă Mary lui Vihrov, îndată ce rămaseră singuri.

— Ce-aş fi putut să-i răspund ! exclamă el zîmbind.

— Ei sînt ca doi poli opuşi, continuă Mary, unul e aristocrat, celălalt democrat !

— N-aş zice chiar aşa. Aş zice mai curînd că unul e militar cu avere, de aceea e conservator, iar celălalt e un civil care se mai zbate încă să-şi facă avere, de aceea e un radical.

— În orice caz, ca om, Abreev, îmi place mult mai mult decît Plavin, zise Mary.

— Depinde cum priveşti lucrurile ! opină Vihrov. Dacă te întrebi cu cine e mai comod şi mai plăcut să întreţii re-

laţii, atunci bineînţeles că-l alegi pe Abreev : e un om bun, nobil, delicat. Plavin e mojic, obraznic ca toţi parveniţii ; personal, nu pot să-l sufăr. Trebuie să recunosc însă că, deşi, poate, numai în aparenţă, este o forţă !... Gîndesc chiar că nu are nici un fel de convingeri ; dar îndată ce le adoptă pe ale altora, trage ca o vită la jug şi nu se opreşte în faţa nici unui obstacol. Odată, la liceu, fiind încă un băieţandru, i s-a năzărit să joace teatru. Ei bine, azi i-a venit ideea, mîine a pornit s-o pună în aplicare, iar peste o săptămînă am şi prezentat un spectacol... În schimb, Abreev e, după părerea mea, o întruchipare a neputinţei. Ţine minte ce-ţi spun : el va mai ocupa de aci încolo vreo douăzeci de posturi, pretutindeni se va purta cu multă noblеţe, cu multă sensibilitate, dar mă îndoiesc că va urni undeva vreo treabă din loc. Şi să ştii că toţi domnişorii ăştia sînt la fel : fie că-s lipsiţi de cultură, fie că au degenerat prea mult, însă nici unul nu-i în stare de nimic.

— Ba ştiu şi ei să facă ceva, îl întrerupse Mary.

— Ce anume ? întrebă Vihrov.

— Să poarte intrigi unul împotriva celuilalt. Între ei e o mîncătorie veşnică, neîntreruptă, o goană continuă după decoraţii şi cinuri... Uneori zău că mi se par a fi nişte băieţi nebuni.

— Ba nu, în Rusia asta nu constituie o nebunie, ripostă Vihrov. Într-un stat care mai e încă puţintel asiatic, asta mai are încă o importanţă uriaşă.

— S-ar putea să fie şi aşa !... acceptă Mary. Ştii, pe la soţul meu vin foarte mulţi dintr-ăştia : amatori de cinuri şi decoraţii. Stînd de fiecare dată să-i ascult, zău dacă mă pot dumiri ce-o fi oare măicuţa noastră Rusie : o ţară într-adevăr democratică, aşa cum e socotită astăzi, sau o putere militară, cum era considerată înainte ? Şi în ce constau preferinţele şi geniul poporului nostru ?

Vihrov zîmbi.

— Geniul poporului nostru, zise el, e reprezentat deocamdată prin neobişnuita lui *minte sănătoasă* şi, ca urmare, printr-o *tărie morală ;* noi nu dispunem nici de galanteria franţuzească, nici de profunzimea de idei germane, nici de spiritul întreprinzător al englezilor, dar

sîntem foarte *înţelepţi* şi *cumpătaţi* : pe noi nu ne poţi bucura prea mult cu nimic, dar nici nu ne poţi speria cu ceva, noi ne construim încet statul, dar dintr-un material bun ; păstrăm numai ce-i autentic, iar tot ce e fals azvîrlim. Despre faptul că aristocratismul şi democratismul nostru nu-s decît nişte fenomene iluzorii, nu poţi avea nici o îndoială ; umblînd prin Rusia şi urmărind cu multă luare aminte concepţiile fundamentale şi dragi poporului nostru, am ajuns la concluzia că la noi nu trebuie să existe nici un fel de împărţiri pe categorii sociale ; ţara asta ar trebui să fie mai curînd, dacă mă pot exprima astfel, un stat asemănător unui ansamblu coral, unde fiecare să cînte în voie cu glasul său firesc, şi din glasurile tuturor să rezulte o armonie... Confirmarea permanentă a acestei însuşiri a poporului rus o vedem în viaţa de toate zilele : sînt cîntecele noastre corale, dansurile populare ce se joacă în colectiv, serbările populare organizate la fel... Noi n-avem, de pildă, soliști cu voci deosebite, în schimb corul operei ruseşti cred că este cel mai bun din lume. Avem şi-o excelentă capelă a palatului, iar fiecare episcop al nostru dispune de cîte un cor excepţional.

— Extinzi această particularitate şi asupra orînduirii de stat ? întrebă Mary.

— Fără îndoială ! exclamă Vihrov. Uită-te şi tu : în decursul întregii noastre istorii, nu numai că n-am avut personalităţi care să se fi remarcat în mod deosebit şi să se fi menţinut multă vreme, dar nici măcar partide care să fi rămas mai mult timp la putere ; îndată ce o partidă punea mîna pe cîrmă şi-şi manifesta autocraţia, poporul îi întorcea spatele, şi aceasta pentru că la noi *fiecare trebuie să cînte cu vocea lui proprie şi să nu acopere vocea celorlalţi !*

— Cum adică n-am avut personalităţi remarcabile! exclamă Mary. Dar Vladimir, dar Ivan cel Groaznic, dar Petru...

— Ei au fost ţari, asta-i cu totul altceva, replică Vihrov. Poporul nostru înţelege această situaţie, în felul următor : ţarul, fie tiran, fie bun ca un înger, e acceptat cu recunoştinţă în virtutea ideii că e trimisul lui Dumnezeu. Dacă-i

bun — dovedește mila lui Dumnezeu, dacă-i rău — pedeapsa Lui !

— Cred că la toate popoarele tinere e la fel ! observă Mary.

— S-ar putea, zise Vihrov. Totuși idealul nostru întruchipat de persoana țarului mi se pare a fi mai bun decît cel al popoarelor occidentale. In toate legendele vechi ale acestora, *König* al lor este cel mai neînfricat și mai puternic dintre luptători, poate să bea și să mănînce mai mult decît oricare altul. Pe cînd la noi, dimpotrivă, cneazul e un stăpînitor blînd. la curtea căruia tocmai de aceea se și adună vitejii de pe pămîntul Rusiei : e un cneaz cu sfat înțelept și cu judecată dreaptă.

Mary ar mai fi vrut să spună ceva. dar tocmai atunci veni Evgheni Petrovici ; în prezența lui n-ar fi fost cu putință să continue o discuție pe teme atît de abstracte, căci el ar fi întrerupt-o fără menajamente. spunînd că toate acestea nu sînt decît niște prostii.

XVIII

O AGAPĂ

Pe la sfîrșitul lunii mai, familia Eismond se mută la Pargolovo, mai bine zis, numai Mary se stabili acolo. Generalul, folosind cele mai diverse pretexte, rămînea întruna la Petersburg. Vihrov se instală și el la Pargolovo, numai cu vreo trei case mai departe de vila lor. De fapt, el fu cel care o convinsese pe Mary să se mute în localitatea cu pricina, căci tot acolo locuia și Marienovski, iar eroul meu nutrea din ce în ce mai mult respect față de acesta. Atîta erudiție, atîta sîrguință și, în același timp, atîta modestie, Vihrov încă nu întîlnise la nimeni. Pentru aceste înalte calități spirituale, căuta pur și simplu să-i cîștige

bunăvoința. Marienovski părea că-l îndrăgise și el: aproape în fiecare seară se întîlneau în parcul din Pargolovo și se plimbau pe acolo, purtînd discuții interminabile. În timpul unei astfel de plimbări, unul dintre ei spuse că îmbătrînesc amîndoi și că le va sosi vremea să cedeze locul altor militanți mai tineri.

— E uimitor cum s-a întîmplat, spuse Vihrov, ca toți prietenii mei de care m-am legat încă din tinerețe să devină apoi, mai mult sau mai puțin fruntași ai vieții publice. Fără să mai vorbesc de dumneavoastră sau de Plavin, dar pînă și Zamin a devenit un apărător al dolcanților și nevoilor poporului. Zaharevski, așa cum o spuneți și dumneavoastră, este omul cel mai serios dintre toți cei care lucrează împreună cu el... Pe Abreev chiar eu l-am văzut cît de bun și bine intenționat a fost ca administrator. Despre toți, așadar, poți să spui cîte-o vorbă bună.

— Dar pe dumneavoastră de ce vă excludeți din rîndul lor ? îl întrebă Marienovski, zîmbind.

— Nu mă exclud, răspunse Vihrov și păru că se fistîcește. Știți ceva, reluă apoi, grăbit, uneori mă încearcă o dorință nestăvilită să ne întîlnim odată cu toții, cei de vîrsta noastră, și să bem un pahar în cinstea aspirațiilor noastre comune. Dumnezeu știe dacă societatea ne va pomeni cîndva, dacă ea ne va fi recunoscătoare ; cel puțin să ne lăudăm singuri și să ne aducem unul altuia mulțumiri.

— Ideea nu e rea ! opină Marienovski.

— Înseamnă că ați participa și dumneavoastră la o asemenea agapă, dacă ea va avea loc ! exclamă Vihrov, cu ochii aprinși de entuziasm.

— Fără discuție ! răspunse Marienovski.

— Atunci chiar zilele astea am să mă duc să-i adun pe ceilalți, spuse Vihrov, însuflețit de ideea care îi venise în minte.

În seara aceleiași zile trecu pe la Mary și-i vorbi despre serata pe care avea de gînd s-o organizeze.

— Cine va participa la ea și pentru ce vreți s-o organizați ? îl întrebă ea.

— Pentru că vremurile noastre, cum poate bine știi, sînt niște vremuri remarcabile prin progresul pe care ni l-au adus. În ultimii cinci ani, dacă e să folosesc un stil bombastic, noi am făcut pași gigantici înainte : a fost abolită legea iobăgiei, a fost organizată pe baze noi justiția, a fost temperată samavolnicia administrației, se construiesc pretutindeni căi ferate, și pentru toate aceste reușite vom avea, la mica noastră adunare, cîte un reprezentant : vom avea și un judecător de stil nou, pe Marienovski, și un administrator de același fel, un om foarte cumsecade, pe Abreev, și un reprezentant al poporului, pe Zamin, și procuratura, în persoana prea simpaticului Zaharevski, și chiar un antreprenor în domeniul căilor ferate, pe prietenul meu Vissarion Zaharevski.

— E un lucru foarte bun ! se grăbi să spună Mary. Tu, bineînțeles, vei participa în calitate de scriitor.

— Da, dar aș vrea ca la această masă festivă să participe și Evgheni Petrovici.

— În ce calitate ? întrebă Mary.

— Ca reprezentant al eroilor de la Sevastopol. Cred că acești oameni trebuie sărbătoriți la toate festivitățile ce se organizează în țara noastră.

— Nu știu dacă va fi de acord, rosti Mary cu glas tărăgănat.

A doua zi, Vihrov veni să-l invite personal pe Eismond, dar acesta, spre surprinderea lui, îl refuză categoric.

— De ce nu vreți să participați la reuniunea noastră? îl întrebă Vihrov.

— Pentru că sînt un om bătrîn, răspunse Evgheni Petrovici, poate chiar rămas în urmă ; acolo veți fi numai oameni învățați, înțelepți, veți avea subiectele voastre de discuție. În mijlocul vostru, aș fi ca a cincea roată la căruță.

— Ba cu totul dimpotrivă !... încercă să protesteze Vihrov.

— Nu, vă rog să mă lăsați în pace ! i-o tăie Evgheni Petrovici.

De fapt, Mary fusese cea care îl convinsese să renunțe: dimineața, înainte de sosirea lui Vihrov, îi explicase că, de

vreme ce niciodată nu prea simpatizase cu reformele în cauză, să participe acum la o petrecere organizată în onoarea lor, n-ar fi un lucru prea cinstit... Or a-i vorbi despre necinstea lui Evgheni Petrovici însemna, pur și simplu, a-l scoate din sărite. Prefera să fie numit vandal, gînditor de modă veche, dar nu om cu două fețe. Cît despre Mary, aceasta îl îndemnase să renunțe la agapă de teamă ca acolo, datorită naivității lui, să nu-i scape vreo vorbă mai nepotrivită, care să tulbure întreaga societate ; se simți însă penibil să i-o mărturisească lui Vihrov.

Toți ceilalți invitați se declarară îndată de acord cu organizarea festivității, cea mai mare bucurie manifestîndu-și-o Vissarion Zaharevski.

— Dar unde v-a avea loc agapa ? îl întrebă pe Vihrov.

— Poate chiar la Donon, spuse acesta.

— Prea bine ! se declară de acord Vissarion. Dar de organizarea ei cine se va ocupa ?

— Nu știu. Dacă nu se va oferi nimeni, voi fi nevoit să mă ocup chiar eu, răspunse Pavel, după un răstimp de gîndire.

— Mi-ați îngădui să iau asupra mea această sarcină ? rosti precipitat Vissarion. Mai mă pricep și eu la așa ceva ; puține lucruri bune poate că am făcut în viață, dar de ospătat știu că m-am ospătat în lege.

— Făceți-mi plăcerea, toți vă vor fi cît se poate de recunoscători ! exclamă Vihrov.

— Sînt foarte bucuros să vă fac această plăcere ; și acum, cît considerați că trebuie să revină fiecăruia pentru masă ? adăugă Vissarion, căruia, în orice acțiune, îi plăcea să rezolve în primul rînd problema banilor

— Socotesc că n-ar trebui să fie prea scump, pentru că printre noi vor fi și oameni cu o stare foarte modestă : Zamin, Jivin al dumneavoastră, ba chiar și Marienovski.

— Cîte cinci ruble de persoană, cu vin cu tot, e mult ? întrebă Vissarion zîmbind.

— Nu, deloc !... S-ar putea însă ca meniul să nu fie îndestulător.

— Ba va fi un meniu clasa întîi : pentru asta garantez ; numai să nu-i spuneți nimic lui Abreev despre înțele-

gerea noastră, altminteri ar putea să se sperie de un preț atît de scăzut și să nu mai vină.

— De acord ! spuse Vihrov.

Își cam dădea seama ce avea de gînd să facă Zaharevski.

Peste cîteva zile, societatea despre care vorbim se adună la Donon: Abreev, în uniformă de gală ; Plavin, cu cravată albă și decorație ; ceilalți, în fracuri negre și cu cravate albe ; Vissarion, cu rozetă albă, de organizator, la butonieră, alerga necontenit din salonul ocupat de invitați la bufet și de la bufet, înapoi, în salon. Masa era frumos aranjată ; în vaze de cristal se înălțau piramide de fructe, printre care și cîte un ananas enorm.

La un moment dat, Abreev, cu un gest aproape mecanic, întinse mîna după meniu și se apucă să-l studieze. Parcurgîndu-l deveni din ce în ce mai atent, lucru care i se putu citi pe obraz.

— Se pare că masa care ne așteaptă nu va fi deloc o masă proastă, spuse în cele din urmă, adresîndu-i-se lui Plavin.

— De ce să fie proastă ? Zaharevski mi-a spus că va fi o masă foarte bună, răspunse acesta, distrat. Apoi, adresîndu-se întregii societăți, rosti cu glas tare : Dar, domnilor, cine va lua cuvîntul la festivitatea noastră ?

— Cu îngăduința dumneavoastră, am să vă vorbesc eu, interveni Vihrov. Avînd în vedere că, într-o oarecare măsură, eu am fost acela care am inițiat această întrunire, aș vrea să-mi exprim, cu această ocazie, cîteva din gîndurile mele...

— Vihrov, să vorbească Vihrov ! îl susținură ceilalți.

Plavin nu făcu nici un fel de obiecție, totuși, după expresia rece a chipului său, se putea deduce că ar fi vrut, poate, să vorbească chiar el.

Cînd se așezară la masă, Vihrov aruncă o privire peste meniu, apoi, întorcîndu-se spre Vissarion Zaharevski, îl întrebă :

— Cît ați pus de la dumneavoastră, pentru această masă ?

— Oh, nici nu mai știu !

— Și totuși ?

— Cam cîte treizeci şi cinci de ruble de persoană.

Vihrov clătină din cap.

— Îţi face silă pînă şi gîndul că trebuie să mănînci toate astea într-o singură oră ! zise el.

— Ba nu. Aş zice că-i o treabă foarte plăcută !

Cît despre Plavin şi Abreev, aceştia, chiar de la primul fel de mîncare, se arătară a fi în culmea fericirii, schimbînd în răstimpuri cîte o privire şi rostind cîte-o laudă pentru fiecare dintre bucatele servite. Marienovski mînca absolut indiferent ; Jivin era foarte sfios, unele bucate nici măcar nu se pricepea cum să le ia de pe platou şi, de bună seamă, nici nu ştia ce mănîncă. Zamin gusta din toate cu o anumită repulsie.

— Ia te uită cîtă mestecătură au grămădit ăştia pe masă : îndeas-o în tine, ba mai şi plăteşte pentru ea, zise el, ducînd la gură o bucăţică de budincă nemaipomenit de gustoasă, preparată din carne de porc.

Vihrov era neliniştit : spiciul pe care urma să-l rostească îl preocupa mai mult decît masa în sine. În sfîrşit, înainte de a se aduce friptura şi cînd paharele fură umplute cu şampanie, se ridică în picioare şi vorbi astfel :

„Domnilor !

Noi, cei adunaţi la această modestă festivitate, am parcurs în viaţă căi cu totul diferite. Totuşi, avem cu toţii şi-o trăsătură comună : aceea că aparţinem, într-o mai mică sau mai mare măsură, epocii actualelor transformări. Bineînţeles că la această uriaşă reconstrucţie au luat parte sute de oameni mult mai energici şi mai remarcabili decît noi. Îndrăznesc să cred însă că avem şi noi dreptul să ne raliem la această mulţime, pentru că totdeauna, în toate clipele vieţii noastre, am păstrat în mod sincer şi dezinteresat flăcăruia gîndirii ruseşti, care, în perioada tinereţii noastre, abia mai licărea, iar astăzi s-a transformat în flacăra puternică a reconstrucţiei generale a statului."

Glasuri în surdină : „Bine !", „Bravo !", „Foarte bine !"

„Da, domnilor, reformele de astăzi n-au fost gîndite şi visate în palatele demnitarilor de atunci, ci prin mansarde şi subsoluri, în locuinţele sărăcăcioase ale studenţilor, în modestele saloane ale literaţilor şi ale oamenilor de ştiinţă.

Mi-aduc aminte, bunăoară, că respectabilul nostru Viktor Petrovici Zamin, pe-atunci el însuşi sărac şi aproape fără adăpost, suferea din adîncul inimii pentru ţărănimea rusă îmi aminteşe de asemenea că Nikolai Petrovici Jivin, în trecut inspector la judecătorie, nu pronunţa nimic cu atîta înverşunare ca acea expresie : *„Pereat justitia!“* din binecunoscutul cîntec studenţesc ; îmi aduc aminte, de asemenea, că Vsevolod Nikandrîci, riscînd poate să se compromită în funcţia pe care o deţinea, era plin de ură şi de revoltă împotriva iobăgiei !... (în timp ce rostea aceste cuvinte, Vihrov schiţă un zîmbet abia vizibil ; Plavin însă îşi ţinea capul sus şi chipul lui nu exprima nimic.) Nu pot să uit nici faptul că un colonel strălucit din acea vreme a binevoit să-mi ia apărarea, mie, un biet literat persecutat, şi nici pe acela că, dintr-un oraş întreg, n-am fost primit cu simpatie decît de cei doi fraţi Zaharevski —, şi aceasta tocmai pentru că eram un literat persecutat. Unul dintre ei, pe atunci procuror, lupta din răsputeri împotriva unui guvernator despotic, celălalt, inginer, şi-a părăsit ulterior postul de funcţionar mărunt, spre a se dedica activităţii de antreprenor“... Vihrov se opri, nemaiştiind ce să spună la adresa lui Vissarion. „Cît despre dumneavoastră, se întoarse apoi către Marienovski, nici nu ştiu ce cuvinte v-aş putea adresa : activitatea dumneavoastră atît de fructuoasă, atît de cinstită şi totodată plină de modestie, nu ne face decît să ne minunăm şi să vă invidiem în înţelesul cel mai bun al cuvîntului !... Aceste scurte rememorări ale zilelor pe care le-am trăit cu toţii ne dau dreptul, cred eu, să considerăm că facem parte şi noi din generaţia celor de la cumpăna acestui veac...“ Vihrov se închină şi luă loc.

— Bravo ! Excelent ! Excelent ! răsunară strigătele celor de faţă.

Îndată după aceea se ridică Abreev şi, ridicînd paharul, rosti :

— Primul pahar, domnilor, propun să-l bem în sănătatea suveranului nostru, împăratul !... Şi el e un om de la cumpăna veacului ! adăugă apoi cu jumătate glas

— Ura, ura ! se auzi din toate părţile.

— Ura ! strigă Vihrov mai tare decît toți. Un asemenea toast semnificativ și sincer nu cred să fi primit împăratul de prea multe ori : însăși ideea își salută, recunoscătoare, realizatorul !

— Ura !... Ura !... răsună din nou în salon.

— Și-acum, domni or, să bem chiar pentru oamenii de la cumpăna veacului ! continuă Abreev.

— Ura, ura, ura !

— De fapt, în sănătatea noastră, a celor adunați aici !

— Ura, ura !

— Am vrut, domnilor, strigă Vihrov, ridicîndu-se din nou, că la această festivitate să participe și un bătrîn erou al Sevastopolului, dar el nu a putut să vină. Să-i cinstim și în lipsa lui pe eroii de la Sevastopol : numai printr-un curaj supraomenesc ei ne-au salvat patria ; de la matrozul Koșka și pînă la amiralul Kornilov [1] toți au fost aidoma lui Leonida în bătălia de la Termopile ! Ura, pentru vitejii ostași ai Sevastopolului !

— Ura ! Ura ! repetară ceilalți, cu o mare însuflețire.

Continuară să bea și după ce toasturile luară sfîrșit : unii șampanie, alții lichior, alții coniac. Plavin nu părea să fie încîntat de felul în care se desfășurase mica festivitate : fără să aștepte măcar să se ridice toți de la masă și neadresîndu-i lui Vihrov decît niște laude anemice pentru spiciul de adineaori, îi salută la un moment dat pe cei prezenți și părăsi adunarea ; nu era exclus să-și spună că, în cadrul acesteia, lui personal nu i se acordase suficientă cinste, atîta timp cît se considera (acordînd aceeași calitate poate doar lui Marienovski) drept promotor al tuturor reorganizărilor despre care venise vorba. Cît despre Jivin, acesta părea că se plictisește, în orice caz se simțea foarte stingher în societatea respectivă, alcătuită, după cum i se părea lui, din persoane prea înțepate și formaliste. Aproape tot timpul căuta să se afle în preajma fraților Zaharevski sau a lui Vihrov, ca în preajma unor oameni mai bine cunoscuți. Zamin, amețit zdravăn, se luase, între timp, la harță cu Abreev, care, într-un mod foarte delicat, așa cum îi era obi-

[1] Kornilov, Vladimir Alekseevici (1804—1854), vice-amiral, unul din principalii organizatori ai apărării Sevastopolului.

ceilul, luase apărarea nobilimii, spunînd că aceşti oameni au slujit tronul şi patria.

— Ei da, cum să nu ! Tronul şi patria ! Ba şi-au slujit propriul lor buzunar ! ripostă Zamin.

— În anul 1812 ei nu şi-au slujit cîtuşi de puţin buzunarul, zise Abreev. Ei şi-au trimis la datorie copiii, ţăranii, şi-au dat foc avutului.

— Cum adică, în anul 1812 nobilimea a fost cea care i-a izgonit pe francezi ? !... exclamă mirat Vihrov. Mujicii şi femeile lor, iată cine i-a izgonit, adăugă el.

— Cei care au ţinut piept duşmanului la Borodino n-au fost mujicii şi nici femeile.

— Dar nici nobilimea. Au făcut-o soldaţii.

— Instruiţi însă şi comandaţi de nobili.

— Auzi vorbă ! Ba dimpotrivă, soldaţii au fost cei care i-au instruit pe nobili, ăsta-i adevărul !

Abreev nu mai zise nimic, limitîndu-se să înalţe din umeri.

În afara mujicilor, Zamin nu recunoştea, de obicei, nici un fel de merite altor categorii sociale : boierul, după spusele lui, era un prost, cinovnicul — un potlogar, iar negustorul — un hrăpăreţ. Isprăvind să discute cu Abreev, îl abordă pe Ilarion Zaharevski, căruia încercă să-i demonstreze că răfuiala fără judecată ce-o practicau masele populare era judecata cea mai dreaptă şi cea mai bună.

— Exclus ! ripostă Zaharevski. Poporul nu are prea multe cunoştinţe juridice, trebuincioase unor judecători.

— Ba le are pe toate ! strigă Zamin, cu ochii sticloşi şi dînd pe gît un al zecelea pahar de coniac.

Între timp, Vissarion Zaharevski, isprăvind cu masa şi văzînd că Marienovski stă singur-singurel într-un colţ, socoti că nu strică să-l distreze : îl stima mai ales pentru titlul lui de consilier privat.

— Pe care erou al Sevastopolului a vrut Vihrov să-l aducă aici ? îl întrebă, ca să intre cu el în vorbă.

— Cred că pe Eismond, răspunse Marienovski, zîmbind.

— Zău ? Am impresia că e ceva la mijloc între el şi nevasta generalului.

— Aşa se aude ! răspunse Marienovski, zîmbind din nou.

— I-am întîlnit odată pe amîndoi la Pavlovsk. Naiba-l ştie ce-o fi găsit la ea. Doar e bătrînă de tot !

— Da, nu mai e tînără !

— Şi-atunci ?

— Cred că-i o legătură mai veche, la care nu vrea sau nu poate să renunţe ; doar e un romantic şi nu un om practic ca dumneavoastră ! încheie pe un ton întrucîtva caustic, Maricnovski.

— Naiba-l ştie, că eu tot nu-l înţeleg ! rosti Vissarion şi, nu după multă vreme, sui, împreună cu fratele său, în trăsura lui elegantă şi porni către Nevski Prospekt.

Curînd plecară şi ceilalţi.

Lector : AUREL BUICIUC
Tehnoredactor : NICOLAE ȘERBĂNESCU

Bun de tipar : 9.04.1981. Coli tipar : 34.

Comanda nr. 730
Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii",
Piața Scînteii nr. 1, — București
Republica Socialistă România

„Profund cunoscător al vieții, Pisemski a creat o întreagă galerie de personaje extrem de interesante, originale, de a căror viabilitate e cu neputință să nu fii convins. «Este un mare, un mare talent!» scria despre el Cehov. Creația sa reprezintă unul din cele mai strălucite fenomene din patrimoniul cultural al poporului rus."

M. Erlomin

Vol. I—II Lei 27

CW

Editura Univers